

6'NCI ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ MODELİ KONGRESİ

Model ASRIKA Konfederasyonu
Asayiş ve İç Güvenlik Organizasyonu

12-13 KASIM 2022

Tel : +90 555 000 58 00

E-mail: info@assam.org.tr

Web : www.assam.org.tr
www.assamcongress.com

ASSAM | ADALETİ SAVUNANLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

BİLDİRİ KİTABI

İslam Birliği Yolunda...

ASSAM YAYINLARI

İstanbul / 2023

---

www.assam.org.tr

6'NCI ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ MODELİ KONGRESİ

“Model ASRİKA Konfederasyonu Asayiş ve İç Güvenlik Organizasyonu”

Kongre Bildiri Kitabı

12-13 Kasım 2022

ASSAM İSLAM BİRLİĞİ MODELİ KONGRELERİ

Editör & Tasarım: Doktorant Asım Öztürk | ASSAM İdari ve Kongre Sekreteri

Çeviri: ASSAM | Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi

ISBN: 978-605-72569-1-1

ASSAM Yayınları | İstanbul

ASSAM | Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi

Tel: +90 555 000 58 00 | E-mail: info@assam.org.tr

www.assam.org.tr | www.assamcongress.com

TELİF HAKKI © 2023 | ASSAM / Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği | Tüm Hakları Saklıdır.

Bu yayının tüm hakları ASSAM | Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği'ne aittir. ASSAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

ASSAM ADALETİ SAVUNANLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

ASSAM İSLAM BİRLİĞİ MODELİ KONGRELERİ

2017

Geçmişten
Geleceğe
Yönetim
Şekilleri

2018

İslam
Ekonomisi ve
Ortak
Ekonomik
Sistemler

2019

Model ASRİKA
Ortak
Savunma
Sanayi Üretimi

2020

Model ASRİKA
Konfederasyonu
Savunma
Sistemi

2021

Model ASRİKA
Konfederasyonu
Dış Politika
Stratejisi

2022

“Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongreleri” serisi altında tamamlanan "6'ncı Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongresi"; Uluslararası Müslüman Alimler Birliği (IUMS), İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (İDSB) ve Adaleti Savunanlar Derneği (ASDER) iştirakiyle 12-13 Kasım 2022 tarihinde İSLÂM BİRLİĞİ İÇİN “ORTAK ASAYIŞ VE GÜVENLİK USUL VE ESASLARININ TESPİTİ”, “MODEL ASRİKA KONFEDERASYONU ASAYIŞ VE İÇ GÜVENLİK ORGANİZASYONU” ana teması altında gerçekleştirilmiştir.

HAKKINDA

ASSAM HAKKINDA

- ASSAM: Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi
- ASSAM'ın Kuruluş Yılı: 2013
- ASSAM'ın Amacı: Müslüman Milletlerin refahı, kurdukları devletlerin bekası, Dünyada barışın tesisi ve adaletin hâkimiyetinin, İslam Ülkelerinin bir süper güç olarak Dünya siyaset sahnesine çıkması ile mümkün olabileceği düşüncesinden hareketle; Müslüman Devletlerin; her biri milli güç unsurları ile ilgili veri tabanının oluşturulmasını, münferit ve müşterek iç ve dış tehdit değerlendirmelerinin yapılmasını, iç ve dış güvenlik plan esaslarının tespit edilmesini ve ortak irade altında toplanması için ihtiyaç duyulan müesseseler ve bu müesseselerin teşkilatlanma esas ve prensiplerinin oluşup gelişmesini sağlayacak fikri çalışmaları yapmaktır.
- ASSAM'ın Faaliyet Alanları: Stratejik Araştırma Merkezi (SAM) olarak akademik ve bilimsel alanlarda faaliyetlerde bulunmaktadır. Senelik olarak «Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongreleri» düzenlemektedir. Seminer, eğitim gibi çeşitli sosyal faaliyetleri bulunmaktadır.

ALTINCI ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ MODELİ KONGRESİ (12-13 KASIM 2022) HAKKINDA

6'ncı Uluslararası
ASSAM İslam Birliği Modeli Kongresi
"Model ASRİKA Konfederasyonu
Asayiş ve İç Güvenlik Organizasyonu"

6th International
ASSAM Islamic Union Model Congress
"Model ASRICA Confederation Public
Order and Internal Security Organization"

3 dilde Türkçe-Arapça-İngilizce simultane çeviri yapılacaktır.
Çeviriyi izleyebileceğiniz kanallar:
Siyer İjrae الترجمة المباشرة للمؤتمر بثلاث لغات التوكية - العربية - الإنكليزية.
القنوات التي يمكنك من خلالها متابعة المؤتمر:
Turkish-Arabic-English simultaneous translation will be available.
Channels you can watch the translation:

ASSAM (العربية) : [youtube.com/c/AdaletiSavunanlarStratejikAraştırmalarMerkezi](https://www.youtube.com/c/AdaletiSavunanlarStratejikAraştırmalarMerkezi)
ASSAM Congress (TR-ENG) : [youtube.com/c/ASSAMCongress](https://www.youtube.com/c/ASSAMCongress)

12-13 Kasım 2022

Online katılım için:
zoom : zoom.us/j/98427771146

- Kongre Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde gerçekleştirilmiştir. Bildirilerin sunumunda simültane (anında) tercüme yapılmıştır. Bildiriler kitap haline getirilerek ASSAM Kongre WEB Sitesinde yayınlanacaktır. Bildiriler ayrıca ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi'de (ASSAM-UHAD), elektronik ortamda yayınlanabilecektir. Kongremize bildiri gönderen bildiri sahiplerinden bildirilerini ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi (UHAD) bünyesinde yayınlamak isteyenler hakemli dergimizin bildiri hazırlama formatına uygun olarak bildirilerini hazırlamaları ve sisteme yüklemeleri gerekmektedir. Hakemli dergide bildiriler/makaleler hakem sürecinden geçtikten sonra yayınlanacaktır.
- İcraya dönük olarak hazırlanacak Kongre Sonuç Raporları da karar verici mekanizmalara ve İslâm dünyasından davetli ve katılımcılara gönderilecek ve ASSAM Kongre WEB Sitesinde yayınlanacaktır.

KONGRE BİLGİLERİ

KONGRE BAŞLIĞI

6'NCI ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ MODELİ KONGRESİ
Model ASRİKA Konfederasyonu Asayiş ve İç Güvenlik Organizasyonu

KONGRE GÜNÜ VE YERİ

12-13 Kasım 2022

Online, Zoom

BİLDİRİ ÜLKE BİLGİLERİ

Türkiye-11, ABD-1, Afganistan-1, Bosna Hersek-1, Burkina Faso-1, Cezayir-1,
Çad-1, Fas-1 Filistin-1, Hindistan-1, Keşmir-1, Liberya-1, Malavi-1,
Malezya-3, Mısır-3, Nijer-1 Özbekistan-1, Pakistan-4, Singapur-2, Suriye-1
Toplam: 20 Ülke / 38 Bildiri

ORGANİZASYON

ASSAM | Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi

IUMS | Uluslararası Müslüman Alimler Birliği

İDSB | İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği

ASDER | Adaleti Savunanlar Derneği

ORGANİZASYON KURULU

ASSAM Yönetim Kurulu

EDİTÖR & TASARIM

Doktorant Asım Öztürk | ASSAM İdari ve Kongre Sekreteri

BİLİM KURULU

Em. Tuğg. Atalay Kocatepe

Em. Tuğg. Hüseyin Erim

Em. Tuğg. Kazım Dalkıran

Em. Hv. Tuğg. Ergün Kahraman

Prof. Dr. Çağrı Erhan | Altınbaş Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Mehmet Zelka | Üsküdar Üniversitesi Rektör V.

Prof. Dr. Ahmet Demir

Prof. Dr. Ahmet Karadağ | İnönü Üniversitesi

Prof. Dr. Ali Osman Kurt | Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Atila Doğan | Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Atilla Batur | Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Prof. Dr. Cengiz Toraman | İnönü Üniversitesi

Prof. Dr. Ensar Nişancı | Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Prof. Dr. Fatih Kılı | Sütçü İmam Üniversitesi

Prof. Dr. İshak Torun | Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail Avcıbaş | OSTİM Teknik Üniversitesi Üniversitesi

Prof. Dr. Kadir Esmer | Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Kayhan Erciyeş | Yaşar Üniversitesi

Prof. Dr. Mahmut Tekin | Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet Savsar | Üsküdar Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol | Ankara Kriz ve Siyaset Arş. Mrk. Bşk.

Prof. Dr. Murat Aslan

Prof. Dr. Mustafa Bakkal | İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Nazif Gürdoğan | Üsküdar Üniversitesi

Prof. Dr. Niyazi Beki | Üsküdar Üniversitesi

Prof. Dr. Osman Çerezci | Üsküdar Üniversitesi

Prof. Dr. Selim Şeker | Üsküdar Üniversitesi

Prof. Dr. Seyfettin Aslan | Dicle Üniversitesi

Prof. Dr. Seyfettin Erdoğan | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Şahmurat Arık | Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Prof. Dr. Ümit Doğanay Arınç
Prof. Dr. Yakup Bulut | Gaziantep Üniversitesi
Prof. Dr. Zafer Akbaş | Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Ali Fuat Gökçe | Gaziantep Üniversitesi
Doç. Dr. Cengiz Dinç | Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Gökhan Tuncel | İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Naci Efe | Gedik Üniversitesi
Doç. Dr. Murat Yeşiltaş | SETA Vakfı
Dr. Ahmet Uslu | Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Dr. Ertuğrul Zengin | Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Dr. Yunus Şişman | Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Öğr. Grv. Mahmut Kayaaltı | Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Suat Gün, Em. Asker, Gazeteci

SUNUŞ

İslâm Birliği için Model Ortak Asayiş ve Güvenlik Usul ve Esaslarının Tespiti Kongresi Üzerine;

GENEL

Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongrelerinin amacı; İslam Ülkeleri Coğrafyası başta olmak üzere dünya siyasetinde güncel sorunlarla ilgili olarak akademik ve siyasal bir zemin üzerinde tespitler yapmak, **İslâm Ülkelerinin bir irade altında toplanması için gerekli müesseseleri ve bu müesseseler için gerekli mevzuat hakkında İslam Dünyasına ve karar vericilere bir hal tarzı sunmaktır.**

Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongrelerinin, Birincisine 27 İslâm Ülkesinden katılan STK Temsilcileriyle yapılan istişare sonucunda sürekliliğinin sağlanmasına karar verilmiştir.

Devletlerin aslı faaliyet alanları da dikkate alınarak, **ilki 2017, ikincisi 2018, üçüncüsü 2019, dördüncüsü 2020, beşincisi 2021 yılında** uygulanan ve her yıl icra edilmesi planlanan “Uluslararası ASSAM İslâm Birliği Kongreleri” serisinin, geçmiş yıllarda uygulanan, bu yıl ve müteakip yılda uygulanacak, **ana konuları;**

1. İslam Birliği için Yönetim Şekil ve Organları Mevzuatının Tespiti (2017-Yapıldı),
2. İslam Birliği için Ekonomik İş Birliği Usul ve Esaslarının Tespiti (2018-Yapıldı),
3. İslâm Birliği için Savunma Sanayi İş Birliği Usul ve Esaslarının Tespiti (2019-Yapıldı),
4. İslâm Birliği için Ortak Savunma Sistemi Usul ve Esaslarının Tespiti (2020-Yapıldı),
5. İslâm Birliği için Müşterek Dış Politika Usul ve Esaslarının Tespiti (2021-Yapıldı),
6. **İslâm Birliği için Ortak Asayiş ve Güvenlik Usul ve Esaslarının Tespiti (2022),**
7. İslâm Birliği için Müşterek Adalet Sistemi Usul ve Esaslarının Tespiti (2023)

şeklinde seçilmiş ve sonunda **İslam Ülkelerinin bir irade altında toplanması için gereken müesseseler ve bu müesseselerin mevzuatının bir model olarak ortaya konulması** amaçlanmıştır.

Kongrenin birincisi ASSAM’ın merkezi olan İstanbul’da, Üsküdar Üniversitesi, Adaleti Savunanlar Derneği (ASDER) ve İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliğinin (İDSB) iş birliği ile 23-24 Kasım 2017 tarihinde yapılmıştır.

Birinci Uluslararası ASSAM İslâm Birliği Kongresine 27 İslâm Ülkesinden Sivil Toplum Kuruluşu Temsilcisi ve akademisyen katılmış olup, 11 Ülkeden 31 akademisyen tarafından bildiri özetleri sunulmuş ve bildiriler ASSAM Kongre web sitesinde yayınlanmıştır. (İ)

Kongre sonucunda “İslâm Ülkeleri Temsilciler Meclisi” kurulması ve her İslâm Ülkesinin Bakanlar kurulunda “İslâm Birliği Bakanlığı” ihdas edilmesi gerektiği kanaatine varılmış

ve ASSAM Yönetim Kurulunca onaylanan, Model bir “İslâm Ülkeleri Konfederasyonu Deklarasyonu” 29’u İslam ülkelerinden 80’i Türkiye’den olmak üzere 109 STK yetkilisi tarafından da imzalanarak basın vasıtasıyla dünya kamuoyuna duyurulmuştur. (ii)

Ayrıca bildirilerde vurgulanan hükümler dikkate alınarak İslâm Ülkeleri konfederasyonu için model bir Anayasa taslağı hazırlanmıştır. (iii)

Kongremizin ikincisi yine ASSAM’ın merkezi olan İstanbul’da Üsküdar Üniversitesi, Adaleti Savunanlar Derneği, İslam Dünyası STK Birliği (İDSB) ve Uluslararası Müslüman Âlimler Birliği (International Union of Muslim Scholars) IUMS’nin iş birliği ile 1-2 Kasım 2018 tarihinde yapılmıştır.

İkinci Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongresine; 29 İslam Ülkesinden Sivil Toplum Kuruluşu temsilcisi ve akademisyen katılmış, 15 Ülkeden 66 akademisyen tarafından 58 bildiri sunulmuş, bildiriler ASSAM Uluslararası Hakemli Dergisinde (ASSAM-UHAD) ve ASSAM WEB Sitesinde elektronik ortamda yayınlanmıştır.

İkinci Kongrede sunulan bildiriler ve Kongre sonuç raporu dikkate alınarak, birinci kongre deklarasyonunu da kapsayacak şekilde ikinci kongre deklarasyonu hazırlanmış, karar verici mekanizmalara, İslâm Dünyasından tüm davetli ve katılımcılara ve dünya kamuoyuna sunulmuş ve ASSAM Kongre WEB Sitemizde yayınlanmıştır. (iv)

Üçüncü Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongresine 45 İslam Ülkesinden Sivil Toplum Kuruluşu Temsilcileri ve akademisyenler katılmış olup, 10 ülkeden 57 akademisyen tarafından 58 bildiri sunulmuştur. Kongre sonuç deklarasyonu (v) ve bildiri özetleri (vi) ASSAM Kongre web sitesinde yayınlanmıştır.

Dördüncü Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongresi; İstanbul’da, Üsküdar Üniversitesi (ÜÜ), Kütahya Dumlupınar Üniversitesi (KDU), Adaleti Savunanlar Derneği (ASDER) ve İslam Dünyası STK Birliği (İDSB) iştirakiyle 12 Aralık 2020 tarihinde pandemi tedbirleri kapsamında video-konferans yöntemi ile İslâm Birliği İçin Ortak Savunma Sistemi Usul ve Esaslarının Tespiti, “Model ASRİKA Konfederasyonu Savunma Sistemi” ana teması altında yapılmıştır.

Dördüncü Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongresinde 15 İslam Ülkesinden 28 Akademisyen 27 bildiri sunmuştur. Birinci, ikinci ve üçüncü kongre bildirelerini de kapsayacak şekilde Kongre Bildirgesi (vii) ve Bildiri Özetleri (viii) ile Bildiri Tam Metin Kitabı (ix) ASSAM Kongre WEB sitemizde yayınlanmıştır.

Beşinci Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongremiz 18-19 Aralık 2021 tarihlerinde video-konferans yöntemi uygulanarak İstanbul’da, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi (KDÜ), Adaleti Savunanlar Derneği (ASDER), İslam Dünyası STK Birliği (İDSB) ve Pakistan CASS Havacılık ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi iştirakiyle İslâm Birliği için Müşterek Dış Politika Usul ve Esaslarının Tespiti “Model ASRİKA Konfederasyonu Dış Politika Stratejisi” ana temasıyla yapılmıştır.

Beşinci Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongresinde 18 İslam Ülkesinden 39 Akademisyen 42 bildiri sunmuştur. Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü kongre bildirgelerini de kapsayacak şekilde Kongre Bildirgesi (x) ve Bildiri Özetleri (xi) ile Bildiri Tam Metin Kitabı (xii) ASSAM Kongre WEB sitemizde yayınlanmıştır.

Altıncı Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongremiz 12-13 Kasım 2022 tarihlerinde video-konferans yöntemi uygulanarak, Uluslararası Müslüman Âlimler Birliği (IUMS), İslam Dünyası STK Birliği (İDSB) ve Adaleti Savunanlar Derneği (ASDER) iştirakiyle “İslâm Birliği için Ortak Asayiş ve Güvenlik Usul ve Esaslarının Tespiti” konusu “Model ASRİKA Konfederasyonu Asayiş ve İç Güvenlik Organizasyonu” ana temasıyla yapılmıştır.

Yedinci ve bu safhadaki son Kongremizin, **ASSAM** bünyesinde ve koordinatörlüğünde İslâm ülkelerinin STK'larıyla iş birliği halinde yapılması planlanmaktadır.

Kongre Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde gerçekleştirilmiştir. Bildirilerin sunumunda simültane (anında) tercüme yapılmıştır. Bildiriler kitap haline getirilerek ASSAM WEB Sitesinde yayınlanacaktır. Bildiriler ayrıca **ASSAM** Uluslararası Hakemli Dergi'de (**ASSAM-UHAD**), elektronik ortamda yayınlanabilecektir. İcraya dönük olarak hazırlanacak Kongre Sonuç Raporları da karar verici mekanizmalara ve İslâm Dünyasından tüm davetli ve katılımcılara gönderilecek ve ASSAM WEB Sitesinde yayınlanacaktır.

İSLÂM COĞRAFYASININ JEOPOLİTİK DEĞERİ:

Birleşmiş Milletler Teşkilâtına üye 193 Devlet'in 57'sine (*Üye Sayısının %27'si*), 7.916.525.000 milyarlık Dünya Nüfusunun 1,859.779.580 Milyarına (*Dünya Nüfusunun %23,49'u*), 150 milyon Km² olan dünya karalarının 30,9 milyon Km²'sine (*Dünya Karalarının %20,6'sına*) sahip olan 57 İslâm Ülkesinin sahip olduğu **İslâm Coğrafyası, kendi aralarındaki sınırlar yok sayıldığında oluşturdukları blok ile:**

- 1. Dünya adası olarak bilinen Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarının merkezinde bulunan,**
- 2. Dünyanın en büyük iç denizi konumundaki Akdeniz, Kızıl Deniz ve Karadeniz'in giriş kapıları sayılan Cebeli Tarık, Bab-El Mendeb, Çanakkale ve İstanbul boğazları ve Süveyş Kanalı kontrol eden,**
- 3. Atlas Okyanusu, Hint Okyanusu, Akdeniz, Karadeniz, Kızıldeniz ve Hazar Denizine kıyıları olan,**

4. **Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarına, Avrupa Birliği, Rusya, Hindistan, Çin gibi küresel güç sayılan Dünyanın büyük devletlerine kara ve denizden, Amerika Birleşik Devletleri'ne denizden sınır komşusu olan,**
5. Dünya kara, hava ve deniz ulaşım yollarının alternatifsiz merkezi olma imkânına sahip bulunan,
6. Dünya petrol rezervlerinin %55,5'ine, üretiminin %46,5'ine, doğalgaz rezervlerinin %64'1'ine, üretiminin %34'üne sahip olan, **jeopolitik konumu, ortak medeniyet değerleri ve tarihi birikimi ile imkân, gayret ve hedeflerini birleştirerek geleceğin süper gücü olmaya namzet potansiyel bir güce sahip bulunmaktadır.**

İSLAM DÜNYASININ MARUZ KALDIğI KÜRESEL SALDIRILAR

Egemen olması gerektiği Coğrafyasında **İslâm Dünyası**, her bir İslam Ülkesinin üniter yapılarının içindeki etnik ve mezhepsel farklılığa sahip unsurlarının birbirleri ile savaştırıldığı, **ilan edilmemiş, gizli, sinsî, kirli ve asimetrik Üçüncü Dünya Savaşının** alanı haline getirilmiştir.

Türkiye'yi ve İslâm Coğrafyasını kan ve gözyaşına boğan ve harabe haline getiren; **Afganistan'da** El Kaide, **Nijerya'da** Boko Haram, **Orta Afrika'da** Anti Balaka, **Türkiye'de** Devrimci Halk Kurtuluş Cephesi (DHKP-C), Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist (TKP/ML), PKK, PYD, FETÖ/PDY, **Suriye'de** El Nusra Cephesi, DEAŞ, HTŞ, silahlı terör örgütleri küresel güçlerin kontrol ve desteğinde faaliyet göstermektedirler.

Sahip olduğu avantajlara rağmen İslam ülkeleri, emperyalist Batı devletlerinin müdahaleleri ile büyük bir kargaşa içine düşmüştür. Bu kargaşanın sonucu olarak İslam coğrafyasında büyük acılar ve yıkımlar yaşanmaktadır. Milyonlarca Müslüman evlerini, yurtlarını terk etmek veya ölmek arasında tercih yapmak zorunda bırakılmaktadır. Göç yollarında binlerce Müslüman çeşitli şekillerde ölmekte, göç etmeyi başaranlar ise yoksulluk ve sefalet içinde yaşamaya mahkûm bırakılmaktadır.

Birleşmiş milletler mülteciler yüksek komiserliğinin resmi verilerine göre 2021 yılı itibari ile resmi kayıtlara göre dünya üzerinde 6,6 Milyon Suriye vatandaşı göç etmiştir. ^(xiii) Kayıt altına alınamayan mültecilerle bu rakam daha da yükselmektedir. Suriyeli Mülteciler Türkiye (3.645.140), Irak (242.163), Ürdün (662.790), Mısır (130.577), Lübnan (865.531) ve Kuzey Afrika'da diğer yerlere (31.657) göç etmiştir. Bu rakamların dışında yoğun bir şekilde Avrupa'ya göç girişimleri olmakta ve büyük bir kısmı Akdeniz'de yaşamlarını yitirmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen Nisan 2011 yılından Ocak 2021 yılına kadar Avrupa'ya geçen toplam kayıtlı mülteci sayısı ise 1.022.142 kişi olmuştur. ^(xiv)

Üçüncü Dünya Savaşı İslam Ülkelerine karşı ilan edilmemiş bir savaş (Hibrit Savaş) olarak sürdürölmektedir. Osmanlı'nın yıkılmasından sonra yönetimsiz kalan Müslümanlar küçük devletçikler kurarak varlıklarını devam ettirmeye çalışmış, ancak birlik ve beraberliğini kaybettiklerinden küresel güçler için kolay lokma haline gelmişlerdir. **Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin İslam Coğrafyasını**

ele geçirmek için İslam Ülkelerinde, kontrol ettikleri terör örgütleri ve uyguladıkları asimetrik savaş yöntemleriyle vekâlet savaşları yürüterek otorite tesis etmeyi amaçlamaktadır.

ALTINCI ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ MODELİ KONGRESİ

Kongremiz Video-Konferans yöntemi ile 12-13 Kasım 2022 tarihlerinde icra edilmiştir. Kongremizde “İslâm Birliği için Ortak Asayiş ve Güvenlik Usul ve Esaslarının Tespiti” konusu “Model ASRİKA Konfederasyonu Asayiş ve İç Güvenlik Organizasyonu” ana teması altında incelenmiştir.

Altıncı Uluslararası ASSAM İslâm Birliği Modeli Kongresi’ne katılan akademisyenlerin sundukları bildirilerin konuları aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

KONGRE ALT BAŞLIKLARI

- 1. Tarihteki Küresel Güçlerin Asayiş ve İç Güvenlikle İlgili İdari Yapılarının Organizasyonundaki Esas ve Prensipler;**
  - a. Roma İmparatorluğu’nda Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonun Usul ve Esasları,
  - b. Bizans İmparatorluğu’nda Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonun Usul ve Esasları,
  - c. Peygamber Efendimiz Dönemi’nde İslâm Devleti’nde Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonun Usul ve Esasları,
  - d. Emevî Devleti’nde Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonun Usul ve Esasları,
  - e. Abbasi Devleti’nde Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonun Usul ve Esasları,
  - f. Selçuklu İmparatorluğu’nda Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonun Usul ve Esasları,
  - g. Osmanlı İmparatorluğu’nda Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonun Usul ve Esasları,
- 2. Günümüzde Küresel Güçlerin Asayiş ve İç Güvenlikle İlgili İdari (Mülki İdare, Şehirlerde, Kırsal Alanda, Kıyı ve Hudutlarda Güvenlik) Yapılarının Teşkilatlanma Esas ve Prensipleri;**
  - a. Amerika Birleşik Devletleri’nde Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonunun Usul ve Esasları,
  - b. Rusya Federasyonu’nda Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonunun Usul ve Esasları,
  - c. Güney Afrika Cumhuriyeti’nde Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonunun Usul ve Esasları,
  - d. Avrupa Birliğinde Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonunun Usul ve Esasları,
  - e. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonunun Usul ve Esasları,
  - f. Hindistan Cumhuriyetinde Asayiş ve İç Güvenlik ile ilgili Organizasyonunun Usul ve Esasları.
- 3. Model ASRİKA Konfederasyonu’nun Tasavvur Edilen Asayiş ve İç Güvenlik (Mülki İdare, Şehirlerde, Kırsal Alanda, Kıyı ve Hudutlarda Güvenlik) Organizasyonu;**

- a. Model **ASRİKA** İslâm Ülkeleri Konfederasyonu Anayasası'nda Emniyet ve Asayişin Temini ile ilgili hükümler
  - b. Model **ASRİKA** İslâm Ülkeleri Konfederasyonu Anayasası'nda Emniyet ve Asayişin Temini ile ilgili ilave edilmesi gereken hükümler
  - c. Model ASRİKA Konfederasyonunun Merkezden Yürütülen İşleri Bakanlığı'nın;
    - i. Merkez Teşkilatı, Yetki ve Sorumlulukları,
    - ii. Bölgesel Federasyonlardaki (Polis, Jandarma, Kıyı ve Hudut Koruma) Teşkilatı, Yetki ve Sorumlulukları,
    - iii. Milli Devletlerdeki (Polis, Jandarma, Kıyı ve Hudut Koruma) Teşkilatı, Yetki ve Sorumlulukları,
- 4. Model ASRİKA İslâm Ülkeleri Konfederasyonu İşleri Bakanlığı'nın (Mülki İdare, Şehirlerde, Kırsal Alanda, Kıyı ve Hudutlarda Güvenlik) Teşkili, Yetki ve Sorumlulukları.**

-
- (i) <https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2017/ozet-kitapcigi-17.html>
  - (ii) <https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2017/kongre-bildirgesi-17.html>
  - (iii) <https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2017/model-konfederasyon-anayasasi.html>
  - (iv) <https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2018/kongre-bildirgesi-18.html>
  - (v) <https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2019/kongre-bildirgesi-19.html>
  - (vi) <https://assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2019/islam-birligi-kongresi-ozet-kitapcigi-19.html>
  - (vii) <https://assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2020/kongre-bildirgesi.html>
  - (viii) <https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2020/ozet-kitapcigi-20.html>
  - (ix) <https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2020/bildiri-kitapcigi-20.html>
  - (x) <https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2021/kongre-bildirgesi.html>
  - (xi) <https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2021/ozet-kitapcigi-21.html>
  - (xii) <https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2021/bildiri-kitapcigi-21.html>
  - (xiii) <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/EASO-Asylum-Report-2020-Executive-Summary-TR.pdf>
  - (xiv) <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>

ÖNSÖZ

Geçen yüzyılın başında imparatorluklar dağıldı. İmparatorlukların bünyesinde bulunan milletler Birinci Dünya Savaşı'nın galipleri tarafından güdümlü devletçikler halinde teşkilatlandırıldı. Bağımlı devletler, özgür olduklarını zannettikleri halde, totaliter rejimlere mahkûm edildi. Diktatörler, vasi devletler tarafından korundu ve desteklendi.

İki dünya harbi arasında, Batı'nın gelişmiş devletleri daha ziyade faşist diktalarla, Sovyetler ve bağılıları da komünist diktalarla idare edildi.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Batılı devletlerde, ABD ve İngiltere örnek alınarak, demokratik sistemler yerleşirken, Rusya ve bağımlılarında Komünizm yönetim sistemi olarak benimsendi.

Batı, komünizme karşı Amerika'nın önderliğinde NATO bloğunu, Rusya'nın liderliğindeki Sovyetler Birliği de azgın kapitalizme karşı Varşova Paktı'nı oluşturdu.

Geçen yüz yıl, silahlı güç öne çıkarılarak, geliştirilerek ve teşvik edilerek, iki süper gücün ve temsil ettikleri ideolojilerin çatıştırılması sonucunda, tam bağımsızlıklarını kazanamamış ülkelerin sömürülmesi ile geçti.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Milletler Cemiyeti (*10 Ocak 1920: 18 Nisan 1946*); savaşın galipleri tarafından revize edilerek yeniden teşkilatlandırıldı ve 24 Ekim 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Teşkilatı kuruldu. Amacı "adalet ve güvenliği, ekonomik kalkınma ve sosyal eşitliği uluslararası tüm ülkelere sağlamak" olarak gösterilmesine rağmen, İkinci Dünya Harbi'nin galibi ve BM Güvenlik Konseyinin Daimî üyelerinin (ABD, İngiltere, Fransa, Rusya, Çin) dünyadaki ve özellikle İslam coğrafyasındaki çıkarlarını korumak için kurulmuş bir teşkilat olarak işlev görmüştür.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 27. Haçlı Seferi'nin ileri karakolu olarak Filistin'e yerleştirilen İsrail, hançer gibi girdiği İslam coğrafyasının kalbi mesabesindeki coğrafyada, Hıristiyan dünyasının gözü, kulağı ve yumruğu gibi desteklenirken ve BM dâhil Batı'nın kontrolündeki bütün kuruluşlar tarafından himaye edilirken, yoğun psikolojik hareketle, dünyanın yönetimi Siyonizm'in kontrolündeymiş gibi gösterilerek ve İslam dünyasına göz dağı verilerek, bu küçük devletin Batı'nın maşası olduğu unutturulmak istenmiştir.

Yüzyılın sonunda, Afganistan'ı işgali altında tutmaya çalışan Sovyetler Birliği dağılmış ve sosyalist ideoloji çökmüştür.

Bu yüzyılın başında, rakipsiz kalan ABD ve NATO, dünya jandarmalığını üslenmiş, özgürlük getirmek bahanesiyle "Medeniyetler Çatışması" misyonu ile Afganistan'ı ve Irak'ı işgal etmiş, fiili işgaller pahalıya mal olduğundan, "Büyük Ortadoğu Projesi" adı altında yeni bir senaryoyu dünyaya deklare ederek Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Suriye'den başlamak üzere İslam dünyasını sosyal, siyasi ve ekonomik çalkantılara ve istikrarsızlığa sevk etmiştir. Toparlanan Rusya ve ekonomisini güçlendiren Çin de İslam dünyası üzerinde kendilerine bırakılan egemenlik sahalarında daha aktif rol alarak, perde arkasında Batı ile ittifak halinde, İslam ülkelerinin akıttığı kan ve gözyaşından kendilerine siyasi ve ekonomik çıkar sağlama yolunu tutmuşlardır.

Sayıları elli yediye bulan Birleşmiş Milletler'e üye Müslüman Devletler; dünya kara, deniz ve hava ulaşımının üzerinden geçtiği, üç kıtanın merkezine hâkim önemli jeostratejik değere sahip coğrafyasına, zengin yeraltı-yerüstü kaynaklarına ve temsil ettiği yüce manevi değerlere rağmen, Batı'nın güdümünden kurtulamadığı ve milli yönetimlerini iş başına getiremedikleri için, ittifak edip hak ettiği güce ulaşamamıştır. Müşterek bir iradeye sahip olamadığında, kaynakları ve imkânları talan edilmiş, iradeleri ellerinden alınmış, celladına hayran olan mahkûm gibi, başına getirilen bütün musibet ve zulümlerden sıyrılmak için uluslararası toplumun harekete geçmesini beklemiştir.

Türkiye, Cumhuriyet'in kuruluşu ile beraber, gelişmiş devletler seviyesine ulaşmanın, sosyo-kültürel devrimlerle toplumu değişime uğratmadan mümkün olmadığı kabulü ile; İslâm dinini, İslâmî değerleri ve temsil ettiği medeniyeti tehdit olarak gördüğünden, Batı medeniyetini ulaşılacak nihai hedef olarak göstererek, yüzünü Batı'ya çevirmiş ve İslam devletlerine ve Müslüman Milletlere sırtını dönmüş ve İslam dünyasına yabancılaşmıştır. Bir asırdır, Batı güdümünde hareket eden ülke yönetimi, İslam devletlerinden kuşku duymuş, millete böyle gösterilmiş ve bu devletlere hep tehdit algılaması ile bakmıştır. Bu bakış, devlette taban tabana zıt iki iradenin oluşmasına (*bürokratik ve siyasi iradeler*) ve bunların sürekli çatışma halinde olmasına, devletin gücünü milletin üzerinde heba etmesine sebep olmuştur. Siyasi iradeyi vesayetinde tutan ve bürokratik otoriteyi de kontrol eden Silahlı Kuvvetler, irtica sendromu nedeniyle mütedeyyin insanları devlete küstürürken, birlik olmanın tutkalı durumundaki dini değerleri yok etmek istediği ve seküler kavmiyetçi tutumu nedeniyle de Kürt halkını, devlete bağlılığını sorgular hale getirmiştir.

İslam ülkelerinin birliği için Türkiye'nin liderliğine, Türkiye'nin İslam ülkelerine önderlik yapabilmesi için de milli iradeyi devletin bütün kurumlarına hâkim kılmasına bağlı olduğu, İslam kültürü ile yetişmiş Türk aydınının gerçek kabulü olmuştur.

Son on yılda sağlanan siyasi istikrar sayesinde, milletin değerlerini arkasına alarak yanlış resmî ideoloji ile yapılan mücadele sonucunda ülkemiz iç sorunlarını büyük ölçüde çözmüş, birlikten doğan gücünü en azından bölgesel olarak hissettirmiş ve İslam dünyasına bakış açısını düzelterek olması gereken itibarı tekrar kazanmıştır.

Otoriter yönetimleri devirerek demokrasiyi seçme yolunda olan İslam ülkelerinin önünde zorlu günler bulunmaktadır. Yolsuzluk, yoksulluk ve adalet ihtiyacı ile mücadele edecek genç demokrasilerin devasa sorunlarını çözebilmek için tekrar Batı'nın kucağına itilmemeleri gerekmektedir. Dayanışmaya ve doğru yol göstericiye ihtiyaçları vardır. Ekonomik işbirliği ve desteğe, dış politikada yol göstericiliğe, sömürücülere karşı savunma işbirliğine, kendi ülkeleri ve üçüncü devletlerden kaynaklanan hak ihlallerine karşı alternatif adalet sistemlerine, refah ve emniyeti, kendilerinin ve dünyanın huzur içinde ve adaletle yönetilmesi için müşterek iradeye ihtiyaç vardır.

Sonuçta, Müslüman milletlerin refahı, dünyada barış ve adaletin tesisi, İslam ülkelerinin bir süper güç olarak dünya siyaset sahnesine çıkmasına bağlıdır.

Müslüman milletlerin refahı, kurdukları devletlerin bekası, dünyada barışın tesisi ve adaletin hâkimiyetinin, İslam ülkelerinin bir süper güç olarak dünya siyaset sahnesine çıkması ile mümkün olabileceği düşüncesinden hareketle; Müslüman devletlerin; her biri milli güç unsurları ile ilgili veri tabanının oluşturulmasını, münferit ve müşterek iç ve dış tehdit değerlendirmelerinin yapılmasını, iç ve dış güvenlik plan esaslarının tespit edilmesini ve ortak irade altında toplanması için ihtiyaç duyulan müesseseler ve bu müesseselerin teşkilatlanma esas ve prensiplerinin oluşup gelişmesini sağlayacak fikri çalışmaları yapmaktır.

2017 yılında başlatılan ve 2023 yılında tamamlanacak olan Uluslararası ASSAM İslam Birliği Modeli Kongreleri bu fikri çalışmaların, çözüm önerilerinin, bir hal tarzının ortaya çıkarılarak İslam dünyasına ve İslam ülkelerinin siyasi iradelerine hazır bir model olarak sunulabilmesi maksadı ile icra edilmektedir.

Adnan Tanrıverdi
ASSAM Ynt. Krl. Bşk.

İÇİNDEKİLER

HAKKINDA	iii
KONGRE BİLGİLERİ	iv
BİLİM KURULU	v
SUNUŞ	v
ÖNSÖZ.....	xi
İÇİNDEKİLER.....	xiii
YENİ KÜRESEL KARGAŞANIN IŞIĞINDA MİLLİ GÜVENLİĞİ VE ÜMMETİN GÜVENLİĞİNİ YENİDEN ELE ALMAK	1
I. OTURUM: İÇ GÜVENLİĞİN TARİHSEL ARKA PLANI	7
ORTAÇAĞ İSLAM ŞEHİRLERİNDE ASAYİŞ SORUNLARI VE GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINA DAİR ALINAN TEDBİRLER	8
SELÂHADDİN-İ EYYÛBÎ DEVRİ'NDE (1169-1193) MISIR'DA ASAYİŞ SİYASETİ.....	16
OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA KURUMLARIN KURULMASI VE TÜKETİCİLERİN VE ÜRETİCİLERİN KORUNMASI: GÜNÜMÜZE BİR DERS.....	35
OSMANLI DÖNEMİNDE KADININ STATÜSÜ, SOSYO-EKONOMİK VE İÇ GÜVENLİK ALANLARINA KATKILARI	50
OSMANLI MAHKEME EL KİTABI MECELLE-İ AHKAM-I ADLİYE PERSPEKTİFİNDEN SOYUT HAKLARIN OKUNABİLİRLİĞİ	69
II. OTURUM: GÜNÜMÜZ İÇ GÜVENLİK OLGUSU – I	85
TÜRKİYE, SURİYE ve IRAK ORTAK GÜVENLİK PAKTI.....	86
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE ULUSAL GÜVENLİK: KURUMLAR VE POLİTİKALAR	99
HMEİMİM ÜSSÜ: AFRİKA'YA RUS KÖPRÜBAŞI	146
AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÜYÜMESİ VE ORTAK DIŞ VE İÇ GÜVENLİK POLİTİKASI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ VE YAPILACAK ÇIKARIMLAR.....	156
İÇ GÜVENLİK, YAŞAM KALİTESİ VE DEĞERLERİN KORUNMASI HUSUSUNDA AB GARANTİSİ: MÜSLÜMAN COĞRAFYASI İÇİN ÖNERİLER	163
III. OTURUM: GÜNÜMÜZ İÇ GÜVENLİK OLGUSU – II	169
ASAYİŞ VE İÇ GÜVENLİK ORGANİZASYONUNUN USUL VE ESASLARI: GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ ÖRNEĞİ	170
CEZAYİR'DE DÜZENSİZ GÖÇ VE GÜVENLİK TEHDİTLERİ.....	183
LİBERYA'DA YOLSUZLUĞUN KONTROL ALTINA ALINMASINDA YASAMA ORGANININ ROLÜ.....	205

POST KOLONYAL DÖNEM SÜRECİNDE SAHRA ALTI AFRİKA’NIN EKONOMİ POLİTİĞİ BAĞLAMINDA; TÜRKİYE’NİN AFRİKA YATIRIMLARI: “RÖNESANS BARAJI” ÖRNEĞİ.....	233
IV. OTURUM: GÜNÜMÜZ İÇ GÜVENLİK OLGUSU – III	250
İSLAM KAVRAMLARI VE ORTA ASYA’DA SİYASALLAŞMASI.....	251
ÇİN İÇ YÖNETİM VE İÇ GÜVENLİK ÇERÇEVESİ ÇİN’İN GENİŞ DIŞ POLİTİKASI İÇERİSİNDEKİ KÜRESEL EKONOMİK DİPLOMASİ UYGULAMASINDA NEDEN ÖNEMLİ BİR YER TUTMAKTADIR?	263
HİNDİSTAN’DAKİ ASAYİŞ VE İÇ GÜVENLİK ORGANİZASYONUNUN USUL VE ESASLARI: KEŞMİR ÖRNEĞİ.....	270
SULU TAHKİMİ: UZUN ZAMANDIR KAYBETMİŞ OLAN BİR EGEMENİN SAÇMA İDDİALARI	279
V. OTURUM: İSLAM BİRLİĞİ İÇ GÜVENLİK TASAVVURU - I	290
İSLÂM BİRLİĞİ İÇİN ORTAK ASAYİŞ VE GÜVENLİK USUL VE ESASLARININ TESPİTİ	291
İSLAM ÜLKELERİ ADINA ASAYİŞ VE İÇ GÜVENLİK İÇİN ORTAK BİRİMİNİN KURULMASININ ÖNEMİ VE GEREKLİLİĞİ	325
VI. OTURUM: İSLAM BİRLİĞİ İÇ GÜVENLİK TASAVVURU – II.....	336
MÜSLÜMAN BİR DEVLETTE (VEYA İSLAM KONFEDERASYONUNDA) İÇ GÜVENLİK VE KAMU DÜZENİ KAVRAM VE İLKELERİ.....	337
ASRİKA İSLAM ÜLKELERİ BİRLİĞİ İÇİŞLERİ BAKANLIĞI’NIN, YETKİ VE SORUMLULUKLARI (ŞEHİR, KIRSAL, KIYI VE HUDUT BÖLGELERİNDE YEREL YÖNETİM VE GÜVENLİK): ASRİKA KONFEDERASYONU YEREL YÖNETİMİ.....	348
NATO BAĞLAMINDA MÜSLÜMAN ÜLKELERİN ORTAK ASAYİŞ VE GÜVENLİK İÇİN MÜŞTEREK İSTİHBARAT MODELİ.....	375
ZORLUKLAR VE UMUTLAR ARASINDA HİLAFET	380
İSLAMİ JEOPOLİTİK TEORİSİ GEÇİŞ DÖNEMLERİNDE ÜLKELERİN GÜVENLİĞİ.....	386
VII. OTURUM: İSLAM BİRLİĞİ İÇ GÜVENLİK TASAVVURU – III.....	416
GÜVENLİK SOSYOLOJİSİ, ANLAMI VE UNSURLARI	417
SİBER GÜVENLİK & SAVUNMA: MÜSLÜMAN MİLLETLERİN KAMU DÜZENİ VE İÇ GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDAKİ ÖNEMİ	426

**6'NCI ASSAM ULUSLARARASI
İSLAM BİRLİĞİ MODELİ KONGRESİ
BİLDİRİ KİTABI**

YENİ KÜRESEL KARGAŞANIN IŞIĞINDA MİLLİ GÜVENLİĞİ VE ÜMMETİN GÜVENLİĞİNİ YENİDEN ELE ALMAK

Emer. Prof. Osman Bakar (PhD, FASc) / Malezya

Anahtar Konuşmacı

Malaya Üniversitesi, Bilim Felsefesi | Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi
Uluslararası İslam Düşüncesi ve Medeniyeti Enstitüsü (ISTAC-IIUM)
Gazali Epistemoloji, Medeniyet Araştırmaları ve Yenileme Kürsüsü Sahibi, Malezya
obbakar@yahoo.com

Özet

Günümüzün güçlü ulusları (Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Çin, Avrupa Birliği, Hindistan ve İsrail), kendi çıkarlarına hizmet edecek küresel gelişmeleri şekillendirmek veya etkilemek adına çeşitli bölgesel ve küresel girişimleri aracılığıyla kendilerini ön plana çıkarmaktadır. Tek süper güç olmasa da her birinin baskın bir oyuncu olacağı yeni bir dünya düzeni kurmak için ya kendi başarılarına ya da başkalarıyla iş birliği içerisinde oldukça sıkı bir şekilde çalışmaktalar. Stratejik bölgesel ve küresel girişimlerinin tek motive edici faktörü bireysel çıkar olduğundan, çıkar çatışmaları kaçınılmaz hale gelmektedir. Ukrayna Savaşı, açıkça bölgesel ve küresel hırs ve çıkarların çatışmasının bir sonucudur. Ne yazık ki ümmet milletleri, gözlerinin önünde cereyan eden küresel siyasi gelişmelere karşı pasif kalmaktadır. Gösterdikleri bu pasiflik, ümmete pahalıya patlayacak çünkü bu gelişmelerin birçoğu, ümmet milletlerinin iyi örnekleri olduğu kadar sessiz ve seyirci kalanlar üzerinde de olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Çeşitli boyutlarıyla *ümmetin güvenliği*, büyük güçler arasındaki yeni rekabet aşamasının etkisiyle muhtemelen daha da zayıflayacaktır.

Küresel emelleri söz konusu olduğunda ümmetin tek umudu olan İKÖ (İslam Konferansı Örgütü), icraatta bulunmamaktadır. Ümmeti tekrar tekrar hayal kırıklığına uğratmışlar! Gerçekte ABD liderliğindeki NATO ile Rusya arasında silahlı bir çatışma olan Ukrayna Savaşı'nın ardından, birkaç Müslüman lider İİT için aktif tarafsızlığa doğru bir hareket başlatmaya çalışmaktadır. Ancak görünüşe göre, girişim Biden Yönetimi ve AB tarafından daha en başından engellenmiştir. İİT, mevcut küresel düzensizliğin ışığında *ümmet* güvenlik davasını savunmak için aciz kılındığından, ümmetin müşterek bir ses olarak bu önemli meseleyi ele almak için başka hangi seçenekleri var? Bu sunumda, İslam ve Yeni Dünya Düzeni konularını ele alan Müslüman grupları birleştirecek yeni bir küresel forumun oluşturulması gerektiğini savunmak istiyorum. Önerilen Forumun temel üyeleri, ümmetin aydınları ve sivil toplum liderleri olacaktır. Ele alınması gereken temel konulardan biri, günümüz küresel koşulları ışığında yeni bir *ümmet güvenliği* anlayışına duyulan ihtiyaçtır. Bir diğer temel mesele ise bir din ve bir medeniyet olarak İslam'ın yirmi birinci yüzyılda yeni bir dünya sosyal düzeni için küresel gündeme ne

katabileceğidir. Şimdi, kuruluşunun neredeyse on yılını geride bırakan ASSAM, önerilen küresel forumun gerçekleştirilmesinde öncü bir rol oynamak için en iyi konumdadır.

Anahtar Kelimeler: Ümmet, Güvenlik, Ümmetin Güvenliği, Milli Güvenlik, Küresel Kargaşa.

Bu makalede *küresel ümmetin güvenliği* konusunu ya da kısaca ‘ümmetin güvenliği’ diye adlandırdığım konuyu ele almak istiyorum. *Küresel ümmet ve ümmetin güvenliği* diyerek neyi ifade etmek istediğimi açıklığa kavuşturamama müsaade ediniz. Günümüz dünyasında hem küresel ümmet hem de ümmet güvenliği fikirlerinin yeniden incelenmesi ve yeniden anlaşılması gerekmektedir. Kısaca, bu iki fikir üzerinde yeniden düşünmemiz gereken en önemli nedenlerden bazılarına değineceğim. İlk olarak, küresel ümmet fikri. Demografik gücü şu anda iki milyara yaklaşan küresel bir kolektif varlık olarak görülen bugünkü ümmetten bahsetmekteyim. Günümüzde ümmet, dünyanın hemen hemen her ülkesinde Müslüman topluluklardan oluşmaktadır. Başka bir deyişle, İslam’ın bir topluluk olarak küresel varlığı artık kanlı canlı bir gerçekliktir. Bu topluluklar, vatandaşı oldukları veya ikamet ettikleri ülkelerdeki çoğunluk veya azınlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel ümmetin yaklaşık üçte biri, bazıları nispeten büyük, bazıları ise oldukça küçük olan çeşitli büyüklükteki azınlık topluluklarından oluşmaktadır. Ancak büyük veya küçük, hepsi küresel ümmet için oldukça önemlidir, ancak böylelikle kendi yöntemleriyle kendi genel medeniyet sağlığına (*es-sihhah*) ve refahına (*el-falah*) katkıda bulunabilirler.

Yeni ortaya çıkan Müslüman azınlıklar ise sömürgecilik sonrası dönemde Avrupa, Amerika, Avustralya ve varlıklı Asya ülkelerinde; yani Japonya, Güney Kore, Singapur ve Çin’in Tayvan ve Hong Kong bölgelerinde kurulanlardır. Gelişmiş ve varlıklı ülkelerde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere ve Belçika gibi büyük ülkelerde önemli sayıda Müslüman azınlıkların varlığı, ümmetin sömürgecilik sonrası tarihindeki en önemli gelişmelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gelişmenin küresel ümmet için hem olumlu hem de olumsuz sonuçları olacaktır. Bir bütün olarak bakıldığında, olumlu sonuçların olumsuzlardan çok daha ağır basacağına dair güçlü bir inancım var. Sömürgecilik sonrası dönem, dünyadaki, özellikle Batı’daki Müslüman toplulukların demografik dağılım modelinde önemli değişikliklere şahitlik etmiştir. Bu demografik değişim dalgasına büyük ölçüde katkıda bulunan husus, kısmen de olsa daha önce Batılı sömürgeci güçler tarafından yönetilen ülkelerdeki çatışmalardan kaynaklanan göç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu, küresel ümmetin mevcut sosyo-kültürel düzeni ve geleceği hakkında yeniden düşünmemize neden olan yeni demografik haritasıdır. Bu yeni demografik gerçekliğin iki

dikkat çeken özelliği, özellikle ilgimizi hak etmekte ve bu konuya tekrar tekrar ilgi çekmemiz gerekliliğini ortaya koymaktadır. 1. Özellik, ümmetin yaklaşık üçte biri Müslüman azınlık topluluklarına aittir. 2. Özellik, gelişmiş ülkelerdeki Müslüman toplulukların istikrarlı bir şekilde büyüme kaydetmesi. Burada ümmetin bu iki özelliğinin olumlu anlamda tüm insanlığın geleceğinin yanı sıra kendi geleceğini de şekillendirmeye yardımcı olabileceğini savunmaktayım. Bunun anlamı, küresel ümmetin gündemini tartışıırken dünya çapındaki Müslüman azınlıkların, özellikle Batı'dakilerin her zaman aklımızın bir köşesinde tutulması gerektiğidir.

Müslüman siyasi liderler ve aydınlar, düşünce kuruluşları, araştırma kuruluşları ve STK'lar, İslamofobi ve Müslümanlara karşı ayrımcılık gibi ümmetin bu yeni demografik gerçekliğinden ortaya çıkan ciddi sorunları çeşitli biçimlerde incelemeli ve ele almalıdır. İslamofobi diye bir gerçeklik mevcuttur. Hem Batı'da hem de Doğu'da kendisine yer bulmaktadır. Bu, ümmetin, özellikle de azınlık pozisyonunda olan toplulukların karşı karşıya olduğu başlıca tehdit ve zorluklardan biridir. Ümmetin hem maddi hem de manevi güvenliği birçok yönden saldırı altında olduğu gayet açıktır. Bu saldırılara karşı sahip olduğumuz öz güvene rağmen, çağdaş dünyanın doğası öyledir ki, ortak güvenliğimiz ve güçlendirilmesi için kendi çabalarımızı tamamlamaya yardımcı olmak için ümmetin dışındaki dostlara ve sempatizanlara ihtiyacımız bulunmaktadır. Ancak düşüncelerimizi yalnızca tehditler ve zorluklarla sınırlandırılmasına müsaade edemeyiz. Ayrıca, bu yeni gerçek tarafından oluşturulabilecek ümmetin daha yüksek refahı için potansiyel gücü ve fırsatları derinlemesine düşünmemiz ve keşfetmemiz gerekmektedir.

Günümüz ve gelecek için potansiyel gücünün belirlenmesi ve kullanılması gerekmektedir, ancak evrensel gelişim ve medeniyetin inşası için yeni yaklaşımlar benimsememiz gerekmektedir. Ayrıca, Kur'an'a ve Hz. Peygamber'in Sünneti'ne dayanan, ancak aynı zamanda çağdaş meseleler hakkında bilgilerden oluşan yeni başarı formüllerini de benimsememiz gerekmektedir. Toplumsal kalkınma için devlete aşırı güvenmek gibi eski tarzda bir düşüncenin ortadan kalkması gerekmektedir. Müslüman çoğunluklu toplulukların sahip olduğu devlete aşırı güven, evrensel bir rehavete yol açmıştır. Ümmetin sahip olduğu kendine güvenin ve evrensel anlamda inovasyonun geleneksel ruhunun yeniden canlandırılması gerekmektedir. Bence yakın gelecekte, özellikle Batı'daki Müslüman azınlıklar, devlet kontrolünden nispeten özgür olduklarından dolayı toplum gelişiminde Müslüman çoğunluklardan daha iyi bir performans göstereceğini görebiliriz. Ümmetin refahı için çeşitli yollarla fırsatlar aranabilir; ancak ümmet içi anlayış, karşılıklı yakın iletişim, iş birliği ve

kardeşlik ruhunun canlı tutulması gerekmektedir. Aynı zamanda, ümmetler arası ilişki düzeyinde, kültürlerarası diyalog arayışı gereklilik taşımaktadır.

Küresel ümmetin yeni demografik gerçekliğinin merkezinde, ümmet güvenliği meselesi yer almaktadır. İster ümmete yönelik mevcut tehdit ve zorluklardan, ister ümmetin güçlenmesinden bahsediyor olsak da güvenlik hususu en önemli noktada yer almaktadır. Bu da bizi yeniden ele almamızı gerektiren ikinci fikre, yani ümmetin güvenliği fikrine getirmektedir. Ümmetin güvenliği konusundaki geleneksel fikir, dış güçlerin üye devletlere karşı askeri saldırıları meselesi etrafında dönüp durmaktadır. Buna göre, nüfus çoğunluğu Müslüman olan ülkeler, ulusal güvenlik ihtiyaçlarını öncelikli olarak askeri anlamda tasavvur etmektedirler. Ancak dünya, özellikle teknolojideki önemli gelişmeler nedeniyle hızla değişim göstermektedir. Bu teknolojik gelişmelerin insan hayatı üzerinde birçok etkisi bulunmaktadır. Dünya düzeni, sosyo-kültürel, bilimsel-teknolojik veya askeri alanlarda sürekli şekil değiştirmektedir. Dünyanın hemen her yerinde yer alan çatışmalar ve öte yandan maneviyat, etik ve ahlaktaki genel bozulma nedeniyle, dünya giderek daha düzensiz bir hal almaktadır. Geleneksel insanlık kavramı tehdit altındadır. Maneviyat, etik ve ahlaktaki bu gerilemenin nedenlerinden biri, teknolojinin bu denli ilerleme kaydetmiş olmasıdır. Mevcut şartlar altında ümmetin güvenlik konusuna İslam'ın da öne sürdüğü üzere daha geniş bir perspektiften ele alması gerekmektedir. İslami açıdan bakıldığında, insan güvenliğinin en temel şekli başka hiçbir inanç güvenliği değil, *imanımızın güvenliğidir*.

Elbette ümmet askeri, ekonomik ve sosyal güvenlik gibi geleneksel meseleleri ele almaya devam etmelidir, ancak bu zorlayıcı unsurlar günümüzde farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Şu anda fiziksel insan güvenliği ve refahı için tehdit olarak görülen gıda ve su güvenliği sorunlarıyla karşı karşıyayız. Bu sorunlar ulusal sınırların ötesindedir. Bu hususlarda, ümmetin küresel çatı örgütü olarak İİT, bunlarla etkin bir şekilde mücadele etmek için büyük bir yükümlülüğe sahiptir. Ancak ümmet, bu meseleleri ele almak için onları birçok durumda ve birçok konuda hayal kırıklığına uğratan İİT'ye tek başına güvenemez. Evrensel bir küresel düzenin yaratılmasında İİT'ye tamamlayıcı olması için ümmetin insan kaynaklarından sivil küresel platformların ortaya çıkması gerekmektedir. Ortaya çıkan bu evrensel küresel düzenin, insanlığın geri kalanıyla, özellikle de benzer amaçlara sahip gayrimüslim örgütlerle birlikte çalışarak, mevcut düzensiz dünyayı ortak evrensel değerler ve adalet ışığında daha kabul edilebilir bir küresel düzene dönüştürmeye yardımcı olacağı umulmaktadır.

Günümüzün güçlü ulusları (Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Çin, Avrupa Birliği, Hindistan ve İsrail), kendi çıkarlarına hizmet edecek küresel gelişmeleri şekillendirmek veya etkilemek

adına çeşitli bölgesel ve küresel girişimleri aracılığıyla kendilerini ön plana çıkarmaktadır. Tek süper güç olmasa da her birinin baskın bir oyuncu olacağı yeni bir dünya düzeni yaratmak için ya kendi başlarına ya da başkalarıyla iş birliği içerisinde oldukça sıkı bir şekilde çalışmaktalar. Stratejik bölgesel ve küresel girişimlerinin tek motive edici faktörü bireysel çıkar olduğundan, çıkar çatışmaları kaçınılmaz hale gelmektedir. Ukrayna Savaşı, açıkça bölgesel ve küresel hırs ve çıkarların çatışmasının bir sonucudur. Ne yazık ki ümmet milletleri, gözlerinin önünde cereyan eden küresel siyasi gelişmelere karşı pasif kalmaktadır. Gösterdikleri bu pasiflik, ümmete pahalıya patlayacak çünkü bu gelişmelerin birçoğu, ümmet milletlerinin iyi örnekleri olduğu kadar sessiz ve seyirci kalanlar üzerinde de olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Çeşitli boyutlarıyla *ümmetin güvenliği*, büyük güçler arasındaki yeni rekabet aşamasının etkisiyle muhtemelen daha da zayıflayacaktır.

Ümmetin güvenliği konusu bu sebeple önümüzdeki yıllarda daha farklı bir önem kazanacaktır. Bu durum, Müslüman siyasi liderlerin, bilim adamlarının ve aydınların, ümmetin gözlerimizin önünde gerçekleşen küresel değişimlere en iyi nasıl karşılık vermesi gerektiği konusunda oldukça fazla düşünmeleri gerektiği anlamına gelmektedir. Küresel ümmetten mümkün olduğu kadar çok kişi ve kuruluşun, Kur'an ideallerine uygun olarak insanlık adına güvenli ve adil yeni bir sosyal dünya düzenini savunmak için öne çıkması gerektiğini savunmaktayım. Bu tasavvur edilen toplumsal dünya düzeni, günümüz askeri ve ekonomik güçlerinin dikte ettiği bir düzen değildir. Aksine, dünyanın tüm manevi ve dini gelenekleri tarafından değer gösterilen evrensel ilkelere dayanmaktadır. Kur'an, bu dünya düzenini ortada yürüyen (vasat) ümmet (*ümmeten vasatan*) olarak adlandırır. Batı geleneğinde bu vasatlık fikrine altın oran denir. *Ümmeten vasatanın* temel özelliği adalettir. Böylece ümmet, Allah tarafından vahiy ile bildirildiği kendi kimliğine uygun olarak kendisini dünyaya tanıtmaktadır. İİT, uluslararası ve küresel meselelerde vasat toplum arayışını gündemi olarak benimsemelidir. Bu amacı kendi uluslararası Forumlarında, Birleşmiş Milletler'de ve onun çeşitli kuruluşlarında, özellikle UNESCO'da desteklemelidir. Bunu yaparken, İİT, Kur'an'ın *ümmeten vasatan* fikrine sadık kalacaktır. Eleştirmenler, bu önerinin günümüz dünyası bağlamında sadece hüsnükuruntu olduğunu iddia edebilirler. Ancak orta yol fikrine dayanan yeni bir dünya düzeninin yaratılmasına yardımcı olmak, onu gerçeğe dönüştürmek ne kadar zor görünürse görünsün, ümmetin ahlaki yükümlülüğüdür.

Evet, çoğumuz İİT hakkında oldukça az bir bilgiye sahibiz. Şu anda, küresel emelleri söz konusu olduğunda ümmetin tek umudu budur. Son zamanlardaki kötü performansına rağmen, Müslümanlar örgüte maddi ve manevi destek vermeye devam etmelidir. Örneğin, birçok tarafın

ABD liderliğindeki NATO ile Rusya arasında silahlı bir çatışma olduğu konusunda hemfikir olduğu Ukrayna Savaşı'nın ardından, birkaç Müslüman lider İİT için aktif tarafsızlığa doğru bir hareket başlatmaya çalışmaktadır. Ancak görünüme göre, girişim Biden Yönetimi ve AB tarafından daha en başından engellenmiştir. Yine de Müslüman liderler, dünyanın süper güçleri arasındaki çatışmalarda Müslüman çoğunlukta olan ülkeler için aktif tarafsızlık politikasını güvence altına almaya çalışmalıdır.

İİT, mevcut küresel düzensizliğin ışığında *ümme*t güvenliği davasını savunmak için aciz kılındığından, ümmetin müşterek bir ses olarak bu önemli meseleyi ele almak için başka hangi seçenekleri var? Bu sunumda, İslam ve Yeni Dünya Düzeni konularını ele alan Müslüman grupları birleştirecek yeni bir küresel Forumun oluşturulması gerektiğini savunmak istiyorum. Önerilen Forumun temel üyeleri, ümmetin aydınları ve sivil toplum liderleri olacaktır. Önerilen Forum tarafından ele alınması gereken temel konulardan biri, günümüz küresel koşulları ışığında yeni bir *ümme*t güvenliği anlayışına duyulan ihtiyaçtır. İnanç güvenliğinin en önemli olduğu yeni ortaya çıkan insan güvenliği konuları özellikle büyük önem arz etmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojisi ile yapay zekanın inanç güvenliğine etkileri, güvenlik konularında ümmetin gündeminin en üst sıralarında yer almaktadır. Bir diğer temel mesele ise bir din ve bir medeniyet olarak İslam'ın yirmi birinci yüzyılda yeni bir dünya sosyal düzeni için küresel gündeme ne katabileceğidir. Şimdi, kuruluşunun neredeyse on yılını geride bırakan ASSAM, önerilen küresel Forum'un gerçekleştirilmesinde öncü bir rol oynamak için en iyi konumdadır. Birçok Müslüman, ümmetin mevcut demografik gücüyle gurur duymaktadır. Ama ne yazık ki, gerçek gücü olmayan büyük sayılardan ibarettir. Hz. Peygamber'in ümmeti hakkında, Müslümanların sayıca fazla olacağı, ancak dünya düzeninin marjinalleşeceği bir zamanın geleceğine dair müjdesini hatırlıyor muyuz? Düşüncelerimizi yansıtan şu hadisle bitirelim.

Hz. Sevbân'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Yakında devletler sizden pay almak için diğer devletleri büyük bir ziyafete çağıracak ve davet edecekler.”. Diğeri dedi ki: “O gün sayıca az olacağımız için mi?”. Dedi ki: “Hayır, aksine o gün çok olacaksınız, fakat tufanın çözü gibi olacaksınız. Allah düşmanlarınızın kalbinden size karşı duydukları korkuyu silecek ve Allah sizin kalplerinizi vehn (zayıflık) ile dolduracaktır.”. Diğeri dedi ki: “Ey Allah'ın Resülü, vehn nedir?”. Dedi ki: “Bu dünyaya hayran olmak ve ölümden hoşlanmamak.”.

I. OTURUM: İÇ GÜVENLİĞİN TARİHSEL ARKA PLANI

MODERATÖR: PROF. DR. YAKUP BULUT

ORTAÇAĞ İSLAM ŞEHİRLERİNDE ASAYİŞ SORUNLARI VE GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINA DAİR ALINAN TEDBİRLER

Doç. Dr. Ahmet N. Özdal / Türkiye

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih

ahozdal@gmail.com

Özet

Ortaçağ'da şehirleri tehdit eden asayiş sorunları arasında, adi hırsızlık ve gasp vakalarının yanı sıra daha organize gangster ve harami grupları, Ayyârûn hareketleri, özellikle kıtlık dönemlerinde artan yağma / isyan olayları, farklı sosyal gruplar (Şii-Sünni vb.) arasında yaşanan kavgalar zikredilebilir. Asayiş sağlama görevi Şurtâ teşkilatının uhdesindedir. Teşkilatın başında, protokolde kadı, muhtesib, askeri yönetici ile birlikte en ön sırada yer alan sâhibü'ş-şurtâ bulunur. Teşkilat bünyesinde, kâtip, yardımcı şurtîler, gece bekçileri, devriye birlikleri, köprü muhafızları, gardiyanlar, infaz memurları, istihbarat görevlileri vardır. Bu görevli birliklerden her birisi kendine has operasyon kıyafetleri ve silahlarının yanında hususi armalara, resmi kıyafetlere ve tören hançerlerine sahiptir. Yönetim üssü genellikle şehrin hükümet binalarının yer aldığı mahalde bulunan müstakil bir yapıdır. Farklı Müslüman ve Türk devletlerinde sâhibü'ş-şurtâ ile yaklaşık aynı görev tanımına sahip emîr-i dâd, emîr-i hares, şahne, subaşı gibi farklı üst-düzey yöneticilere de rastlanmaktadır. Diyarbakır, Halep gibi şehirlerde güvenliği sağlama vazifesi, ahdâs diye adlandırılan ve tanınmış büyük ailelerce icra edilen bir kurumca gerçekleştirilir. 14. yüzyıl Anadolu şehirlerinde bu vazife kısmen ahilerce üstlenilir. Türkiye Selçuklularında liman kentleri ve kıyı bölgelerinin güvenliği, Emîrû's-Sevâhil (=Sahiller Komutanı) adı verilen bir resmi tarafından sağlanır.

Asayişin temini muhtesibin de kısmi görev sahası içerisinde. Asayiş hususunda muhtesib, daha çok tehlike olasılığı barındıran durumlara ön-müdahalede bulunabilen süper yetkilere sahip bir amir pozisyonundadır. Anarşinin ortaya çıktığı dönemlerde bu müesseselerin ehemmiyeti daha iyi anlaşılmaktadır. İbn Kesîr, 1340 yılında Dimaşk şehrinin Sûku'r-Ricâl isimli çarşısında yanıcı-patlayıcı madde kullanarak büyük bir kundaklama girişiminde bulunan iki Hristiyan rahip ve bunlarla birlikte hareket eden 60 kişilik bir çetenin vukuatına dair ürpertici bir vaka aktarmaktadır.

Ortaçağ şehirleri genelde bir sur ile çevrilidirler ve geceleri kapatılan, gündüzleri ise nöbetçiler tarafından giriş-çıkışları kontrol edilen 3-4 giriş kapısına sahiptirler. Şehrin en uygun yerine konumlanmış olan iç kale (kûhendîz) dâhilinde bir askeri garnizon bulunur. Seyahat etmek, ancak resmi makamlarca verilmiş bir mühürlü yolculuk sertifikası ('icâza) sayesinde mümkündür. Bu prosedürler, firarı, casusluğu, kaçakçılığı engellemeye ve aynı zamanda güvenliği sağlamaya yöneliktir. Çarşıları

oluşturan uzun sokakların iki yakasında, akşamın sonunda kilitlenen demir kafesten kapılar vardır. Geceleri arşıların emniyeti bekçi köpekleriyle devriye gezen esasların sorumluluğundadır. Asaslar, maaşları esnaf birliğince ödenen, bir nevi yarı-resmi statülü koruma memurlarıdır. 10. yüzyıldan itibaren, başlıca arşıların ve önemli yolların geceleri ışıklandırılmaya başlandığına müşahede edilir.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ, şehir, Asayış, şurt Teşkilatı, Ahds.

1. Giriş: Asayiş Önlemleri

Modern-öncesi zamanlarda bir şehrin güvenliğini zedeleyebilecek dış tehditler arasında yağma veya istila korkusu gibi insan kaynaklı olanlar ile kuraklığa bağlı kıtlık, salgın hastalık, sel, deprem benzeri doğal afetler bulunmaktadır. Şehrin içerisinde ise daha çok bu dış tehditlere bağlı olarak gelişip palazlanabilen genel kaos hali ya da bunlardan bağımsız biçimde ortaya çıkabilen asayiş sorunları, ahalinin hem bir arada yaşama kültürünü bozmakta hem de bireysel manada kişilerin mal ve can güvenliklerini riskli bir duruma sokmaktadır. Büyük Selçuklu ülkesinde şehirler üç kısımdan oluşur: *kûhandiz* (iç kale), *şehristan* (şehir) ve *rabaz* (dış mahalleler) (Özgüdenli, 2009: 373). Şehrin en uygun yerine konumlanmış olan iç kale (*kûhendiz*) dâhilinde bir askeri garnizon bulunur. Olası dış tehditlere karşı Ortaçağ şehirleri, genelde belli sayıda giriş kapısı bulunan kale-şehirler görünümünde karşımıza çıkmaktadırlar. Bu şehir giriş kapıları geceleri kapatılmaktadır. Gündüzleri ise giriş-çıkışlar kontrole tabi tutularak yapılır. İlim tahsili, ticaret, hac ya da sadece turistik yolculuk için bile olsa, her türlü memleket-aşırı, hatta şehirlerarası seyahatlerde resmi bir izin alınması gerekmektedir. Alınan izin, resmi kayıtlara işlenmekte ve bunun göstergesi olan bir *icâza* (seyahat sertifikası), eğer münasip görülürse, talep edene verilmektedir. Ticari eşyasıyla birlikte seyahat edecek tüccarın tanınmış birisi olması durumunda, bu izin belgesi resmi mühürlü bir kâğıt olarak düzenlenir. Yolculuk yapacak sıradan insanlar içinse duruma göre kollarına vurulan bir mühür ya da boyna asılı olarak taşınması gereken kurşundan bir künye gibi basit izin formları kullanılabilmektedir (Lombart, 2002: 208-209; İbn Battuta, 2004: 42).

Ortaçağ İslam şehirlerinde, çarşmayı oluşturan uzun sokakların iki ucunda bulunan demir kafesten kapılar akşam vakitlerinde kapatılmaktadır. Gecedен biraz önceki vakitlerde başlıca pazarlar tenhalaşmakta, gezici ve alıcı kalabalığı yavaş yavaş çekilmekte, ardından da esnaf, dükkânlarını kapatıp evlerine dönmektedir. Demir kapılar kapatıldıktan sonra görevi devralanlar, ellerinde meşale, yanlarında bekçi köpekleri bulunan *asas*lardır. Saatten saate pazarda devriye atan *asas*ların ücretleri, memur oldukları halde, çarşı esnafı tarafından ödenir (Mazaherî, 1972: 241, 244; İbn Kesîr, 1994: XIV, 345). Kayseriyye, funduk veya hanlar da ziyaretçilerinin ayrılmaları ve çalışan personelinin günlük işlerini bitirmelerinin akabinde – akşam saatlerinde– gece bekçilerinin koruma uhdesine geçmektedir (Mazaherî, 1972: 241; Özdal, 2016: 304).

10. yüzyıldan itibaren belli başlı çarşıların ve önemli yolların gece vakitlerinde ışıklandırıldıkları görülmektedir. Işıklandırmayı sağlayan işlemeli bakırdan kandiller, bazen

çarşı duvarına yahut direklere asılmışlardır. Aydınlatma amacıyla Irak ve İran'da petrol), Suriye ve Mısır'da ise yağ kandilleri kullanılır (Mazaherî, 1972: 216).

2. Şurtâ Teşkilatının Yapısı

Ortaçağ İslam şehirlerinde asayişin temin etme ve suç ile mücadele görevi, şurta teşkilatının sorumluluğu altındadır. Şurta teşkilatı, başkan (*sâhibü'ş-şurta*), resmi yazışmaları yürüten *kâtib* ile *şurtîler* ve bu birimin bünyesindeki diğer alt-birimlerden oluşmaktadır. Bu alt-birimler içerisinde, muhafızlar, gardiyanlar, güvenlik görevlileri, infaz memurları, gece bekçileri, istihbarat görevlileri, zindan amirleri, devriye birlikleri ve köprü muhafızları bulunur. Sâhibü'ş-şurta protokolde, muhtesib, kadı, ordu komutanı gibi görevlilerle birlikte, en önde yer almaktadır. Protokol üniforması olarak, bizzat halife ya da sultan tarafından verilmiş *hil'at* (özel hazırlanmış, resmi kıyafet), *mintika* (kuşak), *şâsiyye* (ince baş örtüsü), siyah serpuş giymektedirler. Sâhibü'ş-şurtanın emri altındaki şurtîler, resm-i geçitlerde *izâr*, gömlek (yakasız, yenleri hafif dökümlü), *dişdâş* (bol kıyafet / erkek entarisi), *hızâm* (kuşak)'dan oluşan özel üniformalarını giyerler. Üniformalarında ve kemerlerine asılı uzunca hançerlerinde, bu teşkilata mahsus olan ve rütbelerini de belirten amblemler taşımaktadırlar (Yılmaz, 2010: 242). Şurtîler, operasyon zamanlarında ise yine üzerlerinde amblemleri bulunan zırh, miğfer ve *çermuk* (hususî ayakkabı) giyinirler ve uzun hançer, *kâfir kubât* (temreni kılıca benzeyen bir savaş tırpanı), kamçı (sığır veya deve derisinden) ile duruma göre bir kılıç ile donanırlar.

Şurta teşkilatı, Hz. Ali döneminde kadıya bağlıdır. Sonraki dönemlerde ve farklı devletlerde şurta teşkilatının valiye, şahneye ya da vezire bağlı olduğu da gözlemlenmiştir. Merinî hâkimiyetindeki Endülüs'te şurta, mizvâr unvanı taşıyan *hacîbe* bağlanmıştır (Yiğit, 2017: 246). Zamanla bu teşkilat doğrudan sultana -Abbasîlerde halifeye- bağlanacaktır.

Adli görevler (tahkikat yapma, hüküm verme), hapishane idaresi, genel asayişin temini, infaz, idam, sanık sorgulama, mahkeme sürecinde kadıya yardım, kadı kararlarının icrası, gümrük denetimi, vergi denetimi, itfaiye işleri ve hatta olağanüstü durumlarda savaşa iştirak etmek, şurta teşkilatının görev sahası içerisinde yer almaktadır (Yılmaz, 2010: 244). Teşkilat, tüm bu vazifeleri kadı ve muhtesib ile sıkı temas halinde ve *dîvân-ı berîd* (posta / istihbarat teşkilatı) ile de irtibat halinde yürütmektedir. Abbasî egemenliği altındaki Mısır'da, biri Fustat'ta (*Şurtatü's-Süflâ*) ve diğeri el-Asker şehrinde (*Şurtatü'l-Ulyâ*) olmak üzere iki şurta binası kurulmuştur. İslam şehirlerindeki şurta binaları genel olarak şehir naibliği, adliye ve hisbe binalarının yakınlarında -çoğu kez aynı alan üzerinde- konumlanmaktadırlar (Yılmaz, 2010: 243).

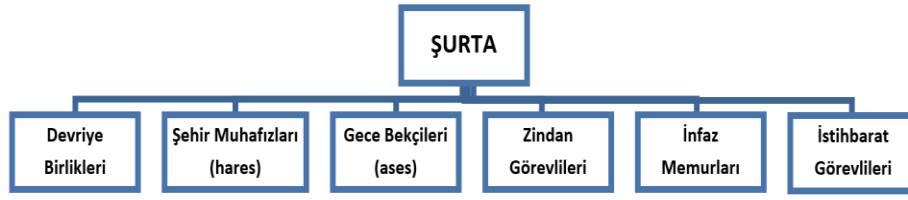

Diagram 1. Şurtâ Teşkilatını Oluşturan Alt-Birimler (Özdal, 2018: 305)

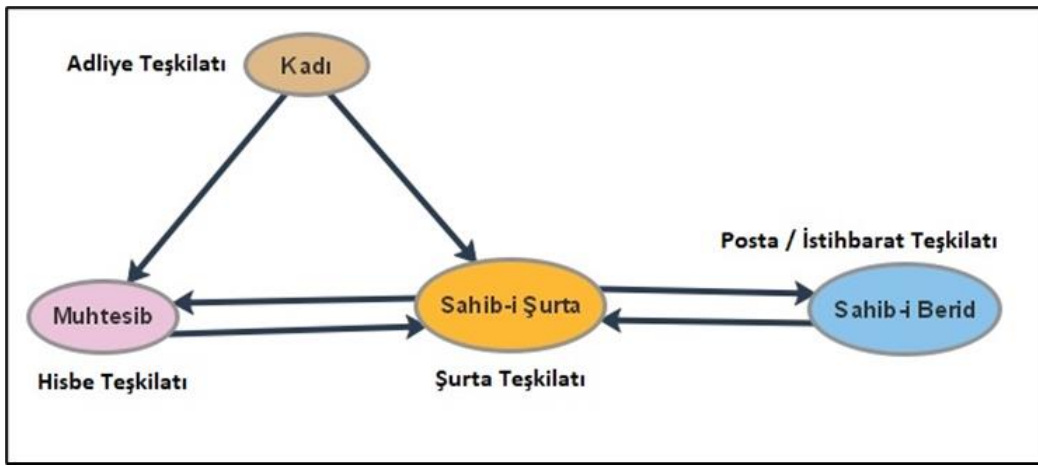

Diagram 2. Şurtâ Teşkilatı ile koordine birimler (Özdal, 2018: 305)

İslam-öncesi Türk devletlerinde ve Müslüman-Türk devletlerinde *subaşı*lar da şehir güvenliği ve asayiş sağlama görevlerini icra etmektedirler (İlgürel, 2009: 448). Türk askeri yönetim geleneğinden gelen subaşı makamı ile İslam devlet geleneğinde şekillenmiş olan şurta makamı, Selçuklular, Atabeglikler ya da Eyyubîler döneminde tek bir devlet bünyesinde bir araya gelmiş olduklarından, yukarıda saydığımız vazifelerin dağılımını kendi aralarında paylaşmışlardır. Suriye bölgesinde ise enteresan biçimde şurta ve subaşı kurumları, diğer bölgelerde olduğu gibi yaygınlaşmamıştır. Bu bölgede huzurun ve asayişin sağlanması, kendine has daha farklı dinamiklere sahip olan ve *ahdâs* diye adlandırılan kurumca gerçekleştirilir (Alptekin, 1988: 509). Ahdaslık, tanınmış büyük ailelerce icra edilen bir oluşumdur. Kimi Müslüman-Türk devletlerinde *emîr-i hares*, *emîr-i dâd* ve *şahneler*in (Merçil, 2010: 292-293) de şurtaya ait bazı görevleri üstlendiklerine ya da paylaştıklarına müşahade edilmektedir. Delhi Kölemenleri döneminde asayiş ve infaz vazifeleri *emîr-i dâd* ve *şahne* tarafından paylaşılmıştır (Kortel, 2006: 289, 327). Türkiye Selçuklularında liman kentleri ve kıyı bölgelerinin güvenliği, *Emîrü's-Sevâhil* (=Sahiller Komutanı) adı verilen bir resmi görevli tarafından sağlanır. İbn

Bîbî'nin Bahaeddîn Muhammed adıyla verdiği, bu unvana sahip bir görevli, Emir Eminateddîn ve Emir Pervane tarafından yetiştirilmiş, itinayla eğitimi verilmiş ve makam sahibi yaptırılmıştır (İbn Bîbî, 1996: II, 203).

Şurta teşkilatında yahut onun görevlerini icra eden benzeri diğer divan ya da emirliklerde çeşitli zamanlarda yozlaşmalara, görevi kötüye kullanma vakalarına rastlanılmaktadır. Böyle durumlarda failler, azarlanma, görevden azledilme ile birlikte bazı durumlarda hapis ve (eğer zimmete para geçirme gibi bir suç tespit edilmişse) mal müsaderesi gibi cezalandırmalarla karşılaşabilmektedirler (Özdağ, 2018: 306-307). Büyük Selçuklu veziri Nizâmü'l-Mülk, *Siyâset-nâme*'nin 40. bâbda Sultan Melikşah'a yozlaşma emareleri gösteren *emîr-i hareslik* makamını ihya etmesini önermiştir (Nizâmü'l-Mülk, 1999: 94-95).

3. Güvenlik Problemleri

Ortaçağ'da şehirleri tehdit eden asayiş sorunları arasında, adı hırsızlık ve gasp vakalarının yanı sıra daha organize gangster ve harami grupları, *Ayyârûn* hareketleri, özellikle kıtlık dönemlerinde artan yağma / isyan olayları, Şii-Sünni ve benzeri farklı sosyal gruplar arasında yaşanan kavgalar zikredilebilir. Abbasî Halîfeliği'nin tamamen ortadan kalkmasına dek Bağdat'ta çıkan karışıklıkların çoğunda parmağı bulunan *Ayyârûn* ve *Şuttar* olayları, aslında halk hareketi diye nitelendirebileceğimiz hareketin bir parçasıdır. Ayyârların çoğu bir meslek sahibidir ama örgüt, bir meslek örgütü değildir. Bir yanda esnaf örgütlerinin, diğer tarafta fütüvvet ehlinin olduğu –üyelerinin çoğu aynı kişiler olsa da– ve esasında büyük sermaye sahiplerine karşı bir duruş sergileyen anti-tüccar örgütlenmedir. Bu oluşumun fakire, kadına, zayıflara ilişmemek, hatta onları korumak vs. gibi ahlaki ilkeleri vardır ve onlar, şehir dışında iken yalnız gezen bir şövalye, savaş meydanlarında iken en ön saflarda düşmanla vuruşan bir gönüllü, büyük şehirde –Bağdat– ise sermayedarlarla, tüccarlarla ve otoritenin temsilcisi olan zabita kuvvetleriyle sık sık çatışan gangsterlerdir (Durî, 1991: 101, 105-110; Cahen, 2012: 158-161).

Anarşinin ortaya çıktığı dönemlerde Şurta teşkilatı ve muadili konumundaki müesseselerin ehemmiyeti daha iyi anlaşılmalıdır. İbn Kesîr, Dimaşk çarşıları ile ilgili 1339 yılında gerçekleşen bir kundaklama hadisesinden bahseder. Olayda anlatılan patlayıcı ya da yanıcı düzeneğin, ne tür mekanizma ile faaliyete geçtiği bilinmese de zaman ayarlı bir yapıya sahip olduğu açıkça belirtilmektedir:

Hıristiyan reislerinden bir topluluk, kendi kiliselerinde toplanıp aralarında büyük miktarda para topladılar. Bunlar, patlayıcı hazırlama, konaklama ve casuslukla ilgili başka her

türlü hususu iyi bilen Melani ve Azir adlı iki Rum rahibe bu parayı verdiler. Bu iki kişi nefiten patlayıcı /yanıcı maddeler hazırlıyorlardı, öyle ki, bu patlayıcı ve yanıcıların tesiri ancak 4-5 saat sonra ortaya çıkıyordu. Akşama doğru Sûku'r-Ricâl denen dükkânların yanındaki bir duvarın gediğine, yaptıkları düzeneği yerleştirmişlerdi. Müslüman giysilerine büründükleri için kimse onlardan şüphelenmemiş, tam olarak ne yaptıklarını görmemişti. Geceleyin karanlık bastırınca insanlar aniden dükkânlarının bulunduğu yerden alevler yükselmekte olduğunu gördüler. Hatta çarşının bu tarafındaki Emeviyye Camii'nin doğu minaresi de yanmaya başlamıştı. Saltanat naibi Tengiz ve binlerce kişi oraya geldiler.

Birkaç gece sonra Hıristiyanlar, Emeviyye Camii'nin batı tarafındaki iş hanının tümüne hücum ettiler. Oradaki her şeyi ateşe verdiler. Ateşin kıvılcımları iş hanının çevresindeki meskenlere, medreselere sıçradı. Amaçları yangını, Emeviyye Camii'ne sirayet ettirmektir. (İbn Kesîr: 1994: XIV, 297).

Naib Tengiz ikinci vaka meydana gelince ve yaptığı tahriklerden, bahsedilen kundaklamanın Hıristiyanlar tarafından çıkarıldığını anlayınca, bu işe bulaştıkları tespit edilenlerden 60'ını tutuklatıp, işkenceye tabi tutarak cezalandırır, 10'dan fazla Hıristiyan reisini de öldürtüp, cesetlerini yaktırır (İbn Kesîr: 1994: XIV, 298).

4. Sonuç

Ortaçağ İslam şehirlerinde güvenliği ve asayişi sağlayan kurumlar, İslam devlet geleneğine, Orta-Asya Türk devlet geleneğine, bölgesel ananelere, halihazırda duyulan gereksinimlere bağlı olarak oluşmuş ya da şekillenmiştir. Bu kurumların görev sahaları bazen kısmi olarak birbirlerinin yerini işgal etmiş görünse bile bu durum, pratikte bir karmaşaya neden olmamıştır. Ayrıca güvenliğin sağlanması hususunda bu kurumlar, başka birimlerle de işbirliğine gitmişler ve koordine biçimde hareket etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Alptekin, C. (1988). Ahdâs. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. I, ss. 508-509). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Cahen, C. (2012). *Osmanlılardan Önce Anadolu*, çev. E. Üyepazarcı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Durî, A. (1991). *İslam İktisat Tarihine Giriş*, çev. S. Orman, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

- İbn Battuta (2004). Ebu Abdullah Muhammed Tancî, *Tuhfetü'n-Nuzzâr fî Garâibi'l-Emsâr ve Acâibi'l-Esfâr*, çev. A. S. Aykut, *Seyahatname*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İbn Bîbî (1996). el-Hüseyin b. Muhammed b. Ali el-Ca'ferî er-Rugadî, *el-Evâmiru'l-Alâiye fî Umûri'l-Alâiye I-II*, haz. M. Öztürk. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İbn Kesîr (1994). Ebu'l-Fidâ İsmail İmâdü'd-dîn İbn Ömer ed-Dımişkî, *el-Bidâye ve'n-Nihâye fî't-Tarih 1-14*, haz. M. Keskin. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İlgürel, M. (2009). Subaşı. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. XXXVII, ss. 447-448). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kortel, S. H. (2006). *Delhi Türk Sultanlığı'nda Teşkilat (1206-1414)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Lombart, M. (2002). *İslam'ın Altın Çağı*, çev. N. Uzel. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Mazaherî, A. (1972). *Ortaçağda Müslümanların Yaşayışları*, çev. B. Üçok. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Merçil, E. (2010). Şahne. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. XXXVIII, ss. 292-293). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Nizâmü'l-Mülk (1999). *Siyâset-nâme*, haz. M. A. Köymen. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özdal, A. N. (2016). *Ortaçağ Ekonomisi ve Müslüman Tüccarlar (X-XIV. Yüzyıllar)*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Özdal, A. N. (2018). Orta Çağ'da Kaçakçılık ve Kaçakçılıkla Mücadele, *Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma içinde* (s. 295-309), ed. İ. H. Demircioğlu - A. Özcan - Y. Yiğit. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Özgüdenli, O. G. (2009). Selçuklular - Irak Selçukluları - Sosyoekonomik ve Kültürel Hayat. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. XXXVI, ss. 388-389). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yılmaz, M. (2010). Şurta. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. XXXIX, ss. 242-244). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yiğit, İ. (2017). *Endülüs ve Kuzey Afrika İslam Devletleri*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.

SELÂHADDİN-İ EYYÛBÎ DEVRİ'NDE (1169-1193) MISIR'DA ASAYİŞ SİYASETİ

Dr. Abdulkadir Turan / Türkiye

Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi (SDAM), İstanbul

abdulkadirturan72@hotmail.com

Özet

Mısır'ı 358/969'dan beri yöneten Fâtımî yönetiminde devlet; Fâtımî hanedanı, başvezirler, sair devlet ricali ve kökenlerine göre gruplandırılmış ordu mensupları arasında bölünmüştü. Mısır'da asayiş geleneksel ve daha çok keyfi yöntemlerle sağlanıyordu. Fâtımî hanedanı, yönetimin bölünmüşlüğüne hanedan yönetiminin devamı için bir imkân gibi değerlendiriyordu. Ülkede farklı sınıfların te'dibi ve genel asayiş için Dârü'l-Mauna türünde devasa zindanlardan istifade edildiği gibi Nil Nehri'ne nazır Darü'l-Gazel gibi türlü eğlencelerin düzenlendiği köşklere de üst toplumsal sınıfların tatmini için istifade ediliyordu. Başveziri öldüren üst muhalefet lideri isyancının başvezir ilan edildiği ülkede iç çatışmalar süreklilik kazanmış ve tarafların devlete hâkim olmak için dışarıyla kurdukları temaslardan dolayı ülke beka sorunu ile karşı karşıya idi. Selâhaddîn-i Eyyübî, Mısır'a hâkim olunca (564/1169) sistemin bütünlüğünü esas alan bir asayiş siyaseti benimsedi. İslam dünyasını bölen Fâtımî hanedanının iktidarına son verirken devlet ve toplumu bütün kurum ve unsurları ile aynı hedef doğrultusunda bütünleştirme yönünde bir strateji takip etti. Bütünleşik, işlek ve duyarlı bir adalet sistemi inşa etti, çatışma hâlindeki ordu yapılarını tasfiye etti, orduyu yeniden kurdu, dış düşmanla temas kadar içeride asayiş bozmaya yönelik tutumları da titizce izleyen bir istihbarat teşkilatı meydana getirdi. Sağlam bir divan nizamıyla devletin bütün işlerini kayıt altına aldı. Mali sistemi yeniden düzenleyerek ağır vergileri kaldırdı, zekât sistemini ve İslâmî sosyal yardımlaşmanın diğer unsurlarını işler duruma getirdi. Dârü'l-Mauna ve Dârü'l-Gazel'i aynı anda medreseye dönüştürdü. Kur'an-ı Kerim eğitimini toplumun bütün kesimlerinde yaydı. Dârü'l-Hadisler açtı. Aynı hedefe yönelmiş, ortak bir zihnin kemali için, tasavvuf kurumlarını Şam'dan Mısır'a taşıyıp ortak bir yönetimde buluşturdu. Böylece toplumsal te'dip ve tatmini İslâmî bir nizam altında sağladı. Bununla beraber naiblerinin aldığı günlük asayiş tedbirleri keyfi bir yönetime alışan farklı toplum unsurlarınca aleyhte mizah konusu dahi yapıldı. Ama Selâhaddîn kararlılığını sürdürerek Mısır'da Osmanlı Devri'ne kadar uzanan bir düzen kurmayı başardı.

Sunumumuzda İslam dünyası tarihinde önemli bir yere sahip bu asayiş siyaset ve tecrübesini değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Asayiş, Selâhaddîn-i Eyyübî, Mısır, Kuzey Afrika, İslam Dünyası.

1. Giriş

Selâhaddîn-i Eyyûbî (ö. 589/1193), İslam âleminde daha çok fetihleriyle konuşulmuş; Müslümanlar, onun başta Kudüs'ün fethi (583/1187) olmak üzere Haçlılara karşı mücadelesinde bir örneklik görmüş ve onun mücadele azminden bir motivasyon yakalamaya çalışmışlardır.

Son yıllarda ilme ve ilim kurumlarına verdiği önemle ilgili bazı araştırmalar yayımlanmakla birlikte, Selâhaddîn'in fetih yanı dışında, bugüne kadar onunla ilgili kayda değer bir araştırma yayımlanmamıştır. Oysa Selâhaddîn'in fetihlerinin iç siyasetle ilgili sağlam bir arka planı vardır.

Selâhaddîn, Kudüs'ü fethettiği gibi, mukaddes şehrin elde kalmasını sağlayan III. Haçlı Seferi'ne karşı savaşı da zaferle bitirmiştir. Öte yandan kendisi Batı'dan gelen bu istilanın önünü kestiği gibi, onun Mısır'da teşekkül ettirdiği ve hanedanınca sürdürülen Memlûk yapısı da Doğu'dan gelen Moğol istilasının önünü kesmiştir. Haçlılara karşı Hittin zaferini (583/1187) kendisi kazanmışken Moğollara karşı Aynicâlût Zaferi (658/1260) de kardeşi Melikü'l-Âdil'in torunu Melikü's-Salih'in henüz çocukken alıp bizzat eğitimlerini verdiği Memlûkler tarafından kazanılmıştır. Selâhaddîn, bu yanıyla İslam ve dünya tarihinde yer edinmiştir.

Selâhaddîn'in dış güçlere karşı savaşının zaferle neticelenmesinde ve bu zaferlerin İslam aleminin ilk fetihleri gibi süreklilik kazanıp kalıcı etkiler bırakmasında içeriye dönük faaliyetleri, büyük bir öneme sahiptir. Onun iç faaliyetleri, tecrübesinin anlaşılması açısından da hayati bir öneme sahiptir.

Amcası Esedüddin Şîrkûh, Mısır'a üç sefer düzenlemiş; Selâhaddîn de bu seferlerde bulunmuştur. Şîrkûh, bu sefer dizisinin üçüncüsünün ardından Mısır'a hâkim olmuştur (564/1169); onun iki ay sonra vefatı üzerine Selâhaddîn, Mısır'da başvezir olarak yönetimi elde etmiştir. Kısa sürede Mısır'da karışıklığa son vermiş, ülkede asayiş sağlamış, akabinde Haçlılara karşı mücadeleye yönelmiştir.

Devrin hükümdarlarını Haçlılar karşısında aciz bırakan iç karışıklıklardı. Zira hükümdarlar, iç karışıklardan dolayı artlarını güven içinde görmediklerinden başkentlerinden uzaklaşıp fetihlere yönelemiyorlardı. Selâhaddîn ise yirmi dört yılı bulan hakimiyet süresinin ilk beş yılını Mısır'da geçirmiş, geriye kalan on dokuz yılını da on yedi yılını Mısır'dan uzakta geçirmiştir.

Onun çağı açısından istisna teşkil eden bu tutumu sürdürmesini sağlayan, kendisini payitaht Mısır'dan yana güvende hissetmesi, başka bir ifadeyle Mısır'daki asayişin onu endişelendirecek bir hâlden uzak olmasıdır.

Sunumumuzda devrinin zengin kaynaklarından ve o devirle ilgili yapılan araştırmalardan yararlanarak Selâhaddin'in asayiş siyasetini anlatacağız.

2. Selâhaddin'den Önce Mısır'da Asayiş

Hız. Ömer Devri'nde Amr b. As komutasındaki İslam ordularınca fethedilen Mısır, huzur içinde hızlı bir kalkınmaya konu oldu. Hulefâ-yi Râşidîn'den sonra Emevîler Devri'nde de bir altın çağ yaşadı. Ne var ki Emevî Devleti'nin yıkılmasıyla (132/750) İslam dünyasına hâkim olan Abbâsîler, doğuya yöneldi. İslam dünyasının batısı ihmal edildi. Mısır da bu ihmalden etkilendi.

Tevaif Devletlerinin oluşması ve Türk asker Ahmed b. Tolun'un (ö. 270/884) ülkeye gelmesi (254/868) ile Mısır, bir tür bağımsızlık kazandı, yeniden merkezi bir konum elde edip kalkınmaya konu oldu. Ne var ki Tolunoğullarının idaresi, sadece otuz yedi yıl sürdü (868-905).¹ Mısır'da önce bir fetret süreci yaşandı, ardından yine Türk askerlerden Muhammed b. Tuğç (ö. 334/946) idareyi ele geçirdi. Ama İhşidîler idaresi, Tolunoğullarının hâkimiyet süresi kadar dahi hüküm sürmedi (935-969). İhşid yönetiminin son yıllarında da ülkeye esasen Ebü'l-Misk Kâfûr (ö. 357/968) isimli bir Siyahî vezir hükmetti.²

Mısır, Kâfûr'un ölümünden sonra, salgın hastalıklar ve kıtlıkla baş başa sahipsiz kaldı. Durumdan istifade eden Cevher es-Sıkkîlî (ö. 381/992) kumandasındaki Fâtımî ordusu ülkeyi savaşız ele geçirdi (358/969). Mısır, Fâtımî istilasası ile yeni bir tarihsel sürece girdi.

Fâtımî Devleti, Şîliğin İsmailî koluna mensup Ubeydîler hanedanı tarafından 296/909'da İfrîkiye'de kurulmuş, hanedanın kurucusu Ubeydullah (ö. 322/934) "Mehdî-Lidînilâh" ve "Emîrû'l-Mü'minîn" lakaplarıyla halife ilân edilmişti. Böylece Fâtımî Devleti kendisini İslam dünyasından ayrı bir mezhep devleti olarak teşekkül ettirmişti.

Cevher es-Sıkkîlî, Mısır'a hâkim olunca Hız. Ömer Devri'nde kurulan Fustat şehrinin karşısına Kahire şehrini kurdu. Hemen sonra Şîî propagandası için el-Ezher Camii'nin inşasına başlandı. Mısır, merkezi konumu ve bu faaliyetlerle, Fâtımî idaresinde gittikçe önem kazanırken Fâtımî İmamı Muiz-Lidînilâh, 973'te (362) İfrîkiye'den ayrılıp Kahire'yi başşehir yaptı. Böylece Kahire; Bağdat ve Kurtuba gibi önemli bir hilâfet merkezi oldu.

Hükümdarları "halife" unvanından çok, Şîî gelenek içinde "imam" unvanı ile anılan Fâtımîler, Mısır'ın ekonomik sorunlarını çözüp ülkeye tarihsel ve coğrafi önemine uygun bir değer vererek istikrarı sağlar göründüler. Oysa Fâtımî iktidarı ile birlikte daha çatışmalar için zemin

¹ İbn Tağriberdî, *en-Nücümü'z-zâhire fî mülûki Mısır ve'l-Kahire*, Muhammed Hüseyin Şemseddin (thk.), Kahire: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1992, c. 3, s. 1-142;

² İbn Tağriberdî, c. 3, s. 321-343; c. 4, s. 1-18.

oluşturacak bir anormal durum oluşmuştur. Fâtımîler Şîî iken Mısır'ın Müslüman halkı, Ehl-i Sünnet mensubu idi. Mısır'da Müslümanlara tabi ve onlarla yaşamaya alışmış önemli sayıda bir Kıpti Hıristiyan nüfus da vardı.

Mısır'da “hâkim azınlık” psikolojisi içinde, daha çok askeri bir yapı olarak vücut bulan Fâtımî idaresi, Ehl-i Sünnet mensuplarına yönelik zaman zaman sert uygulamalara başvurdu, zaman zaman ise onların gözüne girmek için Hıristiyan azınlığa yönelik aynı uygulamalara yöneldi ya da onları te'dip için tam zıt yönde davranıp Hıristiyanları öne çıkardı.

Fâtımîler, kendi içlerinde Şîî inancı konusunda da ayrılıklar yaşıyor ve zaman zaman ihtilaflara düşüyorlardı. Fâtımî imamları, siyasete yön veren toplumsal denklemde, kendilerine yönelik itirazları bastırmak için öldürme cezasını alelade hâle getirdiler ve ülkede devasa zindanlar kurdular.

Ülkedeki karışıklıklar, Selâhaddin'in Mısır'a hâkim olmasından (564/1169) yaklaşık yüz yıl önce Fâtımî Devleti açısından inkıraz işaretlerine dönüştü.

O güne kadar devlet, doğrudan Fâtımî imamı tarafından yönetiliyordu. Valiler ve askerler doğrudan imama bağlıydı. Askeri yapı, çeşitli unsurlardan oluşuyordu ve bu çeşitlilik, Fâtımî imamına iktidarını sürdürme imkânı verirken sık sık iç çatışmalara yol açıyordu. Devrin Fâtımî İmamı Müstansır-Billâh (ö. 487/1094), asayişsizlikle baş edemeyince Akkâ'yı yöneten Bedr el-Cemâlî'yi (ö. 487/1094) “Emirü'l-Ceyş/Ordu Komutanı” sıfatıyla vezarete getirdi (466/1074).³ Böylece ülkede vezirler “sultan” konumuna çıktı ve “vezirlerin nüfuz asrı”na girildi⁴ ki bu devrin çoğu için “anarşizm asrı” demek de mümkündür.

Bedr, Makrizî'nin ifadesiyle “*kayıt altına alınmayacak ve sayısını ancak Allah'ın bileceği kadar*” kişiyi öldürülmesiyle sonuçlanan askeri yönetimlerle anarşizmi bastırırken⁵ ülkede onun devriyle birlikte imamlar-vezirler çatışması da başladı. Vezirler, ülkeye tamamen hâkim olmak için veliaht seçimine de müdahale ederken farklı görevlerde bulunan emîrler, oldukça cazibeli bir vazifeye dönüşen hatta müverrihlerin ifadesiyle “sultanlık” konumuna ulaşan vezirlik makamı için birbirleriyle çatışmaya girdiler. Fâtımî imamı, onların arasındaki çekişmelerden

³ İbn Müeyesser, *Ahbarü'l-Mısır*, thk. Henry Massey, Kahire: Matbatü'l-Fransi el-İlmî, 1919, c. s. 32-33; İbn Müeyesser, *el-Müntaka min Ahberi Mısır*, thk. Eymen Fuad, Kahire: Matbatü'l-Fransi el-İlmî, 39-41.

⁴ İbnü't-Tuveyr, *Nüzhetü'l-mukleteyn fi ahbâri'd-devleteyn*, thk. Eymen Fuad Seyyid, Beyrut: Darü's-Sadr, 1992, s. 44; Kalkaşendî, *Kitabu Subhu'l-a'sa*, Kahire: Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, 1922, c. 10, s. 80, 310; Eymen Fuad, *ed-Devletü'l-Fâtımîyye fi Mısır Tefsirü Cedid*, Kahire: Darü'l-Mısır el-Lübniyah, 1992, s. 190.

⁵ Makrizî, *İtti'âzü'l-hunefâ' bi-ahbâri'l-eimmeti'l-Fâumiyyîn el-hulefâ'*, thk. Muhammed Ahmed Hilmi, Kahire: Vezâretü'l-evkâf, 1996, c. 2, s. 311-313, 329.

yararlanarak iktidarını sürdürürken “sultan” konumundaki başveziri öldürenin yeni başvezir olarak imam tarafından onaylandığı bir sistem oluştu.⁶

Fâtımî idaresi, iç karışıklıklardan dolayı yönetimindeki Kudüs’ü Haçlılarca istilalarıyla (1099) mücadele edemedi. Yönetim, Kudüs’ün ardından Sûr, Sayda, Beyrut gibi Doğu Akdeniz şehirlerini de Haçlılara kaptırdı. Vezir, emîr ve askerler, dikkatleri sürekli başkent Kahire üzerinde olduğundan Haçlı istilası ile ilgilenemediler, kendilerine sadık askerleri Kahire dışına yollayamadılar, uzun süre Kahirde dışında tutamadılar.⁷

Fâtımî imamları, vezirlerin tahakkümünden kurtulmak için farklı yöntemlere başvurdular. Bu bağlamda Fâtımî İmamı Hâfız-Lidîmillâh (ö. 544/1149), veliahtlık tartışmaları içinde oğlu Hasan’ı öldürtüp Ermeni Behrâm’ı (ö. 535/1140) “seyfü’l-İslâm tâcü’l-hilâfe” lakabıyla vezir yaptı (529/1135). Böylece ülkede ilk kez bir Hıristiyan, İslâmî devirde Mısır’a hâkim oldu.

Behrâm, devletteki dengeleri değiştirmek için 30 bin civarında Ermeniye Antep çevresindeki Tel Başır’dan Mısır’a göç ettirdi. Peş peşe kiliseler inşa eden Ermeniler, orduda ağırlık kazanırken divanların çoğu da Hıristiyanların eline geçti.

İslam dünyasını Haçlı tehdidi altında olduğu bir süreçte Mısır’da baş gösteren bu Hıristiyan idaresi, Müslüman halkı rahatsız etti, iç karışıklığı daha da artırdı. Nihayetinde Rıdvan (ö. 544/1149) öncülüğündeki Siyahiler (Sûdânîler), bu duruma isyan ettiler. Siyahîler, binlerce Ermeniye öldürdüler. Fâtımî İmamı, isyancıların güçlendiğini görünce onlardan yana tavır koydu, Rıdvan’ı vezir yaptı ve ona resmen “melik (sultan)” unvanı verdi ki Mısır tarihinde sultan unvanını alan ilk vezir odur.⁸ Fakat bu da Mısır’da iç karışıklığı bitirmedi.

Selâhaddin’in ülkeye hâkim olmasından önceki son iç çekişme Vezir Şâver (ö. 564/1169) ile kumandanlardan Dırgâm b. Âmir (ö. 559/1164) arasında yaşanmıştır. Şâver, Dırgâm’dan kurtulmak için dış güçlere gitme yoluna başvurdu. Şam’a, Nüreddin Mahmud Zengî’nin (ö. 569/1174) yanına gidip ondan yardım talep etti.

Nüreddin’in Şaver’in talebine icabet etmesiyle ordu komutanı Esedüddin Şîrkûh (ö. 564/1169), yeğeni Selâhaddin’le birlikte Mısır’a gitti (559/1164). Dırgâm öldürülüp bertaraf edilirken Şaver, Şîrkûh’tan ülkeyi terk etmesini istedi.

---

⁶ Eymen Fuad, s. 250-254.

⁷ Fâtımîlerin Haçlılarla mücadelesi için bkz. Abdulkadir Turan, *Kudüs’ün İstilasından Urfa’nın Fethine Müslümanların Haçlılarla Mücadelesi*, İstanbul: Siyer Yayınları, s. 2021, s. 21-60.

⁸ İbnü’t-Tuveyr, s. 43-51; İbn Müeyesser, *Ahbar*, c. 2, s. 87-89; İbn Müeyesser, *el-Müntaka*, s. 123-124; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-târih*, Ebu’l-Fidâ Abdullah el-Kâdî (thk.), Beyrut: Dâru’l-kütübi’l-ilmîyye, 1978, c. 9, s. 280- 281, 296-297.

Dış güçlerle iş birliğinde sınır tanımayan Şaver, bu kez Kudüs Haçlı Kralı I. Amaury (ö. 569/1174) ile anlaştı ve ülkenin kaynaklarını Müslümanlarla savaş hâlindeki Haçlılara aktarmaya başladı. Şîrkûh, bu vahim vaziyet karşısında Nûreddin'den izin alıp Mısır'a hareket etti, yolu üzerinde Babeyn denen mevkide Şaver ve Haçlı kuvvetlerini tarihi bir yenilgiye uğrattı. Selâhaddin'in büyük bir komutan olarak belirlediği bu savaşın ardından Şîrkûh, İskenderiye'yi ele geçirip Mısır'ı ele geçirmeye yöneldi. Ama Haçlı ve Şaver ittifakı karşısında, Haçlıların da Mısır'ı terk etmesi koşuluyla Şam'a geri dönmek durumunda kaldı (562/1167).

Şîrkûh'un ayrılmasıyla Haçlılar Kahire'de bir garnizon kurup Müslümanları rahatsız ettiler. Ülkenin parasal kaynaklarını Haçlılara veren Şaver de daha fazla para toplamak ve buna karşı isyanları bastırmak için halka zulmetti.

Haçlı Kralı I. Amaury, Mısır'ın tamamen iç karışıklığa teslim olduğunu görünce ülkeyi istila girişiminde bulundu. Bilbis'e kadar gidip halkı kılıçtan geçirdiler. Haçlılar, tarihi Fustât şehrine yönelince Şaver, halkı Kahire'ye intikal ettirip Fustat'ı yaktı (564/1168).

Bu kez Fâtîmî İmamı, Haçlılardan kurtulmak için Nûreddin'e başvurdu. Sultanın emriyle Şîrkûh ve Selâhaddin, Mısır'a doğru hareket ettiler. I. Amaury, Şîrkûh'un Mısır'a yöneldiğini haber alınca ordusuyla beraber Filistin'e kaçtı. Şîrkûh, Mısır'a vezir oldu (17 Rebûlâhir 564/18 Ocak 1169). Ne var ki iki ay sonra vefat etti (22 Cemâziyelâhir 564'te /23 Mart 1169). Bunun üzerine Selâhaddin, onun yerini aldı.⁹

3. Selâhaddin'in Mısır İdaresinden Önceki Asayiş Tecrübesi

Selâhaddin, asayiş konusunda uzun yıllar ve farklı şehirlerde görev almış bir hanedana mensuptur. Babası ve amcası Şîrkûh, henüz Nûreddin'in babası İmâdüddin Zengî'ye (ö. 541/1146) katılmadan Irak Selçuklularına bağlı, Bağdat yakınlarındaki Tîkrît şehrinin yönetim ve güvenliğinden sorumlu idiler. Babası Necmeddin Eyyûb, Selâhaddin'e doğduğu yıla kadar (532/1138) şehrin valisi iken amcası Şîrkûh, şehrin bugünkü "emniyet müdürlüğü" görevine denk gelen şahneliğini (şahne/şihne) yapmıştır.

---

⁹ el-Feth b. Ali el-Bündârî, *Sene'l-berki's-Şâmî*, Fethiye en-Nebravî (thk.), Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 1979, s. 39-43; İbnü'l-Esir, c. 9, s. 465-466; c. 10, s. 3-4, 13-17; Bahâeddin İbn Şeddâd, *en-Nevâdirü's-sultânîyye*, Cemâleddin eş-Şeyyâl (thk.), Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 1994, s. 80-81; Ebû Şâme, *Kitâbü'r-Ravzateyn fi ahbâri'd-devleteyn en-Nûriyye ve's-Salâhiyye*, İbrahim Şemseddin (Şerh ve İlgiler), Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2002, c. 1, s. 355-357; c. 2, s. 10, 34-35; Makrîzî, *İtti'âz*, c.3, s. 262-270, 283-287, 292-295, 296-299, 301-302, 304-308.

İki kardeş, Zengî'ye katıldıktan sonra bugün Lübnan sınırları içinde yer alan ve o dönemde Haçlılara sınır şehri Ba'lebek'te de aynı görevi yerine getirmişlerdir. Şam'a huzur getiren Nûreddin de onların yanında yetişmiştir.¹⁰

Şîrkûh, Zengî'nin vefatının ardından Nûreddin'in ordu komutanlığı görevinde bulunup tarihi zaferler kazanırken Şam'ın önemli şehirlerinden Humus'u da yönetiyordu.¹¹ İki kardeş, Şam'ın en önemli şehri Dımaşk'ın Nûreddin tarafından ele geçirilmesini de sağlayınca Nûreddin, Dımaşk'ın idaresini, Necmeddin'e bıraktı.¹² Böylece Necmeddin; Nûreddin'in en önemli emîri konumuna yükselirken Dımaşk'ın şahneliği önce onun büyük oğlu Şâhinşah'a, ardından Selâhaddin'e bırakıldı.

Selâhaddin, Dımaşk'ta şiirlere konu olan, destansı bir şahnelik görevinde bulundu. Devrin ünlü bir şairi onun şahnelikteki başarısını, şu ünlü dizelerle tarihe kaydetmiştir:

*“Size sesleniyorum ey Şam'ın hırsızları,
Muhakkak ki ben sözlerimle size nasihat ediyorum,
Bu Nebi Yusuf'un ismiyle isimlenen,
Üstün niteliklerle donanmış Yusuf,
Nebi Yusuf kadınların elini kesiyordu (ona bakıp parmaklarını kesiyorlardı.),
Bu Yusuf ise erkeklerin (hırsızların) ellerini kesiyor.”*¹³

Selâhaddin, tarihsel serüveninin kayıt altına alınan ilk kahramanlığını sergilediği Şîrkûh'un ikinci Mısır seferinde ele geçirdiği İskenderiye şehrini amcası adına yönetmiş;¹⁴ İskenderiye halkına savunmada önderlik ederken şehri kuşatan Haçlıların ve onların yanında yer alan Mısırlıların hayranlığına konu olmuştur. Onun cesaret, yönetim ve diplomasi kabiliyetinin aynı anda görüldüğü bu tecrübesi, devrin Haçlı müverrihleri gibi, bugünün Batılı tarihçilerinin de metinlerinde yer almıştır.¹⁵ Dolayısıyla Mısır'a hâkim olduğunda çok yönlü bir deneyime sahipti.

¹⁰ İbnü'l-Esîr, c. 10, s. 15-16.

¹¹ Bûndârî, s. 24; Ebû Şâme, c. 2, s. 23-26.

¹² İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dımaşk*, Süheyl Zekkâr (thk.), Dımaşk: Dâru Hassân, 1983, s. 509, 516; Ebû Şâme, c. 1, s. 285, 295-297; Coşkun Alptekin, *Dımaşk Atabegliği (Tog-Teginliler)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985, s. 159; Şeşen, “*Eyyübîler*”, *DİA*, Ankara: TDV Yayınları, 1995, c.12, s. 20.

¹³ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Ahmet Cad (thk.), Kahire: Dâru'l-hadis, 2006, c. 12, s. 218-219.

¹⁴ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, c. 10, s. s. 4-5; Ebû Şâme, c.2, s. 8-9; İbn Vâsıl, *Müferricü'l-kürûb fi ahbâri Benî Eyyûb*, Cemâleddin eş-Şeyyâl (thk.), Kahire: 1953, c. 1, s. 151-152.

¹⁵ William Archbishop of Tyre, *A History of Deed Beyond The Sea*, Emily Atwater Babcock (İngilizceye Çeviren ve Açıklamaları Ekleyen), New York: Colombia University Press, 1943, c. 2, s. 331-343; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Fikret İşıltan (çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2008, Cilt: 2, s. 283, c. 2, s. 311-314; Malcolm Cameron Lyons ve D. E. P. Jackson, *Selahaddin Kutsal Savaşın Politikaları*, Türkçesi: Zehra Savan, Pınar Yayınları: Ankara, 2006, s. 23-29.

4. Selâhaddin'in Mısır'da Asayiş Siyaseti

Selâhaddin, amcası ile birlikte katıldığı, Mısır'a hâkim olmasını sağlayan seferler sürecinde ülkeyi bütün unsurları ile tanımış ve ülkeye hâkim iç karışıklığın ardındaki etkenleri ve bunun yol açtığı sorunları tahlil etmiş olmalıdır. Selâhaddin, bu duruma karşı Mısır'ı yeniden İslam aleminin ile bütünleştirecek ve İslam alemini, Haçlılara karşı zafer hedefine hizmet edecek şekilde bir düzene kavuşturmaya çalışmıştır. Bunun için Nüreddin'in Şam'da yaptığı gibi bütüncül bir siyasete yönelmiştir. Bu bağlamda onun asayiş önlemlerini şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

1.1. Asayişsizliğe Yol Açan Sistemin Ele Başlarının Ortadan Kaldırılması

Mısır'da iç karışıklığa sürükleyen asıl unsurlar, askeri yapılarıdır. Bu askeri yapılar, eski başvezir Şâver, Sarayı Sekreteri (Hilafet Emîni/Mü'teminü'l-Hilafe/Saray Ağası) Tavaşi San'atü'l-Mülk el-Cevher ve Fâtımî imamı etrafında toplanan Arap kabileler ve askerler, sarayı korumakla görevli Ermeniler ve Sudânî de denen Siyahilerdir.

Selâhaddin, henüz amcasının vezareti sırasında Şâver'i tuzağa düşürüp ortadan kaldırdı. Böylece yeni nizama muhalefet edecek en önemli unsur sahneden atıldı.¹⁶

Selâhaddin, kendisi vezir olduktan sonra ise Cevher'i ortadan kaldırmaya yöneldi ve henüz Mısır'a hâkim olduğu yıl (564/1169) onu etkisiz hâle getirdi. Cevher'in öldürülmesine öfkelenen ve sayıları elli bini bulan Siyahî unsurlar, isyan ettilerse de başsız kaldıklarından başarısız oldular. Fâtımî İmamı da isyanın ilk anında onları desteklemiştir. Ama başaramayacaklarını anlayınca tarafsız görünmüş ve nihayetinde Selâhaddin'den yana görünmüştür.

Selâhaddin, isyanı alışkanlık edinmiş bu askeri yapıyı Mısır'dan Cize'ye sürdü. Sarayı kontrol altına almak için ise amcasının güvenilir memlûklerinden Bahâeddin Karakuş'u saray görevlilerinin başına tayin etti. Otoriter bir yönetici olan Karakuş, Fâtımî sarayını tamamen kontrol altına aldı.

Selâhaddin, Siyahîlerin bertaraf ettikten sonra, Siyahi isyanını destekleyen Ermenilere yöneldi, onlara karşı mahallelerini ateşe vermek gibi sert bir önleme başvurdu. Ermeni askerlerin bir

---

¹⁶ Makrîzî, *İttî'âz*, Cilt: 3, s. 300-301; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, c.10, s. 15; İbnü'l-Esîr, *et- Târîhu'l-bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyyebi'l-Mevsîl*, Abdülkadir Ahmed Tuleymât (thk.), Kahire: Dârü'l-kütübi'l-hadis- Bağdat: Mektebetü'l-müsna, 1963, s. 140.

bölümü kılıçtan geçirilirken diğer kısmı Saîd bölgesine sürüldü.¹⁷Böylece başkent, anarşizmin kaynağını teşkil eden askeri kalabalıklardan kurtulurken, Fâtımî imamı da istendiği zaman devrilecek şekilde yalnızlaştı. Selâhaddin, sistemin merkezinde yer alan ve kendisini atayan makam olarak kendisi açısından meşruiyet kaynağı olan Fâtımî imamının hal edilmesini en sona bıraktı. 567/1171’de Fâtımî Halifeliğine son verdiğinde hiçbir toplumsal tepki ile karşılaşmadı. Fâtımî hilafetini yeniden kurmak isteyen grupları da kolaylıkla dağıttı.

1.2. Devletin Yeni Kadrolarının Teşekkülü ve Korunması

Selâhaddin, Mısır’da; Şam’dan kendisiyle birlikte gelenlerden alim ve aynı zamanda asker Fakih İsa el-Hakkâri, dayısı Mahmud el-Harimî ve amcasının memlûklerinden Bahâeddin Karakuş’la çekirdek bir kadro oluşturmuş, buna Fâtımî divanında Kadı Fâzıl’ı da katmıştır.¹⁸ Bu kadroya Kadı Dırbas, Selâhaddin’in yeğeni Takıyyüddîn Ömer, Siyahiler ve Ermenilerin isyanından sonra Dımaşk’tan Mısır’a geçen¹⁹ ağabeyi Turan Şah, kardeşi Melikü’l-Âdil, Bizans ve Haçlıların Dimyat’a yönelmesi üzerine, kendi talebi üzerine Nûreddin tarafından Mısır’a gönderilen babası Necmeddin el-Eyyûb de katılmıştır(565/1170).

Selâhaddin, Bahâeddin Karakuş’a Kahire’nin merkezinde muazzam bir kale inşa ettirerek (572/1173) devletin çekirdek kadrosu için güvenilir bir çalışma alanı oluşturmuştur.²⁰Kâdî el-Fâzıl ve Bahâeddin Karakuş, devletin merkezinde bulunmuşlar; Fâzıl divanları yönetirken Karakuş ülkenin asayişini korumuştur.

1.3. Titiz Bir İstihbarat Yapısının Teşekkülü

Selâhaddin, denizde ve karada istihbarata büyük önem vermiştir. Titiz istihbaratı onun ilk anda kendisine karşı isyan girişiminde bulunan iç güçler kadar dış güçler karşısında da başarılı olmasını sağlayan temel unsurlar arasındadır.

Selâhaddin, Mısır’ın hem deniz hem kara sınırlarını sıkı bir takip altına almış; içeriden dışarıya çıkışlar gibi içeriye girişleri de kontrol altında tutmuştur.

Selâhaddin, Mısır’da küçük bir orduya sahipti. Bunun için kendi ifadesiyle muhaliflerine karşı “*Onlar üzerinde gizli hileler açık kararlardan daha etkiliydi.*” ilkesiyle hareket etti.

Selâhaddin’in henüz Mısır’a hakimiyetinin ilk devrinde istihbaratının iki büyük başarısı söz konusudur. Biri, Fâtımî Hilafeti henüz lağvedilmeden elde edilen bir başarı, diğeri ise Fâtımî

¹⁷ Bûndârî, s. 43-44; İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil*, c. 10, s. 18-19, Şeşen, Selâhaddin, s. 45.

¹⁸ İbn Hallikân, *Vefeyâtü’l-a’yân*, İhsan Abbas (thk.), Beyrut: Dâru Sadr, 1978, c. 3, s. 158-160; Zehebî, *Siyerü a’lam*, c. 21, s. 338-341.

¹⁹ Bûndârî, s. 44.

²⁰ İbn Cübeyr, *Rihletü İbn Cübeyr*, Daru Sadr: Beyrut, s. 125; Ebû Şâme, c. 2, s. 293-294.

hilafetinin lağvından sonra. İlki, Fâtımî ordu bakiyelerine karşı, diğeri Fâtımî Hilafet yanlılarına karşıdır.

Mısır'ın hakimiyetini elde etmesiyle beraber, daha önce bahsi geçen Cevher'in liderliğindeki iç muhalefet, Haçlılarla temasta kalmayı kararlaştırmıştı. Kudüs Haçlıları da Bizans ve Papa'ya ulaşacak, nihayet bütün düşman güçler birleşerek Selâhaddin'i ortadan kaldıracaklardı. Plana göre Haçlılar Dimyat'a saldıracaklar, Selâhaddin oraya yöneldiğinde isyancılar da Kahire'yi ele geçireceklerdi. Ama Selâhaddin Bilbîs'te yola yerleştiği istihbarat birimleri planın keşfini sağladı. Üzerinde eski giysiler bulunduğu hâlde ayağında eski bir ayakkabı bulunan bir yolcu Türkmen memurun dikkatini çekti. Memur, aynı zamanda ayakkabılardan birinin topuğunun diğerinden daha uzun olduğunu da fark etti. Adamı Selâhaddin'e getirdi. Ayakkabılar söküldüğünde topukta bir mektup bulundu. Mektubu, Yahudi bir kâtip yazmıştı. Yahudi kâtip, Cevher'in ismini verdi.

Selâhaddin'in istihbaratı, planı keşfettikten sonra Cevher'i takibe aldı ve Kahire yakınlarında bir köye gittiğini haber alınca bir başına yakalayıp etkisiz hâle getirdi (564/1169).²¹ Bu istihbarat operasyonu, Selâhaddin'in dışarıyla işbirliği yapma kabileyetine sahip, tehlikeli bir muhalifini oldukça düşük bir maliyetle ortadan kaldırmasını sağlarken aynı zamanda dış güçlere karşı zafer kazanmasını da sağladı.

O günlerde Selâhaddin'in Akdeniz açıklarında görevlendirdiği deniz istihbaratı da Mısır'a doğru gelen Bizans gemilerine denk gelmişti. Haçlılar ve Bizans, Mısır'da kendilerini destekleyecek muhaliflerin ortadan kaldırıldığından habersiz bir şekilde Dimyat'ı kuşatmaya geliyorlardı. Selâhaddin, kuşatma girişimini erken haber alıp önlemlerini alınca Bizans-Haçlı ittifakı tarihi bir yenilgiye uğradı ve Selâhaddin, oldukça erken bir dönemde tarihin büyük zaferlerinden birini kazandı. Bu zafer, onun sadece dış düşmanlarını korkutmamış, aynı zamanda iç düşmanlarını da etkisiz hâle getirmiştir.

İstihbarat, henüz Fâtımî hilafetinin lağvedilmediği bu büyük başarının ardından söz konusu hilafetin lağvından sonra da büyük bir başarı gösterdi.

Fâtımî hilafetinin lağvedilmesi ile konumları sarsılıp çıkarları zedelenen Şîî çevreler, Şam'daki Nizârî /Haşhaşî unsurlar, daha önce Fâtımîlerden ekonomik yardımlar görmüş, meşhur şair Ammare b. Ali el Yemenî gibi bazı Sünnî şahsiyetler hatta İskenderiye'de halkın ilgisine

---

²¹ Bûndârî, s. 43-44; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, c. 10, s. 18-19; s. Şeşen, s. 44-45.

mazhar olmuş efsuncu bir kadını dahi içine alan geniş bir muhalefet cephesi kurdular ve Haçlılarla da haberleşmeye başladılar.

Müslümanlarla Haçlılar arasında farklı sebeplerle öteden beri elçiler gidip geliyordu. Selâhaddin, kendisine gelen Haçlı elçisini rahat bırakmış gibi yapıp sıkı bir takip altına aldırdı. Nihayetinde, onun Mısır'da bazı şahıslarla görüştüğünü tespit etti. Onları da takip altına alınca sözü edilen muhalefet cephesi ifşa oldu. Ancak Selâhaddin, hemen müdahale etmek yerine muhalefetin içindeki bazı isimleri elde etme yoluna gitti ve “*Davet aynı davet, birlik aynı birlik*” diyerek farklı kanatlardan buluşmuş muhalefeti çökertecek operasyonu başlattı. Grubun ele başlarını idam ederek (2 Ramazan 569/ 6 Nisan 1174) Mısır'da tarihi bir isyanı engelledi. İsyancılarla iş birliği yapan bazı askerler, Selâhaddin'e karşı bir suikast hazırlığı yapmışlardı. Selâhaddin, İbnü'l-Esîr'in ifadesiyle, onların isyanın içinde olduklarını bildiği halde onlara sezdirmedi.²²Çünkü askere ihtiyacı vardı ve isyanın azmettiricileri ele geçirilince bunlar zararsız hâle gelmiş sayılırdı. Selâhaddin'in bu tür durumlara karşı oto kontrolü ise hayranlık uyandırıcıdır.

İsyancılar aynı zamanda Haçlılarla da iş birliği yapmışlardı. Onlar isyan ederken Sicilya Haçlıları da Doğu Akdeniz'deki Haçlılarla birlikte İskenderiye'ye saldıracaklardı. Sicilya Haçlıları, İskenderiye önlerine geldiklerinde hayal kırıklığına uğradılar. Bütün varlıklarını ve çok sayıda cesedi İskenderiye önlerinde bırakıp az sayıdaki gemiyle Akdeniz'e açılıp kaçtılar (Muharrem 570/Ağustos 1174). Zira müttefikleri isyancılar idam edilmişti, Mısır'da yaşananları haber alan Doğu Akdeniz'de yerleşik Haçlılar ise harekete geçmekten çekinmişlerdi.²³

Selâhaddin'e yönelik suikast planını da içeren bu isyan girişimini oldukça ayrıntılı işleyen İbn Vâsıl'a göre, Selâhaddin, Haçlıları içine alan ilişkiler ağının ortaya çıkarılmasında Hıristiyan muhbirlerden bile yararlanmıştı.²⁴

Mısır'da bu başkent isyanlarının ardından Muharrem 570/Ağustos 1174'te Saîd bölgesinde Asvân, Kûs ve Tavd çevresinde Kenzüddevle adlı bir Mısırlı emîr isyan etti. İsyan her ne kadar başkent dışında gerçekleşmişse de başkentten uzaklaşan ve daha önceki isyanlardan affedilenler tarafından başlatılmıştır.

---

²² İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, c. 10, s. 53-55; Ebû Şâme, c. 2, s. 186-195.

²³ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, c. 10, s. 55, 63-64; Selâhaddin, Sicilyalıların İskenderiye'ye kastetmelerini ve ondan önceki süreci Kâdî el-Fâzıl'ın kaleminden Abbâsî Halifesine de haber vermiştir (Muallî Abdulselam Halebî, *Reasilu'l-Kâdî el-Fâziles-Siyasiyetti Ahdi Selâhaddin-i Eyyübî (589-564/1169-1193)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Gazze İslâm Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, 2013, s. 124-125).

²⁴ İbn Vâsıl, c. 1, s. 243-251.

Selâhaddin'in kardeşi Şemsüddeve Turanşâh henüz 566/1171'de Yukarı Mısır'daki (es-Saîdü'l-a'lâ) Bedevîlerin üzerine bir baskın düzenledi. Bedeviler, o güne kadar çapulculuk yaparak halkı rahatsız ediyorlardı. Bu baskından sonra, bu alışkanlıklarından vazgeçtiler.²⁵Selâhaddin'in Mısır'daki divanının başında bulunan Kâdî el-Fâzıl, Bedevîleri “*koyundaki yılan*” diye tarif etmiş, Haçlılarla işbirliği ve devletten haksız yere para alıp hizmet etmemekle itham etmiş, onlara karşı “*acı elmayı tatlı su ile tatlandırma*” diye tarif ettiği bir mücadele tarzı önermiştir.²⁶Selâhaddin, bu yöntemle Emevîlerden sonra, Bedevîleri Müslüman toplumun hedefleri doğrultusunda yönlendirip dış düşmanla mücadeleye katan ilk Müslüman devlet adamı gibidir. Selâhaddin'in bu sentez tutumuyla atılan tohumlar özellikle kardeşi Melikü'l-Âdil ve yeğeni Melikü'l-Kâmil Devri'nde meyve vermiş; o güne kadar sorun konumunda olan Bedevîler, İslam ordusunun önemli bir birliğine dönüşmüşlerdir.

Kenzüddeve'nin etrafında toplanan bazı Mısırlılar, Siyahîler ve Bedeviler, Selâhaddin'in en önemli komutanlarından Ebü'l-Heyca es-Semin adlı emîrin kardeşini katlettiler. İsyancılar, bunu üzerine üzerlerine Ebü'l-Heyca'nın komutasında varan orduya da direndiler. Ama Selâhaddin, asayiş konusunda büyük bir tecrübeye ulaşmıştı. Neticede kardeşi Melikü'l-Âdil'in de aldığı önlemlerle isyan bastırıldı ve isyana yol açanlar idam edildi.²⁷Böylece Mısır'da Selâhaddin'in yönetimi elde etmesinden altı yıl sonra isyan süreci sona erdi. Selâhaddin, bu isyanın ardından hiçbir emiri idam etmek durumunda kalmamıştır.

1.4. Haberleşme (Posta) Teşkilatının Teşekkülü

Selâhaddin, Mısır'da posta güvercinlerinin de kullanıldığı hızlı bir posta teşkilatı kurdu. Bizans ve Haçlıların Dimyat kuşatması sırasında henüz güvenlik endişesiyle Kahire'yi terk edememiştir. Ama posta teşkilatı sayesinde savaşı yönetebilmiş ve zaferle neticelendirmiştir.

Selâhaddin, 570/1174'ten sonra Mısır'dan ayrıldığında da posta teşkilatı sayesinde Mısır'dan hızlıca haber alabilmiş ve ülkedeki vakalara müdahale edebilmiştir. Böylece posta teşkilatı, onun gerek Mısır içi gerek Mısır'la ülkesinin diğer kesimleri arasında sürekli haberleşmeyi sağlayarak asayişe önemli bir katkı sağlamıştır.²⁸

²⁵ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, c. 10, s. 32; Ebü Şâme, c. 2, s. 118.

²⁶ Lyons ve Jackson, s. 195.

²⁷ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, c. 10, s. 64-65; Ebü Şâme, c. 2, s. 221-222.

²⁸ Şeşen, s. 252-253.

1.5. Toplumun Desteğinin Kazanılması

Nüreddin, Şam'da iktisadi açıdan ve adalet açısından tatmin edilip aidiyet duygusu güçlendirilmiş, eğitim faaliyetleriyle de devletin hedeflerini kabul edip o hedefler uğruna gönüllü emek vermeyi kabul etmiş, devletle bütünleşmiş bir toplum inşa etmişti. Nüreddin'in devletini güçlü kılan ana etkenlerden biri, onun inşa ettiği bu toplum yapısıydı.

Selâhaddin, Mısır'da aynı doğrultuda bir toplum inşasına yöneldi. Bu bağlamda, iktisadi, yargısal ve eğitimsel bir dizi tatbikata girişti.

Selâhaddin, Fâtımî sarayındaki en pahalı mücevheratı dahil bütün malları, kendisi için hiçbir şey almadan olduğu gibi dağıttı.²⁹Böylece halkın saraydaki sefahate yönelik eleştirilerinin kendisine yönelmesinin önüne geçti. Bununla birlikte halkın belini büken ve İslam hukukunda tarif edilmemiş olan mükûs denen vergileri, ülkeden geçen hacılar için dahil tamamen iptal etti.³⁰ O vergilerin yerine zekât sistemini ihya etti,³¹zekâtı Asr-ı Saâdet'te olduğu gibi devlet eliyle topladı. Toplumun büyük bir kesimi zekâtı gönüllü verirken ondan imtina eden kesimlere karşı önlemler de aldı. Zekât gelirlerini İslam hukukunda belirtildiği üzere taksim etti. O gelirlerle bir yandan yoksul halka yardım dağıtma imkânı bulurken aynı zamanda devletin eğitim ve savunma giderleri için kaynak buldu.³²Kanaatimce Mısır'da asayişin sağlanmasında bu iktisadi önlemler en önemli paya sahiptir.

Selâhaddin, yargı alanında Şîî kadıları görevden aldı; hukuki işlemleri bütünleştirerek Başkadılık (Kādılkudât) sistemini kurdu ve "*rüşvet ve ziyafetlerden uzak durmasıyla bilinen*" Kadı Dırbas'ı bütün Mısır kadılarının başına atadı.³³Şam'da olduğu gibi Mezalim Mahkemelerini kurdu. Haftada iki gün o mahkemelere bizzat başkanlık etti. Halkın şikayetlerini dinleyip sıradan kişileri idareye karşı korudu.³⁴

Selâhaddin'in eğitim faaliyetleri ise oldukça çok yönlü kabul edilmelidir. Selâhaddin, yönetimi ele geçirdikten iki yıl sonra (566/1177) ülkenin en büyük zindanı ve işkencehanesi Dârü'l-Maune'yi Şafîiler için, en önemli eğlence köşklerinden Nil'e nazır Darü'l-Gazel'i de yeğeni

²⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, c. 10, s. 34; İbn Kesîr, c. 12, s. 247-248.

³⁰ Ebû Şâme, c. 2, s. 151-152, 298; Lyons ve Jackson, s. 70-71.

³¹ Makrîzî, *İttî'âz*, c. 1, s. 108, İbn Cübeyr, s. 13-14, Lyons ve Jackson, s. 71.

³² Şeşen, s. 319-322.

³³ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, c. 10, s. 31-32; İbn Kesîr, c. 12, s. 45; Lyons ve Jackson, s. 61.

³⁴ İbn Şâhinşâh, Muhammed b. Takiyüddin Ömer b. Şâhinşâh el-Eyyübî, *Muzmarü'l-Hakaik ve Sırrü'l-Halâik*, thk: Hasan Habeşi, Kahire: Alemü'l-Kitab, H. 1401, s. 53; Şeşen, s. 266-273.

Takiyüddin Ömer, Malikîler için medreseye dönüştürdü. Bunlar Mısır'da Müslüman kimliğinin özünü oluşturan Ehl-i Sünnet'in ilk medreseleridir.³⁵

Selâhaddin, Şam'da oldukça yaygınlık kazanan tasavvuf dergâhlarını da Mısır'a getirdi. Devletle toplum arasında köprü vazifesi de gören bu dergahların kendi başlarına hareket edip nizamı bozacak müesseselere dönüşmemeleri için Şeyhü'ş-şüyûh (Şeyhler Şeyhi) makamını ihdas edip bütün hankâhları Şeyhü'ş-şüyûh'a bağladı.³⁶

Selâhaddin, Kur'an-ı Kerim eğitimi ile bizzat ilgilenirken³⁷ hadis eğitimini de yaygınlaştırdı, camilerde hutbe ve vaazlardan da toplumun eğitilmesinde istifade etti.

Onun bu faaliyetleri ile Mısır toplumu kendisinin daima yanında oldu ve İbn Cübeyr, asayişine hayran kaldığı³⁸ Mısır ülkesi, onun hep güvenilir, sağlam bir kalesine dönüştü. Selâhaddin, bütün fetihlerini sırtını o sağlam kaleye vererek gerçekleştirdi.

1.6. Karakuş'un Sert Önlemleri

Selâhaddin, bütün önlemlere rağmen kanunlara muhalefet edenlere karşı şurta denen polisler maharetiyle müdahale etmiştir. Bu bağlamda asayişten sorumlu Karakuş'un sert önlemleri, daha önce anarşizm içinde kendi bir tür özerk dünyalarında yaşayanların tepkisine yol açmış; bizzat Selâhaddin'e ve kadrosuna yönelik şairlerin diliyle acımasızlıkta ölçsüz hicivlere neden olmuştur.³⁹ Karakuş, yine hiciv ustaları üzerinden keskin bir mizaha konu edilmiş, bu mizah içinde "Hükm-ü Karakuş" deyimi dahi doğmuştur. Babası, Fâtımî hizmetinde, kendisi Selâhaddin'in divanında bulunmuş İbn Memmâtî, "*Kitâbü'l-Fâşûş fî ahkâmi Karakûş*" diye bir mizah eseri dahi kaleme almış ama Selâhaddin, Mısır'da düzeni tamamlayan Karakuş'u görevinde bırakmıştır.⁴⁰

1.7. Çıkar Çevrelerine Müdahale

Selâhaddin, siyasetle yakından ilgili olmayan, kendi köşklerinde gayrimüslim azınlıklarla sefahat içinde bir hayat sürerken vergileriyle devletin ekonomisine katkıda bulunan çıkar çevrelerine en son müdahale etmiştir. Müdahale, kendisi Şam'da iken bu çevrelerin Ramazan ayında açıktan oruç yemeleri ve ahlaki düşkünlüklerini açığa vurmaları üzerine Kâdî el-Fâzıl'ın

³⁵ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, c. 10, s. 31-32; Ebû Şâme, c. 2, s. 117-118; Şeşen, s. 390-404.

³⁶ Makrizî, *el-Mevâ'iz ve'l-i'tibâr bi-zikri'l-hitat ve'l-âsâr*, Beyrut: Dâru Sâdr, H.1370, c. 3, s. 570-571; Kalkaşendî, c. 4, s. 193, c. 11, s. 370.

³⁷ İbn Cübeyr, s. 28.

³⁸ İbn Cübeyr, s. 13-43.

³⁹ Lyons ve Jackson, s. 151.

⁴⁰ Kitap için bkz. İbnü'l-Memmâtî, *el-Fâşûş fî ahkâmi Karakûş li İbn Memmâtî*, Muntedeyâtu Mecelleti'l-İbtisâme, www.Ibtesama.com/vb, ayrıca bkz. Abdullatif Hamza, *Hükmü Karakuş*, Kahire: Mustafa el-Babî el-Halebî, 2000.

kendisine bizzat müracaatıyla ama kardeşi Âdil tarafından yapılmıştır. Halkın tepkisine neden olan bu çevrelerin köşkleri ellerinden alınıp kamu hizmetine verilmiştir.⁴¹

1.8. Titiz Kayıt Sistemi

Selâhaddin, Mısır'da Kâdî el-Fâzıl'ın başında bulunduğu titiz bir divan sistemi oluşturmuş; ülkede bütün faaliyetler kayıt altına alınmıştır. Öyle ki ölen kişilerin kayıtları incelenmeden, ölüm kaydı tutulmadan, borçlarının ödenip ödenmediği tetkik edilmeden ve mal varlığı belirlenip, mirasının durumu değerlendirilmeden cenazesinin gömülmesine dahi izin verilmemiştir.⁴²

1.9. Ülke Çevresinin Güvenilir Hâle Getirilmesi

Selâhaddin, Mısır'ın huzur içinde olmasının çevreden gelecek müdahaleleri önlemeye bağlı olduğunu kavramış, bu bağlamda bir dizi önlem almıştır.

Takiyüddin Ömer'in memlûkü Şerefüddin Karakuş (ö. 609/1212), ülkenin batısında güvenliği sağlamak ve kıtlığa karşı Mısır'a zahire sağlamak ile görevlendirilmiş; Karakuş'un faaliyetleri ile devletin sınırları bugünkü Libya'nın batı sınırlarına kadar uzanmıştır.⁴³

İsyanlardan sonra kaçan Siyahilerin bir bölümü Sudan taraflarına (Nûbe ülkesine) sığınmıştı. Fâtımîlerin Yemen'de dâî denen propagandacıları çalışmaya devam ediyorlardı.

Kardeşi Turan Şah'ı önce Nûbe'ye bir sefer düzenlemiş (568/1173),⁴⁴ böylece ülkeyi güneyde güvenliğe kavuştururken hemen ardından (569/1174) Hicaz ve Yemen'e yönelip her iki coğrafyada da hâkimiyet kurarak Fâtımî Devleti'ni ihya edecek unsur ve imkânları tamamen ortadan kaldırmıştır.⁴⁵

Selâhaddin, sahil güvenliğine de büyük önem vermiş, kendisinden önce Mısır'da birine "denizci" denmenin bile hakaret edildiği bir ülkede,⁴⁶ amcası Şîrkûh'un vasiyeti doğrultusunda donanmayı ihya etmiş, parçalar hâlinde develerin sırtına yüklenebilen portatif gemiler üreterek,⁴⁷ özellikle Kızıldeniz'e hızlıca müdahale etme imkânı yakalamıştır. Büyük donanması

---

⁴¹ Lyons ve Jackson, s. 414-415.

⁴² Lyons ve Jackson, s. 75.

⁴³ İbn Şahinşah, s. 53-57; Ebû Şâme, c. 2, s. 175-176.

⁴⁴ İbnü'l-Esîr, c. 9, s. 45-46; Ebû Şâme, c. 2, s. 161-162.

⁴⁵ İbnü'l-Esîr, c. 9, s. 52-53.

⁴⁶ Lyons ve Jackson, s. 146.

⁴⁷ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, c. 10, s. 31.

da Akdeniz’de seyir hâlinde bulunarak ülkeye Avrupa ve Bizans’tan gelecek tehditleri bertaraf etmiştir.⁴⁸

Selâhaddin’in bu çevre güvenliği ile Mısır, iç tehditlerin yanında dış tehditlerden de uzak bir barış ve güven adasına dönüşmüştür. Böylece Mısır, iktisadi bakımdan ve nüfus olarak büyümüş, Selâhaddin’in Haçlılara karşı mücadelesini beslemiştir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Selâhaddîn-i Eyyübî, devleti oluşturan erkler arasındaki çatışmanın bütün ülkeye yayıldığı bir kaos ortamında Mısır’a hâkim olmuş ama nihayetinde beş altı yıl gibi bir süre içinde hem başkenti hem taşrası ile tam bir asayişe kavuşturmuştur.

Mısır’ın onun faaliyetleriyle adeta bir güvenlik adası hâline gelmesi, Selâhaddin’in uzun süre başkentinden uzak kalıp fetihler üzerine yoğunlaşmasını sağlamıştır. Dolayısıyla içerdeki huzur, dışarıda fetihlere vesile olmuştur, demek abartı değildir.

Selâhaddin’in asayiş siyasetinin kendisinden sonrası açısından önemi, takip edilebilir açıklıkta ve anlaşılabilir tutarlılıkta olmalıdır.

Selâhaddin’in örnek alınabilir böyle bir asayiş siyaseti oluşturabilmesi, hiç kuşkusuz onun bütün alanları kapsayan, genel bir stratejiden bağımsız değildir. Bu strateji, her bir unsurun diğerlerine katkı verdiği ve aynı zamanda onlarla tamamlanıp işlevini daha iyi yaptığı, devletle toplumun aynı hedefler doğrultusunda bütünleşip o hedeflere doğru dayanışma ve ahenk içinde yol aldığı bütünlüklü bir yapı teşkil etmiştir. Dolayısıyla Selâhaddin’in asayiş siyaseti, güvenlik kadroları, güvenlik önlemleri ve istihbaratla birlikte adalet kurumları, ilim yapıları ve sivil toplumla birlikte ahenk ve dayanışma içinde devletin tayin ettiği hedeflere doğru yol almak üzere şekillenmiştir.

Bu mahiyette onun asayiş siyaseti uygulamalarını şöyle ifade etmek mümkündür:

- a. Devletin kadroları teşkil edilmiş ve onlar için güvenilir bir ortak alan oluşturulmuştur.
- b. Toplumun devlet kurumları ile ilgili şikayetlerini giderecek ve beklentilerini karşılayacak uygulamalar kararlılıkla belirlenip tatbik edilmiştir. Aktif bir istişare yapısı kurulurken hicve alışan ve eski alışkanlıkları sürdürme eğiliminde olan çevrelerin devletin stratejisi açısından hikmetsiz itirazları dikkate alınmamıştır.

---

⁴⁸ Nebi Bozkurt, “Tersane”, DİA, İstanbul: TDV Yayınları, 2011, c. 40, ss. 511-513; Nebi Bozkurt, “Bahriye”, DİA, İstanbul: TDV Yayınları, 1994, c. 4, ss. 495-501.

- c. Asayişin bozulmasına yol açan unsurlar önce başkentte temizlenmiş, başkent güvenli bir alan hâline getirilmiş, ardından o unsurların taşrada sorun çıkararak bakiyeleri takip edilerek ortadan kaldırılmıştır. Ancak bu temizlik ve ortadan kaldırma uygulamalarında söz konusu unsurlardan devletin hizmetine alınabilecek kişilerin eylemlerini görmezlikten gelme, isyancıları güçlendiren kişileri devlet hizmetine alma yoluna da gidilmiştir.
- d. Bu önlemler alınırken devleti ekonomik olarak besleyip dışarıya kapalı ve kendilerine özgü bir mürşif yaşam tarzı kuranların ilk anda ürkütülmemesine özen gösterilmiş, asayiş önlemleri tamamlandıktan sonra onların üzerine varılmıştır.
- e. Son aşamada isyancıların çevre ülkelerde toplanmasını engelleyecek fetihler gerçekleştirilmiş, böylece ülke ve başkent, Sultanın seferde olduğu günlerde onu endişelendirecek tehditlerin uzağında kalmıştır.
- f. Titiz bir kayıt sistemi ve güçlü bir istihbarat, kısa vadede asayiş operasyonlarının maliyetini azaltırken, neticesinin karşıtları ve dış düşmanları hayal kırıklığına uğratmak ve onların kararlılığını kırmak gibi uzun vadeli sonuçlar da sağlamıştır.
- g. Asayiş önlemlerinin kalıcı etkiler sonuçlar getirmesinin arka planındaki asıl etkenler ise asayiş siyasetinin devletin genel stratejisi içinde planlanmasıdır. Bu planlama ile asayiş bir kez sağlandıktan sonra, eğitim kurumları, vaazlar ve tasavvuf kurumları toplumun bilinçlenmesini, adalet mekanizması ve mali sistem toplumun şikâyetlerinin karşıtlar tarafından suiistimal edilmesinin önüne geçilmesini, Haçlılara karşı mücadele ve dış fetihler ise toplumun enerjisinin boşalmasını sağlamış, toplumda huzur bahşeden bir sükûnete ve verimli bir aksiyona vesile olmuştur.
- h. Bu huzur bahşeden sükûnet ve verimli aksiyon ortamını tehdit etmeye devam eden suçlara karşı meyilli kişi ve topluluklara karşı ise hukuk çerçevesinde oldukça sert güvenlik önlemlerine başvurulmuş, bu önlemlerle “berkemal asayiş” tablosu tamamlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Abdullatif Hamza, *Hükmü Karakuş*, Kahire: Mustafa el-Babî el-Halebî, 2000.
- Bahâeddin İbn Şeddâd, *en-Nevâdirü's-sultânîyye*, Cemâleddin eş-Şeyyâl (thk.), Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 1994.
- Bozkurt, Nebi. "Tersane", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2011, c. 40, ss. 511-513.
- Nebi Bozkurt, "Bahriye", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 1994, c. 4, ss. 495-501.
- Coşkun, Alptekin. *Dımaşk Atabegliği (Tog-Teginliler)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985.
- Ebû Şâme, *Kitâbü'r-Ravzateyn fî ahbâri'd-devleteyn en-Nûriyye ve's-Salâhiyye*, İbrahim Şemseddin (Şerh ve İlgiler), Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2002.
- el-Halebî, Muallî Abdüsselam. "Resailü'l-Kâdî el-Fâziles-Siyasiyye fî Ahdi Selâhaddîn elEyyûbî", Gazze İslâm Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Eymen Fuad, *ed-Devletü'l-Fâtımîyye fî Mısr Tefsirü Cedid*, Kahire: Darü'l-Mısr el-Lübnaniyah, 1992.
- İbn Cübeyr, Rihletü İbn Cübeyr, Daru Sadr: Beyrut, tarihsiz.
- İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-a'yân*, İhsan Abbas (thk.), Beyrut: Dâru Sadr, 1978.
- İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Ahmet Cad (thk.), Kahire: Dâru'l-hadis, 2006.
- İbn Müyesser, *Ahbarü'l-Mısr*, thk. Henry Massey, Kahire: Matbatü'l-Fransi el-İlmî, 1919.
- İbn Müyesser, *el-Müntaka min Ahberi Mısr*, thk. Eymen Fuad, Kahire: Matbatü'l-Fransi el-İlmî, tarih yok.
- İbn Şâhinşâh, Muhammed b. Takiyüddin Ömer b. Şâhinşâh el-Eyyûbî, *Muzmarü'l-Hakaik ve Sırrü'l-Halâik*, thk.: Hasan Habeşî, Kahire: Alemü'l-Kitab, H. 1401.
- İbn Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire fî mülûki Mısr ve'l-Kahire*; Muhammed Hüseyin Şemseddin (thk.), Kahire: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1992.
- İbn Vâsıl, *Müferricü'l-kürûb fî ahbâri Benî Eyyûb*, Cemâleddin eş-Şeyyâl (thk.), Kahire: 1953.
- İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, Ebu'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî (thk.), Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1978.

- İbnü'l-Esîr, *et-Târîhu 'l-bâhir fi 'd-devleti 'l-Atâbekiyyebi 'l-Mevsîl*, Abdülkadir Ahmed Tuleymât (thk.), Kahire: Dârü'l-kütübi'l-hadis- Bağdat: Mektebetü'l-müsna, 1963.
- İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dımaşk*, Süheyl Zekkâr (thk.), Dımaşk: Dâru Hassân, 1983.
- İbnü'l-Memmâtî, *el-Fâşûş fi ahkâmi Karakuş li İbn Memmâtî*, Muntedeyâtu Mecelleti'l-İbtisâme, www.İbtesama.com/vb.
- İbnü't-Tuveyr, *Nüzhetü 'l-mukleteyn fi ahbâri 'd-devleteyn*, thk. Eymen Fuad Seyyid, Beyrut: Darü's-Sadr, 1992.
- Kalkaşendî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Alî el-Kalkaşendî. *Kitabu Subhu 'l-a'ş'a*, Kahire: Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, 1922.
- Lyons, Malcolm Cameron ve D. E. P. Jackson, *Selahaddin Kutsal Savaşın Politikaları*, Türkçesi: Zehra Savan, Pınar Yayınları: Ankara, 2006.
- Makrizî, *el-Mevâ'iz ve 'l-i'tibâr bi-zikri 'l-hıtat ve 'l-âsâr*, Beyrut: Dâru Sâdr, H.1370.
- Makrizî, *İtti'âzü 'l-ĥunefâ' bi-ahbâri 'l-eimmeti 'l-Fâtımiyyîn el-ĥulefâ'*, Cemâleddin eş-Şeyyâl (1. Cilt) ve Muhammed Ahmed Hilmi (2. ve 3. cilt) (thk.), Kahire: Vezâretü'l-evkâf, 1996.
- Şeşen, Ramazan, "Eyyübîler", *DİA*, Ankara: TDV Yayınları, 1995, Cilt: 12, ss. 20-31.
- Turan, Abdulkadir, *Kudüs'ün İstilasından Urfa'nın Fethine Müslümanların Haçlılarla Mücadelesi*, İstanbul: Siyer Yayınları, 2021.
- William Archbishop of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond The Sea*, Emily Atwater Babcock (İngilizceye Çeviren ve Açıklamaları Ekleyen), New York: Colombia University Press, 1943.
- Zehebî, *Siyeru a'lâmi 'n-nübelâ*, Beyrut: Al Risâle, 1996.

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA KURUMLARIN KURULMASI VE TÜKETİCİLERİN VE ÜRETİCİLERİN KORUNMASI: GÜNÜMÜZE BİR DERS

Shah Fahad Yousufzai / Pakistan

Doktorant / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı

shahfahad303@hotmail.com

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nun daha fazla toprak fethederek ve ekonomik olarak ilerlemesi benzeri görülmemiş bir şeydi. Coğrafi genişleme ve aynı zamanda ekonomik ilerleme, günümüz çağında bile oldukça zor bir husustur. Bu araştırma makalesindeki odak noktamız, farklı kurumların kurulması (finansal ve dini kurum gelişimi) ve bunların tüketici için yararları ve korumaları üzerinedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda bir dini ve finansal kurumun birleşimini göreceğiz ve günümüz dünyasında ekonomik ilerlemeyi sağlamak için bu özellikleri ve stratejileri nasıl büyük bir uyumla uygulayabileceğimizi değerlendireceğiz. Osmanlıların Ahilik önderliğindeki lonca sistemi, Para Vakfi modeli, Tımar Sistemi ve Esham Usulü vb. toplumun kalkınmasına önemli katkılar sağlamıştır. Osmanlı döneminde ekonomik kalkınma ve sosyoekonomik dengeden, güçlü kurumlar ve bunların etkin işleyişi sorumluydu. Zaman, emek, fedakarlıklar, ekonomi ve haklar açısından, modern tüketici haklarını koruma yasaları ve önlemleri insanlığa çok pahalıya mal olmuştur. Dünya, Osmanlı İmparatorluğu'nun kusursuz tüketici koruma yasalarına güvenseydi, ödenen bu bedelden kaçınılabilirdi. Batı, on dokuzuncu yüzyılda tüketici ve tedarikçi hareketleri arasında onlarca yıl süren çatışmalardan sonra tüketicilerin haklara sahip olduğunu kabul etmeye başlarken, Osmanlı vatandaşları, yedinci yüzyılda Kur'an'ın indirilmesinden bu yana İslami şeriat tarafından tanınan ve korunan tüketici haklarını halihazırda yürürlüğünde bulundurmaktaydı. Bu makalede, geleneksel ve modern tüketici koruma önlemlerinin yanı sıra, Osmanlı tüketici koruma sisteminin modern tüketicinin korunmasına uygulanabilecek nitelik ve önlemlerini karşılaştırmaktayız. Çıkarılan en önemli ders, tüketiciler ve üreticiler arasında kardeşlik ruhunu aşılamanın ve aynı zamanda odağımızı bireysel faydamızı en üst seviyeye çıkartmaktan, toplumun ve gezegenin faydasını en üst seviyeye çıkartmanın önemidir. Bunu verimli bir şekilde gerçekleştirmek için Osmanlılar, bu denklemde yer alan üç taraf arasındaki iş birliğini teşvik etmiştir: tüketici, tedarikçi ve hükümet. Makalenin sonunda ise Osmanlı'nın tüketiciyi koruma düzenlemeleri ve uygulamalarından çıkarılan bir ders önerilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kurumlar, Tüketicinin Korunması, Tüketici Hakları, Kanunlar ve Yönetmelikler, Osmanlı İmparatorluğu.

1. Giriş

1.1. Tarihsel Geçmişi ve Gelişimi (1300-1900)

Osmanlı İmparatorluğu'nun hükmü 1299'dan 1923'e yaklaşık 800 yıl sürmüştür. Ekonomileri iç ve dış ticarete, tarımsal üretime, ulaşım vergilendirmelerine ve komşu ülkelere olan ticaret yollarındaki vergilere dayanıyordu. Tüm saltanatları boyunca şeriat alimlerinden manevi konularda rehberlik hizmeti aldılar. Yaptıkları en iyi hamle, bölgedeki çevre ülkelerle ekonomik bağlantı noktalarında, gerçekten büyük katkı sağlayan hem kara hem de önemli deniz limanlarını fethetmeleriydi. Giderek daha fazla toprak fethetmekle birlikte silahlı kuvvetlerini ve konvansiyonel ağır toplarını genişletiyorlardı. Askeri genişleme sebebiyle, ticaret kaynaklarından, fiyatlandırmalardan ve tarımsal üretimden daha fazla paraya ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. 1453'te Konstantinopolis'i fethetmek Müslümanlık tarihinde büyük bir kazanımdı ve muhteşem bir başarı olarak kabul edildi.

Başlıca ticaret yolları, Avrupa ile Asya arasındaki bu yolları kullanan tüccarlara vergi ve fiyatlandırma uygulayan Osmanlıların kontrolü altındaydı.

Kuruluşundan 1683'e kadar Osmanlı İmparatorluğu, Q. Donald (2005), şunları aktardı: "1300'den 17. yüzyılın sonlarına kadar olan dönem, Osmanlı devletinin küçücük ve gelecek vaatetmeyen bir liderlikten, geniş toprakları olan bir imparatorluğa doğru olağanüstü bir şekilde genişlemesine tanıklık etmiştir. Bu egemenlikler, güneyde Arap Yarımadası'ndan ve Nil'in çağlayanlarından, Basra Körfezi yakınlarındaki Basra'ya ve doğuda İran platosuna, Kuzey Afrika kıyıları boyunca batıda neredeyse Cebelitarık'a ve kuzeyde Ukrayna bozkırlarına ve Viyana duvarlarına kadar uzanıyordu. Bu dönem, haritada bir Osmanlı ile başlar ve Karadeniz, Ege, Akdeniz, Hazar ve Kızıldenizler ile birlikte bir dünya imparatorluğu ve hakimiyetleri ile sona erer."

S. Pamuk'a (2004) göre, "Osmanlıların on dördüncü ve on beşinci yüzyıllarda Batı Anadolu'da ve daha sonra Balkanlar'da elde ettikleri başarı, değişen koşullara uyum sağlama, yetenekleri kullanma ve birçok kaynağa bağlılığı kabul etme ve çok yönlü destek çağrılarında bulunma istekliliklerine ve yeteneklerine çok şey borçluydu. Böylece sadece Hıristiyanlara karşı savaşan savaşçılar olarak değil, aynı zamanda zenginliklerin kazanılması için savaşan Müslümanlar ve Hıristiyanlar olarak da birçok takipçiyi cezbedebildiler."

Osmanlılar iki büyük imparatorluğun, yani Pers ve Bizans imparatorluklarına sınır komşusuydu.

Osmanlı Türkleri, Müslümanlara karşı yapılan savaşlarda enerjilerini boşa harcamak yerine, Müslüman olmayan toprakları, örneğin Avrupa'yı fethetmeye odaklanmıştır.

Osmanlı saltanatı üç kategoriye ayrılmıştır;

- Gazze Saltanatı – Genişleme – 1299-1585
- Güçlenme Dönemi – 1585-1750
- Dönüşüm Dönemi – 1750-1923

Bu araştırma makalesinde güçlenme ve dönüşüm dönemi üzerinde duracağız.

1.2. Osmanlı İmparatorluğu ve Tüketiciyi Koruma Sistemi

Osmanlı Devleti'nin tüketiciyi koruma uygulamaları Kuran ve Sünnet esasına dayanmaktadır. İslam'daki tüketiciyi koruma ilkeleri, standart ağırlıklar ve ölçüm araçları, dolandırıcılığın önlenmesi, faiz ve spekülasyonun önlenmesi, satış veya ürün tanımındaki belirsizliğin önlenmesi, istifçiliğin önlenmesi, fiyat manipülasyonunun önlenmesi ve ayıplı malları iade etme hakkı (Khiyar al Aib) ve ürünleri satmadan önce ürünün kusurlarını açıkça tanımlama yükümlülüğü dahil olmak üzere çok çeşitli konuları kapsamaktadır. Ayrıca İslam, Müslümanların genel olarak topluma ve özelde birbirlerine karşı yükümlülüklerini kabul ettikleri kardeşlik ilkesinin önemini vurgulamaktadır. (Karim, 2014)

İslam medeniyetinin mirasçısı olan Osmanlı Devleti, birçok mevcut kurumdan yararlanarak ve bunları çağın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirerek hem tüketicilerin hem de tedarikçilerin haklarını korumayı başarmıştır. Loncalar ve Hisbe sistemleri bu hususta en önemli kurumlar olma niteliği taşımaktadır. Her ikisinin de kökenleri kardeşlik (AHİLİK) sistemine dayanmaktadır. Lonca sistemi, imalat ve üretim sürecinin kalitesini kontrol ederek nihai ürünün kalitesine ulaşılmasını sağlamak için iyi bir biçimde yönetilmiştir ve böylece günümüzün Toplam Kalite Yönetim sisteminin temsilcisi olmuştur. Hisbe sistemi, nihai ürünlerin üretici, tüketici ve hükümet tarafından önceden belirlenmiş ve üzerinde anlaşmaya varılmış standartları karşılamasını sağlamak için uygulamaya sokulmuştur.

1.3. Osmanlı İmparatorluğu ve Tüketici Hakları

1. Her zaman mal bulabilme hakkı: Klasik paradigmada modern çağa Ahilik teşkilatının toplumun talebini yakından takip ederek ve istifçiliğe karşı önlemler olarak sağlanmıştır.
2. Güvenli ve kaliteli mal ve hizmetlere erişim hakkı: İhtisab ve Ahilik örgütleri altında elde edilir. Ahilik ve Hisbe sistemi adaletli üretime ve tüketiciye en iyi ürün ve hizmeti sunmaya büyük katkı sağlamıştır.
3. Satın almadan önce ürünle ilgili gerekli bilgi edinebilme hakkı: Satıcılar, İslam fıkıh şiarlarından alınan derslerden biri olan ürünü satın almadan önce görünmeyen özelliklerini alıcıya bildirmekle yükümlüdür. Bu hak, Batılı “sorumluluğu müşteriye aittir” ilkesindeki genel kurala aykırıdır, maldaki gizli ayıplara ilişkin ispat külfetinin, tüketiciyi inceledikten sonra tüketiciye yüklemesi şeklindeki genel kurala aykırıdır. Batı’daki sistem, diğer insanların zarar etmesi pahasına kazançların maksimize edilmesine dayanmaktadır.
4. Uygun ve adil fiyatlarla mal satın alma hakkı: Narh (fiyatlandırma) sistemi kurumlarının yanı sıra istifçiliğin önlenmesi ile elde edilir.
5. Ürünün gerçek fiyatı ne ise onu ödeme hakkı: aynı ürünün birden fazla seçeneği arasında fiyatlarda bir fark olduğunda, fiyatın artışı, o özel seçeneğe gerçek bir fiyat farkı olarak yansıtılmalıdır. Gerçek değerler, daha uzun ömür beklentisi, daha yüksek kalite veya daha fazla dayanıklılık beklentisi yaratabilir, ancak marka fiyatı gibi gerçek dışı değerleri hariç tutmaktadır.
6. Ayıplı ürünü iade etme hakkı (Khiyar al-Aib): Satıcılar ayıplı ürünlerin iadesini kabul etmek zorundaydı, aksi takdirde adının lekelenmesi ve iş yeri kapatma gibi cezalarla karşı karşıya kalacaklardı.
7. Hileden korunma hakkı: bu durum piyasadaki ağırlıklar ve ölçüler dahil olmak üzere satış araçları ve işlemlerinin sıkı denetimlerinde veya finansal sözleşmelerin hiçe sayılmasında görülebilmektedir.
8. Faiz (Riba) ve Spekülasyondan korunma hakkı: İhtisab teşkilatı bu meselelerle ilgilenmiştir.

2. Osmanlıların Geliştirdiği Kurumlar

Osmanlı Devleti’nde geliştirilen belli başlı kurumlar şunlardır: Lonca sistemine dönüşen Akhuwah-Ahilik Sistemi, Hisbe, Esham, Malikane Sistemi, Tımar Sistemi, İltizam, Bankacılık

Sistemi, Nakit Vakıf Sistemi, Düyûn-ı Umûmiye, Tanzimat-İslahatlar. Kilit rol oynayan kurumları ve bunların tüketicinin korunması üzerindeki etkilerini ayrıntılı olarak ele almaktayız.

2.1.Kardeşlik Teşkilatı (Ahilik)

Ahi kelimesi Arapça “kardeşim” anlamına gelen Akhi (أخي) kelimesinden gelmektedir. Türk Dil Kurumu’nun çevrimiçi sözlüğüne göre Ahilik kelimesi “Cömert” anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, n.d.). Ahilik teşkilatı, etik ile sanatı, üretimi ve ticareti birleştiren ve zengin ile fakir, tüketici ile üretici, devlet ile vatandaşlar arasında güçlü ve iş birliğine dayalı kazan-kazan ilişkileri kurmayı, herkes için refah ve adaleti sağlamayı amaçlayan bir sistem olarak ifade edilebilir (Karagül, 2011). Ahilik’in, Mısır’ın Fatimi hanedanı kontrolü sırasında İsmaili Batini Şii hareketi tarafından yaratılan “Fütüvvet veya (Gençler) teşkilatından geldiği ve Müslüman ordularının saldırılarına karşı kendilerini koruma rolünü üstlenebilecek yarı askeri bir teşkilat kurma ihtiyaçları olduğu düşünülmektedir (Karagül, 2011). İsmaili Şiiliği altındaki ilk ‘Fütüvvet’ ve Ahilik teşkilatının İslam dünyası üzerinde yıkıcı amaçları olmasına rağmen, Şeyhleri ile mensupları arasındaki ilişkiyi sıkılaştırmaya yönelik yapı ve uygulamaları Selçuklular tarafından sahiplenilmiş, amaç ve gerekçeleri toplumu yok etmek yerine topluma hizmet etmeye yönlendirilmiştir. Selçuklu ve Osmanlı döneminde sanat, ticaret ve ekonomi başta olmak üzere her alanda toplumu etkilemek için başarıyla kullanılan Ahilik Teşkilatı, 18. yüzyıla kadar yaklaşık 630 yıl sürmüştür. Fütüvvetnâme kitapları, ahlâk kurallarını, kişisel görgü kurallarını ve toplum içinde nasıl davranılacağına dair talimatları içeren yönetmeliklerdir (Karagül, 2011).

Ahilik Teşkilatının işlevlerine ekonomik bir bakış açısından bakıldığında ve günümüzün çağdaş ve muadil teşkilatlarıyla karşılaştırıldığında, aşağıdakiler de dahil olmak üzere birçok kurumun emsali olarak görülebilir:

Tablo 1. Günümüz Teşkilatları Tarafından Temsil Edilen Ahilik Teşkilatının Fonksiyonları ((KARAGÜL, 2011)'den uyarlanmıştır.)

Günümüz Teşkilatları	Ahilik Teşkilatı ile Benzerlikleri
Sanayi ve Ticaret Odaları	Sanayici ve Esnafın Ortak Sorunlarının Çözümü
İşçi ve İşveren Sendikaları	İşçi ve İşveren İlişkilerini Düzenlemek
Rekabet Kurulu	Tekelleşmeyi Önlemek
Emtia ve Hizmet Standartları Kurumları	Malların ve Hizmetlerin Niteliklerini İncelemek
Tüketiciyi Koruma Kurumları	Tüketici Haklarının Korunması

Tüketicinin korunması açısından Ahilik Teşkilatının etkisi, tüketici-üretici ilişkisini yöneten içsel insan etiği ile başlamıştır. Ayrıca Ahilik Teşkilatı, tüketici haklarının korunması için toplumda aşağıdaki ilke ve kurumların oluşturulmasında da önemli bir rol oynamıştır:

1. Memnuniyet ilkesi: İş yaparken, çevreyi ve gezegeni korumanın yanı sıra çalışanları, ortakları ve müşterileri de dahil olmak üzere başkalarının haklarını göz önünde bulundurmak esastır.
2. İş birliği ilkesi: Osmanlı esnafı, fazla gelirlerini yoksullara, işsizlere ve aşırı derecede muhtaçlara dağıtırdı. Sonuç olarak, yoksulluk, sosyal çatışma, suçlar vb. hususlar, bu teşkilatın yardımıyla daha da azaltılmıştır.
3. Ürün kalitesi ve standardizasyon: Ürünlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak için standardizasyon tüm dünyaya yayılmıştır. Batı Avrupa ülkelerinin sanayileşme sırasında standardizasyonu ortaya çıkardığı iddia edilmektedir. Ancak standardizasyon uygulamasına Osmanlı literatüründe Ahilik sistemi teşkilatı altında rastlamak mümkündür. Bu konu Hisbe sistemi başlığı altında daha derinlemesine ele alınacaktır.
4. Denetleme ve Toplam Kalite Yönetim Sistemleri: Günümüzde Toplam Kalite Yönetim sistemleri olarak bilinen denetimler uzun zamandır Ahilik Teşkilatı düzeninde bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahilik teşkilatının yetkisi altında, üretim ve satış sürecinin her aşaması, gerek devlet memurları, gerekse esnaf veya ilgili alanların ustaları tarafından denetlenmektedir.

Teşkilatın ana prensibi, kaliteli ve düşük maliyetli üretim yoluyla tüketicinin korunmasıydı. Ahilik teşkilatı sürecinde, ekonomi bir araç olarak görülmüştür ve hiçbir zaman amaç olmasına izin verilmemiştir. Gerçek anlamda insan odaklı ekonomi ve yönetim mantığı anlayışı insanlar arasında oldukça yaygındı. Para kazanmak hayattaki birincil amaç olsaydı, o zaman gerçek amaç olması gereken etik değerler araç haline gelirdi; bu anlayış onların yaşam biçimleriyle bağdaşmıyordu.

2.1.1. Akhuwah - Ahilik'ten Lonca Sistemi'ne – Toplam Kalite Yönetimi (TKY)

Toplam Kalite Yönetimi (TKY), geçmişten günümüze tüm paydaşların memnuniyetini esas alan insan merkezli bir yönetim anlayışıdır. TKY kavramı, bireysel çalışma üzerinde ekip çalışmasını teşvik eder ve sistem içindeki çalışanları geliştirdiği gibi sistemi bir bütün olarak da geliştirir. Uygulamasında sıfır hatayı önceler ve yerleşik mekanizması hataları önlemeye eğilimlidir. Dahası, sistem sürekli kendini sorgulayarak, mükemmellik için çaba gösterir. Ahilik, TKY konseptinin altyapısını tamamlayabilen hatta bir adım daha ileri gidebilen bir sistemdir. Ahilik, insanlar için planlanan faaliyetleri olan insan merkezli bir sistemdir ve insanların kendi araçları olarak görülmesine izin vermez. (Karatop, 2011)

Lonca sistemi, harika bir yönetim ve etkinlik ile daha etkili hale getirildi. Özgecil yaklaşımla ticari olarak katkıda bulunan büyük ekip çalışması ile insan merkezli TKY'nin en güzel örneğidir.

2.1.2. Ahilik Sisteminin Sonlanması

Ahilik Teşkilatı, çeşitli etkenler nedeniyle 17. ve 19. yüzyıllarda giderek etkinliğini kaybederek toplum hayatından çekilmek zorunda kalmıştır. Bu faktörleri Ekrem Erdem şöyle özetlemiştir: (bkz. (Karagül, 2011) Ekrem Erdem'in özgün eserinden İngilizce'ye çeviren "AHİLİK: Ahlakla Kalitenin Buluştuğu Bir Esnaf Teşkilatlanma Modeli", 2008 s.89-93):

1. Ahilik teşkilatının hükümetle doğrudan bağlantısı olduğu için devlet kurumlarının sahip genel zayıflık durumu, teşkilat üzerinde doğrudan etkiye sahip olmuştur.
2. Ahilik örgütünün kuralları dışında iş kurma özgürlüğü, bağımsız göçmenlerin Ahilik emri altında yeterli eğitim ve öğretim almadan iş kurmalarına izin verilmesi.
3. Yabancı tüccarlara verilen kapitülasyonların artması sonucu, yerli ürünlerin yerini yabancı ürünler almış ve bunun sonucunda da yerel kalite standartlarını karşılamayan düşük fiyatlı ve düşük kaliteli ürünlerin ortaya çıkması.

4. 1826-1828 Rus savaşını takiben siyasi sorunları çözmek ve Orduyu güçlendirmek için gerekli kaynakları sağlamak için 1856'da tanıtılan, Batılı ticari ve finans kurumlarının Islahat Fermanı aracılığıyla benimsenmesi.

2.2.HİSBE (İhtisab) Sistemi

HİSBE kelimesi, tam anlamıyla “ödül” veya “doğrulama” anlamına gelen Arapça (حسبة) bir sözcüktür. Teknik olarak HISBE, uygun ve iyi davranışı teşvik eden ve her türlü kabahat veya suçla mücadele eden bir kurumdur (Ateş, 2017). Hisbe kurumu, İslam'ın doğuşu kadar eski olan ve ilk Halife Ebu Bekir zamanından beri uygulanmakta olan İslami bir kurumdur. HİSBE'nin piyasadaki işlevi, kamu hukukunu korumak ve alıcı ve satıcıların etkileşimlerini denetlemekle birlikte, tüketicilerin korunması ve haklarının sağlanması için gerekli olan diğer birçok işlevin yerine getirilmesinden oluşma ve aşağıdakileri içermektedir:

1. Ürün ve hizmetlerin yanı sıra üretim süreçlerinin standartlarını belirlemek.
2. Standartları karşıladığından emin olmak için nihai ürün kalitesini test etmek.
3. Aldatma olmadığından emin olmak için ağırlıkların, terazilerin ve satış uygulamalarının denetimi.
4. Belirlenen limitlere uyduklarından emin olmak için piyasa fiyatlarını takip etmek.
5. Hammaddelerinin yanı sıra üretim araçlarını ve prosedürlerini denetlemek.
6. Üreticilerin ve hizmet sağlayıcıların gerekli işi yapacak kadar yetkin olduklarından emin olmak için yeterliliklerini test etmek.
7. Stokçuluk (İHTİKAR) uygulamalarının var olup olmadığından emin olmak için piyasayı gözlemlemek.
8. Kanunları uygulamak ve kanunu ihlal edenleri kanıtlara göre cezalandırmak.

Hisbe sistemi Osmanlı İmparatorluğu döneminde yeni başarılarla ulaşmıştır. 16. yüzyılın başlarında Sultan II. Beyazid, Muhtasib'in piyasayı nasıl denetlemesi gerektiğini, üründe hangi standartların bulunması gerektiğini ve üretimin hangi süreçlerden geçmesi gerektiğini belirleyen ayrıntılı bir Hisbe tüzüğü ve standartlarının oluşturulması talimatını verdi.

Mevlânâ Yaraluca Muhyiddin, Padişahın emirlerine istinaden 1502 yılında gerekli kanunu geliştirmeye başlamış ve 1507 yılında “KANUNNAME-İ İHTİSAB-I BURSA” kanunu çıkarılarak onaylanmıştır. 1507 tarihli İlk Tüketicinin Korunması ve ürün standartları yönetmeliği ile tarihteki Birinci çevre koruma kanununun kabul edildiği düşünülmektedir

(Özdemir, 2017) . Dolayısıyla Osmanlı standardizasyon teşkilatının Batı'daki örneklerinden dört yüz yıl önce ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Hisbah kurumu, piyasadaki ticaret ve hizmetin her alanında bilgili profesyonellerin yanı sıra en yüksek seviyeli Şeriat yasalarıyla donatılmıştı, ayrıca adaletin hızlı ve verimli bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak için önemli sorumluluklar ve yetkilere sahipti. Hâkim ve polis, Hisbe yetkilisinden (Muhtasib) daha fazla yetkiye sahipti. Muhtasibler, davayla ilgili büyük durum ve gelişmeleri sunmak ve doğru aksiyonu almak için defalarca kez Hâkim'e gitmek zorunda kalmışlardır. Aslında Muhtasiblik kurumu, tüketicileri korumak ve yetkisi dışında suçların önlenmesine yardımcı olabilecek gerekli bilgileri sağlamak için hâkimler, polis, hükümet yetkilileri ve Ahilik teşkilatı ile sürekli temas halinde olmak zorundaydı.

2.3.Esham – Çığır Açan Bir Usul

2.3.1. Modeli

Devlet/hükümet yetkilileri, öngörülebilir yıllık bir gelir akışı üreten bir varlık ayırmaktadır. Varlıklar, yıllık gelirinin yalnızca küçük bir yüzdesini Esham Menkul Kıymetleştirmeye ayıran hükümet tarafından sahiplenilmiş ve yönetilmiştir. Bu gelir fraksiyonu daha sonra menkul kıymetleştirme işlemine tabi tutulur ve halka eşit paylarla satılır. Her hisse, alıcıya, tahsis edilen yıllık gelirin orantılı bir esasına göre hak verir. Sabit bir miktar olduğu için yatırımcılara oldukça cazip gelmiştir. (C. Murat, 2014)

Esham hisselerinde süre sınırlaması yoktu. Süre açısından esasen ömür boyu sınırlı ve sürekli olarak iki tür ESHAM bulunmaktadır. Sehm hissesi satın alan yatırımcı, hayatının geri kalanında yıllık gelirden payını almaya devam eder. Modern terminolojide bunlar kalıcı tahviller veya sürekli sukuk olarak bilinir.

Esham, sabit bir kazanç elde etmek için inanılmaz bir uzlaşmanın yanı sıra, faiz yasağı ile uyumsuzluk olmadan yatırımda likidite fırsatı yaratır. Esham'a borç olarak değil, öz sermaye olarak saygı gösterilmelidir. Bu, Basel III'ün özkaynakların borçlara oranı açısından çok faydalı bir durumdur. Başka bir deyişle, Esham ihraç eden kişi, borç/özsermaye oranını kötüleştirmeden sermaye tabanını sürdürebilecektir. (Murat, 2014)

ESHAM'ın Benzersiz Satış Noktası (USP), İslami Finans bakış açısından aşağıdaki üç şeyden kaçınılmasıydı:

- Riba dikkate alınmaz.
- Risk kaydırma yoktur, risk paylaşımı vardır.
- Toplum El-Gazali ve Şatibi'ye taşıma yeteneği optimum - şariat amaçları

Osmanlı İmparatorluğu'nun maliye politikasının bir parçası olarak ESHAM, kısa sürede halktan düşük maliyetli fonları harekete geçirmişti. Bu araç, özellikle küçük ve orta ölçekli borç veren kurumları kapsayarak, halktan hızla büyük miktarda para toplamak için etkili olduğunu kanıtlamıştır.

2.4.Vakıf

Allah adına verilen bir maldır. Vakıf kavramı Abbasiler tarafından kurumsallaştırılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu, topraklarında var olan vakıf geleneğinin mirasçısıydı. Vakıflar, lehtarları vakıf kurucusu tarafından kararlaştırılan ve bir risale (vakfiyye) ile tanımlanan vakıflardır. Lehtarları sadece Müslümanlardan oluşmamaktaydı. Vakıflar topluma bir bütün olarak hizmet etmiştir.

Müslüman vakıflar, modern devletlerin birçok sorumluluk ve hizmetini yerine getirmiş ve bunun için devletin mali yükünü büyük ölçüde hafifletebilmişlerdir. Örneğin vakıflar, yoksullara ve muhtaçlara yardım eder ve onların çeşitli ihtiyaçlarını karşılar, toplumsal huzursuzluklar boyunca işlevini sürdürür ayrıca, sosyo-ekonomik adaletin tesisi için de oldukça değerlidir. Diğer birçok Müslüman topluluk gibi, Osmanlılar da vakıflara olağanüstü önem vermiş ve onları kalkınma ve medeniyet inşası yolunda araçsallaştırmıştır ki bu da Osmanlıların 'vakıf medeniyeti' olarak adlandırılmasını da gayet iyi bir şekilde açıklamaktadır. 18. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu'nda toplam ekonominin üçte birini oluşturan 20000 vakıf bulunmaktaydı. Osmanlılar, geleneksel mülk temelli vakıflara ek olarak, Nakit Vakıflar olarak bilinen yeni devredilebilir vakıf biçimleri de ortaya çıkarmışlardır. (M. Bulut,2020)

2.5.Nakit Vakıf

Nakit sermaye olduğu vakıf türüdür. Gelir elde etmek için farklı İslami tarzlarda kullanıldı ve bu gelir, halkın temel ihtiyaçları, yani eğitim ve sağlık vb. için kullanıldı. Daha önce bu mülk nakit değil vakıf olarak kullanıldığı için oldukça yenilikçi bir modeldi.

İstanbul, Balkanlar ve Anadolu kent merkezlerindeki önemli kredi sağlayıcılarından biri de nakit vakıflar, nakit varlıklarını açıkça ödünç vermek ve faiz gelirlerini amaçlarını gerçekleştirmek için kullanmak amacıyla kurulan dindar vakıflardı. Bu vakıflar, 15. yüzyılın başlarında Osmanlı mahkemeleri tarafından onaylanmaya başlandı ve 16. yüzyılın sonunda tüm Anadolu ve Balkan eyaletlerinde popüler hale gelmiştir. (Pamuk, 2004).

Mikro kredi mekanizmasında da kullanılmıştır. Bu vakıflardan artan miktarlar tüccarlara, zanaatkarlara ve diğer vasıflı kişilere devrediliyordu, bu yüzden bir transfer kanalı rücu – para, toplumun zenginden fakir ve vasıflı sınıfına aktarılmış oluyordu. Vakıftan elde edilen gelir asıl sahibine geri dönmekte, daha çok hayır amaçlı işlerde kullanılmaktadır.

B. Mehmet (2019) tarafından “Osmanlı Devleti’nde faaliyet gösteren vakıf türlerinden biri de sermaye olarak nakit parayı elinde bulunduran nakit vakıflarıdır. Nakit Vakıflar sermayesini çeşitli İslami finans yöntemleriyle işletiyordu. Çeşitli yatırımlardan elde edilen gelirler vakıf amacıyla kullanılmıştır. Nakit Vakıflar, Osmanlı İmparatorluğu’nda faaliyet gösterdikleri dönemde toplumun eğitim ve din ile ilgili yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Bu vakıfların bir diğer işlevi de düşük miktarda kredi mekanizması olarak çalışmaktı. Bu vakıflar vasıtasıyla zenginlerin elindeki fazla birikimler tüccarların, çiftçilerin, sanatkârların ve esnafların kullanımına sunulmuştur. Dolayısıyla bu vakıflar toplumda bir hayır kurumu işlevi görmelerinin yanı sıra kaynak aktarım kanalları olarak da hizmet etmişlerdir”.

2.6.Osmanlı Tarihinde Tüketici ve Üreticinin Korunması

Literatürde adı geçen ve toplum, tüketiciler ve üreticiler üzerinde önemli etkisi olan üç ana kanun bulunmaktadır.

- KANUNNAME-İ *İHTİSAB-I BURSA*
- KANUNNAME-İ *İHTİSAB-I ISTANBUL*
- KANUNNAME-İ *İHTİSAB-I EDİRNE*

2.6.1. Tüketicinin Korunmasının Temel Unsurları;

Tüketicinin korunması için birkaç temel unsur vardır. Tüzüklerden oluşur ve zamanın padişahı tarafından onaylanmıştır. Unsurlar aşağıda belirtilmiştir;

- Saltanat Kararnamesi/Padişahın Fermanı tarafından Onaylanmış Yönetmelik
- Kitlelerin farkındalığı – tüketici ve üretici haklarını ve sorumluluklarını bilmelidir
- Gözlemeleme – piyasanın denetlenmesini sağlamak
- Uygulama – Saza ve Jaza sistemi (Ödül ve Ceza), iyilik yapıp kötülüklerden ve kötü uygulamalardan kaçınanlara ödül (Amr bil Ma’aruf)

2.6.2. Osmanlı Döneminde Tüketicinin Korunması ve Uygulamalar

1. Tarihte İlk Tüketicinin Korunması, İlk Standartlar yönetmeliği ve İlk çevre koruma yasası (Ozdemir, 2017)
2. 1502-1507 yılları arasında Mevlânâ Yaraluca Muhyiddin tarafından Sultan II. BAYEZİD'in emriyle geliştirilmiştir.
3. Ahilik ilkelerine uymuştur
4. Ürün ve Hizmetler Kalite Güvencesi, sadece kontrol etmekle kalmamış
5. Hammaddeden satış sonrasına kadar üretim ve satışın tüm aşamalarını da kapsamıştır.
6. Ürünün kalitesini korumak için ürün markalarının (metal ürünler) kullanılması.
7. NARH (Fiyatlandırma): Üretici ve tüketici için adalete dayalıdır.
8. Muhtesib tarafından piyasa takip edilir.
9. Muhtasib tarafından uygulanan ancak hâkim onayına dayanan cezalardır.
10. Cezalar, üreticiyi kötülemek ve dükkanını kapatmanın yanı sıra fiziksel cezaya kadar değişkenlik göstermekteydi.
11. Arızalı ürünler hemen yenileri ile değiştirildi.
12. İHTİKAR'ın (Stokçuluk) Önlenmesi

2.7.NARH (Fiyatlandırma)

Bu kavram hem üreticiler hem de tüketiciler için adalete dayanmaktaydı. Fiyatlandırma hususu hem üretici hem de tüketici tarafından talep edilebilir. Fiyatlar, üretim maliyetleri, ürün kalitesi ve garanti süresine göre belirlenir. Örneğin tüketiciler fiyatlarına göre ayakkabılarını ne kadar uzun ömür ile giyeceklerini biliyorlardı. Ayakkabılar zamanından önce yıpranırsa parası müşteriye iade edilir. (Buket Karatop, 2011)

1. Fiyatlandırma hususu hem üretici hem de tüketici tarafından talep edilebilir.
2. Fiyatlar, üretim maliyetleri, ürün kalitesi ve garanti süresine göre belirlenir. Örneğin tüketiciler fiyatlarına göre ayakkabılarını ne kadar uzun ömür ile giyeceklerini biliyorlardı. Ayakkabılar erken yıpranırsa, tüketiciye para iadesi yapılır. (Karatop, 2011)

2.8.Hisbe / İhtisab Fonksiyonları

1. Standartlara uygun olarak ürün kalitesinin sağlanması ve takibi.
2. Piyasa fiyatlarının yasalara uygunluğunu sağlanması ve takibi.
3. Terazilerin ve satış uygulamalarının takibi.

4. Ezan ve namazların vaktinde okunması ve kılınmasının sağlanması.
5. Pazarda kadın ve erkek arasında uygun mesafenin sağlanması.
6. Piyasada ortaya çıkan fahiş fiyatlandırma uygulamalarıyla mücadele etmek.
7. Lonca sistemindeki TKY, son teknoloji ürünü bir süreçti. Modern dünyada, kalite ve standart için ISO 9001 vb. uygulamalar vardır. Ahilik tüketiciyi koruma kurumu olarak faaliyet göstermektedir. Ürünlere garanti vermek, şikayetleri dinlemek, sigorta standartları vb. Ayrıca Ahilik, dünyada ilk kez etik değerleri kurumsallaştırmayı da başarmıştır (Karagül, 2011).

2.9.Bulgular

1. Fiyat ve kalite kontrol – Düşük kaliteli ürünlerle pazarı domine etmeyen kaliteli sürdürülebilirlik yaklaşımı
2. Müşterilerin istismar edilmemesi – Müşterileri korumak için aktif ve uygun şikâyet mekanizması
3. Yenilebilir Ürünlerin İstiflenmemesi
4. Tarım vergi sistemi getirilerek çiftçiye kolaylık sağlanması
5. Murabaha – Nakit Vakıf sistemi ile küçük esnafa kaynak aracılığıyla fon sağlanması ve güçlendirilmesi
6. Riski satmak yerine riski halkla paylaşmak – ESHAM sistemi (Sehm sahiplerine düzenli gelir)
7. Vakıf Sistemi ve Sadaka Yoluyla Fakir ve Muhtaçlara Yardım (Müslüman ve Gayrimüslim Farkı Gözetmeksizin)
8. Dinler arası uyum – Dini hoşgörü
9. Saza ve Jaza Sistemi (Ödül ve Ceza Sistemi)

3. Çıkarılacak Dersler

1. Askeri genişleme günümüzün ihtiyacıdır ancak ülke ekonomisi pahasına harcama yapılmamalıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nda askeri genişlemenin yanı sıra ekonomik ve sosyal kalkınma da vardı. Bugünün Müslüman dünyasında iki uç nokta görebiliriz: bütçenin daha fazlasını savunmaya harcamak ve kalkınma projelerine ve sosyal refaha harcama yapmamak. Bu iki şey (askeri genişleme ve ekonomik kalkınma) paralel olarak ilerlemelidir.

2. Osmanlı İmparatorluğu'nun en iyi özelliklerinden biri merkezi yönetime sahip olmasıydı. Siyasi ve ekonomik demarş tek bir emir komuta zincirinden gelmekteydi. Artık hükümetin ve eyaletlerin kendi bölgelerindeki kurumlara karar verme ve mikro-yönetme yetkisine sahip olan ademi merkeziyetçiliği görebiliyoruz. Bu durum merkezdeki hükümeti etkileyebilir ve zarar verebilir ve ayrıca politika ve prosedürlerde standardizasyon olmamasına veya daha az standardizasyona ve zayıf kontrol mekanizmalarının oluşmasına yol açabilir.
3. Coğrafi yayılma ve halk birliği Osmanlı İmparatorluğu'nun başlıca özellikleriydi. Osmanlılar ele geçirdikleri bölgelerde dinleri ne olursa olsun fakir ve muhtaçlara yardım ederler. Toprak ele geçirmenin nedeni yakıp yıkmak değil, halklara yardım etmek ve sosyal yaşam kalitelerini iyileştirmek idi. Bu husustan çıkarılacak önemli bir derstir.
4. Bağışlar, devlet tarafından uygun bir dağıtım stratejisi ile organize bir şekilde toplanmalıdır. Osmanlılar, vakıfların toplanması ve dağıtılması için çalışan son teknoloji kurumlara sahipti. Müslüman ülkeler, herhangi bir kötü yönetimi önlemek için hükümet gözetiminde Vakıf çalışmaları için uygun bir kuruma sahip olmalıdır.
5. Osmanlı İmparatorluğu, komşu olduğu bölgeler ile ticari ilişkiler geliştirmiştir. Bu durum, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ve Afrika ile iyi ekonomik ve ticari bağları olmasının temel sebeplerinden biridir. Dış ticareti olmayan bir ekonomi günümüz şartlarında ayakta kalamaz. Günümüzde, ülkeler komşu ülkelerle olan düşmanlık ve aralarındaki ticaret eksikliğinden dolayı kan kaybetmektedir. Ekonomilerini geliştirmeye yardımcı olabilecek ekonomik ve ticari bağlara sahip olmalıdırlar.
6. Halkı Tımar sisteminde olduğu gibi maldan sorumlu tutmak ve onları ailelerini geçindirmek için toprak sahibi ve topraktan para kazanır hale getirmek gerekmektedir. Adalet, Denge, dinsel uyum, halkın geçimini sağlayarak şartlılaştırma ve gelir ve harcamada merkezi bir yaklaşımla malileştirme.

KAYNAKÇA

- ASEAN, *Handbook On Asean Consumer Protection Laws And Regulation*, 2018, p. 3.
- Bulut, Mehmet. *A Look at the Cash Waqfs as an Indicator of Ottoman Financial Mentality*, 2019.
- Bulut, Mehmet. *Civilization, Economy and Waqf in Ottoman Empire*, 2020.
- Çizakça, Murat. *Can There Be Innovation in Islamic Finance? Case Study: Esham*, a paper was presented at the 11th IFSB Summit, Knowledge Sharing Partner Session: “New Markets and Frontiers for Islamic Finance: Innovation and the Regulatory Perimeter” in Mauritius (May 20, 2014a).
- Donald, Q. *The Ottoman Empire From Its Origins Until 1683*, 2005.
- Handbook of Key Global Financial Markets, Institutions and Infrastructure*, 2012.
- Kahf, Monzer. “Shari’ah and Historical Aspects of Zakah and Awqaf,” Background Paper prepared for Islamic Research and Training Institute, Islamic Development Bank (Jeddah), 2004.
- Karagül, Mehmet. *Ahi-Order Organization From Ottoman Empire Until Today and Its Economical Development Relation*, 2011.
- Karatop, Buket & Karahan, Aynur Gül & Kubat, Cemalettin. *First Application of Total Quality Management in Ottoman Empire: Ahi Organization*, 2011.
- Mańko, Rafał. *The Notion of ‘Consumer’ In EU Law*, Library of The European Parliament, 2013.
- Özdemir, Recep. *Tarihte Tüketici Haklarına Yönelik Yapılan İlk Kanun: “Kanunnâme-i İhtisab-ı Bursa”*, 2017.
- Pamuk, Sevket. *Institutional Change and the Longevity of the Ottoman Empire, 1500-1800*, 2004.
- Pamuk, Sevket. *The Monetary History of The Ottoman Empire*, 2000.
- Pamuk, Sevket. *The Ottoman Economy and Its Institutions*, 1994.
- Sezgin, O. & Ustuner, B. *Ottoman Forestry: Socio-Economic Aspect and Its Influence Today*, 2012.

OSMANLI DÖNEMİNDE KADININ STATÜSÜ, SOSYO-EKONOMİK VE İÇ GÜVENLİK ALANLARINA KATKILARI

Aijaz Bashir Lone / Hindistan

Doktorant / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı

lone.aijaz@std.izu.edu.tr

Özet

Osmanlı İmparatorluğu, tarihin en uzun ömürlü imparatorluklarından biriydi. Öyle ki, hükmü 600 yıldan fazla sürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu, zirvede olduğu zamanlarda, çeşitli kültürleri, dinleri ve dilleri kapsayan, Avrupa'nın, Afrika'nın ve Batı Asya'nın en dikkate değer yönetici varlığıydı. Bu zıtlıklara rağmen, 1299'dan 1922'ye kadar olan süreçte imparatorluk büyümeye devam etmiştir. Osmanlı devletinin hayat, güvenlik, ekonomik ve sosyal faaliyetlerinin çoğu, kardeşlik, insanlık ve ahlak açısından zengin İslami ilkelere dayanmaktaydı. Peki, İslami ilkelere sahip bir devlet, kadınlarını toplumdan mahrum edebilir mi yoksa diğer siyasi sistemlerden daha fazla hak verebilir mi? 1970'li yıllara kadar Osmanlı toplumunda kadının rolü üzerine çok az araştırma bulunmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınlar genellikle Harem'de tasvir edildi ve bu çerçevede onların hayatlarını betimlemek için defalarca kullanıldı. Fakat gerçek çok daha farklı. Osmanlı kadınlarının ailelerine, toplumlarına ve devlete önemli bir sosyo-ekonomik katkı sağladıkları, güvenlik ve istihbarat faaliyetlerine katılarak devletin iç güvenliğine katkı sağladıkları Osmanlı arşivlerinden öğrenilebilmektedir. Ayrıca miras hakkına da sahiplerdi. Bazı örnekler, Anadolu'daki kadınların ticaret ve işletmecilikle uğraştığını göstermektedir. Bu örnekler, Osmanlı kadınlarının adaletten ve özgürlükten yoksun olmadığını, bu nedenle topluma ve devlete her alanda özgürce katkıda bulunabildiklerini kanıtlamaktadır. Osmanlı kadınları tarıma, hayvancılığa, ev ekonomisine ve tekstil üretimine katkılarının yanı sıra doğrudan veya dolaylı olarak iç güvenlik alanına da önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Bu çalışma, Osmanlı kadınının sosyal, ekonomik ve iç güvenlik alanındaki önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, kadınların mülkiyet hakları, miras, ticaret, devlet ve bölgesel güvenlik ve istihbarata katılım haklarını güncel araştırma ve kaynaklara başvurarak incelemektedir.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı Kadınları, Sosyo-Ekonomik, Kadının Statüsü, İç Güvenlik

1. Giriş

Tarih boyunca kadınların oldukça büyük bir rol oynamıştır. İslam'da kadınlara kişisel, sosyal ve ekonomik haklar da dahil olmak üzere bir itibar sağlanmıştır. Kadına, İslam'da öyle bir yer verilmiştir ki, hayatın çeşitli evrelerinde farklı insanlar için cennete giden bir yol haline gelir. Doğduğunda anne ve babasına cennetin kapılarını açar (Al-Adab Al-Mufrad, Book 4, Hadith 2). Evlendiğinde kocasının dininin yarısını tamamlar (Mishkat al-Masabih, Book 13, Hadith 17), anne olunca ise çocukları için cennet ayaklarının altındadır (Sunan an-Nasa'I, Book 25, Hadith 20). Kayıtlara göre Osmanlı hukukunun %85'i şeriata dayalı, Kuran ve sünnetten alınmış ve fıkıh metinlerinde tedvin edilmiştir. Osmanlı arşivlerine göre, şahsi, ailevi ve uluslararası hukuk ile özel hukukun diğer dallarının yanı sıra tüm kamu hukuku, ceza hukuku ve çoğu mali hukuk ve uluslararası hukukun genel ilkeleri, idare ve anayasa hukuku prosedürlerini oluşturmak için şeriat kuralları kullanılmıştır (Akgunduz ve Ahmet, 2022). Şeriat'ın %85'ini içeren hukuk sisteminin bu kanıtı, Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınların statüsünü ve onlara yapılan muameleyi anlamak için yeterlidir.

İslam'da, kadınların istedikleri takdirde ekonomik ve sosyal faaliyetlere, güvenlik ve diğer faaliyetlere katılmaları yasaklanmamıştır. Kadınların yeteneklerine ve isteklerine göre savunma ve istihbaratta yer almalarına izin verilir. Osmanlı döneminde, İslam kanunları ve etkisi sebebiyle, insanlara olduğu kadar hayvanlara ve Allah'ın diğer tüm varlıklarına da özen ve saygı gösterilmesi gerektiği gibi olmuştur. Kadınlara ticaret, kazanç gibi ağır işler, kadın hakları gözetildiği için, özen ve saygıdan dolayı verilmemiş; bunun yerine bunu bir seçim olarak yapıyorlardı, bu da kadınların hayatın herhangi bir alanına katkıda bulunmakta özgür oldukları anlamına geliyordu, ancak bunu yapmaya zorlanmadılar. Osmanlı kadınlarının çoğuna, 19. yüzyıla kadar Avrupa'nın tamamında pek yaygın olmayan ayrıcalıklar tanınmıştır. Bu haklar, Osmanlı kadınlarının hukuk sistemine dahil olmalarına, mülk alıp satmalarına, miras yoluyla servet edinmelerine ve evlilik ve boşanma da dahil olmak üzere diğer mali işlemlerde söz sahibi olmalarını mümkün kılmıştır (Zilfi, 1997).

İslam, 1400 yıl önce kadınlara tüm hak ve itibarları tanımıştır. İslam, kadın haklarını korumak ve toplumdaki itibarlarını yükseltmek için ortaya çıkmıştır, bunlardan birkaçı aşağıda belirtilmiştir.

2. Saygı Görme Hakkı

İslam'da kadının bulunduğu konuma saygı duyulur. Hem Kuran'ın hem de peygamberlik geleneklerinin kadınları anne, eş ve kız olarak onurlandırmaya değer verdiğini belirtmek önemlidir.

- **Anne Olarak:** Ebu Hureyre bir kişinin şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Allah'ın Resulü (s.a.v.), insanlardan kim benim iyiliğime en layıktır? Dedi ki: Annen, yine annen, yine annen, sonra baban, sonra sırasıyla en yakın akrabam” (*Sahih Muslim, Book 45, Hadith 2*).
- **Eş Olarak:** “Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Mü'minlerin imanı bakımından en mükemmeli, ahlâkı en güzel olanıdır; sizin en hayırlınız, hanımlarına karşı en hayırlı olanınızdır.” (*Riyad as-Salihin, Introduction, Hadith 627*).
- **Kız ve Kız Kardeş Olarak:** Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kimin üç kızı veya üç kız kardeşi veya iki kızı veya iki kız kardeşi olur da onlarla dostluk kurar ve onlar üzerinden Allah'tan korkarsa cennet onun hakkıdır.” (*Jami` at-Tirmidh, Book 27, Hadith 22*).

3. Bilgi ve Eğitim Talep Etme Hakkı

Hız. Muhammed (s.a.v.), bir kadının Kur'an ve Sünneti inceleme ve anlama yeteneğinin önemini vurgulamaktadır. Yine de, kadınları, topluma fayda sağlayabilecek diğer alanlarda bilgi edinmek için doğuştan gelen becerilerini kullanmaya davet etmiştir. Birçok seçkin Müslüman kadın, İslam tarihi boyunca öğretmen, doktor ve bilim adamı olarak hizmet vermiştir.

“İlmi aramak her Müslümanın üzerine farzdır ve ilim ehline layık olmayanlara öğreten, domuzun boynuna mücevher, inci ve altından gerdanlık takan gibidir” (*Sunan Ibn Majah, Introduction, Hadith 224*).

4. Eşit Adalete Erişim Hakkı

İslam'da kadınlar, dua, oruç ve sadaka gibi dini hususlarda erkeklerle aynı haklara sahiptir.

“Şüphesiz ki Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, mümin erkeklerle mümin kadınlar, itaat eden erkeklerle itaat eden kadınlar, sadık erkeklerle sadık kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, mütevazî erkeklerle mütevazî kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkeklerle ırzlarını koruyan

kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkeklerle Allah'ı çok zikreden kadınlar var ya, işte onlar için Allah bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.” (Kur'an-ı Kerim 33:35).

5. Ekonomik olarak Kendi Kendine Yetebilme Hakkı

Müslüman kadınların çalışma, mülk sahibi olma, yasal sözleşmelere girme ve malvarlığını ve finansmanını uygun gördüğü şekilde yönetme hakkı vardır. Yani miras hakkı vardır ve onu dilediği gibi kullanabilir. Bir erkek, mali durumundan bağımsız olarak karısına harcama yapmalı ve karısının geçimini sağlamalıdır.

Bir de Allah'ın bazınıza, diğerinden fazla verdiği şeyleri temenni etmeyin. Erkekler hak ettiklerinden bir pay vardır. Kadınlara da kendi kazandıklarından bir pay vardır. İsteklerinizi Allah'ın fazlından ve kereminden isteyin. Gerçekten Allah her şeyi hakkıyla bilendir” (Kur'an-ı Kerim, 4:32).

6. Eşini Seçebilme Hakkı:

İslam'da bir kadın, eşini seçme ve evlendikten sonra kızlık ismini kullanma özgürlüğüne sahiptir. Evlilik tekliflerini kabul etmekte veya reddetmekte veya bunlar hakkında kendi fikrini dile getirmekte özgürdür. Zorla evlilik gerçekleştirmek İslam hukukuna aykırıdır.

“Yine O'nun ayetlerindedir ki, sizin için nefislerinizden kendilerine ısınırınız diye eşler yaratmış, aranızda bir sevgi ve merhamet koymuştur. Şüphesiz ki bunda düşünecek bir kavim için nice ibretler vardır.” (Kuran-ı Kerim, 30:21).

7. Pre-Modern Osmanlı Hukuk Sistemi ve Kadın Hakları

7.1.Hukuk sistemi

Osmanlı İmparatorluğu'nun hukuk sistemi İslam hukukuna dayanmaktaydı, ancak bu kadar geniş bir bölgenin kendine özgü koşulları tarafından şekillendirildi. İlk olarak, Osmanlı hükümdarları, meşru kabul edilmesine rağmen, İslam hukukundan ayrı bir imparatorluk hukuku alanını elinde tutmuştur. İkincisi, Osmanlı devleti dini azınlıkların, Millet sistemini kullanarak manevi uygulama ve toplum içi anlaşmazlık konularında kendilerini yargılamalarına izin vermiştir. Aile ve mirasla ilgili mevzuatın çeşitli alanlarında dini azınlık uygulamalarına ve inançlarına saygı duyulmuştur (Akgündüz ve Ahmet, 2022).

Osmanlı hukuku, hukuki otoritenin kaynağına göre iki gruba ayrılabilir. Birincisi, Şeriat'ta açıklandığı gibi İlahi otoritedir. İkincisi, Allah'ın Müslümanlara uymalarını emrettiği hükümdarın otoritesi (el-emr) vardır.

7.2.Şeriat Hukuku

Kur'an ve sünnetten türetilmiştir ve fıkıh kitaplarında ele alınmıştır. Hukuk sistemi %85 oranında şeriata dayalıydı. Osmanlı arşivleri, şahsi, aile, miras, uluslararası hukuk, mal, ticaret ve diğer özel hukuk dallarının yanı sıra tüm kamu hukuku prosedürlerini, ceza hukukunun %80'i, çoğu mali hukuk ve uluslararası hukukun genel ilkeleri, idare hukuku ve anayasa hukuku ile tüm mali hukukunu oluşturmak için şeriat kurallarının kullanıldığını göstermektedir (Akgündüz ve Ahmet, 2022).

7.3.Örf ve Kıyas

Şeriat'ın sınırlı yasama takdiri ve gelenek ve kamu yararı gibi ikincil kaynaklara dayanan içtihat kararları, bu mali hukuk, toprak hukuku, ihtiyari cezalar ve askeri ve idare hukuku yapılarının temellerini oluşturmuştur. Bunların hepsinin *es-siyasa al-şeriah* (kamu hukuku), kanun (Hukuk Kanunu) ve *kanunname*, *urf'huq'q* (örf ve adet hukuku) ve benzerlerinde kodlanması şemsiyesi altında olduğu kabul edildi. Şeriat sınırlarının ötesine geçemedikleri için İslam hukukundan ayrı bir hukuk sistemi olarak görülmemelidirler (Bashir & Imran, 2012; Akgündüz and Ahmet, 2022).

7.4.Pre-Modern Osmanlı İmparatorluğu'nda Kadınlara Tanınan Ayrıcalıklar

Osmanlı soyundan gelen kadınlar, çok ön planda tutulmayan zengin ve çeşitli bir geçmişe sahiptir. Anadolu, Yunanistan, Balkan Yarımadası, Kuzey Afrika ve Batı Asya'nın yanı sıra Hıristiyanlar, Yahudiler ve Müslümanlardan temsil edilen kadınlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun on üçüncü yüzyıldan yirminci yüzyılın başlarına kadar uzanan uzun tarihine tanıklık etmişlerdir. 1970'lerin sonlarına kadar, Osmanlı kadınları hakkında neredeyse yok denecek kadar az sayıda yayın yapılmıştı, bu da onları nispeten yeni bir çalışma alanı haline getiriyordu.

14. yüzyıla kadar Yakın Doğu'da iktidar için yarışan birkaç Türk kabilesinden henüz Osmanlı İmparatorluğu doğmamıştı. Osmanlı'nın öne çıkmasıyla birlikte kadının toplumdaki rolü ve konumu da değişmiştir. Kabile zamanlarında kadınlar, kabile işlerinde kısmen de olsa kamusal

bir rol oynadılar. Osmanlı padişahları, 1453'te Konstantinopolis'in ele geçirilmesinden sonra kendilerini İslam'ın savaşçıları olarak görmeye başladılar. Sonuç olarak, giderek daha fazla geçmişten süregelen İslami ritüelleri benimsediler. Kadınların tesettür ve manastırlarına ek olarak, bu ritüeller İslami yasalardan ziyade sosyal normlardı.

7.5.Yasal Ayrıcalıklar

İslam hukuku ve töresinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun kadınlara ergenlik çağına geldiklerinde özel yasal ayrıcalıklar sağlanmıştır. Kendilerine ait mülkleri kontrol etme hakkına sahiptirler ve ne babaların ne de eşlerin onayları olmadan bunu kullanmalarına izin verilmemiştir (Dengler, 2013). İhtilaflar yerel kadı (Hâkim) önüne çıkarılabildi ve bunu yapma hakları vardı. Çoğu durumda, hakimler, kırsal ve kentsel her kesimden kadınlar tarafından kullanılan Osmanlı mahkeme sisteminde kadınların yasal ve mülkiyet haklarını korumuştur.

Gayrimüslim Osmanlı kadınları, kadı mahkemelerini kadınların sorunlarıyla ilgilenme konusunda daha uygun gördükleri için yaygın olarak kullanmışlardır. Kadınlar ve erkekler, doğrudan 17. yüzyılın başlarında imparatorluk divanına (Konsey) dilekçe vermeye başladılar. Osmanlı kadınları için olumlu bir senaryo vardı. Kadınların bir eşleşmeyi reddetme imkanına sahip olmalarına ve önceden yapılan anlaşmaların yaygın olmasına rağmen, ebeveynler ve aileler evlilikleri organize etmişlerdir. Çok eşlilik, Osmanlı döneminde hiç duyulmamış bir şey değildi. Ancak birden fazla eşi olan erkeklerin oranı %95'in üzerindedir. Kraliyet ve dini sınıfların birçoğunun yanı sıra bazı yüksek rütbeli divan memurlarının, ortalama bir erkekten daha çok eşli olma olasılığı daha yüksekti (Ahmed ve Ahmet, 2019).

Mutsuz bir evliliğin sona ermesi söz konusu olduğunda, Osmanlı kadınları evliliklerini sona erdirmek için yasal standartların sunabileceğinden daha fazla özgürlüğe sahipti. 18. yüzyıl İstanbul'unda çiftlerin boşanması ya da iptali mümkün oldu ve kadınların harekete geçirdiği boşanmalar o kadar yaygınlaştı ki, sosyal gözlemciler endişe duymaya başladı. İstismar, ihmal ve maddi destek eksikliği kadınların kocalarından boşanma nedenleri arasında yer almıştır. Gelenekleri boşanmaya izin vermeyen gayrimüslim Osmanlı kadınlarının, istenmeyen bir evlilikten kurtulma yöntemi olarak İslam'a geçmeleri adet haline gelmişti (Türkdoğan,1992).

Osmanlı kadınının konumu Avrupalı kadınlarınkinden daha üstün sayılabilir. Kırım'dan Konstantinopolis'e yaptığı yolculukta (1789) Leydi Elizabeth Craven'in seyahatleri şöyle der: "Sanırım kadınların Türkiye'deki kadar özgür ve her türlü suçlamadan arınmış olduğu bir ülke

görmedim (S, 205)... Türkler, cinsiyetimize (kadınlara) karşı davranışlarında tüm diğer milletlere örnek teşkil etmektedir. (S, 232)” (Craven, 1789).

Osmanlı kadınlarının dışlanmasının ikonik bir temsili ise Harem’dir. Batı’da Harem fikrine karşı olan saplantı, kurumun dinamik işleyişini görmezden gelmektedir. Öte yandan Leslie Peirce, *The Imperial Harem* kitabında Osmanlı kadınlarının tipik münzevi ve çaresiz gözüken imajını sorgulamıştır (Peirce, 1993). “*The Imperial Harem*” adlı kitabına göre, Sultanların anneleri ve diğer imparatorluk hanımları, on altıncı yüzyılın sonlarında haremlerine çekildikleri için daha güçlü ve belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların ayrılması özellikle imparatorluk aileleri ve üst sınıf hanelerde yaygındı. Alt sınıftaki kadınlar, kısmen ekonomik faaliyetlere katkı sağladıklarından dolayı, üst sınıf kadınlardan daha fazla hareket özgürlüğüne sahipti.

7.6.Mülk Edinme

İmparatorluk hanımları tarafından büyük mimari projelerin himayesi, altyapı gelişimlerinin görünür bir tezahürü olacaktır. Örneğin, Kanuni Sultan Süleyman’ın eşi (Avrupa’da Roxelana olarak bilinen) Hürrem Sultan, İstanbul’da cami, aşevi, kadın hastanesi ve hamamdan oluşan devasa bir külliye olan Haseki Hürrem Külliyesi’nin kurulmasına vesile olmuştur. Osmanlı ekonomisindeki kadınlar, hayırseverlik hususunda yaptıkları eylemlerinde görüldüğü üzere önemli bir role sahipti (Baum, 2012). Kadın toprak sahiplerinin hayati bir rolü vardı, bazıları tımarlara (askeri toprak mülkleri) sahipti. Mülk alma ve bölüştürme kabiliyetleri vardı ve genellikle kendi finansal kaynaklarının yönetiminde yer aldılar. Mültezimler (özel vergi tahsildarları) ve çeşitli diğer ticari faaliyetler, kadınlar için ortak faaliyetlerdi. Hem şehirlerden hem de kırsal kesimden kadınlar, imparatorluk genelinde yüksek talep gören tekstil ürünlerini üretmek için birlikte çalışmalar gerçekleştirmiştir (Köken & Büken, 2018)

7.7.İş Ayrıcalıkları

Hem ipek sarma hem de pamuk eğirme geleneksel olarak kadınların faaliyet alanı olarak görülüyordu ve bu nedenle bu görevlerin çoğu evde yarı zamanlı olarak gerçekleştirilmekteydi. Pamuklu dokuma loncaları (ki nadiren kadınları kapsamaktaydı) resmi işlem talep ettiği noktaya kadar, kadınlar Musul şehrinde pamuk ipliği imalatını tekelleştiriyorlardı. Kadınlar ayrıca hazır gıda maddeleri satışı, mütevazı miktarlarda ticaret, hamamların işletilmesi ve köle ticaretini

kolaylaştırmak gibi faaliyetlerde rol almışlardır. Uzun süren askeri seferler boyunca erkekler yokken, kırsal kesimde kadınlar tarım ve hayvancılık alanlarında faaliyet göstermekteydi.

8. Osmanlı Devleti'nde Kadının Rolü

Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişmesinde kadının rolü elbette Anadolu medeniyetinde de olduğu gibi bir ayrıcalıktır. Aynı zamanda Batı'da kadınların “büyücülük” ve “günah” alameti olarak görüldüğü bir dönemde, Anadolu'da bir devrim geliyor ve Bâciyân-i Rûm (Anadolu) dünyanın ilk kadın örgütü haline gelmiştir (Çubukçu, 2015). Anadolu'nun manevi ve ekonomik yenilenmesinde bu teşkilat önemli bir rol oynamıştır. Din, iş dünyası, toplum ve eğitim sektörlerinde büyük bir çabanın arkasındaki beyin takımını oluşturuyorlardı.

Mevcut kadın sosyal yardım kuruluşlarının birçoğu, istihdamı ve kadının statüsünün yükseltilmesi, sosyal ve ekonomik büyüme açısından erkekler tarafından kurulan Ahi Teşkilatı kadar katkıda bulunan Bâciyân-i Rûm'un düşünce yapısına dayanmaktadır (Varinli & Akgül, 2012). Aşıkpaşazade (Osmanlı tarihçisi), Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda rol oynayan dört önemli unsurdan bahsetmiştir; Biri Gaziyân-i Rûm (Savaşçılar), Abdalan-i Rûm (Dervişler), Bâciyân-i Rûm (Kardeşler) ve Ahiyan-i Rûm (Esnaf) (Karta, 2015).

Kadın, Osmanlı dönemi boyunca tarımda önemli bir yere sahipti. Arşivler, Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınların tarım ve hayvancılıkta olduğu kadar, tekstil ve ev ekonomisi dahil olmak üzere savaş ve barışta dönemlerinde de önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca miras hakkına da sahiplerdi (Ortaylı, 2009). Osmanlı kadınları tarafından çok sayıda vakıf kurulmuştur ve bunlar arasında okul, hastane gibi eğitim kurumları ile kervansaray, hamam, çeşme, aşevi, pansiyon ve cami gibi ortak tesisler yer almıştır. İmparatorluktaki hayırsever kurumların çoğu, bağışlayacak çok parası olan kraliyet hanımları tarafından hayata geçirilmiştir (Dunn & Carney 2018).

8.1. Osmanlı Devleti'nde Kadınların Sosyo-Ekonomik Katkısı

Batı kaynaklı yazılarının birçoğunda, Osmanlı imparatorluğundaki kadınlar sıklıkla Harem terimleriyle ilişkilendirilirdi. Fakat gerçekte ise işler tam tersidir. Osmanlı arşivleri, Osmanlı kadınlarının haneye ve topluma önemli bir ekonomik katkı sağladığını göstermektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik dönemi boyunca bile, kadınlara erkeklere verilenden çok daha az sosyal, ekonomik ve politik pozisyon verilmiştir. Kadınların hane bütçesine katkıları ve

işgücüne sağladıkları katılım Osmanlı toplumunda çok değerli idi. Osmanlı İmparatorluğu boyunca kadınlar tarımda, ticaretle ve sosyal hizmetlerde önemli bir rol oynamıştır. Arşivler, Osmanlı kadınının tarımda, hayvancılıkta, savaşta, barışta, tekstilde ve ev ekonomisinde önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca miras hakkına da sahiplerdi (Ortaylı, 2009).

Bazı örnekler, Anadolu'daki kadınların ticaret ve işletmecilikle uğraştığını göstermektedir. Örnek vermemiz gerekirse, 17. yüzyılda Bursa'daki iplikhanelerin çoğu kadınlara aitti. Müslüman ve gayrimüslim kadın çalışanlar iş gücünü oluşturuyordu. Tekstil işçilerinin yanı sıra, mahalledeki kadınların kendi fabrikaları ve fırınları vardı. Bazıları, Bâciyân-i Rûm'u çağdaş versiyonlarına kıyasla bir "Anadolu Kadın Teşkilatı" olarak nitelendirmiştir. Faaliyetleri açısından bu grup, bir sivil toplum kuruluşu için mükemmel bir örnek teşkil etmektedir. Mevcut kadın sosyal yardım kuruluşlarının birçoğu, kadın statüsünün istihdamı ve tanıtılması Bâciyân-i Rûm'un temel düşüncesine dayanmaktadır (Varinli & Akgül, 2012).

Cinsiyet tahakkümüne dayanmayan bu sistem, toplumsal hayatta ahlakın gelişmesine ve kurumsal dünyada etik ilkelerin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu bağlamda Bâciyân-ı Rûm, sosyal ve ekonomik büyüme açısından erkekler tarafından kurulan Ahilik teşkilatı kadar katkı sağlamıştır (Köken & Büken, 2018). Dönemin taleplerini karşılamak için sendikada kadınlar tarafından çeşitli zanaat faaliyetleri yürütülmüştür. Bu faaliyetlere dokuma, halı dokuma, çadır yapımı ve boyama da dahildir. Eğitim ve öğretimlerini tamamladıktan sonra kendi hallerine bırakılmadılar; etik iş uygulamaları ve sağladıkları ürün ve hizmetlerin kalitesi açısından sürekli izlenmişlerdir. Bu şekilde grup şimdiki Ticaret Odaları gibi faaliyet göstermekteydi (Varinli & Akgül, 2012).

Çok güçlü bir din ve karakter eğitime sahip olmalarına ek olarak, Bacılar topluluğu, diğer birçok alanda iyi organize edilmiş ve faydalı oldukları için bu kadar uzun bir süre hayati sorumluluklar üstlenebilmiştir. İnsanlığın karanlığın pençesinde kaldığı Orta çağ gibi bin yıllık bir dönemde, Türk-Müslüman kadınların altın çağını yaşadıklarını ve bu dönemde saygı ve itibar gördüklerini göstermektedir. Aslında Bâciyân-ı Rûm o kadar tanınır hale geldi ki Melike Hatun'un da Konya kadın topluluğuna katıldığı söylenmektedir (Çubukçu, 2015).

Eski Türklerin hanları olan kocaları kadar güçlü ve nüfuzlu kadınlar da toplumlarında aynı derecede önemliydi. Silahlı kuvvetlerini, danışmanlarını ve bölgelerini kendileri için ayarlattılar (Bulut, 2020). Kadınlar el sanatlarının yanı sıra, hayvan bakımı ve dışarıda yapılan işlerde de yetenekliydi ve bu yeteneklerini iyi bir şekilde kullanıyorlardı (Erdem & Yiğit, 2010). Orta Çağ Ahi kadınları iş ve istihdam sağlama amacına da hizmet etmiştir. Bu açıdan bakıldığında kadın girişimciliğinin başlangıcı olarak da kabul edilmektedir (Tatlilioğlu, 2012).

Batı dünyasında kadınların Osmanlı ekonomisine hiçbir katılımı olmadığı uzun zamandır ortaya koymaktaydı, ancak yeni bir çalışma, kadınların imparatorluğun hem kırsal hem de kentsel ekonomileri üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermiştir (Zarinebaf-Shahr, 2001). On dokuzuncu yüzyılın sonlarında Bursa'nın Batı Anadolu ipek atölyelerinde ve Anadolu'nun ev tekstili (pamuk, tiftik) ve boyama endüstrilerinde köle ve özgür kadınların yer aldığını gösteren imalat hususu üzerine günümüzde araştırmalar yapılmaktadır. Bu konuya Balkanlar ve Orta Doğu da dahildir (Faroqhi & Quataert, 1994).

Kadınların işletme ve sanayide daha az rolü bulunmaktaydı. Hemşirelik ve ebeliğin yanı sıra tekstil endüstrisindeki sarım ve dokuma, şapka yapımı, nakış ve dikiş ve mendil üretimi de dahil olmak üzere farklı iş alanları onlara açıldı ve isteklerine göre seçim yaparak rol alabiliyorlardı. Ancak bu tür işler genellikle kadınlara tahsis edilmiştir, evde veya ayrı bir işyerinde icra edebilirlerdi (Dengler, 2013).

8.2.Sosyal Refah ve Hayırseverliğe Katkı

Bâciyân-i Rûm'a bağlı bu kadın topluluğu, yetim genç kızlara bakmış, onları yetiştirmiş, iş vermiş, maneviyat ve ahlak konularında eğitmiş ve sonunda onları evlendirmiştir. Ahi kadınları, toplumlarındaki yaşlı hanımlarla ilgilenmenin yanı sıra onların yalnız bir yaşam sürmemeleri için çaba sarf ederdi. Ayrıca, zamanlarını, kaynaklarını ve mal varlığını yetimlere ve muhtaçlara adadılar ve hayatlarını bu misyonun hizmetkarları haline getirdiler (Varinli & Akgül, 2012).

Osmanlı kadınları tarafından çok sayıda vakıf kurulmuştur ve bunlar arasında okul, hastane gibi eğitim kurumları ile kervansaray, hamam, çeşme, aşevi, pansiyon ve cami gibi ortak tesisler yer almıştır. İmparatorluktaki hayırsever kurumların çoğu, bağışlayacak çok parası olan kraliyet hanımları tarafından hayata geçirilmiştir, bu sayılanlar sadece örneklerden birkaçıdır.

- Kanuni Sultan Süleyman'ın eşi Hürrem Sultan İstanbul'da cami, aşevi, kadın hastanesi ve hamamdan oluşan devasa bir külliye olan Haseki Hürrem Külliyesi'nin kurulmasına vesile olmuştur.
- Trakya Edirne'deki Mihrimah camii, 1555 yılında Hürrem Sultan'ın kızının kefilliği altında yaptırılmıştır.
- Safiye Sultan'ın 1598'de başladığı ve 1602'de tamamladığı Yeni Valide Camii.

Sonuç olarak, daha ast rütbeli kadınların önemli bir yüzdesi de küçük çaplı Vakıf faaliyetlerinde görev almışlardır. Aslında, 18. yüzyılda Osmanlı kadınları tarafından kurulan tüm hayır kurumlarının yüzde 20 ila 30'una denk gelmekteydi (Zarinebaf, 2005). Osmanlı ekonomisinde

kadınların hayırseverlik girişimleri sayesinde ne kadar güçlü bir rol oynadıkları gözlemlenebilir. 1746-1771 yılları arasında Halep'teki aile vakıflarının %39'u kadınlar tarafından oluşturulmuştur. Çoğunluğu konut mülkü olan bu vakıflardan yararlananların yaklaşık %5'i serbest bırakılmış kölelerdi (Zarinebaf, 2005). Bâciyân-ı Rûm birliği, Ahi kadınları arasında yardımlaşma ve dayanışmaya hizmet etmiş, kadınlara mesleki, dini ve ahlaki eğitim vermiştir.

8.3.İç Güvenliğe Olan Katkıları

8.3.1. Muhtesib, Hisbe Sistemini (Tüketici Koruma Sistemi) Denetleyecektir

Muhtesib'in piyasadaki Hisbe Sistemini denetlemek üzere atanması, bu kurumun önemli bir unsuru olan iş ahlakı ve tüketicinin korunmasını büyük ölçüde geliştirmiştir. Muhtesib'in öncelikli odak noktası, hisbe (ihtisab) standartlarının ve açıklanan fiyat listelerinin uygulanmasının yanı sıra, piyasa dolandırıcılığı ve suistimali, hileyi vb. önlenmesiydi.

8.3.2. Bâciyân-i Rûm Teşkilatının Ahi sınıfında bir kadın Muhtesib (Piyasa Müfettişleri)

Bağımsız çalıştıkları ve ayrıca kadınlara özel Çarşı ve pazarları olduğu için tüm işlevleri Ahi esnaf sınıfına benziyordu. Bu pazarlar kadın üreticilere, tüccarlara ve tüketicilere özel olduğu için bu pazarları denetlemek için ellerinde Kadın Muhtesibler bulunduruyorlardı (Bulut, 2020). Muhtesib, işe alınan kadınların işlerinin ve mallarının kalitesini ve uygunluğunu sürekli olarak gözlemliyordu ve bu kontrol sistemi, kadınlar gerekli mesleki becerileri kazandıktan sonra bile sürdürülmeye devam etmiştir. Bu, müşterileri üreticilerin ve perakendecilerin aldatıcı eylemlerine karşı korumaya hizmet edeceği için iş sektöründe çok önemli olan sağlam bir Hisbe sistemi (şimdiki adıyla tüketici koruma) oluşturmaktı (Atasever, 2017).

Birçok hedefleri arasında, Bâciyân-i Rûm Örgütü'nün Ahi kadınları, güvenilirliği ve özgünlüğü ile tanınan ürünler yaratmaya çalıştılar. Ticari ilkeler tarafından yönlendirilen malların üretimi, ekonomide girişimci ruhun büyümesini teşvik etmiştir. Bu, bilgilerini gerçek dünya ortamlarında ve kişilerarası ilişkilerinde kullandıklarının kanıtıdır (Erdem & Yiğit, 2010). Ayrıca, çağdaş toplumlarda geliştirmeye çalıştığımız sosyal sorumluluk konularını ciddiye aldılar ve günlük yaşamları için yol gösterici ilkeler olarak benimsediler.

8.3.3. Devletin Korunmasına İştirak

Bâciyân-i Rûm Teşkilatı, kadınların siyaset, ticaret, kültür ve meslekler de dahil olmak üzere toplumun her alanına eşit katılım imkânı sağlamıştır. Kadınlar, toplumun ilerlemesi için neyin gerekli olduğunu anladılar ve bu grubu kurdular. Artık herkesin bir işi var ve bir şekilde topluma katkıda bulunuyor (Köken & Büken, 2018).

Bu yüzden her Bacı savaşılabılır, at binebilir, ateş edebilir, okçuluk yapabilir, avlanabilir ve kendi başına savaşabilirdi. Moğol istilasına karşı savunmaya yardımcı olmak için cephenin önünde ve arkasında kocalarına eşlik ettiler (Şahin, 2016). Ahi kadınları da Moğol istilasına karşı adeta bir gerilla grubu gibi savaşmış, birliklere çorap, giysi gibi ihtiyaç maddelerini temin etmiş ve diğer savaş araçlarını hizmetlerine sunarak lojistik destek sağlamıştır. Onlar tarihte savaşçı olarak kabul edilen ilk kadınlardı.

Kocaları uzun süren savaş ve keşif görevlerindeyken kadınlar ailelerinin ihtiyaçlarını karşıladılar. “Kadın Pazarları”nın özellikle alışveriş yapacak kadınlar için kurulmasının asıl sebebi buydu. Bu pazar yerlerine girmek erkekler için yasaktı. Bu pazarlarda, Ahi kadınlarının yaptığı yemek, et ve diğer eşyalarının satışı yapılıyordu (Bulut, 2020). Bu çarşılarda araçlar ve ticari mal satışı olmazdı. Böyle bir politikaya bağlı kalarak, düşman saldırıları sırasında bile bölge ekonomisinin bozulmasını önleyebilmişlerdir.

O zamanın muharebelerinin ve seferlerinin nispeten uzun süreli doğası göz önüne alındığında, çok etkili ve koruyucu bir husustur. Bacılar sadece zanaat faaliyetlerinde bulunmadılar, aynı zamanda tarım ve hayvancılıkta da rol aldılar (Köken & Büken, 2018).

Sadece dokuma ve dikiş gibi el işleriyle uğraşmıyorlardı, aynı zamanda kocaları yokken tüm ev işlerinin sorumluluğunu da kadınlar üstleniyordu. Daha önce de bahsedildiği üzere bu kadınlar öksüz çocukları almış, eğitim vermiş, iş bulmalarına yardımcı olmuş, onlara ahlak ve din öğretmiş ve sonunda onların evlenmelerine vesile olmuşlardır. Bir topluluk olarak Ahi kadınlarının da yalnız yaşayan yaşlı hanımlara bakması (Varinli & Akgül, 2012), bu kadınların da dolaylı olarak devlete karşı gelecek suçlu ve hırsızların ortaya çıkmasından aşırılıkları seyrelterek, eğitim vererek, gözetimsiz insanların geçimlerini kazanabilmelerini sağlamak için işler sağlayarak koruduğunu göstermektedir. Tüm bu çabalar, Bacıların kendi kişisel kumbaralarında yaptıkları birikimlerle başarıya ulaşmıştır. Yetimlere, yoksullara ve yaşlılara öncelik veren Bacılar, daha sonra onlara bireysel olarak yardımlarda bulunmuştur. Eğitimlerine yardım, yalnız yaşayan yaşlı bireylere bakım ve kişilere kendilerine göre iş bulma hususunda yardımcı olmak. Hayırseverlik çalışmalarıyla bir kişiye maddi yardım sunmanın yanı sıra

duygusal ve sosyal yardım sağlayarak yardım etmek adına bütünsel bir yaklaşımı esas almışlardır. Bacıların müştemilatları, ihtiyacı olanlara yardım etmenin tek yolu değildi, daha ziyade, başkalarına hizmet etmek, onların var olma motivasyonuydu (Varinli & Akgül, 2012). Toplumun birbirine yardım etme sosyal eğilimini başlatan kritik eşik noktası bu idi. Ahi kadınları, Orta Çağ'da diğer kadınların iş bulmasına yardımcı olan bir teşkilat kurmuştur. Bunun kadın girişimcilerin iş dünyasına ilk adımı olduğu da iddia edilebilir (Tatlilioğlu, 2012).

8.3.4. İstihbarat ve Güvenlik Görevlileri

Devlet Arşivleri Müdürlüğü Osmanlı Arşivi'nde bulunan, 10 Nisan 1851 ve 7 Mayıs 1851 tarihli kayıtlarda "Üsküdar Kolcusu" olarak tanımlanan ve emniyet görevi verilen bir hanımefendi bulunmaktadır (Levent, 2022). 1881 yılından itibaren Darülmuallimat'ta Maarif Nezareti tarafından Nakiye, Nezihe Muhiddin ve Sadiye Hatice'nin de aralarında bulunduğu çok sayıda kadın okullara müfettiş olarak atanmıştır. (Kurnaz, 1991: 23-29, 96, aktaran Levent, 2022).

8.3.5. Güvenlik Alanlarında Kadınlar

Osmanlı Arşivi ve Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi'nde tutulan kayıtlardan ve konuya ilgi duyan bilim adamlarının yaptığı araştırmadan, geç Osmanlı döneminde kadınların güvenlik alanında resmen istihdam edildiği görülmektedir (Levent, 2022). Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre 16 Nisan 1880'de Brah'ın kızı Ayşe Hanım'ın Zaptiye Nezareti Hapishanesi-i Umumiye Nisa Hapishanesi'nde gardiyan olarak görevlendirildiğini ve ardından güvenlik teşkilatında başka kadınlara görevlendirmeler yapıldığını göstermektedir. (Şahin ve diğerleri, 2010). Kadınlar hem kara hem de deniz gümrük muayenesi süreçlerinde yoğun bir şekilde görev almıştır. Rüşumat Vakfı, 5 Eylül 1901 tarihli bir yazısında, kadınların Mudanya İskelesi'nden silah kaçakçılığı, zararlı yayınlar ve mücevher eşyaları için bir vasıta olarak kullanıldığını belirtmiştir. Bir kadının gemi ile üç veya dörtten fazla yolculuk yaptığından şüpheleniliyorsa, bir kadın güvenlik görevlisi üst araması yapabilmektedir. (Dığıroğlu, 2007, s. 126, aktaran Levent, 2022)

Hapishaneler ve nezarethaneler, kadınların güvenlik sektöründe istihdam edildiği diğer alanlardır. Suç mahallinden uzakta bir konut kiralamak, kadınları mahkûm etmek için uygun bir yer belirlemeyi ve bakımlarını izleyecek personel bulmayı zorlaştırmıştır. (Karadoğan, 2018, s. 295-333, aktaran Levent, 2022). Yukarıda bahsedilen kadın gardiyanların sorumlulukları arasında şunlar yer almaktadır: mahkumlara yiyecek ve sağlık hizmeti sağlamak, cezaevi

disiplinini sürdürmek ve tüm tutukluların güvenliğini sağlamak. (Babaninoğlu, 2020, s. 183-191, aktaran Levent, 2022).

Mevcut bilgilere dayanarak, bu tür istihdamların ilk örnekleri günümüzden 1851 yılına kadar uzanmaktadır. Kadınların güvenlik alanında istihdam edilmesinin, özellikle kadınlara özgü alanlarda güvenliği sağlamak ve güvenlik açıklarını ortadan kaldırmak için olduğu aşıkardır.

8.3.6. İstihbarat Alanlarında Kadınlar

Modern Türk istihbaratının öncülerinin Göktürkler, Hunlar, Karahanlılar ve Selçuklular olduğu bilinmesine rağmen, Türk ajanlarının operasyonları aslında yüzlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Salma muhbirleri, bilhassa Fatih Sultan Mehmet döneminde bilgi/istihbarat faaliyetlerinin daha organize bir şekilde yürütülmeye başlanmasından sonra, suçun önlenmesi ve suçlu tespitine yardımcı olmak amacıyla Osmanlı Devleti'nde Böcekler/Böcekçiler'e (bilgi ve istihbarat kısmı) geçiş yapmıştır. Günümüzde istihbarat birimlerinde gizli görev yapan salma muhbirleri, suç işlenmeden önce bilgi toplayarak bir tür önleyici kolluk görevi yapıyor olarak yorumlanabilir. (Kaynar, 2002)

Erkekler ve kadınlar tarafından birlikte kurulan teşkilat, geçmişte hırsızlık, yankesicilik ve dolandırıcılık gibi suç faaliyetlerinde bulunmuş, ancak o zamandan beri tövbe etmiş ve yasalara uygun bir yaşam tarzı benimsemiştir. Davranış değişikliğine uğradıktan ve kurallar ve yasalarla yönetilen bir hayata uyum sağladıktan sonra, bu kişiler suç ve suçlulukla mücadelede kullanılmaya başlanmıştır. Salma Çuhadari/Salma Başçuhadari ve Böcekler/Böcekçiler, konumu İstanbul'daki mevcut polis şefine eşdeğer olan Böcekbaşı/Böcekçibaşı'nın altında çalışmışlardır. (Şahin ve diğerleri, 2010, s. 27-31, 47).

Polis şefi, özel ve uzmanlaşmış bir kolluk kuvvetinin lideri olarak temsil edildiğinden, emrindeki erkek ve kadın istihbarat görevlilerinin kendi alanlarında uzman olduklarını varsaymak doğru olacaktır. Görevleri, diğer hususların yanı sıra, suçluları yakalamak, arama yapmak ve suçlanan şahısları bulmaktır. (Tongur, 1946, s. 64-65, aktaran Levent, 2022)

8.3.7. Askeri Operasyonlara Olan Katkıları

Bâciyân-i Rûm Teşkilatında ekonomik, sosyal, kültürel kalkınma ve savunma söz konusu olduğunda cinsiyet ayrımı yapılmamıştır. Bâciyân-i Rûm'u kuranlar kadın olduğu için, herkesin bir işi olması ve çok çeşitli disiplinlerde topluma değerini göstermesi oldukça önemliydi. Böylece organizasyondaki Bacılar, gruplar halinde olduğu kadar tek başlarına da

savaşabiliyor, ata binebiliyor, okçuluk yapabiliyor, avlanabiliyor ve savaşlara katılabiliyorlardı (Sirim, 2015).

Ahi kadınlar savaş zamanında bir gerilla örgütü kurarak, askerler için çorap ve giysi ürettikleri gibi, diğer savaş araç gereçleri de üreterek lojistik yardımda bulunmuşlardır. Bu sebeple ilk kadın savaşçılar olarak kabul edilebilirler (Bulut, 2020). Mühtedi Müslüman, Avrupalı geçmişine uygun olarak, yeni ortamında kadınların durumunu anlamakta güçlük çekmektedir. Kadınların savaş alanındaki varlığını sorguluyorlar. Bir kadın Müslüman savaşçı, Osmanlı kadınları arasındaki etik üstünlük duygusunu araştırıyor. Kendisine göre, ‘Kadınlar erkekler gibi yaşar ve ölür. Uсталık edinemezlerse memur olabilirler. Osmanlı kadınları balo salonlarında ve bahçelerde değil, okullarda ve savaş meydanlarında boy göstermektedir. Mücevher ve süslü kuşaklar değil, kılıç ve hançer takmışlardır. Bu nedenle, diğerleri kuşatılmış ve köleleştirilmişken, düşmanlarının saraylarında ellerini kollarını sallayarak dolaşabilmişlerdir’ (Çekiç, 2016).

Hıristiyanların saraylarında Arap işgalcileri görmeyi bekledikleri manzara, Garbiyatçılık yönlerinin yanı sıra, kadınların ordudaki işlevine ilişkin soru işaretlerini incelemek için de kullanılmaktadır. Arap ordusunun dörtte birini kadınların oluşturduğuna dair söylentiler var ve saraydaki Hıristiyanların bir kısmı bu durumu kendileri için iyi bir şey olarak görürken, bir kısmı da kadınların bile silaha sarıldığı bir millete direnmenin zorluğuna işaret etmektedir (Çekiç, 2016).

9. Sonuç

Hukuk sisteminin %85’inin kadına saygınlık sağlayan Şeriat’tan (İslam Hukuku) oluştuğu bir toplumda; Kişisel, sosyal ve ekonomik haklar da dahil olmak üzere, böyle bir hukuk sisteminde kadın, hayatın her aşamasında saygı görür ve tüm haklardan yararlanabilir ve topluma birçok yönden katkı sağlayabilir. Osmanlı İmparatorluğu’ndaki kadınlar, savaş ve savunma zamanlarında ailelerinin yanı sıra devleti de maddi ve sosyal olarak destek olan çeşitli faaliyetlerde bulundular. Bâciyân-i Rûm’un dünyanın ilk kadın örgütünü oluşturduğu Anadolu’da bir devrim yaşanırken, aynı zamanda kadınlar Batı’da kötülüğün ve kötü ummanın sembolü olarak yaftalanmıştır. Osmanlı ekonomisinin yaklaşık yüzde doksanı tarım alanı genişliğinde olması nedeniyle geniş bir alana sahiptir. Birçok kayıt, Osmanlı tarihi boyunca tarım, hayvancılık, hatta savaş ve barışın kadınların hayati bir rol oynadığı alanlar olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu ekonomik faaliyetler küçük ölçekli tekstil, boyama, imalat,

bahçecilik ve tohum depolama vb. konuların geliştirilmesine odaklanmıştır. Hem ipek sarma hem de pamuk eğirme geleneksel olarak kadınların faaliyet alanı olarak görülüyordu ve bu nedenle bu görevlerin çoğu evde yarı zamanlı olarak gerçekleştirilmekteydi. Kadınlar sadaka ve hayırseverlik vermede hayati bir rol üstlendiler; Osmanlı kadınları tarafından kurulan okullar, hastaneler, aş evleri, kervansaraylar, hamamlar, hanlar ve camiler gibi diğer hizmet türleri de dahil olmak üzere birkaç vakıf kurum vardı. Bu durum, kadınların çoğunun, toplumun iyiliği için para vermek ve ailelerine harcamak için mali açıdan bağımsız olduğunu göstermektedir. Osmanlı döneminde kadınlar sadece sosyal ve ekonomik faaliyetlere katkıda bulunmamış, siyasete ve askeri harekatlara katkılarına dair çok sayıda delil bulunmaktadır. Hem kentsel hem de kırsal ortamlarda kadınlar tarafından yürütülen diğer meslekler arasında kadın hastalıklarının tedavisi, doğum hizmetleri sağlanması vb. sayılabilir. Ev işleri ve çocukların eğitimine özen göstermek, Osmanlı kadınlarının ailelerine karşı olan temel görevleri arasında yer almaktadır. Osmanlı döneminde kadınlar sadece ekonomik ve sosyal amaçlarla değil, istihbarat ve istihbaratın yüksek hassasiyetli ve gizli bölümlerinde dahi çalışmışlardır. İstihbarat ve bilgi konusunda da mükemmel işler çıkarmışlardır. Buradan hareketle Osmanlı kadınına adaletin ve hak ettiği tüm hakların verildiğini, bu da onları toplumun geliştiricisi, üreticisi, koruyucusu ve kollayıcısı yaptığını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Ahmed Midhat (2019). *Ahmet Metin ve Irzad or Novel Within Novel*. (Istanbul, 1309/1891), s. 697–8.
- Akgunduz, Ahmet (2022). “Ottoman Empire, Islamic Law In.” *The [Oxford] Encyclopedia of Islam and Law*. Oxford Islamic Studies Online. Erişim Tarihi: 25 Nisan 2022.
<http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t349/e0072>
- Atasever, M. (2017). “Ahi Organizations in Terms of Corporations, Corporation Associates and Business Ethics in Anatolia of the Middle Ages: An Analysis of the Ibn Battuta’s Travelogue.” *Journal of Multidisciplinary Development*, 2, 33-40.
- Babanınoğlu, Y. (2020). “Osmanlı Devleti’nde Kadın Gardiyanlar.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (13/70), 183-191.
- Babanınoğlu, Yüksel (2020), “Osmanlı Devleti’nde Kadın Gardiyanlar.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı. 13/70, (183-191).
- Bashir, S., & Imran, A. (2012). “Legal System of the Ottoman Empire.” *JL & Soc’y*, 42, 99.
- Baum, E. (2012). *Ottoman Women in Public Urban Spaces* (Doctoral Dissertation).
- Bulut, S. (2020). “Ahi women’s: The First Women’s Non-Governmental Organization in The World.” *Sociology Insights*.
- Craven, E. (1789). *A Journey Through The Crimea to Constantinople: In A Series of Letters... To The Margrave of Brandebourg, Anspach And Bareith Written in The Year 1786*. Robinson, s. 205, 232.
- Çekiç, C. E. (2016). “On The Front and at Home: Women in The Modern Ottoman Epic.” *Middle Eastern Studies*, 52 (4), 623-639.
- Çubukçu, H. (2015). “Bâciyân-ı Rûm ve Anadolu Tasavvufundaki Yeri.” *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (5), 217-231.
- Dengler, I. C. (2013). *11 Turkish Women in the Ottoman Empire: The Classical Age*. In *Women in the Muslim World*. Harvard University Press (s. 229-244).
- Dıġıroġlu, F. (2007). *Memalik-i Osmaniye Duhanları Müşterekü’l-Menfaa Reji Şirketi: Trabzon Reji İdaresi: 1883-1914*. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.

- Dunn, C., & Carney, E. (Eds.). (2018). *Royal Women and Dynastic Loyalty*. Springer.
- Erdem, Y. T., & Yiğit, H. (2010). *Bacıyân-ı Rûm'dan Günümüze Türk Kadınının İktisadî Hayattaki Yeri*. İstanbul Ticaret Odası.
- Faroqhi, S., & Quataert, D. (1994). "Labor Recruitment and Control in the Ottoman Empire (Sixteenth and Seventeenth Centuries)." *Manufacturing in the Ottoman Empire and Turkey, 1500-1950*, 13-57.
- Hadeeth Books: *Al-Adab Al-Mufrad, Mishkat al-Masabih, Sunan an-Nasa'I, Sahih Muslim, Riyad as-Salihin, Jami` at-Tirmidh, Sunan Ibn Majah*.
- Karadoğan, U. (2018). "Meşrutiyet Döneminde Hukuksal ve Toplumsal Alanda Kadın Algısı "Nisa Hapishaneleri Örneği"." *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5 (17), 295-333.
- Karta, N. (2016). The Economic Activities of Women in Ottoman Empire. *Journal of Economics Finance and Accounting*, 3 (2), 142-155.
- Kaynar, Süleyman (2002). "Tarihi Süreç İçerisinde Türk Polis Teşkilatı'nın Kuruluşu, Organizasyonu, Fiziksel Yapılanması, Aday Seçme Şekli, Eğitim Programları ve Eğitim Süreçleri Üzerine Bir Araştırma." Niğde Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Köken, A. H., & Büken, N. Ö. (2018). "XIII. Yüzyılda Güçlü Bir Toplumun Gelişmesine Katkı Sunan Fatma Bacı ve Dünyanın İlk Kadın Örgütlerinden: Bacıyân-i Rûm (Anadolu Bacılar Teşkilatı)." *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 8 (2), 113-119.
- Kur'an-ı Kerim*: 33:35, 4:32, 30:21.
- Kurnaz, Şefika (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.
- Levent, Z. (2022). "Geç Osmanlı Dönemi'nde Kadınların İstihbarat Memurluklarında İstihdamı Girişimi: The Attempt Employ Women in Official Intelligence Posts in the Late Ottoman Period." *Journal of Universal History Studies (JUHIS)*, 5, 1.
- Ortaylı, İ. (2009). *Osmanlı Toplumunda Aile* (Cilt 22). Timaş Yayınları.
- Peirce, L. P. (1993). *The Imperial Harem: Women and Sovereignty in the Ottoman Empire*. Oxford University Press, USA.
- Şahin A (2016) *Postmodern Çağda Ahilik*. İstanbul: Nobel Yayınları.

- Şahin, E., Tunç, Z., & Töre, R. (2010). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Polis Teşkilatında ilk Kadın Görevliler*. Emniyet Genel Müdürlüğü.
- Şahin, Eyüp, Tunç, Zafer ve Töre, Rahmi (2010), *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Polis Teşkilatında İlk Kadın Görevliler*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Sırım, V. (2015). "Osmanlı Kadınının Ekonomik Hayata Etkin Katılımı: Baciyân-ı Rûm Örneği." *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4 (8), 118-125.
- Tatlilioğlu, K. (2012). "Ahilik Teşkilatında Anadolu Türk Kadınının Girişimciliğine Sosyal-Psikolojik Bir Yaklaşım." *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED)*, 2 (4), 69-92.
- Tongur, Hikmet (1946). *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*. Kanaat Basımevi, Ankara.
- Türkdoğan, O. (1992). *Türk Ailesinin Genel Yapısı Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*.
- Varinli, İ., & Akgül, D. (2012). "Günümüzde Uygulanan Kadınlara Yönelik İstihdam Projeleri ve Bacıyan-ı Rumlarda Kadın." II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu, Kayseri, 19-20.
- Zarinebaf-Shahr, F. (2001). "The Role of Women in the Urban Economy of Istanbul, 1700–1850." *International Labor and Working-Class History*, 60, 141-152.
- Zarinebaf, F. (2005). *Women, Patronage, and Charity in Ottoman Istanbul*.
- Zilfi, M. C. (Ed.). (1997). *Women in the Ottoman Empire: Middle Eastern Women in the Early Modern Era* (Vol. 10). Brill.

OSMANLI MAHKEME EL KİTABI MECELLE-İ AHKAM-I ADLİYE PERSPEKTİFİNDEN SOYUT HAKLARIN OKUNABİLİRLİĞİ

Muhammad Nazir Khan / Pakistan

Doktorant / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı

Eğitmen / İstanbul Amerikan Okulu ve Koleji, İslami İlimler, İstanbul, Türkiye

khan.muhamma@std.izu.edu.tr

Özet

Meşru yoldan kazanılan mal/servet ile ilgili İslami bakış açısını anlamak için, Kur'an-ı Kerim'in kutsal Kabe için kullandığı "kıyam" ifadesinin aynısını bunun için kullandığına dikkat etmeliyiz. Bu nedenle malın korunması, hayatın korunmasından sonra Şeriat'ın temel amaçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuran'daki Mal terimi her türlü fiziksel ve soyut varlığı kapsamaktadır. Bununla birlikte, soyut varlıklar, bir bireyin yaşamın çeşitli yönlerinde, örneğin endüstriyel, bilimsel, edebi ve sanatsal alanlardaki entelektüel faaliyetlerinden kaynaklanan yasal haklara atıfta bulunmaktadır.

Makale, (günümüzde daha önemli varlıklar haline gelen) soyut haklara göz atmayı ve Osmanlı hukuk/mahkeme el kitabı ışığında bunların edinilmesi, ticarete elverişliliği ve şeriat statüsünü incelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Mülkiyetler, Soyut haklar, marka tescili, telif hakkı, irtifaklar, Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye, İslam tarihindeki en eski İslam hukuku ve medeni kanun olduğu için bir vaka çalışmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Mülkiyetler, Soyut Haklar, Marka Tescili, Telif Hakkı, İrtifaklar, Osmanlı Hukuku/Mahkeme El Kitabı.

1. Bölüm 1

1.1.Giriş

Helal servetin İslam'daki önemi, Kur'an-ı Kerim'in hem Kâbe hem de helal zenginlik için aynı ifadeyi kullanması gerçeğiyle ölçülebilir. Kur'an'ı Kerim şöyle buyurur:

[5:97][جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْيَتَّى الْحَرَامِ قِيَامًا لِلنَّاسِ]

Allah, Kâbe'yi insanlar için bir istikrar kaynağı olan kutsal bir ev haline getirmiştir (Usmani, The Noble Quran: Meaning with Explanatory Notes, September 19, 2020).

Bazı tefsirlere göre bu, tüm dünyanın istikrarının Kâbe'nin istikrarına bağlı olduğu anlamına gelir, yani tüm dünya ancak Kâbe var olursa ve saygı ve şeref içinde tutulursa var olacaktır.

Ve Yüce Mevlam şöyle buyurdu ki:

[4:5][وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا]

Allah'ın, sizi başına diktiği mallarınızı aklı ermezlere vermeyin (ibid).

Bu nedenle malın korunması, hayatın korunmasından sonra Şeriat'ın temel amaçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (al-Shātibī, 1428ah/2007).

Makale, (günümüzde daha değerli bir mülk haline gelen) soyut haklara bakmayı, elde edilmesini ve ticarete konu olmasının şeriat statüsünü Osmanlı hukuk/mahkeme el kitabı ışığında ele almayı amaçlamaktadır. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye/Osmanlı Mahkeme El Kitabı'nın kabataslak bir özetini sunmanın yanı sıra.

1.2.Literatür Taraması

Hem klasik hem de çağdaş hukuk literatüründe soyut haklar hakkında çok şey yazıldı ve hatta (bilimsel ve teknolojik devrim nedeniyle son zamanlarda ortaya çıkan) soyut hakların yeni biçimleri bile çeşitli dillerde çağdaş akademisyenler tarafından geniş ölçekli olarak tartışılmıştır. Örneğin, Şeyh Muhamad Taqi Al-Usmani'nin (Usmani M. T., Articles on Contemporary Jurisprudence Issues, 2003) Soyut Hakların Satışı, Husam Al-Deen Muhammed (Muhammad, 23/1/2018) için İslam hukukundaki soyut hakların tazmin edilmesi, Umar bin Sharif Al-Salami (Al-Salami, 1997) tarafından İslam hukukunda hakların elde edilmesi İslam Fıkhiinde (Al-azami, 1997) Hak ve Menfaat Satışı İslam Hukukunda (Al-Saeedi) Mirasın Haklar, Yükümlülükler ve Çağdaş Uygulamaları Konusunda Netleştirilmesi (Mazin, 2019). İhtilafli hakların satışı İslam'da Fikri Mülkiyet Hakları (Al-Azami, 1990): Bir Bakış Açısı,

Yazarın Telif Hakkı: Muhammed Emanullah için farklı Fıkıh akademilerinden (Muhammad Amanullah, 2022) birçok fetva ve karar içeren İslami bir Perspektif oldukça dikkate değerdir.

Ancak bu çalışmanın yeniliği, hemen hemen her tür soyut hakkı, Osmanlı Şeriat El Kitabı ışığında incelemesidir. Ayrıca Hanefi mezhebine bağlı kalmak yerine diğer mezheplerden sahih fakihlerin fikhî görüşleri de dikkate alınmıştır.

1.3.Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin Kabataslak Bir Özeti

Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun medeni kanunuydu. Osmanlı imparatorluğunun İslam hukukunun bir bölümünü düzenlemeye yönelik ilk girişimdi. Mecelle, Ahmet Cevdet Paşa başkanlığındaki bilgin âlimlerden oluşan bir meclis tarafından hazırlanmış, 1869'dan 1876'ya kadar on altı cilt (1.851 madde) halinde neşredilmiş ve 1877 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu mahkeme el kitabının derleme tarihi, Osmanlılar ve müttefikleri tarafından 1853'ten Şubat 1856'ya kadar Rus imparatorluğuna karşı verilen Kırım Savaşı sonrasına kadar uzanmaktadır. Sonuç olarak, önemli sayıda Müslüman savaştan sağ kurtulan Rus kontrolündeki bölgede kalmıştır. Bu, Osmanlı Hilafetinde endişeye neden oldu, bu yüzden savaştan sağ kurtulan Müslümanların haklarıyla ilgili endişelerini resmen dile getirdiler. Osmanlılar, gayrimüslim topraklarında yaşarken Moskova'daki Ortodoks Kilisesi'ne hitaben sordular; Müslümanların savaş kalıntılarına kişisel, ailevi ve ticari ihtilaflarını halletmek için hangi kanun uygulanacak? Bu soru, Rusları Osmanlı topraklarında yaşayan Hıristiyanlar konusunda aynı şekilde karşılık vermeye sevk etmiştir. Sultan Abdülmecid, Hanefi hukukçularından oluşan bir konseyi, imparatorlukta resmi statüye sahip Hanefi görüşlerine dayanan ve Avrupa kanun biçimine dönüştürülmüş, ancak diğer hukukçuların görüşleri de dikkate alınan bir mahkeme el kitabı derlemek üzere atamıştır. Sonuç olarak, benzeri görülmemiş bir çalışma Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye / İslami Medeni İşlemler Kanunu derlendi (A Committee Composed of Several Scholars and Jurists in the Ottoman Caliphate (Haweni, 1431).

Osmanlı Devleti'nde İslam fıkıh kanunlaştırmasına ek olarak, bütün din ve mezheplerin yargı ve medeni hukukuna ilişkin bir kanun daha çıkarılmıştır (Caliphate, 1980).

Elinizdeki kitap on altı kitaptan müteşekkil bir kanunlar bütünüdür:

Kitap 1: Satış (al-Buyu')

Kitap 2: Kiralamak (al-Ijarah)

- Kitap 3: Garanti (al-Kafalah)
- Kitap 4: Havale (al-Hawala)
- Book 5: İpotek (al-Rahan)
- Kitap 6: Emanet (al-Amanat)
- Kitap 7: Hibe (al-Hibah)
- Kitap 8: Gasp ve Yıkımlar
- Kitap 9: Yasaklama, Kısıtlama ve Önalım (al-Hajr, izin ve al-Shuf'ah)
- Kitap 10: Şirketler (al-Sharikat)
- Kitap 11: Bayi (al-Wakalah)
- Kitap 12: Uzlaşma ve İbra (al-Sulh ve al-Ibra)
- Kitap 13: Kayıtlar (al-Iqrar)
- Kitap 14: Dava Hakkı (Haqq ul-Dawa)
- Kitap 15: Yeminin Kanıtı ve İdaresi (al-Shahadat ve al-Tahleef)
- Kitap 16: Adaletin Mahkemeler Tarafından İdaresi (Al-Qada)

1.4.Mecelle'nin Yorumları

Mecelle'nin birçok şerhi ve tefsiri farklı dillerde yazılmıştır. Mesela:

Humus Müftüsü Halid bin Muhammed Atasi'nin (eski Suriye Kralı Haşim Atasi'nin babası) tefsiri. Şu anda Dar Al-Kitab Al-Umayya Beyrut'tan beş cilt halinde yayınlanmaktadır.

Eski Lübnanlı Yargıç Saleem Rustam Baz'ın Tefsiri (iki cilt halinde, Dar Al-Thaqafa Beyrut tarafından yayınlandı).

Dr Mustafa Zarqa için İslami Hukuk İlkeleri (Zarqa, Qawaid'i hakkında büyük bilimsel yorumlar yazmıştır.

Şeyh Saeed Murad Al-Ghazi'nin Açıklaması

Profesör Saeed Mahasini'nin Tefsiri

Ancak Al-Atassi'nin tefsiri, en geniş ve en zengin açıklama olarak kalmıştır.

1.5.Halifeliğin Kaldırılmasından Sonra Mecelle

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra Mecelle, halefi devletlerin çoğunda kalıcı bir etki olarak kalmıştır. Mecelle, etkili, tutarlı ve yok etmesi zor olduğu için çoğu yerde uzun ömürlü olmuştur. Aşağıdaki devletlerde yürürlükte kalmıştır:

- 1926'e kadar Türkiye
- 1928'e kadar Arnavutluk
- 1932'ye kadar Lübnan
- 1949'a kadar Suriye
- 1953'e kadar Irak
- 1960'a kadar Kıbrıs
- 1984'e kadar İngiliz Mandası olan Filistin ve ardından resmi olarak İsrail (Guberman, 2000).

Mecelle, Ürdün ve Kuveyt'te de medeni hukukun temeli olmaya devam etmektedir.

Daha sonra askeri hükümetler, Mecelle'nin yerine Batılı medeni ve ticari hukuku koymuşlardır.

1.6.Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye Uygulanabilir Bir Kanun mu?

Yaygın olarak gündeme getirilen bir soru, Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin günümüz için geçerli bir yasa olup olamayacağıdır.

Aslında bu soru, Mecelle İslam hukukunun kodlanmış bir şekli olduğundan, Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye ile ilgilenmekten ziyade doğrudan İslam hukukunun uygulanabilirliğini hedeflemektedir.

Cevap evet ve kesinlikle çünkü İslam hukuku, başlangıcından 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar dünyanın büyük imparatorluğunda resmi bir statüye sahip olan ilahi rehberli hukuktur; yani Emeviler, Abbasiler, Memlûkler, Osmanlılar, Peygamber ve mübarek Hulefâ-i Raşidin / hidayet yolunda dört halifenin zamanının yanı sıra (Allah onlardan razı olsun).

Ve farklı ulus devletlerin ortaya çıktığı 21. yüzyılda, Şeriat hukuku tekrar yerini aldı ve birçok ülkenin en yüksek anayasası haline geldi. Dolayısıyla Şeriat hukuku aynı anda iki özelliği içinde barındırır; ilahi rehberlik ve Şeriat yasınının her zaman etkili, tutarlı ve vazgeçilmez olduğunu kanıtlamış olan 14 yüzyıllık tecrübe ve deneyim. Batılı bilim adamlarınının 1932'den bu yana

çok sayıda uluslararası konferansta İslami Fıkıh'ı yasama ve hukuk için küresel bir kaynak olarak kabul etmelerini sağlayan şey budur, işte bazı örnekler:

1. Lahey'deki Uluslararası Karşılaştırmalı Hukuk Konferansı, MS 1932
2. Lahey konferansı, MS 1937
3. Uluslararası Karşılaştırmalı Hukuk konferansı Lahey, MS 1938
4. Uluslararası Konferans, Washington, MS 1945
5. Uluslararası Karşılaştırmalı Hukuk Akademisi Hukuk Bölümü'nde düzenlenen Uluslararası Konferans, 1951, Paris, İslam hukuku Haftası adı altında İslam hukukunu tartışmak üzere, Paris Üniversitesi İslam Hukuku Profesörü Dr. Profesör Miliot tarafından denetlendi (Al-Sanhoury, 2007).

Tartışma sırasında, konferansın katılımcılarından biri ve Paris'teki baro eski başkanı şunları söyledi: İslam hukukunun katılığı ve modern ve gelişmiş toplumun ihtiyaçlarını karşılayan bir yasama temeliyle başa çıkmadaki verimsizliği hakkında bize söylenenleri ve şu anda konferanslarda duyduklarımız ile metinsel verilerin ve ilkelerin açık kanıtlarıyla tamamen yayınlanan tartışmaları arasında nasıl uzlaştıracığımı bilmiyorum.

İlk karar: Ağustos 1937'de Lahey'de düzenlenen Karşılaştırmalı Hukuk Konferansı tarafından kabul edildi ve şu üç ilkeyi içeriyor:

1. İslam hukukunu genel mevzuat kaynağı olarak kabul etmek.
2. Hukuk bilimi canlıdır ve sürekli gelişim göstermektedir.
3. Dışarıdan alınmayan kalıcı mevzuattır.

Diğer iki konferansın sonunda (1948 ve 1952)

Konferans katılımcıları oybirliğiyle bu raporu hazırlamıştır

İslam Fıkıh Haftası'nda sunulan tartışmalara dayanarak,

1. İslam hukukunun ilkelerinin büyük bir değere sahip olması ve vazgeçilmez bir sistem olmasıdır.
2. Ve bu büyük hukuk grubu içindeki fıkıh ekollerindeki farklılık, bir kavram ve bilgi zenginliğini ima eder ve hukuk ilkelerinden onlara hayranlık duyulmaktadır. İslam hukuku, modern hayatın tüm taleplerine cevap verebilir ve ihtiyaçlarını uzlaştırabilir.

Uluslararası Barolar Birliği, İslami mevzuatın esnekliğini ve zenginliğini kabul ederek, bu mevzuatın karşılaştırmalı bir incelemesini benimsemeli ve teşvik etmelidir (Al-Sanhuri, 1953).

İsrail hukukunun yerini almasına rağmen, Osmanlı Medeni Usul Kanunu'nun (1879) 80-82. Maddeleri gibi birkaç madde hala İsrail'in delil kanununun bir parçasıdır, ayrıca Mecelle, 1984'te İsrail özel yasasıyla Mecelle'nin yürürlükten kaldırıldığı günümüz İsrail'i gibi bazı gayrimüslim ülkelerde hâkim olmaya devam etmiştir (Michal Tamir, Ağustos 2006).

Ve ünlü yazar Marshall Hutson şunları kaleme aldı:

Müslümanlar 16. yüzyılda bu dünyadan herhangi birinin çıkacağı bir ekonomik sistem ve medeniyet kurdular, ticaret, finans ve tarımdaki mükemmelliği nedeniyle İslam'dan başka seçeneği yoktu (Hodgson, 15, 1977).

Aksi takdirde bunlar buzdağının sadece görünen kısmı, bu konuda çok şey yazıldı.

2. Bölüm 2

2.1.Soyut Haklar ve Türleri

Soyut Hakların Korunması Yasası, bireye icadını koruma, elden çıkarma hakkı verir ve hiç kimsenin izinsiz olarak bu icadı kullanmasına izin verilmez.

a. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'ne (WIPO) göre (United Nations, 1967):

Fikri mülkiyet, zihnin yaratımlarına atıfta bulunur: icatlar, edebi ve sanatsal eserler ve ticarete kullanılan semboller, isimler, semboller ve tasarımlar (WIPO 1967).

b. Şeriat standartları soyut hakları şu şekilde tanımlamaktadır:

Mali hak, Şeriat tarafından tanınan (doğal veya yapay) bir kişinin hak ve sorumluluklarına ve işlemlere girme yasal kapasitesine sahip olma ayrıcalığıdır (Shari'ah Standards, Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, 2015).

c. Muhammed Taki Usmani'ye göre:

Soyut haklar kavramı, bir şeyi icat etmek için zihinsel emeğini harcayan kimsenin, buluşunun meyvelerinin sahibi olduğunu kapsamaktadır. Yani bir kimse bir alet icat ederse, o aleti ilk defa icat ettiği formülle birlikte sahibi olur. Ve kimse rızası olmadan ona sahip olamaz. Aynı şekilde bir kimse bir kitap yazarsa, onu yayınlamak münhasıran onun hakkıdır ve onun izni olmadan

kimse o kitabı yayınlamayabilir. Bir müellif veya mucidin bu hakkı, onun “fikri mülkiyeti” olarak adlandırılır (Usmani, Copyright in Islam, 2012).

2.2.Soyut Hakların Türleri

Başlangıçta, soyut Haklar aşağıdaki gibi iki kategoriye ayrılmaktadır:

1. Şeriat Hakları (الحقوق الشرعية): Sadece şeriat hukukunun verdiği haklardır, eğer şeriat hukuku olmasaydı bu haklar kimseye verilmezdi.
2. Örfî Haklar (الحقوق العرفية): Örf tarafından belirlenmiş ve Şeriat tarafından tasdik edilmiş haklardır.

Bu iki türün her biri ayrıca iki türe ayrılmaktadır:

1. Zorunlu Haklar (الحقوق الشرعية الضرورية): Bu tür haklar, kişinin doğuştan sahip olduğu haklar değil, başkalarının haklarına müdahale etmeye yol açtığı için, rahatsızlık vermemek amaçlıdır.
2. Doğuştan/Tabii Haklar: Şeriat tarafından her insana doğuştan verilmiş haklardır. Dolayısıyla onlar üzerinde mutlak ve koşulsuz bir otoriteye sahiptir (Usmani, Article on Contemporary Jurisprudence Issues, 2013).

2.3.Şeriatın Doğuştan Hakları, Tanımı ve Türleri: (الحقوق الشرعية الأصلية)

Milliyet, cinsiyet, ulusal veya etnik köken, renk, din, dil veya diğer herhangi bir statüye bakılmaksızın her insana tanınan Haklar. İnsanın onlar üzerinde mutlak ve koşulsuz bir otoritesi vardır.

Bu haklar üçe ayrılmaktadır:

A. Maddi Varlıkların İntifa Hakkı

- a. Yerleşim hakkı, sulama hakları, su yolu hakları, drenaj hakları ve geçiş hakları gibi maddi varlıkların tefekkür hakları.

B. Rüçhan Hakkı (حق الأسبقية)

- a. Res Nullius (Mal al-Mubah) gibi bedelsiz bir mülkün alınmasıyla elde edilen haklar (kimseye ait olmayan şeyleri ifade eder).

C. Sözleşme Hakkı

- a. Arazi, ev veya mağaza kiralama hakkı veya vakıf işlevlerinden birinde kalma hakkı gibi bir sözleşme oluşturma veya sürdürme hakkını ifade eder.

2.4.Nasıl Uygulanır ve Aktarılır?

Bu haklar iki şekilde kullanılabilir ve devredilebilir:

- A. Bunları bir takas sözleşmesi ile devretmek.
- B. Rekabetten çekilmek.

İkinci durumda, ancak bir tarafın bir haktan feragat etmesi, ikinci tarafı hiçbir şekilde hak sahibi yapmaz.

Yani, birinci tür hak, herhangi bir takas ve iştirak sözleşmesi ile ikinci kişiye devredilebilir, örneğin, yerleşim hakkı, evin kiralanması veya intifa hakkı verilmesi yoluyla devredilebilir.

İmam Qarafi şöyle ifade etmiştir:

Bir maddi varlığın mülkiyeti, satış veya ödünç verme gibi bir takas sözleşmesiyle devredilebilir. Karz veya gönüllü olarak, hibe sözleşmesi, vasiyye (irade), vakıf (bağış), bağış ve sadaka gibi.

Ve gayri maddi bir varlığın mülkiyetinde, tıpkı bir varlığın intifa hakkı gibi Musakka tarafından devredilebilir; (Bahçe veya intifa hakkı sahibi ile işçi (sulayıcı) arasında, sözleşmede belirlenen oranlara göre ürünü paylaşmayı kabul eden sözleşme.) Leasing, ortakçılık, Qirad Sözleşmesi ve Ju'al'ah Sözleşmesi; (Taraflardan birinin (Ceil), bilinen veya bilinmeyen bir süre içinde belirli bir sonuca ulaşacak kimseye (Amil) belirli bir tazminat (Cu'l) teklif ettiği bir sözleşmedir.) Ayrıca, bir mülkün mülkiyeti bedelsiz olarak devredilebilir.

Tazminatlı ve tazminatsız olarak mülkiyetten vazgeçmenin farklı yolları da bulunmaktadır... Ancak bir tarafın bir haktan feragat etmesi, hiçbir şekilde diğer tarafı hak sahibi yapmaz (Al-Qarafi, 2001).

2.5.Gerekli Haklar (الحقوق الشرعية الضرورية)

Sadece olası bir olumsuzluktan korunmak için verilen haklardır. Örneğin:

1. Önalım Hakları (حق الشفعة) (“Şufaa veya önalım hakkı, bir taşınmaz mal sahibinin başka bir kişiye satılmış olan başka bir taşınmazı satın alarak elde etmek için sahip olduğu bir haktır.” Rüşhan hakkının temeli, araziye bir yabancıdan girmesinden kaynaklanabilecek rahatsızlıktan kaçınmak için insanın isteğidir.),
2. Konaklamanın eşler arasında bölüştürülmesi,
3. Öz çocuk veya yetimler için vesayet hakkı,

4. Boşanma hakkı kadına verildiğinde.

Prensip olarak, iki veya daha fazla yetenekli kişi karşılıklı rıza ile bir sözleşme akdederse, başka hiç kimsenin onların işlerine karışma hakkı yoktur. Ancak, ortak mülkiyette komşunun veya ortağın hakkını ihlal etme olasılığı vardır. Böylece, komşuyu veya ortağı, araziye bir yabancıнын girmesinden kaynaklanabilecek potansiyel bir rahatsızlığa maruz kalmaktan korumaktır. Şeriat onlara (komşuya/ortağa) bir ön remisyon hakkı vermiştir. Benzer şekilde, bir çocuğun vesayet hakkı vb.

Bu haklar alınıp satılabilir mi?

Cevap kesinlikle hayır!

Çünkü şeriat bu hakları (başkaları pahasına da olsa) maddi bir kazanç elde etmek için değil, olası bir sıkıntıya karşı kendisini korumak için vermiştir. Dolayısıyla bu hakkın satılması/feragat edilmesi, böyle bir hakkın olmamasının kendisi üzerinde olumsuz bir etki yaratmayacağı anlamına gelmektedir.

Meselâ, bir kadına kocasının zulmünden korunmak için talâk hakkı verilmişse de kadın bunu bir meblağ karşılığında kocasına geri vermeyi teklif etse; herhangi bir rahatsızlık tehlikesi olmadığı anlamına gelir. Aynısı ön alım vb. için de geçerlidir.

Şeriat haklarının ikinci kategorizasyonu

Şeriat hakları: Bu tür haklar da doğuştan ve koşulsuz olarak herkese verilmiştir, ancak bunlar ne maddi kazanç için ne de gönüllü olarak devredilemez. Örneğin:

1. Misilleme Hakkı (قصاص)
2. Kocanın Cinsel Hakkı (حق الاستمتاع)
3. Miras Hakkı (حق الميراث) vb.

2.6.Şeriat Hükmü

Bu haklar Şeriat perspektifine göre alınıp satılamaz. Ancak, hakların uzlaşma anında mevcut olması ve ileride öngörülebilir olmaması şartıyla, uzlaşma yoluyla maddi kazanç elde edilebilir. Kıyas hakkı gibi (katil kurbanının varislerinin katilin idamını talep etme hakkı anlamına gelir.) Ve Takharruj (bazı mirasçılarının mirastaki paylarını belirli bir bedel karşılığında diğer mirasçılara devrettiği bir anlaşma) miras durumunda sözleşme yapar.

Öngörülebilir bir hakkın bir örneği, mirasçının yaşamı boyunca birisine miras payını teklif etmektir.

Ünlü Hanefi hukukçusu şöyle ifade etmiştir:

وحاصله أن ثبوت حق الشفعة للشفيع، وحق القسم للزوجة، وكذلك حق الخيار في النكاح للمخيرة إنما هو لدفع الضرر عن الشفيع والمرأة، وما ثبت لذلك لا يصح الصلح عنه. (al-Shami, 2002)

Özetle, hissedar veya komşu için rüçhan hakkı, eşler arasında konaklama hakkı ve evlilikte seçme yetkisi paylaşılmaktadır. Bu haklar, sadece hissedar, komşu ve kadınları rahatsız etmemek için verilmiş olup, bu amaçla ispat edilenler, bu haklara bu haklar verildiği için maddi kazanç (başkalarının pahasına olsa bile) maddi bir kazanç elde etmek için değil, potansiyel rahatsızlıktan kaçınmak için kullanılmaz.

2.7. Geleneksel Haklar (العرفية الحقوق)

Genel olarak Hanefi mezhebine göre bu hakların alışverişi yapılamaz. Ancak geçiş hakkı / hakkulmurur konusunda Hanefi âlimleri arasında görüş ayrılığı vardır. Al-Ziyadat'a (İmam Muhammed bin Hasan Al-Shaibani'nin ünlü kitabı) göre nakledilebilir, oysa kitabul Qisma'nın anlatımı aksini söylemektedir. Mecelle'ye göre, geçiş hakkı ve toplanma hakkı, araziye bağlı ise takas edilebilir. Mecelle'de şöyle yazar: "Yol hakkının, su alma hakkının ve toprağa bağlı akış hakkının ve kanallara bağlı suyun satışı sahihtir." (Pasha & Et al).

Aksine Maliki, Şafii ve Hanbeli olmak üzere üç mezhebe göre bu haklar ticarete tabidir.

Neden farklılık göstermektedir?

Bu fark, "mal"ın tanımındaki başka bir anlaşmazlıktan kaynaklanmaktadır; "mal/mülk" tanımıyla uğraşırken, Müslümanlar ve Batılı alimler, neyin "mal/mülk" olarak değerlendirilmeye hak kazandığına dair net ve doğru bir resim vermek için çeşitli özel tanımlar üretmişlerdir.

Hanefi mezhebinin genel bir algısı, yalnızca somut şeylerin "mal" olarak nitelendirilebileceği yönündedir, oysa çoğu hukukçu bunun tersini savunmaktadır. Özellikle elektrik ve gazın en değerli varlıklar olduğu modern çağda, mülkü sadece maddi varlıklarla sınırlamak çok zordur. Bu nedenle, İmam Serahsi (1009-1090) ve İbn Abidin Şami (1774-1836) gibi Hanefi tarikatının sonraki ve bazı bilgili ve kodamanları şu görüştedirler; "Mal" olmak, toplumun örf ve adetlerine ve kabulüne bağlıdır, dolayısıyla halkın "mal" olarak benimsediği şey "mal" sayılacaktır.

وإنما تنبني المالية على التمول.

والمالية تثبت بتمول كافة الناس أو بعضهم.

Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye ise, mülkiyeti, insanın doğal olarak arzu ettiği ve zaruret süresinde taşınır veya taşınmaz mal olarak saklanabilen bir şey olarak tanımlar (C.R. & and Effendi, 1967).

İnsanların Mall Shari'ah'ın mülk olarak ele alacağı şeyi düşündüğü anlamına geliyordu.

Yakın geçmişin ünlü Hanefi hukukçusu Mustafa Zarqa (1904-1999) da dahil olmak üzere birçok bilim adamı da aynı duruşu benimsemiştir ve Hanefi hukukçularının kendileri irtifak hakkını bir mal olarak ele aldıklarından ve ticari varlıkların değeri üzerindeki etkilerinin değer üzerindeki etkisini kabul ettiklerinden, muhtemelen daha da elverişli görünmektedir (Al-Zarqa, 2004).

2.8.Bir Görevden Vazgeçme Hakkı

Şöyle varsayalım:

Birinin bir işi varsa veya daha yüksek bir pozisyondaysa. Ve yasal olarak bu işi ömür boyu devam ettirme hakkı var, bu arada birisi ona istifa etmesi için bir miktar para teklif etse caiz olur mu?

Osmanlı'nın ünlü Müftüsü Ebu Suud, feragatin satılacak bir hak olmadığını, tazmin edilebileceğini söyledi.

İbn Abdin;

ورأيت بخط بعض العلماء عن المفتي أبي السعود أنه أفتى بجواز أخذ العوض في حق القرار والتصرف وعدم الرجوع. وبالجملة فالمسألة ظنية، والنظائر المتشابهة للبحث فيها مجال، وإن كان الأظهر فيه ما قلنا، فالأولى ما قاله في البحر من أنه ينبغي الإبراء العام بعد

(Ibn Abdeen, 1412 AH - 1992 AD).

İmam Ramli'nin yazdığı gibi Şafii okulu tarafından da benzer bir duruş benimsenmiştir:

وأفتى الوالد رحمه الله تعالى بحل النزول عن الوظائف بالمال، أي لأنه من أقسام الجعالة فيستحقه النازل ويسقط حقه. (al-Ramli)

Cenâb-ı Hak rahmet eylesin, bir işten, yani Cü'ala akdinin bir parçası olduğu için işçinin hak ettiği ve hakkını kaybettiği için, tazminata izin veren bir fetva yayınlamıştır.

Meşhur Hanefi fakihlerinden Badr Din al-Ayni'ye göre, Hasan bin Ali ile Muaviye (Allah her ikisinden de razı olsun) arasında yapılan antlaşma, istifaya veya bir görevden çekilmeye karşı tazminatın caiz olduğuna dair bir şeriat temeli olabilir. Al-Ayni şöyle buyurdu:

وفيه جواز خلع الخليفة نفسه إذا رأى في ذلك صلاحاً للمسلمين، جواز أخذ المال على ذلك وإعطائه
بعد استيفاء شرائطه بأن يكون المنزول له أولى من النازل، وأن يكون المبذول من مال البازل
(al-Hanafi, 2005).

2.9.Hava Parası (Bir Mülkü Boşaltma Parası)

Ayrılma tazminatının altında yatan bir diğer husus da “hava parası”dır. İİT Fıkıh Akademisi'nin kararına göre, aşağıdaki gibi dört tür hava parası vardır:

- Sözleşmenin başlangıcında gayrimenkul sahibi ile kiracı arasındaki sözleşme,
- Gayrimenkul sahibi ile kiracı arasında kiralama süresi boyunca veya sonunda yapılan sözleşme,
- Gayrimenkulün asıl kiracısı ile yeni kiracı arasında kiralama süresi boyunca veya sonunda yapılan sözleşme,
- Yeni kiracı ile hem mal sahibi hem de ilk kiracı arasında, kiralama süresinin bitiminden önce veya sonra akdedilen sözleşme.

Mal sahibi ve kiracı, ikincisinin süreli bir şekilde kiralama işlemine ek olarak götürü bir meblağ (bazı ülkelerde hava parası olarak adlandırılır) ödemesi konusunda anlaşır, üzerinde anlaşmaya varılan kiralama süresi boyunca kiralamanın bir parçası olması kaydıyla, böyle bir işleme Şeriat'ta bir itiraz bulunmamaktadır. Sözleşmenin feshedilmesi halinde, ödenen götürü bedel, kiraya uygulanan kurallara göre işlem görür.

Kira süresi boyunca, mal sahibi ve kiracı, kiracının kira süresinin geri kalan süresi boyunca konuttan taşınmayı kabul etmesine karşın, mal sahibinin kendisine belirli bir meblağ ödemesi konusunda anlaşılırsa, bu tür hava parasına Şeriat izin verir çünkü bu, kiracının oturma haklarından feragat etmesini tazmin eder.

Bununla birlikte, kira sözleşmesinin süresi dolarsa ve sözleşme, otomatik yenileme maddesi gereğince, açık veya zımni olarak yenilenmezse, hava parasına izin verilmez, bu nedenle mal sahibi, kira sözleşmesi sona erdikten sonra mülkünü geri alma hakkına sahiptir.

Kiralama süresi boyunca, ilk kiracı ve yeni kiracı, eski kira sözleşmesinin kalan süresi boyunca, dönemsel kira bedelini aşan bir meblağın ödenmesi karşılığında, eski kiracının evi boşaltmasına

karar verirse, şeriatı göre hava parası alınmasına mal sahibi ile ilk kiracı arasında akdedilen sözleşmenin şartlarına kesinlikle uyulması ve yürürlükteki kanunların Şeriat ile tamamen uyumlu olması şartıyla izin verilir.

Uzun süreli kiralamalarda, bazı kanunlar uyarınca yapılan kısa süreli kiralama sözleşmelerinden farklı olarak, malik tarafından izin verilmedikçe, kiracının yeri başka bir kiracıya kiralaması veya anahtar para kabul etmesi caiz değildir.

Ancak, kira süresinin bitiminden sonra ilk kiracı ile yeni kiracı arasında sözleşme yapılırsa, ilk kiracının meskeni kullanma hakkı sona erdiği için hava parasına izin verilmez.”

2.10. Maddi olmayan varlıklar üzerindeki haklar:

Maddi olmayan varlıklara ilişkin haklar, ticari unvan, ticari adres, ticari marka, ticari lisans hakları; fikri mülkiyet, teknik ticari markalar ve endüstriyel bilgi birikimi, patentler ve telif hakları (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, 2015).

Daha önce de belirttiğimiz gibi, tüm bu haklar mülk niteliğindedir ve dolayısıyla tüm Şeriat hükümlerine tabi olacaktır.

3. Sonuç ve Öneriler

1. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye, esas olarak Şeriat'ın Hanefî fıkıh yorumuna dayandırılrsa da Şeriat hukukunun kodlanmış bir versiyonudur. Ancak diğer okulların görüşleri de dikkate alınmıştır. Bu nedenle uygulanabilirliğini belirli bir dönem veya coğrafi konumla sınırlamak doğru değildir. Aksine, geçmişte olduğu gibi modern çağda da uygulanabilir.
2. Fikri mülkiyetin ticarete konu olup olmadığına ilişkin görüş farklılığı, varlığın tanımından ve nitelendirilmesinden kaynaklanmaktadır. İlk Hanefî hukukçuları, mülkiyeti, insanlığın doğal olarak arzu ettiği ve zorunlu olduğu süre boyunca taşınabilir veya taşınmaz olarak saklanabilen herhangi bir fiziksel ve maddi şey olarak nitelendirdiler. Öte yandan, İslam hukukçularının çoğuna göre, mal değerli bir şeydir ve bir kişi ona zarar verirse, tazminat ödemekle yükümlü olacaktır. Ancak daha önce de tartışıldığı gibi, Hanefî mezhebinin birçok kodamanları, mülkü hukukçuların Çoğunluğunun (Cumhur) yaptığı gibi nitelendirmiştir. Ayrıca modern çağda elektrik ve gaz gibi bazı soyut şeyler çok değerli hale geldi. Sonuç olarak, fikri haklar, ticari

markalar, işletme lisansları ve patentler gibi soyut haklar, ticari mallardır ve diğer fiziksel ve maddi haklar gibi tüm kural ve düzenlemelere tabidir.

3. Bir araç icat eden, bir kitap yazan veya başka bir video, ses, yazılım veya ticari marka oluşturan herkes, yalnızca aracın değil, formülün de sahibidir. Ve izinsiz kullanmak caiz değildir.

و صلى الله تعالى على خير خلقه محمد و آله و صحبه أجمعين

KAYNAKÇA

- Al-Atassi, Efendi, Khaled. *Mecelle 'nin Tanımı*. Beyrut: Dar Al-Kotob Al-Ilmiyah, 2010.
- Granstrand, Ove. "Innovation and Intellectual Property Rights." *The Oxford Handbook of Innovation*. 2005.
- Hawaini, Najeeb. *Mecelle'ye Giriş*, Mecelle ile birlikte yayımlanmıştır. Karaçi: Noor Mohammad, Book Salers, Aram Bagh.
- Khan, Javaid Iqbal, ve Naveed Ahmad. "Intellectual Property Rights in Islam: A Perspective." (SSRN 2576931 olarak mevcuttur.). (2013).
- Mecelle: Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin İngilizce Tercümesi ve Tam Anlamıyla Bir İslam Medeni Hukuku Kanunu Olması*.
- Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye*.
- Michal Tamir. *A Guide to Legal Research in Israel*. Hauser Global Law School, Ağustos 2006'de yayımlanmıştır.
- Muhammad Amanullah. "Intellectual Property Rights in Islam: Bir Bakış Açısı." Yazarın Telif Hakkı: An Islamic Perspective, Published in *the Journal of World Intellectual Property*, 22, Haziran 2006.
- Salim Baz, Salim bin Rustum bin Elias bin Tannous. *Mecelle 'nin Tanımı*, Lübnan. (2019).
- Usmani, Muhammad Taqi. *Articles in Contemporary Jurisprudential Issues*. Katar: Ministry of Endowments, 2013.
- Usmani, Muhammed Taki. *Kur'an-ı Kerim*. Karaçi: Quranic Studies Publishers. 2011.
- İslam Hukukunda Hakların Yerine Getirilmesi* (استيفاء الحقوق في الفقه الإسلامي), Suudi Arabistan: King Saud Üniversitesi, 1418 Hicri.

الاعتياض عن الحقوق المجردة في الشريعة الإسلامية.

بيع الحقوق المتنازع عليها.

بيع الحقوق والمنافع.

توريث الحقوق في الفقه الإسلامي والقانون.

مجلة المجمع العلمي العربي ، دمشق ، المجلد. 28 ، 1373 هـ 1953.

2011 المعاوضة على الحقوق و الالتزامات

II. OTURUM: GÜNÜMÜZ İÇ GÜVENLİK OLGUSU – I

MODERATÖR: DOKTORANT CAHİT TUZ

TÜRKİYE, SURİYE ve IRAK ORTAK GÜVENLİK PAKTI

Doç. Dr. Hüseyin Şeyhanlıoğlu / Türkiye

Gaziantep Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Uzmanı

hseyhanlioglu@gmail.com

Özet

Anadolu ve Mezopotamya, coğrafi olduğu kadar tarihin her döneminde sosyal, siyasal, ekonomik ve askeri olarak birbirlerinin tamamlayıcı parçalarıdır.

Osmanlı İmparatorluğunun dört asırlık huzurlu ortamından sonra, 1918 yılında yıkılmasından sonra bölgede emperyalistlerin çıkarlarına göre kurulan Türkiye, Irak ve Suriye günümüze kadar terör ortamında düşman kardeşler olarak cetvellerle çizilen sınırlarda esir tutuldular.

II. Dünya savaşından sonra değişen dünya dengelerine göre hem bu ülkelerin kontrolü hem de Rusya'ya karşı koymak amacıyla, kontrollü olarak kurulan Bağdat Paktı'yla kısmen yaklaşan Türkiye, Suriye ve Irak arasında yakınlaşmadan rahatsız olmuş ve bu ülkeler, askeri darbelerle Batı tarafından kurulan askeri rejimlerle düşman kamplara bölünmüştür.

1991 yılında başlayan ve 2003 yılında ABD'nin fiilen işgal ettiği Irak ve 2011 yılından sonra başlayan Suriye iç savaşında, bu ülkelerin sistemleri dağıtılmış Rusya, Fransa, ABD ve İngiltere'nin askeri üslerinin desteğiyle DAİŞ ve PYD adıyla Irak ve Suriye'de Fırat'ın doğusunda su, enerji, insan ve toprak açısından tüm Irak ve Suriye'nin yarısını aşan devasa alanlar kazanmıştır. Bunun sonucunda Türkiye, sınıra aralıksız beton bariyerler ve güvenlik sistemi kurmuştur.

Bu çalışmada, komşu olan Türkiye, Suriye ve Irak'ın teröre karşı ortak savunma gücü kurmaları ve aralarında sınırları kaldırmadan mal, hizmet, teknoloji, sermaye ve insan ulaşımının kolaylığı için bir işbirliği su, petrol, toprak ve güvenlik (SPTG) paktı kurulması anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pakt, Güvenlik, Enerji, Su, Toprak, Türkiye, Irak ve Suriye.

1. Osmanlı Döneminde Anadolu, Suriye ve Irak Birliğinin İlk Temelleri

Bundan 500 yıl önce (1510), ünlü Kürt Şeyhi Mevlana İdris-i Bitlisi ile İttihad-ı İslam'ın ve Osmanlı'nın en kudretli padişahlarından Yavuz Sultan Selim arasında, 404 yıl süren bir protokol imzalandı.

Bugünkü Kürt ittihatçıları tarafından sevilip sayılmasa da McDowell'a göre Şeyh İdris-i Bitlisi şöyleydi: Hem sultanın hem de Kürt liderlerin güvenini kazanmış olmak gibi nadir rastlanan bir özelliği vardı. Eski bir Akkoyunlu subayı olarak onların yerel bağımlılıklarını nasıl beceriksizce tahrip ettiğini izlemiş ve Şah İsmail'in de aynı yoldan gittiğini görmüştü.

Soylu bir Kürt olarak bölgeyi iyi tanıyor ve reis ailelerini anlıyor, onlarla nasıl pazarlık edileceğini iyi biliyordu. Aynı zamanda tanınmış bir tasavvufçu ve şeyhin oğlu olarak büyük saygı görüyordu.

Doğu'da İran tehlikesine karşı Yavuz Sultan Selim ile Şeyh Bitlisi arasında yer alan protokolün maddeleri ana hatlarıyla şöyledir:

- Kürt eyaletlerinin bağımsızlığı ve özgürlüğünün korunması,
- Eyaletin idareciden boşalması durumunda oğluna geçmesi ya da “eski yerel teamüle” göre kararlaştırılması ve Sultan'ın bunu bir ferman ile tasdik etmesi,
- Kürtlerin, bütün savaşlarda Osmanlı'ya yardım etmesi ve dış saldırılara karşı da Osmanlıların Kürtlere yardım etmesi,
- Kürtlerin, zekât ve dinî vergilerini Osmanlı'ya vermeleri.

Bu anlaşma ile Kürtlerin Abdülhamid-i Sanisi olarak görülen, basiretli Şeyh Bitlisi sayesinde Kürtler, başta İran tehdidi olmak üzere ontolojik bir kırılmaya ve askeri işgale maruz kalmadan günümüze kadar sapaşğlam gelebildiler. McDowel'a göre bu dönem, Kürtlerin 'altın çağı' dır.

Çaldıran Zaferi'nin (1514) öncesinde ve sonrasında, Yavuz Sultan Selim, kendisine Doğu Anadolu'nun fethedilmesini tavsiye eden meşhur âlim ve tarihçi İdris-i Bitlisi'ye, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin Osmanlı Devleti'ne ilhakı için vazife verdiğinde; İslam birliğinin zaruretine inanan başta Bitlis hâkimi Şerefüddin Bey, Hizan Meliki Emir Davud, Hısn-ı Keyfa Emiri Eyyubilerden II. Halil, İmadiye Hakimi Sultan Hüseyin, Cezire Hakimi Şah Ali Bey, Çemişgezek Hakimi Melik Halil, Pertek Hakimi Kasım Bey... Ayrıca Suran, Urmiye, Atak, Cizre, Eğil, Garzan, Palu, Siirt, Meyyafarakin, Sason, Sincar, Çermik, Malatya, Urfa, Besni, Harput, Mardin ve benzeri yerlerdeki aşiretler de arka arkaya Osmanlı Devleti'ne iltihak

etmişlerdir. Böylece Doğu ve Güneydoğu bölgesinin tamamı, bir iki ay içinde Osmanlı Devleti'ne iltihak etmiştir.

Kürtlerin Osmanlıya iltihakları aynı zamanda Arapları da hareket geçirdi. Örneğin, aralarında İbn-i Harkuş, İbn-i Said, Beni İbrahim, Beni Sayim, Beni Ata aşiretleri, Safed ve Gazze şeyhleri ile Haleb ileri gelenlerinin bulunduğu seçkin bir temsilciler heyetinin Yavuz'a takdim ettikleri ve aslı Topkapı Sarayı'nda bulunun şu itaat mektubu çok manidardır:

Bizler, canlarımız, mallarımız, iyalimiz ve dinimizin emniyeti için size itaati arzuluyoruz.

İslam-ı tatbik ve adaleti te'sis için sizin hâkimiyetinizi zaruri görüyoruz.

Aynı şekilde bu tarihlerde Mısır merkezli Memlûk Devletine tabi olan Ramazanoğulları Beyliği de Osmanlı Devleti'ne tabii oldu. Böylece Anadolu'da siyasi birlik sağlanırken, Doğu'da İran ve Güney'de Memlûk tehlikesine karşı Osmanlının Doğu ve Güney sınırlarının güvenliği sağlanmış oluyordu. Ve Osmanlıya Arabistan, Afrika ve elli yıl sonra Kıbrıs (1571) üzerinden Akdeniz'e uzanan, üç kıtaya hâkim mükemmel bir imparatorluk yolu açıldı.

McDowell'e göre on altıncı yüzyıldan itibaren Osmanlı ile yeni ortaya çıkmakta olan Safevi İmparatorluğu arasındaki denge, Kürdistan'da o güne kadar görülenden daha istikrarlı bir siyasal yapının koşullarını yarattı. Hatta bu dönemde oluşan koşullar gelecek üç yüzyıl boyunca devlet ve Kürt çevreleri arasındaki siyasi ilişkilerin genel hattını belirledi.

On dokuzuncu yüzyılın ortalarında Kürtlerin nostaljik bir biçimde geçmişe bakarak Kürt prensliklerinin mozaigi içinde bağımsız var oldukları bir 'altın çağ' görmeleri mümkündür. Yine Mc Dowell'a göre (Kürdistan) Osmanlı'nın Anadolu'su ile Safevilerin Azerbaycan'ı arasında etkili bir stratejik denge noktası oldu ve uzun vadede Kürdistan'ın görece bir istikrar dönemi yaşamasına neden oldu.

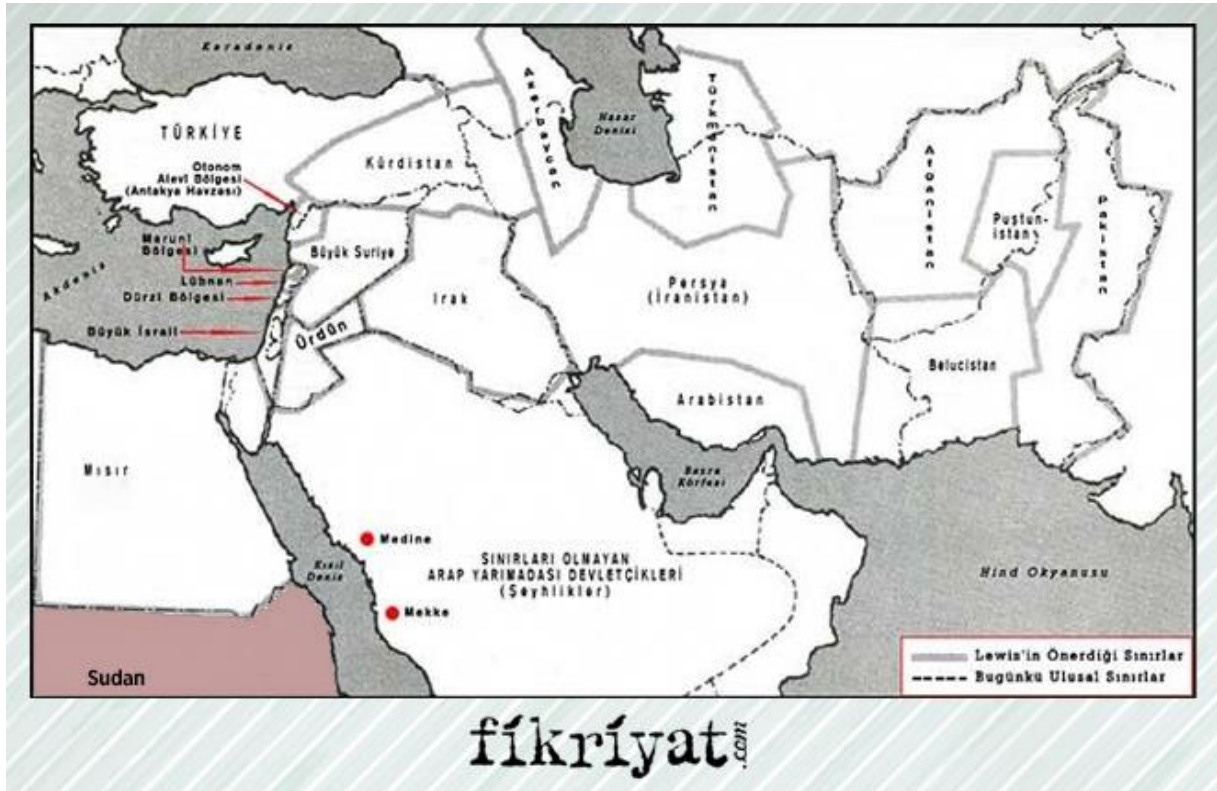
İdris-i Bitlisi ile başlayan şarktaki beyler ve Müslüman halkın hilafet ve saltanata sadakatle bağlılıkları, en azından 1847 yılına kadar devam etmiştir. Osmanlı Devleti, Kürtleri ve bu bölgeleri de Dar'ül İslam olan ülkesinin asli parçası olarak görmüş; buna karşılık Müslüman ahali ve beyler de Osmanlı Devleti'ni İslam'ın bayraktarı olarak telakki edip ona itaati kendileri için ibadet saymışlardı. Böylece Kürdistan'ın Osmanlıya istincadı (gönüllü katılım) ile Osmanlı Devleti, özellikle Safevilere karşı arka cepheden rahat bir nefes alırken, Anadolu'dan Mısır'a kadar olan alan Verimli Hilal da aynı tehditten kurtulmuştur. Kanuni Sultan Süleyman ile başlayıp IV. Murat ile tamamlanan Bağdat'ın fethi ile Osmanlının Doğu sınırları 1918 yılına kadar değişmemiştir.

2. 21. Yüzyılda Türkiye, Irak ve Suriye Birliği

Tarihte, Ortadoğu diye bir kavram yoktur. Bu nedenle Osmanlı öncesi Ortadoğu tarihinde Suriye diye bir devlet de yoktur. Ürdün, Irak ve Suriye başta olmak üzere bugünkü Ortadoğu ülkeleri, Yakındoğu, Uzakdoğu ve Ortadoğu gibi İngiliz ve Fransızların Osmanlı sonrası çıkarlarına göre cetvellerle kurulan, birer yapay devlettir ki; Lübnan, Kuveyt, BAE ve Katar da buralardan üretilen birer kasaba ya da balıkçı köyleri idi.

21.yy'da Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) kapsamında bu kez ABD çıkarlarına göre yeniden şekillendirilen Ortadoğu, bu kez Irak ve Suriye başta olmak üzere Yemen, Libya ve Sudan ile bölge ve illere bölünmektedir. Bu süreç, Körfez Savaşı ve Arap Baharı çöl fırtınası arkasında BOP stratejisi ve Büyük İsrail için Nil'den Fırat'a hedefiyle sürdürölmektedir.

Halep ve Bağdat gibi tarihi şehirler, korkunç etkili silahlarla birer hayalet şehre dönüştürölmüştür. Rusya bile iki asırlık Sıcak Sulara ulaşma hayaline 2015 yılında Suriye'de kurduğu üslerle kavuşmuştur. İsrail ise Nil'den Fırat'a kadar güvenli ve devletsiz tampon bölgelere kavuşmuştur.

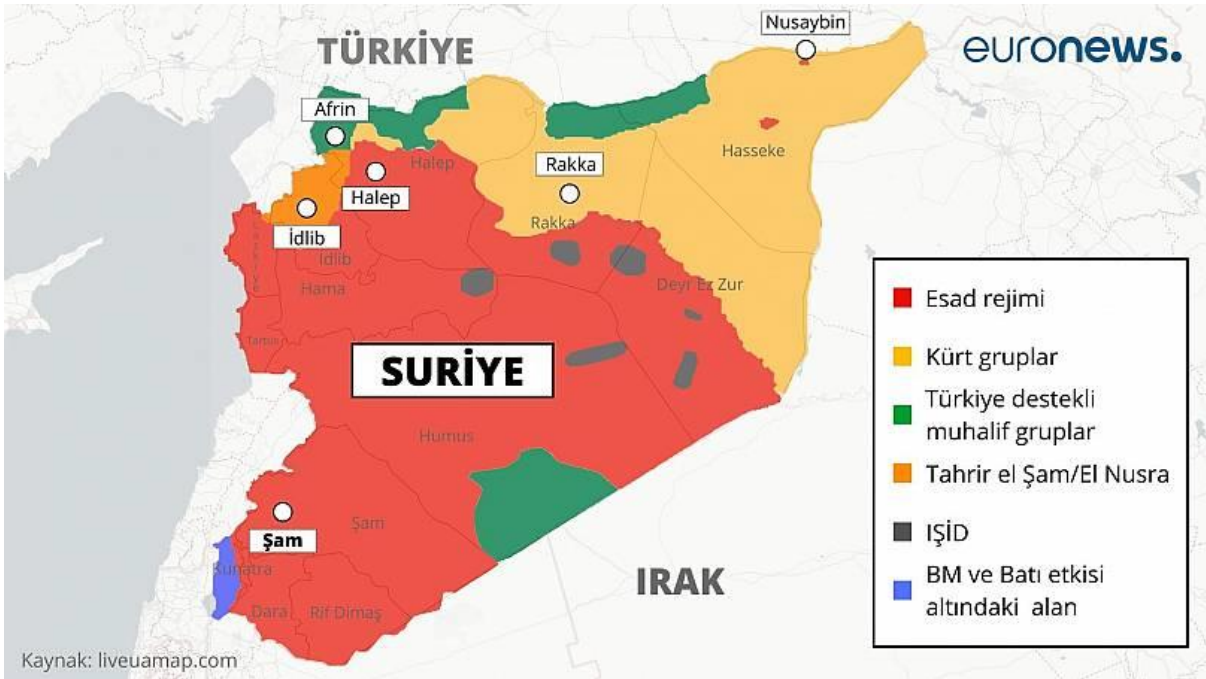

Mart 2011 yılında, yarım asırlık baskıcı Baas rejimiyle yönetilen Suriye'nin Der'a bölgesinde başlayan; en temel haklardan olan seçim ve konuşma özgürlüğü talepleri, tırnakların sökülmesi ve çocukların dahi en ağır işkencelerle öldüröldüğu, Sayednaya Hapishanesi'nde cevaplanmıştır. 10 yıldır Türkiye'de mülteci olarak bulunan bir Suriye vatandaşının tabiriyle,

“Taş dahi, bu zalim rejimde yaşamasın ama PYD bu rejimi dahi aratıyor.” denilecek kadar halka zulmetmiştir.

Kısa sürede Suriye'nin her tarafına yayılan ve Ekim 2015 yılında rejimin çöküş eşiğine geldiği bu süreçte, rejim ve sömürgeciler, Suriye'de iki ayaklı bir strateji uygulanmıştır: Kürtlerin çoğunlukta olduğu yerleri ve Fırat'ın doğusunu PKK'ya, Akdeniz sahillerini Rusya'ya ve Halep ve Şam arası kırsal kesimleri İran'a verirken, Müslüman halkı mülteci durumuna getirmek için de DAİŞ ve PYD başta olmak üzere onlarca terör örgütü, sonbaharda sokaklara dökülen yaprakları temizlemek için kullanılan pompalı süpürgeler olarak kullanılmıştır.

Savaşın önce 22 milyon olan Suriye nüfusunun 4 milyonu Türkiye'ye, 1 milyonu Lübnan'a ve 1 milyon civarında insan da Avrupa ve diğer ülkelere dağılırken; 1 milyon insanın öldüğü bu çatışmada, bir bu kadar insan da Şam ve İdlib'e sığınmıştır. Böylece on yıl içinde ikinci Filistin örnek olayı olarak, *topraklı halk, halksız toprağa* dönüştürülmüştür. Burada 911 km'lik binlerce dönümlük bakir topraklı Suriye sınırını kaldırıp GAP sularını ve arazilerini iki taraflı kullanmayı Türkiye; göç, güvenlik ve mali sorunlarla ağır bedeller ödemektedir.

Yeni Ortadoğu'da Irak ve Suriye şehir devletlere bölünmektedir. Üç parçaya bölünen Irak'tan sonra Suriye, bu anlamda en az beş parçaya bölünmüş durumdadır ve bu yapı, gelecek Suriye'nin temelini oluşturacak gibi görülmektedir. Yani, Suriye'nin sahil bölgesi olan Tartus ve Lazkiye bölgesi, Rusya'nın hava ve deniz üsleri kontrolünde olacaktır. Fırat'ın doğusu ABD ve İsrail'in himayesinde PYD'nin kontrolünde; Halep, Humus ve Şam bölgesi İran'ın

kontrolündeki rejimin elinde olacak gibi görülürken (Nusayri), Türkiye'nin ise İdlid'den Resulayn'e kadar güney sınırlarını kontrol edeceği ve buraların da Sünni devletçik olarak BOP kapsamında inşa edildiği görülmektedir.

Suriye'nin yeniden yapılandırıldığı bu savaşta beklenmeyen iki olay yaşanmıştır. 15 Temmuz 2016 yılından sonra Türkiye, PYD kontrolündeki Suriye'ye müdahale etmiş ve İran'a karşı İsrail'le yakınlaşırken, Rusya, Ukrayna savaşını başlatmış ve Suriye'de zayıflamıştır. Böylece Türkiye bir adım öne geçmiştir. Önce Irak, diyen Sadr Hareketi'nin Irak'ta öne çıkması ve Rusya sahilden uzak tuttuğu İran'a karşı İsrail'i hava sahasını kontrol ettiği Suriye'de serbest bırakırken, Astana Zirvesi artık sadece farklılıkların dillendirildiği mekân olmuş ve Soçi aynı zamanda, Antalya kadar bir tatil şehri olmuştur.

3. Yeni Ortadoğu Düzeninde Fırsatlar ve Tehditler

Yaklaşık beş asır önce kurulan ve Pax-Ottomanica (Osmanlı Barışı) olarak tanımlanan yapı, Anadolu kavşağında dünyanın en karmaşık bölgeleri olan Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'da tam yüz yıl önce, Arap İmparatorluğu kağıdının arka sayfasına yazılan Sykes (İngiliz)-Pico (Fransız)-Sazonov (Rus) anlaşması sınırlarında kurulmuştu. Pax-Ottomanica'nın iç ve dış sebeplerle 1918 yılında çökmesinden sonra İngiltere'ye göre ortanın doğusunda yer alan bu coğrafyada bugün yeni bir sürece daha girilmiştir.

Ekonomik, sosyal, askeri ve siyasi sorunlarla boğuşan Ortadoğu'da önce İngiliz-Fransız (1918-1945) ardından Rus-Amerikan (1945-1990) düzeni kuruldu. 1990'dan bu yana ise bütün Dünya'da tek kutuplu mu ve-ya çok kutuplu ne olduğu tam olarak tanımlanamayan bir belirsizlik süreci en çok da burada kanlı olarak görülmektedir.

Küresel anlamda P5+1 (ABD, Rusya, Çin, İngiltere, Fransa ve Almanya) olarak tanımlanan bu düzende yeni bölgesel aktörlerin küreselleşmesine izin verilmiyor. Yani bir Hindistan, Japonya, Güney Afrika veya Brezilya hala cüssesine uygun bir yer bulamadı BM'de. Hele dünya nüfusunun dörtte birini oluşturan yaklaşık iki milyarlık İslam Alemi'nin ise burada esamesi dahi okunmuyor. Bu nedenle yeryüzünde en kötü süreç küçük bir Ortadoğu olan Suriye, Irak, Libya, Yemen, Pakistan ve Afganistan gibi küresel fay hatlarında yani İslam Ortadoğu'sunda yaşanmaktadır. Oysa burada Türkiye, İran, Mısır, Pakistan ve Suudi Arabistan'dan oluşan en az dört bölgesel aktör bulunmaktadır.

İslam Dünyası'nda değişim rüzgârı ilkin Türkiye'de 1950 yılından itibaren sosyal, ekonomik ve siyasi alanda Menderes, Özal ve Erdoğan'la kansız ak devrimlere dönüşürken; 2011 yılı

Aralık ayında Tunus'tan yapay olarak başlatılan Arap Baharı ile vahşi bir iç savaşa sürüklendi. Suriye, Esed zalimleri Irak ise Saddam'ın ihanet ve gafletiyle son otuz yılda Şii, Kürt ve Sünnilerin birbirleriyle çatıştırılmalarıyla başka bir felakete sebep oldu. Konumuzun özü de burada ortaya başlamaktadır: Bu küresel ve bölgesel değişim süreci Yeni Ortadoğu'da ne gibi fırsatlar ve tehditler içermektedir?

Öncelikle şunu söylemek gerekir: Fas'tan Endonezya'ya kadar burada canı yanmayan halk yoktur. Arabın, Acemin, Türkün, Kürdün, Ermeninin, Süryaninin ve Hindlinin dahil... Ama özellikle İslam ümmetinin yetimi olarak tanımlanan Kürtler, Kızılderililerin akıbetine uğratılmak istenen Filistinliler, 20.yy'ın son soykırım mağduru olan Balkanların zambağı Boşnaklar ve bu âlemin en mağrur halklarından olan Afganlar... dünya siyasi tarihinin belki de en kanlı son yarım asrını yaşadılar. Örneğin, Sykes-Pico-Sazonov ile nasıl ki Kürtler dörde bölündüyse, Siyonist ve Kraliçelerin ortak metni olan Balfour Deklarasyonu ile Filistinlilerin toprağı, Amerika topraklarından bile gözleri doymayan Siyonistlere verildi. 1995 yılında ise Boşnakların toprakları Dayton Antlaşması ile Sırp ve Hırvatlara verilirken, Afganların toprağı da bundan 102 yıl önce Durand hattı anlaşmasıyla (1893) o zaman İngiltere'nin kontrolünde olan Hindistan'a (Türkiye–Irak sınır benzeri olan kuzey Pakistan aşiretler bölgesi) verilmişti.

1. Bu ateş nehirleri bu coğrafyanın hem tehdit noktasını hem de Avrupa Birliği gibi Arap, Acem ve Türk arasında Avrupa Birliği gibi bir yakınlaşmanın kavşak noktaları (Beluci, Peştun ve Kürt coğrafyası gibi) olabilir.
2. Fırat, Dicle ve Harran GAP ile büyütülebilir.

Kısaca tehditlerden daha büyük fırsatlar bulunmaktadır.

Yeni Ortadoğu'da Irak ve Suriye şehir devletlere bölünmektedir. Bugün itibarıyla İran'ın paralel devlet ve örgütler üzerinden Irak, Suriye ve Yemen'de ciddi baskısı bulunmaktadır. Suriye bu anlamda en az beş parçaya bölünmüş durumdadır ve bu yapı, gelecek Suriye'nin temelini oluşturacak gibi görülmektedir. Yani, Suriye'nin sahil bölgesi olan Tartus ve Lazkiye bölgesi, Rusya'nın hava ve deniz üsleri kontrolünde olacaktır. Fırat'ın doğusu ABD ve İsrail'in himayesinde PYD'nin kontrolünde; Halep, Humus ve Şam bölgesi İran'ın kontrolündeki rejimin elinde olacak gibi görülürken (Nusayri), Türkiye'nin ise İdlib'den Resulayn'e kadar güney sınırlarını kontrol edeceği ve buraların da Sünni devletçik olarak BOP kapsamında inşa edildiği görülmektedir.

Suriye'nin yeniden yapılandırıldığı bu savaşta beklenmeyen iki olay yaşanmıştır. 15 Temmuz 2016 yılından sonra Türkiye, PYD kontrolündeki Suriye'ye müdahale etmiş ve İran'a karşı

İsrail’le yakınlaşırken, Rusya, Ukrayna Savaşı’nı başlatmış ve Suriye’de zayıflamıştır. Böylece Türkiye bir adım öne geçmiştir. Rusya sahilden uzak tuttuğu İran’a karşı İsrail’i hava sahasını kontrol ettiği Suriye’de serbest bırakırken, Astana zirvesi artık sadece farklılıkların dillendirildiği mekân olmuş ve Soçi aynı zamanda, Antalya kadar bir tatil şehri olmuştur.

Yeni Suriye, artık merkezi ve Arap kimliği dağıtılmış zayıf bir Şam yönetimi ve yapay sınırlardan oluşan adeta federal bir yapı olacaktır. Türkiye, Rusya, İran ve İsrail sahada ana aktörlerdir. Hiçbir ülkenin mevcut yerlerini terk edeceği düşünülmemektedir. Sünni bölgenin hamiliği Türkiye’ye verilirken; PYD/DSG, İran, ABD ve İsrail himayesine, Şam’dan Akdeniz sahillerine ulaşan bölge Nusayri devletçisi olarak Türkiye hariç diğer ülkelerin himayesine verilmiştir.

En az yüzde 90 oranında güvenlik sebebiyle ülkelerinden kaçan mültecilerin geri döneceği yerlerin ve tapuların, zeminleri ve sahipleri değişmiştir. Yeni seçimlerin yapılması ve yeni bir Anayasa, Irak örneğinde olduğu gibi kriz üretecek çatışma odaklı olacaktır. Çünkü buradaki her ülkenin çıkarları da çatışmaktadır. Dolayısıyla Astana ve Cenevre’nin birleştirilmesiyle oluşacak yeni bir Barış, aynı zamanda gelecekte çatışma sebebi olacaktır. Tıpkı Birinci Dünya savaşının İkinci Dünya Savaşının sebebi olduğu gibi. Buna da küresel anlamda sürdürülebilir çatışma denilmektedir.

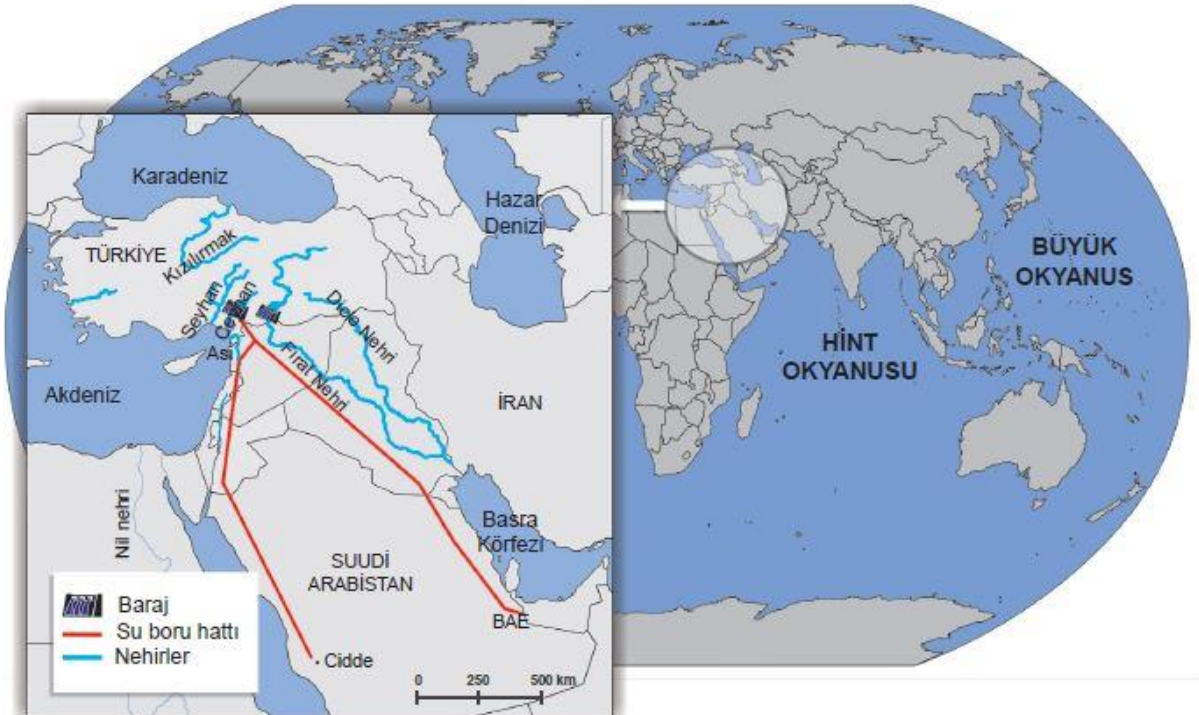
2015 yılında tamamladığım üç yıllık Habur Sınır Kapısı’nın ekonomik ve sosyal boyutu konulu çalışmaya göre, kapıda yıllık en az 10 milyar resmi bir bu kadar da gayri resmi ticaret yapılmaktadır ki, bu rakam Almanya’dan fazladır. Ancak aşırı yığılmadan dolayı zaman ve para kaybına sebep olan Habur sınır kapısının yanında, Ovaköy-Tel Affer üzerinden Musul’a bağlanıp, Bağdat demiryollarının Basra körfezine kadar uzatılması, II. Abdülhamid’in ötesine ilk kez geçilen bir adım olarak görülmektedir. Bu, Mezopotamya ovalarına ve çöllerine uzanan demir ve su yolları anlamına gelmektedir ki, burada bizim petrol, Irak’ın da su krizi çözülecektir.

Osmanlı’nın Irak ve Suriye’yi bir vali ve birkaç bin askerle ama %90’ı yerli halktan oluşan sistemle, 400 yıl huzur içinde yönetmesine rağmen, İngilizler ve ABD’nin milyonlarca ölü ve felaketlerle İran’la beraber yönetemediği Suriye ve Irak’ta, tarih, Türkiye’nin önüne zafer halılarını sergilemektedir.

2014 Yılı Kasım Ayında Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin, Kasım Süleymani'nin Korkusu Altında Yaşayan Süleymaniye/Emn-ü Sürekka Cezaevi Müzesi Avlusunda Sergilenen Saddam Dönemi'nden Kalma Sovyet Silahları ve İngilizlerin İşgalinden Kalan İngiliz Top Arabası

Bunun için mal, hizmet, sermaye, insan ve teknolojinin AB gibi serbestçe hareket edebileceği ama sınırların sabit kalacağı, Su/Petrol ve Bölgesel Güvenlik sorunlarının, Türkiye, Irak ve Suriye başlayarak esaslı çözüleceği bir işbirliği topluluğundan geçmektedir. Irak ve Türkiye için Su ve Petrol, AB'nin özü olan kömür ve çelik (AKÇT) gibi bölgesel yakınlaşmanın ilk temel harcıdır. Suriye ile 2009 Eylül'ünde olduğu gibi vizeler kaldırılmalı ve aynı durum Irak ile Halep, Şam ve Basra Körfezi'ne uzanacak demiryolu dahil yeni bir sınır kapısı daha açılmalıdır. Hatta Harran Ovası'na fazla gelen GAP suları da Suriye'ye doğru, Barış Bölgesi, uzatılmalıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı petrol denizinin üzerinde bulunan Musul, Bağdat ve Basra Vilayetlerinin İngiltere tarafından birleştirilmesiyle oluşturulan Irak, bir devlet olarak tek başına varlığını 30 yıl sonra sürdüremeyeceğini anladığından, Bağdat Paktı üzerinden Türkiye'yle birleşecek kadar yakınlaşmış ve bunun üzerine, Başbakan Nuri Said Paşa ve Kral Faysal'ın İstanbul'a gelecekleri bir sırada, İngiltere destekli askeri bir cunta tarafından, tüm ailesi dahil öldürülmüş ve Menderes'e de akıbeti gösterilmişti. Benzer durum Ortadoğu ülkelerinde defalarca tekrarlanmıştır.

Saddam'ın iktidara gelmesinden sonra yaşanan İran-İrak savaşı (1980), Irak'ın Kuveyt'i işgali (1990) ve Irak'ın ABD tarafından işgali (2003), Irak'ı günümüze kadar içinden çıkılmaz hale getiren başlıca kontrollü olaylardır. Mezopotamya coğrafyası, 2300 yıl önce yazılan Aristo'nun istekleri doğrultusunda birbirine düşürülüyor ve hakem olarak da ABD ve Rusya görevlendiriliyordu.

Zor Şartlarda Oluşturulan D-8 Bugün Önemli Bir Güçtür

Birincisi: Anadolu, eskiden beri Batı'nın durdurulduğu yerdir. Eğer İskender burada durdurulabilseydi, Hindistan'a kadar gidip Afganistan'da Buda'ya şal giydiremezdi. Avrupa burada durdurulamadığı için bugün Ortadoğu ve Dünya bu haldedir. Rusya bile 100 yıl geriye gitmiş, Asya'nın hafıza kartı Çin, Kültür Devrimi ile Batı tarafından köleleştirilmiştir.

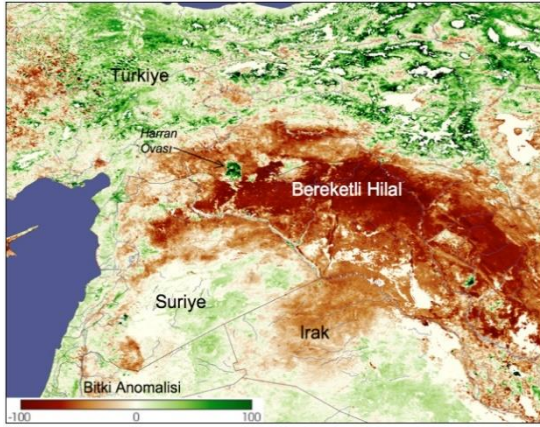
Bu yüzden Asya Kıtası, Savunma kalkanı olarak Akdeniz, Ortadoğu ve Kafkasların öncelikli güvenliği için Anadolu'yu üs seçip burayı savunma hattına dönüştürerek, Asya kıtasına kalkan yapmalıdır. Ve en önemlisi Asya'nın en büyük ihtilalini 15 Temmuz da yapan iri, diri ve bir olan Anadolu Halkı'dır.

İkincisi: Akdeniz, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar, Çanakkale ve İstanbul, Basra ve Kızıldeniz Boğazları Dünyanın belli başlı en stratejik noktalarıdır. Buralar da ancak Anadolu üzerinden kontrol edilebilir.

Bölgesel ittifaklara ilave olarak, yeni bir Filistin'e veya İsrail'e dönüşmek üzere olan Kürtler; İran, Suriye, Irak ve Türkiye arasında oluşturulacak 'Üçlü' bir ittifakın 'Diz Kapağı' olabilir. İslam ümmetinin bu yetim milletinin huzurunu esas alan çözümler çok kolaylıkla bulunabilir. Tarih, buna en büyük şahittir. Kürt'le Türk'ün farkı ne ki, sadece harflerin yeri karışmıştır. Türk, Kürt ile Arap ve Acem'in farkı da yoktur. Kaderimiz olan bu coğrafyada herkese ekmek vardır. Eğer bu coğrafya da "ortak tarih, kültür, din ve ortak çıkar" prensibiyle hareket edilmezse, Orta Doğuda İsrail'den daha büyük bir felaket, PYD üzerinden 3-5 yıl sonra kapımızdan içeri girecektir.

4. Türkiye, Suriye ve Irak: Su, Petrol, Toprak ve Güvenlik Paktı (SPTG)

Tarihte "Bereketli Hilal" olarak anılan, yazı, para, devlet ve ordunun ilk kez kurulduğu Mezopotamya'ya cennetten aktığına inandığımız ancak uzun bir ayrılıktan sonra, bir türlü kavuşacaklarına inanmadığımız, Fırat ve Dicle'nin Harran'la düğünü, hepimizin imkânsız rüyasıydı. Ancak GAP şu anda başarıyla yürümektedir.

Harran Ovası ve Türkiye'nin en büyük yapay nehri olan 221 km'lik Mardin ana kanalı

Su, toprak, gaz ve petrolün olduğu bölgede ana sıkıntı güvenlik boşluğudur. Bunun da ancak Türkiye, Irak ve Suriye arasında yapılacak güvenlik anlaşmalarıyla mümkün olduğu görülmektedir.

Öncelikle mal, hizmet, teknoloji, insan ve sermayeni, sınırlardan geçişinin kolaylaştırılması şartıyla yapılacak olan bu pakta Rusya, ABD ve İsrail'in kontrolünde olan Irak ve Suriye'de bunun, şimdilik hayal olduğu düşünülüyorsa da en azından teorik olarak hazırlanmalıdır. Çünkü Ukrayna'da bataklığa saplanan Rusya ve ABD'nin eli zayıflamakta ve İsrail, son Kudüs Haçlı Kontluğu gibi sıkıntıda görülmektedir.

2007 yılında, 9 sınır kapısının olduğu Suriye imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması sonucunda Suriye’de, sermayesi 50 000 doları aşan 3000 Türkiye firması aktif olarak çalışıyordu. 2009 yılında Türkiye’ye 510 000 Suriyeli gelmişken; bu oran bir yıl sonra %76 artarak 900 000 kişiye ulaşmıştı. Suriye’ye geçen Türk sayısı ise aynı dönemde ben dâhil %127 artarak 1 164 209 kişiye ulaşmıştı. O zaman bizinkiler Avrupalılarla dalga geçerek onların Şengen’i varsa bizim de Şamgen’imiz vardır diyorlardı. Ancak Suriye iç savaşı bu durumu sadece mülteci odaklı olarak milyonlara ulaştırdı.

Bugün Irak ile olan ticaretimiz, petrol hariç lehimize olacak şekilde 20 000 milyar doları aşmış durumdadır. 1000 km’yi aşan sınırlarımız dev duvarlarla örülmüş durumdadır. Oysa Bugün Türkiye ile Libya arasında yapılan anlaşmayla iki taraf Akdeniz’e kılıcını vurmuş durumdadır. Benzeri durum Suriye ve Irak için de geçerlidir. Bu durum Irak ve Suriye’nin normalleşmesine katkı sağlayacaktır. Çünkü Irak ve Suriye’nin sınırları tamamen kontrol dışına çıkmış durumdadır.

Öncelikle Türkiye, Irak ve Suriye arasında yapılacak SPTG ile 21. Yy. Dünya sistemine etkide bulunulabilir. Bu anlamda Ankara, Bağdat ve Şam arasında üst bir komisyon kurulmalıdır. Tehditler, fırsatlar ortaya konulmalı ve akademik konferanslar düzenlenmelidir. ASSAM bu anlamda koordine merkezi olabilir.

Irak ve Suriye uzmanı Türk ve bölgeden kişilerden oluşacak komisyona görev taksimi yapılarak masalar kurulmalıdır. Teorik olarak en az bir yapılacak bu hazırlık sürecinden sonra saha çalışmaları yapılmalı ve raporlar ilgili ülkelere sunulmalıdır.

Burada İran ve Arap Birliği’nin işbirliğine de ihtiyaç görülmektedir. İslam Dünyası’nın çekirdek kısmı olan bu coğrafyanın (SPTG) üzerinden yakınlaşması hem sorunların çözümü hem de Batı ve Doğu karşısında yeni bir Blok’u ortaya çıkabilecektir.

5. Sonuç ve Tavsiyeler

Bir asırlık helaket ve felaketten sonra, bugün neden “bir ağaç gibi hür ve bir orman gibi kardeşçesine” ortak akılla, çoğulculukla ve hoşgörülülükle yönetmeyelim? İslam ülkeleri arasında anlamsız bir kavgadan Şam, Bağdat, Halep ve Musul neden yıkılsın? Mezhep ve etnik çatışmalardan Batılılar neden kar etsin.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bizzat Mustafa Kemal tarafından Türkiye, Irak ve Suriye arasında federasyon kurma görüşmeleri yapılmışsa da bu, İngiltere ve Fransa'nın varlığından dolayı mümkün olamamıştır.

Osmanlı sonrası dönemde yaşanan yarım asırlık sömürü, son yarım asırdaki darbeler, terör örgütleri ve kargaşa tehditleri, fırsatlara çevrilebilir. Burada Fırat ve Dicle Nehirleri, Harran Ovası ve Irak petrolünü koruyacak güvenlik paktına ihtiyaç duymaktadır. Osmanlı ve Avrupa karışımı düşünülen bu sisteme bölgenin son kurtuluş reçetesi olarak görülebilir.

Burada Türkiye'nin nitelikli insan ve güvenlik gücü, Suriye ve Irak'ın toprak ve petrol enerjisiyle birleştirilmesiyle oluşacak sinerji, bölgeyi ve insanlığı olumlu etkileyecektir.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE ULUSAL GÜVENLİK: KURUMLAR VE POLİTİKALAR

Dr. Essam Abdulshafy / Mısır

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

essamashafy@gmail.com

Özet

Amerika Birleşik Devletleri çağdaş dünyanın en önemli güvenlik sistemlerinden birini oluşturmaktadır ve bu önem, II. Dünya Savaşı'ndan (1945) sonra, ABD'nin iki kutuplu bir sistemde, Sovyetler Birliği karşısında uluslararası sistemin zirvesine çıkmasıyla daha da artmış, Sovyet sisteminin çöküşüyle 1991 yılına kadar sürmüş ve ABD 1991'den beri tek kutuplu uluslararası sistemin zirvesinde yer almış, bugüne kadar uluslararası rol, etki ve nüfuzun artmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak diğer yandan Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik tehditler ve güvenlik riskleri tırmanmıştır ki; bu, Amerika'nın askeri ve ekonomik gücünün en önemli simgelerini hedef alan 11 Eylül 2001 saldırılarına maruz kaldığında yaşanmıştır.

Bu olaylar, çalışmalarını başka çatılar altında yürüten birçok ilgili kurum ve dairenin birleşeceği özel bir milli güvenlik bakanlığının kurulmasına neden olmuştur. Başkan George W. Bush, Eylül saldırılarından sadece on gün sonra Beyaz Saray içinde bir departman olarak İç Güvenlik Bakanlığı'nı kurmuş ve 21 Eylül 2001'de Pensilvanya Valisi Tom Ridge o bakanlığın başında görev yapmak üzere seçilmiştir. Görev mektubunda şunları söyledi: "O, ülkemizi terörden korumak ve gelecekteki muhtemel saldırılara karşı koymak için kapsamlı bir ulusal stratejiye liderlik edecek, denetleyecek ve koordine edecektir."

Ve Ridge, ulusu korumak için ülkenin istihbarat, savunma ve kolluk kuvvetlerinin yaklaşık 180.000 çalışanını koordine etmekle görevlendirildi.

Bush'un Beyaz Saray'da bu departmanı kurması konusu, kongrede daha geniş bir şekilde federal hükümette İç Güvenlik Bakanlığı'nın kurulmasına yönelik bir tartışmanın başlangıcı olmuştur. Bush başlangıçta böylesine önemli bir sorumluluğu bürokrasiye taşınması fikrine direnmiştir; ancak bu fikri kabul edip 2002'de imzalamış, kongre Kasım 2002'de İç Güvenlik Bakanlığı'nın kurulmasını onaylamıştır. Bush aynı ay mevzuatı yasalaştırmış ve Ridge'i ilk bakan olarak aday göstermiş, Ridge'in ataması Ocak 2003'te senato tarafından onaylanmıştır.

Bush'un İç Güvenlik Bakanlığı'nı kurmakta amacı, hükümetin kolluk kuvvetleri, göç ve terörle mücadele kurumlarının çoğunu tek bir çatı altında toplamaktı. Bush, 22 federal yönetimi ve ajansı İç

Güvenlik Bakanlığı'na devretti. Bu adım, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana federal hükümet sorumluluklarının en büyük reorganizasyonu olarak görülüyordu.

ABD İç Güvenlik Bakanlığı tarafından dahil edilen 22 federal kurum ve ajans şunları içeriyordu: Ulaştırma Güvenliği İdaresi, Sahil Güvenlik, Federal Acil Durum Yönetim Ajansı, Gizli Servis, Gümrük ve Sınır Koruma, Göç ve Gümrük, Vatandaşlık ve Hizmetleri, Altyapı Güvence Ofisi (Ticaret Bakanlığı), Ulusal İletişim Sistemi (FBI), Ulusal Altyapı Simülasyonu ve Analiz Merkezi Altyapısı, Enerji Güvence Ofisi (Enerji Bakanlığı), Federal Bilgisayar Olayı Müdahale Merkezi (Kamu Hizmetler İdaresi), Federal Koruma Servisi.

Ayrıca Evde Hazırlık Ofisi, Federal Kolluk Eğitim Merkezi, Ulusal Okyanus ve Atmosfer İdaresi Entegre Tehlike Bilgi Sistemi, Ulusal Evde Hazırlık Ofisi (FBI), Yerel Acil Destek Ekibi (Adalet Bakanlığı), Tıbbi Müdahale Sistemi (Sağlık Bakanlığı), Sistem Ulusal Tıbbi Afetler Dairesi (Sağlık Bakanlığı), Acil Durum Hazırlık ve Ulusal Stratejik Stok Ofisi (Sağlık Bakanlığı), Bloom Aylard Hayvan Hastalıkları Merkezi (Tarım Bakanlığı).

Bu değerlendirmeler çerçevesinde bu çalışma, ABD (Ulusal) İç Güvenlik Bakanlığı'nın oluşumunun ve gelişiminin belirleyicilerini ve dayandığı örgütsel yapıları ele alırken, bakanlığın görevlerini yerine getirmek için dayandığı en önemli politikaları özetlemektedir. Çalışma "ABD İç Güvenlik Bakanlığı'nın Oluşumu ve Gelişiminin Belirleyicileri", "ABD İç Güvenlik Bakanlığı Şeması" ve "ABD İç Güvenlik Bakanlığı Politikaları" olmak üzere üç temel bölümde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, Ulusal Güvenlik, İç Güvenlik, Kurum, Politika.

1. Giriş

Amerika Birleşik Devletleri çağdaş dünyanın en önemli güvenlik sistemlerinden birini oluşturmakta ve bu önem, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden (1945) sonra, ABD'nin iki kutuplu bir sistemde, Sovyetler Birliği karşısında uluslararası sistemin zirvesine çıkmasıyla daha da arttı. Sovyet sisteminin çöküşüyle 1991 yılına kadar sürdü ve ABD 1991'den beri tek kutuplu uluslararası sistemin zirvesinde yer aldı. Bugüne kadar, uluslararası rol, etki ve nüfuzun artmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak diğer yandan Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik tehditler ve güvenlik riskleri tırmanmıştır ki bu, Amerika'nın askeri ve ekonomik gücünün en önemli simgelerini hedef alan 11 Eylül 2001 saldırılarına maruz kaldığında yanmıştır.

Bu olaylar, çalışmalarını başka çatılar altında yürüten birçok ilgili kurum ve dairenin birleşeceği özel bir milli güvenlik bakanlığının kurulmasına neden oldu. Başkan George W. Bush, Eylül saldırılarından sadece on gün sonra Beyaz Saray içinde bir departman olarak İç Güvenlik Bakanlığı'nı kurdu ve 21 Eylül 2001'de Pensilvanya Valisi Tom Ridge o bakanlığın başında görev yapmak üzere seçildi. Görev mektubunda şunları söyledi: "O ülkemizi terörden korumak ve gelecekteki muhtemel saldırılara karşı koymak için kapsamlı bir ulusal stratejiye liderlik edecek, denetleyecek ve koordine edecektir."

Ve Ridge, ulusu korumak için ülkenin istihbarat, savunma ve kolluk kuvvetlerinin yaklaşık 180.000 çalışanını koordine etmekle görevlendirildi.

Bush'un Beyaz Saray'da bu departmanı kurması konusu, Kongre'de daha geniş federal hükümette İç Güvenlik Bakanlığı'nın kurulmasına yönelik bir tartışmanın başlangıcı oldu. Bush başlangıçta böylesine önemli bir sorumluluğu bürokrasiye taşınması fikrine direndi, ancak bu fikri kabul edip 2002'de imzaladı. Kongre Kasım 2002'de İç Güvenlik Bakanlığı'nın kurulmasını onayladı ve Bush aynı ay mevzuatı yasalaştırdı ve Ridge'i ilk bakan olarak aday gösterdi. Ridge'in ataması Ocak 2003'te Senato tarafından onaylandı.

Bush'un İç Güvenlik Bakanlığı'nı kurmaktaki amacı, hükümetin kolluk kuvvetleri, göç ve terörle mücadele kurumlarının çoğunu tek bir çatı altında toplamaktı. Bush, 22 federal yönetimi ve ajansı İç Güvenlik Bakanlığı'na devretti. Bu adım, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana federal hükümet sorumluluklarının en büyük reorganizasyonu olarak görülüyordu.

ABD İç Güvenlik Bakanlığı tarafından dahil edilen 22 federal kurum ve ajans şunları içeriyordu: Ulaştırma Güvenliği İdaresi, Sahil Güvenlik, Federal Acil Durum Yönetim Ajansı, Gizli Servis, Gümrük ve Sınır Koruma, Göç ve Gümrük, Vatandaşlık ve Hizmetleri, Altyapı Güvence Ofisi (Ticaret Bakanlığı), Ulusal İletişim Sistemi (FBI), Ulusal Altyapı Simülasyonu

ve Analiz Merkezi Altyapısı, Enerji Güvence Ofisi (Enerji Bakanlığı), Federal Bilgisayar Olayı Müdahale Merkezi (Kamu Hizmetler İdaresi), Federal Koruma Servisi.

Ayrıca Evde Hazırlık Ofisi, Federal Kolluk Eğitim Merkezi, Ulusal Okyanus ve Atmosfer İdaresi Entegre Tehlike Bilgi Sistemi, Ulusal Evde Hazırlık Ofisi (FBI), Yerel Acil Destek Ekibi (Adalet Bakanlığı), Tıbbi Müdahale Sistemi (Sağlık Bakanlığı), Sistem Ulusal Tıbbi Afetler Dairesi (Sağlık Bakanlığı), Acil Durum Hazırlık ve Ulusal Stratejik Stok Ofisi (Sağlık Bakanlığı), Bloom Aylard Hayvan Hastalıkları Merkezi (Tarım Bakanlığı).

2. Çalışma sorunu

Bu değerlendirmeler çerçevesinde, bu çalışma, ABD (Ulusal) İç Güvenlik Bakanlığı'nın oluşumunun ve gelişiminin belirleyicilerini ve dayandığı örgütsel yapıları ele alırken, bakanlığın görevlerini yerine getirmek için dayandığı en önemli politikaları özetlemektedir.

3. Çalışma Bölümleri

Çalışma üç temel araştırmaya ayrılmıştır:

İlk Araştırma: ABD İç Güvenlik Bakanlığı'nın Oluşumu ve Gelişiminin Belirleyicileri

İkinci Araştırma: ABD İç Güvenlik Bakanlığı Şeması

Üçüncü Araştırma: ABD İç Güvenlik Bakanlığı-Politikalar ve Operasyonlar

4. ABD İç Güvenlik Bakanlığı'nın Oluşumu ve Gelişiminin Belirleyicileri

Bush yönetiminin 11 Eylül sonrası dönemdeki ulusal güvenlik öncelikleri anlayışı, ABD'nin dünyanın en büyük gücü olarak birleşik sorumluluklara sahip olmasına dayanıyordu. Bu algı, Bush yönetiminin muhafazakâr ve geleneksel düşünce arasındaki geleneksel farklılıkları aşan bir süreç bağlamında Amerikan ulusal güvenliğinin anlamını yeniden düşünmesine yol açtı.

Yeniden tanımlanan başlıca ulusal güvenlik temaları şunları içeriyordu:¹

---

¹ Philip Zelikow, "The Transformation of National Security Five Redefinitions", *The National Interest*, Spring 2003, pp.19.

1. Ulusal Güvenlik Coğrafyasının Yeniden Tanımlanması: Geçmişte, ulusal güvenliğin coğrafyası, yabancı ülkelerle olan sınırlarla tanımlanıyordu. Bu nedenle, tehlikeli düşmanlar, orduları, kara ve deniz kuvvetlerini bir araya getirmelerine ve konuşlandırmalarına yardımcı olacak insani ve maddi yeteneklere sahip olmak zorundaydı. Ancak bugün ulusal güvenliğin sınırları dünyanın her yerinde olabilir. Diğer bir deyişle, yeni dönemde ulusal güvenlik tehditleri, aralarındaki bölgesel sınırlardan değil, toplum içinden gelmektedir.

Bu yeniden tanımlamanın etkileri, yönetimdeki her büyük ulusal güvenlik kurumu tarafından hissedilmektedir. İç Güvenlik Bakanlığı'nın kurulması ve Federal Soruşturma Bürosu'nun faaliyetlerini genişletmek amacıyla yeniden düzenlenmesi ile idarenin yürütme organını etkileyen büyük dönüşümden de anlaşılmaktadır. Buna ek olarak İstihbarat teşkilatlarının performansının gözden geçirilmesi, yeni bir birleşik komutanlığın kurulması ve Savunma Bakanlığının yeniden yapılandırılması, çeşitli düzeylerde güvenlik teşkilatları arasındaki temel ilişkilerde de bir değişiklik oldu ve bu da yirminci yüzyılın kırklı ve ellili yıllarında ulusal güvenlik sisteminin üzerine kurulduğu temel bilişsel çerçevenin parçalanmasına yol açtı.

2. Ulusal Güvenlik Coğrafyasının Yeniden Tanımlanması: ABD dış politikasının genel gündemini etkiledi. İster terör meseleleriyle ister halk sağlığı meseleleriyle ilgilenin, güvenlik politikasının iç ve dış olmak üzere iki boyuta bölünmesi çöküyor. Amerika Birleşik Devletleri toplumlara ulaşmak için ulusal güvenlik politikaları geliştirmek istiyorsa, temel ilkeleri ve değerleri içermelidir.

5. İlkeler ve Güç Arasındaki Bağın Yeniden Tanımlanması

Amerikan çıkarlarının geleneksel resmi, İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında gerçekçilik ve idealizm arasında gelişti. Gerçekçilik, güç hesaplamalarına odaklanmasıyla tanınırken, idealizm insan hakları, küresel yoksulluk sorunu ve insan refahıyla ilgili diğer yönler odaklandı.

Bu formül, siyasi hizipleri veya siyasi liderleri bireysel olarak tanımlamaya uygunsa, George W. Bush yönetiminde mevcut gerçekliğe uygun görülmedi çünkü ABD yönetiminin belirli içinde var olan çelişkilerin doğasına ulaşamadı. George W. Bush yönetiminde dış politikanın yönünü etkilemeye başlayan yeni güç ve ilke kaynaşmasını da anlamıyorlar.

ABD yönetiminin, ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde de belirtildiği gibi, özgürlüğü tercih eden güçlü bir dengeye ulaşmak için çalışma anlayışı, güç hesaplamalarını, devletler arasındaki ilişkileri ve bunların içindeki koşulları etkileyen ilkeleri destekleme yeteneğine tabi tutar. Yönetim bu nedenle hem gücü hem de iyi ile kötüyü ve doğruyu yanlıştan ayırma isteğini vurguladı.

6. Ulusal Güvenlik Tehditlerinin Yeniden Tanımlanması

Bush yönetimi, yalnızca Amerikan gücünün hedefleri hakkında değil, tüm uluslararası sistemin hedefleri hakkında dünya çapında bir tartışmayı ateşledi. Bush yönetiminin politikasını destekleyenler, yönetimin toplu eylemde bulunmak için uluslararası kurumlara güvenme gerekliliğine karşı çıkmadığına, ancak diğer ülkelere ne istediklerini net bir şekilde tanımlamaları, bunun onları bu hedeflere ulaşmada nasıl yönlendirebileceğini yeniden düşünmeleri ve eski alışkanlıkları yeni gerçekler ışığında yeniden değerlendirmeleri için baskı yaptığını savunuyor. Bush yönetiminin destekçileri, muhaliflerin ya sunulan yeni ulusal güvenlik tanımlarını kabul etmeleri ya da tutarlı alternatifler sunmaları ve geçmişin gerçekleriyle değil, mevcut dönemin gerçekleriyle hareket etmeleri gerektiğini de ekledi.

Çok taraflılığın savunucuları, işbirliği için uluslararası kurallara ve çerçevelere daha fazla güvenme çağrısında bulundular. Bu da uluslararası boyutlarda büyüyen sorunları ele almak, liderliğin yüklerini dağıtmak ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Amerikan hedeflerine ulaşmak için aldığı önlemlerin uluslararası meşruiyetini elde etmek için bunun gerekli olduğunun farkına varılmasına dayanmaktadır.²

Bush yönetimi yetkilileri, sözde terörizme karşı savaş ilanlarının ilk aşamalarında, kendileri için belirledikleri belirli görevlere, yani Taliban'ı yenmeye ve El-Kaide'yi Afganistan'dan çıkarmaya odaklandılar. Ve 2002'ye gelindiğinde, iktidara gelmelerinden bir yıl sonra, başka bir ülkeyi veya terörist grubu hedef almakla sınırlı kalmayan, Amerika'nın dünyayla ilişkilerine dair yepyeni bir düşünce tarzı olan daha büyük bir hedefe doğru ilerleyebildiler ve onlar konuşmalar ve stratejik belgelerle döşedikleri yeni bir kampanya başlatmaya hazırlandılar.

Bush ekibi, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından on yılı aşkın bir süre sonra, 2002'de Soğuk Savaş sırasında geliştirilen fikirler çerçevesinde bir süre çalışsa da birçoğu bu fikirleri değiştirmeye ve yenilerini bulmaya hevesliydi. 11 Eylül'ün ardından, Amerikan dış politikasına

---

² Stewart Patrick and Shepard Forman, *Multilateralism & U.S Foreign Ambivalent Engagement* (London, Lynne Rienner, 2002), p.1.

rehberlik eden ilkelerde geniş ve kalıcı değişiklikler yapma arzuları vardı. Amerika Birleşik Devletleri'nin kendisine rehberlik edecek yeni kavramlara ihtiyaç duyan yeni bir çağa girdiğine ikna olmuşlardı. 11 Eylül 2001 olayları sırasında Winston Churchill, Bush yönetim ekibi için bir ilham kaynağı oldu. 11 Eylül 2001 olaylarından sonra, ABD'nin II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği ile başa çıkmasına yardımcı olmak için yeni bir dış politika ve yeni bir dizi fikir formüle eden bir grup adam olan Harry Truman, George Kennan ve Dean Acheson gibi liderlerin tarihsel kalıplarına yönelmeye çalıştılar.³

7. Milli Güvenlik Bakanlığı'nın Kuruluşu

George Bush yönetiminin benimsediği bu ulusal güvenlik vizyonu bağlamında, ABD İç Güvenlik Bakanlığı (DHS) ve onun İç Güvenlik Misyonu, 11 Eylül sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Amerikalıların taahhüt ve kararlılığından doğdu. Kurucu rejim tarafından yeniden teyit edilen hükümler arasında:

“O karanlık zamanlarda gerçek kahramanlığa, fedakarlığa ve kötülüğe karşı birlik olmaya tank olduk. Büyük ulusumuza, Amerikalı kardeşlerimize ve yaşam tarzımıza yönelik tehditlere karşı birlik olma sözü vererek ortak savunmamız için bir araya geldik.”

“Birlikte, tavizsiz dayanıklılık konusunda kararlıyız, Amerika Birleşik Devletleri'ne ve müttefiklerimize gelecekteki saldırıları önlemeye çalışıyoruz. Doğal ve insan kaynaklı afetlere kararlı bir şekilde müdahale etmek ve Amerikan refahını ve ekonomik güvenliğini uzun bir geleceğe taşımak.”

“11 Eylül'den bu yana geçen birkaç yıl içinde Bakanlık, ulusa yönelik yeni ve gelişmekte olan tehditlerle yüzleşmek için bu kolektif vizyonu seferber etti, Bunu yapmak için, yaklaşan tehditler karşısında güvenliği güçlendirmek, saldırılara direnmek, hızla toparlanmak için Amerika Birleşik Devletleri genelinde tavizsiz bir güç kültürü aşıyoruz. Dünya çapında güvenlik temellerini yükseltiyoruz, sistemik riskleri ele alıyoruz ve gelişmemizi ve yaşam tarzımızı korumamızı sağlayan kritik yaşam çizgisi üzerinde bir fazlalık oluşturuyoruz. Belki de en önemlisi, düşmanlarımızın niyetlerini aşan kamu, özel ve uluslararası işbirliğini ve toplu bağlantı çözümlerini ilerletmek için ortaklıklar kuruyoruz.”

Temel değerlere ve yol gösterici ilkelere ek olarak, stratejik planını altı kapsayıcı İç Güvenlik misyonu oluşturur:

---

³ James Mann, *Rise of the Vulcans* (New York: Penguin Group, 2004), p. 311.

1. **Terör ve İç Güvenlik Tehditleriyle Mücadele:** Bakanlığın önceliklerinden biri, Amerikalıları terörizmden ve diğer iç güvenlik tehditlerinden kararlı bir şekilde korumaktır.
2. **ABD'nin Güvenli Sınırları ve Yaklaşımları:** İç Güvenlik Bakanlığı, yasal seyahat ve ticareti kolaylaştırırken yasa dışı faaliyetleri önlemek için ülkenin hava, kara ve deniz sınırlarını güvence altına alır.
3. **Siber Uzayın ve Kritik Altyapının Güvenliğini Sağlamak:** Giderek artan bir şekilde internete bağlanan insanlar ve cihazlar, dünya çapında yayılan ve neredeyse her Amerikan evine ulaşan, sürekli genişleyen bir saldırı yüzeyi oluşturdu.
4. **Milletin Refahını ve Ekonomik Güvenliğini Korumak ve Desteklemek:** Amerika'nın refahı ve ekonomik güvenliği, İç Güvenlik Bakanlığı'nın uluslararası ticareti, ulusal ulaşım sistemlerini, denizcilik faaliyetlerini ve kaynaklarını ve finansal sistemleri etkileyen iç güvenlik operasyonlarının ayrılmaz bir parçasıdır.
5. **Hazırlıklılığı ve Dayanıklılığı Geliştirmek:** Hazırlık, federal, eyalet, yerel, kabile ve bölgesel hükümetler arasında paylaşılan bir sorumluluktur, özel sektör; sivil toplum örgütleri ve Amerikan halkı.
6. **DHS İşgücü Savunuculuğu ve Yönetimi Güçlendirme:** Departmanın kuruluşundan bu yana, her Bakan, Departmanın verimliliğini ve etkililiğini artırmak için genel merkez ofisleri ile operasyonel bileşenler arasındaki entegre ilişkileri güçlendirmenin önemini kabul etmiştir.

8. Terör ve İç Güvenlik Tehditleriyle Mücadele

Bakanlığın önceliklerinden biri, ulus devletleri, onların temsilcilerini, ulusötesi suç örgütlerini, grupları veya bireyleri anavatanda terör veya suç eylemlerine girişmekten alıkoyarak Amerikalıları terörizmden ve diğer iç güvenlik tehditlerinden korumaktır.

Son yıllarda, teröristler ve suçlular, ülke güvenliğini atlatmak ve Amerikan halkının ve müttefiklerinin emniyetini, güvenliğini ve refahını tehdit etmek amacıyla giderek daha fazla yeni teknolojiler ve gelişmiş taktikler benimsiyor. Hızla gelişen tehdit ortamı, Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik saldırıları belirlemek, tespit etmek ve önlemek için İç Güvenlik Bakanlığı ve ortaklarından proaktif bir yanıt gerektirir.

İç Güvenlik Bakanlığı'nın terörle mücadele sorumlulukları dört hedefe odaklanır:

1. Eyleme geçirilebilir istihbaratı toplamak, analiz etmek ve paylaşmak.

2. Etkili iç güvenlik operasyonları, Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik tehditleri doğru bir şekilde değerlendirmek ve önlemek için zamanında ve eyleme geçirilebilir istihbarata bağlıdır. Buna göre, DHS, ortakların, paydaşların ve üst düzey liderlerin kararlarını ve operasyonlarını bilgilendirmek için eyleme geçirilebilir istihbarat ve bilgilere erişebilmelerini sağlamak için istihbarat toplama, entegrasyon, analiz ve bilgi paylaşımı yeteneklerini geliştirmek için çalışmaktadır.
3. İç Güvenlik Departmanı'nın kritik ve yasal olarak zorunlu görevi, federal, eyalet, yerel, kabile ve özel sektör ortaklarına istihbarat ve bilgi sağlamaktır.
4. Ulusal Güvenlik Departmanı, çeşitli konular ve sınıflandırma gereklilikleri ile istihbarat ürünleri için en geniş müşteri tabanına sahiptir.

9. Tehditleri Tespit Etmek ve Durdurmak

Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik terör tehditleri, 11 Eylül saldırılarından bu yana önemli ölçüde gelişti. Bakanlık, karmaşık, çok taraflı terör saldırılarını tespit etme ve önlemedeki başarısına rağmen, teröristlerin ABD'ye karşı bir saldırı başlatmalarına izin verebilecek her türlü güvenlik açığını aramaya devam ettiğine inanıyor. Bu büyük tehdit büyük görünse de merkezi olmayan terörist gruplar, terör propagandası yapmak ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bireyleri şiddete başvurmaları için ilham veren ve onlardan yararlanmak üzere eğitim materyallerini yaymak için interneti ve sosyal medyayı kullandı. İdeolojik yelpazedeki terör anlatıları, araçlı saldırılar, hafif silahlar, ev yapımı patlayıcılar veya kimyasal, biyolojik veya radyolojik malzemeler kullanarak büyük halk toplantılarını hedef alan basit taktiklerin kullanımını giderek daha fazla teşvik ediyor.

Bu saldırıları önlemek için DHS, Dışişleri Bakanlığı ve ortaklarının hem iç hem de dış terörizmi önlemek ve anavatana yönelik terör tehdidine daha kararlı bir şekilde karşı koymak için kapsamlı bir terörle mücadele yaklaşımı benimsemesi gerektiğine inanmaktadır. Yönetim ayrıca, okullara, altyapıya ve ibadet yerlerine yönelik tehditler dahil olmak üzere hedeflenen şiddetin her biçimini ele almak için araçlara ve kapasitelere ihtiyaç duyar.

Düşmanların Amerika Birleşik Devletleri üzerinde doğrudan veya dolaylı etkide bulunmasını önlemek, ülke güvenliği için çok önemlidir, bu nedenle DHS, Amerika Birleşik Devletleri'nde ulusal güvenliği tehdit eden yabancı yatırımlara karşı koruma sağlamaya devam ederken, bu faaliyetleri durdurmak ve vatandaşlar arasında farkındalığı artırmak için eyalet, yerel ve bölgesel hükümetler ve özel sektör ortaklarıyla birlikte çalışır.

Bakanlık, ulusötesi suç örgütlerinin ve bunların bağlı kuruluşlarının da Amerikan halkı ve vatani için ciddi tehditler oluşturduğuna inanıyor, Suçları arasında insan, uyuşturucu, silah ve vahşi ticareti ve kaçakçılığı ve bunun yanı sıra kara para aklama, yolsuzluk, siber suçlar, dolandırıcılık, mali suçlar, fikri mülkiyet hırsızlığı ve kontrollü malzeme ve teknolojinin yasa dışı satın alınması yer alıyor. İç Güvenlik Departmanı, bu örgütleri proaktif olarak önlemek, tespit etmek, soruşturmak, bozmak ve tasfiye etmek için tüm kolluk kuvvetleri, sınır güvenliği, göçmenlik, seyahat güvenliği ve ticarete dayalı yetkilileri kullanır.

10.Belirlenmiş Liderliğin, Yumuşak Olayların ve Hedeflerin Korunması

Amerika Birleşik Devletleri'nin en yüksek düzeyli seçilmiş liderlerinin korunmasını ve güvenliğini sağlamak, operasyonel verimlilik gerektiren olağanüstü bir sorumluluktur ve DHS'nin atanmış liderliği, ziyaret eden yabancı devlet ve hükümet başkanlarını ve özel ulusal güvenlik aktörlerini korumak için yenilikçi teknolojiler ve gelişmiş karşı önlemlerle birlikte son derece yetenekli ve motive olmuş bir iş gücüne sahip olmaktadır.

Buna ek olarak, İç Güvenlik Departmanı Amerika Birleşik Devletleri genelinde federal tesisleri ve personeli korur, ulusal öneme sahip olayları korumak ve savunmasız hedefler için güvenliği artırmak için bölgesel ve yerel yönetimleri destekler. Özellikle İç Güvenlik Bakanlığı, iç güvenlik paydaşlarıyla istihbarat ve analitik bültenleri paylaşma, savunmasız hedeflere yönelik saldırılara karşı koymak için en iyi uygulamaları geliştirme, savunmasız hedeflerin değerlendirilmesi için dinamik bir sürecin teşvik etme, güvenlik açıklarını ele alma ve teknolojik çözümlerin araştırılması ve geliştirilmesine yatırım yaparak savunmasız hedefleri savunma çabalarına öncülük etmektedir. Birlikte, bu girişimler terörist saldırıların potansiyel hedeflerini güçlendirir ve savunmaya yardımcı olur.

Departman ayrıca ülke çapında meydana gelen yerel özel olaylara ilişkin risk değerlendirmeleri de yapmaktadır, Bu değerlendirme, olayları Risk Faktörlerine göre sınıflandırmak için özel etkinlikler değerlendirme metodolojisini (SEAR) kullanır ve DHS, güvenlik ve güvenlik yeteneklerindeki eksikliklerin giderilmesine yardımcı olan desteği koordine etmek için doğrudan eyalet ve yerel ortaklarıyla bağlantı kurarak bakanın temsilcisi olarak hareket etmek üzere federal koordinatörlerle en ciddi olayları destekler.

11.Kitle İmha Silahları ve Ortaya Çıkan Tehditlerle Mücadele

İleri ve yenilikçi teknoloji, teçhizat, teknikler ve bilginin çoğalması, önümüzdeki yıllarda ülke güvenliğine yönelik yeni ve gelişmekte olan tehditler sunuyor. Bakanlığın görüşüne göre, teröristler halen kitle imha silahları kabiliyetine sahip olma niyetindedirler, haydut devletler ve devlet dışı aktörler, anavatana karşı kullanılabilecek kitle imha silahlarını agresif bir şekilde geliştirip, satın alıp ve modernize etmektedirler.

Bu arada, çift kullanımlı biyolojik ve kimyasal malzeme ve teknolojilere küresel pazardan erişilebilir. Bilgi ve teknolojiler geliştikçe, haydut devletler ve devlet dışı aktörler kitle imha silahları geliştirmek, elde etmek ve kullanmak için her zamankinden daha fazla fırsata sahip oluyor. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik bu derin tehdidi ele almak için tespit yeteneklerini ve karşı önlemleri güçlendiriyor ve entegre ediyor.

Aynı şekilde insansız hava aracı sistemlerinin, yapay zekanın ve biyoteknolojinin gelişmesi, tehdit aktörlerinin bu yetenekleri ABD ve çıkarlarına karşı elde etme ve kullanma fırsatlarını artırmaktadır. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, bu teknolojilerin iç güvenliği nasıl etkilediğini değerlendirmekte ve gelecekteki riskleri azaltmak için proaktif çözümler geliştirmektedir.

12.ABD Sınırlarının Güvenliğini Sağlama ve Güvenli, Düzenli ve İnsancıl Göçmenlik Süreçlerini Yönetme

İç Güvenlik Bakanlığı (DHS), güvenli, düzenli ve insancıl bir göçmenlik sistemi yönetirken sınır güvenliği ve güvenliğini sağlamak için çalışır ve DHS, güvenli, düzenli ve insancıl bir göçmenlik sistemini yönetirken sınırları korumaya ve toplulukları güvende tutmaya odaklanır. İç Güvenlik bakanlığı bunu, yasal ticaret ve seyahati kolaylaştırarak ve ABD göçmenlik ve gümrük yasalarını ve düzenlemelerini sıkı bir şekilde uygulayarak gerçekleştirir. İç Güvenlik Bakanlığı'nın sınır güvenliği sorumlulukları şunları içerir:

13.Hava, Kara ve Deniz Sınırlarının Güvenliğini Sağlamak ve Yönetmek

Güvenlik, teröristlerin, ulusötesi suç örgütlerinin ve diğer tehdit aktörlerinin Amerika Birleşik Devletleri'ni uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı da dahil olmak üzere sınırlarımızın ötesinde kötü niyetli ve yasa dışı faaliyetlere maruz bırakmasını önlemek için hava, kara ve deniz sınırlarının operasyonel kontrolüne bağlıdır. ABD Gümrük ve Sınır Koruma (CBP) görevlileri

ve temsilcileri, yasa dışı göç, uyuşturucu kaçakçılığı ve yasa dışı ithalata dahil olmak üzere geçerli tüm ABD yasalarını uygular.

CBP'nin sınır güvenliği misyonu birden fazla cephede yönetiliyor. Saha Operasyonları Ofisi'nden CBP görevlileri, 328 giriş limanında güvenlik ve kolaylaştırma operasyonları sağlar, Amerika Birleşik Devletleri Sınır Devriyesi görevlileri sınırlarımızı korur. Hava ve Deniz Operasyonları görevlileri (AMO) kara, hava ve deniz yoluyla destek sağlar. Ayrıca giriş limanlarında, ABD tarımını dış kaynaklardan gelen haşere veya hastalıkların girişinden korumak için tarım uzmanları görevlendirilir. CBP, ABD'ye yönelik tehditleri belirlemek ve izlemek için sınırda ve bölge genelinde yabancı muadilleriyle yakın iş birliği içinde çalışır.

İç Güvenlik bakanlığı ayrıca, bilinen veya şüphelenilen teröristlerin yanı sıra ülkemiz için tehdit oluşturabilecek diğer kişilerin kaçamak seyahat taktikleri kullanarak Amerika Birleşik Devletleri'ne seyahat etmesini önlemek için kişileri belirlemek ve olumlu bir şekilde taramak için katmanlı bir yaklaşım benimsiyor.

İç Güvenlik Bakanlığı, yasal ticaret ve seyahati kolaylaştırarak ve ABD gümrük ve göçmenlik yasalarını ve düzenlemelerini titizlikle uygulayarak Amerika'nın ulusal ve ekonomik güvenliğini korumaya devam ediyor. Bu çalışmanın bir kısmı, giden yasadışı kazançları engellerken Amerika Birleşik Devletleri'ne uyuşturucu, suç ve şiddet akışını ortadan kaldırmak için ulusötesi organize suç faaliyetleriyle mücadele etmeyi içeriyor. Bu, kara ve deniz giriş limanlarında başlar. İç Güvenlik Bakanlığı'nın Amerika Birleşik Devletleri'ne giren uyuşturucu arzını azaltarak ve insan ticareti ve kaçakçılığını önleyerek gelen malları taradığı durumlarda, İç Güvenlik Bakanlığı yasa dışı ABD pazarlarını önler.

14. Ülkeyi Potansiyel Tehditlerden Korumak

İç Güvenlik bakanlığı, Amerikan halkını ciddi tehditlere karşı savunmak için çok çeşitli kanıtlanmış taktikler ve en son teknoloji aracılığıyla potansiyel tehditlerle kafa kafaya mücadele eder. Bu geniş yaklaşım, dünya genelindeki uluslararası ortaklıkların yanı sıra devriyeleri kesmek, gümrük ve göçmenlik soruşturmaları ve seyahat güvenliği varlıkları gibi gelecekte konuşlandırılacak sınır güvenliği operasyonlarını içerir. İç Güvenlik Bakanlığı, diğer federal kurumlarla koordinasyon içinde, ileri yolcu bilgilerinin toplanması ve analiz edilmesi, bilinen ve şüphelenilen terörist izleme listesinin geliştirilmesi, uluslararası mevkidaşlar ile bilgi paylaşılması ve bilinen ve şüphelenilen teröristlerin tespit edilmesi için inceleme yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olma çabalarını genişletiyor.

Ulusal Güvenlik Bakanlığı, Watchdog Operasyonu gibi çabalarla, insan kaçakçılığı gibi yasa dışı faaliyetlerden ulusumuza yönelik tehditleri ortadan kaldırmak için ulusötesi suç örgütlerini de araştırır ve tasfiye eder ve bu girişimler birlikte ABD'nin dış tehditleri topraklarına gelmeden çok önce engellemesini sağlar.

15.ABD Göçmenlik Yasalarının Uygulanması ve İdaresi

Göçmenlik yasalarının idaresi ve uygulanması, Amerika Birleşik Devletleri'nin ulusal güvenliği ve kamu güvenliği için kritik öneme sahiptir. İç Güvenlik Bakanlığı, Amerika Birleşik Devletleri yasalarına uygun olarak bireylerle ilgilenmeye devam ediyor. Ülkede yasal statüsü olmayan herhangi biri gibi, Amerika Birleşik Devletleri'ne düzensiz bir şekilde göç etmeye çalışan kişiler, sınır dışı edilmeye tabidir. Düzensiz göç, sınır topluluklarının sağlığı ve refahı ile göçmenlerin yaşamları için büyük bir tehdit oluşturmaktadır, teşebbüs edilmemelidir. İç Güvenlik Bakanlığı, Amerika Birleşik Devletleri'ne giden yasal yolları genişleterek ve iltica sistemini güçlendirecek reformlar yaparak güvenli, düzenli ve insancıl bir göçmenlik sistemi oluşturmak için çalışıyor.

16.Siber Uzayın ve Kritik Altyapının Güvenliğini Sağlamak

Giderek artan bir şekilde internete bağlanan insanlar ve cihazlar, dünya çapında yayılan ve neredeyse her Amerikan evine ulaşan, sürekli genişleyen bir saldırı yüzeyi oluşturdu. Sonuç olarak, siber uzay dünyadaki en aktif tehdit alanı ve anavatana yönelik en dinamik tehdit haline geldi.

Ulus devletler, onların görevlileri, ulusötesi suç örgütleri ve siber suçlular, kritik altyapıyı baltalamak, fikri mülkiyet ve inovasyonu çalmak, casusluk yapmak ve demokratik kurumlarımızı tehdit etmek için sofistike ve sinsiz taktikler kullanıyor. Siber suç zararlarının yılda 6 trilyon doları aşması muhtemeldir (2021 istatistikleri). Ayrıca, kritik altyapı sistemlerinin birbirine bağlı olması, yıkıcı kinetik ve kinetik olmayan etkilere neden olan siber saldırı olasılığını artırır. İnovasyon, hiper-bağlanabilirlik ve dijital kimlik bilgilerinin tümü siber güvenlik savunmalarına baskın geldiğinden, ufukta olası bir "Siber 11 Eylül" için tüm uyarı işaretleri var.

Kritik altyapı, ulusal ve ekonomik güvenliğin ve tüm Amerikalıların sağlığının ve esenliğinin bel kemiği olan hizmetler sağlar. Kritik altyapıya yönelik siber güvenlik tehditleri, ABD için en önemli stratejik risklerden biridir. Ulus devletler, enerji, nükleer, su, havacılık ve kritik

imalat sektörlerinde bilgi toplamak ve endüstriyel kontrol sistemlerine erişim elde etmek için kritik altyapıyı hedefler. Buna ek olarak, devlet ve özel sektör kuruluşlarına, kritik altyapı sağlayıcılarına ve İnternet servis sağlayıcılarına yönelik gelişmiş ulus devlet saldırıları, casusluğu, fikri mülkiyet çıkarmayı ve ağlara sürekli erişimin sürdürülmesini destekler.

Bu arada, fiziksel terörizm ve şiddet içeren suçlardan kaynaklanan artan tehdit, giderek yerelleşiyor ve genellikle alışveriş merkezleri, tiyatrolar, stadyumlar ve okullar gibi yerleri hedef alıyor. Dahası, düşmanların hasar vermek ve çoğaltmak için fiziksel ve elektronik araçlar kullandığı hibrit saldırıların ortaya çıkması, tehdit ortamını her zamankinden daha zor hale getiriyor.

17.İç Güvenlik Bakanlığı'nın Siber Güvenlik ve Kritik Altyapı Güvenliği Sorumlulukları Dört Hedefe Odaklanır:

17.1. Federal Sivil Ağların Güvenliğini Sağlamak

Federal hükümet, temel operasyonlar için güvenilir ve doğrulanabilir bilgi teknolojisi sistemlerine ve bilgisayar ağlarına güvenmektedir. Ulusal güvenlik bakanlığı ve diğer federal sivil departmanlar ve kurumlar, ulusal güvenlik bilgileri, ABD vatandaşlarının kişisel verileri, özel bilgiler ve diğer önemli bilgileri içeren kapsamlı veri tabanları bulundurur. Sonuç olarak, siber saldırılar bilgi çalmak, bilgiye erişimi devre dışı bırakmak ve reddetmek, kritik bilgi sistemlerini bozmak veya yok etmek veya bilgileri takip edebilen veya gelecekteki bir saldırıyı başlatabilen kalıcı bir varlığı işletmek için devlet sistemlerini hedefler.

Ulusal Güvenlik Bakanlığı, Amerika Birleşik Devletleri hükümeti genelinde siber güvenlik için federal kurum olarak faaliyet göstermektedir, Risk bazlı ve sürekli değişen siber tehdit ortamına yanıt veren ortak politikaların ve en iyi uygulamaların benimsenmesini teşvik eder. Buna ek olarak Ulusal Güvenlik Bakanlığı, izinsiz giriş tespiti, yetkisiz erişimi önleme ve neredeyse gerçek zamanlı siber güvenlik risk raporlaması için yetenekler dağıtmak üzere kurumlar arası muadilleriyle iş birliği yapar.

Ulusal Güvenlik Bakanlığı, bu yetenekleri devreye alırken ulusal güvenliği, dış ilişkileri, ekonomiyi, kamu güvenini veya halk sağlığı ve güvenliğini önemli ölçüde tehlikeye atabilecek sistemler için güvenlik değerlendirmelerine, önlemlerine ve iyileştirmeye öncelik verir.

Ulusal Güvenlik Bakanlığı, risk tabanlı ve sürekli değişen siber tehdit ortamına yanıt veren ortak politikalar ve en iyi uygulamalara çalışır ve teşvik eder. Buna ek olarak Ulusal Güvenlik

Bakanlığı, izinsiz giriş tespiti, yetkisiz erişimi önleme ve neredeyse gerçek zamanlı siber güvenlik risk raporlaması için yetenekler dağıtmak üzere kurumlar arası muadilleriyle iş birliği yapar.

Ulusal Güvenlik Bakanlığı, bu yetenekleri devreye alırken ulusal güvenliği, dış ilişkileri, ekonomiyi, kamu güvenini veya halk sağlığı ve güvenliğini önemli ölçüde tehlikeye atabilecek sistemler için güvenlik değerlendirmelerine, önlemlerine ve iyileştirmeye öncelik verir.

Kamu ve özel mülk sahipleri ve operatörler, ekonomimizi ve topluluklarımızı destekleyen çok çeşitli kritik altyapıları işletmektedir. Bu tesisler, Amerika Birleşik Devletleri için o kadar hayati önem taşıyan kritik ulusal işlevler sağlıyor ki bunların aksaması, bozulması veya işlevsizliği ülkenin güvenliği, ekonomisi ve halk sağlığı ve güvenliği üzerinde yıkıcı bir etkiye sahip olacak. Altyapı sahipleri ve işletmecileri, giderek artan bir şekilde yeni risklerle ve hatta ulus-devletin düşmanca eylemleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, istihbarat paylaşarak, olay müdahalesine yardımcı olarak, güvenlik açığı ve risk değerlendirmeleri yaparak, koruma teknolojilerinin araştırılmasına ve geliştirilmesine yatırım yaparak ve ülkemizin kritik altyapısının güvenliğini ve esnekliğini artırmak için diğer teknik hizmetleri sağlayarak kritik ulusal işler sağlayan mal sahiplerini ve operatörleri desteklemektedir.

Bu önemli paydaş girişimlerinin yanı sıra Ulusal Güvenlik Bakanlığı, özel sektör ağ savunucularını, kritik altyapı sahiplerini ve operatörlerini ve hükümet ortaklarını ulusal kritik işlevlerin esnekliğini ve güvenliğini artırmak için güçlendirebilecek stratejik siber tehditler hakkında ortak bir anlayış oluşturmak için kurumlar arası ortaklarla iş birliği yapmaktadır.

17.2. Siber Güvenlik Risklerinin Gelişimini Değerlendirme ve Bunlarla

Mücadele Etme

Altyapı sistemleri, hizmetlerini geliştirmek için yeni teknolojiden ve fırsatlardan yararlanmak üzere hızla gelişir ve düşmanlar, kalp savunmalarını atlatmak için sürekli olarak gelişir. Sonuç olarak DHS, Amerika Birleşik Devletleri'nin geniş kritik altyapısında ve daha büyük siber ekosisteminde güvenliği ve dayanıklılığı artıran en iyi uygulamaları ve toplu savunmaları ilerletmek için hükümet, özel sektör ve uluslararası ortakları bir araya getirmede önemli bir rol oynar. DHS, siber riskleri birlikte değerlendirmek, belirli tehditler için planlar geliştirmek ve kritik ağlarımızı korumak için özel çözümler uygulamak için Ulusal Risk Yönetimi yaklaşımından yararlanır.

17.3. Elektronik Suçlarla Mücadele

Siber uzay toplumun her alanına giderek daha fazla nüfuz ettikçe, geleneksel suçlu aktörlerin ABD'nin iç güvenliğini tehdit eden yasa dışı faaliyetlerde bulunmaları için yeni ve karmaşık bir yol sağladı. Bu sınırsız özellik, ulusötesi suç örgütlerinin ve yabancı suç aktörlerinin Amerika Birleşik Devletleri'ne hiç girmeden bilgisayar korsanlığı, banka dolandırıcılığı, çocuk istismarı, veri ihlalleri ve diğer bilgisayar destekli suçları işlemesine olanak tanır. Siber güvenlik önlemleri örtülü bir yanıt olduğundan, inovasyon hızı bu tehdidin karmaşıklığını artırır. Sonuç olarak, Amerika Birleşik Devletleri bu tehditle mücadele eden savunma yeteneklerini tamamlamak için kolluk soruşturmalarına güvenmektedir.

İç güvenlik kurumlarının yorulmak bilmeyen çabalarına rağmen, ABD siber suçluları caydırmak, tespit etmek, kimliklerini belirlemek ve adalete teslim etmek için daha fazlasını yapmalıdır. Buna göre, İç Güvenlik Bakanlığı, siber suçluları araştırmak ve suç örgütlerini çökerterek ve tasfiye ederek Amerikan vatandaşlarını amansız siber suç yağmurundan korumak için kararlı adımlar atmak için geniş siber politikalarını uygular. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, ABD dışındaki bölgelerden siber suçlulara ulaşmak için uluslararası ortaklarla çok taraflı iş birliği anlaşmalarını genişletmeye çalışmakta.

17.4. Milletin Refahını ve Ekonomik Güvenliğini Korumak ve Desteklemek

Amerika'nın refahı ve ekonomik güvenliği, İç Güvenlik Bakanlığı'nın uluslararası ticareti, ulusal ulaşım sistemlerini, denizcilik faaliyetlerini ve kaynaklarını ve finansal sistemleri etkileyen iç güvenlik operasyonlarının ayrılmaz bir parçasıdır. Birçok yönden, İç Güvenlik Bakanlığı'ndan devralınan bu işlevler, tıpkı terörle mücadele, sınır güvenliği, göç, siber güvenlik ve Acil Durum Yönetimi sorumlulukları gibi, Ulusal Güvenlik Bakanlığı kültürünün bir parçasıdır. Aynı şekilde, İç Güvenlik Bakanlığı'nın iç güvenliğin bu önemli bileşenini ilerleten faaliyetlerinin birçoğu, Amerikan kamuoyunu, İç Güvenlik Bakanlığı'nın temel güvenlik işlevleri kadar etkiler. Buna göre Ulusal Güvenlik Bakanlığı, Amerikan halkına daha iyi hizmet vermek için yeni fırsatlar keşfederken bu kritik operasyonları ilerletmeye devam ediyor.

18.İç Güvenlik Bakanlığı'nın Ekonomik Refahı ve Güvenlik Sorumlulukları Birkaç Hedefe Odaklanmaktadır:

18.1. ABD Ticaret Yasalarını Uygulamak ve Yasal Uluslararası Ticaret ve Seyahati Kolaylaştırmak

Uluslararası ticaret yasasının uygulanması, ABD sınırları ile sınır ötesi ticaret arasındaki doğal ilişkiye dayalı olarak iç güvenlik açısından önemli bir öneme sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri, kendisinin önemli yasal gelirini engelleyen ve Amerikan şirketlerine, ekonomik bilançolarına ve bireysel tüketicilere zarar veren rekabete aykırı ticaret uygulamaları, tarife kaçakçılığı, taklit ürünler ve fikri mülkiyet hırsızlığı ile karşı karşıyadır.

Küreselleşen pazar geliştikçe ve e-ticaret, geleneksel ticaret akışlarının artan bir oranı olarak pazar payını hızla genişlettikçe ABD ticari çıkarlarını korumak daha karmaşık hale geldi. Uluslararası ticaret sıklıkla, zorla çalıştırma ürünleri, sahte ve tehlikeli mallar ve rekabete aykırı uygulamalarla ilişkili ithalatların Amerika Birleşik Devletleri'ne girmesini önlemek için modern ticari uygulama uygulamalarını gerektiren kapsamlı küresel tedarik zincirlerine sahip çevrimiçi pazar yerlerini içerir. Diğer ülkelerin Amerikan halkının zararına kazanç elde etmesine izin vermek yerine, Amerika'nın adil ticaret çıkarlarını koruyacağız ve uluslararası ticaret anlaşmalarını ve ilgili yasaları Amerika Birleşik Devletleri içinde tam olarak uygulayacağız.

Ulusal Güvenlik Bakanlığı, meşru ticareti mümkün kılmak, Amerika'nın ekonomik refahına katkıda bulunmak ve halk sağlığı ve güvenliğine yönelik tehditlere karşı koruma sağlamak için ticari uygulama, güvenlik ve kolaylaştırma yeteneklerini güçlendiriyor. Ayrıca Ulusal güvenlik Bakanlığı, uluslararası ticaret camiasının üyeleriyle mevcut ortaklıkları günceller ve yasa dışı ve tehlikeli malların, zorla çalıştırmadan üretilen ürünlerin ve fikri mülkiyet yasası ihlallerinin ithalatını önleyen mevcut güvenceleri ve uygulamaları genişletir. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, ortak kurum ve sektör istihbaratından yararlanarak, küresel ticaret ağımızı güçlendirmeye ve ABD'ye giren malların Amerikan tüketimi için güvenli ve değerlerimizle tutarlı olmasını sağlamak için tedarik zinciri güvenliğini artırmaya çalışır.

18.2. ABD Ulaşım Sistemini Korumak

Amerikan ekonomisi ve yaşam tarzı, güvenli seyahate izin veren kesintisiz güvenlik önlemlerine sahip sağlam bir ulaşım sistemine dayanmaktadır. Bu nedenle ulaşım sistemi, kitlesel kayıplar vermeye kararlı teröristler için kayda değer bir hedef olmaya devam ediyor.

Özellikle terör örgütleri yeni taktik, teknoloji ve silahlarla ticari havacılığa ağırlık vermeye devam ediyor. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, biyometrik ve biyografik teknolojiler ve teknikler aracılığıyla Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yolcuların kimlik doğrulamasını tespit etmek ve geliştirmek için agresif bir şekilde yenilikçi teknolojileri takip ediyor. Ayrıca Ulusal Güvenlik Bakanlığı, uluslararası hava yolculuğu için emniyet ve güvenlik standartlarını artırmak üzere uluslararası ortaklarla iş birliği yapmaktadır.

Hava taşımacılığının yanı sıra Ulusal Güvenlik Bakanlığı, federal, eyalet, yerel ve kabile hükümetleri ve özel sektör ortaklarıyla yakın koordinasyon içinde limanlar, demiryolu ve diğer toplu taşıma biçimleri ve boru hatları dahil olmak üzere diğer ulaşım merkezlerinde güvenlik önlemlerini artırmaya devam ediyor.

18.3. ABD Su Yollarını ve Deniz Kaynaklarını Korumak

Amerika'nın su yollarının kolaylığı ve erişilebilirliği ile deniz ekosistemlerinin canlılığı, Amerika Birleşik Devletleri genelinde gelişen ekonomik faaliyetlere katkıda bulunur. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki topluluklar, büyük ölçüde deniz ticaret yollarına, deniz kaynaklarına, balıkçılığa ve deniz turizmine güvenmektedir. Ulusal Güvenlik Bakanlığının genişletilmiş misyonu, deniz ortamını korumaya yönelik düzenlemeleri uygulayarak, deniz güvenlik programlarını ve standartlarını yöneterek, seyrüsefer yardımcılarını sürdürerek, denizde arama ve kurtarma operasyonları yürüterek, buz kırma hizmetleri sağlayarak ve deniz savunma operasyonları yürüterek bu ekonomik çıkarları desteklemektedir. Bu önemli girişimler, ABD'nin kıyı çevresi, limanlar, münhasır ekonomik bölge ve ötesi dahil olmak üzere deniz yetki alanını deniz tehditlerine karşı temiz ve güvenli tutmaktadır.

18.4. ABD Finansal Sistemlerini Korumak

Ekonomik refah, ABD dolarına olan küresel güvene ve küresel ticaretin temel sağlayıcıları olarak güvenilir finansal kurumlara ve ödeme sistemlerine bağlıdır. Finansal sistemlerin dijitalleşmesi ticareti kolaylaştırıp küresel ekonomiye fayda sağlasa da finansal işlemleri yeni saldırı vektörlerine de maruz bıraktı. Aynı zamanda dijital para birimleri, sahteciliği önlemek için bakanlığa yeni zorluklar sunuyor. Bu yeni zorluklar, İç Güvenlik Bakanlığı'na, tehdit ortamına ayak uydurmak için işgücünü genişletmesini veya en önemli cezai tehditleri ele alan kolluk soruşturmalarına öncelik vermesini ve ilgili makamları altındaki diğer kolluk kuvvetleriyle ortaklık kurmasını gerektiren kısıtlamalar getirmektedir.

18.5. İç Güvenliği Bakanlığı ve Geliştirilmiş Hazırlık ve Direnç

Amerika Birleşik Devletleri, iç güvenliği görev alanındaki mevcut ve ortaya çıkan tehditlere ve risklere karşı hiçbir zaman tamamen dayanıklı olmayacaktır, Hazırlık ise, federal, eyalet, yerel, kabile ve bölgesel hükümetler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve Amerikan halkı arasında paylaşılan bir sorumluluktur.

Bazı olaylar toplulukların kapasitelerini aşacaktır. Bu nedenle federal hükümetin doğal afetlere, fiziksel ve siber saldırılara, kitle imha silahlarına yönelik saldırılara, kritik altyapı arızalarına ve arama kurtarmada tehlike sinyallerine yanıt verebilmesi gerekir.

Bir felaketin ardından, federal hükümet toplulukları uzun vadeli kurtarma yardımı ile desteklemeye hazırlıklı olmalıdır. Amerika Birleşik Devletleri, toplulukları kapsamlı bir şekilde hazırlayarak, krizler sırasında hızlı bir şekilde yanıt vererek ve toparlanmayı destekleyerek acil durumları etkili bir şekilde yönetebilir ve Amerikan topluluklarına verilen zararı azaltabilir.

İç Güvenlik Bakanlığı'nın hazırlık ve direnç sorumlulukları dört hedefe odaklanır:

18.6. Ulusal Bir Hazırlık Kültürü Oluşturmak

Amerika Birleşik Devletleri, felaketlerin toplumlarımızda daha az kesintiye ve daha az yıkıma neden olduğu bir gelecek için çaba göstermelidir. Son on yılda afet bildirimlerinin ve kurtarma maliyetlerinin çoğalması, toplulukların öngörülebilir doğal olaylara daha iyi hazırlanma ihtiyacının altını çiziyor. Daha dayanıklı topluluklar oluşturmak ve hafifletme önlemlerine yatırım yapmak, toplulukların can kaybı, ekonomik bozulma ve altyapı restorasyonundan kaynaklanan risklerini azaltmanın en iyi yoludur.

Ulusal Güvenlik Bakanlığı, altyapıyı güçlendiren ve mevcut yapıyı güçlendiren, hayat kurtarabilen ve afet kurtarma maliyetlerini önemli ölçüde azaltabilen afet öncesi hafifletme çabalarını vurgulayarak toplulukları, afet grevlerinden çok önce kendi kendine yeterliliği teşvik ediyor. Ayrıca Nüfus ve Sağlık Araştırması, doğal afetlerden etkilenen toplulukların vergi mükelleflerinin yatırımlarını korumak ve gelecekteki afetlere uygun şekilde hazırlanmak için daha iyi, daha güçlü ve daha dayanıklı altyapıyı yeniden inşa etmelerini sağlayacaktır.

18.7. Kaza Anında Müdahale

Doğal ve insan kaynaklı afetler ve acil durumlar, en hazırlıklı hükümetleri bile alt ederek çok sayıda ölüme, yaygın yıkıma ve ekonomik ve sosyal hasara neden olabilir. Olaydan etkilenen topluluklar, ihtiyaç duydukları zamanda Amerikalılara gerekli yardımı ve rahatlamayı sağlamak için rehberlik, araç, gereç ve kaynaklara ihtiyaç duyar. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, ülke çapındaki paydaşlarla birlikte çalışarak, doğal afetler, terör eylemleri ve diğer tehlikeler durumunda acil durum müdahale sağlayıcılarının ve ilgili hükümet yetkililerinin iletişim kurma becerilerini destekler ve geliştirir.

İç Güvenlik Bakanlığı, destek sağlamak için doğrudan topluluk liderliğiyle ilişki kurarak olaylara yanıt verir; İç Güvenlik Bakanlığı'nın dalgalanma yeteneği, arama ve kurtarma varlıkları, iletişim sistemleri, teknik yardım ve diğer olay müdahale işlevleri gibi kritik kaynakları sağlayarak federal müdahale ve kurtarma çabalarını koordine etmek. Acil müdahaleye yönelik bu koordineli yaklaşım, Ulusal Güvenlik Bakanlığı etkilenen toplulukları desteklemek için tam yetkisini ve operasyonel yeteneklerini uygulamasını sağlar. Örneğin Ulusal Güvenlik Bakanlığı, müdahale ve kurtarma çabalarını destekleyen birlikte çalışabilir iletişim sistemlerini sürdürmek için hükümetin her seviyesindeki paydaşlarla birlikte çalışır.

Biyolojik ve kimyasal olaylar söz konusu olduğunda Ulusal Güvenlik Bakanlığı, hastalık salgınlarını belirlemek ve sağlık olaylarının yayılmasını kontrol etmek için ortaya çıkan tehditleri belirlemek, izlemek ve değerlendirmek için çalışır. Siber olaylar ulusal bir müdahale gerektirdiğinde, İç Güvenlik Bakanlığı acil sonuçları en aza indirir ve olayın diğer kurbanlara yayılmasını önler. Bu müdahale yetenekleri, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki toplulukların tüm tehditlere ve risklere karşı dayanıklı olmasını sağlar.

18.8. Sonuç Odaklı Topluluk Kurtarmayı Desteklemek

Yıkıcı olayların ardından anında müdahalenin yanı sıra, topluluklar genellikle altyapıyı, ekonomik faaliyetleri, sosyal hizmetleri, barınma ihtiyaçlarını ve diğer önemli hükümet işlevlerini tamamen eski haline getirmek için uzun vadeli ulusal yardıma ihtiyaç duyar. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, hayatta kalanlara destek programlarının karmaşıklığını azaltmak için mevcut afet yardımı süreçlerini kolaylaştırıyor ve entegre ediyor. Buna ek olarak, Ulusal Güvenlik Bakanlığı, toplulukların iyileşmeleri üzerinde daha fazla kontrole sahip olmalarını sağlayan sonuç odaklı iyileştirmeyi tasarlamak için hükümetin tüm düzeyleriyle birlikte çalışır. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, bu girişimleri tamamlamak için, toplulukların daha güçlü bir

şekilde yeniden inşa edilmesine, gelecekteki riskleri azaltmasına ve afetlerin maliyetlerini azaltmasına yardımcı olacak bir Ulusal Afet Kurtarma Çerçevesi'ni olgunlaştırır.

18.9. İlk Müdahale Ekiplerinin Eğitimi ve Antrenmanı

Acil durum yönetimi için en etkili stratejiler, yargı yetkisinin doğrudan otoritesi tarafından desteklenir ve uygulanır. Afet meydana geldiğinde, bireyler ve yerel yönetim olayı çözmek ve durumu istikrara kavuşturmak için ilk müdahale ekipleri olarak hareket eder. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, temel ilk yardım, ev bakımı ve acil durum planlama yöntemleri gibi daha fazla yardımın etkinleştirilebilmesi için yerel ağların gücünü artırmak ve ilk müdahale ekiplerinin pratik becerilerini geliştirmek için topluluk oluşturma girişimlerini teşvik eder.

18.10. Ulusal Güvenlik Bakanlığında İşgücü Savunuculuğu ve Yönetimi Güçlendirme

Bakanlığın kuruluşundan bu yana, her Bakan, yönetimin etkinliğini ve yeterliliğini artırmak için merkez ofisler ile operasyonel bileşenler arasındaki entegre ilişkilerin güçlendirilmesinin önemini kabul etmiştir. Nüfus ve Sağlık Araştırma Dairesi'nin kurulması ve işlevlerinin güçlendirilmesi konusunda son yıllarda kaydedilen büyük ilerlemeye rağmen, Bakanlığın daha iyileştirmesi gereken çok şey var. Önümüzdeki dört yıl boyunca Ulusal Güvenlik Bakanlığı, entegrasyonu artırarak, rolleri ve sorumlulukları netleştirerek, işgücünü geliştirerek, riske dayalı karar vermeyi güçlendirerek ve Amerikan halkına karşı şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırarak bir kurum olarak olgunlaşmaya devam edecek.

19. İç Güvenlik Bakanlığı'nın Örgütsel Sorumlulukları Üç Hedefe Odaklanır:

19.1. Bölümlerin Yönetişim ve Yönetiminin Güçlendirilmesi

Sınırlı bütçelerle artan sorumluluklar, açık liderlik, etkili stratejik önceliklendirme ve departman liderliği tarafından yönetim gerektirir. Ulusal güvenlik bakanlığı, politika oluşturma, iş operasyonlarını yönetme ve diğer danışmanlık sorumlulukları dahil olmak üzere bir kurum olarak rolünü geliştirmeye devam edecektir. Ulusal Güvenlik Bakanlığı ayrıca bileşen operatörlerinden ve dış paydaşlardan gelen girdilere dayalı kapsamlı bir yönetim görüşüyle operasyonel ihtiyaçlarını belirler ve önceliklendirir. Bu yaklaşımla Ulusal Güvenlik Bakanlığı,

ülkenin iç güvenlik yatırımı için en iyi çözümleri belirlemek ve uygulamak için kapsamlı ve sağlam analitik çalışmalar uygular.

19.2. Yüksek Performanslı Bir İşgücünün Geliştirilmesi ve Sürdürülmesi

Amerikalıları zarardan korumak için elinden gelenin fazlasını yapan özel bir çalışana bağlı olan İç Güvenlik misyonunu gerçekleştirmek için son derece yetenekli, çeşitli ve ilgili bir iş gücüne sahip olmak çok önemlidir. Başlangıcından bu yana Ulusal Güvenlik Departmanı, birçok hareketli parçadan oluşan devasa bir kurumda olmanın zorluklarını, mevcut yetenekler dahilinde temel göreve odaklanarak aşmıştır. Birçok gelişmeye rağmen Ulusal Güvenlik Bakanlığı, yetkin ve kendini adanmış bir iş gücüne ilham veren her düzeyde bir liderlik kadrosu geliştirip sürdürürken, iş gücünü destekleyen yönetim sistemlerinin verimliliğini ve etkililiğini artırma fırsatlarını belirlemeye devam ediyor.

Ulusal Güvenlik Bakanlığı otoritesi, bakanlık genelinde işgücü katılımını vurgulamaya ve memnuniyeti artırmaya devam ediyor. Ulusal Güvenlik bakanlığı hem Çalışan Bağlılığı Endeksi hem de Katılım Endeksi'ndeki artışların kanıtladığı gibi, önemli bir gelişme kaydediyor. Buna ek olarak, Ulusal Güvenlik Bakanlığı, en iyi yetenekleri çekebilen ve elinde tutabilen, çalışan performansını en üst düzeye çıkarmak için yaratıcılığı ve yeniliği teşvik edebilen ve olağanüstü performansı sürdürmek ve teşvik etmek için kariyer oluşturma ve girişimlere yatırım yapabilen sürekli bir lider havuzunu tanımlayan ve geliştiren insan sermayesi çözümleri uygular. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, özel iş yeri kapsayıcılığı ve çalışan bağlılığı yoluyla, iç güvenlik misyonunu gerçekleştirmek için mevcut iş gücünü güçlendirmek ve geleceğin iş gücünü oluşturmak için çalışır.

20.İkinci Araştırma: ABD İç Güvenlik Bakanlığı Şeması

Amerika Birleşik Devletleri'nde ulusal güvenlik alanında karar verme yapısı, aşağıdakiler gibi bir dizi temel kuruma dayanmaktadır:

20.1. Başkanlık Kurumu

Cumhurbaşkanlığı, ulusal güvenlik karar alma ve yönetim sürecinde yer alan en önemli kurumdur. Cumhurbaşkanı, politikaya dönüştürülmesi için gerekli ve uygun gördüğü işlemlere ilişkin tavsiyelerini sunduğu Birlik Mektubu'nda politika başlatma ve teklif etme yetkisine sahiptir (Madde 1/1/2). Ayrıca başkana tüm yürütme yetkilerini verir (mevzuatın uygulanması ve politikaların uygulanması). Askeri politika bağlamında, anayasa başkanın ABD ordusunun ve filosunun en yüksek komutanı olmasını şart koşuyor.

Başkan, Cumhurbaşkanlığı, yardımcı birimler ve Merkezi İstihbarat aracılığıyla politika taslakları oluşturmasını sağlayan bilgi kaynaklarına sahiptir ve bu nedenle başlatma yetkisine sahiptir. Başkanlık kurumu şunları içerir: Amerikan Başkanı ve Başkanın İcra Dairesi.

Anayasa, Amerikan başkanı için ulusal güvenlik ve dış ilişkiler alanında kendisine ait bir dizi yetki ve onunla Kongre arasında paylaşılan başka bir grup yetkiyi belirledi. Başkanın yetkileri, yasaları uygulama ve politikaları uygulamaya ek olarak politika başlatma ve önerme gücünde temsil edilir ve anayasa, başkanın ABD ordusu ve filosunun en yüksek komutanı olduğunu şart koşar. Kongre ile Ortak Yetkiler çerçevesinde başkan, Senato'nun tavsiyesi ve üyelerinin üçte ikisinin rızası üzerine antlaşmalar imzalama yetkisine sahiptir ve ayrıca Senato'nun tavsiyesi ve rızası üzerine büyükelçiler, konsololar, silahlı kuvvetlerin kıdemli subayları ve atom Enerjisi Kurumu ve Federal Rezerv Kurulu gibi önemli kurumların üyeleri atar.

Başkanın siyasi çıkarları, bu değişen öncelikleri ve ulusal güvenlik konularının en çok nasıl dikkat çekeceğini büyük ölçüde etkiliyor. Başkan, ulusal güvenlik karar alma mekanizmasının manevrasında merkezi konumdadır. Diğer faktörler de karar verme sürecinde değişikliklere yol açabilse de bu değişiklikler başkan veya başdanışmanları tarafından yapılır. Karar verme sürecindeki bu ayarlamalar, uluslararası ve yerel siyasi ortamdaki gelişmelere ve/veya iç kurumsal ve bürokratik dinamiklerin değişen siyasi ortamdan etkilenme biçimlerine bir yanıt olarak yapılır.

Başkan, sorunları veya bireyleri farklı algılamaya başlarsa, karar verme sürecinde ayarlamalar yapması gerektiğine de karar verebilir. Ve bu değişikliklere belirli bir olay veya herhangi bir iç dinamik neden olmayabilir, daha ziyade siyasi vizyonlarda bir değişikliğe yol açan olayların kümülatif ağırlığından kaynaklanabilir. Karar verme sürecindeki değişiklikler bilinçsizce yapılmaz, şef tarafından karar verme sürecini kendisine en iyi şekilde hizmet edeceğini düşündüğü şekilde ayarlamak için üstlenilen bilinçli süreçlerdir.⁴

20.2. Ulusal Güvenlik Konseyi

1947 tarihli ABD Ulusal Güvenlik Yasası, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki modern Amerikan siyasi sistemi tarihinde dış politika, savunma ve istihbarat araçlarının yeniden formüle edilmesi ve düzenlenmesinde önemli bir dayanak oluşturdu. Bu yasa, üzerinde yapılan küçük değişikliklere rağmen, Birleşik Devletleri'n ulusal güvenlik alanındaki tüm faaliyetleri için

---

⁴ Dr. Hala Abu Bakr Suudi, *Arap-İsrail Çatışmasına Yönelik Amerikan Politikası* (Beyrut: Arap Birliği Çalışmaları Merkezi, Doktora Tezi Serisi "4", MS 1986), s. 145

yasal ve pratik referans olmaya devam etmektedir. Bu kanun uyarınca, ulusal güvenlik konusunda çeşitli devlet daireleri ve organları arasındaki iş birliğini koordine etmekten, sorunlarını incelemekten ve cumhurbaşkanına bu alanlarda karar alması için plan ve politika şeklinde tavsiyelerde bulunmaktan sorumlu organ olarak Ulusal Güvenlik Konseyi kurulmuştur.⁵

Konsey, tüzüğüne göre Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Dışişleri ve Savunma Bakanları ile Sivil ve Savunma Seferberlik Dairesi Başkanı'ndan oluşur. CIA Başkanı ve adalet, enerji, hazine ve iç güvenlik sekreterleri ve kararlar başkanın askeri danışmanı, başkanın ulusal güvenlik işlerinden sorumlu yardımcısı, dış ekonomi politikası danışmanı, dışişleri bakan yardımcısı, Beyaz Saray Genelkurmay Başkanı ve Beyaz Saray Sekreteri olarak atanan Genelkurmay Başkanı gibi başkanın takdirine bağlı olarak eklendi. Kurulun etkinliği başkanın çizdiği çerçeveye göre belirlenir. Bu nedenle Konsey, farklı Amerikan başkanlarına göre farklı şekilde kullanılmış ve organize edilmiştir.⁶

Ulusal Güvenlik Konseyi, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'nın ulusal güvenlik ve iç güvenlik konularındaki en önemli danışman grubudur. Ulusal Güvenlik Konseyi, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki iç güvenlik çabalarının ve politikalarının kalbini oluşturan ordu ve istihbarat topluluğundan yaklaşık bir düzine liderden oluşur.

Konsey, Kongre'ye değil Başkan'a rapor verir ve o kadar güçlüdür ki, Amerikan topraklarındakiler de dahil olmak üzere Birleşik Devletleri'n düşmanlarına suikast emri verebilir.

20.2.1. Milli Güvenlik Kurulu Ne İş Yapar?

Milli Güvenlik Kurulu'nu kuran yasa, işlevini "askerlik hizmetlerinin ve diğer devlet daire ve kurumlarının ulusal güvenlik konularında daha etkin bir şekilde iş birliği yapmalarını sağlamak için ulusal güvenlikle ilgili iç, dış ve askeri politikaların entegrasyonu konusunda cumhurbaşkanına tavsiyelerde bulunmak" olarak tanımladı.

"Ulusal güvenlik adına, ABD'nin mevcut ve potansiyel askeri gücümüzle ilgili hedeflerini, yükümlülüklerini ve risklerini, bunlar hakkında Başkan'a tavsiyelerde bulunmak amacıyla değerlendirmek."

---

⁵ William W. Newmann, *Managing National Security Policy The President and the Process*, op., cit, p.73.

⁶ 35 D. Hala Abu Bakr Suudi, *Arap-İsrail Çatışmasına Yönelik Amerikan Politikası*, önceki referans, s. 147-151.

Milli Güvenlik Kurulu'nu kuran kanuna Milli Güvenlik Kanunu adı verilir ve kanun, Kurul'un tüzük üyeliğini aşağıdakileri içerecek şekilde belirler: Başkan, Başkan Yardımcısı, Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı, Ordu Bakanı, Deniz Kuvvetleri Bakanı, Hava Kuvvetleri Bakanı, Enerji Bakanı, Ulusal Kaynak Güvenliği Kurulu Başkanı ve ayrıca yasa gereği Ulusal Güvenlik Konseyi'ne danışmanlar gerekmektedir.

Genelkurmay Başkanı, Konsey'in askeri danışmanı olarak görev yapar ve Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanı, Konsey'in istihbarat danışmanı olarak görev yapar. Başkan, personelinin, yönetiminin ve hükümetinin diğer üyelerini Milli Güvenlik Kurulu'na katılmaya davet etme takdirine sahiptir. Geçmişte Genelkurmay Başkanı, Başbakan, Hazine Bakanı, Cumhurbaşkanlığı Ekonomi Politikaları Yardımcısı ve Başsavcı Milli Güvenlik Kurulu toplantılarına davet edildi.

Ordu ve istihbarat topluluğu dışındaki üyeleri Milli Güvenlik Kurulu'nda rol oynamaya davet etme yeteneği bazen tartışmalara neden oldu. 2017'de Başkan Donald Trump, baş siyasi stratejist Steve Bannon'a Ulusal Güvenlik Konseyi İlkeleri Komitesi'nde görev yapması için yetki veren bir yürütme emri kullandı. Bu adım, birçok Washington gözlemcisini şaşırttı. Eski ABD Savunma Bakanı Leon E. Panetta şunları söyledi: "Siyasetle ilgilenen birini koymak isteyeceğiniz en son yer, ulusal güvenlik hakkında konuştukları bir odadır."

20.2.2. Ulusal Güvenlik Konseyi Tarihi

Milli Güvenlik Kurulu, "istihbarat departmanları da dahil olmak üzere hem sivil hem de askeri tüm ulusal güvenlik bünyesinin tamamen yeniden yapılandırılmasını" sağlayan 1947 tarihli Ulusal Güvenlik Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle oluşturuldu. Yasa, 26 Temmuz 1947'de Başkan Harry Truman tarafından imzalandı. Ulusal Güvenlik departmanı, ülkenin "sanayi üssünün" ulusal güvenlik stratejilerini ve politika geliştirmeyi destekleyebilmesini sağlamak için 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde kuruldu.

1940'ların başlarında, dünya savaşının karmaşıklığı ve müttefiklerle çalışma ihtiyacı, devlet, savaş ve donanma departmanlarının çabalarının aynı hedeflere odaklanmasını sağlamak için daha yapılandırılmış ulusal güvenlik karar verme süreçlerine yol açtı. Savaş zamanında ve savaş sonrası erken dönemde, Almanya, Japonya ve çok sayıda başka ülkenin geleceği hakkında kesin kararların alınması gereken askeri ve diplomatik faktörlerin çokluğu göz önüne alındığında, cumhurbaşkanını destekleyecek bir örgütsel varlığa giderek daha acil bir ihtiyaç duyuldu. Milli Güvenlik Konseyi'nin ilk toplantısı 26 Eylül 1947'de gerçekleşti.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin yasal başkanıdır ve Başkanın bulunmadığı zamanlarda Konseye Başkan Yardımcısı başkanlık eder. Ulusal Güvenlik Danışmanı, aşağıdakiler de dahil olmak üzere, ülkenin güvenlik bünyesi içindeki belirli sorunlarla ilgilenmek üzere tasarlanmış Ulusal Güvenlik Konseyi'nin birkaç alt grubunun yanı sıra bazı gözetim yetkilerine de sahiptir:

1. Delegeler Komitesi: Bu komite, Dışişleri ve Savunma Bakanlıkları sekreterleri, Merkezi İstihbarat Başkanı, Genelkurmay Başkanı, Cumhurbaşkanlığı Genelkurmay Başkanı ve Milli Güvenlik Danışmanı'ndan oluşur. Başkan George W. Bush döneminde kurulan komite, başkan ve başkan yardımcısının çok fazla ikincil siyasi müzakereden korunmalarını sağlamak için tasarlandı. Böylece, ana komisyonda başkan veya başkan yardımcısı bulunmaz ve çalışmalarını uygulanması için tam Milli Güvenlik Kurulu'na sunar.
2. Temsil Heyeti: Milli Güvenlik Müsteşar Yardımcısı ve ikinci derece memurlardan oluşur. Başlıca sorumlulukları arasında kriz zamanlarında düzenli olarak toplanarak Başkan, Başkan Yardımcısı ve Milli Güvenlik Kurulu üyeleri hakkında bilgi toplamak ve özetlemektir. Aksi takdirde, politika önerisini tam kurula değerlendirir.
3. Politika Koordinasyon Komiteleri: Bu komiteler, yardım departmanlarının sekreterlerinden oluşur. Cumhurbaşkanlığı muhtırasına göre rolü, "ulusal güvenlik sisteminin üst komiteleri tarafından değerlendirilmek üzere politika analizi sağlamak ve cumhurbaşkanının kararlarına zamanında yanıt verilmesini sağlamak".

George Bush döneminde Irak'ın işgalini ve Başkan Saddam Hüseyin'in devrilmesini planladığından dolayı olduğu gibi, danışma grubunun toplanmaya başlamasından bu yana Ulusal Güvenlik Konseyi'nin örgütlenmesi ve çalışması birkaç kez eleştirildi. Susan Rice liderliğindeki Başkan Barack Obama döneminde de Suriye'deki krizi ele alması, Devlet Başkanı Beşar Esad'ın uygulamalarına karşı çıkması ve sivillere karşı kullandığı kimyasal silahları ortadan kaldırmaması nedeniyle eleştirildi.

20.3. Savunma Bakanlığı

1947 Ulusal Güvenlik Yasası, silahlı kuvvetlerin şubelerini etkili bir şekilde yeniden düzenledi. Sözde Harbiye Bakanlığı ile Bahriye Bakanlığı yeni bir isimle birleştirilerek, savunma bakanlığının yanı sıra Hava Kuvvetleri Bakanlığı'nın kurulması ve tüm şubelerin savunma bakanlığının idaresine verilmesi, bunun yanı sıra Müşterek Kurmay'ın oluşturulması, ancak

silahlı kuvvetlerin şubeleri için bir miktar mali ve idari bağımsızlık sağlandı ve ek olarak genelkurmay başkanına yanı sıra her biri için özel bir sekreter atandı. Genelkurmay Başkanları hariç, Savunma Bakanı pozisyonu ve şubelerin sekreteryası genellikle siviller tarafından yürütülür.

Savunma Bakanı, savunma ve ulusal güvenlikle ilgili tüm konularda Cumhurbaşkanı'nın birincil yardımcısıdır ve bu konuda Bakanlık içinde üç grup ayırt edilebilir.⁷

- A. Savunma Bakan, yüksek politika konularında kendisine danışılır.
- B. Genelkurmay Başkanları, askeri yardımla ilgili konulardaki rolleri ortaya çıkar.
- C. Bölge uzmanları.

Beyaz Saray ve Dışişleri Bakanlığı pozisyonları arasındaki geleneksel rekabet ortamında, Savunma Bakanlığı bazen Beyaz Saray'ın yanında, bazen de Dışişleri Bakanlığı'nın yanında rekabete katılmaktadır.

20.4. Dış İşleri Bakanlığı

Dışişleri Bakanlığı, ABD dış politikasını uygulayan ve ABD dış ilişkilerini diplomatik düzeyde yöneten yürütme organıdır. Bakanlığa Dışişleri Bakanı ve bakanlık vekili başkanlık eder, ancak politika planlama organına ek olarak çok sayıda uzman uzmanı içerir.

Soğuk Savaş sonrasında, Dışişleri Bakanlığı uzun süredir devam eden dış politikayı formüle etme, uygulama ve yorumlama misyonunu yerine getirmeye devam etti. Bakanlık personeli arasında, özellikle yurtdışındaki ABD büyükelçiliklerinde, bu rolün büyük ölçüde geleneksel diplomatik temsil, müzakere ve raporlama işlevleri aracılığıyla yerine getirilebileceği konusunda hemfikirdir.

Ancak Amerikan diplomasisini ana önceliği olarak Sovyetler Birliği'ni çevrelemeye yönlendirmek yerine, ajans Soğuk Savaş'ın ardından daha geniş bir dış politika zorlukları yelpazesine odaklanmaya başladı. Bakanlık, demokrasiyi inşa etmek, barışı teşvik etmek ve sürdürmek, ekonomik büyümeyi ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek, küresel sorunları ele almak ve insani yardım sağlamakla ilgilenmeye başladı.⁸

---

⁷ William W. Newmann, *Managing National Security Policy The President and the Process*, op., cit, p.73-81.

⁸ James M. Scott, ed., *After the End Making U.S Foreign Policy in the Post – Cold War World*, op., cit, pp.59-66.

20.5. İç Güvenlik Bakanlığı

2002 yılında Amerika Birleşik Devletleri tarihindeki ilk İçişleri Bakanlığı'nın yerine geçen İç Güvenlik Bakanlığını kurdu. Bakanlık, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Savunma Bakanlığı'nın kurulmasından bu yana ABD federal hükümetinin en büyük yeniden yapılanmasında 22 federal kurumu bir araya getiriyor. İç Güvenlik Departmanı, Gizli Servis, Sahil Güvenlik, Gümrük Servisi, Göçmenlik ve Vatandaşlığa Kabul Servisi, Ulaştırma Güvenliği İdaresi, Federal Acil Durum Yönetim Ajansı ve güvenlik misyonları olan diğer kurumları içerir.⁹

Başkan George W. Bush'a yakınlığı olan Tom Ridge, iş, muhasebe, personel ve bilgi sistemleri gibi teşkilat mekanizmalarının ve teşkilatın kültürünün entegre edilmesiyle ilgili görevlerle İç Güvenlik sekreteri görevini devraldı. Ridge, terörist tehditlerin büyüklüğünü renklerle kodlayan bir güvenlik sistemi kurdu. Ridge, Amerikan vatandaşları tarafından belirsiz bilgilere dayanarak tehdit seviyesini yükseltmek ve vatandaşların kalplerine gereksiz yere korku salmakla eleştirildi ve bu da Başkan George W. Bush'un ikinci döneminin başlamasıyla birlikte istifasına yol açtı.

İç Güvenlik Bakanlığı, görevi ABD topraklarındaki terörist saldırıları önlemek olan Birleşik Devletler hükümetinin başlıca kurumudur. İç Güvenlik Bakanlığı, kökenlerini ülkenin 11 Eylül 2001 saldırılarına verdiği tepkiye kadar izleyen, kabine düzeyinde bir yönetimdir. Bir El Kaide terörist örgütü üyeleri dört Amerikan ticari uçağını kaçırdı, onları Dünya Ticaret Merkezi kulelerine çarptırdılar. New York City, Washington, D.C. yakınlarındaki Pentagon ve Pennsylvania'da bir tarla.

Başkan George W. Bush ilk olarak terör saldırılarından on gün sonra Beyaz Saray içinde bir ofis olarak İç Güvenlik Bakanlığı'nı kurdu. Bush, 21 Eylül 2001'de ofisin kurulduğunu ve liderliği için Pennsylvania Valisi Tom Ridge'i seçtiğini açıkladı. Bush şöyle dedi: "O ülkemizi terörden korumak ve gelecekteki muhtemel saldırılara karşı koymak için kapsamlı bir ulusal stratejiye liderlik edecek, denetleyecek ve koordine edecektir."

Ridge, ulusu korumak için ülkenin istihbarat, savunma ve kolluk kuvvetlerinin yaklaşık 180.000 çalışanını koordine etmekle görevlendirildi. Ridge, muhabirlerle 2004 yılında yaptığı bir röportajda ajansının büyük rolünü anlattı. Ridge, "Yılda bir milyardan fazla kez haklı olmalıyız ve bu, her yıl veya her gün yüzbinlerce hatta milyonlarca karar vermemiz gerektiği ve teröristlerin bir kez haklı çıkması gerektiği anlamına geliyor." dedi. Nuh'un Tevrat'taki

---

⁹ http://www.whitehouse.gov/agenda/homeland_security.

hikayesine atıfta bulunan bir milletvekili, Ridge City'nin zorlu görevini yağmur yağmaya başladıktan sonra bir gemi inşa etmeye çalışmak olarak tanımladı.

Bush'un Beyaz Saray ofisini kurması, Kongre'de daha geniş federal hükümette İç Güvenlik Bakanlığı'nın kurulmasına yönelik bir tartışmanın da başlangıcı oldu. Bush, başlangıçta bu kadar önemli bir sorumluluğu Bizans bürokrasisine kaydırma fikrine direndi, ancak 2002'de bu fikre imza attı. Kongre, Kasım 2002'de İç Güvenlik Bakanlığı'nın kurulmasını onayladı ve Bush, yasayı aynı ay içinde yasa haline getirdi. Ayrıca Ridge'i bölümün ilk sekreteri olarak aday gösterdi. Senato, Ocak 2003'te Ridge'i onayladı.

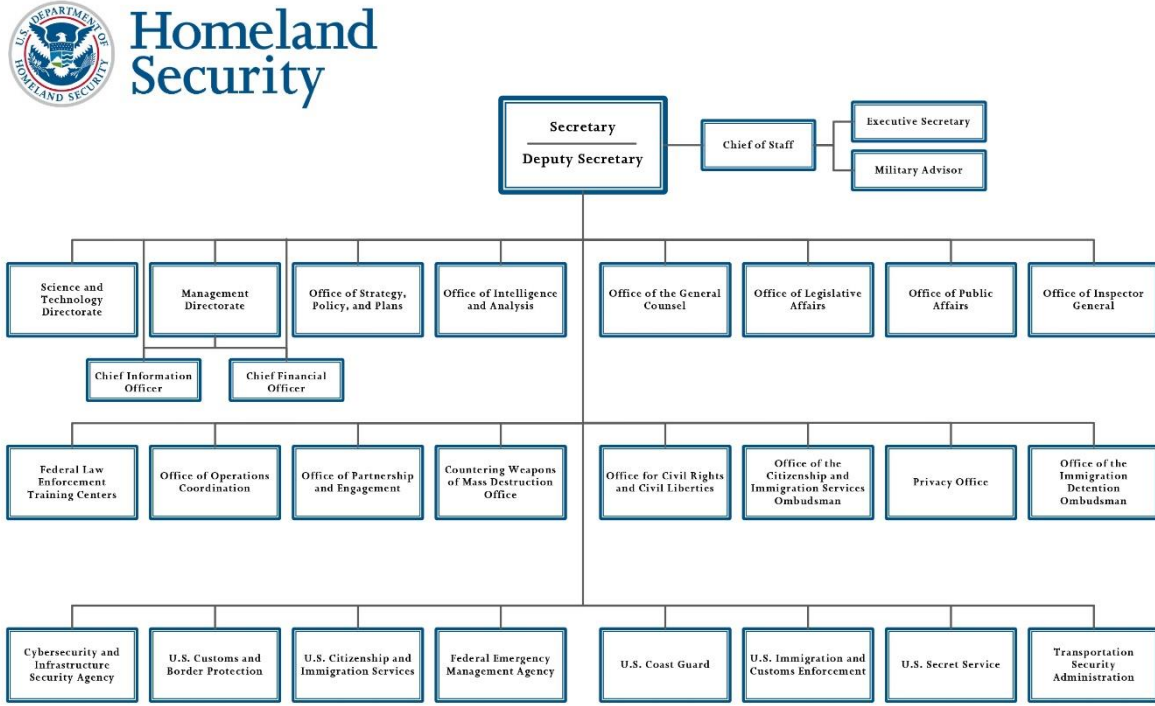
Bush'un İç Güvenlik Bakanlığı'nı kurmadaki amacı, hükümetin yasa uygulama, göçmenlik ve terörle mücadele kurumlarının çoğunu tek bir çatı altında toplamaktı. Bir yetkilinin The Washington Post'a söylediği gibi, "Yani biz odun sobası işleri yapmıyoruz, onları bir departman olarak yapıyoruz." başkan 22 federal departmanı ve kurumu İç Güvenlik Departmanı'na taşıdı, bu adım, o zamanlar federal hükümetin sorumluluklarının II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük yeniden düzenlemesi olarak tasvir edildi.

İç Güvenlik Bakanlığı tarafından dahil edilen 22 federal ajans şu şekildedir:

1. Ulaştırma Güvenliği İdaresi
2. Sahil Güvenlik
3. Federal Acil Durum Yönetim Ajansı
4. Gizli Servis
5. Gümrük ve Sınır Koruma
6. Göçmenlik ve Gümrük
7. Vatandaşlık ve Göçmenlik Hizmetleri
8. Ticaret bakanlığında Kritik Altyapı Güvence Ofisi
9. FBI'nın Ulusal İletişim Sistemi
10. Milli Altyapı Simülasyon ve Analiz Merkezi
11. Enerji Bakanlığı Enerji Güvence Ofisi
12. Genel Hizmetler İdaresi Federal Bilgisayar Olayları Müdahale Merkezi
13. Federal Koruma Servisi
14. Ev Bekleme Ofisi
15. Federal Kolluk Kuvvetleri Eğitim Merkezi
16. Ulusal Okyanus ve Atmosfer İdaresinin Entegre Tehlike Bilgi Sistemi
17. FBI Ulusal Evde Hazırlık Ofisi
18. Adalet Bakanlığı Yurtiçi Acil Durum Destek Ekibi

19. Sağlık ve İnsan Hizmetleri bakanlığı Metropolitan Tıbbi Müdahale Sistemi
20. Sağlık ve İnsan Hizmetleri bakanlığı Ulusal Tıbbi Afet Sistemi
21. Sağlık ve İnsan Hizmetleri bakanlığı Acil Durum Hazırlık ve Stratejik Ulusal Stok Ofisi
22. Tarım Bakanlığı Bloom Island Hayvan Hastalıkları Merkezi

Şekil: ABD Ulusal Güvenlik Bakanlığı Organizasyon Şeması

İç Güvenlik Bakanlığı'na Departman Katılımının Gelişimi

Bağımlılık	Yönetim
ABD Gümrük Servisi (Hazine)	ABD Gümrük ve Sınır Koruması - Denetim Sorumlulukları, Sınırlar ve Giriş Limanları ABD Göçmenlik ve Gümrük İcra Dairesi - Gümrük Kanunu Uygulama Sorumlulukları
Göçmenlik ve Vatandaşlık Dairesi (Adalet)	ABD Gümrük ve Sınır Koruması - ABD Sınır Devriyesi ve Teftiş İşleri

Bağımlılık	Yönetim
	ABD Göçmenlik ve Gümrük İcra Dairesi - Göçmenlik Hukuku Yaptırım: Gözaltı, Sınır Dışı, İstihbarat ve Soruşturmalar ABD Vatandaşlık ve Göçmenlik Hizmetleri - Şartlar ve Avantaj Programları
Federal Koruma Servisi	2009 yılına kadar ABD Göçmenlik ve Gümrük İcra Dairesi. Şu anda Ulusal Koruma ve Programlar Müdürlüğü'nde ikamet ediyor.
Ulaştırma Güvenliği İdaresi (Ulaştırma)	Ulaştırma Güvenliği İdaresi
Federal Kolluk Kuvvetleri Eğitim Merkezi (Hazine)	Federal Kolluk Kuvvetleri Eğitim Merkezi
Hayvan ve Bitki Sağlığı Muayene Hizmeti (Kısım) (Tarım)	ABD Gümrük ve Sınır Koruması - Tarımsal İthalat ve Giriş Denetimleri
Evde Hazırlık Ofisi (Adalet)	FEMA İçinde Sorumlulukların Dağılımı
Federal Acil Durum Yönetim Ajansı (FEMA)	Federal Acil Durum Yönetim Ajansı
Stratejik Ulusal Stok ve Ulusal Afet Tıbbi Sistemi (HHS)	Sağlık ve İnsan Hizmetleri, Temmuz 2004
Nükleer Olay Müdahale Ekibi (Enerji)	FEMA İçinde Sorumlulukların Dağılımı
Yerel Acil Durum Destek Ekipleri (Adalet)	FEMA İçinde Sorumlulukların Dağılımı
Ulusal Evde Hazırlık Ofisi (FBI)	FEMA İçinde Sorumlulukların Dağılımı

Bağımlılık	Yönetim
Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer (Enerji) Olaylara Karşı Önlem Programları	Bilim ve Teknoloji Müdürlüğü
Çevresel Ölçümler Laboratuvarı (Enerji)	Bilim ve Teknoloji Müdürlüğü
Ulusal Biyosavunma Analizi Merkezi (Savunma)	Bilim ve Teknoloji Müdürlüğü
Plum Adası Hayvan Hastalıkları Merkezi (Tarım)	Bilim ve Teknoloji Müdürlüğü
Federal Bilgisayar Olay Müdahale Merkezi (GSA)	Ulusal Koruma ve Programlar Müdürlüğü Bünyesinde Siber Güvenlik ve İletişim Dairesi Başkanlığı
Ulusal Haberleşme Sistemi (Savunma)	Ulusal Koruma ve Programlar Müdürlüğü Bünyesinde Siber Güvenlik ve İletişim Dairesi
Ulusal Altyapı Koruma Merkezi (FBI)	Operasyon Koordinasyon Ofisi ve Altyapı Koruma Ofisi Dahil Olmak Üzere Departmana Dağılmış
Enerji Güvenliği ve Sigorta Programı (Enerji)	Altyapı Koruma Ofisine Yerleşik
ABD Sahil Güvenlik	ABD Sahil Güvenlik
ABD Gizli servis	ABD Gizli servis

2002 İç Güvenlik Kanunu kapsamında oluşturulan aşağıdaki üç müdürlük, Temmuz 2005'te yeniden yapılanma ile lağvedilmiş ve sorumlulukları diğer idari birimlere devredilmiştir.

Yapılar genişledikçe, İç Güvenlik Departmanı birçok kez terörden kaynaklananlar dışındaki felaketlerle ilgilenmesi için çağrıldı. Siber suçlar, sınır ve göçmenlik güvenliği, insan kaçakçılığı ve 2010'daki Deepwater Horizon petrol sızıntısı ve 2012'deki Sandy Kasırgası gibi

doğal afetleri içerir. Bakanlık ayrıca, Super Bowl ve başkanın Birlik adresi devleti de dahil olmak üzere büyük halka açık etkinlikler için güvenlik sağlamayı planlar.¹⁰

20.5.1. Ulusal Güvenlik Bakanı'nın Gündemi

İç Güvenlik Bakanlığı için altı maddelik bir gündem geliştirildi ve Temmuz 2005'te Bakan Chertoff tarafından, Bakanlık politikalarının, operasyonlarının ve yapılarının Birleşik Devletleri'n karşı karşıya olduğu -mevcut ve gelecekteki- potansiyel tehditleri en iyi şekilde ele alacak şekilde uyumlu hale getirilmesini sağlamak için açıklandı.

Altı maddelik gündem, yakın vadede departmana rehberlik edecek ve aşağıdakileri sağlayacak değişiklikleri beraberinde getirecek şekilde tasarlanmıştır:

1. Özellikle afet olayları için genel hazırlığın artırılması,
2. İnsanları ve malları daha güvenli ve verimli bir şekilde taşımak için daha iyi ulaşım güvenlik sistemleri kurmak,
3. Sınır güvenliği, iç yaptırım ve göçmenlik reformunun güçlendirilmesi,
4. Ortaklarla bilgi alışverişini artırmak,
5. DHS'nin mali yönetiminin iyileştirilmesi, insan kaynaklarının, satın alma ve bilgi teknolojisinin geliştirilmesi,
6. Bakanlığın temel görevlerinin performansını en üst düzeye çıkarmak için DHS teşkilatının yeniden düzenlenmesi.

Bakanlık, gündemi desteklemek üzere, terör saldırılarına ve diğer acil durumlara hazırlık, önleme ve bunlara müdahale etme yeteneğini artırmak için İç Güvenlik Bakanlığı'nın yeniden düzenlenmesini önerdi. Bu değişikliklerin amacı departmanı daha iyi entegre etmek ve departman çalışanlarına işlerini yapmaları için daha iyi araçlar sağlamak.

1. Aşağıdaki amaçlar için yeni bir siyasi büro kurulmuştur:
  - Politikalar, düzenlemeler ve diğer girişimler için departman düzeyinde baş koordinatör olmak,
  - Departman genelinde politikaların ve organizasyonel gelişimin tutarlılığını sağlamak,
  - Uzun vadeli stratejik politika planlamasını gerçekleştirmek,

---

¹⁰ Tom Morse, *İç Güvenlik Bakanlığı Tarihi*, bağlantı: <https://bit.ly/3T5IJUF>.

- Daha önce Sınır ve Ulaştırma Güvenliği İdaresi (BTS) tarafından gerçekleştirilen politika koordinasyon işlevlerinin devralınması,
  - Buna Uluslararası İlişkiler Ofisi, Özel Sektör İrtibat Bürosu, İç Güvenlik Danışma Konseyi, Göç İstatistikleri Bürosu ve Baş İltica Görevlisi dahildir.
2. Yeni bir istihbarat ve analiz ofisi geliştirildi bunun nedeni aşağıdaki bilgilerin:
- Tüm ilgili saha operasyonlarından ve istihbarat topluluğunun diğer bölümlerinden toplanmasını,
  - Göreve odaklanarak analiz edilmesini,
  - Üst düzey karar vericiler için bilgilendirici olmasını,
  - Ve federal, eyalet, yerel ve özel sektör düzeylerinde uygun ortaklara dağıtımını sağlamak,
  - Bu ofis, eski Bilgi Analiz Müdürlüğü'ndeki analistlerden oluşmaktadır, Eski Bilgi Analiz Müdürlüğü bünyesindeki analistlerden oluşacak ve istihbarat bilgilerinin toplanması ve analiz edilmesi operasyonlarında departmanın diğer bileşenlerinin uzmanlığından yararlanacaktır.

20.5.2. Operasyonların Koordinasyonunu ve Verimliliğini Artırmak

Yeni bir Operasyon Koordinasyon Müdürü oluşturuldu, nedeni:

- Tüm organizasyon bileşenlerinde ortak operasyonlar gerçekleştirmek,
- Olay yönetimi faaliyetlerini koordine etmek,
- İstihbarat ve politikayı acil eyleme dönüştürmek için departman içindeki tüm kaynakları kullanmak,
- 7/24/365 bilgi alışverişi ve yerel olay yönetimi için ülkenin sınır merkezi olarak hizmet veren İç Güvenlik Operasyon Merkezi, bu yeni ofisin önemli bir parçası olacak.

20.5.3. Koordinasyonun Artırılması ve Hazırlık Varlıklarının Yaygınlaştırılması

- Departman genelindeki hazırlık varlıklarını birleştirmek,
- İlk müdahale ekiplerinin eğitimini, vatandaşlara erişimi, halk sağlığını, altyapıyı ve siber güvenliği desteklemek ve yüksek riskli hedefleri korumak için uygun adımların atılmasını sağlamak için ülke çapında hazırlık çabalarının kolaylaştırmak ve gözetimi sağlamak,
- Siber güvenlik ve iletişime odaklanmak,

- Biyolojik saldırılara müdahaleyi koordine etmek için departman sorumluluklarını yerine getirmekten sorumlu, yeni başhekim dahil,
- Bakanlık tarafından yönetilen bu müdürlük, Altyapı Koruma, Varlıklar ve hibeler, eğitim ve tatbikatlardan sorumlu Devlet ve Yerel Yönetim Koordinasyon ve Hazırlık Ofisi, ABD İtfaiyesi ve Ulusal Başkent Bölgesi Koordinasyon Ofisi'ni içerecektir.

Diğer bölümlerin yeniden düzenlenmesi:

- FEMA'yı temel işlevlerine odaklayarak ulusal müdahale ve kurtarma çabalarını geliştirmek.** FEMA doğrudan İç Güvenlik Bakanı'na rapor verir. Ülkemizin doğal veya insan kaynaklı afetlere müdahale etme ve bunlardan kurtulma yeteneğini güçlendirmek ve geliştirmek için FEMA, tarihi ve hayati misyonu olan müdahale ve iyileştirmeye odaklanacaktır.
- Federal Hava Mareşal Hizmetini (FAMS) daha geniş havacılık güvenliği çabalarına dahil etmek.** Federal Hava Mareşal Servisi, operasyonel koordinasyonu artırmak ve bu ortak havacılık güvenliği hedefine ulaşma çabalarını geliştirmek için Göçmenlik ve Gümrük İcra Dairesi'nden (ICE) Ulaştırma Güvenliği İdaresi'ne devredildi.
- Yasama ve hükümetler arası işlerin entegrasyonu.** Bu yeni Yasama ve Hükümetler arası İlişkiler Ofisi, hükümetler arası ilişkiler çabalarını kolaylaştırmak ve iç güvenlik bilgilerini Kongre üyeleri, hükümet ve yerel yetkililerle daha iyi paylaşmak için Yasama İşleri Ofisi ile Devlet ve Yerel Yönetim Koordinasyon Ofisi arasındaki belirli işlevleri birleştirdi.
- Emniyet Müdürlüğünün İdare Müdürlüğüne verilmesi.** Bilgi sistemleri, sözleşme faaliyetleri, güvenlik akreditasyonu, eğitim ve kaynakların yönetimini iyileştirmek amacıyla Emniyet Müdürlüğü, bu ofisin yeniden denetlenmesi için İdari İşler Müsteşarlığı'na devredilmiştir.

20.5.4. Zaman Çizelgesi

2002 İç Güvenlik Yasası (HSA), İç Güvenlik Bakanı'na departman içinde örgütsel birimler oluşturma, birleştirme, değiştirme veya sonlandırma konusunda belirli bir esneklik sağlar. Bu değişiklikleri uygulama mekanizması, Sağlık Hizmetleri Yasası'nın 872. Bölümü tarafından gerekli kılınan ve değişikliklerin 60 gün sonra yürürlüğe girmesine izin veren Kongre'ye bildirimdir.

Önerilen diğer değişiklikler kongre eylemi gerektirecektir. Bakanlık, bu ortak hedeflere ulaşmak için Kongre ile birlikte çalışacaktır.

Gündem, Faz II incelemesi sonucunda ulaşılan sonuçlara dayanmaktadır. Bakan tarafından başlatılan inceleme, İç Güvenlik Bakanlığı'nın iyileştirebileceği yollar önermek için İç Güvenlik Bakanlığı'nın neredeyse her bileşenini inceledi.

- Tehdit, güvenlik açığı ve sonuçları açısından risk yönetimi,
- Bu risk temelli yaklaşıma uygun olarak politika ve operasyonel misyonların önceliğini belirlemek,
- Birden çok düzeyde güvenliği artıracak bir dizi önleyici ve koruyucu adım oluşturmak.

10-12 konu uzmanından oluşan 18 görev gücü ve federal, eyalet, yerel, kabile ve uluslararası düzeylerde yüzlerce kamu ve özel ortak, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çok çeşitli sorunları inceledi:

- Risk/Hazırlık
- Bilgi ve İstihbarat Alışverişi
- Performans Ölçüleri
- Kolluk Faaliyetleri
- Dış Ortakları Dinlemek
- Tedarik Zinciri Güvenliği
- Ulusal Güvenlik Departmanının İç İletişimi ve Kültürü
- Araştırma, Teknoloji ve Tespit

20.5.5. DHS Kurallarını Koymak

İç Güvenlik Bakanlığı'nın misyonu, teröre ve diğer potansiyel tehditlere karşı güvenli, emniyetli ve dayanıklı bir vatan sağlamaktır. Çoğu durumda Ulusal Güvenlik Bakanlığı, düzenleyici prosedürler yayınlayarak misyonunu yerine getirir. DHS düzenleme gündemi, düzenleyici sorumlulukları olan yedi operasyonel bileşen dahil olmak üzere DHS bileşenleri tarafından yayınlanan düzenlemeleri içerir. DHS, sivil hakları ve sivil özgürlükleri korumak, işletmelerimizi entegre etmek, ittifaklar ve ortaklıklar kurmak, insan kaynakları geliştirmek, yenilik yapmak ve Amerikan halkına karşı hesap verebilir olmak için tüm kurumsal girişimlerinin yol gösterici ilkeleriyle tutarlı olmasını sağlamaya kararlıdır.

20.6. Yasal Makamlar

Aşağıdaki yasal makamlar, federal kural koyma süreci için temel gerekliliklerden bazılarını sağlar:

İdari Usul Hukuku: Federal kurumların düzenlemeleri geliştirme ve yayınlama sürecini yönetir.

Örgütsel Esneklik Yasası: ve sonrasında ne geliyorsa. Federal kurumların, önerilen ve nihai düzenlemeleri geliştirirken, düzenlemelerin küçük kuruluşlar üzerindeki etkisini dikkate almalarını zorunlu kılar.

13272 sayılı “Ajans Kurallarının Geliştirilmesinde Küçük İşletmeler İçin Uygun Değerlendirme” konulu İcra Emri, ajansları Düzenleyici Esneklik Yasasına uyumu artırmak için prosedürler ve politikalar geliştirmeye yönlendirir: İç Güvenlik Bakanlığı, İç Güvenlik Bakanlığı’na kaynaklara erişim talep etme gerekliliklerini ve 13272 sayılı Yürütme Emrini yerine getirme konusunda rehberlik sağlayan “örgütsel esneklik Yasası ve yürütme emri 13272’ye uygunluk prosedürlerine” (3 Kasım 2004) sahiptir.

12866 sayılı “Organizasyonel Planlama ve Gözden Geçirme” Kararnamesi ve 13563 “Düzenleme ve Düzenleyici İncelemenin İyileştirilmesi” Kararnamesi (PDF- 3 sayfa. 144 KB), federal kurumları, alternatifleri değerlendirmek ve fayda ve maliyetleri dikkatli bir şekilde analiz etmek gibi belirli kural koyma ilkelerini izlemeye yönlendirir ve Bilgi ve İşler Dairesi’nin federal kural koyma sürecindeki rolünü açıklar.¹¹

20.7. Bilgisayar Korsanlarından Güvenlik ve Altyapı Koruma Bakanlığı

Ağustos 2018’de İç Güvenlik Bakanı Kristen Nielsen, Ulusal Risk Yönetimi Merkezi adında yeni bir merkez kurulacağını duyurdu, New York City’de düzenlenen Siber Güvenlik Zirvesi sırasında duyurulan merkezin amacı bankacılık hizmetleri şirketlerini, enerji şirketlerini ve diğerleri ve kritik altyapıyı çökertebilecek diğer büyük siber saldırılardan korumaktır.

Zirve, Trump yönetiminin, özellikle 2018 ABD kongre seçimlerini bilgisayar korsanlığı veya Rus müdahalesinden koruma konusunda tutarlı bir siber güvenlik stratejisi geliştirmediği yönündeki milletvekillerinin eleştirileri arasında, önemli bir ulusal güvenlik endişesi haline gelen siber güvenliğe öncelik verilmesi konusunda birleşik bir cephe sunma girişimiydi.

Yeni merkez enerji, finans ve telekomünikasyon sektörlerine odaklanacak ve İç Güvenlik Bakanlığı merkezin inşasını ve faaliyete geçmesini hızlandırmaya çalışacak, Merkezin kurulması, yalnızca bir şirkete veya sektöre zarar vermekle kalmayan, aynı zamanda bir bütün

---

¹¹ ABD İç Güvenlik Bakanlığı’nın Resmî Web Sitesi, <https://www.dhs.gov/>.

olarak toplumun bozulmasına neden olabilecek, dış düşmanlar tarafından gerçekleştirilen karmaşık siber saldırılardaki artışın hükümetin farkına varmasıyla ortaya çıktı. Ancak İç Güvenlik Bakanlığı tarafından açıklanan değişiklikler ve dijital güvenlik alanındaki siber güvenlik girişimlerini desteklemeyi amaçlayan yeni bir kongre tasarısı, kritik altyapı ihlallerine karşı savunmaya iyi bir yanıt sağlayabilir.

Yeni merkezi duyuran Nielsen şunları söyledi: “Yeni bir meydan okuma için yeniden organize oluyoruz.”. Yeni merkezi, federal hükümet içinde siber güvenlik için bir irtibat noktası olarak tanımlandı. Ayrıca, İç Güvenlik Bakanlığı, etkinliğini artırmak için yasanın izin verebileceği organizasyonel değişiklikler konusunda Kongre üyeleriyle birlikte çalıştığını kaydetti.

Senatörler Maggie Hassan ve Rob Portman da bu amaçla, İç Güvenlik Bakanlığı bünyesinde siber olaylar için elektronik arama ve müdahale ekiplerinin oluşturulmasını öngören bir yasa tasarısı açıkladılar. Bu ekipler, federal kurumların ve özel kuruluşların siber güvenliğini savunacak ve meydana gelen olaylara hızlı yanıt verilmesine yardımcı olacak.

Yasa taslağını açıklayan Senatör Maggie Hassan şunları söyledi: “Siber müdahale ekipleriyle özel sektör iş birliğini teşvik eden bu yasa, siber saldırıların daha en başından önlenmesine ve meydana geldiklerinde etkilerinin hafifletilmesine yardımcı olmak için kamu ve özel sektörün uzmanlığından yararlanmaya yardımcı olacaktır.”.

Ulusal Güvenlik Bakanlığı, yeni bir kongre seçim güvenlik görev gücü ve bir tedarik zinciri risk yönetimi programı oluşturmak gibi başka projeler de üstlenmiştir.

Nielsen, ABD'nin karşı karşıya olduğu riskler hakkında artan bir aciliyetle konuştu ve şunları söyledi: “Ağlarımızın güvenliğini sağlama konusunda sıkı önlemler almazsak, sert bir darbe almamız an meselesi, siber saldırıları engelleyecek ve kesintiye uğratacak verilerimiz var, ancak bu verileri bunu yapacak kadar hızlı paylaşmıyoruz.”.

Nielsen ekledi: “Ulusal Risk Yönetim Merkezi, potansiyel olarak savunmasız hedeflere destek sağlayacak ve kritik ABD altyapısına yönelik güvenlik açıklarını ve tehditleri değerlendirme çabasının bir parçası olarak sektörler arasında simülasyonlar, testler ve tatbikatlar yürütecektir.”.

New York'taki Siber Güvenlik Zirvesi'nde üst düzey istihbarat görevlileri ve yöneticilerden oluşan bir panel Ulusal Risk Yönetimi Merkezi'nin önemini vurgulasa da AT&T CEO'su John

Donovan ABD hükümetinin bazı yönlerden hala arayı kapatmaya çalıştığını, bu durum 10 yıldır aşikar olduğunu ancak olmadığını hızlıca itiraf etti.¹²

20.8. Dijital Hizmetlerin Korunmasında Bakanlığın Rolü

Aralık 2020’de ABD İç Güvenlik Bakanlığı, ABD şirketlerini Çinli şirketlerle oluşturulan veya ilişkilendirilen dijital cihazları ve hizmetleri kullanmamaları konusunda uyarıcı bir ticaret danışmanlığı yayınladı. Ulusal Güvenlik Bakanlığı, Çin ürünlerinin, Çinli yetkililerin Batılı şirketlerden veri toplamak ve Çin’in ekonomik hedeflerini diğer ülkeler pahasına ilerletmek için yerel rakiplere iletmek için kullanabileceği arka kapılar veya gizli veri toplama mekanizmaları içerebileceğini söyledi.

İç Güvenlik Bakanlığı, Çin’in ulusal güvenlik yasalarının hükümetin herhangi bir yerli şirketi ve vatandaşı ürünleri değiştirmeye ve casusluk veya fikri mülkiyet hırsızlığı yapmaya zorlamasına izin verdiğini belirtiyor ve bakanlık bu uygulamayı Çin Halk Cumhuriyeti hükümeti tarafından desteklenen veri hırsızlığı olarak tanımlıyor.

İç Güvenlik Bakanı Vekili Chad F. Wolf şunları söyledi: Çok uzun bir süredir Amerikan ağları ve verileri, Çinli şirketlere küresel pazarda haksız rekabet avantajı sağlamak için bu verileri kullanan Çin merkezli siber tehditlere maruz kaldı.

Ve ekledi: Çin Halk Cumhuriyeti hükümetine hem kişisel hem de tescilli hassas verilere yetkisiz erişim sağlayan uygulamalar, ABD ekonomisini ve şirketleri doğrudan istismar riskiyle karşı karşıya bırakıyor ve şirketleri Çin Halk Cumhuriyeti ile ilgili bir şirketle herhangi bir anlaşma yapmadan önce dikkatli olmaya davet ediyoruz.

Ayrı bir mektupta Wolf, Çin’i Amerikan demokrasisine açık bir tehdit olarak nitelendirdi.

İç Güvenlik Bakanlığı, ticaret danışmanlığını yönetim değişikliğinden bir aydan kısa bir süre önce yayınladı ve Başkan Biden’ın önümüzdeki ay ABD İç Güvenlik Bakanlığı Başkanı’nı ataması bekleniyor.

Trump yönetimi altındaki ABD’li yetkililer, Amerikan şirketlerinin Çin’deki hırsızlıklarını bastırmaya odaklandı.

Temmuz 2020’de verdiği bir röportajda FBI Direktörü Christopher Wray şunları söyledi: FBI’nın 5.000 karşı istihbarat davasının yarısı, Çin’in Amerikan teknolojisini çalmasıyla ilgili.

---

¹² Portman, Hassan, “Introduce Bipartisan Bill to Bolster “Cyber Incident Response Teams” to Strengthen Cybersecurity”, *Protect the Homeland* August 1, 2018, <https://www.portman.senate.gov/newsroom/press-releases/portman-hassan-introduce-bipartisan-bill-bolster-cyber-incident-response>.

İç Güvenlik Bakanlığı, ABD şirketlerini Çin hırsızlığının bazen yalnızca iş ortaklıkları ve içeriden gelen tehditler yoluyla değil, aynı zamanda dijital cihazlar ve hizmetler aracılığıyla da meydana gelebileceği konusunda uyarıyor.

Bakanlık şunları söyledi: Çinli şirketlerden hizmet ve cihaz satın almayı seçen herhangi bir kuruluş, bu şirketlerle iş yapmanın ekonomik, itibar ve bazı durumlarda yasal risklerinin farkında olmalıdır.¹³

21.Üçüncü Araştırma: ABD İç Güvenlik Bakanlığı Politikalar ve Süreçler

Ekim 2020’de ABD İç Güvenlik Bakanlığı, bakanlık bünyesinde 240.000’den fazla çalışanın oynadığı rolün boyutunu belirtmek için Biden döneminde ABD yönetiminin karşı karşıya kalacağı güvenlik tehditlerine ilişkin raporunu yayınladı. Bu rapor, istihbarat bilgilerine ve uzman analizlerine dayanıyordu. Rapor, Amerikan tehditlerini siber tehditler, yabancı etkilerin Amerikan iç işlerinin gidişatına yönelik girişimleri, Rapor, Amerikan tehditlerini siber tehditler, yabancı etkilerin Amerikan iç işlerinin gidişatına yönelik girişimleri, ekonomik tehditler ve terörizmin her biçimine ek olarak, ulusötesi organize suç, yasadışı göç olgusu ve doğal afetler olarak ayırdı.

21.1. Birincisi-Siber Tehditler:

Tehditlerle başlayan rapor, İç Güvenlik Bakanlığı’nın karşılaştığı tehditlerin başında siber tehditlerin geldiğini belirterek, bunları üç türe ayırdı:

- 1. Ulus Devletlerin Tehditleri:** Rapor, Çin, Rusya, Kuzey Kore ve İran’dan gelen tehditlere odaklandı. Bunların en tehlikelisinin, Moskova’nın çeşitli Amerikan ağlarındaki boşlukları sömüren siber saldırılar gerçekleştirmesi nedeniyle, Amerikan ulusal güvenliğine zarar veren gizli askeri, ekonomik ve politik bilgiler elde etmesini sağlayan büyük elektronik yeteneklere sahip olan Rusya’nın neden olduğunu açıkladı. Ve bu sayede Amerikan devleti içindeki hayati süreçleri bozmaya çalışıyor. Rusya’nın ABD’de faaliyet gösteren Rus şirketlerini kendisiyle iş birliği yapmaya zorladığını belirtmekte fayda var.

---

¹³ Acting Secretary Chad F. Wolf Remarks as Prepared: *Homeland Security And The China Challenge*, December 21, 2020. <https://www.dhs.gov/news/2020/12/21/acting-secretary-chad-f-wolf-remarks-prepared-homeland-security-and-china-challenge>.

Ve Çine göre; Rapor, Pekin'in ABD fikri mülkiyet haklarını tehdit ettiğini ortaya koyuyor ve rapor, Çin siber saldırılarının gelişmesini ve bunların enerji, savunma, sağlık, bilgi teknolojisi ve üretim alanlarına odaklanmasını bekliyor. Buna ek olarak, rapor, Pekin'in bu ağlar aracılığıyla tüm ülkeler hakkındaki hassas bilgilere erişebileceğinden, Çin'in tüm ülkelerin ulusal güvenliğini tehdit eden küresel olarak beşinci nesil ağların inşasını kontrol etme konusundaki ısrarlı girişimlerine işaret ediyor.

2. **Siber Suç:** Fidyeye talep eden programların yanı sıra e-posta dolandırıcılığından, insanları taklit etmekten ve bilgilerini onlara şantaj yapmak veya yabancı düşmanlara büyük meblağlar karşılığında satmak için çalmaktan oluşur. Bu suçların bir sonucu olarak, ABD'nin 2018'deki kayıplarının hacmi yaklaşık 2,7 milyar ABD doları olarak gerçekleşti.
3. **Amerikan Demokratik Sürecine Yönelik Siber Tehditler:** Devlet ve devlet dışı aktörler, kusurlu devlet siber ağlarına girerek Amerikan demokrasisini etkilemeye çalışıyor. Rapor, bilgi elde etmek ve büyük meblağlar karşılığında yabancı taraflara satmak için ABD'nin kritik altyapısına yönelik "siber suçlular" tarafından gerçekleştirilen siber saldırılarda artış bekliyor.

21.2. İkinci-Dış Müdahale Girişimleri:

Rapor, dış müdahale girişimlerinin dış düzeyde Amerikan etkisini baltalamaya ve iç düzeyde vatandaşlar arasında öfke ve nefret duygularını harekete geçirmeye çalıştığını tespit ediyor. Bu, bir dezenformasyon savaşı yürüterek yapılır. Örneğin, Rusya'nın ABD içindeki siyasi ve sosyal bölünmelerle ilgili haberleri abartıyor ve Moskova'nın Amerikan kamuoyu nezdindeki itibarını zedelemek için Amerikan siyasi muhalifleri hakkında dedikodular çıkarmaya çalışıyor.

Rapor, salgın sırasında Çin, Rusya ve İran'ın ABD hükümetinin salgınla başa çıkamaması ve Çin, Rusya ve İran hükümetlerinin salgını kontrol altına almadaki başarısıyla ilgili birçok yanıltıcı hikâyeyi paylaştıklarını ve bu uydurma hikayeleri tanıtmak için geleneksel medyanın ve sosyal medyada sahte hesapları oluşturduklarını gösteriyor.

Rapor, Pekin, Rusya ve Tahran'ın, sosyal medyadaki yanıltıcı bilgi savaşlarının yanı sıra seçim süreciyle bağlantılı web sitelerini sürekli hackleme girişimleri yoluyla 2020 ABD başkanlık seçimlerine müdahale etmeye çalıştıklarını da ekliyor.

Rapor, Çin'in Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çeşitli eyaletlerin aldığı kararlarda bağımsızlık meselesini istismar etmeye yönelik sürekli girişimlerinden bahsediyordu. Pekin, en savunmasız

eyaletler içinde “havuç ve sopa” ekonomi politikasını kullandıkça, ABD Devleti içinde yumuşak Çin penetrasyonu ve ekonomik kazanımlar sağlayan kültürel, ticari ve tıbbi anlaşmalar imzalanıyor.

21.3. Üçüncüsü-ABD Ekonomik Güvenliğine Yönelik Tehdit:

Rapor bu bölümde ABD'nin ekonomik güvenliğine yönelik büyük bir tehdit olarak Çin'e odaklandı. Pandemi sırasında Çin'in tıbbi ve sıradan mallarını tanıtmak için Amerikan tedarik zincirlerinin etkisinden yararlandığına dikkat çekti. Gerçekten de Pekin, bir grup ülkeyle ticaret bağlantıları kurarak onlara uygun olmayan ilaçlar ve (uluslararası standartları karşılamayan) tıbbi koruyucu ekipman sağlamayı başardı. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde öngörülen şartnamelere uymayan yaklaşık 750 bin tıbbi maske ve Kovid-19 salgını için bir milyon yetkisiz test ele geçirildi.

Yukarıdakilere ek olarak Çin, Amerikan üniversitelerinin ve araştırma kurumlarının en son bulgularını görmek için bu öğrencileri işe aldığı Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kendi öğrenci misyonlarına güvenmektedir. Ocak 2020'de, Boston Üniversitesi'ndeki Çinli bir yüksek lisans öğrencisi, üniversitenin biyolojik araştırmasını daha sonra kişisel olarak kullanmak için Çin'e kaçırmakla suçlandı.

Bunu önlemek için ABD hükümeti şimdi Çinli öğrencileri gözetim altında tutuyor ve ABD'ye seyahatlerini kısıtlıyor. Bu nedenle Çinli öğrencilerin daha sonra Amerika Birleşik Devletleri dışındaki ülkelerde okumaya gitmeleri bekleniyor.

Raporda, son yirmi yılda ABD'de düşüş gözlemlenen Çin yatırımlarına da değinildi ve Çin yatırımlarının geri kalanının teknolojik alanlar gibi belirli alanlarda yoğunlaştığı açıklandı. Rapor, ABD hükümetinin yabancı yatırımlar üzerindeki kontrolünü sıkılaştırmasına rağmen, Pekin'in aracı kuruluşların arkasına saklanarak bunu atlatabildiğini söylüyor. Rapor, Çin'in ABD ticaret yasalarını ve fikri mülkiyet haklarını ihlal eden ilk ülke olduğunu ve bunun ABD'ye yılda yaklaşık 600 milyar dolara mal olduğunu vurguladı.

21.4. Dördüncüsü-Terörist Tehditler:

Rapor, terör tehditlerinin esas olarak hükümet karşıtı gruplar ve aşırılık yanlısı bireyler tarafından temsil edilen ülke içinde gelişen aşırılıktan kaynaklandığını tespit etti. Rapor, iki tür aşırılık yanlısı grubu birbirinden ayırıyordu: İlk tür, yabancı ideolojilerle ilişkili olmayan ve

ABD siyasi olaylarına karşı çıkan ABD vatandaşlarından oluşan “yerli aşırılık yanlısı gruplar”. İkinci tip ise, Amerikalı olması gerekmeyen ve aşırılık yanlısı ideolojileri destekleyen ve yabancı terörist grupları kendilerine rol model olarak gören “yerel aşırılık yanlısı gruplar” tarafından temsil edilmektedir.

Bahsi geçen gruplar, 2020’de Amerika Birleşik Devletleri’ndeki sosyal ve siyasi bölünmelerin derinleşmesine katkıda bulundu. Korona pandemisinin, sosyal mesafe kuralları ve pandeminin getirdiği kısıtlamalar nedeniyle bireylerin yalnızlıktan ve kötü ekonomik koşullardan muzdarip olduğu Amerika Birleşik Devletleri’nde şiddeti artırmak için doğru ortamı yarattığını belirtmekte fayda var, bu nedenle Amerika ülkesi içindeki şiddet oranları arttı.

Raporda, iç teröre ek olarak, El Kaide ve IŞİD gibi yabancı terör örgütlerinden kaynaklanan dış terörizmden de bahsediliyor. Bu örgütlerin, aşırılık yanlısı ideolojilerini yaymak veya terör operasyonları yürütmek üzere bireyleri işe almak için sosyal medyayı kullandıklarına dikkat çekiliyor. Amerika Birleşik Devletleri içinde terörist operasyonlar yürütmeyi hedefliyor, ancak bu operasyonların Washington’un iç düzeyde uyguladığı terörle mücadele stratejileri ve üzerlerindeki ilmeği sıkılaştırma ve dış düzeyde kuşatma stratejileri ile bağlantılı olarak gerçekleştirilmesi pek olası değil. Buna rağmen, bu gruplar yurtdışındaki ABD uçaklarını ve ABD askeri tesislerini hedef alabilir.

Raporda, askeri kolu Lübnanlı “Hizbullah” aracılığıyla İran’dan kaynaklanan tehlikelere değinilerek, ABD ajansları daha önce ABD içinde istihbarat toplamak isteyen kişileri tutukladığı için ABD devleti içinde terörist operasyonlar yürütmeye çalıştığını açıkladı.

Rapor, bir savaş biçimi haline gelen “biyolojik, kimyasal ve nükleer tehditlere” atıfta bulunarak bu bölümü sonlandırdı. Bazı ülkeler ABD’ye karşı oradaki sağlık ve gıda güvenliğini etkileyecek biyolojik bir savaş başlatmaya başvurabilir. Nükleer risklere gelince, bir dizi uluslararası gücün nükleer yeteneklerini geliştirme eğiliminden sonra önemli ölçüde arttı ve bu da ABD’nin nükleer güvenliğini etkileyecektir. Çünkü ABD nükleer tesisleri hedef alınabilir.

21.5. Beşincisi-Sınır Ötesi Organize Suçlar:

Bu bölümde, rapor üç unsura değindi:

Birincisi: Meksikalı Kaçakçılık Çeteleri: Amerika’nın güneybatı sınırlarından her türlü malın yanı sıra insan kaçakçılığı yapmak için çalışmakta. Raporda, Korona salgını ve sınır kapatmaların kaçakçılık oranlarını azalttığı ancak öte yandan Meksika içindeki şiddet oranlarının artmasına katkıda bulunduğu ve bunun da ABD sınırlarının güvenliğini zedelediği belirtildi.

İkincisi: Yasadışı Uyuşturucular: Bu da Amerikan vatandaşlarının hayatını tehdit ediyor Pandemi sırasında sınırların kapalı olması sırasında tedarikçiler ve kaçakçılık grupları daha az güvenli eyaletlerde temsil edilerek eroin, kokain, fentanil ve metamfetamin gibi zararlı uyuşturucuları kaçırmanın başka yollarını buldular.

Üçüncüsü: İnsan Ticareti: Korona pandemisi döneminde bu olay aktif oldu, İnsanlar, Amerika Birleşik Devletleri'ne girişlerini kolaylaştırmak için büyük meblağlar ödemeye ikna edildi, böylece bazıları daha sonra “zorunlu çalıştırma” olarak veya yetişkinler veya çocuklar için seks kaçakçılığı olarak sömürülecekti.

21.6. Altıncısı-Düzensiz Göç:

Rapor, ABD devleti içindeki göçmenlik dosyasıyla ilgili bölünmelerin, yasadışı göç konusunu ABD ulusal güvenliği için uzun vadeli bir endişe haline getireceğini belirtti. Rapor, göç yollarını iki türe ayırdı: Kara ve deniz yoluyla yasa dışı göç. Pandeminin Karayipler ve Meksika'nın yanı sıra Orta ve Güney Amerika ülkelerinden karadan gelen göçmen akışının azaltılmasına katkıda bulunduğunu, ancak sınırların yeniden açılmasıyla göç oranlarının artmasının beklendiğini ancak pandemi öncesi seviyelere dönmeyeceğini açıkladı.

Deniz yoluyla yasa dışı göç konusunda; Raporda, Karayip bölgesindeki iklim değişikliklerinin yanı sıra Haiti'deki gıda güvensizliği sorununun yanı sıra Küba'daki siyasi huzursuzluk nedeniyle artması bekleniyor. Göçmenlerin Amerika Birleşik Devletleri içinde geçim kaynakları aramaya çalışacaklarına işaret etti. Bu da İç Güvenlik Bakanlığı unsurlarının ABD kıyı bölgesinde kapsamlı bir şekilde varlığını gerektiriyor.

21.7. Yedincisi-Doğal Afetler:

Rapor, Amerika Birleşik Devletleri'nin 2020'de en yüksek kasırga oranına tanık olduğunu açıkladı; Eylül ayına kadar yaklaşık 7 tropikal kasırga meydana geldi, 1 Ekim itibariyle, yalnızca Eylül ayında meydana gelen 87 yangın da dahil olmak üzere yaklaşık 5,37 milyon dönümlük alanın kaybına, hava kirliliğine ve geniş orman alanlarının kaybına neden olan yaklaşık 94 yangın meydana geldi. Yukarıdakilerin tümü, bu felaketlerle yüzleşmek ve bunlara hazırlanmak için gerekli kaynakları sağlamak için hızlı federal ve hükümet müdahalelerinin yanı sıra kamu ve özel sektör arasında işbirliğini gerektirir.

Ve genel olarak; ABD devletinin ve dolayısıyla ABD vatandaşlarının istikrarını ve güvenliğini sağlamak için ABD İç Güvenlik Bakanlığı adına büyük çaba ve kaynak gerektiren ABD devletinin karşı karşıya olduğu tehditler arttı.¹⁴

22.ABD'nin İç Terörle Mücadele Stratejisinde Ulusal Güvenliğin Rolü

Biden yönetiminin yeni Ulusal Terörle Mücadele Stratejisi, zorlu bir mücadeleyi ve büyüyen bir tehdidi ele almak için çok katmanlı bir yaklaşım ortaya koyuyor, Beyaz Saray stratejisi, kısmen, federal yönetim ile yerel yönetimler arasında, uygulamada hala başarılması zor olan işbirliğini artırmaya dayanmaktadır. Strateji, yerel polis departmanlarının şiddet içeren aşırılıkçılığa yerel bağlamlarda en iyi şekilde uyum sağladığını ve federal kurumların buna karşı koyabileceğini varsayar. Ancak, yerel polis departmanları arasındaki farklı öncelikler ve yetenekler, yerel terörizmle mücadele girişimlerinde federal kurumlara büyük bir zorluk teşkil etmeye devam edecektir.

Amerika Birleşik Devletleri, iç terörizmden, özellikle şiddetli beyaz üstünlükçü gruplardan ve şiddetli devlet karşıtı aşırıcılıktan zarar gördü. Milli İstihbarat Dairesi Başkanlığı raporu bunu açıkça ortaya koydu. Amerika Birleşik Devletleri'nde Ku Klux Klan gibi örgütleri yerli teröristler olarak belirleyen iç yasaların yokluğunda, terörle mücadele çabalarının büyük bir kısmı yabancı terör örgütlerine odaklandı.

Son yirmi yılda, terörle mücadele kaynakları, özellikle El Kaide ve IŞİD gibi gruplarla ve onların bölgesel bağlantılı ve destekleyen kuruluşlarıyla mücadeleye ayrıldı. Amerika Birleşik Devletleri içinde bu tehdit, şiddeti Selefi-cihatçı ideoloji tarafından yönlendirilen, kendi ülkelerinde yetişen şiddetli aşırılık yanlıları tarafından karakterize edildi. Çoğu durumda, uluslararası terörist grupların merkezi liderliğiyle doğrudan temas, şiddetin ana itici gücüydü. Şiddetli ırkçı aşırılıkçılığın, devlet karşıtı silahlı tehditlerin ve Amerika Birleşik Devletleri içindeki şiddetin yayılması, üst düzey siyasi figürler tarafından önemsenmedi, ancak son zamanlarda gereken ilgiyi gördü. Bu, büyük ölçüde, 6 Ocak 2021'de Washington, D.C.'deki Capitol'deki şiddetli ayaklanmayla sonuçlanan artan sayıda saldırıdan kaynaklanıyor. Ancak o zaman iç terörle mücadele konusu bir öncelik haline geldi, dikkat çekildi ve bunun için gerekli kaynaklar ayrıldı.

---

¹⁴ "Homeland Threat Assessment", *Homeland Security*, October, 2020, https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/2020_10_06_homeland-threat-assessment.pdf.

Artan bu ilgiye dayanarak Beyaz Saray, “yerli” Amerikan terörizmine öncelik veren türünün ilk stratejisi olan Yurtiçi Terörizmle Mücadele Ulusal Stratejisini yayınladı. Bu stratejide Biden yönetimi, “Günümüzde iç terör tehdidinin en ölümcül iki unsuruna odaklanıyor: beyaz üstünlüğünü savunan ırksal veya etnik motivasyonlu şiddet yanlısı aşırılık yanlıları ve milis şiddet yanlısı aşırılık yanlıları gibi devlet karşıtı veya otorite karşıtı şiddet yanlısı aşırılık yanlıları.”. Yerel terör tehdidiyle mücadelede olumlu bir etkiye sahip olacaksa, stratejinin en başından itibaren iki büyük sorunu ele alması gerekecektir.

Şiddet içeren aşırıcılığa odaklanan tüm hükümet stratejilerinde olduğu gibi ilk zorluk, sivil bütünlüğün yanı sıra sivil hakların nasıl korunacağıdır. Çoğu durumda, ABD hükümeti doğru dengeyi kuramadı. Nefret söylemi de dahil olmak üzere hukuken güvence altına alınan ifade özgürlüğünün korunması, bu söylemin hukuken kanıtlanabilecek doğrudan bir tehdit oluşturmadığı sürece kolay değildir, ancak korunması çok önemli bir görev olmaya devam etmektedir. Bu konu önemli ölçüde ilgi gördü ve görmeye devam edecek ve tam şeffaflık sağlama taahhüdü gerektiriyor. Bir yandan insan hakları hususlarına ve uluslararası insan hakları yükümlülükleriyle uyumlu sivil toplum aktörlerinin gerekliliklerine bağlı kalırken, diğer yandan sağlam terörle mücadele önlemleri geliştirmeye çalışan diğer demokratik ülkelerden öğrenmeye devam etmeliyiz.

Çok sayıda kişiye özel yerel yaklaşım gerektiren ulusal bir sorun için kapsamlı bir stratejinin nasıl uygulanacağına ilişkin ikinci kritik zorluğa çok daha az dikkat edilecektir. Özetle, yerel taktikler ve ortaklıklar, bu terörle mücadele stratejisinin başarılı olup olmayacağını nihai belirleyicisi olacaktır. Biden yönetiminin stratejisi, tümü federal hükümet ile yerel, bölgesel ve eyalet polis departmanları arasında sürekli iş birliğini gerektiren dört sütun içeriyor.

Bu zorluk, ABD polis teşkilatındaki bireylerin bu yeni ulusal stratejinin ele almaya çalıştığı aynı iç tehdidi oluşturması gerçeğiyle daha da kötüleşiyor. Önemli sayıda polis, vatansever sloganları kötüye kullanan silahlı beyaz üstünlükçü gruplara ve “Yüzde Üç” ve “Mutabakat Muhafızları” gibi gruplara mensuptur.

Bu konuyu açık ve güvenilir bir şekilde tartışmak göz korkutucu bir görev olmaya devam ediyor. İşleri daha da zorlaştırmak için, yerel polis departmanları 911 acil durum numarasına artan bir taleple karşılaşmaktadır (çoğu arama suçla ilgili değildir, ancak yine de bir polis müdahalesi gerektirir). Stratejinin kendi üzerine yüklediği yeni yük hakkında bazı departmanlarda çok tartışma olacak. Ancak, iç terörle mücadelede ulusal stratejinin güvenlik

dışı boyutunda ne kadar olumlu yol alınırsa, güvenlik önlemi alma ihtiyacının o kadar azaldığı söylenebilir.¹⁵

---

¹⁵ *ABD'nin Yerel Terörle Mücadeleye Yönelik Yeni Stratejisinde Yerel Polisin Rolü*, Yayın Tarihi, 30 Haziran 2021, <https://bit.ly/3Nr6mE9>.

HMEİMİM ÜSSÜ: AFRİKA'YA RUS KÖPRÜBAŞI

Dr. Ahmad Muaffak Zaidan / Suriye

İdari Yapımcı / Al-Jazeera Kanalı, Programlar Müdürlüğü, Araştırma Departmanı

zaidana@aljazeera.net

Özet

30 Aralık 2015'te Suriye'deki konsolide edilen Rus varlığı, yalnızca Rusya'nın Suriye'ye yayılması anlamına gelmiyordu. Daha ziyade, Akdeniz'e ve öncelikle hava ve deniz üssünün silah cephaneliğini ve paralı askerleri Afrika'ya taşımak ve desteklemek için bir sıçrama tahtası olarak Afrika'ya doğru yaptığı bir genişleme hamlesiydi. Bu hamle, Batı ve özellikle Fransız kuvvetlerinin oradan çekilmesinden sonra hızlandı. Amerika'nın Ortadoğu bölgesinden ve daha sonra Afganistan'dan da çekilmesi, Rusya'nın bölgedeki açgözlülüğünü artırmıştır. Bu durum, Batılı müttefiklerine bağımlı rejimlerin zayıflığı olarak yansıtılmıştır.

Yeni üs, özellikle Wagner grubu aracılığıyla Orta Afrika Devlet Başkanı'nın korunması açısından, Rusya'nın Afrika'daki etkisini artırmada önemli bir rol oynamıştır. Male'de, Libya'da, Sudan'da ve Mozambik'te de aynı faaliyetler gözlemlenmektedir. Bu devletlerde Ruslar faaliyetlerini meşru kılmak için İslam devleti ve el-Kaide unsurlarını kullanmışlardır.

Hmeymim Hava Üssü, Hafız Esad'ın 1971'de, iktidarı ele geçirmesinden sadece bir yıl sonra, kendisini korumak için Tartus Donanma Üssü'nü Rusya'ya tahsis etmesinden bu yana, iktidardaki Esad ailesi ile Moskova arasındaki tarihi ilişkilerin devam ettiğini göstermektedir. Neredeyse kırk yıl sonra oğlu Beşar, kendisini halkının gazabından korumak için Hmeymim Hava Üssü'nü Rusya'ya teslim ederken aynı şeyi yapmıştır. Ancak Rusya için mesele bunun çok ötesindedir. Yeni üs, geçtiğimiz dönem boyunca açığa çıkan donanma üssü için hava koruması sağlamıştır. Ek olarak bu üs, Rusların Afrika'ya ulaşma stratejisinde önemli bir rol oynamıştır.

Hmeymim, Libya'daki Bingazi ve Vatiyye hava üssüne giden Rus hava trafiğine hizmet etmede de etkili olmuştur. Ardından, Halife Hafter'in kuvvetleri üssün kontrolünü kaybetmeden önce Moskova tarafından Venezüella'ya uçak uçurmak için kullanılmıştır. Bu arada, Hafter'in yanında savaşmak için Suriyelileri toplama konusunda Rusya'nın ne seviyede müdahil olduğunu tespit etmek hala zordur. Bununla birlikte, son raporlar en azından Hmeymim'in Suriyeli askerlerin Libya'ya taşındığı bir toplanma noktası olarak kullanıldığı tezini desteklemektedir. Bu yardım, Esad ile Hafter arasındaki ikili anlaşmanın bir parçası olsa bile, özellikle Libya'ya gönderilen savaşçıların sadece Ulusal Savunma Kuvvetleri'nden oluşan rejim yanlısı milislerini değil, aynı zamanda IŞİD mahkumlarını da içerdiğine dair raporlar göz önüne alındığında, Rusya bir simsar gibi davranıyor gibi gözükmektedir.

NATO ülkelerini caydıracak SU-57 ve diğer uçaklar gibi nükleer bombardıman uçakları ve gizli bombardıman uçaklarını kabul edip konuşlandırmasını sağlayacak kapasiteyi oluşturmak üzere üs genişletilmiştir. Özellikle Rusya'nın Esad'ı iktidarda tutmadaki başarısından sonra, askeri cephaneliklerini taşımak için geçiş durağı olarak üs daha da genişletilmiştir.

Dünyadaki askeri enstitüler, Rusya'nın Afrika'ya yaptığı askeri satışlardaki payının son zamanlarda Batı'yı geride bıraktığını; Rusya'nın payının %37,6 iken Amerika'nın payının ise sadece %16 olduğunu ortaya koymuştur. Bu tür askeri kazanımlar, yakın zamanda 54 Afrika ülkesinin Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etme kararını kınamak için oy kullanmadığı BM Genel Kurulu'ndaki oylama sırasında siyasi kazanımlarla takip edilmiştir. Sadece 16 devlet Rusya'ya karşı oy kullanırken, Batı'nın Suriye'de Rusya ile savaşmakla ilgilenmediği söylemini reddedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Rusya, Suriye, Hmeymim, Hava Üssü.

1. Giriş

Son yıllarda, Suriye kıyısındaki Hmeimim Üssü, Afrika'ya genişleme ve diğer tarafta Arap yakasına bakan bir dizi ülkenin bulunduğu Akdeniz'de Batı'yı caydırma konusunda gerçek bir Rus köprüsü oluşturdu. Rusya'nın Suriye kıyılarındaki varlığının tarihi, iktidara gelmesinden bir yıl sonra, özellikle 1971'de Rusya'ya sigorta olarak iktidarda kalabilmesi için Tartus Deniz Üssü'nü vermeye hevesli olan Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad dönemine kadar uzanıyor. Yaklaşık kırk yıl sonra oğlu Beşar Esad'ın Rusya'ya Hmeimim Hava Üssü'nü aynı amaçla verdi. Bu amaç Suriye devriminin somutlaştırdığı popüler öfkeden korumaktır. Bu, kırk yıl boyunca hava sahası açık olan bir Rus deniz üssü için ilk kez hava koruması sağladı. Ancak Rusya'nın hedefi, Beşar Esad'ın istediğinin çok ötesindeydi, çünkü yapmak istediği şöyleydi. Birincisi: üssü, Batı'nın geri çekilmesinden sonra Afrika'daki varlığı için bir köprübaşı olarak kullanılması ve özellikle Orta Afrika ülkelerinden, Mali ve diğerlerinden çekilen Fransızlar ve Afganistan'daki Amerikan geri çekilmesiyle pekiştirildi. Ortadoğu'yu Rusya'nın IŞİD varlığı bahanesiyle genişleterek sömürmesi, otoriter rejimler, Batı'nın koruma ve desteğine olan güveni azalması ve koruma için onlara güvenmeye başvurmaları ki bu korumanın en büyük kanıtı, Rusya'nın Beşar Esad'ı korumaya yaptığı yatırım.

Bu makale, Hmeimim Üssü'nün jeostratejik önemini ve Rusya'nın Suriye devrimine yönelik şiddetli savaşının ötesinde amaçlara hizmet edecek şekilde genişlemesini incelemektedir ve aynı zamanda bu makale, üssün varoluş nedenini iki stratejik Rus hedefine geri döndürmektedir. Birincisi: Orta Afrika'ya erişim ve onu Batı egemenliğinden koparmak. Bu erişim, Rusya'nın Libya, Sudan, Mısır, Orta Afrika, Mali, Mozambik ve diğerlerinde artan rolüyle, Wagner Şirketi¹ tarafından temsil edilen paralı askerlerin Suriye'den ilgili ülkelere transferinden veya bir transit istasyon olarak kullanılmasından bu tür erişimin biçimlerinin ve kalıplarının çokluğu ile örneklendi. Ayrıca, Suriye paralı askerlerini Rusya'nın Libya'daki müttefiki isyancı General Khalifa Hafter'in yanında savaşmak için transfer etmesi. Buna ek olarak, Afrika ülkelerine silah transferi ve satışı, ayrıca bu ülkelerdeki Rus hava üslerine hizmet vermesi.

İkinci stratejik hedef ise: Batı'yı caydırmak, bunun içinde S-400 ve S-300 gibi gelişmiş hava savunma sistemlerini konuşlandırmanın yanı sıra stratejik nükleer bombardıman uçaklarının, CU57 stratejik uçaklarının ve nükleer savaş gemilerinin konuşlandırılmasına hizmet etmek için

---

¹ Rusya'daki paralı asker savaşları için en büyük özel şirket olan Wagner, raporlara göre on bin savaşçıya sahip ve karargâhı Rus Askeri İstihbarat Üssü'nün yakınındaki Rus "Molkino"da. Şirket, 2014 yılında Hitler hayranı olan emekli Rus General Dmitry Utkin tarafından kuruldu. Putin'in aşçısı olarak bilinen ve Kremlin'e yakın bir Rus oligark olan Yevgeny Prigozhin tarafından finanse ediliyor.

üssü genişletmek. Bu da doğrudan Batı'yı hedef alan ve Suriye'de bulunmasına neden olan Esad'ı korumak ve DAES ile savaşmakla alakası olmayan bir yayılmadır.

2. Hmeimim Üssü Ayakta ve Genişliyor...

Hmeimim Üssü, daha önce çöküşü “yirminci yüzyılın en büyük jeostratejik felaketi” olarak tanımlayan Sovyetler Birliği'nin ihtişamını yeniden kazanmayı hedefleyen Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e göklerden bir hediye olarak geldi. Bu hibe, Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad'ın 1971'de Sovyetler Birliği'ne vermesinden bu yana havadan açıkta kalan Tartus Deniz Üssü için hava koruması sağladı. Bu da Rusya'nın bir taşla birkaç kuş vurmasına neden oldu. MiG-29'un Tartus Üssü'ndeki Rus uçak gemisinden havalanamaması, çarpışması ve denize düşmesiyle birlikte, Hmeimim Hava Üssü tek Rus genişleme ve ilerleme platformu olarak rolü güçlendi. Etki ve nüfuzunun genişlemesinde üssün ihtiyaçlarını karşılamak için Rusya, üsse yeni topraklar ekleme ve pistlerinin sayısını artırma stratejisine başvurdu.² Bu da, bu askeri genişlemenin Suriye devrimini bastırmak veya DAES ile savaşmak için askeri ihtiyaçlarının çok ötesinde olduğu anlamına geliyor.

3. Tartus ve Hmeimim... Afrika'ya Nüfuz Araçları

1991 yılına kadar, Amerikan Altıncı Filosu'na karşılık gelen Rus Beşinci Filosu'na hizmet verecek bir deniz noktası dışında, Akdeniz'de Rus Donanması'nın varlığı yoktu. Bu tür hizmetler, Rusya'nın Atlantik ve Hint okyanuslarına uzun mesafeli yolculuklarına yardımcı oldu. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, Moskova'nın yurt dışındaki üslerine yaptığı harcamalara olumsuz yansdı. Bu nedenle Rus filosu Tartus'tan çekildi ve 2012 yılına kadar, özellikle Karadeniz'den gelen Rus donanma gemilerine hizmet verirken harap bir hizmet tesisi olarak kaldı. Bu da, Akdeniz ile Karadeniz arasındaki askeri ilişkiyi doğrulamaktadır. Suriye devriminin patlak vermesiyle birlikte Rusya, özellikle rejim bocalarken donanma tesisini boşaltmayı düşündü. Ancak, 2015 yılında, Suriye'yi işgal etmeye ve Tartus Deniz Üssü'nü nükleer yakıtlı bir gemi de dahil olmak üzere savaş gemilerini alacak şekilde yenilemeye ve genişletmeye karar verdiğinde mesele aniden değişti. Bütün bunlar DAES'e karşı savaş bahanesiyle yapıldı.

---

² Bakınız. Londra merkezli Arap TV'nin hazırladığı, 23.12.2021 tarihinde yayınlanan ve gösterim tarihi 10.20.2022 olan belgesel filmi, <https://cutt.us/YyNc7>.

Rusya'nın askeri olarak genişlemesiyle ve Suriye devletinin ana eklemlerinde, iş Suriye devletinde varlık satın almaya geldi. Üs Suriye ötesi boyutlar kazanmaya başladı. Rusya'nın 2018'deki hamlesi, Sudan Devlet Başkanı Ömer Hasan el-Beşir'i, rejim üzerindeki Arap ambargosunu kırmak için Rusya'nın bir çabasıyla Suriye rejiminin Başkanı Beşar Esad'ı ziyaret etmeye ikna etmeyi başardı. Hmeimim Üssü'nden Hartum'a giden bir Rus uçağı, onu Şam'a getirmek ve Esad ile görüşmek için havalandı. Bunun rejimle normalleşme ve onu Arap Birliği'ne geri döndürmenin bir başlangıcı olacağını umuyordu. Moskova, bu adımla diğer Arap ülkelerinin de arkasından koşacağını ummuştu. Zira o zamana kadar, dış politikasına, Suriye'de askeri bir zafer olarak gördüğü şeyi yatırım yapamadığı ve başlangıcı Esad rejimi üzerindeki kuşatmayı kırmak olan siyasi bir zafere dönüştüremediği için kızgındı. 2019 yılında bir halk ayaklanmasında El Beşir'in düşmesiyle bu düşüşün asıl kurbanı Esad'ın flotasyon dalgasının momentumu ve üzerindeki kuşatma kırıldı gerilemesi oldu. Yeni Sudan Askeri Konseyi lideri General Abdel Fattah Al-Burhan, Batı ile reform ve Beşir rejimi ile Batı arasındaki tarihsel olarak gergin ilişkilerin restorasyonu için dizginsiz bir istek gösterdi. El Beşir'in başlattığı Sudan'ın Esad ile normalleşmesini frenledi.

Ancak bu gerileme, Afrika'daki bir Rus fırsatıyla dengelendi. Orta Afrika Cumhuriyeti Devlet Başkanı Faustin-Archange Quadira'nın Fransız desteğini geri çekerek, Moskova'nın boşluğu doldurması için hızlı davrandı ve Başkan Faustan, silah ve mühimmatla güçlendirilmiş Wagner milislerini göndererek destekledi. Bunun için Hmeimim Üssü bir istasyon ve platform olarak kullanıldı. Böylece Moskova, Orta Afrika Cumhuriyeti'ne silah tedarikine ilişkin Birleşmiş Milletler ambargosunu ihlal etmiş oldu. Bunu Afrika'da gizemli bir şekilde öldürülen üç Rus gazeteciden oluşan bir gazetecilik araştırması açığa çıkarmıştı ve bu bölgedeki Rus kırmızı çizgilerini aştığı şeklinde yorumlandı.³

Geçen Mayıs'ın yirmi altısında Batılı ajanslar, Rus MiG-29 uçağının Hmeimim Üssü'nden havalanıp Libya'daki Al-Jufra Üssü'ne gelişini gözlemledi. Bu da Hmeimim Üssü'nün Akdeniz ve Afrika'da artan Rus varlığında oynadığı merkezi rolün açık bir kanıtıydı.⁴ Bir ABD istihbarat raporunda, 14 Rus MiG-29 ve Sukhoi-24 askeri uçağının, Libya'ya havalanmadan önce Rus

---

³ Rus gazetecilerin Orta Afrika'da öldürülmesiyle ilgili heyecan verici ayrıntılar, Al-Jazeera web sitesi 02.08.2018, ajanslara atıfta bulundu, 10.20.2022 tarihinde görüntülendi, <https://cutt.us/cCfzX>.

⁴ Anton Mardasov, <https://cutt.us/f9m6V>, 28.05.2022.

kimliklerini gizlemek için Rusya'dan Suriye'deki Hmeimim Üssü'ne uçarak orada boyandıklarını gözlemlendi.⁵

Hmeimim Üssü ise silah, mühimmat ve askeri teçhizat transferi yoluyla Libya Al-Wattia Üssü'ne ve Bingazi'ye giden Rus uçaklarının hava trafiğini kolaylaştırmada bir rol ve yeni bir boyut teşkil etti. Raporlar, üssün Venezüella'ya bile paralı asker göndermedeki rolünden bahsediyor. Ve bu, Rusya ile müttefik Halife Hafter'in güçlerinin bu rolü oynayan Al-Wattia Üssü'nü kaybetmesinden önceydi. Hmeimim Üssü'nün en önemli işlevlerinden biri, rejime bağlı Suriyeli paralı askerlerin, müttefiklerini güçlendirme ve Afrika'daki varlığını güçlendirme umuduyla Hafter'in saflarında savaşmak üzere transfer edilmesiydi. Suriye rejimini Arap dünyasının ortasında yüzeye çıkarma politikasını güçlendirmenin yanı sıra daha sonra güçlü bir Arap tepkisiyle karşı karşıya kaldı. Bu olay, Ürdün, Libya ve hatta Mısır'ın Suriye rejimiyle normalleşmeye karşı hamlelerinde meydana gelen dönüşte belirgindi. Kaldı ki bu, Rusya'nın kısmi askeri zaferini siyasi bir zafere çevirme arzusuyla tamamen çelişiyor. Uzun bir Financial Times soruşturması, ABD'nin Suriye muhalefetindeki eski elçisi James Jeffrey'in şunları söylediğini aktarıyor: Rusya'nın 2015'te Suriye'ye müdahalesi Esad'ı desteklemeyi değil, Rusya'nın Ortadoğu'daki etkisini güçlendirmeyi ve Akdeniz'deki deniz üssünü güvence altına almayı amaçlıyordu.⁶

4. Hmeimim... Suriye'nin Ötesinde

Suriye'deki kısmi Rus askeri zaferi, Rusların Suriye'nin ötesine yayılma iştahını cezbedi. Bu nedenle Tartus ve Hmeimim'deki iki üssünü genişleme ve yayılmak için gelişmiş üsler yapmaya karar verdi. Uzmanlar, Rusya'nın Suriye ve Akdeniz'den sonraki ufkunun, bu üsler Rusya'nın Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki yeniden yatırımını desteklediği sürece, Akdeniz'e daha fazla müdahil olmaya ve önümüzdeki yıllarda kalkınma ve gelişmeye istekli olmaya odaklandığına inanıyor.⁷ Hmeimim Üssü'nün değeri, Ukrayna Savaşı'nda bile ortaya çıktı. Uzmanlar, Rus donanma gemilerinin, hareketi kolaylaştırmak için destek noktalarının

---

⁵ Robert E. Hamilton, Chris Miller and Aaron Stein, *Russia's War in Syria: Assessing Russian Military Capabilities and Lessons Learned*, Foreign Policy Research Institute, published by Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 2020, <https://cutt.us/6MmLx>.

⁶ 25.07.2022 tarihinde yayınlanan Financial Times, <https://cutt.us/qDuof>.

⁷ Robert E. Hamilton, Chris Miller and Aaron Stein, *Russia's War in Syria: Assessing Russian Military Capabilities and Lessons Learned*, Foreign Policy Research Institute, published by Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 2020, <https://cutt.us/BGT0I>.

yokluğunda, özellikle de Rus Kuzey Filosu'nun Kızıldeniz'e ve Batı Akdeniz'e doğru geçerken ileri deniz konuşlandırılmasına devam edemeyeceğini ve destekleyemeyeceğini söyledi.⁸

Rusya'nın Suriye üslerinde konuşlandığı askeri ve silahlanmanın, Rusya'nın Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki çatışmalarda, özellikle iki bölgedeki etkisinin güçlenmesiyle birlikte kullanılması kaçınılmaz ve kesindir. Böylece Moskova kendini, rejimlerini korumak ve onlara destek sağlamak karşılığında kendilerini ipotek eden otoriter rejimler ve zayıf devletler için bir sigorta poliçesi olarak sunmayı başardı. Moskova bunu doğrudan ve kısa vadede, kendi halkına ne yaparsa yapsın cezadan kaçma becerisi ve benzerlerinin cezadan kaçma becerisiyle emsal teşkil eden Suriye rejiminin başının yanında yer alarak gördü. Rusya'nın iki üsteki varlığından elde ettiği kazanımlara ek olarak, Güney Akdeniz'deki Atlantik etkisini zayıflatarak Rusya üzerindeki Atlantik baskısını hafifletiyor. Özellikle de Tartus'un Suriye Deniz Üssü Moskova'nın toprakları dışında tek Rus deniz üssü sayılmakta.⁹

Rusya'nın bu varlığı Suriye'deki Amerikalıları defalarca taciz etti, geçen Eylül ayının başında Rusya, yüzlerce Amerikan kuvvetinin konuşlandığı yerde Suriye'nin doğusundaki Al-Tanf'taki Amerikan üssünü bombalamak için bir askeri uçak gönderdi. Herhangi bir kayıp bildirilmedi ve daha sonra Rusya, NATO güçlerini caydırmak ve Karadeniz'deki operasyonları için dış savunma sağlamak amacıyla Akdeniz'e bir nükleer savaş gemisi göndererek aynı şeyi yaptı.¹⁰ Ancak buna karşılık Amerika, Türkleri endişelendiren Yunan üslerindeki varlığını güçlendirerek Rus ve Çin genişlemesine sessiz kalmıyor. İtalya, Mısır, Filistin Yönetimi, İsrail, Yunanistan, Ürdün ve Kıbrıs'ı içeren Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nu başlatarak, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği bir gözlemci üyeliğini koruyarak yumuşak güce yöneldi. Şunu söylemekte fayda vardır; Hmeimim'deki tüm Rus hazırlıkları ve konuşlanması, yerleştirilen silahların niteliği, türleri ve hatta kullanımları da dahil olmak üzere, üsteki Rus varlığının Suriye'nin, Suriye devriminin bastırılmasının ve DAES'e karşı mücadelenin çok ötesinde olduğunu açıkça göstermektedir. Suriye gerçeğini gözlemleyen birçok askeri uzman, Rusya'nın Suriye rejimini koruma ve onunla savaşan devrimci güçlerle savaşma konusundaki hevesine kıyasla, İslam Devleti ile savaşmaya odaklanmadığını söyledi, Rusya'nın 320'den fazla silah türüyle yaptığı deneyler,¹¹ Rus silahlarının satışını teşvik etme fırsatı buldu. Rostec Arms'ın direktörü Sergey Chemezov, Şubat 2017'de şunları söyledi: "Suriye'deki askeri

---

⁸ Ibid, pp. 123.

⁹ Ibid, pp. 125.

¹⁰ Nicholas Saidel: The Eastern Mediterranean Requires a More Muscular American Strategy, 16.09.2022.

¹¹ Rusya Savunma Bakanı: Suriye'de 320'den Fazla Silah Türünü Test Ettik, Anadolu Haber Ajansı, 07.14.2021, 18.10.2022'de görüntüldü, <https://cutt.us/PqO3H>.

operasyon, Rus füzeleri, uçakları ve savaş gemileri için ücretsiz reklamdır.”. Uzmanlara göre, Rus silahlarının elde ettiği başarılar, Suriye rejim güçlerinin lehine önemli ölçüde değişen savaşların gidişatını değiştirmenin önemli bir nedeniydi. Moskova, bu zaferleri siyasi, ekonomik ve medyada, silahları savaş alanında test etme fırsatının, kalitelerinin en iyi kanıtı olduğunu ilan etmek için kullandı.

Stratejik Değerlendirmeler Enstitüsü'nden Profesör Ivan Konovalov, Suriye'deki savaşa katılımlarından sonra bazı Rus silahlarının daha fazla talep göreceğine inanıyor ve Rus silahlarının Suriye'deki yeteneklerinin gözden geçirilmesinin başarılı olduğuna dikkat çekiyor. Rus askeri operasyonunun bir hedefi olmamasına¹² ve üssün ulaştığı bu hedeflerden uzak olmasına rağmen, Rusya'nın stratejisi Batı'nın Libya petrol ve gazına bel bağlamasını, Rus gazına esir ve rehin olması üzerine kurulmaktadır. Foreign Policy'de bir yazar, Libya'daki kanıtlanmış petrol rezervlerinin 48 milyar varil ve doğalgaz 53 trilyon fit küp olduğunu ve ayrıca Afrika'daki toplam petrol rezervlerinin %39'una sahip olduğunu ve dolayısıyla Libya'nın Avrupa kıtasının eşliğinde, potansiyel bir enerji devi olduğunu belirtti. 2020'de ihracatının yüzde 63'ünü kıtaya (başta İtalya, İspanya ve Almanya) sattı ve 2021'de günlük 1 milyon varilin üzerinde üretime ulaştı. Ve 2020'den beri Wagner milisleri, Libya'daki tüm üretimi kesintiye uğratmasına ve Avrupa Birliği'nin Libya'daki enerjiden yararlanarak Rusya'daki enerji bağımlılığını azaltmak için gelecekteki herhangi bir çabasını engellemesine izin veren bir konuma geçti.¹³ Akdeniz'deki Hmeimim ve Tartus Üssü'ndeki Rus hareketi, Lübnan'daki Trablus limanındaki ve İsrail, Yunanistan, Lübnan, Türkiye, Mısır ve Suriye'deki Akdeniz'e bakan diğer limanlardaki Çin hareketi ile koordinelidir. Bu nüfuz, ABD ve NATO'nun bölgede manevra kabiliyetini etkileyebilir.¹⁴

Tarafları Rusya, Çin ve İran'ı içeren bir üçgen arasında geçici bir taktik ittifak gibi görünen şey, Suriye'de bu taraflar arasında stratejik bir ittifak haline geldi ve Ukrayna'da bedeli Batı, özellikle Amerika tarafından ödeniyor. Bütün bunlar, bu taraflarla terörizm ve aşırılıkçılık olarak tanımladıkları şeylere karşı mücadele etme kisvesi altında gerçekleşti ve Batı ve özellikle

---

¹² Mortada Al Shazly: *Rus Silahlarının Suriye'deki Deneyimi.. Milyarları Doğuran Savaş*, 10.07.2017, 10.20.2022 tarihinde izlendi, <https://www.noonpost.com/content/20179>.

¹³ Dış Politika: Rusya'nın Libya'daki Varlığı Putin İçin Ukrayna'daki Çatışmalardan Daha Önemli, Al Jazeera web sitesi tarafından 10.07.2022 tarihinde çevrilen bir makale, 18.10.2022'de görüntülendi, <https://cutt.us/uY7Uq>.

¹⁴ Suriye'deki Çin'in Orta Doğu'daki Etkisini Güçlendirmesi İçin Herhangi Bir Fırsat, Londra Arapları 14.06.2020 tarihinde yayınlandı, 20.10.2020'de izlendi, <https://cutt.us/Ttxfg>.

Amerikan etkisindeki düşüş pahasına tüm silahlarını yaymak ve bölgedeki etkilerini genişletmek için bir bahaneydi.

5. Hulasa

Makale, Batı'nın halk devriminin başlangıcından bu yana Suriye rejimini devirme konusundaki rehabetinin, rejime 12 yıl cezadan kaçması için altın bir fırsat sağladığı ve bunun diğer tiranları da aynı yolu izlemeye teşvik edeceği sonucuna varıyor. Ayrıca Rusya'yı, Beyaz Miğferlere göre 217 kez kimyasal silah kullanan Esad rejimini, otoriter rejimleri destekleyen kapsamlı bir Rus stratejisinin çekirdeği olması için desteklemeye teşvik etti. Batı'nın bu rehabeti Rusya'yı Suriye kıyılarında, amaçları Suriye'nin çok ötesinde görünen ve Batı'nın özellikle Afrika'daki, hatta Ukrayna'daki ve belki de gelecekte tüm bunların ötesindeki nüfuzunun pahasına görünen iki deniz ve hava üssünü güçlendirmeye yöneltti. Makale, yıllardır bulaşan Suriye yarasının Wagner milislerinin transferi ve Afrika ülkelerine Rus müdahaleleri yoluyla çevresindekilere de bulaştığını ve bu durumun Batı çıkarlarına zarar verecek, tekili olan bir bölgede Batı çıkarlarına zarar vereceğini vurguluyor.

KAYNAKÇA

- Al Jazeera. *Dış Politika: Rusya'nın Libya'daki Varlığı Putin İçin Ukrayna'daki Çatışmalardan Daha Önemli*, web sitesi tarafından 10.07.2022 tarihinde çevrilen bir makale, 18.10.2022'de görüntüldü, <https://cutt.us/uY7Uq>.
- Al-Jazeera. *Rus Gazetecilerin Orta Afrika'da Öldürülmesiyle İlgili Heyecan Verici Ayrıntılar*, web sitesi 02.08.2018, ajanslara atıfta bulundu, 10.20.2022 tarihinde görüntüldü, <https://cutt.us/cCfzX>.
- Anadolu Haber Ajansı. *Rusya Savunma Bakanı: Suriye'de 320'den Fazla Silah Türünü Test Ettik*, 07.14.2021, 18.10.2022'de görüntüldü, <https://cutt.us/PqO3H>.
- Anton Mardasov, <https://cutt.us/f9m6V>, 28.05.2022.
- Financial Times. 25.07.2022 tarihinde yayımlandı, <https://cutt.us/qDuof>.
- Londra merkezli Arap TV'nin hazırladığı, 23.12.2021 tarihinde yayınlanan ve gösterim tarihi 10.20.2022 olan belgesel filmi, <https://cutt.us/YyNc7>.
- Mortada Al Shazly: Rus Silahlarının Suriye'deki Deneyimi.. Milyarları Doğuran Savaş*, 10.07.2017, 10.20.2022 tarihinde izlendi, <https://www.noonpost.com/content/20179>.
- Nicholas Saidel. *The Eastern Mediterranean Requires a More Muscular American Strategy*, 16.09.2022.
- Robert E. Hamilton, *Chris Miller and Aaron Stein, Russia's War in Syria: Assessing Russian Military Capabilities and Lessons Learned*, Foreign Policy Research Institute, published by Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 2020, <https://cutt.us/6MmLx>, <https://cutt.us/BGT0I>.
- Suriye'deki Çin'in Orta Doğu'daki Etkisini Güçlendirmesi İçin Herhangi Bir Fırsat*, Londra Arapları 14.06.2020 tarihinde yayımlandı, 20.10.2020'de izlendi, <https://cutt.us/Ttxfg>.

AVRUPA BİRLİĞİ’NİN BÜYÜMESİ VE ORTAK DIŞ VE İÇ GÜVENLİK POLİTİKASI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ VE YAPILACAK ÇIKARIMLAR

Arş. Analisti Av. Yazan Shobaki / Filistin

Avukat / Cabinet Dem Rousseau Conseil, Rabat, Fas

yazshobaki@gmail.com

Özet

Avrupa Birliği Antlaşması (TEU), barışı korumak, küresel güvenliği artırmak, uluslararası iş birliğinin ve demokrasinin, hukukun üstünlüğünün ve temel özgürlüklere saygının artırılması ve pekiştirilmesini teşvik etmek amacıyla 1993 yılında Avrupa Birliği’nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’nı (CFSP) kurmuştur. Günümüzde, Avrupa Parlamentosu CFSP’yi denetler ve özellikle AB delegasyonlarına, AB Özel Temsilcileri’ne (EUSR’ler) ve Avrupa Dış İlişkiler Servisi’ne (EEAS) yardımcı olarak büyümesine aktif olarak katılım sağlamaktadır. CFSP’nin boyutu ve kapsamı ile AB’nin uluslararası faaliyetlerini destekleyen AB mali araçları, Avrupa Parlamentosu’nun bütçe yetkisi tarafından şekillendirilmektedir.

Bu çalışmanın ana odak noktası, paylaşılan dış ve güvenlik politikalarının Avrupa Birliği’ni (AB) nasıl etkilediği ve Avrupa Parlamentosu’nun yetkilerinin bu kararda ne ölçüde rol oynadığıdır. Bu çalışma aynı zamanda, anlaşmalar yoluyla Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’nın gelişimine, AB Parlamentosu’nun rolü ve etkisine ve AB’nin dış ilişkileri ve küresel stratejilerinin siciline bakacaktır.

Antlaşmalar, yasal reformlar ve parlamento kararları hakkındaki materyalleri incelemek ve betimleyici analitikte ifade edilen bir vaka çalışması yaklaşımını benimsemek dahil olmak üzere çok sayıda farklı kaynağın kullanılması yoluyla; bu araştırma makalesi, son birkaç on yılda Avrupa Parlamentosu ve CFSP arasındaki hem nedenselliği hem de korelasyonu eleştirel bir şekilde ele alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Dış Politika, Güvenlik Politikası, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, AB Parlamentosu.

1. Giriş

Avrupa Birliği'nin (AB) genişlemesiyle ilgili olarak, özellikle ortak tarım politikası, çevre, bütçe kaygıları ve genişlemenin finansmanı, yapısal fonlar vb. konularla karşılaştırıldığında, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) hiçbir şekilde en tartışmalı konu olarak karşımıza çıkmamaktadır. Ancak Birliğin yayılmacı hikayesi, ODGP için planlama, karar alma ve uygulama süreçlerinde yeni bir dizi sorun ortaya çıkarıyor.

Genel olarak, Avrupa Parlamentosu (AP), Birliğin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayacak şekilde genişletilmesinin Avrupa'nın güvenliğini artıracığına, çünkü bunu yapmanın kaçınılmaz olarak daha fazla siyasi istikrara yol açacağına inanmaktadır.¹ Bu nedenle birliğin genişleme sürecine yeni bir ivme kazandırılmıştır. Ek olarak, birliğin genel nüfusunu genişletirken aynı zamanda uluslararası alanda diplomatik ağırlığını ve stratejik etkisini güçlendirecektir. Bununla birlikte ODGP, mevcut 27 ülkenin genişletilmiş bir birliğinden de önemli ölçüde etkilenecektir. Birliğin sınırları değişecek, Avrupa'nın siyasi coğrafyası ise başkalaşacaktır.

Ayrıca ortak çıkarları belirlemek çok daha zor bir hale gelecektir ve bunun yansımaları ve sonuçları bazı üye devletlere ve aday ülkelere ve birliğin yaptırımlar konusundaki tutumuna kadar uzanabilir. Aynı durum, Birliğin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) gibi gruplarla etkileşimleri için de geçerli olacaktır. Ayrıca, 1 Ocak 1999 tarihinde AB, kazanç açısından dünya çapında bir fenomen haline gelen avroyu tedavüle aldı ancak dış politikadaki etkisinin ekonomik gücüyle uyumsuz olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmıştır. AB'nin dış politikası ile ticari uygulamaları arasında hala önemli farklılıklar olduğu da aşikâr. Mevcut ODGP ayrıca, bir fikir birliğine varma konusundaki zorluklar nedeniyle Avrupa'nın siyasi, ekonomik ve kültürel önemi ile orantılı bir etki yaratma kabiliyetini de sınırlamaktadır.² Bu yazıda, Amsterdam Antlaşması'nın getirdiği değişiklikleri ve AB'nin ODGP'yi genişletmesinin bu uluslararası kurumun belirli birimleri üzerindeki sonuçlarını belirlemeyi amaçlıyorum. Antlaşma hükümlerinin yaratıcılıktan yoksun olduğunu ve tutarlılık açısından çok az şey başardığını iddia etmekte. Geniş kapsamlı bir ortak strateji araçları seti gibi yeni ODGP araçlarının karar verme sürecinden fayda sağladığı doğrudur ancak karmaşıklığı ve katılımının yanı sıra sürekli oybirliğine dayanması nedeniyle eleştirilir, biraz abartı olduğu sonucuna da varılabilir.

---

¹ Koutrakos, P. (2018). Judicial Review in the EU's Common Foreign and Security Policy. *International & Comparative Law Quarterly*, 67 (1), 1-35.

² Raunio, T. & Wagner, W. (2020). The Party Politics of Foreign and Security Policy. *Foreign Policy Analysis*, 16 (4), 515-531.

Kuşkusuz, AB'nin birleşik dış ve güvenlik politikası diplomasiye ve uluslararası yasalara bağlılığa dayanmaktadır ve amacı krizleri çözmek ve küresel anlayışı desteklemektir. AB'nin dış rolü, diğer hususların yanı sıra temel olarak ticaret, insani yardım ve kalkınma iş birliğini kapsar.³ Sıralamak gerekirse; AB dış ve güvenlik politikasının hedefleri sosyal uyumu sürdürmek, küresel güvenliği desteklemek, küresel işbirliğini teşvik etmek, demokrasiyi geliştirmek ve güçlendirmek, hukukun üstünlüğünü korumak ve temel özgürlüklere ve insan haklarına bağlı kalmak, AB dış ve güvenlik politikası yasalarını öne çıkarmak ve uygulamak. Temelde AB, gelişmekte olan ülkeler ve bölgesel örgütler dahil olmak üzere dünyadaki büyük güçlerle ittifaklar sürdürmektedir. Bu bağlantıların ortak hedefler ve avantajlar üzerine kurulmasını sağlamayı amaçlar. AB ayrıca, kalıcı bir ordusu olmadığı için üye devletler tarafından sağlanan geçici kuvvetlere de bağımlıdır. AB, yasa ve düzeni izlemek ve sürdürmek, barışı koruma operasyonlarında yer almak veya etkilenen veya yerinden edilmiş nüfusa insani yardım sağlamak için geleneksel olarak dünyanın dört bir yanındaki sorunlu bölge ve ülkelere misyonlar göndermiştir.⁴

2. Dış Politikada Eylem ve Ortaklıklar

Unutmamak gerekir ki, AB'nin diplomatik temsili Avrupa Dış İlişkiler Servisi (EEAS) tarafından sağlanmaktadır. EEAS tarafından yönetilen AB'nin ilkeleri ve çıkarları, dünya çapında 140'tan fazla delegasyon ve ofisten oluşan birbirine bağlı bir ağ aracılığıyla korunur ve teşvik edilir.⁵

3. AB'nin Dünya Çapındaki Görevleri ve Delegasyonları

AB ülkelerinin devlet ve hükümet başkanlarından oluşan Avrupa Konseyi, AB için dış politika konularında nihai kararı veren organdır. Dış ve güvenlik politikasıyla ilgili kararların çoğu, tüm AB üye devletlerinin onayını gerektirir.⁶

---

³ Vanhoonacker, S. (2020). The Amsterdam Treaty. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.

⁴ Raunio, T. & Wagner, W. (2020). The Party Politics of Foreign and Security Policy. *Foreign Policy Analysis*, 16 (4), 515-531.

⁵ Biden Jr, J. R. (2020). Why American Must Lead Again: Recusing US Foreign Policy after Trump. *Foreign Aff.*, 99, 64.

⁶ Michaelowa, K., Reinsberg, B. & Schneider, C. J. (2018). The Politics of Double Delegation in the European Union. *International Studies Quarterly*, 62 (4), 821-833.

4. AB'nin Uluslararası Roller

EEAS, Avrupa Birliği kurumlarıyla birlikte kriz müdahalesi ve sivil ve askeri planlama da dahil olmak üzere dünya genelinde AB dış politika önceliklerini denetlemeden geçirir. AB, iklim değişikliğiyle mücadele etmeyi, sağlam demokrasileri desteklemeyi, insan haklarını ilerletmeyi, çatışmaları önlemeyi ve çözmeyi, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi ve kurallara dayalı uluslararası düzeni desteklemeyi amaçlıyor. EEAS'nin temel görevi, AB'nin uluslararası faaliyetlerini koordine etmek ve tutarlı hale getirmektir. Özellikle Lizbon Antlaşması, AB'nin bir Avrupalı güç olarak yurtdışında nasıl davranacağını ayrıntılı olarak ortaya koymaktadır.⁷

5. Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı ve Birliğin Dış İşler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi (YT/BY)

Josep Borrell Fontelles, Aralık 2019'da Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı ve Birlik Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi (YT/BY) olarak göreve başladı. AB üye devletlerinin dışişleri ve savunma bakanlıkları ve AB kurumlarıyla yakın çalışma ve BM ve diğer uluslararası kuruluşlarla ortaklıklar kurma, AB'yi güçlendirme ve ona küresel sahnede daha güçlü bir duruş kazandırma konusunda YT/BY'nin sorumluluklarının bir parçasıdır. AB'yi üst diplomati olarak temsil eden Yüksek Temsilci/Başkan Yardımcısı, örgütün dış ve güvenlik politikalarını yönlendirir ve yönetir. Aynı zamanda stratejik olarak hayati önem taşıyan Avrupa Savunma Ajansı'ndan da sorumludur.⁸

6. EEAS Genel Sekreteri

Yüksek Temsilci, EEAS'nin yönetimini Genel Sekretere devreder. İdari ve mali operasyonlarını yönetmek de dahil olmak üzere, EEAS'nin sorunsuz çalışmasını sağlamak için gerekli tüm adımları atmakla yükümlüdür. Genel Sekreter, EEAS'nin faaliyetlerine stratejik bir yön verir ve dış politikasını AB kurumları, üye devletlerdeki muadilleri ve AB dışı ülkelerle, özellikle stratejik ve siyasi diyaloglar yoluyla etkin bir şekilde koordine eder. Stefano Sannino, 1 Ocak 2021'den beri EEAS'nin Genel Sekreteri olarak görev yapmaktadır.

---

⁷ Costa, O. (2019). The Politicization of EU External Relations. *Journal of European Public Policy*, 26 (5), 790-802.

⁸ Aggestam, L. & Hedling, E. (2020). Leaderisation in Foreign Policy: Performing the Role of EU High Representative. *European Security*, 29 (3), 301-319.

7. EEAS Genel Merkezi

Genel merkezi Brüksel’de bulunan ancak AB’nin yurtdışındaki geniş diplomatik temsil ağına dayanan EEAS, Avrupalı sivil çalışanları, AB üye devletlerinin dış hizmetlerinden diplomatları ve yerel personeli bir araya getiriyor. Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı ve AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, EEAS’den sorumludur. Genel Sekreter Stefano Sannino ve Genel Sekreter Yardımcıları, EEAS genel merkezindeki günlük operasyonları yönetme ve profesyonelleştirme konusunda ona destek oluyor.

Hem coğrafi hem de tematik müdürlükler EEAS’yi oluşturur: Asya-Pasifik, Afrika, Avrupa ve Orta Asya, Büyük Orta Doğu ve Amerika beş ana departman tarafından denetlenmektedir. İnsan hakları, demokrasilere destek, göç, kalkınma, krize müdahale ve idari ve mali konular gibi küresel ve çok taraflı konular ayrı müdürlükler tarafından ele alınır. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) için stratejik planlama ve kriz müdahale bölümleri de EEAS’nin bir parçasıdır. Yüksek Temsilci/Başkan Yardımcısı, aynı zamanda EEAS’nin kolektif askeri bilgi kaynağı olarak da hizmet veren AB Askeri Personelinden askeri ve güvenlikle ilgili tavsiyeler alır.⁹

8. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’nın (ODGP) Temel İlkeleri

AB üye devletleri, AB’nin kriz yönetimine ilişkin yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmesine ve küresel bir güvenlik oyuncusu olarak çalışmasını mümkün kılmak için kalıcı siyasi, askeri ve sivil örgütler oluşturmaya karar vermiştir. AB, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) kapsamında barışı koruma operasyonlarında, çatışma önlemede ve küresel güvenliğin güçlendirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir.

OGSP, hem sivil hem de askeri kaynakları kullanan AB’nin tüm konuları kapsayan kriz yönetimi stratejisinin temel bir bileşenidir. AB’nin yurtdışındaki müdahaleleri en çok askeri ve sivil OGSP konuşlandırmalarında ve operasyonlarında karşımıza çıkmaktadır. Yaklaşık 5.000 erkek ve kadın, savunmasız ortamlarda direncini artırma amacıyla çalışırken, gerektiğinde ise barış ve güvenliği teşvik etmektedir. AB’nin güvenlik ve savunma stratejisini temsil ediyorlar. AB, OGSP misyonları ve operasyonlarının başladığı 2003 yılından bu yana Avrupa, Afrika ve Asya’daki bir dizi ulus-devlette sivil ve askeri misyonlar ortaya koyarak 36’dan fazla denizaşırı operasyon gerçekleştirdi. Şu anda 6’sı askeri ve 11’i sivil olmak üzere 17 aktif OGSP misyonu ve operasyonu bulunmaktadır. AB’yi oluşturan ülkeler ortak bir dış ve güvenlik politikası

---

⁹ De Agostini, L. (2022). *European Foreign Policy Unit Distinguished Dissertations on European Foreign Policy, The EEAS At 10 and The Headquarters-Delegation Nexus In The EU Foreign*.

uygulama sözü verdiler. Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin ideallerine uygun olarak, AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, uluslararası barışı korumayı ve küresel güvenliği güçlendirmeyi amaçlamaktadır. AB anlaşmalarına uygun olarak, ODGP, Lizbon Antlaşması'nda ortaya koyduğu üzere, üye devletler ve Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi tarafından uygulanmaktadır.¹⁰

Norveç, üye olmamasına rağmen, iyi bir uluslararası vatandaş olarak daha fazla faaliyet göstermeye başladıkça, üye devletlerin dar görüşlü çıkarları ve hatta ulusüstücülük tarafından saplanıp kalmak yerine, ODGP karşısında AB ile bağlarını güçlendirmeye yeniden ilgi göstermiştir.

9. Sonuç

Makale, Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nı destekleyen önemli kurumsal girişimleri ve bunun, Birleşik Krallık'taki Brexit'in ortaya koyduğu gibi, genişlemenin terk edilmesi gibi siyasi anlatılar ve koşullardan nasıl etkilenebileceğini incelemiştir.

Ayrıca ODGP'nin avantajları ve dezavantajları ile savunma ve güvenlik açısından ODGP'nin kararlarını nasıl etkileyebileceğine dair eleştirel bir değerlendirme sunmaktadır. Bu makalenin tanımlayıcı-analitik bir yaklaşımla göstermeye çalıştığı gibi ileriye dönük olarak, ODGP'nin yeni bir reform ve yenilik enjeksiyonuna ihtiyacı var; tıpkı karar verme söz konusu olduğunda ve bu örnekte dış politika meselelerinde ataletle doruğa ulaşan şişirilmiş AB bürokrasisi gibi. ODGP, dijital çağda kendini teknolojikleştirmeli, insancıl enternasyonalizmi somutlaştırmalı ve AB'nin uluslararası toplumda gerçekten önemli bir uyumlu oyuncu haline gelmesi için esneklik ve oybirliği uygulamalıdır. AB büyüse de küçülse de iyi bir uluslararası vatandaş olarak rol ve sorumluluklarının dar görüşlü siyasetin kurbanı olarak zarar görmemesini sağlamalıdır.

---

¹⁰ Sweeney, S. (2021). EU Common Security and Defence Policy. In *The Routledge Handbook of European Integrations*, Routledge (pp. 427-455).

KAYNAKÇA

- Aggestam, L. & Hedling, E. (2020). Leaderisation in Foreign Policy: Performing the Role of EU High Representative. *European Security*, 29 (3), 301-319.
- Biden Jr, J. R. (2020). Why American Must Lead Again: Recusing US Foreign Policy After Trump. *Foreign Aff.*, 99, 64.
- Costa, O. (2019). The Politicization of EU External Relations. *Journal of European Public Policy*, 26 (5), 790-802.
- De Agostini, L. (2022). *European Foreign Policy Unit Distinguished Dissertations on European Foreign Policy, The EEAS At 10 and The Headquarters-Delegation Nexus In The EU Foreign.*
- Koutrakos, P. (2018). Judicial Review in the EU's Common Foreign and Security Policy. *International & Comparative Law Quarterly*, 67 (1), 1-35.
- Michaelowa, K., Reinsberg, B. & Schneider, C. J. (2018). The Politics of Double Delegation in the European Union. *International Studies Quarterly*, 62 (4), 821-833.
- Raunio, T. & Wagner, W. (2020). The Party Politics of Foreign and Security Policy. *Foreign Policy Analysis*, 16 (4), 515-531.
- Sweeney, S. (2021). EU Common Security and Defence Policy. In *The Routledge Handbook of European Integrations*, Routledge (pp. 427-455).
- Vanhoonacker, S. (2020). The Amsterdam Treaty. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.

İÇ GÜVENLİK, YAŞAM KALİTESİ VE DEĞERLERİN KORUNMASI HUSUSUNDA AB GARANTİSİ: MÜSLÜMAN COĞRAFYASI İÇİN ÖNERİLER

Doç. Dr. Admir Mulaosmanovic / Bosna Hersek

Siyasi Tarih, Uluslararası İlişkiler ve Jeopolitik

mulaosman@gmail.com

Özet

Yedi yıl içinde (2003'ün sonundan 2010'un başına kadar) Avrupa Birliği, hükümetler arası örgütün güvenliği ile ilgili iki önemli belge oluşturdu. Birincisi Avrupa dış güvenlik stratejisi iken, Şubat 2010'da Avrupa Konseyi iç güvenlik stratejisini benimseyerek tamamlamıştır. Belgenin girişinde açıklandığı üzere bir Avrupa güvenlik modeli ve Üye Devletler arasındaki iş birliği ve dayanışmanın geliştirilmesi yoluyla adalet, özgürlük ve güvenlik konularında ilerleme kaydetmeye devam etme konusunda kesin bir taahhüt, meselenin en kritik noktasıdır. Bahsedildiği üzere, iç güvenlik kavramı, Avrupa vatandaşlarının yaşamları, güvenliği ve esenliği üzerinde doğrudan etkisi olan büyük tehditleri ele almak için birden fazla işkolunu bir araya getirmektedir.

Güvenlik, Avrupa toplumunda yüksek yaşam kalitesinin güvence altına alınması için kilit bir faktördür, ancak aynı zamanda Avrupa Birliği'nin temel değerleri olan özgürlük ve demokrasinin korunması anlamına gelmektedir; bu nedenle strateji, Avrupa'nın yalnızca Avrupa kıtasının değil, dünya çapındaki ortak gelecek vizyonunu yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, Müslüman devletler için karşılıklı eylem çerçevesi oluşturma çabalarında oldukça faydalı olabilir. Müslüman uluslar arasındaki temel değerlerin ayrıştırılması, yüksek düzeyde toplumsallık bilincine yol açmalıdır. Bu anlamda, Müslüman Coğrafyasında karşılıklı değerlerin iç güvenlikle nasıl etkileşime girebileceğinin detaylandırılması Müslüman alimler için önemli bir görevdir. Bu makalede bu ortak değerlerden birkaçını toplumsal ve siyasi önemi açısından açıklamaya çalışacağım.

Anahtar Sözcükler: İç güvenlik, Avrupa Birliği, Müslüman Coğrafyası, Model, Değerler.

1. Giriş

Batı'daki sosyal bilimler, en az iki farklı başlıkta dünyanın geri kalanından daha çok yol kat etmiştir. İlk durumda, akademisyenlerin tüm sosyal fenomenleri teorize etme, çerçeveler bulmaya ve insan deneyimi içinde formlar ve değişkenler oluşturmaya çalışma özgürlüğü ile ilgilidir. İkincisinde, bu teoriler, önermelerinin gerçekte denendiği metodolojik prosedürlerin inşası için temel haline gelir.

Bu yaklaşımı liberal paradigmanın egemenliği ve Batılıların sürekli yeni ve daha iyi çözümler arayışı bağlamında anlayabiliriz. Diğer bir neden ise, çoğunlukla geleneksel kilise örgütleri ve özellikle post modern dönemde otoritenin reddedilmesi olabilir. İnanç ve uzun süre geçerli olan bir değer sistemi yerine, bireysel özgürlük diğer tüm konular için bir ön koşul haline gelmiştir. Sosyal değişimlere itici güç veren teorik kalıpların ve pozitivist sosyometrik metodolojinin birleşimiydi. Amaç, insanların deneyimleri aracılığıyla ve insanların materyalist dünya anlayışına dayanan insanlar tarafından geliştirilen yeni ilişkiler ve yeni insanlar yaratmaktır.

Bu teorileştirme, iç güvenlik kavramı için de önemli bir hal almıştır. Farklı türden sorular farklı türde teoriler gerektiriyordu (açıklayıcı, normatif veya yorumlayıcı), bu nedenle tüm alanı kesin araştırma niyetiyle üstesinden gelmek en büyük öneme sahipti. Bu kaygıların bir sonucu olarak, Avrupa Birliği'nde iç güvenlik konularında iş birliğinin ortaya çıkışını ve dinamiklerini açıklamaya çalışırken temel soru ortaya çıkmıştır (Bossong ve Rhinard, 2016).¹

2. İç Güvenlik

İç güvenlik iş birliği, 1975 yılında TREVI işbirliğinin kurulmasıyla başlamıştır.² Bu eylemin ana nedenlerinden biri, Avrupalıların tehditlerle birlikte yüzleşmeleri halinde daha etkili ve daha hazırlıklı olmaları gerektiği inancıydı. Ancak sıradan bir güvenlik aramadılar, Avrupalılar paylaştıkları değerleri ve öncelikleri yansıtan bir iç güvenlik stratejisi oluşturmak istediler. Bu anlamda, kavram, vatandaşların can güvenliği ve refahı üzerinde doğrudan etkisi olan bu büyük tehditleri ele almak için birden fazla sektörü kapsayan geniş ve kapsamlı bir kavram olarak

---

¹ Raphael Bossong and Mark Rhinard, "Introduction: Alternative Perspectives on Internal Security Cooperation in the European Union: Setting the Scene", In: *Raphael Bossong and Mark Rhinard Theorizing Internal Security Cooperation in the European Union*, Oxford University Press, 2016, 3-27.

² TREVI, Aralık 1975'te İtalya'nın Roma kentinde düzenlenen Avrupa Konseyi Zirvesi tarafından oluşturulan adalet ve içişleri bakanlıklarından ulusal yetkililerin oluşturduğu, o zamanki Avrupa Topluluğu yasal çerçevesinin dışında kurulmuş hükümetler arası bir ağ idi. TREVI'nin açılımı Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale'dir. Maastricht Antlaşması 1992'de yürürlüğe girdiğinde, işbirliği AB'nin sözde Adalet ve İçişleri (JHA) sütununa entegre edildiğinde sona ermiştir.

anlaşılmalıdır.³ İskandinav araştırmacıya göre, Pan-Avrupa polis işbirliği, resmi olmayan ağlarda ve sınırların olmadığı Avrupa'nın yeni meydan okumalarına ve tehditlerine 'gerekli' bir yanıt olarak polis teşkilatları tarafından oluşturulan ancak resmi olarak tanınmayan uygulamalar aracılığıyla gerçekleşiyor olarak tanımlanıyor.⁴

AB ilke ve değerlerine dayalı bir güvenlik modelinin sağlanması bir zorunluluktur. İnsan haklarına ve temel özgürlüklere saygı, hukukun üstünlüğü, demokrasi, diyalog, hoşgörü, şeffaflık ve dayanışma kavramlarının kaçınılmaz eksenleri olduğu anlamına gelir. Bu bağlamda AB iç güvenliği hem insanları hem de değerleri korumak anlamına gelmektedir. Bu zorluğu aşmak kolay değildi çünkü Avrupa Birliği 21. yüzyıla 27 ülkede genişleme olasılığı olan yaklaşık 500 milyon insanla girdi. Bu nedenle, birden fazla sektör için temel öneme sahip güvenlik, Avrupa toplumunda yüksek bir yaşam kalitesinin sağlanmasında kilit bir faktör haline gelmiştir. İkincisi, AB kritik altyapısını korumak da önemli bir görevdir. İç güvenliğin tanımı basit olmamakla birlikte amaçları ise oldukça kapsamlıdır.

(...) AB'de iç güvenlik, 'Adalet ve İçişleri', 'Üçüncü Sütun', 'Cezai Konularda Polis ve Adli İş birliği' ve 'Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı' ile birlikte geçmiş ve şimdiki kurumsal sözlükte bir arada var olur.⁵ Bizim pragmatik iç güvenlik tanımımız, güvenlik, haklar ve insanların serbest dolaşımına odaklanan politikaların toplamını resmi olarak belirtmek için kullanılan ikinci terime en yakın olanıdır. Somut olarak bu, sınır güvenliği, polis meseleleri, gümrük meseleleri ve ceza adaleti anlamına gelir. Sivil koruma gibi bazı konular resmi olarak AB'nin AFSJ'sinin bir parçası değildir, ancak açıkça herhangi bir iç güvenlik tanımının parçası gibi görünmektedir (Bassong ve Rhinard).⁶

TREVİ iş birliğini bir üst düzeye çıkarmak için Avrupa Birliği, dışarıya yönelik olarak Avrupa Güvenlik Stratejisi'ni (2003) kabul etti. Şubat 2010'da Konsey, Mart 2010'da Avrupa Konseyi tarafından onaylanan iç güvenlik stratejisini kabul ederek Avrupa Güvenlik Stratejisi'ni tamamlamıştır. Bu belgeler ve eylemler, Avrupa güvenlik modelinin oluşturulması için bir temel oluşturmaktadır.⁷

---

³ Konsey Genel Sekreterliği, "Avrupa Birliği İçin İç Güvenlik Stratejisi. Avrupa Güvenlik Modeline Doğru", 2010, doi:10.2860/87810.

⁴ Ekengren, M. (2008), "AB ve İskandinav Politikalarında Dış ve İç Güvenliğin Arayüzü", *Güvenliğin Daha Geniş Boyutları*.

⁵ AB'nin "birinci sütunu", Roma Antlaşması temelli faaliyetler (ticaret, ortak pazar, vb. "Topluluk" faaliyetler); Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın (şimdiki adıyla Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası) "ikinci sütunu" ve Adalet ve İçişleri alanında işbirliği ise "üçüncü sütunu" oluşturmaktadır.

⁶ Bassong and Rhinard, aynı eserde.

⁷ "Avrupa Birliği için İç Güvenlik Stratejisi. Bir Avrupa Güvenlik Modeline Doğru".

Lizbon Antlaşması ve Stockholm Programı, AB'nin Avrupa'yı bir adalet, özgürlük ve güvenlik alanı olarak geliştirme yolunda iddialı adımlar atmasını sağlamaktadır. Strateji, ortak tehdit ve zorlukları hedeflemektedir; AB'nin ortak iç güvenlik politikası ve ilkeleri ve Avrupa güvenlik modeli. İlkeler ve yönergeler Avrupa güvenlik modeli, Birlik Antlaşmalarından türemiştir ve Temel Haklar Şartı'nda belirtilmiştir. Temel haklar, uluslararası koruma, hukukun üstünlüğü ve mahremiyet, şeffaflık ve hesap verebilirlik, hoşgörü, saygı ve ifade özgürlüğü, dayanışma vb. temel ilkelerdir. Ancak karşılıklı güven, başarılı bir iş birliği için önemli bir ilke olarak her şeyin önüne geçmektedir.

Nasıl organize edildiğini, ne tür mekanizmaların kurulduğunu, istihbarat birimlerinin protokollerini nasıl yürüttüğünü, hangi analitik araçların kullanıldığını veya hangi güvenlik politikalarının etkili veya etkisiz olduğunu, operasyonel iş birliğinin durumunu açıklamaya çalışırken Model'in ayrıntılarına girmeyeceğim. Tüm bu sorular, detaylı bilgiler verebilecek profesyonellere yöneltilmelidir. İlginç bulduğum şey, ilkeler, bu ilkelerin arkasındaki nedenler ve Avrupalılar için karşılıklı rasyonel kaledir. Ayrıca Müslüman coğrafyasının neden bu kadar rasyonel olamayacağını, prensipte ve prensiplerle hareket edemediğini tespit etmeye çalışıyorum.

3. Müslüman Coğrafyası İçin Öneriler

AB üye devletlerinin başından beri kendi ikilemleri vardı. En önemli konulardan biri egemenlik meselesiydi ve hala da aynı önemini muhafaza etmektedir. Ulusal devlet ve kurumları ile onları tek çatı altında toplamaya çalışan hükümetler arası örgütler, Avrupalıları kışkırtmaya devam eden bir mücadeledir. Müslüman coğrafyası için bu soru daha da kışkırtıcı bir hal almaktadır. Örneğin ODKA bölgesini düşündüğümüzde, sınır kontrolünün kaldırılacağı veya merkezi istihbarat teşkilatının kurulacağı bir alan olabileceği düşünülemez. En olası cevap, ulusal devletlerin egemenliklerini kaybetmek istememeleri olacaktır.

Avrupa'nın birleşmesi bize neyi ifade ediyor? Çıkarılacak ilk dersin Avrupa'nın sürekli çatışmanın anlamsızlığına dair olgunlaşmış farkındalığıyla ilgili olduğuna inanıyorum. Avrupa kıtasının aslında bir savaş kıtası olduğunu unutmayalım. Tüm bu farklılıklar, tüm bu güce duyulan hasret, Avrupa etik gruplarını ve uluslarını dini, siyasi ve diğer her türlü hoşgörüsüzlüğe yöneltmiştir.

İkinci ders siyasi düşünce ile ilgilidir. Avrupalılar, yukarıda belirtilen tüm bu farklılıkların üstesinden gelmeyi ve bunları benzersiz bir dünya görüşüne dahil etmeyi başardılar.

Demokratik gelenekler temelinde değerler sistemi, mali ve ekonomik ilişkiler, kültürel matrisler ve eğitim yaklaşımları oluşturuldu. Hakeza hukuk müktesebatı da. Ulusal devlet ile uluslarüstü yapı arasındaki ilişki sorunu halen devam etmektedir, ancak Avrupa iç güvenlik modelinin inşası, bunun da başarıyla aşıldığına büyük bir örnektir.

Müslüman milletler alınması gereken ilk dersi, yani birliğin faydasını Avrupalılardan çok daha kolay öğrenebilirler ve öğrenmelidirler. Ne birbirleriyle savaşmışlardır ne de günümüzde önemli bir gerilim yaşanmamaktadır ve bu çok ama çok önemli bir avantajdır. Tarihsel deneyimde, Müslümanların olumlu birlik örnekleri bulunmaktadır ve AB, gelişimi ile onlara, dönmeleri gereken yolun bu olduğunu fazlasıyla göstermektedir.

Dolayısıyla Müslümanlar, önceden tanımlanmış genel ilişkiler üzerinden tüm bu süreci yeniden başlatabilirler. Eğer dünya görüşü, kabul ettiğimizi söylediğimiz gibi ise, yani Kur'an söylemi onu esasen yaratıyorsa, o zaman finansal ve ekonomik ilişkiler konularını yalnızca teknik çözümler üzerine inşa etmeliyiz çünkü bunlar zaten sunulmuştur. Değerler sistemi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) zamanından 20. yüzyılın başında İslami düzenin çöküşüne kadar olduğu gibi kalmıştır. Eğitim sisteminin yanı sıra Tevhid'e dayalı kültürel matrisler. Ortak bir iç güvenlik alanının yaratılmasına müdahale eden ve son tartışmalarda ortaya çıkan zor soru, egemenlik sorunu aslında tamamen önemsizdir.

İslami dünya görüşü Hüküm Sahibi'ni çok açık bir şekilde tanımlar. Mutlak Hükümdarlığın Sahibi Allah Malikülmülk'tür. O, bir halk ya da ulus-devlet değildir. Bu temel gerçeği kabul ederek ve uygulayarak, geniş, birleşik bir güvenli iç mekânın yaratılmasına karşı herhangi bir argüman ortaya çıkar. Basit ve doğrudan ifade etmek gerekirse, ortak hedeflere götüren ortak bir iradeye ihtiyacımız var.

İşlevselci, yapısalcı veya başka herhangi bir teori yerine İslami pratiğe ihtiyacımız var. Elbette sosyometriye de ihtiyacımız var ama toplumların gitmesi gereken yol hakkındaki bazı fikirlerin doğruluğunu kanıtlamak adına bize az çok veri vermemelidir. Sosyometrimiz, daha fazla yatırım ve dikkat gösterilmesi gereken alanları ortaya çıkarmalıdır. Bu kongrenin konusunun kısmen önemli bir cevap verdiğini söyleyebilirim. Müslüman coğrafyanın iç güvenliği ulaşılması gereken bir hedeftir.

KAYNAKÇA

- Bossong R. and Rhinard M. (2016). "Introduction. Alternative Perspectives on Internal Security Cooperation in the European Union: Setting the Scene". In: *Bossong R. and Rhinard M. Theorizing Internal Security Cooperation in the European Union*. Oxford University Press, pp. 3-27.
- Ekengren, M. (2008). "The Interface of External and Internal Security in the EU and in Nordic Policies. The Broader Dimensions of Security". In: Fluri P. and Spence D. *The European Union and Security Sector Reform*, London. John Harper Publishing, pp. 151-172.
- General Secretariat of the Council. "Internal Security Strategy for the European Union. Towards a European Security Model" 2010 doi:10.2860/87810.

III. OTURUM: GÜNÜMÜZ İÇ GÜVENLİK OLGUSU – II

MODERATÖR: DOÇ. DR. CANTÜRK CANER

ASAYİŞ VE İÇ GÜVENLİK ORGANİZASYONUNUN USUL VE ESASLARI: GÜNEY AFRIKA CUMHURİYETİ ÖRNEĞİ

Şeyh Idrissa Muhammed / Malavi

Malavi Müslüman Derneği Başkanı

idrissabim@gmail.com

Özet

Uluslararası İslam Birliği'ni oluşturabilecek mevcut tüm İslam ülkelerinde, kriminal ve siyasi şiddet yaygındır. Yetkililer, anarşi ve şiddet sorunlarının temel kökenini aramak ve insanların endişelerini dinlemek yerine; onları tutuklayıp gözaltına almakta ve bazen de elimine etmektedirler. Sonuç olarak, insanlar her zaman korku içinde ayrılmakta ve belirsizlikler nedeniyle hareketsiz kalmaktadırlar. Her ne kadar yaygın olsalar da kamusal düzensizlik ve güvensizlik, üzerlerinde tam kontrole sahip olmadıkları için mevcut İslam ülkelerinin tamamen başarısız olmasına sebep olmaktadır. Polis suistimal ve yolsuzluk sebebiyle genellikle yetersiz kalırken, hakimler az ve hapisaneler dolup taşmaktadır.

Yukarıdakilerin ışığında, ASRİKA'daki insanların aşırı şiddet korkusu olmadan topraklarında özgürce hareket etmelerine izin vermek için tam bir kamu düzenine ve reforme edilmiş bir iç güvenliğe şiddetle ihtiyaç vardır. Kamu düzensizliği Uluslararası İslam Birliği için elverişli değildir. Bu durum insanlara sürekli korku aşılacaktır, devletin güvenlik kurumlarını güçlendirme çabalarını baltalayacak ve barış sürecinin başarısını tehlikeye atacaktır. Kamu düzeni olmadan, insanlar asla kamu güvenlik sistemine güven duymayacak ve ASRİKA'da olmayan diğer kuruluşlardan güvenlik arayacaklardır. Bu olduğunda, ASRİKA zayıflayacak ve sonunda düşecektir.

Dünyanın en büyük ülkelerinden biri olan Güney Afrika, kamu düzeni ve iç güvenlik için gelişmiş bir sisteme sahiptir. Bu nedenle bu tebliğ, ASRİKA'nın zayıf yönlerinden kaçınması ve Güney Afrika'nın yaşadığı güçlü yönlerini kullanması için kamu düzeni ve iç güvenlik ilke ve prosedürlerini araştırmaktadır. Hem vatandaşlara hem de yetkililere çözümler sunmaktadır. Makale, diğerlerinin yanı sıra, ASRİKA Konfederasyonu'na uygun kamu düzeni ve iç güvenlik için en iyi ilke ve prosedürleri ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Düzeni, İç Güvenlik, Esas ve Usuller, Güney Afrika, İslam Birliği.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın ismiyle.

Hamd o âlemlerin Rabbi, Salat ve selam Allah'ın son Resulü Muhammed'in üzerine olsun.

Âmin.

1. Giriş

Kamu düzeni ve iç güvenlik, kurulan her devlet için elzem unsurlardır. Çünkü bu bileşenler olmadan barış ve huzur olmaz. Düşünce, ifade ve bilgiye erişim özgürlüğü gibi insan hakları her devlette eşit derecede vazgeçilemez unsurlardır. Bu iki husus kolluk kuvvetleri ve yargı yardımı ile birlikte uygulanmakta ve yürütülmektedir. Aksine, Uluslararası İslam Birliği'ni oluşturabilecek mevcut tüm İslam ülkeleri de dahil olmak üzere hemen hemen tüm devletlerde, kamu düzensizliği hakimdir, insanlar fikirlerini ifade etmekte özgür değildir, bilgiye erişim sağlanamamaktadır ve cezai ve siyasi şiddet ise yaygındır. Yetkililer, anarşi ve şiddet sorununun ana sebebini araştırmak ve halkının mevcut kaygılarına kulak vermek yerine, insanları tutuklayıp alıkoymakta ve bazen de öldürmektedir. Sonuç olarak, insanlar her zaman korku içinde yaşarlar ve belirsizlikler nedeniyle tepkisiz kalırlar.

Çoğunlukla insanlar protestolarını hükümetlerine seslerini duyurabilmek için kullanırlar. Protestolar arttığında, sonuç olarak vatandaşlardan sık sık talepler gelmektedir. Bu protestolar sırasında ister şiddetli ister barışçıl olsun, can güvenliği olmadığından dolayı birçok insan ölmektedir.

Çeşitli ülkelerde kamu düzenini ve iç güvenliği yönlendiren usul ve esaslar olmasına rağmen insan hakları ihlal edilmektedir. Bu tür ihlaller, ulusal güvenliği korumak adına hükümetler tarafından uygun şekilde gerekçelendirilir. İfade ve bilgi edinme özgürlüğünün demokratik bir toplum için hayati önem taşıdığı, ilerlemesi ve refahı ile diğer insan haklarından ve temel özgürlüklerden yararlanılması için gerekli olduğu, politikacıların başkaları pahasına kullandıkları sözde hizmet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kamu düzeninin bozulması ve yarım yamalak güvenlik mevcudiyeti nedeniyle, mahkemeler ve hakimler, şiddete teşvik veya terörizmi yüceltme gibi ulusal güvenlik gerekçesiyle ilgili çeşitli sebeplerle suçlanan giderek artan sayıdaki insanın davasına hükmetmek zorundadır.

Bu nedenle bu çalışma, dünyanın en büyük ülkelerinden biri olan Güney Afrika'da uygulanmakta olan usul ve esasları ele almaktadır. Bu araştırmanın asıl amacı, ASRİKA vatandaşlarının ve yetkililerinin Güney Afrika'nın tecrübe ettiği zayıflıklarından kaçınmaları ve güçlü yanlarını kullanmaları için bu ülkeden ders çıkarmalarıdır.

Bu araştırmayı yürütmek adına, bir belgesel analiz yaklaşımı benimsenirken, yalnızca mevcut herhangi bir bilgiye dayanan nitel bir yöntem kullanılmıştır. Güvenlikle ilgili konuların ne kadar hassas olduğu göz önüne alındığında, bu ülkenin tam ulusal güvenlik statüsünü bilmek pek de kolay olmadı. Bahsetmem gereken en önemli faktör ise en az bilgiye anayasada denk gelmiş olmamdır.

Araştırmanın alt başlıkları; tanımlar, araştırmanın kapsamı, Güney Afrika'da kamu düzeni ve i güvenliğin kurulması, i güvenlik ve kamu düzeninin zorlukları, sonuç ve kaynakadır.

Makale ayrıca, ASRİKA Konfederasyonu'na uygun kamu düzeni ve i güvenlik için en iyi stratejileri öneri olarak sunmaktadır.

2. Tanımlar

İ güvenlik, bir egemen devletin veya kendi kendini yöneten diğer bölgelerin sınırları içinde, genellikle ulusal hukuku koruyarak ve i güvenlik tehditlerine karşı savunarak barışı koruma eylemi olarak algılanmaktadır (İ Güvenlik, <https://en.wikipedia.org>, Wiki).

Bu tür bir tanım, Soğuk Savaş sırasında gelenekçi askeri devlet merkezli görüşün hâkim olduğu dönemde algılanan tanımdır. Bununla birlikte, devlet güvence altına alındığında diğer tüm faktörlerin de güvence altına alınacağı yönünde çeşitli argümanlar ortaya konmuştur. Soğuk Savaş dönemi sona erdiğinde, egemenliği aşındı ve daha kapsayıcı veya genişletilmiş bir ulusal güvenlik kavramına doğru bir hareket oldu. Konsept, insanların hayatta kalmasını tehdit eden herhangi bir faktörü içeren daha insancıl bir yaklaşımı içerecek şekilde gelişim katetmiştir. Örneğin gıda, güvenlik ve iklim, bu nedenle güvenlik faktörleri olarak dahil edilmiştir (Heerden, 2019: 29).

Güney Afrika bağlamında, ulusal güvenlik olgusu hem akademi hem de sivil istihbarat teşkilatı tarafından farklı şekilde yorumlanıp uygulandığı için iyi tanımlanmamıştır. Ulusal güvenlik tanımının iki perspektifine dayanan analiz: devlet merkezli ve insan merkezli görüşler, Devlet Güvenlik Teşkilatı (SSA) gibi bir istihbarat örgütünün bu iki tür güvenlik yaklaşımını yorumlamada ve operasyonel hale getirmede zorluklar yaşadığını göstermiştir. Bu, güvenliği tanımlamada diğer yazarların yazılarında açıkça görülmektedir (Heerden, 2019: iii).

Ullman'a (1983: 133) göre, güvenlik, tehdit edilene kadar değeri anlaşılmayan kendisine yönelik tehditlerle tanımlanır ve doğrulanır. Tehdid şu şekilde tanımlamıştır:

“...ulusal güvenliğe yönelik bir tehdit, gerçekleştiren bir eylem veya olaylar dizisidir: (1) bir devletin vatandaşlarının yaşam kalitesini büyük ölçüde ve nispeten kısa bir süre içinde düşürme tehdidinde bulunur, veya (2) bir devletin hükümetine veya devlet içindeki özel, sivil toplum kuruluşlarına (kişiler, gruplar, şirketler) sunulan politika seçeneklerinin aralığını önemli ölçüde daraltma tehdidinde bulunur.”

Ullman’ın bir tehdidin neyi gerektirdiğine dair bu tanımı devlete odaklanıyor, ancak aynı zamanda geleneksel askeri görüş dışında, insan ve diğer güvenlik türlerini de içerecek şekilde güvenliğin genişletilmesine işaret ediyor.

Güney Afrika’nın (Devlet Bilgi Yasası, 2010 ve Genel İstihbarat Yasaları Değişiklik Yasası, 2013) ulusal güvenliği şu şekilde tanımlar:

“Ulusal güvenlik” kavramı, cumhuriyet halkının ve cumhuriyetin toprak bütünlüğünün aşağıdakilere karşı korunmasını içerir:

- a. Güç kullanma tehdidi veya güç kullanımı;
- b. Aşağıdaki eylemler:
  - i. Cumhuriyetin anayasal düzenini baltalamaya yönelik düşmanca dış müdahale eylemleri,
  - ii. Terörizm veya terörle ilgili faaliyetler,
  - iii. Casusluk,
  - iv. Cumhuriyetin anayasal düzenini bozmak amacıyla bir devlet güvenliği meselesinin ifşa edilmesi,
  - v. Cumhuriyet için hayati önem taşıyan ekonomik, bilimsel veya teknolojik sırların ifşa edilmesi,
  - vi. Sabotaj,
  - vii. Cumhuriyetin anayasal düzenini yıkmaya yönelik aşırı şiddet.
- c. Bu tanımda belirtilen konulardan herhangi biri ile ilgili olarak cumhuriyetin herhangi bir yabancı ülke ve uluslararası kuruluşu karşı sorumluluklarını kullanma veya tehdit, kuvvet ve yerine getirme kabiliyetini zayıflatmaya yönelik eylemler; cumhuriyete yönlendirilmiş veya cumhuriyet içinde işlenmiş olsun ya da olmasın, ancak yasal siyasi faaliyet, savunuculuk, protesto veya muhalefet etme durumu içermemektedir.

Bu tanımı yorumlayarak (Klaaren, 2015:291) Güney Afrika halkından bahseden tek şeyin, cumhuriyet halkının korunmasına atıfta bulunulan hususun başlangıç aşamasında olduğunu gözlemlemiştir. Tanımın geri kalanı ise eski devlet merkezli ulusal güvenlik yaklaşımına dayanmaktadır.

Öte yandan, ulusal güvenlik tanımında bir paradigma kayması yaşanmaktadır. Güney Afrika Anayasası'nın mikroanalitik bir analizi hem insan hem de devlet merkezli güvenliğin yaygın olduğunu göstermektedir. Bütüncül, kapsayıcı bir yaklaşımla ele alınır; insan güvenliğinden, insan haklarından ve onun içinde yer alan temel özgürlüklerden ayrıdır veya çelişmemektedir. Bu anayasal yaklaşım, Güney Afrika'daki sivil istihbarat örgütlerinin, yanlış bir yöne, yani devlet merkezli güvenlik üzerinde yoğunlaşmaya yönelik, tarihsel olarak zayıf bir ulusal güvenlik yorumuna katılmaktan ayrıldığını göstermektedir. Bu yorumlama, tek ve belirli bir temel oluşturmayan çok yönlü bir husustur. Bu anlayış aslında anayasanın sivil istihbarat yapılarına verdiği yetkinin ihlal edilmesiyle sonuçlanmıştır.

Bununla birlikte, Güney Afrika sivil istihbaratı, ulusal güvenlikle ilgili yaptığı birden çok yorumlama hususunda pek de haksız gibi görünmüyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) de anayasal yetkileri aşmaya yönelik tarihten süregelen bir eğilim var gibi görünüyor. Örnekler arasında, 1970'lerde sonrasında medyada Pentagon Belgeleri olarak adlandırılan Savunma Bakanlığı Vietnam Görev Gücü Başkanlığı Raporu yer almaktadır (US National Archives, 2011).

Araştırmasında (Heerden, 2019: 66), ulusal güvenliğin tanımlanması zor bir kavram olduğu ve hala gelişim ve değişim içinde olduğu sonucuna varmıştır.

Yukarıdaki paragraflara rağmen, güvenlik için en yüksek iş düzeninin, silahlı kuvvetleri ve devlet sırlarını koruyarak devletin ve halkının saldırı ve diğer dış tehlikelerden korunması olduğunu belirtmeyi hak etmektedir (What is National Security?, <https://www.heritage.org>).

Öte yandan kamu düzeni, kalabalığın veya kalabalığın bir üyesinin ve veya genellikle yasa ve düzeni korumakla görevli kişilere zarar gelmesini önlemek için bir kalabalığın yönetimini ifade etmektedir (Charmaine and Chux, 2015). (De Lint, 2005: 543)'e göre kamu düzeni, 'polis otoritesinin ve yetkisinin, hükümet ile toplumsal, toplumsal ve bireysel, haklar ve çıkarlar arasında kitlesel bir şikâyet gösterisinde meşru bir denge kurmak için kullanılması' olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, birçok durumda, kamu düzenini sağlamak için uygulanan polislik hususu ölümlerle sonuçlanabilmektedir. Güney Afrika'daki örnekler arasında 2011'de Andries Tatane ve 2012'de meydana gelen Marikana Olayı ve diğerleri örnek olarak gösterilebilir.

3. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma, Güney Afrika'nın tüm güvenlik unsurlarını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Ancak, ulusal güvenliğin faaliyet gösterdiği gizlilik ortamı ve güvenlik adına bilgi ve verilerin saklanması bu çalışmayı sınırlandırmıştır. Devlet Güvenlik Teşkilatı'nın resmî belgelerine erişim, açık kaynaklı bilgiler ile sınırlıydı. Bu nedenle araştırma özellikle seçilen bilgilere dayanmaktadır.

4. Güney Afrika'da Kamu Düzeni ve İç Güvenliğin Kurulması

Dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olan Güney Afrika, Kamu Düzeni ve İç Güvenlik hususunda gelişmiş bir sisteme sahiptir. Ulusal güvenliğini düzenlemek adına, anayasasının 11. bölüm 198. kısmı, Güney Afrika'da ulusal güvenliği yöneten dört yol gösterici ilke sağlar ve şöyledir:

- a. Ulusal güvenlik, bireyler ve bir ulus olarak Güney Afrikalıların eşit olarak yaşama, barış ve uyum içinde yaşama, korkudan özgür olma ve daha iyi bir yaşam isteme ve arayışı içinde olma kararlılığını yansıtmalıdır.
- b. Barış ve uyum içinde yaşama kararlılığı, herhangi bir Güney Afrika vatandaşının, anayasa veya ulusal mevzuat hükümleri dışında, ulusal veya uluslararası düzeyde silahlı çatışmalara katılmasını engellemektedir.
- c. Ulusal güvenlik, uluslararası hukuk da dahil olmak üzere hukuka uygun olarak sürdürülmelidir.
- d. Ulusal güvenlik, parlamentonun ve ulusal yürütmenin yetkisine tabidir.

Bu dört yol gösterici ilkenin analizi şöyledir:

Yukarıdaki ilk ilkedeki, ilk kısmı olan “ulusal güvenlik” teriminin, milletin ve dolayısıyla devletin güvenliğini vurguladığı anlaşılmaktadır. İkinci kısım olarak insan güvenliği ilkesini tamamlayan müteakip ifadeler kendisini göstermektedir. Bu bölüm, diğerlerinin yanı sıra, vatandaşların eşitliği, barışı ve özgürlüğü üzerinde durur ve insan güvenliğinin iki ana bileşenini “korku özgürlüğü ve yoksunluktan özgürlük” olarak tanımlayan BM Kalkınma Programı'nın (1994: 24) raporunu tekrarlamaktadır.

İkinci ilke, birinci ilkenin bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Güney Afrika vatandaşlarının, anayasa veya ulusal mevzuat tarafından öngörülmediği sürece, ulusal veya

uluslararası düzeyde silahlı çatışmalara katılmalarını engellemektedir. Aynı zamanda insan güvenliği adına çatışmayı ve istikrarsızlığı önlemektedir.

Üçüncü ilke, ulusal güvenliğin hem ulusal hem de uluslararası yasalara uygunluğu ile ilgilidir. Birleşmiş Milletler'e göre uluslararası hukuk, ne pahasına olursa olsun çatışmayı önlemek, hayat kurtarmak ve korumak ve dolayısıyla bir insani güvenlik meselesidir.

Dördüncü ilke, devleti neyin tehdit ettiğini belirlemek amacıyla devlet organlarını görevlendirir. Devlete, vatandaşlarını devlet merkezli yaklaşım içinde kontrol etme gücü verilen madde budur. Siyasetçilere böyle bir yetki verildiğinden, bu ilke suistimal edilmektedir ve devlet ile vatandaşlar arasındaki çatışmanın sıklıkla ortaya çıktığı konu budur. Muhtemelen politikacılar bu ilkeyi polisi anayasaya aykırı olarak manipüle etmek ve kötüye kullanmak için kullanıyorlar. Bölüm 11, Bölüm 205 (3); polis teşkilatının amaçlarının, suçu önlemek, suçla mücadele etmek ve soruşturmak, kamu düzenini sağlamak, cumhuriyet sakinlerini ve onların mallarını korumak ve güvence altına almak ve yasayı uygulamak ve uygulamak olduğunu açıkça belirtmektedir. Bu ilkeye rağmen, gerçekçi politikanın uygulanması hala gelenekçi devlet merkezli görüşü desteklemektedir. Bu nedenle Matthews Komisyonu (2008: 52), insan güvenliği ile çelişmeyen bütünsel bir yaklaşımı açık bir biçimde tavsiye etmektedir.

Bunlar bu ülkede ulusal güvenlik için yol gösterici ilkeler olsa da iç güvenliği yönlendiren başka ilkeler ortaya koyan başka kuruluşlar da bulunmaktadır. 1 Ekim 1995 tarihinde, Birleşik Krallık'ın Madde 19'u (Hayır Kurumu No. 327421) olarak bilinen bir sivil toplum kuruluşu, ulusal güvenlik konusunda 25 ilke geliştirmiş ve bunları benimsemiştir. Bu ilkeler Johannesburg İlkeleri olarak biliniyordu ve toplantısı Güney Afrika'da gerçekleşmiştir (Madde 19: 1996). Daha sonra, Güney Afrika'nın bir parçası olduğu Ulusal Güvenlik (Tshwane İlkeleri) olarak bilinen küresel ilkeler, Güney Afrika'nın Tshwane kentinde nihai hale getirilmiş ve 12 Haziran 2013 tarihinde yayınlanmıştır. Bu kez 50'den fazla olan ilkeler, 22 kuruluş ve akademik merkez tarafından, 70'ten fazla ülkeden 500'den fazla uzmanla dünya çapında yapılan 14 toplantıda istişare edilerek kaleme alınmıştır (Global Principles on National Security: 2013).

İki teşkilat arasındaki karşılaştırmaya daha yakından bakıldığında, ilkelerinin birbirinden farklı olmadığı sonucuna varılmaktadır. Anayasasında yer aldığı şekliyle Güney Afrika ilkeleri de bu teşkilatların izlediği yönden gerçekten de ayrılmamaktadır. Tüm bu senaryolarda yaygın olan sadece detaylandırma ve açıklamadır ve hepsinde merkezi olan ilke Düşünce, İfade ve Bilgi Edinme Özgürlüğü ile ilgilidir. Ulusal güvenlik ile bu özgürlüklerin çatıştığı ve özgürlüklerin bir noktada yerini ulusal güvenliğe bırakması gerektiği öngörülmektedir.

Örneğin, yukarıdaki Madde 19'u ele alacak olursak, 18-22 ve 24 numaralı ilkeler dışındaki tüm ilkeler açıklayıcı rol oynamaktadır. Bu ilkeler, 1. ilkede açıkça belirtildiği gibi görüş, ifade veya bilgi ile ilgili olsa da sınırlı alanlara erişim, hukukun üstünlüğü korumaları, hukuk yolları, yargılama ve cezalar gibi ek hususları bulunmaktadır.

Aslında, Madde 1; İlke, Düşünce, İfade ve Bilgiye Erişim Özgürlüğü'nü ele almaktadır. Bu ilke, insanların herhangi bir müdahale olmaksızın fikir beyan etme, ifade etme ve bilgiye erişme özgürlüğüne sahip olduğunu ifade etmektedir.

Ancak, bu hakların kullanımı, ulusal güvenliğin korunması adına uluslararası hukukta öngörüldüğü üzere belirli gerekçelerle kısıtlamalara tabi tutulabilir. Bu hakların sınırlandırılmasına müsaade edilirken, hükümet, sınırlamanın kanunla öngörüldüğünü ve demokratik bir toplumda meşru bir ulusal güvenlik çıkarını korumak için gerekli olduğunu göstererek bunu dayatabilir.

Özgürlükleri kısıtlayabilme hakkı bulunan Ulusal Güvenlik Çıkarları, gerçek amacı ve kanıtlanabilir etkisi bir ülkenin varlığını veya toprak bütünlüğünü kuvvet kullanımı veya tehdidine veya askeri tehdit gibi dış bir kaynaktan veya hükümeti şiddet kullanarak devirmeye teşvik etmek gibi iç bir kaynaktan gelen güç kullanımına veya tehdidine karşılık verme yetkisine karşı korumak olduğunda meşru bir hal almaktadır.

Öte yandan ise Ulusal Güvenlik Çıkarları, gerçek amacı veya kanıtlanabilir etkisi, örneğin bir hükümeti utançtan veya yanlışlığın açığa çıkmasından korumak veya kamu kurumlarının işleyişi hakkındaki bilgileri gizlemek veya belirli bir ideolojiyi sağlamlaştırmak veya işleyimsel huzursuzluğu bastırmak da dahil olmak üzere ulusal güvenlikle ilgili olmayan menfaatleri korumak ise meşru değildir.

Madde 19 uyarınca özetle diğer ilkeler şunlardır:

2. İlke: Meşru Ulusal Güvenlik Çıkarları
3. İlke: Olağanüstü Haller
4. İlke: Ayrımcılık Yasağı
5. İlke: Ulusal Güvenliği Tehdit Edebilecek İfadeler
6. İlke: Korunmalı İfade
7. İlke: Ulusal Güvenliği Tehdit Edebilecek Faaliyetlerin Propagandası
8. İlke: Azınlık veya Başka Bir Dilin Kullanımı
9. İlke: Üçüncü Şahısların İfadelerine Hukuksuz Müdahale
10. İlke: Bilgiye Erişime İlişkin Genel Kural

11. İlke: Güvenlik Muafiyetinin Dar Tanımı
12. İlke: İfşada Kamu Yararı
13. İlke: Bilgi Reddinin Bağımsız Olarak Gözden Geçirilmesi Hakkı
14. İlke: Gizli Bilgilerin İfşasına İlişkin Genel Kural
15. İlke: Kamu Hizmeti Yoluyla Elde Edilen Bilgiler
16. İlke: Kamu Malı Bilgiler
17. İlke: Gazetecilerin Kaynaklarının Korunması
18. İlke: Kısıtlı Alanlara Erişim
19. İlke: Genel Hukukun Üstünlüğü Korunması
20. İlke: Yasal Yollar
21. İlke: Bağımsız Bir Mahkeme Tarafından Yargılanma Hakkı
22. İlke: Ön Sansür
23. İlke: Orantısız Cezalar
24. İlke: Bu İlkelerin Diğer Standartlarla İlişkisi

5. İç Güvenlik ve Kamu Düzeninin Zorlukları

Siyaset, iç güvenliği ve kamu düzenini korumak söz konusu olduğunda en büyük zorluktur. Gerçekçi politika, teori ve siyasetçi olan liderlerin “devlete yönelik tehditler” veya “ulusal güvenlik meselesidir” gibi siyasi ifadelerin günlük kullanımları, halkın ifade veya bilgi edinme hakkını talep etmesi durumunda bir siyasi karışıklık sebebidir. Siyasetçiler her zaman kendi kişisel çıkarları ve siyasi gelecekleri için siyasi açıklamaların arkasına saklanırlar. Siyasi hedeflerine, kontrol ettikleri “hükümet” adına başkalarını bastırarak istedikleri ölçüde ulaşırlar.

Bununla birlikte, bilginin saklanmasıyla ilgili olarak hükümetin ulusal güvenlik endişelerini aşırı derecede ileri sürmesinin, hükümetin kötüye kullanımı, mahkemelerin bağımsızlığı, hukukun üstünlüğü, yasamanın denetimi, medya özgürlüğü ve açık hükümete karşı temel güvenceleri ciddi şekilde zedelediği bilinmelidir.

Öte yandan, siyasetçilerin kullandığı ifadeler, insan güvenliği için devlet merkezli tehlikeli bir yaklaşımı da beraberinde getirmektedir. Bu tarzı kendilerini, siyasi bağlantılarını veya çıkarlarını korumak amacıyla kullanan siyasetçilerin çeşitli örnekleri bulunmaktadır (Heerden, 2019: 29).

Ulusal güvenlik ve halkın bilgi edinme hakkı başka bir zorluk teşkil etmektedir. İkisi arasında sürekli bir çatışma hakimdir. Örneğin, belirli bir yasa halka bilgi edinme hakkını sağlarken,

hükümet zaman zaman ulusal güvenlik gerekçesiyle bilgileri gizli tutma baskısını üzerinde hisseder. Dolayısıyla, bu konuda eşit derecede önem arz eden iki çelişkili yön bulunmaktadır: Devletin bilgi saklama hakkı ve halkın hükümetin elinde tutulan bilgilere erişme hakkı.

Her ne kadar tarihsel bakış açısından, meşru ulusal güvenlik çıkarları, halkın devletin faaliyetleri hakkında iyi bilgilendirildiği zaman en iyi şekilde korunsa da hükümetin güvenlik amacıyla halktan bilgi saklama konusundaki tutumu sabit kalmaktadır.

Halkın bilgiye erişim hakkı hiçbir zaman kalıcı olarak korunabilmiş değildir. Bu hakkın yaygın olduğu yerde, pratikte olduğundan çok yasal olarak geçerlidir.

Yine de güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması hususundaki bir başka zorluk, terimlerin öznel olarak yorumlanması hususunda karşımıza çıkmaktadır. Ulusal güvenliğin sivil istihbarat örgütleri tarafından belirsiz bir şekilde yorumlanması, anayasa tarafından verilen yetkilerin yanlış yorumlanmasına sebep olmaktadır. (Heerden, 2019: 9)'a göre, bu tür yanlış yorumlamaların sivil istihbaratın rolü ve işlevleri üzerinde ciddi yansımaları olmaktadır.

Mahkemelerin yetkilerini kasten kaybetmeleri ve devlet desteğine bağımlı hale gelmeleri yine ciddi bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür bir bağımlılık, mahkemeleri, ulusal güvenlik söz konusu olduğunda her zaman hükümetin iddialarını ertelemeye götürür. Mahkemeler hukuka dayalı kurumlardır ve hükümetin isteklerine göre, olası herhangi bir ulusal güvenlik riskini önleme görevleri ile ilgilenmezler.

6. Öneriler

Güney Afrika'nın ulusal güvenlik ve kamu düzeni usul ve esaslarına ilişkin teşkilatlanma temelinde, ASRİKA'nın iyileştirilmesi için aşağıdaki hususlar tavsiye edilmektedir.

- a. Ulusal güvenlik alanı olarak parlamento ve yürütmeye sahip olmak, siyasi olarak güçlü bir parlamento ve siyasi iradeye sahip bir yürütme gerektirir. Bu tür bir gereklilik, parlamentonun, yürütmenin siyasi gücünü korumak için ulusal güvenliği kullanarak yetkisini kötüye kullanmasını denetlemesini ve engellemesini mümkün kılmaktadır. Bununla birlikte, parlamentonun gözetimi sadece bir "basmakalıp bir söz"den ibaret ise, sonuçlar yıkıcı olabilir. İstihbarat yapıları siyasallaştırılacak ve anayasaya ilişkin operasyonel yönergeler reddedilebilecektir (Heerden, 2019: 9).
- b. ASRİKA vatandaşlarının ulusal güvenlik ve kamu düzeni bağlamında düşünce, ifade ve bilgiye erişim özgürlüklerinin sınırları konusunda duyarlı hale getirilmesi

gerekmektedir. Bilgi kısıtlamalarının herkes tarafından kabul edilebilir olması, meşru ulusal güvenlik çıkarlarının yeterince korunması ve insan haklarının tam olarak uygulanması için, kamuoyunun ciddi kampanyalar yoluyla sorumluluk alması gerekmektedir. Ancak o zaman insanlar aşırı şiddet ve iktidar sahipleri tarafından uğrayacakları haksızlık ve saygısızlık korkusu olmadan topraklarında özgürce dolaşabileceklerdir.

- c. Kamu düzeninin ve iç güvenliğin sağlanması için, yetkililerin dünya çapında çoğunlukla yetersizlik çekilen bir husus olan kolluk kuvvetlerine daha fazla destek vermesi gerekecektir. Polisin yanı sıra daha fazla hâkim ve savcı da eğitilmelidir. Bu önlemler gerektiği gibi takip edildiği müddetçe, ASRİKA ülkelerinde bulunan cezaevleri dolup taşmayacaktır.

7. Sonuç

Güney Afrika'da anayasada öngörüldüğü şekliyle kamu düzenini ve iç güvenliği ve bunların işleyişini yönlendiren ilkeler dört maddeden oluşmaktadır. Hem devlet hem de insan merkezli yaklaşımları kapsayan bütüncül maddelerdir.

Kamu düzeninin ve ulusal güvenliğin korunması, uygulanabilir bir demokrasi için oldukça önemli bir husus olan ifade ve bilgi özgürlüğü ile doğrudan ilgilidir. Kamu görevlilerinin suistimallerine karşı koruma sağlamak ve gerçek ulusal güvenlik, demokratik katılım ve sağlam politika oluşturulması adına kamunun devlet politikalarının belirlenmesinde rol oynamasını mümkün kılmak için bilgiye erişim adına devlet eylemlerinin kamu tarafından denetlenmesi sağlanmalıdır.

Ancak, belirli bir zaman diliminde ihtiyaç duyulan güvenliği sağlamak adına özgürlüklerin askıya alınması ve kısıtlanmasıyla, ikisinin yukarıda belirtilen ilişkisi bazen bozulmaktadır. Uluslararası insan hakları hukuku, bazen ulusal güvenliği korumak veya olağanüstü hâl durumlarına müdahale etmek için bireysel hakları sınırlamanın gerekli olduğunu kabul etmektedir.

Bu araştırma, yukarıdaki bilgilerin ışığında, kamu düzeninin ve iç güvenliğin sağlanması için devletin ulusal güvenlik gerekçesiyle kamuoyundan bilgi saklaması, diğerlerinin yanı sıra, kanunla öngörülmelidir ve meşru bir ulusal güvenlik çıkarını korumak için bu şekilde yapılması gerekmektedir. Bu tür bir kısıtlama, diğer demokratik olmayan faaliyetlerden kaçınırken halkın

onayıyla yapılmalıdır. Güney Afrika örneğinde de gördüğümüz üzere, parlamento olan bağımsız denetleme otoritesi, yürütmenin siyasi iradesi ve ayrıca yargı da donanımlı olmalıdır.

Kısaca, kamudaki düzensizlik Uluslararası İslam Birliği için elverişsizlik yaratmaktadır çünkü aslında halka devamlı olarak korku aşılayacak, devlet güvenlik kurumlarını güçlendirme çabalarını baltalayacak ve barış sürecinin önemini tehlikeye atacaktır. Kamu düzeni olmadan, insanlar kamu güvenlik sistemine asla güven duymayacak ve ASRİKA'da olmayan diğer kuruluşlardan güvenlik çözümü talep edecektir. Bu durum ortaya çıkarsa, ASRİKA zayıflayacak ve sonunda çökecektir.

ASRİKA, kamu düzenini ve iç güvenliği sağlamak adına Güney Afrika sisteminden faydalanabilir.

KAYNAKÇA

- De Lint, W. (2005). "Public Order Policing: A Tough Act to Follow?". *International Journal of the Sociology of Law*, 33 (4). s. 179-199.
- Global Principles on National Security and the Right to Information ("The Tshwane Principles"). Güney Afrika. 12 Haziran 2013.
- Güney Afrika Cumhuriyeti Anayasası, Bölüm 11: Kısım 198, s. 103. Erişim Tarihi: 5 Eylül 2022, <https://www.justice.gov.za> > saconstitution-web-eng.
- Helena Iwu, Charmaine and Gervase Iwu, Chux. 2015. *A Review of Public Order Policing in South Africa: Reflections and Considerable Interventions*, s. 541-552.
- İç Güvenlik. <https://en.wikipedia.org> > wiki > 10 Ağustos 2022 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Klaaren, J. 2015. "The Judicial Role in Defining National Security and Access to Information in South Africa". *Democracy and Security*, 11 (3): 275-297.
- Madde 19. The Johannesburg Principles on National Security, Freedom of Expression and Access to Information. Kasım, 1996.
- South Africa. 2008. Ministerial Review Commission on Intelligence. Intelligence in a Constitutional Democracy. The Matthews Commission.
- Ullman, R.H. 1983. Redefining Security. *International Security*, 8 (1): 129-153.
- United Nations Development Programme. 1994. Human Development Report 1994. Oxford: Oxford University Press. (Çevrimiçi hali için: <http://www.undp.org/publications>, Erişim Tarihi: 13 Eylül 2022.
- Van Heerden JG. Mayıs, 2019. "An Evaluation of the Concept of National Security as Determined by the South African Constitution and its Interpretation by the State Security Agency". Mini-Dissertation Submitted in Partial Fulfilment for the Degree Master of Arts in Development and Management, North-West Üniversitesi.
- What is National Security?* <https://www.heritage.org>, 8 Ağustos 2022 tarihinde erişim sağlanmıştır.

CEZAYİR'DE DÜZENSİZ GÖÇ VE GÜVENLİK TEHDİTLERİ

Dr. Amina Bougrouz / Cezayir

Şehit Hama el-Hıdır, Vadi, Sosyoloji ve İşletme

aminasociologie@gmail.com

Özet

Bir güvenlik tehdidi olarak yasadışı göç, uluslararası arenada ana ve tek aktör olarak devletle sınırlı kaldıktan sonra güvenlik kavramının gelişmesi ve genişlemesi, birey, insanlık ve toplum gibi kendisinden uzak konuları da içine alacak şekilde örtüşmüştür, toplumsal istikrarı sağlamak için güvenlik çalışmalarında merkezi bir analiz birimi olarak bunlara vurgu yapılmıştır, düzensiz göç, bireylerin ülkelerindeki kötü ekonomik durumdan gizli ve yasa dışı bir şekilde kaçmaları sonucu bu istikrarı etkileyen ekonomik bir yük, güvenlik ve sosyal kaygı oluşturan güvenlik tehditlerinden biridir, bu olgu, kendi toplumsal çerçevesinden çıkmış ve ortaya çıkan çeşitli suçlar nedeniyle toplumsal yapıyı tehdit eden, devletleri yoran ve bunlarla mücadele etmek için katı politikalar belirleyerek çabalarını güçlendirmeye ve caydırıcı yasaların çıkarılması, sınır güvenliğinin yoğunlaştırılması, bu olguyu sınırlayan ve kontrolüne katkıda bulunan diğer önlemler yoluyla mecbur bırakan bir güvenlik meselesi haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Düzensiz göç, Güvenlik, Güvenlik Tehditleri, Mağrip, Cezayir.

1. Önsöz

Avrupa'daki bir iş adamları ve sanayi derneği tarafından Brüksel'deki Avrupa Komisyonu'na gönderilen bir raporda şöyle diyor: "Göçmenleri sınır dışı edersek, alternatif nedir, çünkü her yabancı topluluk her şeyden önce ekonominin çarkındaki bir dişlidir.". Bu açıklama, bu olgunun tüm güvenlik, sosyal, politik ve ekonomik tehditlerinin yanı sıra, kabul eden ülkelerin elinde bir sömürü aracı olarak göçmeni etkileyen bir insan hakları tehdidine yol açtığı en kötü sonucundan biridir, düzensiz göç hem gelişmiş hem de gelişmekte olan tüm ülkelerde var olan, bireyle, toplumla ve devletle olan bağlantısı nedeniyle devletlerin dikkatini çeken en önemli güncel konulardan birini temsil eden küresel bir olgudur. Birey kasıtlı olarak toplumundan daha yüksek sosyal, ekonomik ve hatta güvenlik avantajlarından yararlandığı bir topluma kaçar, devletine karşı isyan ilan eder ve asıl toplumunu reddeder. Bu, kabul eden Avrupa ülkelerine kıyasla düşük bir büyüme oranı ile karakterize edilen Afrika ülkeleri başta olmak üzere, vatandaşın ülkesinde yaşadığı kalkınma, marjinalleşme ve israf sorunuyla bağlantılıdır. Bu eşitsizlik, kaçış için itici bir ortam yaratan, sosyal yönün ötesine geçen olumsuz ve ciddi yankılara yol açan, bir yandan Devletlerin istikrarına yönelik bir güvenlik tehdidi oluşturan bir güvenlik sorununa, bir yandan da gizli göçmenlerin organize suç şebekeleriyle ilişkilendirilmesi ve uyuşturucu, sahtecilik ve diğerleri gibi birçok suça karışmaları sonucunda bireyler ve topluluklar için güvenlik tehdidi oluşturan bir güvenlik sorununa dönüşen kırılğan ekonomilerin ve siyasi ve sosyal istikrarsızlığın sonucudur. Tehdit kaynaklarındaki değişimin bir sonucu olarak güvenlik kavramı değişiyor. Bu nedenle dış askeri tehdit artık eskisi gibi istikrarsızlaşmanın tek kaynağı değil, toplumları rahatsız eden birçok biçim var ve düzensiz göç, birçok ülkeyi etkileyen bu tehditlerin en önemlilerinden biridir. Bu ülkeler arasında Cezayir var, bir yandan Akdeniz'e hakim konumu, diğer yandan Afrika'nın derinliklerine uzanması, zenginliği ve kıyı şeridinin uzunluğu nedeniyle tüm bunlar ve diğer faktörler açısından önemli bir stratejik konuma sahip olması onu mükemmel bir göç ülkesi haline getirdi. Avrupa'ya kaçan genç Cezayirli için bir göç kaynağıdır. Akdeniz'e olan bağlantısı nedeniyle düzensiz göçmenler için bir geçiş ülkesi ve son on yılda komşu ülkelere kıyasla zenginliği ve göreceli güvenlik istikrarı nedeniyle bir alıcı ülkedir.

Bu nedenle, çalışmamız Cezayir'deki yasadışı göç ve güvenlik tehditleri sorununu gündeme getirdi.

2. Birincisi: Sosyolojik Açıdan Düzensiz Göç

2.1.Düzensiz Göç Kavramı

Dilimizde Göç: Arapların dilinde göç, varışa zıddıdır ve göç, karadan bir topraktan diğer toprağa gitmektir. Araplar için göçün kökeni, bedevinin çölünden şehirlere gitmesidir, ancak anlamı, çıkış veya varış yeri, manevi veya doğal olarak genişler. Bu nedenle “Bir şeyi terk ettiyseniz ve ihmal ettiyseniz onu hicret ettiniz.” denilir.

Cenâb-ı Hak buyuruyor: “Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde barınacak pek çok güzel yer ve maddî-manevî genişlik ve bolluk bulur.”.

Göç Terminolojisi: Bir kişinin kendi devletinin veya ikamet ettiği devletin topraklarından, daimî olarak ikamet etme niyetiyle başka bir devletin topraklarına ayrılmasıdır.¹

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı tarafından yayınlanan Demografik Sözlük’te şöyle belirtilmektedir:

“Sakinlerin menşe yeri veya kalkış yeri olarak adlandırılan bir topraktan, varış yeri veya hedef yeri olarak adlandırılan başka bir ülkeye taşınması ve ardından ikamet yerinde bir değişiklik yapılması.”²

Siyasî ansiklopedilerde “daha iyi bir sosyal, ekonomik, dini veya siyasi durum...vs. arayışı içinde yeni bir yerde kalma niyetiyle, yaşamak için başka bir yere taşınmak amacıyla asıl ikamet yerlerinden ayrılan bir grup insan” olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle, mekânsal ve coğrafi intikalle ilişkili bir kelimedir.³

Düzensiz göç, yirminci yüzyılın başında ortaya çıkan ve son yüzyılın yetmişli yıllarında Avrupa’da sınır kapatma politikalarının benimsenmesinden sonra doruğa ulaşan, yasaların izin verdiği sınırlar dışında bir bireyin veya sınır ötesi bir grubun her hareketidir. Bu terim, “yasadışı göç” ve “gizli göç” ve bireyi köklerine ve kimliğine bağlayan tüm bağların yakılması anlamına gelen “yakma” terimi de dahil olmak üzere birçok isimle eş anlamlıdır.⁴

Düzensiz göç, birçok ülkede mevcut olan küresel göç akışlarından biridir ve zorunlu olarak, bireylerin ve grupların destekleyici kanıtlara (seyahat belgeleri, resmi transit vizeler, transfer izinleri...) sahip olmadan bir ülkeden diğerine hareketi anlamına gelir. Menşe ülkelerden varış

---

¹ Muhammed Garbi ve diğerleri, *Akdeniz Bölgesinde Düzensiz Göç*, İbn Nedim Yayıncılık ve Dağıtım, Cezayir, 1. Baskı, 2014, s. 20.

² Rima Marzouk, “Kovid-19’un Mağrip’ten Avrupa’ya Düzensiz Göç Üzerindeki Etkisi”, *Heritage Magazine*, M11, v1, Mart 2021, s. 271-291.

³ Saus Khaira Abdel Rahman, “Cezayir Hukukunda Önleme ve Tedavi Arasındaki Yasadışı Göç Suçu”, *Ekonomik, İdari ve Hukuk Bilimleri Dergisi*, cilt. 2, sayı. 10, Ağustos 2018, s. 100-112.

⁴ Saus Khaira Abdel Rahman, “Cezayir Hukukunda Önleme ve Tedavi Arasındaki Yasadışı Göç Suçu”, s. 100-112.

ülkelerine çıkış ve giriş prosedürlerini düzenleyen mevzuatı ve düzenlemeleri ihlal eden bir transferdir.

Hareket, yolcu gemisi ve ticari gemiler, turistler için otobüs ve arabalarda saklanma veya göçmenlerin rastgele bir şekilde erkek, kadın ve hatta çocukları seyahate uygun olmayan küçük lastik botlar olan ölüm botlara yığmak gibi birçok yolla gerçekleşiyor, seyahatin garantilerine göre değişen büyük miktarda para karşılığında, göçmen kaçakçılığı ağları aracılığıyla tam bir gizlilik içinde yerler ayrılıyor.

Sosyal Açıdan Göç: Sosyolojide göç olgusu, “mesleğin veya sosyal sınıfın ve diğerlerinin değiştirilmesi gibi sosyal durumun değiştirilmesi” olarak tanımlanmakta ve daha sonra bu tanım, bireyi ya da sınıfı etkileyen toplumsal değişime odaklanarak göçe sosyal bir boyut kazandırmış. Birey bir yoksul sınıftan diğerine, daha zengin bir sınıfa geçebilmesi için veya orta sınıfın toplumsal rolü azaldığında veya rolü kaybolduğunda gerçekleşmektedir. Bu nedenle, bu tanım üzerinde, sınıf kavramını merkezi bir kavram haline getirdiği ve aynı zamanda toplum içinde bir sınıftan diğerine geçişi veya bireyin bir sınıftan diğerine geçişi olduğu belirtilmektedir.

Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Organize Ulusal Olmayan Suçlara Karşı Sözleşme’yi tamamlayan protokolünde düzensiz göçün tanımına gelince, bir kişi veya bir grup insanın, vatandaşı veya mukimi olmadığı bir devlete, o devletin yasal girişi için gerekli koşullara bağlı olmaksızın sınırı geçerek yasa dışı giriş olarak tanımlamaktadır.⁵

Bu nedenle, üç tür devlet arasında ayırım yapmak gerekir:

- **İhracatçı ve Çıkış Ülkeleri:** Bunlar, vatandaşlarının çoğunu düzensiz göçe iten belirli bir politik, ekonomik ve sosyal gerçekliği ile bilinen ülkelerdir. Örneğin: Afrika ve üçüncü dünya ülkeleri.
- **Geçiş Ülkeleri:** Kabul eden ülkelere ulaşmak için gerekli olan istasyondur ve bu istasyon, alıcı ülkeye ulaşmak için daha fazla hazırlığın seferber edildiği bir arka üs oluşturabilir. Örneğin: Cezayir ve Mağrip ülkeleri.
- **Hedef Kabul Eden Ülkeler:** Bunlar, düzensiz göçmen için bir varış ve istikrar istasyonu oluşturan ve inandığına göre anavatanında olmayan fırsatları veren ülkelerdir. Örneğin: Fransa, İtalya, İspanya veya gelişmiş dünya ülkeleri.

---

⁵ Murad Bin Kita, “Düzensiz Göç Olgusunun Büyümesi ve Kuzey Afrika Bölgesindeki Kalkınma Üzerindeki Etkisi”, Metabooks Al-Moutat, s. 117.

Kuzey Afrika bölgesi ülkelerine gelince, özellikle Mağrip ülkeleri, vatandaşları için göç çıkış ülkeleri olmanın yanı sıra, Afrika derinliği olması açısından bir geçiş istasyonları ülkeleridir. Bu, çift giriş ve çıkış olduğu için sınır kontrol sürecini daha da karmaşık hale getirir.⁶

Düzensiz göç terimi, “yasadıışı göç”, “gizli göç” ve çağrışımla bireyi köklerine ve kimliğine bağlayan tüm bağların yakılması anlamına gelen “yakma” terimi de dahil olmak üzere birçok isimle eş anlamlıdır.⁷

“Yakma” terimi, boğulmaktan kurtulan ve kimlikleri için Avrupa kıyılarına güvenli bir şekilde ulaşan göçmenlerin yeni bir kimlik elde etmek için yola çıkarak Cezayir halk lehçesinde düzensiz göçü ifade eden bir kavram haline geldi.

2.2.Düzensiz Göç Türleri

İki tür düzensiz göç vardır: ülke içine gizli göç ve ikincisi ülke dışına göç.

- A. **Ülke İçine Düzensiz Göç:** Bu tip, göç kabul eden ülkelere, orayı bir geçiş merkezi olarak alıp diğer varış noktasına gitmek için kalıcı olarak ikamet etmek için gelen göçmenlere denir. Bu bağlamda, Cezayir’e doğru sürünen ve öncelikle Tamanrasset şehrine ve daha az ölçüde başkent Cezayir ve Muğniye’ye yerleşen Afrikalıları örnek gösterebiliriz. Cezayir’i Avrupa’ya veya Mağrip’e ve oradan da Avrupa’ya bir geçiş kapısı olarak kabul edenler var ve onlar için göze çarpan şey, seyahat belgelerinin, vizelerinin ve giriş-çıkış damgalarının genellikle sahte olmasıdır.
- B. **Ülke Dışına Düzensiz Göç:** Bu tür düzensiz göç, daha geniş yaşama olanaklarına sahip diğer ülkelere gitmek için ülkelerini terk eden toplam gizli göçmen sayısı olarak adlandırılır. Cezayir, Afrika, Arap ve Müslüman vatandaşları, İngiltere, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi başka, daha müreffeh bir yere gidenler olduğu için, hedefi Avrupa olanların orada kalıcı olarak yerleşmediklerini belirtmek için bu guruba dahil edilmiştir.⁸

Genel olarak, düzensiz göçle ilgili olarak, Afrika ve üçüncü dünya ülkelerinde temsil edilen ihracatçı ülkeler vardır ve genel olarak Cezayir ve Mağrip ülkeleri gibi geçiş ülkelerin yanı sıra Fransa, İtalya, İspanya veya gelişmiş dünya ülkeleri gibi diğer hedef ülkeler de vardır.

---

⁶ Murad bin Kita, “Büyüyen Düzensiz Göç Olgusu ve Kuzey Afrika Bölgesindeki Kalkınma Üzerindeki Etkisi”, *Metabooks al-Moutat*, s. 118.

⁷ Saus Khaira Abdel Rahman, “Cezayir Hukukunda Önleme ve Tedavi Arasındaki Yasadıışı Göç Suçu”, s. 100.

⁸ Muhammed Garbi ve diğerleri: *Akdeniz Bölgesinde Düzensiz Göç*, Önceki Referans, s. 23-24.

2.3.Düzensiz Göçün Faktörleri

Düzensiz göçün faktörleri ekonomik, sosyal ve politik arasında çok sayıda olup, bu nedenler göçmenlerin cazip ortamlarını ve onları titen ortamları belirlemektedir. Birincisi insana yakışır yaşam biçimleri ve iş olanakları sağlarken, ikincisi yoksulluk, ıstırap ve insana yakışır yaşam araçlarından yoksunluk ortamını temsil eder. Bu da mensuplarını ondan uzaklaştırır ve onları yaşamdaki en üst seviye değil sadece insan onuruyla yaşamak, insani seviyeyi aramak için göç etmeye iter. Göçe yol açan en önemli nedenlerden bahsedeceğiz.

2.4.Ekonomik Faktörler

Geçen yüzyılın ortalarından bu yana, Afrika, kapitalist veya sosyalist olan ya da önceki iki modelden bir veya daha fazlasından etkilenen Afrika milliyetçiliği olan birçok sosyal ve ekonomik kalkınma modeline tanık oldu. Ancak Afrika bağlamında, Afrika vatandaşının istenen gelişimini ve insana yakışır bir şekilde yaşamasını sağlamada başarılı ve etkili olamamışlardır. Sonuç olarak, Afrika toplumunun farklı katmanları arasındaki sosyal uçurum, yoksullar ve zenginler arasındaki, kırsal da ve şehirde yaşayan halkı arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıklar gibi genişledi.⁹

Gerçekten de bu kalkınma modelleri, Asya ve Latin Amerika'daki diğer gelişmekte olan ülkelerde elde edilen kalkınma seviyelerinden daha az verim sağlamıştır. Bunların hepsi, Afrika halkının ana vatanlarını terk etmeleri ve yasal veya düzensiz olarak iş bulabilecekleri başka bir yere göç etmeleri ve iyi bir yaşam sürmeleri için itici bir ortam oluşturmuştur.

Düşük Afrika ekonomik gerçekliği bağlamında, işsizlik olgusu bugün Afrikalının karşı karşıya olduğu temel sorunlardan birini temsil ediyor ve bu sorun sadece Afrika'da değil, küresel bir sorun haline gelmiş ve küresel göç oranlarındaki artışa büyük katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, Afrika'da, Afrika kıtasında büyük ölçüde temsil eder ve daha derin ve daha etkili bir boyut kazanır. Bununla mücadele çabalarına ek olarak hala etkisiz ve yavaştır ve bilindiği gibi, işsizlik bir kişinin iş aradığı ve bulamadığı durumdur. İşsizlik genellikle istem dışı ve kişi tarafından kendi iradesiyle seçilmez ve toplumdaki birçok sosyal sorunun ve sosyal huzursuzluğun doğrudan nedenidir. Bunların başında yoksulluk, düşük yaşam standardı ve sosyal ve politik istikrarsızlık gelir.¹⁰

---

⁹Ali el-Havat, *Mağrip Ülkeleri Üzerinden Avrupa'ya Düzensiz Göç*, Mağrip Ligi Yayınları, Libya, 1, 2007, s. 41-42.

¹⁰Ali el-Havat, *Mağrip Üzerinden Avrupa'ya Düzensiz Göç*, Önceki Referans, s.43-44.

İşsizlik toplumda yüksek derecelere ulaştığında, ekonomiye ve sosyal yapıya zarar verir. Her biri diğerini etkiler ve toplumdaki sosyal dengesizliğin temel bir nedenidir. İşsizliğin birbiriyle ilişkili ve birbirini etkileyen birden çok toplumsal yansımaları vardır. Örneğin en önemli yansımalarından biri, işsiz güçlerin üyelerinin, ailenin insani ihtiyaçlarını karşılayamamaları sonucunda ailelerinin parçalanmasıdır. Sonucunda ailenin sosyal refah düzeyini parçalar ve yok eder. Bu da aile üyelerini kötü yola saptar ve organize suç ve hırsızlık çetelerine katılmayı sağlar. Bununla birlikte çocuk işçiliği ve dilencilik gibi sosyal hastalık olgularına yol açar.

2.5.Siyasi Faktörler

İç savaşların ya da iktidar mücadelelerinin yaşandığı ülkelerin siyasi istikrarına yansımakta, buna bağlı o ülkelerde güvenlik istikrarsızlığın net bir şekilde ortaya çıkar. Bu durum iş pazarı, tarım, sanayi ve ticari endeksini etkiler.

Buradan istikrarlı ve güvenli bir yerde iş aramak için ve işin ne olduğu ve gelirin ne kadar olduğu ve göçün nasıl gerçekleştiğini önemsemeksizin göç düşünceleri süreci başlar.

Afrika kıtası bu özelliklerin geçerli olduğu koşullardan biridir ve son dönemde Afrika, siyasi çatışmaların yanı sıra sayısız iç ve etnik savaşa da tanıklık etmiştir. Bütün bu veriler güvenliksiz ve istikrarsız bir siyasi ortam oluşturur. Bunun sonucunda insanları güvenli bir yer ve toplumlara göç etme ve kaçmaya yönlendiriyor. Ayrıca yüz binlerce insanın bu durumda ölümüne neden olmaktadır. Birçok göç uzmanı, Afrika'da güvenlik sağlanmadığı ve siyasi yaşam büyümediği sürece, göç, sığınma ve yerinden edilme dalgalarının, aslında zorlayıcı olan ve insan için başka seçeneği olmayan bu insan hareketini engellemek için ne kadar farklı önlem alınırsa alınsın durmayacağını iddia ediyor.¹¹

2.6.Sosyal faktörler

Düzenli ve düzensiz göçün birçok teşvik edici sosyal yönleri vardır, bunlarda en önemlisi:

- Göçmenin tatil için ülkesine döndüğünde gösterdiği sosyal başarının görüntüleri, araba, hediyeler vb. gibi zenginliğin tezahürlerini göstermektedir. Bütün bunlar medyayı besliyor ve bireyin göç etme arzusunun geliştirildiği büyülü bir dünyada yaşamasını sağlıyor.

---

¹¹ Ali el-Havat, *Mağrip Ülkeleri Üzerinden Avrupa'ya Yasadışı Göç*, s. 46-47.

- Kuzey Batı Afrika ülkelerinin Güney Avrupa kıyılarına yakınlığı nedeniyle bazı bölgelerde görülebilen ve çıplak gözle görülebilen kıyı ve kumsallarının coğrafi yakınlığı.
- Göz önünde bulundurulması gereken kabul eden ülkelerinden kaynaklanan ve düzensiz göçü idare eden ve yüksek gelir elde eden mafya çeteleriyle temsil edilen başka teşvik edici unsurlar vardır.
- İspanya gibi bazı ülkelerin yasa dışı göçmenlere, İspanya hazinesine büyük gelir sağlayacağından dolayı tahmini olarak 700.000 göçmene oturma ve çalışma izni vererek kara borsada vergisiz çalışma yerine çalışma yasasına göre vergiye çalışmalarını sağlamıştır. Bu İspanya hükümetinden çıkan af yasası bu tür yasalardan yararlanmak umuduyla birçok göç etme düşüncesinde olanın dikkatini çekmiştir.¹²

2.7.Düzensiz Göçü Açıklayan Sosyal Teori

Göç olgusunu ele alan tüm açıları ve eğilimleri vizyonuna göre sunmak gerekir. Göç olgusuna ekonomik yaklaşım, göçün doğrudan temeli olarak ekonomik çalışmaya odaklanır. Gerçekçi yaklaşım, göçmenlerin sınır ötesi akışını, devletin çıkar arayışı yoluyla devletin iradesinin bir yansıması olarak ifade eder.

Göç olgusunun coğrafi açıklamasına gelince, bölgenin coğrafi doğasının; göç olgusunun sosyo-kültürel perspektifine gelince, yorumunda, olgunun üretilmesine yardımcı olan sosyal ve kültürel yapının araştırılmasına başvurur.

Öte yandan, küreselleşme perspektifinden göç olgusuna açıklayıcı yaklaşımın, özellikle halklar ve milletler arasındaki iletişim araçlarının gelişimi açısından, küreselleşmenin ürettiği mekanizmalara ve yapısal değişikliklere odaklandığını görüyoruz.

2.8.Ekonomik Yaklaşım

Ekonomik yorumun savunucuları, ekonomik faktörleri göç olgusunun ana açıklaması olarak görürler, ekonomik boyut, gönderen toplumu iten işsizlik, enflasyon, istihdam olanaklarının eksikliği ve alıcı toplumdaki cazip ekonomik faktörler gibi ekonomik faktörlere de bakmayı gerektirse de göçle ilgili çoğu ekonomik açıklama yalnızca gönderen toplumdaki ekonomik

---

¹² Aynı Referans, s. 48.

faktörlere odaklanmaktadır. Ekonomik yorumun sahipleri, en önemlileri aşağıdakiler olmak üzere bir dizi temel noktadan hareket eder:¹³

- Göçün meydana gelmesi itici faktörler ve çekici faktörlerle bağlantılıdır. İtici durumlarda, göçmenin menşe ülkesindeki zor ekonomik durumun onu ülkesini terk etmesine ve onu terk etmesine neden olurken, aynı zamanda kabul eden topluluktaki çekici ekonomik durum göçmeni kendisine çekmektedir.
- Göçmenin davranışı her zaman, göçmenin göç ederek ekonomik faydayı en üst düzeye çıkarmayı amaçladığını varsayan fayda modelinin maksimize edilmesiyle her zaman uyumludur.¹⁴
- Ayrıca, birçok Marksist mücadelecinin, genel olarak göç ve göç politikası konusunda ekonomik faktörün ana varsayım olduğu ve bunun daha ucuz emek yoluyla karları ve kazançları artırmak ve maksimize etmek olduğu düşüncesinden yola çıktığını görüyoruz. Marksist perspektif, göç olgusunu yorumlarken, göçmen işgücünün kapitalizmin yapısının bir parçası olduğunu ve göçmen emeğinin yalnızca egemen kapitalist sınıfın hizmetinde olduğunu ve daha düşük maliyetlerle sermaye birikimine yol açan ucuz göçmen işgücü akışını sürdürmek amacıyla kapitalistlerin sürekli olarak ülkeler arası göçü teşvik ettiğini savunur.¹⁵
- Ayrıca, Marksist perspektiften bakıldığında, göç, kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı içinde bölünmeler yaratır ve bu da mülk sahibi sınıfının bu bölünmelerden yararlanmasını sağlar. Bunu hem Marx hem de Engels tarafından, İngilizler ve İrlandalılar arasında kapitalist sınıf lehinde bölünmeler gördükleri ile doğrulandı.

Küresel kapitalizmin göçü teşvik ettiğini görüyoruz, çünkü göçmen işgücü, yerinden edilmiş emeği kolayca kontrol etme ve ekonomik durgunluk aşamalarında onu dışlamak imkanları yoluyla kapitalist sistemin başına gelen krizlere çözümler sunuyor. Ayrıca göçmen işgücü yerel işgücüne kıyasla daha az hedef alıyor. Böylece, özellikle kapitalist genişleme aşamasında, enflasyon olasılığını azaltır, çünkü göç eden el kendisine verilen işin bitiminde sona erer.¹⁶

---

¹³ Adnan Farhan Al-Jawarin, "Göç ve Çalışma Politikaları ve Körfez İşbirliği Konseyi Ülkelerinde Vatandaşların İşsizliğine Etkileri", *Körfez Ekonomisi Dergisi*, Basra Üniversitesi, cilt. 24, 2013, s. 04.

¹⁴ Abdullah Abdul Gani Ganem, *Göçmen Sosyoantropolojik Çalışması*, Modern Üniversite Ofisi, İskenderiye, cilt. 2, 2002, s. 25-26.

¹⁵ Eytan Meyers, "Theories of International Immigration Policy Acomparative Analysis", *International Migration Review*, vd. 34, no. 4, Winter 2000, p. 12-47.

¹⁶ Eytan Meyers, *International Imigration Policy A Theoretical and Comparative Analysis*, Palgrave, Macmillan First Edition April, 2004, USA, p. 6.

2.9. Gerçekçi Yaklaşım

Neo-realizm ve klasik realizm olmak üzere iki bölümü olan realist yaklaşım, uluslararası ilişkiler çalışmalarında en önemli perspektiflerden biridir. Uluslararası ilişkilerin devletler arasındaki güç ve etki mücadelesinden başka bir şey olmadığını düşünür ve bu, Kamppi ve Viotti 1987'ye göre gerçekçiliğin dört temel algıya odaklandığını görüyoruz:

- Analizdeki temel birim olduğu kadar, devleti de ana ve önemli oyuncu olarak görmektedir.
- Devlet, dış dünyaya bakan bir birim ve tek bir oyuncu olarak görülür ve entegre bir birimdir.
- Devlet, fayda ve menfaati maksimize etmeye çalışan rasyonel bir oyuncudur.
- Ulusal güvenlik, dış politika gündeminin temel ve hayati unsurudur. Gerçekçilik uluslararası ilişkilerdeki çatışma konularına odaklanır ve ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri çıkar ve askeri güç için daha az önemli görür. Bu bakış açısı, askeri taraf da dahil olmak üzere, milletler ve ülkeler arasındaki çatışmanın göçmenlik politikalarını etkilediğini ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Birinci Dünya Savaşı boyunca pasaport ve vize çalışması yaptığı gibi göç kısıtlamalarına katkıda bulundu.

2.10. Göç Olgusunun Coğrafi Açıklaması

Coğrafi açıklama iki ifadeye dayanmaktadır: Bunlardan birincisi, asıl vatandan kovulma nedeninin açıklanması ile ilgilidir ve ikincisi, kabul eden topluluğun belirlenmesi ile ilgilidir. İlk noktada coğrafi açıklama demografik bir ifadeye dayanır ve bu yorum, bölgenin özellikleri ile sakinlerinin özellikleri arasında bir denge olduğunu varsayar ve burada coğrafyacıların, her bölgenin jeofizik koşullarının belirli sayıda sakinin tutulmasına izin verdiğine ve izin verilen sayıyı aşan herhangi bir sayının bölgenin coğrafi koşullarının gereksinimlerini bozan fazla bir sayı haline geldiğine ve bu nedenle bu sayı için tek çıkış yolu göç olduğuna inandıklarını görüyoruz.¹⁷

Coğrafi teorinin bir açıklama sunduğu ikinci nokta, göçmen için kabul topluluğunun seçimidir ve coğrafi teori, göçmenin alıcı topluluğu veya daha doğrusu göç ettiği alanı coğrafi özellikleri

---

¹⁷ Abdullah Abdul Gani Ganem, *Göçmenler: Sosyo-Antropolojik Bir Çalışma*, Geçen Referans, s. 29.

ışığında seçtiğini, coğrafyacıların göçmenin kabul alanını coğrafi koşullarının (arazi, iklim, bitki örtüsü...) kovulma alanının koşullarıyla benzerliği ışığında seçtiğini düşündüğü düşünülmektedir.

Coğrafyacıların göçmenin göç ettiği çekim alanını belirlerken dikkat ettiği bir faktör olan mesafe faktörü vardır. Bu faktöre göre, doğrudan mevcut iş fırsatları ile ilgili olsa da bir ülkeye gelen göçmen sayısı, o ülkeyi menşe ülkeden ayıran mesafenin uzunluğu ile ters orantılıdır.¹⁸

2.11. Göç Olgusunun Sosyal Açıklaması

Göçün sosyal açıklaması kesin bir yorum olmaması bakımından bir yandan göçü açıklarken tek bir faktöre odaklanmaması, öte yandan, sadece faktörlere değil göçe ve göçmenlere bit bütün şekilde baktığından dolayı önceki açıklamalardan farklıdır. Göçmenleri, gönderen toplum ile ev sahibi toplum arasında bir bağlantı olarak görmekte.

Her iki toplumda da mevcut koşulların göç ve göçmen üzerinde etkisi olduğunu ve göçün kararını, yönünü, süresini... vb. düşünmektedir. Araştırma yapılan kişilerin “ne söylediğine” ve “ne yaptığına” dayanan görüşme, anket ve gözlem vb. ile temsil edilen sosyoloji ve antropolojideki araştırma araçları aracılığıyla, esas olarak gerçeğe bağlıdır. Bir sosyolog, göç eden insanların neden göç ettiğini ve göç etmeyen insanların neden göç etmediğini açıklamaya çalıştığını söylerken buna işaret ediyor. Burada, gerçekten göç etmiş olan göçmenlere neden göç ettiklerini sormanın geleneksel yoluna ek olarak, potansiyel göçmenlerin neden gelecekte ve kısa bir süre sonra göç edecekleri sorusuna bağlı olduğunu söylüyor. Bu sayede ilerde göçü arayanlar ile gerçekten yapmış olanlar arasında göç etme güdülerini karşılaştırarak, göç etme kararını etkileyen faktörlere ulaşmaya çalışmaktadır. Genel olarak sosyal açıklama göç için sosyal faktörleri sunar ve düzensiz göç olgusunu açıklayan birkaç sosyal teoriden bahsedebiliriz.¹⁹

- **Kültürel Teori:** Topluluğun belirli kültürünün, göç kaynağın doğal ayrıntıları, hızı veya yavaşlığı yüzeydeki gerekli veya görünen ekonomik faktörlerden etkilenebilse de topluluk içindeki genel göç eğiliminden büyük ölçüde sorumlu olduğu gerçeğine dayanır. Temel göç kalıbı, toplumun biçiminin ve genel olarak sisteminin bir parçasıdır; kalıcı ve sabit olan şey, insanların toplum sınırları içindeki veya dışındaki hareketinin

¹⁸ Abdullah Abdul Gani Ganem, *Göçmenler: Sosyo-Antropolojik Bir Çalışma*, Geçen Referans, s. 30.

¹⁹ Abdullah Abdul Gani Ganem, *Göçmenler: Sosyo-Antropolojik Bir Çalışma*, Geçen Referans, s. 30.

ve göçünün kültür ve ekonomik nedenlerin karışması nedeniyle meydana gelmesi ve bölgedeki nüfusun büyüklüğünü etkileyen aynı faktörlerin göç motorlarıyla hemen hemen aynı olmasıdır. Bazıları bunu bölgenin fiziksel özelliklerine, ekonomik ve kültürel sistemin etkisine ayırır.

- **Sosyal Organizasyon Teorisi:** Mongalam'ın göçün sosyal organizasyonu teorisini sunduğunu ve her toplumun, kültürel, sosyal ve kişilik sistemleri anlamına gelen üç sisteminin her birinde meydana gelen değişikliklere bağlı olarak, iki farklı dönemde toplumun statüsündeki ve sosyal sistemindeki farklılıkla gösterilen bir sosyal değişim aşamasından geçmesi olduğunu ve bu süreçte göç, toplumsal sistemin dinamik dengesini en az değişimde tutma süreci olarak düşünülebilir rolünü üstlenmesini ve aynı zamanda, üyelerine yoksunluklarından kurtulmaları için yol vermesini ve göç, hem çekici hem de itici alanlarının sosyal düzeni hem de kültürel değerleri ile etkiler ve etkilenir ve göçmenlerin amaç ve kriterleri bu süreçte değişir, göç formatı üç unsur içerir: menşe alanı (itici), çekim alanı topluluğu (cazibe) ve daha sonra göçmenler, kendileri ve bu unsurlar dinamik bir süreçte örtüşür.
- **Sosyal Merkez Özellikleri Teorisi:** Bu, Thomas 1939'a göre, göçmenin aldığı davranışın, yani göç eğiliminin, sınıf statüsü temelinde açıkça farklı olduğunu göstermektedir. Thomas, göç çalışmalarının çoğunda göç etme eğilimini belirlemede yaşın sosyal statüsünün en etkili özelliği olduğunu bulurken, Thomas'ın çalışmasını takip eden çalışmalar, göçmen motivasyonlu davranışlarda eğitim durumunun ve mesleki statüsünün sosyal statüsünün en karakteristik özelliği olduğunu göstermiştir. Böylece bazıları göçün boyutunu, yönünü ve güdülerini sosyal merkezin özellikleri ışığında açıklamaya başlamıştır.²⁰
- **İşlevsel Yapıcı Teori:** İşlevsel yapısalcılık, düzensiz göçü yorumlamasında sosyal sistemin işlevine odaklanır, çünkü sosyal sistemin tüm parçalarının veya unsurlarının sistemi ve dengesini korumak için olumlu roller oynadığını düşünür.²¹

İşlevsel düzensiz göç, toplumda kabul edilen normları ve davranış kalıplarını ihlal eden bir davranış olduğu kadar, çeşitli sosyal ilişkilerin ve yapıların kopmasına ve sızmasına yol açan sosyal kontrol kurallarının açık bir ihlalidir. Sosyal yapının veya toplum sisteminin çatlaması nedeniyle toplum tarafından desteklenen standartların ve değerlerin topluluk üyelerinin sızması

---

²⁰Ayad Muhammed Samir, "Avrupa Birliği'nin Mağrip Ülkelerine Yönelik Politikaları", Siyaset Bilimi, Siyasi ve İdari Örgütler Dalında Doktora Almak İçin Muhtıra, Siyaset Bilimi ve Medya Fakültesi, Cezayir Üniversitesi, 2006, s. 54.

²¹Mohamed Üde: *Sosyolojinin Temelleri*, Basım ve Yayıncılık için Dar Al-Nahda Al-Arabiya, Beyrut, s. 91-92.

ve bazı sosyal sorunların tırmanması, özellikle grup işlevlerini yerine getiremediğinde veya rollerin sosyal örgütlenmenin gelişmeleriyle tutarlılık ve homojenlik durumunda olmadığı durumlarda, birey, yasadışı yollarla yapılsa bile kendini kanıtlamak ve yerleşmek için bir çevre ve ortam aramak zorunda kalır.

Dolayısıyla bu algıya göre göç, aile örüntüsündeki değişim ve toplumlarda dayanışmanın gerilemesi göz önüne alındığında dönüşümün tezahürleri ve bunun sonucunda geleneksel yapıların bozulması ve bireyciliğin yaygınlaşmasından kaynaklanan toplumsal bir atılım olduğu için bireyleri, özellikle de gençleri etkileyen toplumsal yapı ve işlevler düzeyinde hızlanan sosyolojik değişimlerin ürünüdür.

3. İkincisi: Düzensiz Göç ve Güvenlik Boyutu:

3.1.Kavramlar (Güvenlik, Güvenikleştirme, Toplum Güvenliği, İnsan Güvenliği, Ulusal Güvenlik):

Güvenlik: Terminoloji açısından, düşünürlerin ve onunla ilgilenenlerin çokluğuna ve çoklu bakış açıları ve analizi açısından farklı yaklaşım ve algılarına göre güvenliği ele alan birçok tanım ve kavram vardır. Bu nedenle kavramı incelenecek uluslararası ortama göre genişleyebilir veya daralabilir.

Küresel güvenlik ortamını dikkate alan en önemli güvenlik tanımları arasında ve bu konuda sunulan özel güvenlik literatüründe en yaygın olarak dolaşan tanımları arasında, güvenlik çalışmalarında en önde gelen uzmanlardan biri olarak kabul edilen Barry Buzan'ın tanımını buluyoruz ve güvenliği şu şekilde tanımladı: “tehditten kurtulmak için çalışmak”.

Arnold Wolfers'ın sunduğu Barry Bozan'inkinden daha az önemli olmayan başka bir tanımını da buluyoruz: “Güvenlik, nesnel olarak edinilmiş değerlere yönelik tehditlerin yokluğunu ölçmenin bir aracıdır, bu değerlere saldırma korkusunun yokluğunu ölçer ve ulusal güvenlik de çok boyutludur. Sadece askeri güvenlik değil, aynı zamanda ekonomik, politik, diplomatik ve sosyal yönlerden de demektir.”²²

---

²² Riyad Ben Arabiya, “Cezayir’de Yasadışı Göçün Gerçekliği ve Ulusal Güvenliğe Yansımaları”, *Haklar ve Özgürlükler Dergisi*, cilt. 10, s. 1, 2022, s. 64.

Ekonomik kalkınma ve bunu başarmanın yolları ışığında onu tanıyanlar var (eski ABD Savunma Bakanı Robert McNamer), bu konuda şunları söylüyor: “Devlet ancak asgari düzeyde kalkınmayı garanti altına alırsa güvenliğini sağlayabilir.”

- **Ulusal Güvenlik:** Cezayir’in egemen çevreleri, ulusötesi olgulara yönelik yeni tehditlerin ortaya çıkması ışığında, “toplumun kurumlarının ve değerlerinin tam olarak korunması anlamına geldiği” perspektifinden güvenlikle ilgilenmektedir.²³
Modern güvenlik kavramı stratejik bir karaktere büründü. Anlamı mevcut ve potansiyel iç tehditleri korkudan kurtulma, huzuru teşvik edecek şekilde içererek ve kapsamlı ekonomik, sosyal ve insani kalkınmayı sağlayacak, devletin birliğini, karar vericinin temel değerlerini güvence altına alacak ve insanlara çıkarların, mutluluğun, refahın ve istikrarın birliğini sağlamasını garanti edecek ve devletin dış zorlukları ve siyasi, ekonomik ve askeri sızma olgularına karşı aldığı tüm önlemleri içerecek şekilde genişledi.²⁴
- **Güvenikleştirme:** Güvenikleştirme kavramı ilk olarak Kopenhag Okulu’nda ortaya çıktı ve herhangi bir konunun bir güvenlik sorununa dönüştürülmesi anlamına gelmektedir. Güvenikleştirme kavramındaki başlangıç noktası, söylemsel eylem teorisidir. Yani eylemler kelimelerle nasıl yapılabilir, bir şeyi varoluşsal bir tehdit olarak sunmak için söylem analizi yoluyla güvenikleştirme çalışmaları, böylece kamuoyu onu kabul eder ve tehditle mücadele etmek için istisnai önlemlerin kullanılmasına izin verir. Dolayısıyla, düzensiz göçün güvenikleştirilmesi, insanların zor ekonomik, siyasi ve güvenlik koşullarından kaçması nedeniyle insani bir meseleden, Avrupa ülkelerinin medeni varlığını ve ekonomik, sosyal ve siyasi istikrarını tehdit eden bir güvenlik sorununa dönüşmesi anlamına gelmekte ve bu zorlukla yüzleşmek için olağanüstü caydırıcı ve cezalandırıcı önlemler gerektirmektedir. Bu bağlamda güvenikleştirme kavramı, yasa dışı göçün suç sayılması kavramı olan başka bir kavramla kesişebilir.²⁵
- **Topluluk Güvenliği:** Okulun ortaya çıkan araştırma ajandalarına bir tepki olarak, tehditlerin fiziksel bileşimini aşma ve güvenlik kavramı ile güvenlik ile devlet arasındaki geleneksel ve keyfi olarak ayrılma ihtiyacı ile devlet dışı güvenlik

---

²³ Cezayir, “Toplumun kurumlarının ve temel değerlerinin tam olarak korunması anlamına gelir.” perspektifinden güvenliği sağlar. Nouredine Fellak, “Yeni Güvenlik Zorluklarıyla Yüzleşmede Cezayir Güvenlik Doktrininin Rolü”, *Profesör Al-Research Hukuki ve Siyasi Çalışmalar Dergisi*, M’sila Üniversitesi, 2019 AD 4, s. 2, s. 1083-1100.

²⁴ Tamer Kamel Al-Hazraji: *Uluslararası Siyasi İlişkiler ve Kriz Yönetimi Stratejisi*, Majdalawi Yayın ve Dağıtım Evi, Amman, 1, 2005, s. 324.

²⁵ Mursi Meşri, “Avrupa Siyasetinde Yasadışı Göçün Güvenikleştirilmesi, Motifler ve Yankılar”, *Arab Politics Journal*, s. 15, Temmuz 2015, s. 63-64.

aktörlerinin diğer biçimlerini referans konusu olarak düşünme ihtiyacı çağrısında bulunan sesler artmıştır. Bu bağlamda, eleştirmenler, bireyin referans özne ve güvenliğin temel amacı olduğuna ve devletin mevcut koşullarda yoksul ülkelere gelişmiş veya zengin ülkelere gelen göç akımlarına ek olarak hızlandırılmış küreselleşme yollarının getirdiği zorluklarla yüzleşme yeteneğindeki düşüş nedeniyle bu amaca ulaşmak için yalnızca bir araç olduğuna inanmaktadır. Bu okula göre, yeni sosyal gerilimlerin ve dengesiz bir üretim modelinin yaratılmasına yol açan bu akışlar, devletler ve toplumlar içinde artan şoklara yol açar. Böylece devlet, eleştirmenlerin gözünde, müreffeh bölgelerdeki bireylerin ve devlet kurumlarının güvenliğini yoksul alanların akınından korumanın bir aracına dönüşür.²⁶

“Barry Buzan” a göre devlet, herhangi bir bölgesel ve uluslararası düzeyde güvenlik davranışlarını anlayan tek konu değil, ancak buna rağmen, güvenlik seviyesini devletten bireye veya küresel sistemin seviyesine aktarabilecek herhangi bir değişikliği reddettiğini Ole Weaver’ ı dile getirdi. Buzan’ a göre, toplumsal güvenlik, göçmenlerin güvenliği, kültürel güvenlik, kimlik, uluslar, kültürler ve ideoloji ile bağlantılıdır ve bunu “geleneksel dil, kültür, dini ve ulusal kimlik ve gelenek kalıplarının kabul edilebilir gelişim koşulları içinde sürekliliği” olarak tanımlar. Toplum tehdit altındaki taraftır ve “kimlik” de Barry Buzan’ ın dediği gibi “tehdit altındaki değer”, “gruplar” haline gelmiştir ve bu nedenle toplumsal güvenlik, toplulukların tehdidi kimlik ve kendileri ile çıkarları arasındaki ilişki açısından algıladıkları durumlardır.

- **İnsani Güvenlik:** Bir kavram olarak *insan güvenliği*, 1994 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (PNUD) İnsani Gelişme Raporu’nun yayınlanmasının arka planında yirminci yüzyılın ortalarından beri kristalize olmuştur ve bu kavram özellikle aşağıdakilere dayanmaktadır: “İnsan ve insanlık onurunu korumak, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamaktır. İnsan güvenliği, sürdürülebilir ekonomik kalkınma, iyi yönetim, sosyal eşitlik, hukukun üstünlüğü, çeşitli biçimlerde tehdit ve korkunun olmaması gibi bir dizi değer ve standartla sağlanır. İnsan güvenliği kavramı, bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasının toplumlar için temel koşullardan biri olduğu ve bu sağlanmadan ulusal güvenliğin sağlanamayacağı fikrinden hareket eder, çünkü yerel,

---

²⁶ Mounira Belaid, “Akdeniz Bölgesindeki Yeni Güvenlik Dinamikleri: Cezayir’in Bölgedeki Bir Aktör Olarak Güvenlik Rolü”, *Uluslararası Forum “Cezayir ve Akdeniz’de Güvenlik” Müdahalesi*, Konstantin, 2008, s. 101.

bölgesel ve küresel düzeyde insan kaynaklı doğal afetlerden kaynaklanan insan ıstırabından özgürlük anlamına gelir.”²⁷

3.2.Cezayir’deki Düzensiz Göç Gerçeğinin Teşhisi

Cezayir, özellikle güneyden, her alanda güvenliğine ve istikrarına açık bir tehdit oluşturan yasadışı göç olgusunu görmüştür ve Cezayir’in Afrikalı göçmenlerin yerleşmek veya Akdeniz üzerinden Avrupa’ya geçmek için bir varış noktası olarak kalması ve bunun sınır faktörünün yardımıyla, Cezayir’in yasadışı göç kaynağı olan birkaç Afrika ülkesiyle sınırlarında binlerce kilometreyi paylaşması nedeniyle, en önemlisi tarihi ve coğrafi faktörler olan bu olgunun tırmanmasına katkıda bulunmuştur. Bu kaçak göçmenlerin özellikle Mali, Nijer ve Libya’daki muadilleriyle sınır aşiretlerini, özellikle de yolları birbirine bağlayan tarihi ilişkilerden yararlandığı yerlerde, bu aşiretler arasında var olan aile bağları ve güçlü ilişkiler sonucunda, Göçebe yaşamlarının ve geçim kaynaklarının doğası gereği sürekli olarak ortaya çıkan hareketlerin yanı sıra bu sınırların da oldukça geniş olması sınır muhafızları tarafından gözetlenmelerini ve korumalarını zorlaştırmaktadır.²⁸

Ayrıca, son yıllarda Afrikalı göçmenlerin kaçakçılık ağlarının ortaya çıkması nedeniyle, yasa dışı göç olgusu şiddetlenmiş ve Cezayir, eşi görülmemiş ve büyük bir yasa dışı göçmen akışına tanık olmuştur, bu olgunun yayılması, çoğu Sahra altı Afrika ülkesinin savaşlar ve çatışmalar sonucunda yaşadığı ekonomik, politik, sosyal ve güvenlik koşullarının yanı sıra kuraklık, çölleşme ve yoksulluk ve işsizlik gibi diğer nedenlerin zorlu iklim koşulları ile daha da kötüleşmiştir.

Bu olgu, Fransız sömürgeciliğinin bıraktığı dilsel ve hatta ekonomik bağımlılık nedeniyle Fransa’ya gizli göçün başladığı yer olarak Cezayir için artan bir gelişme olmuştur. İlk başlangıçlar, sömürgecinin o sırada Cezayir gençliğine dayattığı zorunlu askerlik yasası nedeniyle 1912 yılında ve daha sonra 1924’te, yaklaşık 4.000 kişinin Fransa’ya çalışmak için göç etmiştir.²⁹

---

²⁷ Riad Ben Arabiya, “Cezayir’de Yasadışı Göçün Gerçekliği ve Ulusal Güvenliğe Yansımaları”, Önceki Referans, 65.s.

²⁸ Muhammed Al-Vijdan, “Cezayir’e Yasa Dışı Göç: Nedenleri, Sonuçları ve Onunla Mücadele”, *Annals of the University of Algiers* 1, cilt. 2, sf. 29, 63.

²⁹ Fares Ben Sagir, “Cezayir’de Yasadışı Göçün Gerçekliği: Sebepler ve Önlemler”, *Afaq Sosyoloji Dergisi*, Blida Üniversitesi 2, 10, Aralık 2015, s. 332-311.

Bağımsız Cezayir’de, yasa dışı göçün ilk görünümü, 1963’te etnik temizlik korkusuyla ülkelerinden kaçan birçok Malili ve Nijeryalı mültecinin kabulü ve 1995 yılında, anlaşmaya imza atan Avrupa Birliği imzacılarından herhangi birinin vize sahibinin Sovyetler Birliği’nden geçmesine ve dağılmasına izin veren “Schengen” anlaşmasının uygulanmaya başlanmasıydı. Fransa da dahil olmak üzere Avrupa ülkeleri, Cezayirli de dahil olmak üzere dil bileni Avrupa’dan insanları teşvik ediyor ve bu, petrol fiyatlarındaki düşüş, yüksek borç hacmi ve ulusal para biriminin devalüasyonu da dahil olmak üzere birçok faktörden yardımcı oldu.

Kuşkusuz, Cezayir’de yasa dışı göç olgusunun gelişmesinin toplumsal olabilecek birtakım nedenleri ve faktörleri vardır ve Cezayir’in 80’lerin sonundaki krizin bir sonucu olarak tanık olduğu, özellikle işsizlik ve konut krizinin yayılması, artan yabancılaşma duygusu, satın alma gücünün bozulması ve düşük gelirlerle olumsuz etkiler bırakan derin dönüşümlerin sonucudur.

Ekonomik nedenlere ek olarak, Cezayir’in kötüleşen ekonomik durumu, binlerce işçinin işten çıkarılmasına ve devletin yaygın olarak tüketilen ürün ve malların sübvansiyonlarını kaldırmasına yol açan kapitalist sisteme geçişi şartlandıran 1990’da Uluslararası Para Fonu’ndan yardım talep etmesine yol açtı. Bunun sonucu olarak ulusal para biriminin düşmesi ve dinarın değer kaybetti. Bu enflasyon, dış ticaretin serbestleşmesi ve milli ürünlerin korunamamasının yanı sıra, mallarda artışa ve yaşam standartlarında düşüşe neden olmuş, bu da birçok ekonomik kurumun iflasına neden olmuştur. Coğrafi faktörlerin bu tür olguları teşvik etmede çok önemli bir rolü vardır. Cezayir, daha önce de belirttiğimiz gibi coğrafi konumu nedeniyle Afrikalı-Faslı yabancılar, Asyalılar ve Araplar için bir geçiş noktası haline gelmiştir. Bu dalgalar, büyük güney eyaletlerinde, özellikle de İliz, Tamanersat, Adrar eyaletinde ve genel olarak güvenlik için yakın bir tehdit haline geldikleri bazı Batı bölgelerinde hareket etmeleri ve geçişleri için yer buldular. Bu olguyu daha da kötüleştiren şey, kara geçiş limanları ve deniz sınırlarının 1200 km olduğu tahmin edilen bir deniz şeridinde sahip olması ve deniz yoluyla yasal göçün Batı ülkelerine tercih edilen göç yöntemi olmasıdır.

Yasa dışı göç olgusunun bir incelemesi, yalnızca bir dizi ekonomik veya politik faktörle durmadığını, ancak bireyin ölümcül maceraya yaklaşımından sonra alıcı ülkelerde elde etmeye çalıştığı bir arzu ve hırsla sahip olduğu psikolojik ve sosyal de dahil olmak üzere diğer faktörler tarafından kontrol edildiğini keşfeder.

Başlangıçta geçici yasadışı göçten mustarip olan Cezayir, bugün kalıcı yasadışı göçten mustarıptır ve bu nedenle Cezayir, bir geçiş ülkeden istikrar ülkesine dönüşmüştür. İkinci bölüm, Cezayirli gençlerin deniz yoluyla Avrupa’ya, özellikle de “yakma” terimi olarak bilinen

İspanya'ya doğru göçüdür ve bu nedenle Cezayir üç tür yasadışı göçle karşı karşıyadır: Cezayir'de kalmak için yasa dışı göç, yabancıların Avrupa'ya geçmesi için yasa dışı göç, Cezayirli için Avrupa'ya deniz yoluyla yasa dışı göç. Kuşkusuz, böyle bir olgunun siyasi ve güvenlik düzeyinde yansımaları vardır, çünkü göçmenlerin sürekli varlığı bir güvenlik tehdidinin kaynağı ve çeşitli suç biçimlerinin (tecavüz, hırsızlık, cinayet, saldırılar, uyuşturucu kaçakçılığı, belge sahteciliği...) ortaya çıkması olarak kabul edilir.

Ayrıca, Ulusal Jandarma raporlarına göre, çok sayıda artan ve artık sadece gençlerle sınırlı olmayan, aynı zamanda farklı yaş grupları, çocuklar ve yaşlıların yanı sıra erkekler ve kadınlar da dahil olmak üzere gençlerin ölüm tekneleri ile göç etmelerinden mustarıptir. Jandarma hizmetleri, çoğu genç kadın olan toplam tutuklananların yüzde 2.45'i oranında 129 kadın ve toplam 7.824 yasadışı göç adayının tutuklanmasıyla sonuçlanan yasa dışı göç operasyonlarının sayısını gösteren bir çalışma yürüttü. Çalışma, yaşlarına, sosyal ve mesleki statülerine atıfta bulunmadı, ancak konuyu tehlikeli ve suç olarak nitelendirdi.

Yasa dışı göçmenler en düşük ücreti kabul edebilecek basit işçilerden oluşmuyorlar, ancak şimdi profesyonel derecelere sahipler ve bazen tıp, eczacılık, mühendislik ve diğer önemli fakülteler gibi prestijli fakülte mezunlarından oluşmaktadırlar.³⁰

3.3.Cezayir'e Düzensiz Göçün Yansımaları

İlk olarak Cezayir'e düzensiz göç olgusunun olumsuz yansımaları ve genel olarak Cezayir toplumunun gelişimini etkileyen çeşitli riskleri vardır. Özellikle bu olgunun çeşitli biçimlerde organize suç, uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı ve kaçakçılığı, kara para aklama ve sahtecilik, terörizm, salgın hastalıkların ve hastalıkların yayılması ve diğer tehdit ve tehlikeler gibi diğer birçok tehditle ilişkili olmasıdır. Ekonomik yansımalar, yasa dışı göçmenler tarafından gerçekleştirilen yasadışı eylemler nedeniyle Cezayir'deki ekonomik üretim ve kalkınma çabalarına verilen zararda temsil edilmekte olup, bu da fonların israfına ve hırsızlık, tehditler, rüşvet, yolsuzluk, kaçakçılık, sahtecilik ve aklama gibi yasadışı fon elde etmeyle ilgili suçların yayılmasına yol açmaktadır. Ayrıca, göçmen akını kaçakçılık, silah ve uyuşturucu ticareti, adam kaçırmaya, saldırı ve diğerleri de dahil olmak üzere her türlü suçta uzmanlaşmış

---

³⁰ Fehar Hammou, "Cezayir'de Yasa Dışı Göç ve Cezayirli Yasa Koyucunun Bu Konudaki Konumu", *Al-Wahat Araştırma ve Çalışmalar Dergisi*, Ghardaia Üniversitesi, cilt. 9, s. 2, 2016, s. 229-245.

çetelerle bağlantılı olduğu için çok ciddi olan siyasi ve güvenlik yansımalarının yanı sıra göçmenler ve yerel halk arasındaki kabilesel, dini ve diğer çatışmaların yayılması.³¹

Ayrıca Cezayir'in sınırları kontrol edilmesi zor çok geniş bir alan olarak düşünüldüğünde bu alanın göçmenlerle organize suç çeteleri olarak başa çıkabilecek terörist gruplar için güvenli bir sığınak haline gelmesi ve tüm bunların ülkeye yönelik çok ciddi güvenlik tehditlerine yol açması nedeniyle yasadışı göç riskleri katlanmaktadır.

Gizli göç, suç, terörizm ve hastalıklarla olan ilişkisi nedeniyle birçok ülke ve karar vericiler için endişe kaynağı haline getiren birçok sorunu beraberinde getirmekte, ekonomik ve kültürel düzey, ulusal kimlik, eğitim standartları ve diğer sorunların yanı sıra, bu sorunların ülkelerin istikrarı ve güvenliği üzerinde ciddi yansımaları bulunmaktadır.

Güvenlik riskleri aynı zamanda yasadışı göçün en kötü risklerinden biridir, çünkü yasadışı göçmenler arasında ajanlar ve yıkıcı unsurlar yerleştirme olasılığı yoluyla ulusal güvenliği tehdit ederler. Bu da göçmen alan ülkelerde çatışmalara ve güvenlik sorunlarına neden olan terörist hücrelerin ortaya çıkmasına yol açar ve güvenliklerini istikrarsızlaştırmak için göç ülkelerine silah, patlayıcı ve mühimmat kaçakçılığına yardımcı olur.³²

Cezayir'e yasa dışı Afrika göçü olgusu, silahların girmesine, aşırılıkçıların yanlış yönlendirilmiş fikirlerinin ve hırsızlık, uyuşturucu teşviki veya çeşitli terörist faaliyetler ve suçlar gibi diğer ilgili suç biçimlerinin büyümesine ve yayılmasına yardımcı olabileceğinden, suçun sıklığını ve çeşitliliğini artırmaktadır. Burada, göç ile göçmen taşıma gruplarının ve ağlarının Batı Akdeniz'de kuzey ve güney kıyıları arasında bir bağlantı olarak aktif olduğu diğer çeşitli suç ağları arasında bir korelasyon olduğu sonucuna varabiliriz. Suç faaliyetleri, özellikle göçmenlerin anavatanlarını terk etme ve Avrupa'ya yerleşme konusundaki acil istekleri karşısında, önemli ölçüde ve hızlandırılmış bir biçimde artmıştır. Bu ağlar, göçmenlerin hareketine ve Akdeniz'in kuzey kıyılarına geçişlerine katkıda bulunma yetenekleri nedeniyle, Mağrip toplumları arasında gizli göç hareketleri için tanıtım ve propaganda operasyonları yürüterek, toplumun birçok kesiminin, özellikle de gençlerin acı çektiği Mağrip toplumlarındaki zor yaşam koşullarından yararlanarak, en tehlikeli küresel ağlardan biri haline gelmiş, bu operasyonlar,

---

³¹ Mohamed Al-Wijdan, "Cezayir'e Doğru Yasadışı Göç: Nedenleri, Yankıları ve Savaşları", Önceki Referans, s. 64.

³² Warida Jandali, "Yasadışı Göç: Güvenlik Etkileri ve Gerçeklik ve Zorluklar Arasında Onunla Mücadele Etme Yolları", *Hukuk Araştırmaları ve Araştırma Dergisi*, University of Skikda, vol. 8, p. 63.

Avrupa'ya mümkün olduğunca çok sayıda gizli göçmen çekmek için çalışan kaçakçılık ağları için kazançlı ve çekici bir sektör haline geldi. Düzensiz göç olgusu, suç ağlarına insani destek ve destek sağlayarak, göçmenlerin durumundan yararlanarak ve onları şubelerine ve ağlarına entegre etmek için çalışarak beslemektedir.³³

4. Sonsöz

Cezayir, Ulusal Jandarma'nın sınırlardan göçmen akışını takip etmedeki düzenli hareketlerine ilişkin raporlarını takip ederken ve insani nedenlerle hapsedme, sınır dışı etme ve hoşgörülü yargılama yoluyla kontrol altına alırken, siyasi, güvenlik, yasal ve ekonomik boyutları olan stratejiler benimseyerek yasadışı göç olgusunu kontrol altına almaya çalıştı. Cezayir ayrıca sahada somut sonuçlar elde etmek için bölgesel ve Avrupa-Akdeniz iş birliğine dikkat etti. Ve ayrıca gençlerin Avrupa'ya doğru uçuşunu azaltmak için gençleri ekonomik olarak desteklemek ve işsizliğe son vermek için çeşitli pratik önlemler sağladı. Cezayir'e göçü teşvik eden ve güvenliğini ve istikrarını tehdit eden komşu ülkelerle Sahra kara sınırlarının korunmasını yoğunlaştırmanın yanı sıra, gizli göçmenlerin bu olguyu azaltmak ve vatani istikrarsızlaştıran herhangi bir tehditten korumak için bu olguyu azaltmak için insani koşullar altında kaçak göçmenlerin anavatanlarına sınır dışı etmeyi sağladı.

Cezayir, yasadışı göç olgusu ve güvenlik tehditleri konusunda alarm verdi ve uluslararası toplumunu, suçun yayılmasının, sahtekarlığın, para sahteciliğinin ve kaçakçılığın yıkıcı sonuçlarıyla yüzleşmeye çağırdı. Cezayir'in mustarip olduğu şey budur ve çeşitli güvenlik birimleri ile bunun üzerinde durmaktadır. Ayrıca, devletin gizli göçün azaltılmasına katkıda bulunmak için çabalarını iki katına çıkarması gereken ekonomisini, güney Cezayir'in kalkınması, büyük projelerin ve üs yapılarının kurulması ve turizmin milli geliri ve kişi başına düşen geliri artırmaya alternatif olarak işletilmesi yoluyla, ülke istikrarını bireyler ve kurumlarıyla koruyan bir kalkınma politikasında güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

---

³³ Haira Wigy, "Mevcut bölgesel Koşullar Işığında Mağrip Bölgesi Ülkelerinde Afrika Yasadışı Göç Olgusu: Nedenlerin, Yankıların ve Bununla Mücadele Yollarının İncelenmesi", *Al-Mi'yar Dergisi*, cilt. 25, s. 59, 2021, s. 816-833.

KAYNAKÇA

- Abdullah Abdul Gani Ganem. *Göçmenler: Sosyoantropolojik Bir Çalışma*, Modern Üniversite Ofisi, İskenderiye, 2. Baskı, 2002.
- Adnan Farhan al-Jawarin. “Göç ve Çalışma Politikaları ve Körfez İşbirliği Konseyi Ülkelerinde Vatandaşların İşsizliğine Etkileri”, *Körfez Ekonomisi Dergisi*, Basra Üniversitesi, cilt. 24, 2013.
- Adnan Zerrougui. “Güvenlik Söylemlerini Anlamada Normatif İkilem: Huismans ve Wolfgang Iser Arasında Bir Yaklaşım”, *Cezayir Politik Araştırmalar Dergisi*, cilt. 8, sayı. 2, 2021.
- Ali el-Havat. *Mağrip Ülkeleri Üzerinden Avrupa'ya Yasadışı Göç*, Maghreb University Publications, Libya, 1. Baskı, 2007.
- Ayad Muhammed Samir. “Avrupa Birliği'nin Arap Mağrip Ülkelerine Yönelik Politikaları”, *Siyaset Bilimi, Siyasi ve İdari Örgütler Dalında Doktora Yapmak İçin Muhtıra*, Siyaset Bilimi ve Medya Fakültesi, Cezayir Üniversitesi, 2006.
- Eytan Meyers. “Theories of International Immigration Policy Acomparative Analysis”, *International Migration Review*, vd. 34, no. 4, winter 2000.
- Eytan Meyers. “International Imigration Policy A Theoretical and Comparative Analysis”, Palgrave, Macmillan First Edition April, 2004, USA.
- Fares Ben Sagir. “Cezayir'de Yasadışı Göçün Gerçekliği: Sebepler ve Önlemler”, *Afaq Sosyoloji Dergisi*, Blida Üniversitesi 2, 10, Aralık 2015.
- Fehar Hammou. “Cezayir'de Yasa Dışı Göç ve Cezayirli Yasa Koyucunun Bu Konudaki Konumu”, *al-Wahat Araştırma ve Çalışmalar Dergisi*, Ghardaia Üniversitesi, cilt. 9, s. 2, 2016.
- Haira Wighi. “Mevcut Bölgesel Koşullar Işığında Mağrip Bölgesi Ülkelerinde Yasadışı Afrika Göçü Olgusu, Nedenleri, Yansımaları ve Mücadele Yöntemleri Üzerine Bir Araştırma,” *Al-Ma`eer Journal*, cilt. 25, sayı. 59, 2021.
- Muhammed Garbi ve diğerleri. *Akdeniz Bölgesinde Düzensiz Göç*, İbn Nedim Yayıncılık ve Dağıtım, Cezayir, 1. Baskı, 2014.
- Muhammed Üde. *Sosyolojinin Temelleri*, Basım ve Yayıncılık için Dar Al-Nahda Al-Arabiya, Beyrut.

- Murad bin Kita. “Büyüyen Düzensiz Göç Olgusu ve Kuzey Afrika Bölgesindeki Kalkınma Üzerindeki Etkisi”, *Metabooks al-Moutat*.
- Mursi Meshri. “Securitization of Illegal Immigration in European Policies, Motives and Repercussions”, *Arab Politics Journal*, 15 Temmuz 2015.
- Mounira Belaid. “Akdeniz Bölgesinde Yeni Güvenlik Dinamikleri, Bölgede Bir Aktör Olarak Cezayir’in Güvenlik Rolü”, *Uluslararası Forum “Cezayir ve Akdeniz’de Güvenlik” Müdahalesi*, Constantine, 2008.
- Muhammed Al-Wejdan. “Cezayir’e Yasadışı Göç: Nedenleri, Yansımaları ve Onunla Mücadele” *Annals of the University of Algiers* 1, cilt. 2, s. 29.
- Noureddin Fellak. “Yeni Güvenlik Zorluklarıyla Karşı Karşılaşmada Cezayir Güvenlik Doktrininin Rolü”, *Profesör Al-Research Hukuki ve Siyasi Araştırmalar Dergisi*, M’sila Üniversitesi, 2019 A.D. 4, S2.
- Riad Ben Arabiya. “Cezayir’de Yasadışı Göçün Gerçekliği ve Ulusal Güvenliğe Yansımaları”, *Önceki Referans*, 65. s. 2022.
- Rima Marzouk. “Kovid-19’un Mağrip’ten Avrupa’ya Düzensiz Göç Üzerindeki Etkisi”, *Heritage Magazine*, M11, v1, Mart 2021.
- Salah Mustafa el-Fawal. *Sosyal Bilimler Metodolojisi, Kitabın Dünyası*, Kahire, 1982.
- Saus Khaira Abdel Rahman. “Cezayir Hukukunda Önleme ve Tedavi Arasındaki Yasadışı Göç Suçu”, *Ekonomik, İdari ve Hukuk Bilimleri Dergisi*, cilt. 2, sayı. 10, Ağustos 2018.
- Tamer Kamel Al-Hazraji. *Uluslararası Siyasi İlişkiler ve Kriz Yönetimi Stratejisi*, Majdalawi Yayıncılık ve Dağıtım Evi, Amman, 1. Baskı, 2005.
- Wanisa Al-Hamrouni Al-Werfalli. “Batı Akdeniz Ülkelerindeki Düzensiz Göç: Bölgesel Gruplandırma Çalışması”, *Dar al-Fikr al-Jami’i*, İskenderiye, 1. Baskı, 2016.
- Warida Jandali. “Yasadışı Göç: Güvenlik Etkileri ve Gerçeklik ve Zorluklar Arasında Onunla Mücadele Etme Yolları”, *Hukuk Araştırmaları ve Araştırma Dergisi*, Skikda Üniversitesi.

LİBERYA'DA YOLSUZLUĞUN KONTROL ALTINA ALINMASINDA YASAMA ORGANININ ROLÜ

Dr. Öğr. Gör. Abdulai M. Kaba / Liberya

Prince of Songkhla Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Pattani Kampüsü, Tayland

*Yazışmadan Sorumlu Yazar

dr.akaba@gmail.com

Dr. Öğr. Gör. Muhammad Afeefee / Tayland

Prince of Songkhla Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Pattani Kampüsü, Tayland

muhammadafeefee.a@psu.ac.th

Dr. Öğr. Gör. Muhammad Roflee Waehama / Tayland

Prince of Songkhla Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Pattani Kampüsü, Tayland

Aliu Mohamed Kromah / Tayland

Araştırmacı, Pattani Darussalam Okulu, Pattani, Tayland

Özet

Bu çalışma, Liberya'daki yolsuzluğun kontrol altına alınmasında Liberya Yasama Organı'nın rolünü ele almayı amaçlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, söz konusu Yasa koyucunun soruşturma becerilerini uygulayarak, öz-bütünlük göstererek, dava destek hizmeti ve belgeleme ve raporlama sağlayarak yolsuzlukla mücadeledeki rolünü ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmanın katılımcıları, yerel kuruluşlardan/entelektüel forumlardan, konuyla ilgili geniş deneyim ve anlayışa sahip, anket verilerinin toplanmasına gönüllü olarak katılmaya gönüllü olan 150 farklı gençten oluşmaktaydı ve aralarından 15'i görüşme için seçildi. Verilerin analizinde nitel içerik analizi ile birlikte tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılmıştır. Sonuçlar, Liberya Yasama Meclisinin ülkedeki suç ve yolsuzluğun soruşturulmasında ilgisiz kaldığını ortaya koymuştur. Çalışma, Liberya Yasama Meclisinin, insanları hesap verebilir kılmak için bir mekanizma oluşturduğundan kamu sektöründeki suç ve yolsuzluk uygulamalarını engellemede önemli bir rol oynadığını, böylece kaynakları güvene dayalı bir kapasiteyle yönetenlerin bu güveni tespit edilmeden kolayca suistimal etmediğini göstermektedir. Ancak, Liberya Yasama Meclisi siyasi çıkarlara öncelik verir. Araştırma ayrıca, Liberya yasama organının, yürütmenin hesap

verebilirliği sağlamakla görevli hükümet birimlerine tam özerklik tanınmasını da sağlaması gerektiği tavsiyesinde bulundu. Son olarak, Saygıdeğer Yasama Meclisi tamamen bağımsız bir varlık olmalı ve gereksiz müdahale olmaksızın görevlerini yerine getirmek hususunda özgür olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Rol, Yasama, Kontrol Altına Alma, Yolsuzluk, Liberya.

1. Giriş

Liberya bağımsızlığını 26 Temmuz 1847 tarihinde kazandı. Demir cevheri, elmas, altın, kereste, kauçuk vb. gibi muazzam coğrafi ve çeşitli doğal kaynaklara sahip zengin ve en eski Afrika ülkesidir. Liberya, hızlı ekonomik kalkınma için potansiyel pazar imkanına sahiptir. Ancak tüm bu kaynaklara ve imkanlara sahip olan Liberya, dünyanın en fakir ülkelerinden biri olmaya devam etmektedir. Yolsuzluk, Liberya bağımsızlığını kazandığı zamandan bu yana çok önemli bir sorun haline gelmiştir. Birçok kabine kurumu, devasa yolsuzluklar nedeniyle işlevsiz hale gelmiştir. Projeler hep yarım bırakılıyor ve kimse adalete teslim edilmiyor. Kamu malları ve kaynakları özel harcamalara yönlendiriliyor.

Yolsuzluk, rüşvet, siyasi partileri kayırma veya kişinin özel tüketimi için başka şeylerin yıkılması olarak tanımlanır. Yolsuzluk, Liberya'daki diğer sosyal sorunların neredeyse hepsini kapsamaktadır. Liberya'nın yeniden ayağa kalkması için, Liberya Yasama Meclisi'nin işini etkin bir şekilde yürütmesi gerekiyor. Olajide (2000), Liberya'da muhasebe hizmetlerinin görünürlüğünü gerektiren dolandırıcılık faaliyetlerinde endişelendirici bir artış olduğunu kaydetmiştir. Sonuç olarak, birçok yatırımcı uygunsuz işlemler nedeniyle ülkeden kaçıp gitmiştir. Bir yıl önce de ülkede bir Alman uyruklu bir kişi soygun kurbanı olarak hayatını kaybetmişti.

Liberya'nın ekonomik kalkınmasını baltalayan yolsuzluğun çeşitli nedenleri vardır. Liberya'da çok yaygın olan yolsuzluk, açgözlülük, aşırı hırs, materyalizm, iç çatışma sonrası hızlı zengin olma sendromu, ülke çapındaki yoksulluk, yetersiz sosyal güvenlik, yozlaşma ve bencil siyasi sistemin işletilmesi ve hükümetler tarafından büyük yoksulluğu hafifletmek ve yozlaşmış uygulamalarla mücadele etmek için devreye sokulan verimsiz sosyo-ekonomik yapılar ve sistemler dalgasında gözlemlenebilir. Yolsuzluğun bir başka nedeni de sözleşmelerin verilmesinde, personelin terfiinde, adaletin dağıtılmasında ve kamu görev, mevki ve imtiyazlarının kötüye kullanılmasında, kamu fonlarının çalınmasında, kamu defterlerinin, kamu belgelerinin, değerli menkul kıymetlerin ve hesapların bulunmasında bulunabilir. Liberya'daki yolsuzluğun bir başka önemli nedeni de etnik kökendir. Hükümet yetkilileri, etnik köken nedeniyle doğru kişiyi başka bir kenara bırakarak yanlış kişiyi seçmeyi gerekli görüyor.

2. Literatür Taraması

Liberya'daki yolsuzluk tartışması açık bir tartışma olarak kalmıştır (Ogbeidi, 2012). Ancak yolsuzluk her geçen gün artmaya devam etmektedir. Araştırmacılar, medya kuruluşları ve

sokaktaki insanlar Liberya'daki yozlaşmış uygulamaları eleştiriyorlar (Sheu, 2015). Bu nedenle ülke için kötü bir imaj oluşturmuştur. Örneğin, Uluslararası Şeffaflık Örgütü (TI), Liberya'yı yüksek yolsuzluk seviyelerinden biri olarak derecelendirmiştir (2012). Birleşik Devlet Uluslararası İlişkiler Departmanı'ndan (2012) başka bir rapor da Liberya'da ülkenin ekonomik kalkınmasını etkileyen ve baltalayan büyük bir yolsuzluğun olduğunu bildirmiştir.

Birkaç araştırmacı, Liberya'nın yolsuzlukla mücadele çabalarını da ele almıştır. Çok azı Liberya'daki gelişmeleri ele alırdı (Agbibo, 2013; Aluko, 2002; Ogbeidi, 2012). Diğerleri ise Liberya Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu'nun (LACC) zorluklarını ele almıştır. (Sowunmi, Adesola & Salako, 2010; Umoh & Ubom, 2012). Ayrıca, Enofe, Okpabo ve Atube (2013), Owolabi, Dada ve Olaoye (2013), muhasebe kayıtlarının dolandırıcılık tespitindeki etkisini incelediler ve sonuç olarak dolandırıcılık tespitinde muhasebecilerin rolünün örgütsel kullanımına dikkat çekmiş ve muhasebe kayıtlarının benimsenmesine ilişkin çalışmanın bulgularının bariz bir şekilde yetersiz olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, bu çalışmanın amacına ulaşılmasını etkileyen bu zorlukları ele almak ve Liberya toplumu içinde hesap verebilirliğin benimsenmesini etkileyen faktörleri anlamak için bir çerçeve sunmak bu makalenin amacıdır.

Türk Tarih Enstitüsü, dolandırıcılık kelimesini “aldatmaca, oyun hilesi, dolandırıcılık, yanıltmaya ve ayrıca kişisel çıkar sağlamak için yararsız bir şeyi bir şeye teşvik etmeye adanmış bir çaba” olarak açıklamaktadır (Turkman, 2007. S. 15). Dolandırıcılık, “birini bir sözleşme yapmaya teşvik etmek için yanlış bir hüküm yaratmak veya var olan bir yanlış yargıyı sürdürmek”tir (Chi-Chi & Appah, 2012). Akademisyenler, dolandırıcılık teriminin genel olduğunu ve çeşitli şekillerde kullanıldığını belirtmektedir. Dolandırıcılık o kadar çok farklı derece ve biçimler alır ki, mahkemeler, dolandırıcılığın keşfedilmesi ve üstesinden gelinmesi için kendilerini yalnızca birkaç genel kuralla bağlamaya mecbur kalırlar.

Dolandırıcılığın büyük olasılıkla bir kuruluş tarafından kaydedilen ve raporlanan bilgilerin kasıtlı olarak yanlış beyan edilmesini içerdiğini ileri sürmüştür (Arzova, 2003, Augustine ve Famous, 2013'ten alıntılanmıştır). Dolandırıcılık, denetim açısından ciddi bir sorun teşkil eder, çünkü normalde kuruluşun kayıtlarını ve raporlarını örtbas etme, tahrif etme veya yanlış yönlendirme çabalarıyla ortak görülür. Kurumsal dolandırıcılıkların çoğu doğası gereği karmaşıktır ve tespit edilmeleri konusunda mutlak güvence sağlayamadıkları için geleneksel denetçiler tarafından tespit edilmesi oldukça zordur. Bunun nedeni, denetçilerin “muhakeme kullanmaları, numune testi yapmaları ve kendilerine sunulan kanıtların doğası gereği kesin

olmaktan çok ikna edici olmaları”dır (ISA, 2009). Enofe ve Atube (2013) dolandırıcılığın nadiren görüldüğünü ileri sürmüştür. Dolandırıcılık belirtilerinin genellikle görüldüğünü ifade ederek devam etmektedir. Belirtiler, hatalardan kaynaklanabileceğinden, mutlaka dolandırıcılık yapıldığı anlamına gelmez. Anyanwu’ya (1993, Onuarahet ve diğerleri, 2012) göre dolandırıcılık, yasa dışı veya haksız avantaj elde etmek için kasıtlı olarak uygulanan bir aldatma eylemi veya yolu olup, bu tür bir aldatma başkasının zararına yöneliktir.

Gary, Seow, Suwardy ve Gay (2011) tarafından alıntılanan Duffield ve Grabosky (2001), dolandırıcılığı, değerli bir şeyi güvence altına almak veya bir başkasını haktan mahrum etmek için bir başkasına karşı haksız bir avantaj elde etmek için aldatmayı kapsayan (gerçeğin kasıtlı olarak çarpıtılması veya yanlış beyan edilmesi veya maddi bir gerçeğin gizlenmesi gibi) bir eylem olarak tanımlamıştır. Bir fail, bir mağduru mülkten veya değerli bir şey vasıtasıyla dolandırmak amacıyla yanlış beyanlarda bulunduğu ortaya çıkar (Vasiu ve Vasiu, 2004). Mukoro ve diğerleri (2011), Edafehirhaye ve Edafehirhaye’den (2008) alıntı yaparak, hileyi “neyin iyi olduğunu bilmesine rağmen komşusuna yanlış, kötü veya zararlı olanı yapma eğilimi” olarak tanımlamaktadır. Kamu fonunu elde etmek için hile kullanarak ve bunları ferdin kişisel çıkarları için kullanarak oyunun kuralını alt üst etme girişimidir” (s. 15).

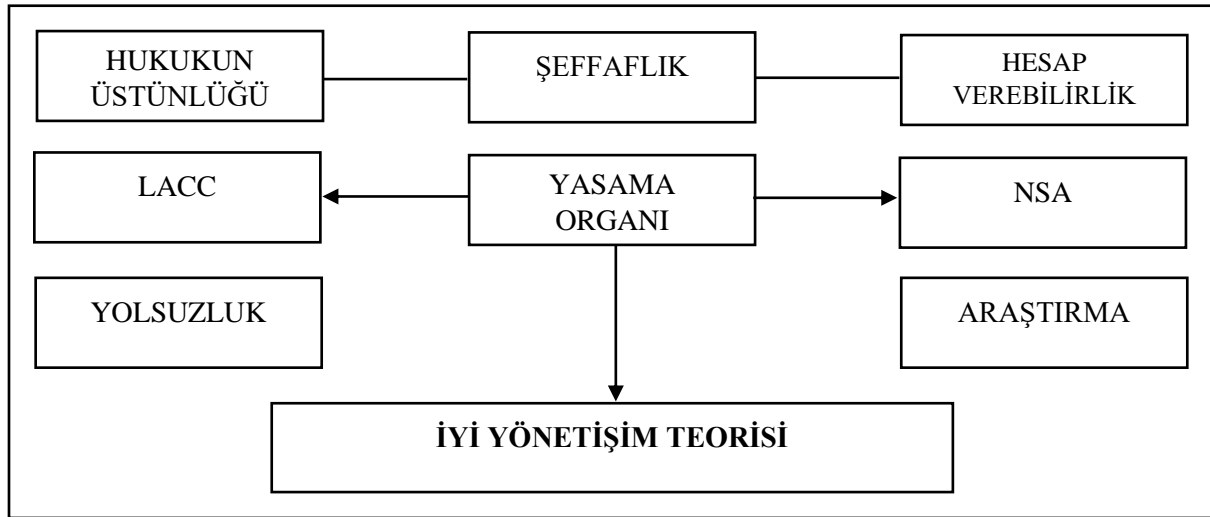
Uluslararası Suistimal İnceleme Uzmanları Birliği (2012), yolsuzluk, varlıkların kötüye kullanılması ve finansal tablo dolandırıcılığı olarak üç ana kategoriye ayrıldığını bildirmiştir. Mevcut vakalardan yola çıkarak, dolandırıcılığın basit bir şekilde güvenin kötüye kullanılmasından karmaşık bilgisayar tabanlı suçlara kadar pek çok yolu bulunmaktadır. Anyanwu (1993), dolandırıcılık türlerini, işleme yöntemleri temelinde özetlemekle birlikte, yöntemler günden güne geliştirildiği için ayrıntılı değildir. Bunlar arasında tahrifat, bastırma, düpedüz hırsızlık ve zimmete para geçirme, rezervlerle oynama, içeriden gelen suistimler ve sahtecilikler, hileli ikameler, yetkisiz borç verme, hayalet borçlulara borç verme, ağız arama ve atlama, gayri resmi borçlanma, kimliğe bürünme, iç içe geçme ve konşimento, sahte ödeme sayılabilir. Ayrıca, firma belgelerinin hileli kullanımından, hayali hesaplardan, sahte tahsilat gelirlerinden, fişlerin manipülasyonundan, fazla faturalandırmadan, istatistiksel verilerin şişirilmesi, genel muhasebe hesaplarının manipülasyonu, hayali sözleşmeler, çek defterlerinin kopyalanması, bilgisayar dolandırıcılığı, askıya alınan hesapların kötüye kullanılması, nakit sıkıntısına ilişkin yanlış beyan ve diğerlerinden bahsettiler.

Çeşitli dolandırıcılık biçimleri arasında rüşvet ve şantaj, dolandırıcılık ve zimmete para geçirme, kişisel çıkar için kamu varlıklarının yasa dışı kullanımı, fazla ve eksik faturalandırma, hayalet (var olmayan) işçilere ve emeklilere maaş ve diğer yardımların ödenmesi, hava

beslemesi için ödemeler (tedarik edilmeyen veya sunulmayan mal veya hizmetler) bulunmaktadır (Singleton, Bologna, & Lindquist 2006).

3. Çalışmanın Teorisi

Araştırma, mükemmel liderlik yeteneğinin gizemini çözmek için İyi Yönetişim Teorisi'ni (GGT) içermektedir. GGT kavramı, iyi yönetim oluşturmak için bir projektör olarak kullanılır ve (Woleola J. Ekundayo, 2017) tarafından benimsenen ilkeleri, Liberya'daki iyi yönetim sistemini değerlendirmek için bir gösterge olarak kullanılabilir. GGT, gelişmekte olan ülkelerdeki yönetim teknikleri ve yapılarıyla bağlantılıdır ve ülkenin gelişmekte olan bir ülke statüsü nedeniyle Liberya'da yönetim için özellikle önemlidir.

Şekil 1. Kavramsal Çerçeve

Yasama organının işlevlerini geliştirmek amacıyla bu çalışmada GGT kullanılmıştır. GGT ve üç ilkesi, Liberya Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu (LACC) ve Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) ile birlikte yasama organının Liberya'daki yolsuzluğu ortadan kaldırmada etkili olmasına yardımcı olacaktır. LACC, 28 Ağustos 2008'de Liberya'daki yolsuzluk eylemlerini soruşturmak ve kovuşturmak ve ayrıca vatandaşları yolsuzluk sorunu ve ortadan kaldırılmasının faydaları konusunda eğitmekle görevli bir Yasama Organı Yasası ile kuruldu. 20 Mayıs 1974'te NSA, Başkan Williams R. Tolbert, Jr.'ın ulusal güvenlik istihbaratını toplamaktan ve ihtiyaç duyulduğunda özel soruşturmalar yürütmekten tek sorumlu olan tek ajansiydi. Daha sonra 30 Ağustos 1974'te Liberya'nın Monrovia kentinde Dışişleri Bakanlığı tarafından Ulusal Güvenlik Ajansı'nı (NSA) kuran Kanun yayınlandı (<https://www.nsa.gov.lr/web/web/general/about-national-security-agency-nsa>).

Hesap verebilirlik, Hukukun Üstünlüğü ve Şeffaflık, araştırmacılar tarafından hükümet yetkilileri arasında yolsuz uygulamalardan kaçınmak için iyi liderlik kabiliyeti sağlama konusunda Liberya Yasama Organı'na emanet etmek için seçilen üç temel ilkedir.

4. Hesap Verebilirlik

İyi yönetim felsefesinin temelinde bu ilke yatmaktadır. Başta hükümet, gönüllü kuruluşlar, iş dünyası ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere tüm aktörlerin topluma karşı sorumlu tutulması gerektiğinin altını çizmektedir (Rotberg, 2004; Rothstein & Teorell, 2008). Bu ilke, her siyasi aktörün ve devlet çalışanının vatandaşa yaptıklarının hesabını vermesini sağlayacaktır. Sonuç olarak, cumhurbaşkanı tarafından seçilen veya atanan her kamu görevlisi, siyasi faaliyetlerinin hesabını vermeli ve gücünün kaynağına hesap vermelidir. Örneğin, Senatör Darius Dillon, seçildikten sonra seçmenlere karşı sorumlu olacağına söz verdi. Seçildikten sonra halka karşı hesap verebilir (açık) olduğu için kendisine “Nur” denildi. Araştırma, onun şeffaf olma çabasını takdir ediyor ve hükümet yetkilileri arasındaki yolsuzluk uygulamalarını azaltmak veya ortadan kaldırmak için tüm yasa koyucuların aynı şeyi yapmasını umuyor.

5. Şeffaflık

Şeffaflık, iyi yönetim felsefesinin bir diğer önemli unsurudur. Karar verme sürecinin, varılan nihai sonuçların ve bu tür kararların uygulanmasının tümünün kural ve düzenlemelere uygun olarak yürütülmesi gerektiğini vurgular. Yeterli bilginin, kolayca anlaşılabilir bir şekilde ve doğrudan bundan yararlanacak kişilere serbestçe dağıtılmasını gerektirir. Şeffaflık unsuru, Liberya yasama organına yolsuzluk adı verilen bu hastalıkla mücadele etmek için iyi liderlik becerisini uygulamada yardımcı olacaktır.

6. Hukukun Üstünlüğü

Bu, toplumda eşitliği ve adaleti sağlayan iyi yönetim teorisinin bir başka temel ilkesidir. Bireysel ve grup hakları tamamen sağlanmalıdır ve yasalar tarafsız bir şekilde takip edilmelidir, bu da iyi yönetim teorisine göre bağımsız bir mahkemenin yanı sıra tarafsız ve yozlaşmaz bir polis gücü anlamına gelmektedir. Anayasa, yasama organına yasayı yapma ve yasayı ihlal eden herhangi bir hükümet yetkilisini kovuşturma hakkı verir. Bu iyi yönetim ilkesi, Liberya toplumundaki yolsuzluğu ortadan kaldırmak için en iyi teoridir.

7. Araştırma Metodolojisi

7.1.Katılımcılar

Bu çalışmaya katılım sağlayanlar, Liberya'nın Montserrado ilçesindeki 17 bucaktan 150 farklı kişiden oluşmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Montserrado ilçesindeki 17 bucaktaki çeşitli entelektüel merkezlerin, Liberya'daki yolsuzluğun önlenmesinde yasama organının rolüne ilişkin algısını araştırmayı amaçlamaktadır. Creswell, J. W, (2007). Katılımcılar, Liberya'daki yolsuzluğa ve yasama organının buna karşı nasıl mücadele ettiğine ilişkin deneyimlerine ve anlayışlarına dayanarak bilinçli olarak seçilmiştir. Böyle bir deneyim olmadan, çalışmadaki araştırma hedeflerini ele alan somut bilgiler sağlayamayabilirler. 150 katılımcı, analiz için kullanılan nicel verileri ortaya çıkarmak için Montserrado ilçesindeki 10 entelektüel merkezden gelen 25 üyeyi kapsıyordu. Seçilen entelektüel merkezlerle ilgili olarak, Montserrado bölgesindeki saygın üyeleri temsil ederler.

7.2.Araç

Katılımcıların yolsuzluğa ve bunun ekonomik kalkınma üzerindeki etkisine yönelik düşüncelerine ve Liberya Yasama Organı'nın bu ölümcül hastalığa bir son verme hususunda oynadığı role ilişkin daha derin anlayış ve örnekleri keşfetmeye çalıştığı için, bu çalışmada karma yöntemli bir araştırma tasarımı benimsenmiştir. Karma yöntem yaklaşımı, iki araştırma aracı aracılığıyla kullanıldı: sırasıyla hem nicel hem de nitel veriler için anket ve yarı yapılandırılmış görüşme, anket şu adresten uyarlanmıştır (Jenkins, 2007). Anketlerinden birkaç madde, araştırma hedeflerini ve ayrıca araştırma için daha etkili ve uygun hale getirmek için çalışma bağlamını karşılayacak şekilde uyarlanmıştır. Bu çalışmanın anketi, yasa koyucunun ülkedeki ekonomik kalkınmayı etkileyen ve baltalayan bu sorunla nasıl başa çıktıklarına ilişkin tutumuna odaklanmaktadır.

7.3.Veriler Toplama ve Analiz Prosedürü

Araştırmacılar, katılımcılarla buluşmak için uygun zamanları/tarihleri planlamak için tüm süreç boyunca her bir entelektüel forumla ayrı ayrı iletişim kurmayı gerekli görmüşlerdir. Zamanlama düzeltildikten sonra, araştırmacılar daha sonra anketi katılımcılara uygun bir alanda yönetmeye tamamen yaklaştılar, çünkü bu çalışma hassas bir çalışmadır ve bu nedenle çalışmanın etik düşüncesini koruması gerekir. Bu çalışma, katılımcının gizliliğini kilit bir faktör olarak korumak için Araştırma Etiği'nin beş ilkesi kavramını takip eder. RIB veya başka bir makalenin

yapılması gerekiyorsa, araştırmacılar araştırmadan önce izin verilene kadar süreci tam olarak takip edeceklerdir. Araştırmacılar hiçbir katılımcıyı zorlamadı. Aslında, katılımcılar kendi isteklerine göre çağırılmıştır ve istedikleri zaman ayrılmalarına izin verilmiştir. Araştırmacılar, katılımcıları rahatlatmak için onlarla arkadaşça etkileşime girmiştir. Araştırmacılar yolsuzlukla ilgili genel konuları ve nasıl önlenebileceği üzerinde durdular. Araştırmacılar, çalışmanın amacını katılımcılara açıkladılar ve araştırma boyunca isimlerinin gizli kalacağını kendilerine taahhüt ettiler.

7.4.Araştırma Hedefleri

Literatür İncelemelerinden aşağıdaki araştırma hedefleri şu şekilde formüle edilmiştir:

1. Erkek ve kadınların Liberya'daki yolsuzluk düzeyi hakkındaki algılarını karşılaştırmak.
2. Yolsuzluğun hükümet yetkilileri arasında yaygın olup olmadığını araştırmak.
3. Yasamanın hükümet yetkilileri arasındaki yolsuzlukla mücadele etme yetkisine sahip olup olmadığını değerlendirmek.
4. Hükümetin müdahale mekanizmasına sahip olup olmadığını veya yaygın olan yolsuzluğu engellemeye hevesli olup olmadığını kontrol etmek.
5. Liberya'daki yüksek seviyedeki yolsuzluk, kötü yönetişimin nedenidir.
6. Yasa koyucuların siyasi çıkarları bir kenara bırakıp bırakmadıklarını belirlemek için yolsuzluğu ortadan kaldırabilirler.
7. Yasama organının hem LACC hem de NSA ile çalışıp çalışmadığını öğrenmek için Liberya'daki yolsuzluğu ortadan kaldırabiliriz.

7.5.Araştırma Soruları

Araştırma hedeflerinden, aşağıdaki araştırma soruları açık bir şekilde ifade edilmiştir:

1. Erkekler ve kadınlar Liberya'daki yolsuzluk seviyesini farklı mı algılıyor?
2. Liberya'daki hükümet yetkilileri arasında yolsuzluk gerçekten yaygın mı?
3. Liberya'daki yüksek seviyedeki yolsuzluk, kötü yönetişimin nedeni midir?
4. Hükümet, yaygın yolsuzluğu durdurmak için müdahale mekanizmasına veya hevesine sahip değil mi?
5. Yasama organı, hükümet yetkilileri arasında yapılan yolsuzluğa karşı mücadele edebilecek güce sahip mi?

6. Yasa koyucular siyasi çıkarları bir kenara bırakılırsa yolsuzluğu ortadan kaldırabilirler mi?
7. Yasama organı hem LACC hem de NSA ile birlikte çalışırsa, Liberya'daki yolsuzluk ortadan kaldırılabilir mi?

7.6.Araştırma Hipotezi

1. Erkekler ve kadınlar Liberya'daki yolsuzluk seviyesini farklı şekilde algılamaktadır.
2. Liberya'daki hükümet yetkilileri arasında yolsuzluk gerçekten çok yaygın.
3. Liberya'daki yüksek seviyedeki yolsuzluk, kötü yönetişimin nedenidir.
4. Hükümet, yaygın olan yolsuzluğu durdurmak için müdahale mekanizmasından veya hevesinden yoksundur.
5. Yasama organı, hükümet yetkilileri tarafından yapılan yolsuzlukla mücadele etme kabiliyetine sahiptir.
6. Yasa koyucular siyasi çıkarlarını bir kenara bırakabilirlerse yolsuzluğu ortadan kaldırabilirler.
7. Yasama organı hem LACC hem de NSA ile birlikte çalışırsa, Liberya'daki yolsuzluk ortadan kaldırılabilir.

8. Veri Analizi ve Sonuçları

8.1.Demografik Değişkenler

Tablo 1. Katılımcıların Statülerinin Demografik Dağılımları

Değişkenler	Yanıtlar	Sıklık	Yüzde
Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı	17-20	15	10.0
	21-23	21	14.0
	24-26	31	20.7
	27-30	33	22.0
	31-35	27	18.0
	36 ve üzeri	23	15.3
	Toplam	150	100
Değişkenler	Yanıtlar	Sıklık	Yüzde

Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	Erkek	75	50.0
	Kadın	75	50.0
	Toplam	150	100
Değişkenler	Yanıtlar	Sıklık	Yüzde
Katılımcıların Fakülte Düzeyine Göre Dağılımı	Üniversite Birinci Sınıf Öğrencisi	20	13.3
	İkinci Sınıf Öğrencisi	15	10.0
	Üçüncü Sınıf Öğrencisi	17	11.3
	Dördüncü Sınıf Öğrencisi	38	25.3
	Yüksek Lisans	38	25.3
	Doktora	22	14.7
	Toplam	150	100
Değişkenler	Yanıtlar	Sıklık	Yüzde
Katılımcıların Fakültesine Göre Dağılımı	Ziraat	20	13.3
	Sosyal Bilimler	15	10.0
	Mühendislik	17	11.3
	Hukuk	38	25.3
	Siyasal Bilgiler	38	25.3
	Tıp	22	14.7
	Toplam	150	100
Değişkenler	Yanıtlar	Sıklık	Yüzde

Tablo 1, katılımcıların çoğunluğunun yaş grubuna (27-30 yaş) düştüğünü göstermiştir. %22'sini temsil eden 33 katılımcı bu yaş kategorisine girerken, yalnızca 15'i (% 3,5) 17-20 yaşın altına düşmüştür. Yukarıdaki tablo ayrıca, yanıt verenlerin yarısının (%75) kadın olduğunu, erkeklerin ise %75'ini oluşturduğunu göstermektedir; bu, araştırmaya katılan eşit sayıdaki kadınların erkek katılımcılarla orantılı olduğunu göstermektedir. Katılımcılar kabaca Monrovia'daki Liberya Üniversitesi'nin (UL) altı fakültesine düşmüştür, yüksek lisans öğrencileri 38 katılımcı (%25,3), son olarak, 38 katılımcı ise (%25,3); dördüncü sınıf öğrencileri ayrıca 38 katılımcı (%25,3), doktora derecesi 22 katılımcı (%14,7), birinci sınıf öğrencileri 20 (%13,3), üçüncü sınıf 17 (%11,3) ve ikinci sınıf öğrencisi 15 (%10,0) katılımcı kaydedildi. Son olarak, yüksek lisans öğrencileri 38 katılımcı (%25,3), Hukuk 38 katılımcı (%25,3), Siyasal Bilgiler de 38 katılımcı (%25,3), Siyasal Bilgiler Fakültesi de 38 (%25,3) katılımcı; Tıp 22 (%14,7), Ziraat 20 (%13,3), Mühendislik 17 (%11,3), Sosyal Bilimler fakültesi 15 katılımcı (%10,0) olarak kayıtlara geçmiştir.

8.2.İlişkisiz Örneklem Testi

Tablo 2. Liberya'da Genç ve Yaşlı Öğrencilerin Yolsuzlukla İlgili Ortalama, Standart Sapma ve t-Değeri

İlişkisiz Örneklem Testi									D'nin %95 GA'sı		
Pozitif	N	M	SD	F	Sig.	t	df	Sig (2-t)	M D	Altı	Üzeri
Erkek	75	49.41	1.55	227.74	.001	15.747	148	.001	21.63	18.91	24.34
Kadın	75	27.79	11.79								

Tablo 2, yasama organlarının rolü ile yolsuzluk düzeyi arasındaki ilişkinin derecesini ölçmek için yürütülen bağımsız bir testi göstermektedir. Tablo 2, Yolsuzluk Ölçeği'nde bulunan farklılığı göstermektedir. Erkekler (M = 36.93, SD = 1.55) kadınlardan (M = 27.79, SD = 11.79) daha yüksek puan almaktadır. [t = 15.747, ortalama fark = 21.63, ve 95% GA (18.91. 24.34)]. Leven İstatistik Testi F (2.148) = 227.74. P<001. Bu nedenle erkeklerin yolsuzluk düzeyi kadınlara göre daha yüksektir.

Tablo 3. Bilginiz Dahilinde, Ülkenin Yargı ve Yasama Düzenine Aşinalık Derecenizi Belirtiniz

Katılımcılar	Sıklık	Yüzde
Mükemmel	79	52.7
Çok iyi	86	57.3
Nötr	24	16.0
İyi	13	8.7
Orta	1	0.7
Toplam	150	100.0

Tablo 3, katılımcıların ülkenin yargı ve yasama düzenine aşinalık düzeyleri hakkındaki görüşlerini göstermektedir. Katılımcıların 79'u (%52,7) mükemmel derecede aşınaydı, 86'sı (%57,3) çok iyi aşınaydı, 24'ü (%16,0) nötr idi. 13'ü (%8,7) konuyu iyi biliyordu ve son olarak 1'i (%0,7) orta derecede konuya aşınaydı. Bu sonuçlar, katılımcıların çoğunluğunun ülkenin yargı ve yasama düzenine çok iyi derecede aşına olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 4. “Hükümetin Müdahale Mekanizmasından” veya “Yaygın olan Yolsuzluğu Durdurma” konusunda “Hevesten Yoksundur” ifadesine katılıp katılmadığınızı 1 ile 5 puan arasında değerlendiriniz.

Yanıtlar	Sıklık	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	17	11.3
Katılmıyorum	13	8.7
Nötr	18	12.0
Katılıyorum	23	15.3
Kesinlikle Katılıyorum	79	52.7
Toplam	150	100.0

Tablo 4, katılımcılar hükümetin müdahale mekanizmasına sahip olmadığına veya gayet yaygın olan yolsuzluğu engellemeye istekli olmadığına dair inançlarını ifade ediyor, 23'ü (%15,3) buna katılıyor, 18'i (%12,0) ise nötr. 13 kişi (%8,7) bu görüşe katılmadı ve 17 kişi ise (%11,3) kesinlikle katılmadı. Bu sonuçlar, katılımcıların çoğunluğunun (79, %52,7) hükümetin müdahale mekanizmasından yoksun olduğu veya yaygın olan yolsuzluğu engellemeye hevesli olmadığı konusunda kesinlikle hemfikir olduğunu ortaya koymuştur (bkz. Alıntı 1).

Alıntı 1

Hükümet, gerçekten hevesliyse, yaygın olan bu yolsuzluğa bir kez ve sonsuza kadar kolayca son verebilir. Ancak sorun, hükümetin yolsuzluğu ortadan kaldıracak yetkilileri görevlendirmek için araç ve yöntemlerinin olmaması değil. Gerçek şu ki ve ben oldukça eminim ki, iş yolsuzluk meselelerine geldiğinde hükümet görmezden geliyor ya da hiç umursamıyor.

Araştırmalara göre, pek çok gelişmemiş ülke, yaygın olan yolsuzluğu engelleme kabiliyetinden yoksundur. Tabii ki hükümet yaygın olan yolsuzluğu durdurmak için her türlü müdahaleye, beşerî sermayeye ve güce sahiptir. Bununla birlikte, hükümetin beceriksizlik ve kararsızlık nedeniyle utanç verici olaylarla başa çıkmak için büyük ölçüde engellendiği veya yetersiz kaldığı gayet açıktır.

Tablo 5. Liberya'da Yolsuzluk, Liberya'daki Devlet Memurları Arasında Gerçekten Fazlasıyla Yaygındır. (1 ila 5 arasında puan veriniz.)

Katılımcılar	Sıklık	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	23	15.3
Katılmıyorum	7	4.7
Nötr	24	16.0
Katılıyorum	31	20.7
Kesinlikle Katılıyorum	65	43.3
Toplam	150	100.0

Tablo 5, katılımcıların, yolsuzluğun hükümet yetkilileri arasında gerçekten yaygın olduğuna ilişkin ifadelerini ortaya koymaktadır. 65'i (%43,3) bu görüşe kesinlikle katılıyor, 31'i (%20,7) katılıyor, 24'ü ise (%16,0) nötr. 7 kişi (%4,7) bu görüşe katılmadı ve 23 kişi ise (%15,3) kesinlikle katılmadı. Bu sonuçlar, katılımcıların çoğunluğunun yolsuzluğun hükümet yetkilileri arasında yaygın olduğu konusunda kesinlikle hemfikir olduğunu ortaya koymuştur. Sonraki tablolardan beşi, bu değişkenlerin derinlemesine sonuçlarını ayrı ayrı ortaya koymaktadır. Yoğun görüşme verilerinden ortaya çıkan bu konulara ilişkin katılımcıların görüşleri aşağıda açık bir şekilde sunulmuştur (bkz. Alıntı 2 ve 3).

Alıntı 2

Bu ülkede hükümet yetkilileri arasında yolsuzluğun üst düzeyde olduğu inancıyla sizlere iletiyorum. Hesap verebilirlik süreci olmadığı için, hükümet erişimlerini yayınlamakta başarısız oluyor. Devlet memurları kısa bir zaman zarfında hatta bir gecede zengin olmaktadır. Ülkedeki hükümet yetkilileri arasında yolsuzluk çok yaygın ve daha iyi bir Liberya görmek için değişiklikler yapıldığını görmeyi umuyoruz.

Alıntı 3

Kesinlikle, Liberya'da yolsuzluk çok yaygındır. Liberya'nın eski başkanı ve ilk kadın başkanı Madam Ellen Johnson Sirleaf, yolsuzluğun Liberya toplumunun her dokusunu kemiren bir fareye dönüştüğünü kamuoyuna açıkladığında gayet açık bir şekilde bürünmüştür.

Ige (2016), Liberya kültürünün bir parçası haline gelen yolsuzluğun, 1847'deki bağımsızlığından bu yana ülkeyi harap eden en büyük sosyal ahlaksızlıklardan biri olduğuna dikkat çektiği gibi, diğer araştırmalar da Liberya'daki yolsuzlukla ilgili benzer görüşlere işaret etmektedir. Yolsuzluk adı verilen bu tehlikeli virüs, halkın güvenini ve lidere karşı olan itimadını olumsuz bir biçimde etkiliyor. Fakat maalesef yolsuzluk hükümet yetkilileri arasında oldukça yaygın.

Tablo 6. Liberya'daki Yolsuzluğun Nedeni Kötü Yönetişimdir. (1 ila 5 arasında puan veriniz.)

Katılımcılar	Sıklık	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	23	15.3
Katılmıyorum	7	4.7
Nötr	24	16.0
Katılıyorum	31	20.7
Kesinlikle Katılıyorum	65	43.3
Toplam	150	100.0

Tablo 6, katılımcıların Liberya'daki yolsuzluğun kötü yönetimden kaynaklandığına ilişkin genel algısını göstermektedir. 65'i (%43,3) bu görüşe kesinlikle katılıyor, 31'i (%20,7) katılıyor, 24'ü ise (%16,0) nötr. 7 kişi (%4,7) bu görüşe katılmadı ve 23 kişi ise (%15,3) kesinlikle katılmadı. Bu sonuçlar, katılımcıların çoğunluğunun yolsuzluğun kötü yönetimden kaynaklandığı konusunda kesinlikle hemfikir olduğunu ortaya koymuştur (bkz. Alıntı 4 ve 5).

Alıntı 4

Dürüstlüğün yokluğu yolsuzluğu ortaya çıkartır. Yolsuzluk kesinlikle kötü yönetimi ortaya çıkartır. Yolsuzluk, yönetimde büyük yetersizliğe yol açan temel faktörlerden biridir. Yüksek düzeyde yolsuzluk, kayırmacılık ve adaletsizliğin olduğu herhangi bir toplumda, yönetim açısından çeşitli sorunlar ortaya çıkaracaktır. Yolsuzluk sadece yönetimi baltalamakla kalmaz, aynı zamanda ulusal kalkınma ve ilerlemeyi de baltalar. Liberya nüfusunun 2018-2020 itibariyle 5,5 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Ülkenin doğal kaynaklarından elde edilen ulusal gelir ve fon, masum insanların yaşamlarını iyileştirebilmelidir. Ancak ne yazık ki, tahakkuk eden gelirin büyük bir kısmı hükümet yetkilileri tarafından kişisel zimmetlere geçirilmektedir. Liderler dürüstlük ve liyakat ile atanmadığında, yolsuzluk ve kötü yönetim norm haline gelir. Büyük yolsuzluk ve kötü yönetimi ortaya çıkartır. Çünkü atananlar veya seçilenler hükümet veya görevden alınma sorumluluğu hakkında hiçbir şey bilmiyorlar. Sonunda, yalnızca kötü yönetim ve yolsuzluk başı çeker.

Alıntı 5

Kesinlikle, Liberya’da yüksek düzeyde olan yolsuzluk, yalnızca kötü yönetişime değil, aynı zamanda ulusun kötü ekonomik durumuna da sebep olmuştur. Yolsuzluk, sadece zenginlerin adaleti bulduğu, yoksulların ise yok sayıldığı adalet sistemini zayıflatacak ölçüde yönetişim sistemini tehlikeye atmıştır.

Çeşitli araştırmalar, yolsuzluğun ülkedeki kötü yönetimin ana nedenlerinden biri olduğuna işaret etmektedir (Myint, 20). Bu çalışmadaki sonuç, hükümet çevrelerinde yolsuzluk ortadan kalktığında, ekonomik kalkınma etkileneceğinden ve vatandaşların yoksul kalacağından, ülkenin sürekli olarak kötü yönetişim yaşayacağını göstermiştir. Daha ileri araştırmalar, yolsuzluğun ekonomik büyümeyi birçok yoldan zayıflattığını gösteriyor (Hellman, Jones, & Kaufmann 2000; Tanzi & Davoodi 1997; Mauro 1997).

Liberya’nın çatışma, siyasi istikrarsızlık, zayıf altyapı, yoksulluk sorunu, kötüleşen ekonomi, yetersiz elektrik arzı ve daha pek çok alanda açıkça ortaya çıkarmıştır (Michael, 2004). Izibili ve Aiya, (2007) hükümetler arasında yönetişimi iyileştirmek ve yolsuzluğu ortadan kaldırmak için sözleşmeler ve uluslararası yasalar çıkarılmıştır. Örneğin, kamu görevlileri tarafından rüşvet verilmesiyle mücadele etmek için Liberya Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, dünyadaki uluslar arasındaki yolsuzluk uygulamalarını önlemek ve tespit etmek için Birleşmiş Milletler Yolsuzluğa Karşı Sözleşmesi’ni (UNCAC) kurmuştur (Lin ve Zhang, 2009).

Tablo 7. Yasama Meclisinin Devlet Memurları Arasındaki Yolsuzlukla Mücadele Gücü Vardır. (1 ila 5 arasında puan veriniz.)

Yanıtlar	Sıklık	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	6	4.0
Katılmıyorum	26	17.3
Nötr	15	10.0
Katılıyorum	34	22.7
Kesinlikle Katılıyorum	69	46.0
Toplam	150	100.0

Tablo 7, katılımcıların, yasama organının hükümet yetkilileri arasındaki yolsuzlukla mücadele etme yetkisine sahip olduğuna ilişkin açıklamalarını göstermektedir. 69'u (%46,0) bu görüşe kesinlikle katılıyor, 34'ü (%22,7) katılıyor, 15'i ise (%10,0) nötr. 6 kişi (%4,0) bu görüşe katılmadı ve 23 kişi ise (%15,3) kesinlikle katılmadı. Bu sonuçlar, katılımcıların çoğunluğunun yasamanın hükümet yetkilileri arasındaki yolsuzlukla mücadele etme gücüne sahip olduğu konusunda kesinlikle hemfikir olduğunu ortaya koymuştur. Yoğun görüşme verilerinden, katılımcıların bu konulara ilişkin görüşleri, Alıntı 3 ve 5'te açıkça sunulmuştur.

Tablo 7, yasama organının Liberya'daki hükümet yetkilileri arasındaki yolsuzlukla mücadele etme yetkisine sahip olduğunu göstermektedir. Görüşme sonucu aşağıdaki Alıntı 6, 7 ve 8'de görülebilir.

Alıntı 6

Yasama, Liberya'daki ilk hükümet organıdır. Hükümetin bu organı, yozlaşmış bireyleri yasalara göre kovuşturarak onlardan kurtulma yetkisine sahiptir. Yasayı oluşturduklar... Dolayısıyla kendi çıkardıkları söz konusu kanunu savunarak kanunu da uygulayabilirler. Yasama organı, anayasayı ihlal ederse cumhurbaşkanını görevden alma yetkisine bile sahiptir. Anayasa, onlara yasayı ihlal eden herkesi kovuşturma yetkisi sağlıyor. Dolayısıyla, bu ülkedeki yolsuzlukla mücadele etme ve ortadan kaldırma gücüne sahiptir.

Alıntı 7

Yasama organı, herhangi bir demokratik ülkede Liberya hükümetinin en güçlü organıdır. Yasama, yürütme de dahil olmak üzere herhangi bir devlet kurumunu yasa yapma, yürürlükten kaldırma ve denetleme yetkisine sahiptir. Yürütmeye danışarak özerk bir şube oluşturma yetkisine sahiptir. Yasama organı, herhangi bir hükümet yetkilisini belirsizliklere yanıt vermesi için çağırma yetkisine sahiptir. Yolsuzlukla ilgili davaları yürütmekten sorumlu kurumlarla yakın çalışma yürütebilir. Yasama organı tarafından çıkarılan güçlü yasalarla ve ulusal ilerleme için dürüstlük ve sevgiyle, yasama organı engin bilgisi ve yargı yetkisiyle yolsuzluğu ortadan kaldırma veya en aza indirme gücüne sahiptir.

Alıntı 8

Yasama organları, yasa koyucuların üç temel işlevini tasvir eden organik yasada belirtildiği gibi yolsuzluğu engelleme gücüne sahiptir: yasaları koyma, temsil ve gözetim. Anayasa onlara hükümet yetkililerini (rüşvet konusunda yürütme ve yargı) mat ettikleri gözetim yetkisi sağlıyor. Ama ne yazık ki, bu sorumluluklardan vazgeçtiler.

Liberya Yasama Organı, Liberya'daki yolsuzluğu engelleme gücüne sahiptir, ancak yetkilerini pervasızca parayı sömürmek için kullandılar (Owolabi, 2007). Hem niceliksel hem de niteliksel sonuçlar, Liberya Yasama Organı'nın yasayı kovuşturma için kullanarak hükümet görevlileri arasındaki yolsuzluğu ortadan kaldırma gücüne sahip olduğunu ortaya koymuştur. Liberya Anayasası Beşinci Bölüm 29. Madde, "Liberya cumhuriyetinin yasama yetkisinin yasama organına verileceğini" belirtiyordu. 42. madde ayrıca yasa koyucunun yasa koyucu tarafından ifade edilen görüş nedeniyle tutuklanmasını, göz altına alınmasını, kovuşturulmasını veya yargılanmasını da sağlar. Pratikte Liberya Yasama Meclisi, kanunu bir silah olarak kullanarak hükümet yetkilileri arasındaki yolsuzlukla mücadele etme hakkına ve gücüne sahiptir.

Tablo 8. Yasa Koyucular Siyasi Çıkarları Bir Kenara Bırakırlarsa Yolsuzluğu Ortadan Kaldırabilirler. (1 ila 5 arasında puan veriniz.)

Yanıtlar	Sıklık	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	17	11.3
Katılmıyorum	13	8.7
Nötr	18	12.0
Katılıyorum	23	15.3
Kesinlikle Katılıyorum	79	52.7
Toplam	150	100.0

Tablo 8, katılımcıların yasa koyucuların siyasi çıkarları bir kenara bırakmaları halinde yolsuzluğu ortadan kaldırabileceklerine dair inançlarını göstermektedir. 23'ü (%15,3) buna katılıyor, 18'i (%12,0) nötr. 13 kişi (%8,7) bu görüşe katılmadığını ve 17 kişi ise (%11,3) kesinlikle katılmadığını belirtti. Bu sonuçlar, katılımcıların çoğunluğunun, kanun koyucuların siyasi çıkarları bir kenara bırakmaları halinde yolsuzluğu ortadan kaldırabilecekleri konusunda

güçlü bir şekilde hemfikir olduklarını ortaya koymuştur. Tablo 8 onların bakış açısını göstermektedir. Benzer görüşler dile getirilmiştir. (Bkz. Alıntı 9, 10 ve 11) Kanun koyucu siyasi çıkarları bir kenara bırakırsa, ülkedeki yolsuzluk en aza indirilecektir.

Alıntı 9

Yolsuzlukla mücadele konusu sadece siyasi çıkarlara dayalı değildir. Siyasi çıkar, bozuk gündemi gizlemek için kullanılan sembolizmdir. Yolsuzluğun doğuştan gelen, zaman ve mekâna göre ortaya çıkan bir davranış olduğunu unutmamalıyız. Bir kişi yozlaşmışsa, siyasi arenaya geldiğinde içindekini ortaya çıkartacaktır. Ancak, dürüst, vatan ve insan sevgisi olan çok sayıda insan varsa, yolsuzluğu en az sayıya indirmeyi başarabilirler. Siyasi çıkar olsun ya da olmasın, yasama organı üyelerinin bireyselliğine bağlıdır. Bütün milletvekilleri bağımsız aday olsa bile, kalplerinde vatan sevgisi ve dürüstlük olmadığı sürece, sadece yolsuzluk zihniyetleri ortaya çıkartılacaktır. Parayı sömürmek ve gasp etmek için mümkün olan her yolu kullanacaklardır.

Alıntı 10

Tabii ki evet, meclis siyasi çıkarı bir kenara bırakır ve partizan siyaseti unutursa yolsuzluk sorunu azalır. Bu sayede cumhurbaşkanı bile hesap verir hale gelecektir.

Alıntı 11

Liberya gibi bir ülkede ve diğer demokratik ülkelerde yolsuzluktan tamamen kurtulmanın çok karmaşık ve yapılması zor olduğunun farkındayız. Ancak yolsuzluğa karşılık olarak caydırıcı bir ceza olduğunda, bu fiili kısıtlayacaktır. Liberya, vatandaşların kendilerinin yolsuzluğa karşı motive ettiği bir ülkedir. Düzgün bir zihniyete sahip insanlar desteklenmiyor ve yozlaşmışlar kahraman ilan ediliyor. Yüksek düzeyde gerçekleşen kayırmacılık, siyasi bağlılık ve akraba işe alımları ile bir yolsuzluğun üstesinden gelmek oldukça zor olacaktır. Dolayısıyla, yasalar uygulansa bile, yolsuzluğu tamamen sona erdirmeyecek veya ortadan kaldırmayacaktır.

Birkaç yıl önce, yolsuzluk uluslararası kalkınmanın sınırında bir sorun olarak kalmıştır. Daha sonra, gelişmiş ülkelerin liderleri ve uluslararası uygulayıcıları, devletin düşmanı olarak görüldüğü için yolsuzluk sorunundan kaçınırlar (Huntington 1968). Tespitlerin bu bölümü,

ülkenin ekonomik büyümesini olumsuz etkileyen yolsuzlukla mücadele için yasama organının siyasi farklılıkları bir kenara bırakması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 9. Yasama Organı Hem LACC Hem de NSA ile Çalışırsa Yolsuzluğu Ortadan Kaldırabiliriz. (1 ila 5 arasında puan veriniz.)

Yanıtlar	Sıklık	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	7	4.7
Katılmıyorum	23	15.3
Nötr	18	12.0
Katılıyorum	36	24.0
Kesinlikle Katılıyorum	66	44.0
Toplam	150	100.0

Tablo 9, katılımcıların yasama organının hem LACC hem de NSA ile birlikte çalışması halinde yolsuzluğu ortadan kaldırabileceğimize dair göstergelerini ortaya koymaktadır. Katılımcıların 66'sı (%44,0) bu görüşe kesinlikle katılıyor, 36'sı (%24,0) katılıyor, 18'i ise (%12,0) nötr. 23 kişi (%15,3) bu görüşe katılmadı ve 7 kişi ise (%4,7) kesinlikle katılmadı. Bu sonuçlar, katılımcıların çoğunluğunun yasama organının hem LACC hem de NSA ile çalışması durumunda yolsuzluğu ortadan kaldırabileceğimiz konusunda kesinlikle hemfikir olduğunu ortaya koymuştur.

LACC, hükümet yetkilileri ve özel sektör arasındaki hilekâr davranışları ortadan kaldırmak veya önlemek için görevlendirilmiş bağımsız bir seçim organıdır. Öte yandan, Liberya Yasama Organı, görevlerini kişisel menfaatler için kötüye kullanan hükümet yetkilileri hakkında soruşturma yürütme ayrıcalığına sahiptir. Tablo 7, hem LACC hem de NSA'nın Liberya Yasama Organı ile iş birliği yapması durumunda, ülkedeki yolsuzluğun ortadan kaldırılabilirliğini veya sınırlandırılabilirliğini ortaya koymaktadır. 250 (%100) üyeden 237'si (%94,8) kesinlikle katılıyor, 13'ü (%5,2) katılıyor. Benzer görüşler Alıntı 12'de ifade edilmiştir.

Alıntı 12

Hayatın her alanında Ekip çalışmaları her zaman başarıyı getirir. Yasama organının NSA ve LACC ile işbirliği yaptığını görünce, yolsuzlukla mücadele hususunda başarı hikayeleri ortaya çıkacaktır. Daha da iyi olacak olan ise yasama organının kovuşturma Gücünü LACC'ye devrettiğini görmektir. LACC'ye verilen bu tür bir yetkiyle, bu organ Liberya Yasama Organı tarafından sorumlu tutulacak ve denetlenecektir.

Bulgular, Ribadu (2006) gibi bağımsızlık yolundaki yolsuzluk uygulamaları ve Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) gibi diğer ilgili suç komisyonlarının Liberya'daki yolsuzluğu engellemek için bir politika yanıtı olarak ortaya çıktığı önceki çalışmalarla tutarlıdır. Bu bulgu, hem LACC hem de NSA Liberya Yasama Organı ile işbirliği yaptığında, yolsuzluğun Liberya'daki en büyük düşman olacağını ortaya koymaktadır.

9. Sonuç ve Öneriler

Bu bulgu, hem LACC hem de NSA Liberya Yasama Organı ile işbirliği yaptığında, yolsuzluğun Liberya'daki en büyük düşman olacağını ortaya koymaktadır. Bulgular ayrıca, yolsuzluğun ortadan kaldırılması için yasama organının kanunu uygulamasını sağlamada ve yolsuzluğa bulaşanları kovuşturmada etkili olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yasama, Liberya'daki ilk hükümet organıdır ve anayasa, hükümetin bu organını yolsuzluk eylemlerini soruşturmak ve kovuşturmakla görevlendirir. Dahası yasama organı, başkanı ve yüksek mahkemenin yargıçlarını görevden alma yetkisine sahiptir. Çalışma, yasama organının Liberya'daki yolsuzluğu önleme gücüne sahip olduğunu ortaya koyduğundan, tavsiye vermek amacıyla aşağıdaki çözümler sunulmuştur:

- a. Yolsuzluğun artmasının nedenlerinden biri, kovuşturma için kanunun yetersiz bir biçimde uygulanmasıdır. Bu nedenle, düzenli kurumsal yönetim etiği seminerleri ve çalıştayları aracılığıyla bağımsız işgücü bilgisi edinme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.
- b. Kötü gidişatı önlemek amacıyla LACC, yolsuzluk ve kurumsal yönetim etiği cezasızlığına ilişkin zayıf hesap verebilirliği artırmak adına ülkenin bakanlıkları, komisyonları, özel sektör kuruluşları, bankacılık ve finans sektörü, üniversiteler vb. üzerindeki gözetim ve izleme sistemlerini geliştirmelidir.
- c. LACC, NSA ve Liberya'daki bu tehlikeli yolsuzluk hastalığını ortadan kaldırmakla görevli diğer kuruluşlar, tüm ilgilerini siyasi makam sahiplerine, hükümet yetkililerine ve yasadışı para akışlarına kanal olabilecek herkese yönlendirmelidir.

- d. Seçmenler, yasayı uygulamak ve ihlal eden herkesi kovuşturmak için uygun kararı vermelerini mümkün kılacak şekilde erkek ve kadınları dürüst bir şekilde seçerek Liberya'daki yolsuzlukla mücadeleye katılım sağlamadılar. Hırsız seçemezsiniz ve hırsızdan bir melek gibi davranmasını bekleyemezsiniz.
- e. Liberya'daki yolsuzluğu ortadan kaldırmak için yasama organı siyasi bağlantıları bir kenara bırakmalı ve bir Liberyalı oluşum olarak yolsuzlukla mücadele etmelidir. Vatanseverlik fikriyle, daha iyi bir Liberya için ülke öncelik haline getirilmelidir.

Liberya dünyanın en fakir ülkelerinden biridir. Yolsuzluk Algısı Endeksi (CPI) 2020'de, Liberya 179 ülke arasında 137. sırada yer almaktadır. Bu makale, yasama organının zayıf performansının, hükümet yetkilileri, özel sektörler, üniversiteler, okullar ve hatta güvenlik sektörleri arasındaki büyük yolsuzluklara yol açtığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle, Liberya Anayasası tarafından öngörülen bu yasaların uygulanması gerekmektedir. Sonrasında, anayasa yasama organına görevi kötüye kullanan hükümet görevlilerini ve özel sektörlerini soruşturma yetkisi verir. Bu amaçla Ibietan (2013), yolsuzluğu gerçekleştiren kişilerle Liberya'daki en büyük ajans olduğunu belirtmiş ve Obuah (2010), yolsuzluğun ülke ekonomisini batıracak kadar yüksek seviyede olduğunu belirtmiştir. Bu çok ciddi bir sorundur ve ülke imajını kalıplaşmış düşüncelerden kurtarmak için tüm sektörlerin özverisini gerektirmektedir. Bu araştırma vasıtasıyla, yalnızca meclisteki meslektaşları arasından şeffaflık ve hesap verebilirlik özelliklerinden dolayı halk tarafından seçilen Hon Abraham Darius Dillon'a teşekkürlerimi sunuyorum.

KAYNAKÇA

- Agbiboa, D. E. (2012). "Between Corruption and Development: The Political Economy of State Robbery in Nigeria". *Journal of Business Ethics* 108 (3), 325-345.
- Aluko, F. (2004). "The Political Economy of Area Boys Phenomenon in Nigeria". *Journal of Economic and Financial Studies* (1), Haziran.
- Anyanwu, J.C., (1993). *Monetary Economics: Theory, Policy and Institutions*. Hybrid Publishers, Onitsha.
- Arzova, S.B. (2003). "Fraud and Other Financial Crime Hilelerin Kırmızı Bayraklar Yoluyla İzlenmesi". *Mufad Dergisi*, Avcıol Press (20).
- Augustine, E.A. & Famous, I.O. (2013). "The Narrowing Audit Expectation Gap, Fraud Detection Complexities and The Imperative of Forensic Accounting Practice in Nigeria". *Research Journal of Finance and Accounting* 4, (12), 110-107.
- Chi-Chi, O. A., & Ebimobowei, A. (2012). Fraudulent Activities and Forensic Accounting Services of Banks in Port Harcourt, Nigeria.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Duffield, D. & Grabosky, P. (2001). "The Psychology of Fraud. Australian Institute of Criminology". *CTTMA Newsletter* IV (I).
- Enof A.O., Okpako P.O., & Atube E.N. (2013). "The Impact of Forensic Accounting on Fraud Detection". *European Journal of Business and Management* 5 (26), 61-74.
- Hellman, J., Geraint, J., & Daniel, K. (2000). "Seize the State, Seize the Day: State Capture, Corruption, and Influence in Transition Economies". *Policy Research Working Paper* 2444, World Bank, Washington, DC.
- Huntington, S. P, (1968). *Political Order in Changing Societies*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Ibietan, J. (2013). "Corruption and Public Accountability in the Nigerian Public Sector: Interrogating the Omission". *European Journal of Business and Management* 5 (15), 41-49.
- Ige, A. S (2016). "John the Baptist Approach to Corruption: A Recipe for the Church in Africa". *Law and Politics* 14 (4), 577- 585.

- Izibili, M.A. & Aiya, F. (2007). "Deregulation and Corruption in Nigeria: an Ethical Response". *Journal of Social Sciences* 14 (3), 229-234.
- Jenkins, J. (2006). "Points of View and Blind Spots: ELF and SLA". *International Journal of Applied Linguistics* 16 (2), 137-162.
- Lin, S. and Zhang, W. (2009), "The Effect of Corruption on Capital Accumulation". *Journal of Economics* 97 (1), 67-93.
- Michael, B. (2004). "Explaining Organizational Change in International Development: The Role Of Complexity In Anti-Corruption Work". *Journal of International Development* 16 (8), 1067-1067.
- Mukoro, D. O., Faboyede, S. O., & Edafehirhaye, V. I. (2011). *Forensic Accounting and Fraud Management Perspective: An Integrated Approach*. H-Link Excel, Lagos.
- Myint, U. (2000). "Corruption: Causes, Consequences and Cures". *Asia Pacific Development Journal* 7 (2), 33-58.
- Obuah, E., 2010. "Combating Corruption in A "Failed" State: The Nigerian Economic and Financial Crimes Commission". *Journal of Sustainable Development in Africa* 12 (1), 27-53.
- Ogbeidi, M.M. (2012). "Political Leadership and Corruption in Nigeria Since 1960: A Socio-Economic Analysis". *Journal of Nigeria Studies* 1, 1-25.
- Olajide, F., (2000). *Frauds Detection and Prevention: The Case of Pension Accounts ICAN NEWS* January/March. PS.
- Owolabi, E. (2007). *Corruption and Financial Crime in Nigeria: Genesis, Trend and Consequences*.
- Ribadu, N. (2006). "Economic and Financial Crime Commission (EFCC)". A Presentation to United State Congressional House Committee on International Development, Washington, DC on 18 May.
- Rotberg, R.I. (2004). "Strengthening Governance". *Washington Quarterly* 38, 71-81.
- Rothstein, B. & Teorell, J. (2008). "What is Quality of Government: A Theory of Impartial Political Institutions. Governance". *An International Journal of Policy and Administration* 21, 165-90.
- Sheu, (2015). "John Balding 1935-2015". *Education and Health* 33 (1), 3-5.

- Singleton T W, Bologna, G.J and Lindquist, R.J & Singleton A J (2006), *Fraud Auditing and Forensic Accounting* (3rd ed.), John Wiley & Sons, Inc, New Jersey.
- Sowunmi, F. A., Adesola, M. A., & Salako, M. A. (2010). “An Appraisal of the Performance of the Economic and Financial Crimes Commission in Nigeria”. *International Journal of Offender 37 Therapy and Comparative Criminology* 54, 1047-1069. <http://dx.doi.org/10.1177/0306624X09341043>.
- The National Security Agency.
<https://www.nsa.gov/lr/web/web/general/about-national-security-agency-nsa>.
- Transparency International Corruption Perception Index (2012). Governments must Prioritize the Fight Against Corruption. www.transparency.org › ... › Corruption perceptions index › CPI 2012.
- Turkman, L. (2007). The History of Development of Turkish Elementary Teacher Education and the Place of Science Courses in the Curriculum. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education* 3 (4), 327-341.
- Vasiu, L., Vasiu, I. (2004). “Dissecting Computer Fraud: From Definitional Issues to A Taxonomy”. Proceedings of the 37th Annual Hawaii International Conference on System Sciences.
- Woleola J. Ekundayo (2017). “Good Governance Theory and the Quest for Good Governance in Nigeria”. *International Journal of Humanities and Social Science* 7 (5), 154-161.

EK

Araştırma Anketi

1. Katılımcıların statülerinin demografik dağılımları.

Yaş

- 17-20   21-23   24-26   27-30   31-35   36 ve üzeri

Cinsiyet

- Erkek   Kadın

Eğitim Seviyesi

- Üniversite Birinci Sınıf Öğrencisi   İkinci Sınıf Öğrencisi   Üçüncü Sınıf Öğrencisi
 Dördüncü Sınıf Öğrencisi   Yüksek Lisans   Doktora

Meslek

- Ziraat   Sosyal Bilimler   Mühendislik   Hukuk   Siyasal Bilgiler   Tıp

2. Ülkenin Yargı ve Yasama yapısı hakkında bilgi:

Mükemmel (E) = 5	Çok iyi (VG) = 4	Nötr (N) = 3	İyi (G) = 2	Orta (F) = 1
------------------	------------------	--------------	-------------	--------------

3. Lütfen aşağıdaki maddelere katılma derecenizi 1 ile 5 arasında belirtiniz:

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Nötr (N) = 3   Katılmıyorum   Kesinlikle
(SA) = 5   (A) = 4   (D) = 2   Katılmıyorum (D) = 1

-
1. Erkekler ve Kadınlar Liberya'daki yolsuzluk seviyesini farklı algılamaktadır. 5 4 3 2 1
  2. Liberya'da hükümet yetkilileri arasında yolsuzluk oldukça yaygındır. 5 4 3 2 1
  3. Liberya'daki yüksek seviyedeki yolsuzluk, kötü yönetişimin nedenidir. 5 4 3 2 1
  4. Yasama organı, hükümet yetkilileri tarafından yapılan yolsuzlukla mücadele etme kabiliyetinden yoksundur. 5 4 3 2 1
  5. Hükümet, yaygın olan yolsuzluğu durdurmak için müdahale araçlarından veya hevesinden yoksundur. 5 4 3 2 1
  6. Yasa koyucular siyasi çıkarlarını bir kenara bırakabilirlerse yolsuzluğu ortadan kaldıracırlar. 5 4 3 2 1
  7. Yasama Organı hem LACC hem de NSA ile birlikte çalışırsa yolsuzluk ortadan kaldırılabilir. 5 4 3 2 1
  8. Yasama gücü, yolsuzluk sorunuyla mücadele eden toplumu güçlendirir. 5 4 3 2 1
  9. Yasama organları, Liberya'daki yolsuzluğun önlenmesinde başrol oyuncularındır. 5 4 3 2 1
  10. Yasama organları, nadiren suç eyleminin sebebini araştırır veya iddia edilen zararların belirlenmesine veya çürütülmesine yardımcı olur. 5 4 3 2 1
  11. Yasa koyucular, bir iddiayı desteklemek veya çürütmek için gerekli belgeleri elde etme konusunda engellerle karşılaşır. 5 4 3 2 1

POST KOLONYAL DÖNEM SÜRECİNDE SAHRA ALTI AFRİKA’NIN EKONOMİ POLİTİĞİ BAĞLAMINDA; TÜRKİYE’NİN AFRİKA YATIRIMLARI: “RÖNESANS BARAJI” ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Ayhan Orhan / Türkiye

Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat

aorhan@kocaeli.edu.tr

Erkan Oflaz / Türkiye

Doktorant / Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat

196225003@kocaeli.edu.tr

Özet

Türkiye Cumhuriyeti’nin Sahra Altı Afrika’da uyguladığı stratejinin, sadece Jeopolitik bakımdan değil, aynı zamanda Ekonomi politik olarak da incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu bakış açısından ortaya çıkabilecek ekonomik zorluklar ya da avantajların incelenmesi gerekliliği bulunmaktadır.

Afrika tarihi ve Afrika’nın siyasal yapılanması sadece jeopolitik bir bakış açısına sahip değildir. Sömürge döneminde hammadde ve insan kaynağı olarak görülen Afrika kıtası “Avrupa Uyumu” ve diğer hakimiyet teorileri bakımından da yabancı etkiye maruz kalmıştır. Klemens von Metternich tarafından ortaya atılan sistemde Afrika’nın rolü, çağdaş dünyada yükselen yeni güçler tarafından yeninden ele alınmaktadır. Bu bağlamda kuşkusuz Türkiye’nin ortaya koyduğu “Afrika’nın sorunlarına Afrikalı çözümler” tezi sadece bir bakış açısı değil tarihi, ekonomik ve sosyolojik bir önerme olarak da görülebilir. Bu çalışmada Türkiye’nin Sahra Altı Afrika’ya yönelik güncel politikaları Rönesans barajı örneğinde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afrika Jeopolitiği, Afrika Ekonomi Politigi, Afrika Yatırımları, Türk Dış Politikası.

1. Giriş

Afrika insanlık tarihi açısından kolonizasyon öncesi önemli bir yere sahipken Afrika tarihi genel olarak Avrupa temelli bir okuma ile anlatılmaktadır. Bu yönüyle Afrika bir tarihsellik arz etmek yerine Avrupa tarihinin bir alt anlatısı olabilmektedir. Sadece bu yargı bile Afrika'nın hükmedilmesi gereken yönetimi iç dinamiklerine bırakılmaması gereken bir nitelik taşımalıdır düşüncesine hizmet etmektedir. Oryantalizm olgusundan daha da düşük bir seviyeye konulan bu yaklaşım Batı merkezli medeniyet okumalarının da temelinde bulunmaktadır. Kuşkusuz Afrika'nın yabancılaştırılması¹ sadece politik değil ekonomik yaklaşımlar da içermektedir.

Afrika ülkelerinin iç güvenliği ile refahı arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu veri olarak kabul edilmiştir. Afrika insanının refahı çatışmanın ana konusu olmuş bu nedenle Batı Afrika'nın refahını Afrika politikasına bir tehdit olarak görmüştür. Yönetme arzusu Afrika üzerinde bir hegemonya kurmak olarak uygulanmıştır. Afrika'nın kaynaklarını Batı merkezli üretim sisteminde daha ucuz ve sürdürülebilir olarak elde edilmesi önemli bir gerekliliktir. Bu seviyedeki düşünce, oldukça primitif bir sitem ile karşımıza bölge refahını düşük tutma çabası olarak çıkmaktadır. Immanuel Wallerstein'in Dünya Sistemi Teorisi'nde ileri sürülen "eşitsiz gelişim süreci" bu inancın sonucudur demek yanlış olmayacaktır.

Bir bölgenin refahını arttırmamak için gereken politikalar nelerdir? Bu politikalar hangi etik süreçler göz ardı edilerek yapılabilmektedir? Bu önemli soruların cevaplanabilmesi için premodern "piyasa" dinamikleri ile sosyal paylaşım teorileri ışığında Annales Okulu ekolüne uygun bir tarihsellik gerekli olmaktadır. Makalenin amacı tarihi bir perspektiften Afrika ekopolitiğinin ortaya konmasının ardından Türkiye'nin Afrika politikasındaki zayıf ve güçlü yanlarının ele alınmasını içermektedir.

Hiyerarşik Afrika politikalarının çağımızda karşılık bulup bulmadığı ve Afrika'daki "beyaz adamın" etkin olarak devam edemeyeceği ortaya çıkmaktadır. Gerek Çin gerekse Afrika ticaretinde genel olarak ilk beşte bulunan ülkelerin ticaret sistematiği ile sıralaması da değişmektedir. En önemli veri ise Afrika nüfusunun ve karar vericilerin "edilgen" olmama iradesinin da görülebilir olmasıdır. Egemen ve eşit şartlarda oluşturulacak politik müzakere

---

¹ J.J. Rousseau "Alienate" kavramını gücü elde etmek için bir ön şart olarak almaktadır. Eğer bir kesimi diğerine karşı yabancılaştırmak mümkünse ya da diğer bir deyişle yapılabilirse, bu durumda yabancılaştırılan kesim için kendimize layık olan, onlara da gerekli olmak zorunda değildir. Toplum içinde davranışsal etiğin herkes için aynı olması, yönetim sorunu olarak alınabilecek bir sorunu ortaya çıkarması nedeniyle bir kesim veya bir ırk yabancılaştırılabilir olmaktadır. Bu durum artık yabancı olana olan davranışlarımızda etik sorunlar ortaya çıkarmayacaktır. (Rousseau, 2012, s. 114)

Popüler kültürde George Orwell "Hayvan Çiftliği" adlı kitabında "all animals are equal, but some animals are more equal than others" başlığı altında anlatılmaktadır. Daha fazla eşit olan kesim ise şüphesiz gücü elinde tutan kesimdir (Orwell, 2021, s. 117).

süreci, karşılıklı ticari bağımlılığın yükselmesi yolu ile tanzim edilebilir olabilmektedir. İletişimin Afrika kıtasında demokratik ve stabil yönetimler ortaya çıkarabileceği umudu doğmaktadır. “PAX AMERİKA” süreci Afrika için barış ortamında düzenli ticareti getirmedi ve getirmemekte ancak birden fazla oyuncunun rekabet halinde olduğu yeni uluslararası sistem yeni bir umudu da beraberinde getirmektedir.

2. Günümüze Kadar Afrika Jeopolitiği ve Ekonomi Politigi

2.1. Bilinmeyen Topraklar “Terra Incognita”

Tarih yazıcılığında çağdaş yaklaşımlar sadece kronik bir metnin tarihi yansıtmayacağı fikrini öne sürmektedir. Tarih yazımında coğrafya, iklim, sosyoloji vs. gibi unsurların da dikkate alınması gerekliliği “Neden?” sorusunu cevaplayabilmektedir (Burke, 2006, s. 81). Kuşkusuz Afrika'nın tarihinde uzun bir dönemin sadece Kuzey Afrika tarihi olarak ele alınması, Sahra Altı Afrika'ya ulaşımındaki iklim ve coğrafi zorluklar nedeniyledir. İnsanlık tarihi boyunca Afrika ile Batı medeniyetinin ilişkisi Kuzey Afrika üzerinden devam etmiştir. Örneğin Roma'nın en büyük düşmanı Kartaca, İspanya'yı işgal ederek uzunca bir süre hüküm sürmüştür. Aynı şekilde Emevi Halifeliği ve Osmanlı da İspanya ile oldukça çatışmalı bir dönemden geçmiştir. İspanya ile Fas'ı ayıran dar bir boğaz olan Cebelitarık Boğazı kuşkusuz bu “istila” modelinde etkilidir. Kuzey Afrika'nın savaşçı kavimleri ile onları kontrol eden İmparatorluklar Batı için daima bir tehdit olagelmışlerdir.

Yukarıda zikredilen ve bilinen tarihin dışında bir Afrika yok mudur? Elbette ki Orta Afrika'da Mali Sultanlığı, Afrika Boynuzundaki Sudan ve Etiyopya Krallığı gibi devletler İslam uygarlığı ile ardılları tarafından oldukça etkileşimi olan bölgelerdir. Afrika'nın kadim medeniyetleri sadece Kartaca ve Mısır uygarlığından ibaret değildir. Gerek Sudan gerekse Mali sultanlıkları ilk akla gelen kadim uygarlıklardır. Örneğin Mali Sultanı olan Mense Musa'nın hac yolculuğunda, beraberinde getirdiği zenginlikler ile dönemin Mısır'ında ekonomik bolluğa neden olduğu hatta bu durumun genel ekonomik düzeni sarstığı bilinmektedir.² Afrika'nın zenginliklerine dair söylenceler olmasına karşın Batı, keşifler çağında sadece Ümit Burnu

---

² “Mense Mûsâ ve hac kafilesinde yer alanların Mısır'da kaldıkları süre içinde büyük miktarda alışveriş yaparak ticaret hayatını canlandırdıkları, Mısır'ın güzel kumaşları ve güzel câriyeleri karşısında büyülenen sultan ve maiyetinin 1 dinarlık eşyaya 5 dinar ödedikleri, Kahire halkını ihya eden bu altın bolluğunun Mısır'da altının değerini düşürecek dereceye vardığı, altın fiyatlarının bu seferin ardından on iki yıl yükselmediği ve Mısır halkının bu süre boyunca bolluk içinde yaşadığı, Kahire'de bulunan Venedikli tüccarların bu durumu idarecilerine rapor ederek Mali Devleti'nin önemli bir ticaret merkezi haline gelip bölgede Gâne'nin yerini aldığını bildirdikleri kaydedilmektedir.” (Kavas, A., 2004, s. 146-148)

rotasında kalarak daha içeriye girmemiştir. Bu durumun nedeni olarak literatürde genel bir konsensüs bulunmaktadır. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından önce “Beyaz Adamın Mezarı” olarak nitelendirilen bilinmeyen toprakların, doğal engeller ve çetin iklim koşulları nedeni ile Batı tarafından keşfedilmemiştir. Antik Yunan’dan beri çeşitli söylencelere konu olan Afrika’nın zenginlikleri, rekabet alanının Amerika ve Hindistan olması nedeniyle Avrupa’nın ilgisini çekmediği de öne sürülmektedir (Luraghi, 2019, s. 195-198).

2.2. Afrika’nın Keşfi

Avcı toplayıcı toplumun ziraat devrimi ile elde ettiği en önemli kazanım nüfus artışı olmuştur. Nüfus artışı ile insan emeğinin bollaşması, bu bollaşmanın su değirmenleri, yelkenli gemiler vb. enerji etkinliği yüksek buluşlar harmanlanarak daha az insan emeği ile daha komplike ve zor işlerin yapılması ziraat toplumunu sanayi devrimine hazırlamıştır. İnsan da tıpkı bir enerji reaktörü gibi beslenerek iş gücü üretmektedir (Cipolla, 2021, s. 26-44). Artan nüfusun bir noktadan sonra ekonomik zorluklara neden olması da öngörüler arasındaydı. Malthus’un önermesinde olduğu gibi nüfus geometrik olarak artmaktadır diğer taraftan bu nüfusun beslenmesi için gereken kaynaklar kıt ve aritmetik olarak artmaktadır (Malthus, 2017, s. 29). Merkantilizmin etkisindeki Avrupa hem insan emeğine ihtiyaç duymakta hem de maliyetinin yüksek olmasından endişe etmekteydi.

Afrika, Batı tarafından hep bilinmekteydi ancak keşfedilmek için geç kalınmıştır. Avrupa bir süre Afrika’yı sadece insan sermayesi olarak gördü. Merkantilist düşünce keşifler çağında, kar elde etmek için her yolun denenmesinin gerektiği ve diğer moral değerlerin yok sayılabileceği bir ekosistem inşa etmişti ve bu inanca sahip olan Avrupa’nın insan emeğine gereksinimi vardı. Daha fazla üretmek ve bu süreçte daha az maliyet ile üretebilmek daha fazla dış ticaret fazlası anlamına gelmekteydi. Afrikalı insanlar sadece bir enerji kaynağı olarak görülmeye devam etti çünkü onlar dış görünüm itibarıyla yabancıydı (Rousseau, 2011, s. 56). Tocqueville, “köleler” için Hristiyan olmak fikrinin bile “efendiler” için anlaşılabilir bir durum olmadığından bahsetmektedir. O kadar ki onlar kendi geleceklerine dair bir endişe dahi taşımamaktadır. Onlar çok çalışmak nedeniyle cahil kalmışlardır bu nedenle Hristiyanlığı bile heyecan verici ve çirkin bir hurafeye çevirebilirler (Tocqueville, 2016, s. 296). Batı, Afrika’yı dışlayıcı bir sosyal bakış açısı ile kendinden olmayan bir topluluk olarak tanımlanmıştı. Beyaz adama hizmet edebilir ve doğal etik kuralları onlar için geçerli olmayabilirdi. Bu tutum diğer Afrikalılar gibi Afro-Amerikalılar için daha fazla çalışmak anlamına geliyordu.

Tarım toplumundan sanayii toplumuna geçen Avrupa artık daha fazla hammaddeye ihtiyaç duyuyor ve bu uğurda emperyalist bir rekabetin içine giriyordu. Shillington, Afrika tarihinin bu dönemine “Afrika Talanı” adını vermiştir (Shillington, 2020, s. 453-474). Avrupa Afrika’yı ekonomik bir kaynak olarak tanımladıktan sonra şiddetli bir “keşif” başladı. Batı’nın keşif iştahı 19 yy. başında Afrika’nın oldukça az bir bölümündeki etki alanına sahipken, yüzyılın sonunda tam bir sömürge kıtasına dönüşmesi ile son buldu. Sahra Altı Afrika’nın zenginlikleri Batı’nın öncül hedefi haline geldi o kadar ki bir “centilmenlik” anlaşması bile yapıldı (Ferro, 2017, s. 134). Asıl soru ise; Afrika’nın halkları, yöneticileri ve Batı’ya kıyasla primitif devletleri neden ya da nasıl yok sayıldı. Batı elde ettiği sanayii üstünlüğünü Afrika’da tam bir savaş makinasına dönüştürmüş ve yerelde bu şiddeti kullanmaktan da çekinmemiştir. Afrika’daki teritoryal üstünlüğün amacı “İmparatorluğu Korumak” olarak izah edilmekteydi. Ferro bu vurguyu “Bir devletin herhangi bir amacı olmaksızın hiçbir sınır tanımamacasına gücünü yaygınlaştırmaktan ibaret irade göstermesi” (Ferro, 2017, s. 39) olarak tanımlasa da katı bir realist ittifaklar sistemi olan güç dengesi politikası olduğu anlaşılmaktadır. Klemens von Metternich tarafından ortaya atılan sistemde “Avrupa Uyumu” Afrika’nın rolü büyük güçlerin birbirini Afrika’daki etki alanları üzerinden dengelemek böylece kıta Avrupa’sındaki dengeyi bozacak şekilde bir gücün yükselmesini engellemek için tasarlanmıştır (Arı, 2013, s. 158-162).

3. Afrika’da Batı’nın Ekonomik Modeli

Emperyalist dönemin Afrika için bir bedeli bulunuyordu. Keskin rekabet ortamında hiçe sayılan yerli halk yeni üstün olan Batı’ya karşı direnemiyordu. Değer transferi esasına dayalı ekonomik düzen sadece ker merkezli ve yerel halkın daha önce deneyimlemediği kadar eşitsiz olarak uygulanıyordu. Gelenekleri ve belirli bir toplum yapısı olan Afrika halkları kendilerine dikte edilen bu yeni Modernleşmeyi kabullenememekteydi. Yenilik olarak onlara sunulan üretim araçları yereldeki gelenekleri de doğası gereği küçümsüyor üstenci bir tavırla değiştirip yıkıyordu (Tatar, 2000, s.199-201). Artı değer paylaşım ya da üretim araçlarının adil paylaşımı gibi konular dikkate alınmıyor ele geçirilen bölge halkı da bir meta olarak kabul ediliyordu.

Afrika günümüzde halen Avrupa tarafından eşitsiz gelişim sürecine tabii tutulmakta ve hammadde sağlayıcısı olmaktan öteye geçmemesi adına politikalar üretilmektedir. Galtung’a göre “yaşam koşulu” çıkar çatışmasının bir ölçөгüdür. Yaşam koşulunda oluşan farklılık çıkar çatışmasını ya da uyumsuzluğunu da beraberinde getirmektedir (Galtung, 2004, s. 27). Çatışma

sürekli arz ettikçe uçurum artmakta ve eşitsiz gelişim şartları oluşmaktadır. Asıl olarak refahı düşük yaşam kalitesi sadece hayatta kalacak kadar olan toplum ucuz hammaddenin de kaynağıdır. Afrika'nın yeni kültür kodları verilen ile yetinmek ya da çatışmaya taraf olmak arasındadır. Kuşkusuz bu yeni öğrenilmiş davranış modeli bir gelenek halini almak üzere koşulludur (Hayek, 2011, s. 28).

Afrika'da kolonizasyon gelenekleri günümüzde bile devam etmektedir. İngiliz kolonyal sistemi halkın ürünlerini toplayan yerel otoriteler üzerinden daha önceden belirlenen fiyatlar genel seviyesi dikkate alınarak yapılan bir ticari üstünlük üzerine kurulmuştur (Acemoğlu, Robinson, 2012, s. 375-404). Yerel halkın idarecileri üzerinden sömürülmesi, köleliğin kolonyal ülke halkları tarafından gerek ekonomik gerekse de etik kaygılarla reddedilmesinden sonra bulunan bir değer transfer modelidir. Bu yeni yöntemde iş gücü ana vatanında asgari şartlarda üreterek Batı'nın hammadde ve yarı mamul ihtiyacını karşılayacak ve ortaya çıkan makul ticari yapı kamuoyu baskısına maruz kalmayacak şekilde tasarlanmıştır.

Afrika'nın “yabancı” halkı da daha uzakta ama aynı konumda olmaya devam etmektedir. İktisat sosyolojisi yeni dönemde “kültür endüstrisi” kavramını ile toplumsal bir hiyerarşi de ortaya koymuştur (Kitapçı, 2019, s. 161). Avrupa “Meşruiyet” sorununu Avrupa'nın değerlerinin daha üstün olduğu ve bu yolla diğer inanların da gelişebileceği temeline oturtmuştur. Afrikalı halklar yine en alt tabakalarda pazar ve iş gücü olarak konumlandırılmışlardır. Blaut, sömürgeciliğin bir kuramı olan “Avrupa-merkezciliği” fikrinin bir meşruiyet sorunu olduğunu savunur ve Avrupa'nın yayılcılık ruhundan gelmekte olduğunu ileri sürer. Kastedilen meşruiyet, Avrupa'nın doğal olarak ilerlemesi ve modernleşmesi, Avrupa-dışının her dönemde daha durağan bir değişmezlik durumunda olmasıdır. Bu tanımlamaya göre “akılcılık, yenilikçilik ve hayal gücü” Avrupa'ya atfedilen değerleridir, Avrupa ruhuna uygun ve Batı'nın insanına has özelliklerdir (Blaut, 2015, s. 35).

4. Türkiyenin “Etki Kabiliyeti” Bakımından Nil Havzası Politikaları ve Rönesans Barajı Örneği

4.1. Türkiye'nin Afrika Politikasının Ana Hatları

Uluslararası ilişkiler literatüründe Post Westphalian dönem, egemenlik ve eşitlik şartına bağlı olarak diplomasi üretmeyi esas alınmaktadır. Ancak ulusların egemenlik ve eşitlik ilkesi baskın taraf devletler tarafından belli dönemlerde görmezden gelinmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan BM organlarının kararlarında anlaşılmaktadır. Bu savın temelini oluşturan

BM Organları Güvenlik Konseyi ve Vesayet Konseyi'dir. Her ne kadar Vesayet Konseyi'nin uygulaması 1994 yılında sona ermiş olsa da daha önceden BM şartın da bulunan vesayet ile ilgili maddeler dönemde Afrika'ya Batı'nın bakışı hakkında yeterli bilgiyi sunmaktadır.³ Bu bakış açısından kurulduğu süreçte Vesayet Konseyi tüm dünyadaki sömürgeciliğe alternatif bir yapı olarak algılanabilecekken, ulusların kendini yönetemeyeceği düşüncesi nedeniyle eşitlikçi bir yaklaşım ortaya koymadığı iddia edilmektedir.

Afrika'nın ve sömürgeci politikalara muhatap olan diğer bölgelerin ortak sorunu bu bölgelerdeki karşılıklı ilişkilerin bağımlılık (dependence) temelinde kurulmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Bir devletin etki kabiliyeti ülkenin gücünü göstermektedir, fakat güç aynı zamanda efektif kullanılarak etki kabiliyetine dönüştürülmesi gereken bir olgudur. Bağımlılığın tek yönlü olduğu durumlarda huzursuzluk ve çatışma ortamı oluşmaktadır. Bu da küreselleşme sürecinde ulusların güvenliğini zedeleyecek bir sorun olarak algılanmaktadır. Bu nedenle diplomatik ya da ticari çıkarların korunmasına yönelik yapılması gereken tüm eylemler bir güvenlik açmazını da beraberinde getirmektedir. Ülkeler sert gücünü (hard power) kullanmayı son seçenek olarak ele alınmalı; öncesinde sivil, askeri ve normatif unsurları gözetmelidir önerisi daha akılcı olmaktadır. Uluslararası bir aktörün dış politikada beklenen etki kabiliyetinin, çok yönlü ve oluşabilecek risklerin olabildiğince hesaplanabilir olmasına bağlı olduğu da kabul edilen yargıdır (Bretherton ve Vogler, 2005, s. 212).

Nye, hard power ile soft power unsurlarını en iyi kullanan güçler için "smart power" tanımını yapmaktadır (Nye, 2009, s. 160-163). Uluslararası ilişkilerde en büyük sorun "devletlerin ne istediği" konusudur. Bu konu akademik çevreler için de önemli bir tartışma konusu olmuştur (Finnemore, 1996, s. 212). Talep edilen ile potansiyel arasında net bir ilişki bulunmaktadır. Bir devlet dış politikasında bu nedenle güç temeli üzerinden analiz yaparak kapasitesini diğer etki alanları ile genişletmelidir. Bu etki alanları pür realist yaklaşımın önerisi olan askeri ittifaklar olabileceği gibi karşılıklı insani ve normatif iş birlikleri de olabilir (Baldwin, 2016, s:136). Karşılıklı çıkarları bulunan devletler, ilişkilerini karşılıklı bağımlılık (interdependence) temelinde inşa etmeleri hem barışın hem de ilişkilerde sürekliliğin iz düşümü haline gelmektedir. Karşılıklı bağımlılık temelinde ilişki kuran devletler, her iki tarafında kendi

---

³ BM Şartı'nın 81. maddesi muhtar olamayan ve kendisini yönetemeyecek ülkelerin yönetimini kimler üslenecek sorusuna matuf olarak düzenlenmiştir: "Madde 81. Vesayet anlaşması, her durumda, vesayet altındaki bölgenin hangi koşullar altında yönetileceği konusunu kapsar ve yönetimi üzerine alacak makamı gösterir. Bundan böyle yönetimden sorumlu makam adıyla anılacak olan bu makam, bir ya da birkaç devletten oluşabileceği gibi, örgütün kendisi de olabilir."

çıkarlarını görece az ya da çok gözetmeden koruma güdüsüyle ilişkilerinin devamına yönelik bir politika izleyeceği öne sürülmektedir (Keohane ve Nye, 2001, s. 7).

Sömürgecilik sonrasında küresel güçlerin Afrika sorunsalı içinde ticari sömürgecilik üzerinden rol kapma çabaları bölge için yeni güvenlik arayışları ortaya çıkarmıştır. Türkiye'nin Afrika politikasında yumuşak gücünü kullanarak yerel halk ve idarecileri ile karşılıklı güvene dayalı ilişkiler kurduğu gözlenmektedir (Fırat, 2007, s. 5). Afrika'da yeni diplomatik temsilcilikler açılması da bölge ile olan dış ticaretin artışında etkili olmuştur. Türkiye'nin sömürgeci yaklaşımı benimsememesi Afrika politikasının diğer bölgede çıkarları bulunan ülkeleri dezavantajlı bir konuma itmektedir. Toplumsal hafızanın oldukça canlı olduğu bölgede ticari ilişkiler kurmak yeni dönemde güç tabanlı bir analizden ziyade iş yapma kolaylığı tabanında analiz edilmektedir.

Literatürde yatırım yapmak ve yatırımların özendirilmesi kapsamında uygun bir yatırım ortamının önemi vurgulanmaktadır (Bayraktar, 2013, s. 86-88). Bingöl ve Çömez'in yaptığı ampirik bir çalışma neticesinde "Türkiye ile birlikte en hızlı yükseliş sağlayan Sahra altı Afrika ülkelerinde meydana gelen bir birimlik artışın Türkiye'ye göre yaklaşık iki katı doğrudan yatırım girişi sağladığı" görülmüştür (Bingöl ve Çömez, 2019, s. 466). Yatırım kolaylığında gerek yerel kanuni yapı gerekse karar vericilerin tutumu önemlidir. Bu veriye ilk olarak sosyolojik etkileşim ikinci olarak da toplumsal hafızayı da eklemek gereklidir. Türkiye'nin son dönemlerde bu ayırt edici politik oryantasyona sahip olduğu ileri sürülebilir.

Tarihi bir yükü olmayan Türkiye'nin "smart power" olmak için politikalarını ürettiği gözlemlenmektedir (Arı, 2019, s. 1-8). Politika üretiminde soft power merkezli insani ve normatif gücünü kullanan Türkiye, hard power kullanımında da tereddüt etmemektedir. Son yıllarda Afrika'daki barışı koruma misyonlarında ve Libya'daki politikasında bu tutumunu da göstermiştir. Türkiye'nin günümüze kadar uyguladığı politikaların başarısı için herhangi bir üstenci ya da tek taraflı bağımlılık gerektirmeyecek politika zemininde kalmasının önemli olduğu Afrika ülkeleri tarafından değerlendirilmektedir.

4.2. Nil Havzasının Güvenliği ve Rönesans Barajı Örneği

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde dünya çift kutuplu bir sisteme evrilmiştir. İdeolojiler dönemin önemli bir vurgusu olarak sadece politik olarak değil ekonomik modelleri ile de dünyanın yeni hegemonik düzenini kurmak için de çaba sarf edilmiştir. Realizm ve

neoliberalizm temelinde kurgulanan *jeopolitik stratejiler*⁴ güç ve gücün kullanımı esasında jeopolitik aksiyonlar ile politik çıktılar elde etmeye dönük olarak hareket etmişlerdir. Coğrafi alan, gerek coğrafi konum ve/veya ticaret yolları olsun gerekse sosyal yapı üzerine inşa edilsin en önemli çıktı beklentisi hâkim bir güç inşasına dönüktür. Kuşkusuz ekonomik bağımlılık temelinde yapılandırılan uluslararası sistemin, hegemon bir gücün ortaya çıkışına ve bu yolla ortaya çıkacak olan barış ortamında piyasa ekonomisinin daha da büyüüp gelişeceğine dair beklentisi de bulunmaktaydı (Waltz, 1970, s. 212). Diğer taraftan inşacı yaklaşım olarak adlandırılan “konstrüktivizm” daha çok toplumların kimliklerine ve kendilerini nasıl tanımladıklarına odaklanarak kurulacak ilişkinin yapısında bir kod olduğu bu kodun ise kuralları sosyal çevrede belirlenmiş kurallardan oluştuğunu ileri sürer. Kural oyuncunun çıkarlarını belirlerken aynı zamanda çıkarları da kurallaştırır (Onuf, 1989, s. 36-43).

Kurallar aslında anarşinin de kaynağıdır. Onuf, kuralların olmadığı sistemlerin anarşi değil kaos ürettiğini ileri sürer (Kubalkova ve Onuf, 2015, s. 64). Türkiye’nin Afrika politikasında sosyal çevre ile iş ilişkisi temelinde oluşan harmoni tarihsel sempati yolu ile gelişmekte olduğu ileri sürülmektedir. İlişkinin sonucu olarak yeni kurallar ortaya çıktığından bahisle ilişkiler literatürde konstrüktivist temelde de analiz edilmektedir (Eldeen, 2019, s. 37). Türkiye’nin Afrika ülkeleri için ortaya koyduğu “Afrika için Afrikalı Çözümler” yaklaşımı üçüncü taraf ülkeler için de bir yeni durum ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda Türkiye’nin mevcut statükoya karşı revizyonist bir yaklaşım ortaya koyduğu ileri sürülebilir. Türkiye’nin politikasına karşın Afrika politikasını muhafazakâr (konservatif) eğilimler ile devam ettirmek isteyen ülkelerin itiraz etmesi kaçınılmaz olmaktadır. Anarşinin ortaya çıktığı alanda bu safhadan sonrası için çatışmalar toplamı olarak ele alınabilir ki bu analiz pür güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’nin Afrika politikası mevcut statükoya karşı bir revizyon içermekle gerek etki alanı gerekse piyasa dinamikleri açısından üçüncü taraf ülkeler için tehdit algısı olmaktadır. Piyasanın öne çıkan işlevlerinden bir tanesi de toplumun piyasanın düzgün işleyebilmesi için organize olmaya zorlandığı görüşüdür (Gilpin, 2015, s. 34). Afrika toplumunun refahı Avrupa’nın hammadde maliyetlerini de etkilemektedir. Avrupa olası revizyonlar ile mevcut kuralların değişimine karşı kaygılı bir yaklaşım göstermektedir. Batı’nın kurduğu ekosistemden payına düşen refahı alan kişi ya da baskı grupları ve siyasiler ile toplumun genelini oluşturan

---

⁴ Jeopolitik teorilerin en popüler olanları; Friedrich Ratzel’in Hayat Alanı Teorisi (Lebensraum), Vidal de La Blanche’in Kültürel Coğrafya, Amiral Alfred Thayer Mahan’a ait olan, Deniz Hakimiyet Teorisi ve Halford Mackinder’in Kara Hakimiyet Teorisi’dir.

kesimler arasında oluşan gergin ortamın çatışmaya konu olacak şekilde kullanımı bu nedenle bir seçenek olarak görülmektedir. Batı'nın Afrika'nın anarşisi içerisinde bir düzene sahip olduğu fikri bu nedenle oldukça yaygındır.

Türkiye'nin Afrika politikası çok boyutlu bir özellik arz etmektedir. Dışişleri Bakanlığı'nın 2020 Mali Yılı Bütçe Tasarısı'nın TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık'ta "Afrika Kıtası'yla ilişkilerimizin ve iş birliğimizin geliştirilmesi çok boyutlu dış politikamızın temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır." ifadesi Afrika politikasının Türkiye için temel hedefini açıklamaktadır.⁵ Bu bağlamda Etiyopya'da inşa edilen Rönesans Barajı, Türk dış politikasının ana hatlarını analiz etmek için oldukça uygun bir örnek teşkil etmektedir. Baraj Yukarı Nil Havzası'nda kurulması nedeniyle bölgede bulunan Sudan ve Somali'nin enerji ihtiyacına da cevap veren bir enerji kaynağı olarak tanımlanabilir. Buna karşın barajın yapılmasından endişe eden Mısır ise çıkarlarının zedeleneceği ve Nil suyunun mevcut statükoya uygun kullanılması gerektiğini öne sürmektedir.

Dışişleri Bakanlığı'nın 2021 Mali Yılı Bütçe Tasarısı için hazırladığı kitapçığın Afrika bölümünde ilişkilerin artan bir hızla güçlendiği, Türkiye'nin Büyük Elçilikler, insani yardım kurumları, Türk Hava Yolları'nın faaliyetleri gibi alanlarda yumuşak gücünü kullanarak nüfusunu arttırdığını açıklamaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2020, s. 36). Rönesans Barajı örneğinde politika uygulaması yumuşak gücü yanında Etiyopya hükümetine askeri ve siyasi destek vererek sert gücünü de kullandığını görüyoruz. Bu durum 2022 Mali Yılı Bütçe Tasarısı içinde "Somali, Sudan, Mali, Gine ve Sahel bölgesindeki gelişmeleri de yakından takip ediyor, bölgenin istikrarı için desteğimizi sürdürüyoruz. Stratejik ortağı olduğumuz Afrika Birliği'yle ilişkilerimiz de her geçen gün güçlenmekte ve kurumsallaşmaktadır." sözleriyle özellikle vurgulanmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2020, s. 24).

Doğu Afrika özelinde Türkiye'nin yapmış olduğu stratejik hamleler üç başlık altında değerlendirilmelidir. Birincil başlık olarak Kızıldeniz'in bölgenin ana uzlaşmazlık alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgenin finans merkezi olarak tanımlanmasına karşın, Sevakin Adası'nın kiralanması ve Somali ile yapılan askeri iş birliği anlaşması bölgedeki diğer oyuncuların stratejik olarak Mısır'ın hegemonyasına Türkiye ile hareket ederek yeni bir statüko oluşturma çabasıdır. Sevakin Adası gerek ticaret yolu üzerinde olması gerekse bölgedeki

---

⁵ "Uluslararası siyaset ve ticaretteki etkinliğimizin yakın coğrafyamızın ötesine taşınmasına yönelik çabalarımızda Afrika kıtasının özel bir önemi bulunmaktadır. Afrika Kıtası'nın, zengin doğal kaynakları ve insan kapasitesiyle 21. yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası sistem içerisinde daha etkin rol oynaması ve küresel sahnede ağırlığı giderek artan bir aktör olması beklenmektedir." T.C. Dışişleri Bakanlığı (2019).

çatışmalı bölgelere yakınlığı açısından stratejik bir konuma sahiptir. Adanın çevresinde yeni keşfedilen hidro-karbon yatakları ve “Bir Kuşak Bir Yol” (One Belt One Road) projesinin güzergahında bulunması önemini daha da arttırmaktadır (Alperen, 2018, s. 17-38).

Türkiye’nin aksiyon aldığı iki konu olan kamuoyunda “Mavi Vatan” olarak bilinen münhasır ekonomik bölgemizdeki çıkarlarımızdır. Türkiye’nin ekonomik çıkarları ve egemenlik hakları bakımından oldukça önemli bir güvenlik sorunu olan münhasır ekonomik bölgenin tanımlanması bölgedeki kıyıdaş ülkelerin tezlerindeki farklılıklar nedeniyle bir statüko sorunu haline gelmiştir. Uluslararası hukuktan doğan haklarımızın bir oldu-bitti ile defacto olarak gasp edilmeye çalışılması da konuyu bir ulusal güvenlik sorunu haline getirmiştir. Türkiye’nin tezlerini Libya ile yapılan münhasır ekonomik bölge anlaşması ile koruma altına alması Türkiye için Libya’nın iç çatışmalarını da güvenlik sorunu haline getirmiştir. (Arıdemir ve Allı, 2019 s. 188-202). Türkiye bölgedeki haklarını korumak amacıyla ve bölge ülkelerinin de çıkarını gözeterek diplomatik ve askeri önlemler almaktadır.

Üçüncü önemli konu başlığı Nil Havzası’nda suyun kontrolü meselesidir. Rönesans Barajı bölgede tarımsal sulama ve su ihtiyacı açısından Nil nehrine bağımlı olan 11 ülke için hayati durumdadır. Etiyopya ve Sudan’ın yakın bir tarihe kadar avantajlı durumda olmasına karşın su yönetiminin Mısır’ın tahakkümü altında olduğu görülmekteydi (Turhan, 2021, s. 4-6). Türkiye’nin sürdürdüğü politikaların geri dönüşleri bakımından bölgenin “hidro-egemen” gücü olan Mısır için oldukça çarpıcı olmuştur. Tandoğan “Su uyuşmazlığının çözülmemesinin bir nedeni de güç dengesidir.” savını öne sürmektedir. Mısır’ın su sorununu realist bir bakış açısından ele aldığını ve bu bakımdan askeri üstünlüğünün politikasında belirleyici olduğunu savunmaktadır (Tandoğan ve Yücel, 2017, s. 109). Bu bakış açısından statükoyu bozan ve uluslararası ilişkilerin birden fazla analiz düzeyinde politika üreten Türkiye’nin bölgede gücünü karşılıklı kazan kazan ilkesi üzerinden arttırmaktadır denilebilir. Jeopolitik yaklaşımda toplumsal ilişkileri ve piyasa mekanizmasını “Low Politic” olarak görmek Mısır için stratejik bir hata olmaktadır. Bu nedenle Mısır’ın halen statükoyu koruyucu muhafazakâr tezlerini savunduğu görülmektedir. Türkiye ise bu statükoya karşı revizyonist yaklaşımı ile dikkat çekmektedir.

Su üzerinde uyuşmazlıklar kaynağın kullanımını tamamen tehlikeye atacağından, uyuşmazlıklar çatışmaya dönüşmektense iş birliğine dönüşme eğilimi göstermektedir. Sınırı aşan sular kapsamında ortaya çıkan uyuşmazlıklarının çözümünün oldukça zor olduğu fakat kaynağın kullanımının tehlikeye atılmaması bakımından iş birliği yapma eğiliminin daha ön planda olduğu literatürde bulunmaktadır (Aydın, 2019, s: 4). Mısır, Sudan ve Etiyopya gibi

Doğu Afrika ülkelerinde bu eğilim görülmektedir. 2011 yılında başlatılan danışma toplantılarını 2015 yılında “İlkeler Deklarasyonu” yayımlayarak göstermiştir (Kıbaroğlu, 2018, s. 3). Diplomatik olarak gelinen noktanın Mısır’ın realist politika üretim sürecinde askeri gücünü önemsemesi önemli bir vurgudur. Güç dengesinin diğer kıyıdaş ülkeler lehine gelişiminde bölgeye etkide bulunabilen üçüncü taraf ülkelerin bölgeye girmesinin önemli bir rolü vardır.

5. Sonuç

Türkiye’nin Afrika politikasının çok boyutlu ve gerektiğinde tüm güç unsurlarını kullanarak oluşturduğunu görmekteyiz. Türkiye bölgesinde gücünü etki kabiliyetine dönüştürerek bölgesel bir güç olduğunu muhataplarına göstermiştir. Gücün kullanımını “smart power” tanımına uygun ve stratejik uzun erimli politikalarla oyun kurucu bir vizyona evirmiştir. Türk dış politikasının içinde bulunduğu uluslararası küresel ve bölgesel ulus üstü kurumların hukukuna riayet ederek ekonomik ve diplomatik çıkarlarını korumak iradesini şeffaf bir politika zemininde uzlaşmacı bir anlayışla sürdürdüğü görülmektedir. Afrika politikasının Türkiye’nin küresel çıkarları için oldukça hayati olduğu genel kabul görmektedir.

Afrika gerek nüfusu gerekse de hammadde potansiyeli bakımından artan bir öneme sahiptir. Bugüne kadar uygulanan kolonyal politikalardan dolayı Afrika ekosistemi dış etkiyi bir güvenlik sorunu olarak görmekte olduğu veri iken Türkiye’nin karşılıklı çıkarlar temelinde toplumsal hassasiyetleri önceleyen politikalar üretiyor olması önemli bir prestij kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Olası çatışmalarda politika eksenini bölge ülkelerinin egemenlik haklarına saygılı uluslararası hukuka uygun olarak yapılandırması ve bu amaca uygun şekilde siyasi ve askeri iş birliklerini inşa etmesi bir diğer önemli konu başlığı olmaktadır.

Türkiye’nin Afrika vizyonunda yakın ve uzak çıkarları bulunmaktadır. Afrika halklarının refahının artması Türkiye’nin çıkarına olduğu noktasından hareketle oluşturulacak politikaların bölgenin güvenliğine hizmet edeceği değerlendirilmektedir. Afrika’daki hane halkının gelirinin artması hızla artan Türk yatırımları için uygun pazar ihtiyacını karşılayacak diğer yandan da Afrika halklarının daha çatışmasız bir refah toplumuna dönüşmesinin de önünü açacaktır. Karşılıklı bağımlılıktan doğan ekonomik ilişkiler, demokratikleşme sürecini de hızlandıracağı literatürde vurgulanan bir savdır.

Türkiye’nin yükselen Afrika anlayışı çerçevesinde uygulamaya koyduğu revizyonist yaklaşımlar, sömürgeci çıkar ilişkisinden çok karşılıklı çıkar ilişkisine dayanmaktadır. Türkiye Afrika’ya dönük yeni politikalar oluşturma sürecinde tarihsel din temalı ve eşitlik ilkesine

uygun bir şekilde hareket etmelidir. Nil havzası konusunda Mısır'ın konservatif yaklaşımını ilgili tüm bölge ülkelerini kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılmasına katkı sağlanması ön plana çıkmaktadır.

Afrika ülkelerinin iç güvenliğinin, Afrika politikaları minvalinde gelişim süreci bakımından stabilizasyon oldukça önemli bir başlık olarak öne çıkmaktadır. Refah, çatışmayı önleyici bir model olarak alınır ise Türkiye ve bölgedeki diğer ticari çıkarları olan ülkeler için stratejik bir hedef olmaktadır. Terörün ana kaynakları olan mezhep, din ve etnik temelli çatışmalar bir bütün olarak Afrika'nın kalkınması için veridir. Gelecek yıllar içinde Afrika'nın barışı sadece Afrika güvenliği ile ilgili değildir. Bir bütün olarak kuzey/güney ekseninde ele alınan gelişmişlik teorilerini de yeniden şekillendirecek potansiyele sahiptir. Askeri tedbirlerin tek başına ve sadece yeterli olmayacağı yerel halkın refahı için de tedbirler alınması gerekliliği göz ardı edilmemelidir. Afrika insanının refahının sadece Afrika'nın sorunu olmadığını kabul ve teyit eden politikalar beraberinde barış ve huzur ortamını da getirecektir.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty. Currency.*
- Alperen, Ü. (2018). ““Bir Kuşak Bir Yol” Girişimi ve Çin’in Orta Asya Politikası”. *Bilge Strateji* 10 (19), 17-38.
- Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. 10. Baskı Bursa: MKM Yayıncılık.
- Arı, T. (2019). “Türk Dış Politikasının Kavramsal ve Kuramsal Temellerini Yeniden Tartışmak”. XI. Uluslararası Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi, 1-8.
- Arıdemir, H. (2019). “Doğu Akdeniz Bölgesindeki Münhasır Ekonomik Bölge Tartışmalarının Analizi”. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi* 4 (10), 188-202.
- Aydın, A. (2019). “Sınır Aşan Sulardaki Yönetim Zorluğu Bağlamında Etiyopya-Mısır İlişkisi ve Büyük Rönesans Barajı”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 33 (1), 1-28.
- Baldwin, D. A. (2016). *Power and International Relations: A Conceptual Approach*. Princeton University Press.
- Bayraktar, N. (2013). “Foreign Direct Investment and Investment Climate”. *Procedia Economics and Finance* 5, 83-92.
- Bingöl, U., & Çömez, G. (2019). “İş Yapma Kolaylığı ve Doğrudan Yabancı Yatırım İlişkisi: Türkiye-Seçilmiş Sahraaltı Afrika Ülkeleri Panel Veri Analizi”. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi* 14 (56), 460-467.
- Blaut, James Morris (2015). *Sömürgeciliğin Dünya Modeli Coğrafi Yayılmacılık ve Avrupa Merkezci Tarih*. çev. B. Serbun. İstanbul: Dergâh Yayınevi.
- Bretherton, C., & Vogler, J. (2005). *The European Union as a Global Actor*. Routledge.
- Burke Peter (2006). *Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu*. çev. Mehmet Küçük. Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Cipolla, M. C. (2021). *Dünya Nüfusunun İktisat Tarihi*. çev: Mehmet Sırrı Gezgin, 7. Baskı. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Eldeen, M. K. (2019). “AK Parti Dönemi Türkiye-Afrika İlişkileri: Sudan Örneği (2002-2015)”. (Doctoral Dissertation).

- Ferro, M. (2017). *Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine Sömürgecilik Tarihi*. çev. Muna Cedden. Ankara: İmge Kitabevi.
- Fırat, M. (2007). “Türkiye-Afrika İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı ve Afrika Açılımında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”. Uluslararası Türk-Afrika Kongresi, TASAM.
- Finnemore, M. (1996). *National Interests in International Society*. Cornell University Press.
- Galtung, J. (2004). “Emperyalizmin Yapısal Teorisi-Kısım 1”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 1 (2), 25-46.
- Gilpin, R., (2015). *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Polisiği*. çev: Duran, M., Oktay, S., Ceyhan, M. K., & Polat, G. Ankara: Kripto Yayıncılık.
- Hayek, F. A. (2011). *Law, Legislation and Liberty*. volume. 1, “Rules and Order” (Vol. 1). University of Chicago Press.
- Kibaroglu, A. (2018). *Mısır ve Etiyopya Arasında Rönesans Barajı Krizi*.
- Kitapçı İ. (2019). *İktisat Sosyolojisi*. Ankara: Atlas Akademik Basın Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti.
- Knapp, J. F. (1986). “Primitivism and the Modern”. *Boundary 2*, 365-379.
- Luraghi, R. (2019). *Sömürgecilik Tarihi*. İstanbul: E Yayınları.
- Malthus, T. R. (2017). *Nüfus İlkesi*. çev. Çağla Taşkın. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Nye Jr, J. S. (2009). “Get Smart: Combining Hard and Soft Power”. *Foreign Affairs*, 160-163.
- Onuf N. (1989). *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. Columbia: University of South Carolina Press, pp. 36-43.
- Onuf, N., Kubalkova, V., & Kowert, P. (2015). “Constructing Constructivism”. In *International Relations in a Constructed World* (pp. 3-22). Routledge.
- Orwell, G. (2021). *Animal Farm*. Oxford University Press.
- Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye (2001). *Power and Interdependence*. 3. baskı, Addison Wesley Longman, New York.
- Rousseau, J. J. (2011). *Discourse on the Origin and the Foundations of Inequality Among Men*. New York: Bedford/St. Martins.
- Rousseau, J. J. (2012). *Of the Social Contract and Other Political Writings*. Penguin UK.

- Rousseau, J. J. (2012). *Rousseau: The Basic Political Writings: Discourse on the Sciences and the Arts, Discourse on the Origin of Inequality, Discourse on Political Economy, on the Social Contract, the State of War*. Hackett Publishing.
- Shillington, K. (2020). *Afrika Tarihi*. Çev. Aydoğan H.D. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Tandoğan, M. (2013). *Afrika'da Sömürgecilik ve Osmanlı Siyaseti (1800-1922)*. Ankara: TTK Yayınları IV/A-2-2.1 Dizi: 6.
- Tandoğan, M., & Yücel, O. K. (2017). "Nil'in Paylaşılması Meselesi: Hidro-Diplomasi Bağlamında Mısır, Sudan ve Etiyopya Rekabeti". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (53), 107-120.
- Tatar, T. (2000). "Gelenek ve Gelecek". *İstanbul Journal of Sociological Studies* (26), 199-215.
- Tocqueville A. (2016). *Sömürge ve Kölelik*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Turhan, Y. (2021). *Büyük Etiyopya Rönesans Barajının Mısır, Sudan ve Etiyopya'nın Su Jeopolitiğine Etkisi*.
- Waltz K. N., (1970). "The Myth of National Interdependence", *The International Corporation: A Symposium*, der. Charles P. Kindleberger Cambridge, MIT Press, s. 212.

İnternet Kaynakçası

- AA. *Türkiye'nin Afrika Açılımı Büyükelçilik Ağıyla Genişliyor*. Erişim Tarihi: 25.08.2022. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-afrika-acilimi-buyukelcilik-agiyla-genisliyor-/2394828>.
- Kavas A. "Mense Mûsâ" (2004), *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim Tarihi: 30.08.2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mense-musa>.
- MFA. *Türkiye Afrika İlişkileri*. Erişim Tarihi: 25.08.2022. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>.
- Şakiroğlu M. H., "Cezâyir-i Bahr-i Sefid", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim Tarihi: 31.08.2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/cezayir-i-bahr-i-sefid>.

Arşiv Kaynakçası

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Y. PRK. TKM, 14-35, H-23-05-1306.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Y. PRK. TKM, 14-50, H-19-07-1306.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Y. PRK. TKM, 14-54, H-30-07-1306.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Y. PRK. TKM, 14-65, H-26-08-1306.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Y. PRK. TKM, 14-32, H-16-05-1306.

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2019). “2020 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız”,
Dışişleri Bakanlığı'nın 2020 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, Ankara.

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2020). “2021 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız”,
Dışişleri Bakanlığı'nın 2020 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, Ankara.

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2021). “2022 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız”,
Dışişleri Bakanlığı'nın 2020 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, Ankara.

IV. OTURUM: GÜNÜMÜZ İÇ GÜVENLİK OLGUSU – III

MODERATÖR: PROF. DR. CENGİZ TORAMAN

İSLAM KAVRAMLARI VE ORTA ASYA'DA SİYASALLAŞMASI

Prof. Dr. Ilhomjon I. Bekmirzaev / Özbekistan

Uluslararası Profesör / Uluslararası İslam Akademisi, Taşkent, Özbekistan

Misafir Akademisyen / Oxford İslam Araştırmaları Merkezi

ilhorient@gmail.com

Özet

Beş Orta Asya ülkesi (Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan), her iki İslam Devleti'ne (İD) bağlı gruplara katılmak için yurt dışına seyahat eden vatandaşlarının devam eden terör tehdidiyle karşı karşıya. 2019'da İD, kendi kendini radikalleştirilen bireyler ve çeşitli evde yetiştirilen uyuyan hücreler de dahil olmak üzere destekçilerine ve sempatanlarına bölgede ve ötesinde saldırılar düzenlemeye devam etti. Bu arada, İD bağlantılı Orta Asya grupları Suriye ve Afganistan'da aktif olmaya devam ediyor ve propaganda taktiklerini çeşitlendirerek çevrimiçi varlıklarını güçlendirdiler. Ülkelerin, evlerine dönmek isteyen ve gözaltına alınan veya ölen İD savaşçıların eşleri ve çocukları ile nasıl başa çıkacağı konusu da dahil olmak üzere sayısız zorlukla boğuştuğu Suriye çatışma bölgesinde, Orta Asya devletleri proaktif olarak bir dizi vatandaşlarının büyük ölçekli geri dönüş süreçlerini başlatmıştır. İslamcı ağlar yurt içinde kısıtlı bir varlığa sahipken, bölge, Orta Doğu alanına yabancı olan savaşçıların önemli bir katkısına sahiptir. Tahminler, son on yılda Suriye ve Irak'taki cihatçı gruplara katılmak için 2.000-5.000 arasında Orta Asyalının göç ettiğini ve bunların çoğunluğunun Kırgız, Tacik ve Özbek uyruklu olduğunu göstermektedir. Birçoğu o zamandan beri savaşta öldürüldü, bazıları başka çatışma bölgelerine taşındı veya kendi ülkelerine döndü. Örneğin, Kırgızistan'daki yetkililer, Mayıs 2021'de Güneybatı Batken bölgesindeki sınırından ülkeye girmeye çalışan iki Kırgız vatandaşını tutuklamıştır. Her ikisinin de Suriye'deki silahlı çatışmalara katıldığı bildirilmiştir. Devlet sınır muhafızları da tutuklamalar sırasında ellerinde Kalaşnikof mermileri buldular. Irak-Suriye ve Afganistan çatışma sahnelerindeki istikrarsızlıklar, İslam Devleti ve El Kaide bağlantılı grupların yararlanabileceği koşulları sağlamaya devam ediyor. Orta Asya militanlığı İslam Devleti, El Kaide ve Taliban'ın gündemlerine paralel olarak gelişmeye devam edecektir. Bu bağlamda, Orta Asya militan gruplarının yakın gelecekte faaliyetlerini ana çatışma bölgelerinden kendi ülkelerine kaydırmaları pek olası değildir. Suriye'deki El Kaide bağlantılı Orta Asya grupları, propaganda çalışmalarında defalarca destekçilerini ve sempatanlarını çatışma bölgesine seyahat etmeye ve oradaki militan faaliyetler için para toplamaya çağırdılar. Bu faaliyetlerin daha küçük çapta olsa da devam etmesi muhtemeldir. Ayrıca, Türkiye, Suriye ve Rusya'nın uyguladığı ezici siyasi ve askeri baskı altında HTŞ'nin cihatçı ittifakının çözülmesi gerçekleşirse; bazı katı gruplar da El Kaide'nin küresel bayrağı altında yeniden bir araya gelebilir ve Suriye çatışma bölgesinin ötesine saldırılar başlatabilir. Ayrıca bu

gelişmeler, Suriye ve çevresindeki bölgelerde daha geniş bir yabancı terörist savaşı hareketini tetikleyebilir.

Anahtar Sözcükler: Orta Asya Ülkeleri, Terör Tehdidi, İslam Devleti (İD), Cihatçı İttifak, El Kaide, Taliban, Yabancı Terörist Savaşçılar.

1. Giriş

Beş Orta Asya ülkesi (Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan), her iki İslam Devleti'ne (İŞİD) bağlı gruplara katılmak için yurt dışına seyahat eden vatandaşlarının devam eden terör tehdidiyle karşı karşıya. 2019'da İŞİD, kendi kendini radikalleştiren bireyler ve çeşitli evde yetiştirilen uyuyan hücreler de dahil olmak üzere destekçilerine ve sempatanlarına bölgede ve ötesinde saldırılar düzenlemeye devam etti. Bu arada, İŞİD bağlantılı Orta Asya grupları Suriye ve Afganistan'da aktif olmaya devam ediyor ve propaganda taktiklerini çeşitlendirerek çevrimiçi varlıklarını güçlendirdiler. Ülkelerin, evlerine dönmek isteyen ve gözaltına alınan veya ölen İŞİD savaşçılarının eşleri ve çocukları ile nasıl başa çıkılacağı konusu da dahil olmak üzere sayısız zorlukla boğuştuğu Suriye çatışma bölgesinde, Orta Asya devletleri proaktif olarak vatandaşlarının birçok büyük ölçekli geri dönüş sürecini başlatmıştır.

Irak ve Suriye'den yönlendirildiği için İslam Devleti (İŞİD), varlığını Asya ve Afrika da dahil olmak üzere yeni üyeler çekerek ve sözde bir devletten birkaç cephede küresel bir isyan yürütmeye geçmeye çalışırken ideolojisini ve taktiklerini ihraç ederek dünyanın diğer bölgelerine genişletmiştir.¹ Bu çabalarda, İŞİD'in esas liderliği, vurguyu uyuyan hücreler kurmaya ve Orta Asya da dahil olmak üzere daha önce aktif olmadığı bölgelerde saldırılara ilham verme hususuna kaydırmıştır. Son yıllarda Orta Asya'da İŞİD'in iddia ettiği saldırılar, çoğunlukla kendi kendini radikalleştiren bireyleri ve teröristlerin uyuyan hücrelerini, kamusal alanlarda kalabalıklara araçlara çarpma ve bıçaklama gibi basit saldırılar düzenlemesini kapsamaktadır.² 2019'da bölgedeki İŞİD yanlısı çevreler, özellikle askeri tesisler gibi zorlu hedeflere yönelik yüksek etkili saldırılar gerçekleştirme kapasitesinin arttığını göstermiştir. 6 Kasım 2019'da, silahlı bir grup maskeli militan en az beş kişi otomatik tüfekle, Tacikistan'ın batısındaki Rudaki semtinde, Özbekistan sınırındaki bir sınır karakoluna saldırdı. Saldırıda 15 militan, bir sınır muhafızı ve bir polis memuru olmak üzere en az 17 kişi hayatını kaybetti. Daha sonra gelen raporlar, beş güvenlik görevlisinin daha öldürüldüğünü belirtti. Tacik yetkililer, ikisi erkek kardeş de dahil olmak üzere 9 erkek, 11 kadın ve 13 çocuktan (4 ila 15 yaş arası)

---

¹ Parker, Claire, "İslam Devleti Mağlubiyetten Çok Uzak. İşte Afganistan'daki İştiraki Hakkında Bilmeniz Gerekenler", *Washington Post*, 20 Ağustos, 2019, <https://www.washingtonpost.com/world/2019/08/19/islamic-state-is-far-defeated-heres-what-you-need-know-about-its-affiliate-afghanistan/>.

² 2018'den önce İD, bölgenin grubun merkezi liderliği için yüksek bir öncelik olmadığı göz önüne alındığında, Orta Asya'da herhangi bir saldırı iddiasında bulunmuyordu. Bunun yerine, İŞİD'in bölgedeki propaganda çabaları, öncelikle, ağlarının koalisyon güçlerinin saldırısına maruz kaldığı Suriye-Irak çatışma sahasındaki saflarını güçlendirmek için Orta Asyalı savaşçıları toplamaya odaklanmıştır. Orta Asya'daki son İŞİD kaynaklı saldırılar Tacikistan ile sınırlı kalmıştır. Ülkedeki sosyo-ekonomik sorunları ve kırılan güvenlik ortamı, aşırılık yanlısı gruplara çabaları için verimli bir zemin sağlamıştır. Yüzlerce Tacik uyruklunun da İŞİD'e katılmak için Ortadoğu'ya gittiği bilinmektedir.

oluşan bir IŞİD hücrelerinin olaya karıştığını söyledi. Polis şimdiye kadar en az beş şüpheliyi gözaltına aldı. Medya raporlarına göre, saldırganlardan birinin daha önce karakolda asker olarak görev yaptığı ve muhtemelen tesis ve çevresi hakkında içeriden bilgi sahibi olduğu belirtildi. Saldırganlar, Tacikistan'daki diğer önemli hedeflere ileriki zamanlarda saldırılar düzenlemek adına silahları ele geçirmek için güvenlik kontrol noktasını hedef almış olabilir.

Raporlara göre, faillerden birkaçı da kuzeydeki Istaravşan şehrinde aynı mahallede yaşıyordu ve bu da 'takipçileri arasında onları şiddete teşvik etmek için akrabalık ve sosyal bağların sömürülmesinin altı çizilmektedir. Akrabalığa dayalı terörizm örnekleri Tacikistan'da olduğu gibi dünya çapında da artış göstermiştir. Geçmiş zamanlarda Temmuz 2018'de, ortak aile ve dostluk çevrelerinden kişiler, ülkenin Danghara bölgesinde yabancı bisikletçilere yönelik IŞİD'den ilham alan bir saldırıda yer almışlardı. Mayıs 2019'da, Tacikistan'ın Vahdat bölgesindeki yüksek güvenlikli bir hapisanede çıkan isyanda bıçaklı bir grup IŞİD bağlantılı mahkûm da üç gardiyan ve beş mahkûmu bıçaklayarak öldürdü. Diğer mahkûmlar rehin alınırken, çıkan arbede sırasında hapisanenin sağlık tesislerine de ateş açıldı. Güvenlik yetkilileri, düzeni yeniden sağlayan bir misilleme operasyonunda IŞİD bağlantılı bir hücrenin 24 üyesinin öldürüldüğünü ve 25 kişinin daha tutuklandığını belirtti. IŞİD, saldırıyı çevrimiçi *Al-Naba* yayını aracılığıyla üstlendi ve saldırganları "halifelik askerleri" olarak nitelendirdi. IŞİD, grubun hapisaneler gibi yüksek güvenlikli tesislere sızmadaki bariz gücünü gösteren benzer saldırıları üstlenerek, tanıtım yapmak ve asker toplama imkânı elde etmeye çalışmaktadır. Ancak genel olarak, İslamcı terörist grupların ideolojik ve operasyonel varlıklarını artırmaya çalışmasına rağmen Orta Asya'nın çoğu bölgesinde sınırlı bir dayanağı bulunmaktadır³. Ancak IŞİD, halifelik sonrası dönemde önemini korumak için mücadele ederken, bölgedeki hem yumuşak hem de sert hedeflere daha fazla saldırı başlatmaya çalışabilir.

İslamcı ağlar yurt içinde kısıtlı bir varlığa sahipken, bölge, Orta Doğu alanına yabancı olan savaşçıların önemli bir katkısına sahiptir. Tahminler, son on yılda Suriye ve Irak'taki cihatçı gruplara katılmak için 2.000-5.000 arasında Orta Asyalının göç ettiğini ve bunların çoğunluğunun Kırgız, Tacik ve Özbek uyruklu olduğunu göstermektedir.⁴ Birçoğu o zamandan beri savaşta öldürüldü, bazıları başka çatışma bölgelerine taşındı veya kendi ülkelerine döndü.

---

³ 2000'li yılların başından bu yana, Orta Asya ülkeleri, daha önceki İslamcılardan ilham alan saldırı olaylarına karşılık olarak terörizm ve aşırıçılıkla mücadeleyi en önemli güvenlik önceliklerinden biri olarak belirlediler ve tehdide karşı askeri, güvenlik ve kolluk kuvvetlerinin tepkilerinde bir 'sıfır tolerans yaklaşımını' benimsediler. Bu çabalar, bölgeye terörist grupların sızmasını önemli ölçüde engellemiştir.

⁴ Araştırmalar, IŞİD'e katılmak için Orta Doğu'ya giden Kırgız, Tacik ve Özbek vatandaşlarının yüzde 80 ila 90'ının radikalleştiğini ve Rusya'da yabancı işçi olarak çalışırken işe alındığını göstermektedir. IŞİD'in Diaspora Radikalleşmesi ile ilgili bölüme bakınız.

Örneğin, Kırgızistan'daki yetkililer, Mayıs 2021'de Güneybatı Batken bölgesindeki sınırından ülkeye girmeye çalışan iki Kırgız vatandaşını tutuklamıştır. Her ikisinin de Suriye'deki silahlı çatışmalara katıldığı bildirilmiştir. Devlet sınır muhafızları da tutuklamalar sırasında ellerinde Kalaşnikof mermileri buldular.

Afganistan'da Horasan İslam Devleti (HİD), Afgan ordusu, ABD liderliğindeki koalisyon güçleri ve doğu *Nangarhar* eyaletindeki ana kalesi de dahil olmak üzere Taliban ile yoğun çatışmaların ardından bir dizi aksiliğe maruz kalmasına rağmen direncini korumaktadır.⁵ Grubun dayanıklılığı, kısmen diğer yerel ve bölgesel militan ağlarla ittifaklar kurmasından kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda, raporlar Tacik uyruklu Sayvaly Shafiev'in (diğer adıyla Mauaviya veya Jalolobodi) 2019'da HİD şemsiyesi içindeki 200 savaşçıdan oluşan ana Orta Asya biriminin lideri olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Shafiev'in ayrıca HİD yürütme konseyi veya *şura* üyesi olduğuna inanılıyor ve HİD için başka Tacik savaşçıları silah altına aldığı ve ayrıca çevrimiçi bağış toplama faaliyetlerinde yer aldığı bilinmektedir.⁶

IŞİD ayrıca, çoğu göçmen işçi olmak üzere tahmini 5 milyon Orta Asyalı'nın yaşadığı Rusya'nın yanı sıra Türkiye ve Batı Avrupa'nın bazı bölgeleri de dahil olmak üzere, yurtdışındaki Orta Asya diasporası göçmen toplulukları arasında radikalleşmeye ve asker toplama operasyonları yürütmeye devam etmektedir. Mart 2019'da bir İsveç mahkemesi, 2008'den beri İsveç'te yasal olarak yaşayan 46 yaşındaki Özbek uyruklu David Idrisson'u, sosyal medyada yapılan IŞİD propagandası ile radikalleştirildikten sonra Stockholm'de bombalı saldırı düzenlemeyi planlamaktan dolayı yedi yıl hapis cezasına çarptırmıştır. Soruşturmalar, Idrisson'un Telegram'daki bir IŞİD kanalına katıldığını ve bomba yapım kılavuzlarına eriştiğini ortaya çıkardı. Bir diğer Özbek, Bakhtiyor Umarov da aynı davada IŞİD faaliyetlerini finanse etmekten suçlu bulundu ve saldırı planlamaktan aklanmasına rağmen altı ay hapis cezasına çarptırıldı. Aynı şekilde 11 Şubat 2019'da Rusya'daki bir mahkeme, her ikisi de Tacik vatandaşı olan Bakhtiyor Makhmudov ve Zafarjon Rakhmatov'u Moskova'da bir treni ve bir alışveriş merkezini havaya uçurmayı planlamaktan 15 yıl hapis cezasına çarptırmıştır. Hücrenin, IŞİD'in Suriye'deki Tacik birliğinin lideri Tojiddin Nazarov'un (Abu Usame Noraki) talimatıyla çalıştığı bildirilmektedir. Ancak yakın geçmişe kıyasla, bu tür

---

⁵ Seldin, Jeff. "Islamic State Staggers in Afghanistan, but Survives", VOA, 21 Kasım, 2019, <https://www.voanews.com/south-central-asia/islamic-state-staggers-afghanistan-survives>.

⁶ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, "Report of the Analytical Support and Sanctions Monitoring Team", (15 Temmuz, 2019), s. 15, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2019_570.pdf.

hadiselerin sayısı azalmaktadır. 2016-2017 yılları arasında Bişkek, İstanbul, Stockholm, Saint Petersburg ve New York dahil olmak üzere Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'daki birçok büyük şehirde Orta Asyalılar tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarında muazzam bir artış yaşanmıştır. Bu saldırılar çoğunlukla kendi kendini radikalleştiren diaspora üyelerini ve daha önce Suriye'de bulunan Orta Asyalı IŞİD casuslarını içermekteydi. Orta Asya diasporasındaki pek çok kişinin bulunduğu ülkelerde marjinalleşme, sosyal dışlanma ve yabancılaşma duygusu hissettiği göz önüne alındığında, terörist gruplar çevrimiçi propagandaları yoluyla bazı bireyleri radikalleştirmek için bu güvenlik açıklarından yararlanmıştır.

2. Suriye ve Afganistan'daki el-Kaide Bağlantılı Orta Asyalı Gruplar

El-Kaide bağlantılı Orta Asyalı militan gruplar Ağustos 2016'da Kırgızistan'daki Çin büyükelçiliğine bombalı araçla düzenlenen intihar saldırısından bu yana bölgede herhangi bir saldırı düzenlememiş olsa da; Ortadoğu ve Afganistan'daki IŞİD bağlantılı meslektaşlarından operasyonel olarak daha yetenekli olmaya devam ediyorlar. Suriye'de, iki Orta Asya birimi [Katibat al Tevhid vel Cihad (KTJ) ve Katibat İmam el Buhari (KİB)] El Kaide bağlantılı Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ) çatısı altında savaşmaktadır.⁷ 2019'un başlarında HTŞ, Suriye'nin kuzeybatısında yer alan bir il olan İdlib'in kontrolünü birkaç önemli ilerlemeyle ele geçirdi ve tahmini üç milyondan fazla insan üzerinde bir hilafet modeli kurmuştur. Daha yakın zamanlarda, HTŞ, Esad rejimi ve Suriye'deki müttefiki Rusya'nın şiddetli askeri baskısı altına girerken hem KTJ hem de KIB, HTŞ'nin İdlib'deki mevzilerinin yanı sıra Hama ve Lazkiye gibi illerde savunmada önemli bir rol oynamıştır. KTJ'nin çoğunluğu etnik Özbeklerden oluşan 500 kadar savaşçıya sahip olduğu bildirilmektedir.⁸ HTŞ cihatçı ittifakının bir parçası iken, grup Ocak 2019'da El Kaide'ye bağlılık yeminini açıkça yenilemiştir.⁹ İdlib'e olası bir hükümet saldırısı beklentisiyle HTŞ, KTJ ve KIB de dahil olmak üzere kendi hiyerarşisi altında savaşan cihatçı gruplar içinde yüksek eğitimli birkaç 'komando' birimi geliştirerek ortaya çıkartmıştır. Bu amaçla, şu anda Rusya doğumlu bir militan olan "Ali Shishani" tarafından yönetilen özel bir cihatçı paralı asker grubu olan Malhama Tactical şirketini kiralayarak görevlendirmiştir.

---

⁷ HTŞ, saflarında sayıları 15.000'i bulan savaşçıyla şu anda Suriye'deki en güçlü cihatçı koalisyon ve belki de şimdiye kadar tek bir yerde toplanmış en büyük silahlı cihatçı topluluğuna sahiptir. IŞİD gibi HTŞ de Suriye rejimini devirmek ve bir İslam devleti kurmak istiyor.

⁸ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, "Report of the Analytical Support and Sanctions Monitoring Team".

⁹ Bu rapor, HTŞ içindeki militan birimlerin, muhtemelen ideolojik yakınlık veya taktik kaygılar nedeniyle bir dereceye kadar bağımsızlığını koruduğunun altını çizmektedir. Ayrıca, HTŞ'nin selefi El Nusra Cephesi'nin El Kaide ile bağlarını kopardığını açıklamasına rağmen, iki grup arasındaki kişisel ve ideolojik bağların sürdüğünü ortaya koymaktadır.

12 Nisan 2019'da "Katibat al Tевhid vel Cihad'da (KTJ) gerçekleşen Liderlik Değişimi"nde, KTJ, "Ebu Saloh" olarak da bilinen Kırgızistan vatandaşı olan kurucu lideri Sirojiddin Muhtarov'un istifasını duyurdu. Grup yaptığı açıklamada, Ebu Saloh'un pozisyonu kendi isteğiyle halefi "Abdul Aziz"e bıraktığını söylerken, istifası, cihatçılar arasında nadir görülen bir olay olduğu düşünüldüğünde, birçok gözlemcinin kafasını karıştırdı. Ortaya atılan bir açıklama, Ebu Saloh'un Rusya'nın KTJ'nin İdlib'deki mabetlerine yönelik yaklaşan ciddi hava saldırılarından, nihayetinde saklanması habercisi olarak kaçma arzudur. Abu Saloh, düzenlediği iddia edilen 2017 Saint Petersburg Metrosu bombalamasından bu yana Rusya'nın en çok aranan teröristler listesinde yer almaktadır. İstifasına rağmen Ebu Saloh, El Kaide'nin sıkı bir destekçisi ve özellikle evrimii alanda en etkili Orta Asya cihatçı ideoloğu olmaya devam etmektedir. Daha önce gruba atfedilen birkaç yüksek profilli ve sofistike saldırının arkasındaki beyni olarak büyük lde itibar gördüğü göz önüne alındığında, liderliğin el değiştirmesinin ileriye dönük operasyonel kabiliyetlerini ve hedeflerini nasıl etkileyeceği belirsizliğini korumaktadır.

"KTJ'nin Değişim Gösteren Propaganda Taktikleri" Aralık 2018'den bu yana KTJ'nin takipçileri birkaç Instagram sayfası oluşturdu ve sosyal medyadaki propaganda faaliyetlerini giderek artırdı. Bunun grubun Instagram zerindeki ilk hamlesi olduğuna inanılıyor; daha önceleri, Özbekçe yazılmış olan YouTube Al-kanallarında ve blog sitesinde sesli ve görüntülü propaganda üretiler yaymışlardır. KTJ, zellikle Instagram'ın Orta Asya gençleri arasında en popüler sosyal medya platformu olduğu düşünüldüğünde, örgüte alma operasyonlarını genişletmeye çalışırken, Instagram'a geçerek gençler de dahil olmak üzere daha genç bir topluluğa ulaşmayı hedefliyor olabilir. KTJ ayrıca propaganda çabalarının çoğunu Telegram da dahil olmak üzere şifreli mesajlaşma araçlarına kaydıldı ve bu durum da güvenlik birimlerinin faaliyetlerini izlemesini daha zor hale getirdi. "Kateebat Imam Al-Buhari (KIB) - Kürt Karşıtı Yayınlar Yapan Organ" kurucusu Akmal Dzhurabaev'in 2017 yılında ölümünün ardından, "Abu Yusuf Muhojir" olarak da bilinen Tacik uyruklu Ubaydullo Muradoluogly, ana operasyonları Suriye'de olan El Kaide bağlantılı bir diğer Orta Asya grubu olan KİB'nin liderliğini üstlendi. Grubun askeri kısım komutanı "Said Ebu Ayub" da hakkında çok az şey bilinmesine rağmen bir dizi evrimii propaganda videosunda yer almıştır. KİB ayrıca Afganistan'da Taliban'la birlikte Afgan güvenlik güçlerine karşı savaştığı yaklaşık 50 savaşçıdan oluşan bir tümeni elinde tutuyor. KİB'nin Suriye ve Afgan uzantılarının her ikisi de Taliban'a bağlılık sözü verdi; bu durum, muhtemelen daha fazla Orta Asyalı asker çekmek için kendisine daha fazla meşruiyet kazandırmak için tasarlanmış bir hareket. 18 Ekim 2019'da KİB

lideri Ebu Yusuf Muhajir de grubun Telegram kanalında yaptığı açıklamada, Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki Kürt güçlerine yönelik son operasyonunu, Suriyeli Sünni Müslümanları "Kürt işgali ve baskısından" kurtarmak olarak nitelendirdiği operasyona methiyeler düzdü. Grubun önceki propagandasının esas olarak Suriye'deki cihatçı isyancı gruplara karşı birkaç saldırı gerçekleştiren Esad rejimi, İran ve Rusya'yı hedef aldığı göz önüne alındığında, yorumlar sergilenen duruşta bariz bir değişim olduğunu gösteriyor. Kürt karşıtı duyguları körükleyen KİB, Ekim 2019'da Suriye'ye yaptığı kısa süreli saldırının ardından Türkiye'nin yarattığı tampon bölgeleri, özellikle İdlib'in Suriye rejiminin eline düşmesi ve HTŞ ittifakının çökmesi durumunda, grup için potansiyel bir güvenli bölge olarak görüyor.

Diğer El Kaide bağlantılı gruplar KİB'nin yanı sıra, İslami Cihad Birliği (İJU), Özbekistan İslami Hareketi (IMU) ve Cemaat Ensarullah (JA) dahil Afganistan merkezli diğer El Kaide bağlantılı Orta Asya grupları Taliban bayrağı altında faaliyet gösteriyor ve sığınak, koruma, eğitim ve stratejik gözetim için ona güveniyor. 2019'un başlarında, KİB, İJU ve Türkistan İslam Partisi'nden (TİP) Orta Asyalı savaşçılar, Taliban'ın hükümet güçlerine karşı yıllık bahar saldırısına aktif olarak katılım sağlamıştır. Bu arada İMU, Taliban'ın IŞİD'e bağlılığını ilan ettiği için ceza olarak 2015 yılında grup liderini idam etme kararının ardından dağıldı ve savaşçılarının şimdi Afganistan'a dağıldığına inanılıyor. Asliddin Davlatov liderliğindeki Cemaat Ensarullah'ın, çoğunluğu Taciklerden oluşan 30 kadar militana sahip olduğu bildiriliyor. 27 Nisan 2019'da Afgan güvenlik güçleri, grubun operasyon üssünün bulunduğu Badakhshan eyaletinde üç JA savaşçısını öldürdü ve dört kişiyi de yaraladı.

3. Tepkiler

"Terörle Mücadele Operasyonları" 2019 yılında Orta Asya devletleri terörist ve aşırılık yanlısı faaliyetlere karşı tepkilerini artırdı. Düzinelerce terörist tutuklandı ve birkaç saldırının da önü kesilmiş oldu. Mayıs 2019'da Kırgızistan'daki hapisane yetkilileri, ülkede terör ve aşırılık yanlısı faaliyetlerden mahkûm edilenlerin sayısının 100'den 550'ye beş kat arttığını, kapalı ıslah tesislerinde tutulan mahkûmların sayısının ise son yedi yılda üç kat arttığını açıkladı. Tacikistan'da Ocak ve Temmuz 2019 arasında güvenlik güçleri tarafından iki terör planı engellendi ve 97 terör zanlısı tutuklandı. Hükümetler ayrıca çevrimiçi ortamda aşırılık yanlısı faaliyetlere karşı koymak için adımlar attı. Kazakistan'da İçişleri Bakanlığı (MIA), 2019'un başından bu yana aşırılık yanlısı içeriğe sahip yaklaşık 4.700 web sitesini tespit etti ve engelledi; Temmuz ayında Özbek yetkililer aşırılık yanlısı içerik barındırdığına inanılan Özbek dilinde

40'tan fazla web sitesi, Facebook sayfası, YouTube ve Telegram kanalını yasakladı. "İŞİD'e Dönenlere Orta Asya'nın Yaklaşımı" 2019'un başından bu yana, üç Orta Asya devleti (Kazakistan, Özbekistan ve Tacikistan) Irak-Suriye çatışma bölgesinden 595 Kazak, 220 Özbek ve 84 Tacik olmak üzere toplam 899 vatandaşını geri getirmiştir. Geri getirilenlerin çoğu kadın ve çocuklardan oluşmaktaydı. Tacikistan özelinde ise, devlet sadece çocukları ülkesine geri getirmiştir.¹⁰ Ayrıca, Özbekistan ve Tacikistan'daki yetkililer, Suriye'de halen ikamet eden 171 Özbek ve 575 Tacik vatandaşından oluşan geri kalan grupları geri getirmeyi açıkça taahhüt etmişlerdir. Ancak, Türkiye'nin Kuzey Suriye'de Kürt liderliğindeki güçlere karşı Ekim 2019'daki saldırıları bu planları daha karmaşık bir noktaya taşımıştır. Kırgız yetkililer ayrıca Iraklı mevkidaşlarıyla 55 kadın ve 78 çocuğun tahliye edilmesi için görüşmelerde bulunuyor. Türkmenistan hükümeti daha önce Suriye'deki çatışmalarda 360 Türkmen'in varlığına dair basında çıkan haberleri yalanlamıştı.

Özbekistan, Kazakistan ve Tacikistan, geri getirilen vatandaşlarıyla ilgilenirken benzer yaklaşımları benimsemiştir. Her biri, çoğunlukla geri dönen kadın ve çocukları içeren bu çabaları "insani kurtarma operasyonu" olarak nitelendirmiştir. Hükümetler halka açık olarak yayınladıkları mesajlarında, Suriye'deki aşırı kalabalık derme çatma kamplarda ve gözaltı tesislerinde arafta bırakılan kadın ve çocukların durumunun kötülüğünün altını çizmiştir.¹¹ Yetkililer tarafından ülkelere geri gönderildikten sonra, geri dönen kişiler kısa bir "uyum" sürecinden geçirildi, tıbbi tedavi ve psikolojik tedavi, hukuki ve maddi destek ve dini danışmanlık hizmetleri aldılar. Daha sonra ait oldukları topluluklara yeniden entegre edildiler. Buna karşılık, ülkesine geri gönderilen yetişkin erkekler büyük ölçüde ilk fırsatta tutuklanma, kovuşturma ve hapis cezasıyla karşı karşıya kaldılar. Güvenlik tehdidi olarak görülen bazı kadınlar da mahkûm edilmiştir. Örneğin, Kazakistan'da, 12'si kadın olmak üzere geri dönen 55 yetişkin, hapis cezasına çarptırıldı. Geri gönderilen kadınlar Özbekistan'da hapsedilmemelerine rağmen, Suriye'deki rollerine ve orada buldukları süreye bağlı olarak beş yıla kadar hareket özgürlüklerine mahkeme tarafından kısıtlamalar getirilirdi. Her üç ülkede de yeniden

---

¹⁰ Abdirasulova, Aziza ve Kabak, Dmitry. "Rabota s Vozvrashentsami iz Sirii i Iraka: Opyt Kazaxstana" ("Work with Returnees from Syria and Iraq: Kazakhstan Experience"), *Prevention*, <http://prevention.kg/?p=5141>; "UN Secretary General Said That in Syria 2 Thousand Citizens of CIS Countries Detained in the Ranks of ISIS", *ASIA-Plus*, August 13, 2019, <https://www.asiaplus.tj/en/news/tajikistan/security/20190808/un-secretary-general-said-that-in-syria-2-thousand-citizens-of-cis-countries-detained-in-the-ranks-of-isis>; "Sixty four children delivered from Baghdad to Tashkent", *UzDaily*, October 10, 2019, <https://www.uzdaily.com/en/post/52345>.

¹¹ Kadın ve çocukların cihatçı topluluklara katılımının nesiller arası bir etkisi bulunmaktadır. İŞİD ideolojisine bağlılık duyan kadınlar, çocuklarını veya başkalarını radikalleştirmeye çalışabilmektedir. Çocuk askerler, yarımın potansiyel savaşçıları ve liderleri oldukları göz önüne alındığında, militan bir grubun uzun vadedeki operasyonel ve ideolojik ömrünü sağlamaktadır.

sosyalleşme sürecinin yerel makamlar ve kolluk kuvvetleri tarafından yakın izleme altında yıllarca süreceği düşünülüyor.¹²

4. Genel Görünüm

Irak-Suriye ve Afganistan çatışma sahnelerindeki istikrarsızlıklar, İslam Devleti ve El Kaide bağlantılı grupların yararlanabileceği koşulları sağlamaya devam ediyor. Orta Asya militanlığı İslam Devleti, El Kaide ve Taliban'ın gündemlerine paralel olarak gelişmeye devam edecektir. Bu bağlamda, Orta Asya militan gruplarının yakın gelecekte faaliyetlerini ana çatışma bölgelerinden kendi ülkelerine kaydırmaları pek olası değildir. Suriye'deki El Kaide bağlantılı Orta Asya grupları, propaganda çalışmalarında defalarca destekçilerini ve sempatizanlarını çatışma bölgesine seyahat etmeye ve oradaki militan faaliyetler için para toplamaya çağırdılar. Bu faaliyetlerin daha küçük çapta olsa da devam etmesi muhtemeldir. Ayrıca, Türkiye, Suriye ve Rusya'nın uyguladığı ezici siyasi ve askeri baskı altında HTŞ'nin cihatçı ittifakının çözülmesi gerçekleşirse; bazı katı gruplar da El Kaide'nin küresel bayrağı altında yeniden bir araya gelebilir ve Suriye çatışma bölgesinin ötesine saldırılar başlatabilir. Ayrıca bu gelişmeler, Suriye ve çevresindeki bölgelerde daha geniş bir yabancı terörist savaşçı hareketini tetikleyebilir. Afganistan'daki İSK, Orta Asya'dan savaşçılara cazip gelse de faaliyetleri, son operasyonel başarısızlıklarının ardından varlığını sürdürmeye odaklanmaktadır. Bununla birlikte, İslam Devleti Merkezi kayıp hilafet için intikam saldırıları çağrısında bulunurken, Orta Asya bölgesinde, kendi kendini radikalleştiren bireyleri, aile ağlarını ve uyuyan hücreleri içeren daha fazla saldırıya öncülük etmeye çalışabilir. Tacikistan'da tekrarlanan hapisane ayaklanmaları, cezaevi sistemi içindeki radikalleşmenin yetkililer için artan bir endişe kaynağı olduğunu da vurgulamıştır. Yaşanan olaylar, ülkenin hapisane güvenliğinin etkinliğini mercek altına alarak cezaevlerinde etkili radikalleşme karşıtı programlara duyulan ihtiyacın önemini bir kez daha vurgulamıştır. Hem IŞİD hem de El Kaide bağlantılı gruplar muhtemelen yurtdışındaki Orta Asya diasporalarındaki güvenlik açıklarından yararlanmaya devam edecekler. Orta Asya hükümetlerinin, yurtdışındaki diasporaları ve göçmen toplulukları arasında radikalleşme ve örgütlere katılma güçlerini ele almak için uzun vadeli stratejiler geliştirmesi gerekecektir. Bu, önemli Orta Asya diasporalarına ev sahipliği yapan ülkelerle sınır ötesi işbirliğini de kapsamalıdır. Dahası, militan grupların çevrimiçi erişim girişimlerini

---

¹² Bu üç ülkede halk geri dönen çocukları mutlulukla karşılasa da geri dönen kadınlara yönelik bazı şüpheler olduğu bildirilmektedir. Kadınlara yönelik yapılan damgalayıcı tutumlar onları yeniden radikalleşme sürecine dahil edebilir. Bu nedenle, devletlerin, geri dönen kadınlara yönelik yeniden entegrasyon süreçlerini geliştirmek adına çeşitli yerel topluluklar ve dini kurumlarla yakın bir şekilde çalışması gerekmektedir.

genişletmeye başlamasıyla, devlet müdahalelerinin çeşitli web sitelerini yasaklamanın ötesine geçmesi, çevrimiçi aşırılık yanlısı propagandaya karşı etkili bilgilendirmeleri yapması da gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdirasulova, Aziza ve Kabak, Dmitry. “Rabota s Vozvrashentsami iz Sirii i Iraka: Opyt Kazaxstana” (‘Work with Returnees from Syria and Iraq: Kazakhstan Experience’), *Prevention*, <http://prevention.kg/?p=5141>; “UN Secretary General Said That in Syria 2 Thousand Citizens of CIS Countries Detained in the Ranks of ISIS”, *ASIA-Plus*, 13 Ağustos, 2019.
- Abul Muin an-Nasafi. *Tabsiratul Adilla*. Bayrut: Dor al-Kutub al-İlmiyya, 1982. s. 27.
- Adil Bebek. Matürlüde Günah Problemi. İstanbul: Bayrak, 1998. 25. Абу Мансур Мотуридий. Таъвилот аҳли-с-сунна / Аҳмад Ванли ўғли таҳрири остида. Истанбул: Дор ал-мийзон, 2005. Ж. 3, 4, 14. 26.
- Ahmad Amin. *Zahrul-İslom*. Cilt. 4, Qohira: Hinduvoni, 2013. s. 29.
- Ahmadi, Mumin. “Turkish Assault on Syria Puts Tajik ‘Islamic State’ Women in Peril”, *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 14 Ekim, 2019, <https://www.rferl.org/a/turkish-assault-on-syria-puts-tajik-islamic-state-women-in-peril/30216334.html>.
- Ali-zade A.A. *Islamiskiy Entsiklopedicheskiy Slovar*. Moskova: Ansor, 2007. s. 400.
- Ash’ari Abul Hasan Ali ibn Ismoil. *Al-Ibana an Usul ad-Diyana*. ed. Abbas Sabboh. Bayrut: Dorun-Nafais, 1994.
- Ashimov, Aydar, “Kazakhstan Blocks Thousands of Websites With Extremist Content”, *Caravanserai*, 9 Ağustos, 2019, 8/09/feature-01, http://central.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi_ca/features/2019/0; Xuequan, Mu. “Uzbekistan Announces List of Online Extremist Resources”, *Xinhua*, 11 Temmuz, 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-07/11/c_138215824.htm.
- Islamiskiy Entsiklopedicheskiy Slovar*. Moskova: Nauka. Glavnaya Redaktsiya, 1991. s. 315.
- Islam na Territorii Bivshiy Rossiyiskoy İmperii. Entsiklopedia. Ed. C. M. Prozorov. Cilt 1. Moskova. «Vostochnaya Literatura» RAN, 2006. s. 655.

Parker, Claire, “İslam Devleti Mağlubiyetten Çok Uzak. İşte Afganistan’daki İştiraki Hakkında Bilmeniz Gerekenler.” *Washington Post*, 20 Ağustos, 2019,
<https://www.washingtonpost.com/world/2019/08/19/islamic-state-is-far-defeated-heres-what-you-need-know-about-its-affiliate-afghanistan/>.

İnternet Kaynakları

www.religions.uz

www.ii.au.uz

www.muslim.uz

www.bukhari.uz

www.diyonat.uz

www.ahlisunna.uz

ÇİN İÇ YÖNETİM VE İÇ GÜVENLİK ÇERÇEVESİ ÇİN'İN GENİŞ DIŞ POLİTİKASI İÇERİSİNDEKİ KÜRESEL EKONOMİK DİPLOMASİ UYGULAMASINDA NEDEN ÖNEMLİ BİR YER TUTMAKTADIR?

Dr. Öğr. Gör. Sidra Tarık Jamil / Fas

Yönetim ve Teknoloji Üniversitesi, Medya ve İletişim Çalışmaları Okulu, Lahor, Pakistan

İletişim Uzmanı, Medeniyet Diyalogu Merkezi

İslam Dünyası Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (ICESCO), Rabat, Fas

sidra.jamil@umt.edu.pk

Özet

Çin siyasi liderliği için, ekonomik diplomasiye odaklanmak, dünyanın geri kalanıyla küresel angajman stratejisinin temel taşıdır. Ekonomik diplomasinin odağının büyük bir kısmı dış boyuta yönlendirildiği için, Çin'in uluslararası ilişkileri hakkındaki akademik söylemde iç alan ya görmezden geliniyor ya da en aza indirgeniyor. Yönetişim ve güvenlik gibi yerel faktörler, sürekli değişen kültür ve iletişim merceği de dahil olmak üzere, Çin'in ekonomik ilerleme eğilimi hakkında ikna edici açıklamalar sağlayabileceğinden, bu talihsiz bir durumdur.

Bu nedenle, bu araştırma makalesi, yönetim ve güvenlik açısından Çin Devlet Başkanı Xi Jinping liderliğindeki ülkenin ekonomik diplomasinin dış odağının yerel izahatlarına odaklanacaktır. Çin hükümeti ve halkı arasındaki siyasi güvene dayanan sosyal sözleşme de incelenecek ve böylece Çin'in dünyanın geri kalanıyla ekonomik angajmanı üzerindeki yerel kültürlerarası iletişimin etkisine odaklanılacaktır. Çin'in iyi bir uluslararası vatandaş rolü oynadığının algılandığı Kovid faktörü de ele alınacaktır.

Bu makale, Çin'in dış politikasındaki ekonomik diplomasi uygulamasının, iç alanı dahil etmeden, kavramsallaştırmasından uygulamaya kadar tam olarak anlaşılamayacağını ortaya koyacaktır. Ekonomik diplomasiyi hem iç hem uluslararası konularla ilgili bir mesele olarak ele almak, onun yerel bir eğilimle küresel yönelimi için çok önemli bir belirleyici aktördür. Sayısız birincil ve ikincil kaynağın kullanılması ve keşifsel araştırma yönteminin benimsenmesi yoluyla bu makale, Çin'in geniş kapsamlı küresel ekonomik diplomasisi üzerine mevcut literatüre faydalı bir katkı yapmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, İç Yönetişim, İç Güvenlik, Küresel Ekonomik Diplomasi, Kapsamlı Dış Politika.

1. Giriş

Yirmi birinci yüzyılın en acil endişelerinden biri, Çin'in genişleyen ekonomisinin ve küresel anlamda birbirine bağlılığının daha güçlü bir jeopolitik etkiye dönüşüp dönüşmediğidir. Politikacılar, akademisyenler, iş dünyası ve Çin de dahil olmak üzere dünyanın her yerindeki diğer birçok kişi, endişe içerisinde inandırıcı bir yanıt beklemekte. Elbette, Çin'in büyüyen küresel etkisinin uzun vadeli etkilerine ilişkin görüşlerde güçlü bir anlaşmazlık bulunmaktadır. Çinli yetkililer, ülkelerinin hâlâ barışçıl kalkınma hedefine bağlı olduğu konusunda ısrar ederken, diğer birçok ülke, özellikle bölgedeki komşu ülkeler, Çin'i jeostratejik etkisini artırmak için büyüklüğünü ve refahını kullanmak isteyen iddialı bir aktör olarak görüyor. Bu nedenle, Çin'i en iyi nasıl anlayacağımız ve tepki vereceğiniz konusunda bir girdap büyüyor. Özünde, bu keskin tutarsızlık, Çin'in iç yönetimi ile iç güvenliği ile Çin'in yurtdışındaki gücü ve etkisi arasındaki ilişki hakkındaki bir dizi çelişkiyi ortaya koymaktadır.¹

Çinli yetkililer, uzun süredir komşuları olan ABD'ye ve kendi kamuoyuna, ülkenin temel dış politika hedeflerinin, sürekli olarak en büyük öncelik haline getirerek iç ekonomik kalkınmanın hizmetinde kaldığına dair güvence vermek için çalışmışlardır. 2013'ten bu yana, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in yönetimindeki yeni, yüksek profilli ve proaktif ekonomik girişimler, bölgesel ve küresel refahı ve barışı desteklemek amacıyla ülkenin geniş dış politikasında desteklenmektedir. Ancak barışçıl kalkınma için bu çerçevede, ülkeyi Pekin'deki güç merkezinin ülkenin ulusal çıkarlarını artırmak için ekonomik kurumları manipüle eden otoriter devlet kontrollerini (komünist ideoloji tarafından desteklenen) kurduğu merkantilist bir güç olarak gören Çin dışındaki kamu entelektüelleri tarafından tercih edilen jeo-ekonomik teoriyle keskin bir şekilde çelişmektedir.²

Ancak bu çerçevelerin hiçbiri, Çin'in dünyadaki değişen rolünün gerçekliğini yeterince yansıtmamaktadır. Bu amaçla, bu makale, Çin'in ezici ekonomik etkisine ve dünyanın geri kalanıyla olan bağlantılı olmasına rağmen, ülkenin iç yönetiminin ve iç güvenlik aygıtının liberalleşmesinin veya demokratikleşmesinin gerçekleşmesinin muhtemel olmadığını ortaya koymaktadır. Bilakis, iç siyaset, ülkenin genişleyen dış politikasında ekonomik diplomasinin bir sağlayıcısıdır. Çin'in barışçıl kalkınma modeli, politik-ekonomik özlemlerinin dayanak noktası olmaya devam edecek, ancak ulusal çıkarlarının hem yurt içinde hem de yurt dışında tehdit edilmesi durumunda, sürekli genişleyen savunma güçleriyle ve gelişmiş silahlarla elini

---

¹ Nye Jr, J. S. (2020), "Power and Interdependence with China", *The Washington Quarterly* 43 (1), 7-21.

² Lum, T. G., Morrison, W. M., & Vaughn, B. (2019), *China's "Soft Power" in Southeast Asia*, Congressional Research Service.

güçlendirmekten çekinmeyecektir. Çin ne kendisinin “Balkanlaşmasına” ne de Güney Çin Denizi gibi herhangi bir ülkenin hak iddia ettiği toprakları ele geçirmesine izin vermeyecektir. Elbette Xi, Çin’in ekonomik büyümesini ve gelişimini yerel, ulusal ve küresel güvenlik ve istikrarla ilişkilendirmeye çalışmıştır.³ Bu nedenle, Çin’in artan küresel rolüne ilişkin politik-ekonomik söylem üzerine daha fazla Asya (Çin) odaklı kültürel boyutu da hesaba katan daha fazla söylemi teşvik etmenin zamanı gelmiştir. Çağdaş Çin enternasyonalizmini yorumlamak ve yansıtmak için kurumsal normları ve tarihsel analizi dikkate almak da oldukça faydalı olacaktır.

2. Çin Siyaseti ile Ekonomi Arasındaki İlişki Üzerine Çelişkili Görüşler

Son birkaç on yılda, Çin’in ekonomik kalkınma stratejisi ve dünya çapındaki etkisi önemli değişiklikler geçirmiştir. Çin ekonomisi, 1970’lerde en önemli lider Deng Xiaoping’in öngörüsü sayesinde, ülkenin reformu ve dışa açılmasından bu yana her yıl ortalama %10’un üzerinde bir oranda büyüme katetmektedir. 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü’ne (DTÖ) kabul edildikten sonra; dünyanın en büyük ticaret ülkesi haline gelen ve uluslararası ve giden doğrudan yabancı yatırım akışına katkıda bulunan Çin, küresel ekonomide daha önemli, ayırt edici ve belirgin bir rol oynamaya başlamıştır.⁴ Çin’in ekonomisi patlarken, siyasi olarak komünizm tek parti tarafından yönetilen yerel yönetişi değişmeden kalmıştır. Çinli siyasi elitler için, tek partili bir komünist liderlik, küresel bir ekonomiyle bir arada var olabilir veya el ele gidebilir; Çin’in ideolojisinin ‘Çin özelliklerine sahip sosyalizm’ olarak tanımlanması gerektiği şeklindeki hüküm buradan kaynaklanmaktadır.

Çin’in zenginlik arzusu ile uluslararası sahnede nüfuz arayışı arasındaki bağlantı, tırmanan bir anlaşmazlık ve tartışma kaynağıdır. Ülkenin genişleyen küresel ekonomik bağlantılarının ülkenin kaldıracağı veya gücünü artırıp artırmadığına ve hatta nasıl yeni kırılma noktaları ve karşılıklı bağımlılıklar yaratıp yaratmadığına ilişkin belirsizlik hâlâ devamlılığını sürdürüyor. ABD ve İngiltere’deki bazı tanınmış Çinli uzmanlara göre, Çin kırılma veya yarım bir güçtür; ayrıca Çin’in nihayetinde dünyayı ne zaman yöneteceğine dair tahminlerde de bulunmuşlardır. Dolayısıyla bu yanlış anlatıyı çürütmek isteyen Çin, dış politikasında ekonomik diplomasi uygulamaya başlamıştır. Özellikle Çin, Kuşak ve Yol Girişimi ve Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) gibi yüksek profilli projeleri ilerletirken, Çin’in dış politikasının siyasi ve ekonomik

³ Guo, J., Lai, X., Lu, C., & Cao, S. (2022), “What has caused China’s Economic Growth?”, *Economic Systems*, 100982.

⁴ Cheng, C. Y. (2019), *China’s Economic Development: Growth and Structural Change*. Routledge.

etkisi ile kalkınmanın güvenlik sorunlarıyla ekonomik diplomasi prizması aracılığıyla nasıl örtüşebileceği arasındaki karmaşık bağlantıdan bahsetmemek hata olur.⁵

3. Çin'in Geleneksel Politik-Ekonomik Paradigmalarını Yeniden Düşünmek

Genel olarak, jeo-ekonomi ve barışçıl kalkınma paradigmatları, Çin'in dünya çapındaki etkisine dair tamamen farklı görüşler sunmaktadır ancak Çin'in küresel etkisinin ekonomik ve politik yönleri arasındaki karşılıklı ve dinamik etkileşimleri de ele alamaz. Bu tür çerçevelerin eksiklikleri, Çin'in diğer ülkelerle olan bağlantılarının, farklı cephelerde karmaşık ve çelişkili ikili ve çok taraflı angajman modellerini ortaya koyan oldukça önemli bir incelemeyle vurgulanmaktadır.

Çin'in komşuları, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ve gelişmekte olan ülkeler ve kaynak açısından zengin bölgelerle olan ilişkilerinde farklı ekonomik, politik ve jeostratejik bağlantılar özetlenmektedir. Bu ayrımlar, hâkim ideolojilerin aşırı basitleştirilmiş, tek taraflı beklentilerini ve varsayımlarını önemli ölçüde ortaya koymaktadır. Bu nedenle, Çin'in uluslararası ilişkilerdeki rolünü daha iyi anlamak için geleneksel kavramsal anlatıların ötesine geçerek yeni düşünce tarzlarının benimsenmesi gerekmektedir.⁶

4. Çin'in Kovid-19 Karşısında İyi Bir Uluslararası Vatandaş Olarak Algılanması

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, virüsün iyi bir şey olduğunu düşünüyor. Kovid'e karşı sıfır tolerans politikası, Çin ve ülkenin komünist partisi (ÇKP) üzerindeki gücünü güçlendirme çabalarını temsil etmeye başlamıştır. Ülkelerin çoğunluğu Kovid ile yaşama gereğini kabul etmiş, bu nedenle ona bir salgın olarak bakmaktan onu bir endemik olarak kucaklamaya geçiş yapmışken; Xi, virüsü yok etmeye yönelik sert önlemler konusunda ısrar etti, bu nedenle Çin henüz sınırlarını dünyaya gerçekten açmış değil.

Ancak Xi'nin stratejisi, halihazırda borç batağındaki bir emlak piyasasıyla ve artan genç işsizliğiyle mücadele eden dünyanın en büyük ikinci ekonomisindeki büyümeyi bastırmıştır.

---

⁵ Fang, K. (2022), "Praise from the International Community: How China Uses Foreign Experts to Legitimize Authoritarian Rule", *The China Journal* 87 (1), 72-91.

⁶ Jones, L. (2019), "Theorizing Foreign and Security Policy in an Era of State Transformation: A New Framework and Case Study of China", *Journal of Global Security Studies* 4 (4), 579-597.

Ancak Xi, sıfır Kovid-19 Çin'in en ekonomik ve etkili eylem tarzı olarak adlandırarak silahlarına yapıştı ve devletin 1,4 milyar ülke vatandaşı üzerindeki kontrolünü artıran politikalarda ısrarcı oldu.⁷

Çin'in iyi bir uluslararası vatandaş olarak rolü, ulusal çıkarlarını korumak için gerekliydi, çünkü Kovid dünyanın dört bir yanındaki ülkelerin gözünde Çin'in imajını ve itibarını lekelemiştir. Örneğin, dış politikasında maske diplomasisi ve aşı diplomasisi uygulayan Çin olarak bilinen Çin, gelişen dünyadaki ülkelere maskeler ve aşular da dahil olmak üzere çok sayıda malzeme sağlamıştır.

5. Sonuç

Çin muhtemelen hem iç hem de dış politikasında ekonomik kalkınmaya öncelik vermeye devam edecek, ancak ilerleme, dış sosyal ve politik etkilerin engelleriyle karşılaşmaya devam edecek. Çin, geniş dış politikasında daha küresel bir ekonomik diplomasi uygulamaya devam etse bile, ÇKP komünist eğilimli karar alma mekanizmasını korumak istediğinden, yerel yönetimi önemlidir. Xi'nin görev süresi sınırlarını kaldırması, Politbüro'yu sadık yandaşlarıyla doldurması ve yolsuzluğun üzerine gitme çabalarına; komünist-sosyalist politik-ekonomik anlatı devam edecek, yani Çin 21. yüzyılda siyasi olarak komünist ama ekonomik olarak sosyalist olmaya devam edecek.

Liderliğinin merkezinde güçlü bir çekirdeğe sahip olan Çin, aşırılık yanlısı, terörist ve ayrılıkçı gruplara baskı yaparak iç güvenliğini de koruyabilir. Bu da ülkenin Çin halkına iç fayda sağlayan ekonomik diplomasisini etkin bir şekilde yürütmesi için hayati önem taşıyor. Çin'in teknolojik çağda uluslararası kamuoyunda da söz sahibi olmasını sağlayarak, Xi Jinping yönetimi sırasında başlayan Çinli diplomatlar tarafından uygulanan zorlayıcı kurt savaşçı diplomasi uygulaması, sosyal medya üzerinden ve bizzat Çinli siber askerlerle taarruza geçmiştir.

İleriye dönük olarak, entelektüel cephede, Çin'in intermestic (yerel ve uluslararası arasındaki bağ) anlatısı tarafından yönlendirildiğini anlamak için Çin'in dünyadaki politik-ekonomik rolünü daha iyi anlamak adına güncel ve yenilikçi yaklaşımlar aramak şarttır. Etki merkez üssü

---

⁷ Lee, S. T. (2021), "Vaccine Diplomacy: Nation Branding and China's Kovid-19 Soft Power Play", *Place Branding and Public Diplomacy*, 1-15.

Batı'dan Asya'ya kaymaya devam ederken, Çin en önde gelen ülkedir. Çin'i anlamlandırmak için Batılı liberal anlatıların ötesine bakmak biz Çinli gözlemcilerin ve meraklıların görevidir.

KAYNAKLAR

- Cheng, C. Y. (2019). *China's Economic Development: Growth and Structural Change*. Routledge.
- Fang, K. (2022). "Praise from the International Community: How China Uses Foreign Experts to Legitimize Authoritarian Rule". *The China Journal* 87 (1), 72-91.
- Guo, J., Lai, X., Lu, C., & Cao, S. (2022). "What has Caused China's Economic Growth?". *Economic Systems*, 100982.
- Jones, L. (2019). "Theorizing Foreign and Security Policy in an Era of State Transformation: A New Framework and Case Study of China". *Journal of Global Security Studies* 4 (4), 579-597.
- Lee, S. T. (2021). "Vaccine Diplomacy: Nation Branding and China's Covid-19 Soft Power Play". *Place Branding and Public Diplomacy*, 1-15.
- Lum, T. G., Morrison, W. M., & Vaughn, B. (2019). *China's "Soft Power" in Southeast Asia*. Congressional Research Service.
- Nye Jr, J. S. (2020). "Power and Interdependence with China". *The Washington Quarterly* 43 (1), 7-21.

HİNDİSTAN'DAKİ ASAYİŞ VE İÇ GÜVENLİK ORGANİZASYONUNUN USUL VE ESASLARI: KEŞMİR ÖRNEĞİ

Dr. Ghulam Nabi Fai / ABD

Dünya Keşmir Farkındalık Forumu Genel Sekreteri
Dünya Barış ve Adalet Forumu Başkanı
gnfai2003@yahoo.com

Özet

ASSAM İslam Birliği Kongresi'nin, insan haklarından yararlanmanın temel koşulu olarak yıllardır kabul gören asayiş ve kamu güvenliği ile ilgili önemli konuları ele almasından dolayı minnettarız. Dünyanın birçok yerinde yapılması gereken ilk şey, derin yapısal sorunlar nedeniyle değil, devletler tarafından teşvik edilen veya göz yumulan şiddet nedeniyle reddedilen yaşam haklarını teşvik etmek ve korumaktır.

Asayiş ve iç güvenlik, sivil yönetimlerin vazgeçilmez koşullarıdır ve bu nedenle bir ülkenin uluslararası anlamda güç kazanmasına yol açar. Ancak polis ve güvenlik güçleri, vatandaşlarının güvenliği için kamu politikası yürütürken, uluslararası kabul görmüş sınırları ve normları ihlal eden öldürücü güç kullanamazlar.

Uluslararası Af Örgütü bunu en iyi şu sözlerle tanımlamıştır: "Hepimizin şiddet ve terörizme karşı korunmaya ihtiyacı var, ancak hiçbir hükümet ulusal güvenlik adına insanların insan haklarını feda etmemelidir. Uluslararası Af Örgütü, insan haklarını ihlal eden ulusal güvenlik politikalarının ortaya çıkarılmasına ve sona erdirilmesine yardımcı olmaktadır."

Barış ve güvenliğin, medeni ve siyasi haklara saygının ve ekonomik, sosyal ve kültürel hakların geliştirilmesinin temel koşulunu belirlediği varsayılmaktadır. Kargaşaların, sıkıntıların, cinayetlerin, katliamların olduğu bir ortamda, insan hakları kavramının varlığı gülünç bir duruma dönüşmektedir. Bunların yanı sıra, dünyanın birçok yerinde gerçekleşen silahlı çatışmalardan kaynaklanan insan hakları ihlallerinin temel nedenlerini ele almalıyız.

Güney Asya bölgesi, öncelikle iç güvenlik, asayiş ve emniyet için koşulları oluşturulmadan, insan haklarına saygının nasıl sağlanamayacağına dair yadsınamaz kanıtlar ortaya koymaktadır. Cemu ve Keşmir halkına, BM Güvenlik Konseyi tarafından, geleceklerine baskı ve yıldırma olmaksızın karar verme haklarını kullanma sözü verildi.

Barış, güvenlik, gerçek demokrasi ve insan haklarına riayet konusundaki endişelerden değilse de tamamen ekonomik bir perspektiften bile, Güney Asya'da normal şartlara dönülmesi, dünyanın tek süper gücü olan Amerika Birleşik Devletleri için politik bir amaç olmayı hak etmektedir. Keşmir anlaşmazlığı çatışmanın temel nedenidir, ötekileştirilmesi dünya güçlerinin uzun vadeli çıkarlarına pek hizmet etmemektedir.

Başkan Bill Clinton ve ulusal güvenlik danışmanlarına göre, tüm bu unsurlar Keşmir'i dünya üzerindeki en tehlikeli yer haline getirmiştir. Hindistan ve Pakistan arasında nükleer füze yağmurunu tetikleyebilecek ve tüm insanlığı tehdit eden bir nükleer kısa yol açabilecek olan durumun ta kendisi Keşmir'dir.

Ticaret ve ticari anlaşmalar önemlidir ancak Amerikan istisnacılığının her zaman iddia ettiği yüksek ahlaki zemin pahasına değildir. Ahlaki değerler ve insan hakları, uygar olarak adlandırılmanın bile özünü oluşturmaktadır.

Hindistan bütün bu gerçekleri halı altına süpüremez. Gerçek çok acı bir şekilde ortadadır. Dünya güçlerinin insanlara gerçekten ne istediklerini sormasının vakti gelmedi mi sizce de? Belki de bu durum, tarafları farklılıklarının merkezinde yer alan hususlarla yani halkın çektikleri özelemlerini gerçekten ele almaya zorlayacaktır.

Keşmir'e küresel anlamda gerçekleşecek dahiliyet süreci, yalnızca Keşmir'de dökülen kan ve acıyı sona erdirmekle kalmayacak, aynı zamanda bölgesel çatışmaları, ulusal gerilimleri ve Hindistan ile Pakistan arasında gerçekleşmesi muhtemel nükleer savaş riskini de ortadan kaldırarak uluslararası güvenlik, barış ve istikrar üzerinde doğrudan olumlu bir etkiye sahip olacaktır. Keşmir ihtilafını daha fazla uzamadan, barışçıl bir şekilde çözmek herkesin çıkarına olacaktır. Kosova ve Bosna'daki korkunç manzaraların yerini Keşmir'de gerçekleşmesi muhtemel daha da büyük bir felakete bırakmasını istemiyoruz.

Uluslararası toplumu, Birleşmiş Milletler himayesinde Cemma ve Keşmir halkının tanınmasını ve kendi kaderini tayin etme hakkının kullanılması konusunda anlaşmaya varmaları için Hindistan makamlarına baskı yapmaya davet ediyoruz. Sadece bu bile bölgede barış, asayiş ve emniyeti sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Keşmir, Hindistan, İç Güvenlik, Asayiş, Usul, Esas.

ASSAM İslam Birliği Kongresi'nin, insan haklarından yararlanmanın temel koşulu olarak yıllardır kabul gören asayiş ve kamu güvenliği ile ilgili önemli konuları ele almasından dolayı minnettarız. Dünyanın birçok yerinde yapılması gereken ilk şey, derin yapısal sorunlar nedeniyle değil, devletler tarafından teşvik edilen veya göz yumulan şiddet nedeniyle reddedilen yaşam haklarını teşvik etmek ve korumaktır.

Asayiş ve iç güvenlik, sivil yönetimlerin vazgeçilmez koşullarıdır ve bu nedenle bir ülkenin uluslararası anlamda güç kazanmasına yol açar. Ancak polis ve güvenlik güçleri, vatandaşlarının güvenliği için kamu politikası yürütürken, uluslararası kabul görmüş sınırları ve normları ihlal eden öldürücü güç kullanamazlar.

Uluslararası Af Örgütü bunu en iyi şu sözlerle tanımlamıştır:

“Hepimizin şiddet ve terörizme karşı korunmaya ihtiyacı var, ancak hiçbir hükümet ulusal güvenlik adına insanların insan haklarını feda etmemelidir. Uluslararası Af Örgütü, insan haklarını ihlal eden ulusal güvenlik politikalarının ortaya çıkarılmasına ve sona erdirilmesine yardımcı olmaktadır.”.

Hollanda, Radboud Üniversitesi Nijmegen Ceza Hukuku Bölüm Başkanı Dr. Piet Hein van Kempen şunları yazdı:

“İnsan haklarının güvence altına alınmasına etkin bir şekilde yardımcı olabilecek bir uluslararası düzen, savaşın önlenmesi ve dolayısıyla uluslararası güvenlik için zorunlu bir husus olarak kabul edilmiştir. Bu görüş doğrultusunda, 1945 Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 55. maddesi şunu ifade etmektedir: Irk, cinsiyet, dil veya din ayrımı olmaksızın herkes için insan haklarına ve temel özgürlüklere evrensel saygı ve riayet, milletler arasında barışçıl ve dostane ilişkiler için gerekli olan istikrar ve esenlik koşullarıdır.”

Kamu düzeni, emniyeti ve güvenliği ile barışçıl ve müreffeh bir dünya olmaya davet etme hususunda fikir alışverişinde bulunmak her zaman zor olmuştur. Entelektüel tartışma ortamı gayet fazla fakat riskler daha da fazla. Erkekler ve kadınlar asırlardır barış, güvenlik ve refah için can atıyorlar. Başkan Abraham Lincoln ikinci açılış konuşmasında, “Bu kudretli savaş belasının hızla ortadan kalkmasını umuyor, gayretle dua ediyoruz.” sözünü beyan etmiştir. Winston Churchill büyük bir zekayla, savaştan savaşa koşmaktansa istişareden istişareye koşulmasının daha iyi olduğunu fark etmiştir.

Barış ve güvenliğin, medeni ve siyasi haklara saygının ve ekonomik, sosyal ve kültürel hakların geliştirilmesinin temel koşulunu belirlediği varsayılmaktadır. Kargaşaların, sıkıntıların, cinayetlerin, katliamların olduğu bir ortamda, insan hakları kavramının varlığı gülünç bir

duruma dönüşmektedir. Bunların yanı sıra, dünyanın birçok yerinde gerçekleşen silahlı çatışmalardan kaynaklanan insan hakları ihlallerinin temel nedenlerini ele almalıyız.

Güney Asya bölgesi, öncelikle iç güvenlik, asayiş ve emniyet için koşulları oluşturulmadan, insan haklarına saygının nasıl sağlanamayacağına dair yadsınamaz kanıtlar ortaya koymaktadır. Cemma ve Keşmir halkına, BM Güvenlik Konseyi tarafından, geleceklerine baskı ve yıldırma olmaksızın karar verme haklarını kullanma sözü verildi.

Keşmir’de kamu düzeni, iç güvenlik ve barış görünüşe göre birbiriyle çelişen iki gerçeğe dayanmaktadır. Keşmir, Keşmir halkının istekleri doğrultusunda egemenliği belirlenene kadar müzmin olarak sarsılmaya devam edecektir. Birleşmiş Milletler tarafından yürütülen bir halk oylaması bu konuda bir seçenek ortaya koymaktadır. Gerçekten de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları kendi kaderini tayin yöntemi üzerinde durmaktadır. Bazılarının söylediklerinin aksine Keşmir, Pakistan ile Hindistan arasında bölgesel bir anlaşmazlık hususu değildir. Ayrıca bu husus, yabancı casusların veya aşırılık yanlılarının kışkırttığı bir anlaşmazlık değildir. Teokrasi ile laiklik arasındaki bir mücadele de değildir. Keşmir meselesi, 1999 ve 2011’de Doğu Timor veya Güney Sudan’da olduğu gibi kendi kaderini tayin edebilme hakkıyla ilgilidir.

İkinci gerçek ise Hindistan’ın Keşmir’deki siyasi ve askeri kozların %99 veya daha fazlasına sahip olmasıdır. Hiçbir dış etki, Hindistan’ın Keşmir yönetimi veya diplomasisi üzerinde ufak tefek ve doğrudan etkiden daha fazlasını uygulamadı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 75 yılı aşkın bir süredir Keşmir ile ilgili halk oylaması kararlarını uygulamak için parmağını bile kıpırdatmadı. Ne ABD ne de NATO Keşmir’in kendi kaderini tayin etmesi için tek bir askerini dahi riske atmaz. Hindistan’ın Güney Asya bölgesindeki süper güç statüsü ve küresel itibarı, Keşmir’de barışa yönelik ilerlemenin 75 yıldan fazla bir süredir neden sıfıra yakın olduğunu gayet iyi açıklamaktadır. Hindistan ve Pakistan arasındaki zaman zaman düzenlenen bütün gösterişli şovlar en iyi ihtimalle kuru gürültüden başka bir şey ifade etmemektedir.

2015 yılında New York’ta düzenlenen Uluslararası Keşmir Konferansı’nda konuşan, 1967-69 yılları arasında Başkan Lyndon B. Johnson başkanlığında eski ABD Başsavcısı olan Ramsey Clark, Cemma ve Keşmir eyaletini şu şekilde tanımlayarak konuşmasına başladı: “genel barış ve refah imkanını sadece halkı için değil, komşuları için de bir amaç haline getiren, coğrafya ve tarihle dolu bir güzellik diyarı”. Barış sağlanabilseydi, Keşmir, güzelliğin ortasında barışın var olma ihtimalini gösteren dünya için bir sembol teşkil edebilirdi. Ancak, uyardı, ‘hırs dolu ve topyekûn imha kapasitesine sahip çok fazla güç’ olan bir dünya böyle bir hedefe nasıl ulaşılabilir ki? ‘Bunu düşünmekten hoşlanmıyoruz ama yine de açlığın ve hastalığın ortadan

kaldırılabilceği bir yerde milyonlarca insanı nasıl öldüreğimize milyarlarca dolar harcıyoruz. Biz daha iyisini biliriz ama bildiğimizi gizleriz, çünkü gerçek acıtır, yoksulluğun ve ıstırabın varlığını bilmek acıtır.’.

Barış, güvenlik, gerçek demokrasi ve insan haklarına riayet konusundaki endişelerden değilse de tamamen ekonomik bir perspektiften bile, Güney Asya’da normal şartlara dönülmesi, dünyanın tek süper gücü olan Amerika Birleşik Devletleri için politik bir amaç olmayı hak etmektedir. Keşmir anlaşmazlığı çatışmanın temel nedenidir, ötekileştirilmesi dünya güçlerinin uzun vadeli çıkarlarına pek hizmet etmemektedir.

Ancak Birleşik Devletler, ekonomik güvenliği devamlı olarak ulusal güvenlik veya insan haklarından üstün tutmaz. Özgürlük Destek Yasası’nın 907. maddesi, Dağlık Karabağ hususunda Azerbaycan’ı petrolden sonuna kadar faydalandığı ancak Ermenistan’ın hiçbir şey alamadığı gerekçesiyle cezalandırmaktadır. Sonuç enerji fiyatını artırsa da hem İran hem de Libya petrol ve gaz ana başlıkları altında ekonomik yaptırımlarına maruz kalmıştır. Amerika’nın Burma ve Sudan’a ve onların gelişen petrol ve gaz endüstrilerine yönelik yaptırımları için aynı şey söylenebilir.

Ulusal güvenlik ise tamamen farklı bir sorudur. İşte, Amerika Birleşik Devletleri’nin Güney Asya’ya karşı olağan derin uykusundan ve umursamazlığından uyandırıldığı yer burasıdır. Hem Hindistan hem de Pakistan nükleer varlıklara ve şüphesiz nükleer savaş başlıklarına sahiptir. Her ikisi de kısa veya orta menzilli füzeler halinde güvenilir ikmal araçlarına sahiptir. Her ikisi de nükleer ve füze sistemlerini yükseltmek için bir yarış içerisinde. Hindistan’ın savunma bütçesi neredeyse yüzde 30 artış göstermiştir. Ne Hindistan ne de Pakistan Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması veya Kapsamlı Nükleer Deneme Yasağı Antlaşması imzalamamıştır. Her ikisinin de bölünebilir malzemeler/kesme anlaşmasını imzalaması muhtemel değildir.

Bir ülkeye liderlik etme sorumluluğuna sahip akıllı başında adamların, kendi kamu düzeni, iç güvenlik ve ulusal yaşam kalitesini bozmak pahasına 900.000 askerle kuzeyindeki çok küçük bir tartışmalı bölgeyi elinde tutmak için milyarlarca dolar harcamaları hayret verici ve hiç de mantıklı değildir. Milyonlarca Hintlinin tuvaleti bile yokken (Başbakan Modi’nin dediği gibi, “Benim asıl hedefim önce tuvalet sonra tapınak olsun.”) ve karton barınaklarda sefalet içinde yaşarken fakat hükümet, ekonomik olarak zor durumda kalan ve böyle bir yatırımın geri dönüşü mümkün olmayan bir bölgeye sahip olmak ve onları kontrol etmek için kıt gelirleriyle beslenmektedir.

Yerel medyanın açıkladığı son rakamlara göre, Keşmir vadisinde yüzbinlerce insanın çeşitli kasabalarda sokaklarda barışçıl bir şekilde protesto gösterileri sırasında Hindistan güvenlik güçlerinin gelişigüzel ateş açması sonucu 100.000'den fazla masum insan öldü ve binlerce kişi yaralandı. Bu soğuk kanlıca yapılan bir katliamdır. Cennet olarak bilinen Keşmir, işgal güçleri tarafından cehenneme çevrilmiştir. Ve ironik olan kısım şudur ki, Silahlı Kuvvetler Özel Yetkiler Yasası (AFSPA), Yasadışı Faaliyetleri Önleme Yasası (UAPA) gibi güçler bu özel gaddarca yasalar uyarınca herhangi bir kovuşturmadan muaftır.

Hindistan, Birleşmiş Milletler'de üzerinde anlaşmaya vardığı tüm uluslararası anlaşmaları ihlal eden Keşmir üzerindeki toprak haklarını talep ederek Keşmir'deki eylemini haklı çıkartmaktadır. Ancak bu iddiayı savunmak adına Hindistan, askeri ve polis güçlerini uluslararası standartları ihlal ederek Keşmir halkına karşı hareket etme yetkisi veren bir dizi yasa çıkartmıştır. Bu bağlamda Hindistan, keyfi tutuklamaları, mülkün acımasızca tahrip edilmesini "yasallaştırdı" ve askerlere ve polise arama emri olmadan arama yapma hakkı verdi. Uluslararası insani hukukun uygulanmasını görmezden gelen Hindistan, Keşmir savunucularının terörist olduğunu iddia etmekte ve silahlı kuvvetlerine Keşmir halkına karşı 'ateş ederek öldürme' yetkileri vermiştir. Son zamanlarda Hindistan, dünyaca ünlü insan hakları aktivistlerinden biri olan Khurram Parvez'i tutukladı. Hindistan, Khurram Parvez'in terörist olduğunu söylemiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Savunucuları Özel Raportörü Mary Lawlor ise, "Khurram Parvez terörist değil bir insan hakları savunucusudur" demiştir.

Bu yasalardan beşi uluslararası standartları açıkça ihlal etmektedir.

- **Terörist ve Yıkıcı Faaliyetler Yasası (TADA):** Bu yasa, Hindistan kuvvetlerinin vatandaşları hakkında resmi suçlama, işlem veya yargılama olmaksızın bir yıla kadar toplamasına ve gözaltına almasına izin veriyor. Mahkeme duruşmaları ne zaman yapılırsa yapılsın, her zaman gizli tutulur. Mağdurların kendilerini suçlayanlarla yüzleşmelerine izin verilmiyor ve 'tanıklar' kimliklerini gizli tutabiliyor. Genellikle kasıtlı ve acımasız işkence biçimleriyle elde edilen itiraflar, polisin 'gönüllü olarak' alındığını onaylaması halinde kabul edilebilmektedir.
- **Cemmu ve Keşmir Kamu Güvenliği Yasası:** Bu yasa, Keşmir'deki Hindistan güvenlik güçlerinin, ifade özgürlüğü de dahil olmak üzere çok çeşitli nedenlerle yargılanmadan veya yasal süreç olmaksızın sivilleri bir yıla kadar alıkoymasına olanak tanımaktadır. Örneğin, bu yasa uyarınca, çocuğu Hindistan güvenlik güçleri tarafından katledilen ve Hindistan'ın uğraşlarına karşı alenen konuşan bir kişi, 'kamu güvenliğini' tehlikeye atmaktan yargılanmadan bir yıla kadar tutuklu kalabilmektedir. Ayrıca bu

kanun kapsamında, Keşmir’de halk oylaması çağrısı yapan Birleşmiş Milletler kararlarının uygulanmasını savunan broşürler veya haber bültenleri hazırlayan bir kişi de resmi suçlama veya yasal süreç olmaksızın tutuklanabilir ve gözaltına alınabilir.

- **Ulusal Güvenlik Yasası:** Yasaya göre, silahlı kuvvetler ve polis, kişileri ‘devlet güvenliğine zarar verecek şekilde hareket etmelerini’ önlemek için herhangi bir suçlama veya yargılama olmaksızın bir yıla kadar gözaltında tutabilir. Bu yasaya göre, bir kişinin gözaltına alınması için belirli bir hareket yapmasına bile gerek yoktur. Hintli yetkililer kişinin bir şey yapmak üzere olduğuna inanırlarsa, harekete geçmesini engellemek için onu suçlamadan gözaltına alabilirler.
- **Silahlı Kuvvetler Özel Yetkiler Yasası (Cemmu ve Keşmir) [AFSPA]:** Bu yasa 10 Eylül 1990 tarihinde kabul edildi. Bu yasa, Cemmu ve Keşmir Eyaleti Valisi’nin tek taraflı olarak ‘devletin tamamını veya herhangi bir bölümünü bozulmuş bir alan olarak ilan etmesine imkân sağlamaktadır.’. Bu yasa, Keşmir’i ‘bozulmuş bir bölge’ olarak tanımlayarak, silahlı kuvvetlerin izinsiz ev aramasına, Keşmir vatandaşlarını izinsiz tutuklamasına, tüm evleri ve köyleri yok etmesine ve öldürme niyetiyle sokaklarda masum sivilleri vurmasına imkân sağlamaktadır.
- **Yasadışı Faaliyetleri Önleme Yasası (UAPA):** Bu yasa, yetkililerin herhangi bir suçlayıcı delil ortaya koymadan birini “terörist” olarak belirlemesine ve tutuklamasına imkân sağlamaktadır. Ayrıca kefalet verilip serbest bırakılabilmesi için katı şartlar da vardır, bu da bireylerin suçlu bulunmadan aylarca, bazen yıllarca hapiste kaldıkları anlamına gelmektedir.

Bu yasalar, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 9. ve 14. maddelerini ihlal etmektedir. Keşmir’in sivil nüfusunun yönetimini Hindistan’ın devasa askeri ve paramiliter personelinin emrine veren bu acil durum yasaları yürürlükten kaldırılmalıdır.

Konuyla üzerindeki ilgi eksikliği, Silahlı Kuvvetler Özel Koruma Yasası (AFSPA) kapsamında Keşmir’de Hint kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen cinayetlerin resmi kayıtlarını tutmayan ABD Dışişleri Bakanlığı’nın İnsan Hakları Raporu’nda yansıtılmaktadır. Fakat takipçisi olunmamaktadır. Oysa kendi internet sitesi İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ne atıfta bulunurken o kadar açık bir beyanda bulunuyor ki; “Sadece uluslara değil, bireylere de hak ettikleri temel hakların verildiği, dünya çapında adil bir barışı desteklemeyi kendi çıkarlarımız için temel görüyoruz.” dedi. ABD, böylesine bilinçli bir şekilde sessiz kalmayı tercih ederek, aslında Keşmirliilerin hiçbir temel hakkı olmadığını ve temel hakları hak etmediğini ilan etmektedir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (UNHCHR), “Keşmir’deki İnsan Haklarının Durumuna İlişkin Rapor”u 14 Haziran 2018’de yayınlamıştır. Rapor, Hint işgalindeki Keşmir’de Hint ordusu ve paramiliter güçler tarafından işlenen insan hakları ihlallerinin görsel ve belgelerini içermektedir. Bu rapor, Keşmirililere karşı Hint ordusu tarafından işlenen ciddi suistimallerin uluslararası alanda daha fazla tanınması ve gündeme gelmesine yönelik önemli bir adımdır. Bu rapor, Hindistan’ın insanlığa karşı işlediği suçların üzerindeki sır perdesini kaldırmaktadır. Belki şimdi küresel toplum Keşmir halkının duyduğu öfkeyi paylaşabilir.

Rapor, gaddar yasaların kullanılmasının Keşmir’deki Hint ordusuna tam bir dokunulmazlık hissi verdiği birçok örneği ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Raporda “Hindistan hükümeti, Hindistan askeri ve paramiliter güçlerinin her kademesine olağanüstü güç veren 1990 Cemma ve Keşmir Bozulmuş Bölgeler Yasası kapsamında bir yasa çıkarmıştır.” şeklinde belirtilmektedir. Raporda, bu kanunların “hukukun normal akışını engelleyen, hesap verebilirliği engelleyen ve insan hakları ihlallerinin mağdurlarının tazminat hakkını tehlikeye atan mekanizmalar oluşturduğunu” vurgulamaktadır.

Raporda, “İnsan hakları ihlallerinin cezasız kalması ve adalete erişim eksikliğinin Cemma ve Keşmir eyaletindeki temel insan hakları sorunları olduğu” vurgulandı. Ve “Keşmir Vadisi ve Cemma bölgesindeki iddia edilen toplu mezar yerleri de dahil olmak üzere şikayetlerin inandırıcı bir şekilde soruşturulmasına yönelik çok az hamle olduğu için Keşmir’deki kayıpların cezasız kalması durumu devam ediyor.”.

Uluslararası Af Örgütü (AI), Cemma ve Keşmir Kamu Güvenliği Yasası kapsamındaki gözaltıları kanunsuz yasa olarak nitelendirdi.” Uluslararası Af Örgütü’nün yazdığına göre, “Cemma ve Keşmir’de her yıl yüzlerce insan Kamu Güvenliği Yasası uyarınca sahte gerekçelerle kilit altında tutuluyor.”. Bu rapor, Kamu Güvenliği Yasası uyarınca idari gözaltı kullanımıyla bağlantılı insan hakları ihlallerinin bir listesini ortaya koymaktadır. Bunların Hindistan’ın uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerine nasıl aykırı olduğunu vurgulamaktadır. Hindistan bu yükümlülükleri yerine getirme konusunda ciddiye, Kamu Güvenliği Yasasının yürürlükten kaldırılmasını ve tutukluların derhal serbest bırakılmasını veya bir mahkemede yargılanmasını sağlamalıdır.

Başkan Bill Clinton ve ulusal güvenlik danışmanlarına göre, tüm bu unsurlar Keşmir’i dünya üzerindeki en tehlikeli yer haline getirmiştir. Hindistan ve Pakistan arasında nükleer füze yağmurunu tetikleyebilecek ve tüm insanlığı tehdit eden bir nükleer kışa yol açabilecek olan durumun ta kendisi Keşmir’dir.

Tüm uluslararası ihtilafların nihayetinde müzakere masasında çözüldüğünü bilmekteyiz. Eğer bu durum gerçekleşirse, Hindistan ve Pakistan arasındaki barış sürecinin bir kez başlatıldıktan sonra raydan çıkmamasını sağlamak için küresel güçler olabildiğince gayret göstermelidir. Partileri bir araya getirmek için bir zemin inşa edebilirler, böylece husumet ortadan kalkar ve diyalog ve istişarenin şafağı devam eder. Hem Yeni Delhi hem de İslamabad tarafından Keşmir Anlaşmazlığı konusunda benimsenen çatışma çözümü politikasının tutarlı, uyumlu, şeffaf ve güvenilir olduğundan emin olmaları gerekmektedir.

Ticaret ve ticari anlaşmalar önemlidir ancak Amerikan istisnacılığının her zaman iddia ettiği yüksek ahlaki zemin pahasına değildir. Ahlaki değerler ve insan hakları, uygar olarak adlandırılmanın bile özünü oluşturmaktadır.

Hindistan bütün bu gerçekleri halı altına süpüremez. Gerçek çok acı bir şekilde ortadadır. Dünya güçlerinin insanlara gerçekten ne istediklerini sormasının vakti gelmedi mi sizce de? Belki de bu durum, tarafları farklılıklarının merkezinde yer alan hususlarla yani halkın çektikleri özelemlerini gerçekten ele almaya zorlayacaktır.

Keşmir halkı, yabancıların işgalinin zulmüne karşı ve haklarını yeniden kazanmak adına verdikleri mücadelede, özgürlük, demokratik haklar ve insanlık onurunu savunan dünya vicdanı ve kaygısı liderlerinden destek beklemektedir.

Keşmir'e küresel anlamda gerçekleşecek katılım süreci, yalnızca Keşmir'de dökülen kan ve acıyı sona erdirmekle kalmayacak, aynı zamanda bölgesel çatışmaları, ulusal gerilimleri ve Hindistan ile Pakistan arasında gerçekleşmesi muhtemel nükleer savaş riskini de ortadan kaldırarak uluslararası güvenlik üzerinde doğrudan olumlu bir etkiye sahip olacaktır. Keşmir ihtilafını daha fazla uzamadan, barışçıl bir şekilde çözmek herkesin çıkarına olacaktır. Kosova ve Bosna'daki korkunç manzaraların yerini Keşmir'de gerçekleşmesi muhtemel daha da büyük bir felakete bırakmasını istemiyoruz.

Uluslararası toplumu, Birleşmiş Milletler himayesinde Cemma ve Keşmir halkının tanınmasını ve kendi kaderini tayin etme hakkının kullanılması konusunda anlaşmaya varmaları için Hindistan makamlarına baskı yapmaya davet ediyoruz. Sadece bu bile bölgede barış, asayiş ve emniyeti sağlayacaktır.

SULU TAHKİMİ: UZUN ZAMANDIR KAYBETMİŞ OLAN BİR EGEMENİN SAÇMA İDDİALARI

Dz. Kd. Yzb. Doç. Dr. Mohd Hazmi Mohd Rusli / Malezya
Malezya İslam Bilimleri Üniversitesi (USIM), Syariah ve Hukuk Fakültesi
hazmirusli@usim.edu.my

Mohd Ridwan Talib / Malezya
Avukat, Malaya Yüksek Mahkemesi

Özet

22 Ocak 1878 tarihinde Sulu Sultanı ile iki İngiliz ajanı Alfred Dent ve Baron von Overbeck arasında bir anlaşma imzalandı ve anlaşmaya göre Sultan'a yılda 5.000 Malezya doları tutarında imtiyaz parası ödenmesi karşılığında Kuzey Borneo'yu İngilizlere bırakmıştır. Banggi Adası'ndan Sibuku Körfezi'ne yakın adaların da devredilmesiyle ödeme yıllık 5.300 dolara çıkarıldı. Sabah, II. Dünya Savaşı sırasında kısa bir süre Japon egemenliği altına girdi ve daha sonra 1945'te Japonların teslim olması üzerine İngiliz yönetimine geri döndü. Sabah, 1963'te Malezya bünyesinde bağımsızlığını kazanana kadar bir İngiliz kraliyet kolonisi olarak kalmıştır. Federasyonun bir parçası olarak Malezya, Sabah'ı geliştirmek adına milyarlarca dolar yatırım yaparak bu bölgeyi yönetmek için çalışan bir hükümet kurmuştur. Terkedilen Sulu Sultanlığı'nın varisleri, aslında Sabah'ın egemen hükümdarları olduklarını göstermek adına fazla bir şey yapmamışlardır. Bu makale, Malezya'nın Sabah üzerindeki egemenliğini uluslararası hukuk ve devlet egemenliği kapsamında kullanması nedeniyle Sulu Sultanlığı'nın mirasçılara tazminat ödemesini talep eden 'Sulu devlet tahkimi' ile ilgili son konuyu ele almaktadır. Terkedilmiş Sulu Sultanlığı'nın mirasçıları, Sabah'ın hala "kendi topraklarının bir parçası" olduğu konusunda kararlılıklarını sürdürmektedir. Bu makale, Sabah'ın küresel olarak Malezya'nın bir parçası olarak tanıdığı ve Malezya'nın hiçbir şekilde uzun süredir kaybetmiş olan bir egemenin soyundan gelenlerin iddialarını dikkate almak zorunda olmadığı sonucuna varmaktadır. Birleşmiş Milletler'in tam üyesi olarak Malezya bağımsız bir egemen devlettir ve Sabah üzerindeki egemenliğine saygı gösterilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Sabah, Devlet Egemenliği, Uluslararası Hukuk, Toprak Bütünlüğü, Malezya Federasyonu.

1. Giriş

Dünya, Malezya'nın Sabah üzerindeki egemenliğini ve federasyonun bir devlet olduğunu kabul etmiştir.¹ Malezya, Sabah'ı geliştirmek adına milyarlarca dolar yatırım yaparak bu bölgeyi yönetmek için çalışan bir hükümet kurmuştur.²

1878'den beri Sulu Sultanlığı'nın varisleri Sabah'ın siyasi istikrarına ve ekonomik kalkınmasına önemli bir katkı sağlamamıştır. Sabah, Japonya tarafından işgal edildiğinde, 'sözde' toprakları için savaşırken hiçbir yerde görülmemişlerdir.³

2022 yılında, feshedilen Sulu Sultanlığı'nın mirasçıları, ulusal petrol şirketi Petronas'a ait, Hollanda'da kayıtlı ve değeri milyarları bulabilecek varlıkları el geçirmek için yasal işlem başlatmıştır.⁴ Bu, İspanyol hakem Gonzalo Stampa tarafından 14,92 milyar ABD doları tutarında bir tazminatı karşılamak için gerçekleştirilmiştir.⁵

Buna karşılık olarak Malezya, Lüksemburg'da yasal işlemler başlatmış ve bu tahkim kararına ilişkin yersiz iddialara karşı koymak ve bunları bir kenara bırakmak adına Hollanda'da benzer adımlar atacaktır.

Malezya'nın Sabah için kimseye borcu yok, özellikle de unutulmuş Sulu Sultanlığı'nın varislerine.

2. Geçmişi

1878'de dönemin Sulu Sultanı ile iki İngiliz ajanı Baron Von Overbeck ve Alfred Dent arasında Sabah'ın devrine ilişkin imzalanan anlaşma, Kiram'ın varisleri tarafından Malezya'dan 'miras parası' talep etmek için kullanılmıştır.⁶

Kuzey Borneo'nun eski toprakları, Ocak 1878'de, o zamanki Sulu Sultanlığı ile İngiliz Kuzey Borneo Şirketi'nden Alfred Dent ve Baron von Overbeck adlı iki İngiliz ticari ajanı arasında,

---

¹ Danny Wong Tze Ken, "The Name of Sabah and the Sustaining of a New Identity in a New Nation", *Archipel* 89 (2015), <https://doi.org/10.4000/archipel.495>.

² Tracy Bull, "Sabah Tables RM5.1bil Surplus State Budget for 2023", *Free Malaysia Today*, <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2022/11/25/sabah-tables-rm5-1bil-surplus-state-budget-for-2023/>.

³ "Only in Sabah – an Uprising!", *Daily Express* (2022), <https://www.dailyexpress.com.my/read/4738/only-in-sabah-an-uprising-/>.

⁴ Jose Barrock, "Sulu Sultan's Heirs Strike Again", *The Edge Markets* (2022), <https://www.theedgemarkets.com/article/sulu-sultans-heirs-strike-again>.

⁵ "Report: M'sia Ordered to Pay Almost RM63b to Sulu Sultan's Descendants", *Malaysiakini* (2022), <https://www.malaysiakini.com/news/612566>.

⁶ "Filipina Buka Semula Jabatan Menuntut Sabah", *Berita Harian* (2020), <https://www.bharian.com.my/dunia/asean/2020/09/726842/filipina-buka-semula-jabatan-menuntut-sabah>.

yılda 5000 Malaya doları ödenmesi karşılığında imzalanan bir anlaşma ile sonsuza dek İngilizlere devredildi veya kiralandı.⁷

1903'te imzalanan bir anlaşmayla, yetki devri Kuzey Borneo kıyılarındaki adaları da kapsayacak şekilde genişletildiğinde, miktar 5.300 dolara çıkarıldı. Bundan önce, Jolo ve Mindanao'nun bazı bölgelerinde bulunan Sulu Sultanlığı, İspanyol yönetimi altındaki Filipinler tarafından sömürülmüştür.⁸

Filipinler, 1898'de Kuzey Borneo olmadan Amerika Birleşik Devletleri'nin bir bölgesi oldu.⁹ Sulu Sultanlığı, Amerikalılar tarafından 1915'te Marangoz Anlaşması ile dağıtılmıştır.¹⁰

1941'deki Japon işgali sırasında Sabah, bir Japon kolonisi¹¹ haline getirildi ve Japon İmparatorluğu, feshedilmiş Sulu Sultanlığı'nın mirasçılarına açıkça herhangi bir 'miras parası' ödememiştir.

Sabah, 16 Eylül 1963'te Malezya'ya federe edildiğinde bağımsızlığını kazanmıştır.¹² Filipinler, Malezya'ya katıldığında Sabah üzerinde egemenlik iddiasında bulundu, ancak 1977'de bu iddiayı sürdürmemeyi kabul etti.¹³ 2008 yılında, Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) lideri Nur Misuari'nin Sabah iddiasını Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) götürme girişimi Sabah yetkilileri tarafından sorun olarak görülmedi.¹⁴

Malezya, 2013 yılına kadar Kiram'ın varislerine sürekli olarak 5.300 Malezya Ringgiti tutarında sözde 'taviz parası' veya 'tazminat parası' ödemiştir.¹⁵ Bu, ayda 441,67 Malezya Ringgiti tutarına tekabül etmekte idi.

---

⁷ Mohd Hazmi bin Mohd Rusli and Muhamad Azim bin Mazlan, "Sultan of Sulu's Sabah Claim: A Case of 'Long-Lost' Sovereignty?", *RSIS Commentaries* (2013), https://www.rsis.edu.sg/rsis-publication/rsis/1933-sultan-of-sulus-sabah-claim/#.X08V_u ivIU; PJ Rivers, "The Origin of 'Sabah' and a Reappraisal of Overbeck as Maharajah", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society* 77 (1) (2004): 67-99.

⁸ Jamari Mohtar, "Sulu Claims: 1903 Agreement Removed Any Ambiguity", *New Straits Times* (2022), <https://www.nst.com.my/opinion/letters/2022/07/816064/sulu-claims-1903-agreement-removed-any-ambiguity>.

⁹ Matthew Wills, "The Ugly Origins of America's Involvement in the Philippines", *Jstor Daily* (2017), <https://daily.jstor.org/the-ugly-origins-of-americas-involvement-in-the-philippines/>.

¹⁰ Dona Z Pazzibugan, "Sultanate to Invoke 1915 Pact with US", *Inquirer.Net* (2013), <https://globalnation.inquirer.net/66405/sultanate-to-invoke-1915-pact-with-us>.

¹¹ Ooi Keat Gin, *The Japanese Occupation of Borneo, 1941-1945* (Routledge, 2011): 38-42.

¹² Mohd Hazmi Mohd Rusli, Roman Dremluiga and Wan Izatul Asma Binti Wan Talaat, "Future of the Malaysian Federation: Could It Be Separated?", *Journal of East Asia and International Law* 11(2) (2018): 486.

¹³ Rusli and Mazlan (n. 7).

¹⁴ Adı geçen eser.

¹⁵ Mohd Hazmi Mohd Rusli and Mohd Ridwan Talib, "Malaysia Doesn't Owe Anyone Money for Sabah", *Malaysia Now* (2022), <https://www.malaysianow.com/opinion/2022/08/01/malaysia-doesnt-owe-anyone-money-for-sabah>; "Malaysia Stopped Paying Cession Money to Sulu Sultanate in 2013", *New Straits Times* (2020), <https://www.nst.com.my/news/nation/2020/07/610835/malaysia-stopped-paying-cession-money-sulu-sultanate-2013>.

Federasyon'da 51 yıl içinde Sabah, sömürge yönetimi altında 253 yıldır hiç yaşanmayan hızlı bir modernleşme sürecinden geçmiştir.¹⁶

Bazıları tarafından yapılan olumsuz iddiaların aksine Sabah, Malaya ve Saravak ile gönüllü olarak Malezya Federasyonu'nu kurduğu için hiçbir zaman Malezya'nın bir parçası olmaya 'zorlanmadı'. Cobbold Komisyonu tarafından bildirildiği üzere, o sırada Sabahlılar ve Saravaklıların yüzde sekseni Malezya'yı oluşturmak için katılım sağlamaktan yanaydı.¹⁷

Timor-Leste, o zamanlar Endonezya'nın Doğu Timor eyaleti, Timorluların iradesine karşı Endonezya tarafından işgal edildi ve ilhak edildi.¹⁸ Sonuç olarak, 1999'da bir kendi kaderini tayin referandumu yapıldı ve Timorluların yüzde 70'inden fazlası bağımsız olmayı seçti.¹⁹ Timor-Leste 2002'de egemen bir ülke haline geldi ve hâlâ ekonomik sorunlarla boğuşuyor. Nüfusun yaklaşık yarısı aşırı yoksulluk içinde yaşamaya devam etmektedir.²⁰

İskoçya, 1707 yılında Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı'nı (İngiltere) oluşturan devletlerden biri olmuştur.²¹ İskoçya, ulusal para birimi olarak kendi İskoç sterlinine, kendi ulusal parlamentosuna, kendi silahlı kuvvetlerine, gelişmiş bir ekonomiye sahiptir ve bir dizi birinci sınıf üniversiteye ev sahipliği yapmaktadır. Çok yüksek bir insani gelişim endeksine sahiptir.²²

İskoçya ekonomik olarak gelişmiş bir devlet olmasına rağmen, İngiltere ile üç yüzyıldan fazla süren birliktelikten sonra İngiltere'den ayrılıp ayrılmamayı düşünmeleri biraz zaman aldı. Bağımsızlık referandumu 18 Eylül 2014'te yapılmıştı ve İskoçya Birleşik Krallık'ta kalmayı seçti.²³

Buna karşılık Sabah, Malezya ringgiti kullanıyor, gelişen bir ekonomiye sahip ve kendi askeri organizasyonu yok. Kendi parlamentosu yoktur ancak federasyon içindeki diğer eyaletler gibi

---

¹⁶ Mohd Hazmi Mohd Rusli, "Leaves of the Same Tree", *New Straits Times* (2014), <https://www.nst.com.my/news/2015/09/leaves-same-tree>.

¹⁷ "Formation of Malaysia 16 September 1963", *National Archives of Malaysia* (2022), <http://www.arkib.gov.my/en/web/guest/penubuhan-malaysia-16-september-1963>.

¹⁸ Clinton Fernandes, "Indonesia's War against East Timor: How It Ended", *Small Wars & Insurgencies* 32 (6) (2021): 867-886.

¹⁹ Adı geçen eser.

²⁰ Muh Khodiq Duhri, "Kemiskinan Ekstrem Jadi PR Berat Ramos-Horta Pimpin Timor Leste", *Solopos* (2022), <https://www.solopos.com/kemiskinan-ekstrem-jadi-pr-berat-ramos-horta-pimpin-timor-leste-1321230>.

²¹ Christopher A Whatley, "Economic Causes and Consequences of the Union of 1707: A Survey", *The Scottish Historical Review* 68 (186) (1989): 150-181.

²² Tom Gordon, "Independent Scotland 'Would Be Higher in Human Development Table than UK'", *Herald Scotland* (2014), <https://www.heraldscotland.com/news/13173093.independent-scotland-would-higher-human-development-table-uk/>.

²³ "Scottish Independence: Will There Be a Second Referendum?", *BBC* (2022), <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-50813510>.

Sabah'ın da bir eyalet yasama meclisi vardır. İskoçya'nın sahip olduğu bu nitelikler olmadan Sabah'ın ayrılması oldukça karmaşık olabilmektedir.²⁴

Buna ek olarak, sözde Kraliyet Sulu Ordusu'nun haksız işgalleriyle, Sabah'ın güvenliği her zaman risk altındadır.²⁵ Federasyonun bir üyesi olarak Malezya Silahlı Kuvvetleri, Sabah'ı Malezya'nın egemenliğini baltalayacak mütecavizlere karşı korumak için her zaman tetikte olmuştur.²⁶

Yönerge yoluyla dünya topluluğu, Filipinler iddiayı hiçbir zaman resmi olarak reddetmemiş olmasına rağmen, 51 yıldır Sabah'ı Malezya'nın bir parçası olarak tanıyordu.²⁷ Ancak Filipinler'in iddiasında etkisiz kalması, bir bakıma Sabah'ı Malezya'nın bir parçası olarak kabul ettiğini gösteriyordu.²⁸

İskoçya'nın aksine, Sabah halkı ve/veya hükümeti tarafından Malezya'dan ayrılmak için hiçbir zaman resmi bir talepte bulunulmamıştır. Bu durum, Malezya'nın Sabah üzerinde etkin bir işgal uyguladığını açıkça ortaya koymaktaydı.

Malezya'nın şu sebeplerden dolayı Sabah için kimseye borcu bulunmamaktadır:

- a. Malezya, Sabah üzerinde bir egemenliğe sahiptir.
- b. Sulu Sultanlığı 1915'te lağvedilmiştir.
- c. 1878 Antlaşması, Sabah'ın 1941'de bir Japon kolonisi haline gelmesiyle geçersiz kılınmıştır.
- d. İspanyol tahkim anlaşması yasa dışı sayılmaktadır.
- e. 1878 Anlaşması'nda tahkim maddesi yoktu ve tahkim taraflara dayatılamazdı.

---

²⁴ 20 maddelik anlaşmanın 7. maddesine göre, Sabah tarafından hazırlanan ve Malezya'ya dahil edilmesi için şartlar öneren 20 maddelik bir liste bulunmaktadır.

²⁵ Amy Chew, "Sulu Militia Hatched in Southern Philippines: Security Source", South China Morning Post (2021), <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3158966/secret-plot-invade-malaysias-sabah-sulu-militia-hatched-southern>.

²⁶ Yantoultra Ngui, "Malaysia Police Taking Sabah Invasion Plot Report Seriously", Bloomberg (2021), <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-12-09/malaysia-police-says-taking-sabah-invasion-plot-report-seriously>.

²⁷ Mohd Hazmi Mohd Rusli and Mohd Ridwan Talib, "Malaysia Tidak Perlu Bayar Satu Sen Pun Kepada Waris Kiram", Astro Awani (2022), <https://www.astroawani.com/berita-dunia/kolumnis-malaysia-tidak-perlu-bayar-satu-sen-pun-kepada-waris-kiram-375074>.

²⁸ Jeremia C Flores, Clarenca S. Reyes and Rodolfo C. Sabio, "The Legal Implications of the Unilateral Dropping of the Sabah Claim", Philippines Law Journal 57 (1982): 78-80.

3. 1939 Davası

1939'un başlarında, Sulu Sultanı'nın varisleri, yani Kiram ailesinin şimdiki neslinin selefleri, 1878 tarihli Miras Senedi kapsamındaki bir anlaşmazlıkla ilgili olarak Sabah, Sandakan Yüksek Mahkemesi'ne başvurmuşlardı. Hâkim, söz konusu anlaşma kapsamında Miras Parası'nın statüsünü teyit etmişti.²⁹ Buna göre, feshedilmiş Sulu Sultanlığı'nın mirasçıları, davayı Kuzey Borneo Yüksek Mahkemesi'ne getirerek, anlaşmayla ilgili herhangi bir sorunu çözme konusunda Malezya Mahkemesi'nin yetkisini kabul etmişlerdi.

Öyleyse, feshedilen Sulu Sultanlığı'nın sözde mirasçıları neden şimdi İspanya'da tahkime başvuruyorlardı? 1939 davasının önemi, var olmayan Sulu Sultanı'nın mirasçılarının, Malezya/Malezya Mahkemesi'ni anlaşmadan kaynaklanan herhangi bir sorunu karara bağlamak için haklı bir yer olarak kabul etmiş olmalarıdır. Bu nedenle, 1939'daki davada eskimiş saltanatın hak mirasçıları ve tarafların halefleri olarak, Kiram ailesinin şimdiki nesli 1939'da alınan karara yasal olarak bağlıdır.

4. 2020 Davası

2020'de Malezya hükümeti, İspanyol bir hakem tarafından yürütülen İspanyol tahkimini durdurmak için Sabah ve Saravak Yüksek Mahkemesi'ne dava açmıştı.³⁰ Tahkim, Kiram ailesinin mevcut nesli tarafından yapılmıştır. Hâkim aşağıdaki hususlara karar vermek zorundaydı:

- i. 1878 tarihli Vazgeçme Senedi'nde bir tahkim maddesi vardı.
- ii. Malezya, İspanya tahkimine başvurmak için egemen dokunulmazlığından feragat etti.
- iii. Malezya, tarihi gerçeklere ve hukuki görüşlere dayalı olarak söz konusu belge ile ilgili konularda karar vermek için doğru yeri.

Yüksek Mahkeme, 1878 tarihli Vazgeçme Belgesi'ndeki hiçbir şeyin hem Malezya'nın hem de feshedilmiş sultanlığın herhangi bir anlaşmazlığı tahkime götürmeyi kabul ettiğini göstermediğini iddia etmiştir. Aslında, taraflar tahkime başvurmayı kabul ettiklerini açıkça ifade etmelidir. Bu tür bir niyet, bir "Tahkim Anlaşması"nda veya "Tahkim Maddesi"nde

---

²⁹ Peter Godwin and Daniel Chua, "Malaysian High Court Grants First Anti-Arbitration Injunction on the Grounds of Sovereign Immunity", *Lexology* (2020), <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=66349aa7-7107-4b06-94a2-52224fe8c9eb>.

³⁰ Niranjan Jose, "Heirs of the Sultan of Sulu and North Borneo v. Malaysia – Explaining the Controversial Ad-Hoc Arbitration Case", *The Geopolitics* (2022), <https://thegeopolitics.com/heirs-of-the-sultan-of-sulu-and-north-borneo-v-malaysia-explaining-the-controversial-ad-hoc-arbitration-case/>.

açıkça belirtilmelidir. Ayrıca, ‘tahkim’ sözcüğünün de tapuda açıkça geçmesi gerekir. Mahkeme, tapuda böyle bir tahkim sözleşmesi veya tahkim maddesi bulunmadığını tespit etmiştir. Bulundurulmaması, tarafların tahkime başvurmaları için yasal bir dayanak oluşturmaz.

Ayrıca, Bölüm 9 (1) Tahkim Yasası 2005 (Yasa 646), bir tahkim anlaşmasını, “tüm taraflarca, sözleşmeye dayalı olsun ya da olmasın, aralarındaki yasal bir ilişkideki tüm veya belirli anlaşmazlıklarda tahkime başvurma anlaşması” olarak tanımlamaktadır. Bölüm 9 (2), tahkim sözleşmesinin, ana sözleşmede bir tahkim şartı veya tahkim için ayrı bir sözleşme şeklinde olabileceğini belirtir.

5. İspanyol Tahkimi Yasadışıdır

İspanyol tahkimi, Malezya’nın egemen dokunulmazlığını ihlal ettiği ve İspanya’nın iddiayı belirlemek için doğru ülke olup olmadığı gibi çok önemli bir yasal konuyu göz ardı ettiği için yasa dışıdır. İspanya, İngiltere ve Almanya tarafından imzalanan uluslararası bir anlaşma olan Madrid Protokolü 1885 sayesinde; İspanya, Sulu Takımadaları üzerindeki ilgisinden feragat etmiş ve Sabah’ta İngilizlerin konumunu kabul etmişti.

Dolayısıyla İspanya’nın ne tapuyla ne de Sabah ile hiçbir ilişkisi yoktur. Bu nedenle, İspanya’nın bu konuda karar verme yetkisi yoktur. Yargı yetkisine sahip ülke Malezya’dır. Bölüm 23 (1) Yargı Mahkemeleri Yasası 1964 (Yasa 91), sorunun ortaya çıktığı yer Sabah olduğu için yetkiyi Malezya’ya tanımaktadır. Fazla söze gerek yok, yargı yetkisi bölgeseldir. Malezya’nın egemen dokunulmazlığından feragat ettiğine dair bir kanıt bulunmadığından, İspanyol tahkimi yasa dışıdır ve karar yasal olarak uygulanamaz.

6. Sonuç

Malezya, egemen bir devlet olarak, 1963’ten beri Kiram’ın varislerine tek kuruş bile ödememeliydi. Bununla birlikte, bir iyi niyet göstergesi olarak, o zamanki hükümet yine de yıllık 5.300 Malezya ringgiti ödemiştir.

Malezya’nın 2013’te ödemeyi durdurması yanlış değildi, çünkü Putrajaya ne teröristlerle ilgileniyor ne de uzun süredir kayıp bir hükümdarla yapılan anlaşmalara saygı duyuyordu.

Ancak Malezya Başsavcısı tarafından 2019 yılında Malezya’nın ödemeleri durdurmasından duyduğu üzüntüyü ifade eden bir mektup bir hataydı ve yapılmaması gerekiyordu. Sabah’ın

açıkça Malezya'ya ait olduğu ortadayken, Malezya neden Kiram'ın varislerine ödeme yapmadığına pişman olsun ki?

Malezya, artık egemen olmayan bir varlık tarafından imzalanan ve Amerikalılar tarafından bir asırdan fazla bir süre önce feshedilen bir sömürge anlaşmasına neden saygı gösterebilir ki?

Sabah dünya çapında Malezya'nın bir parçası olarak tanındığından, Malezya hiçbir şekilde kayıp bir hükümdarın soyundan gelenlerin iddialarını dikkate almak zorunda değildir. Dünyadaki diğer bölgelerin aksine Sabah, 1963'te gönüllü olarak güç veya silahlı çatışma kullanılmadan Malezya'ya federe edilmiştir. Sabah, Malezya tarafından neredeyse altmış yıldır kesintisiz ve diğer hükümdarlar tarafından protesto edilmeden yönetilmektedir.

Malezya'nın çıkarlarını tehlikeye atabilecek bu haksız "Sulu Tahkimi"nden dersler çıkarılmalıdır. İktidardaki hükümet, Malezya'nın egemenliğini baltalamaya yönelik her türlü girişime karşı bilinçli ve kararlı olmalıdır.

Malezya'nın Sabah için kimseye herhangi bir borcu bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Barrock, Jose. "Sulu Sultan's Heirs Strike Again". *The Edge Markets* (2022).
<https://www.theedgemarkets.com/article/sulu-sultans-heirs-strike-again>
- Bull, Tracy. "Sabah Tables RM5.1bil Surplus State Budget for 2023". *Free Malaysia Today*.
<https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2022/11/25/sabah-tables-rm5-1bil-surplus-state-budget-for-2023/>
- Chew, Amy. "Sulu Militia Hatched in Southern Philippines: Security Source". *South China Morning Post* (2021).
<https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3158966/secret-plot-invade-malaysias-sabah-sulu-militia-hatched-southern>
- Duhri, Muh Khodiq. "Kemiskinan Ekstrem Jadi PR Berat Ramos-Horta Pimpin Timor Leste". *Solopos* (2022). <https://www.solopos.com/kemiskinan-ekstrem-jadi-pr-berat-ramos-horta-pimpin-timor-leste-1321230>
- Fernandes, Clinton. "Indonesia's War against East Timor: How It Ended". *Small Wars & Insurgencies* 32 (6), (2021).
- "Filipina Buka Semula Jabatan Menuntut Sabah". *Berita Harian* (2020).
<https://www.bharian.com.my/dunia/asean/2020/09/726842/filipina-buka-semula-jabatan-menuntut-sabah>
- Flores, Jeremia C.; Clarenca, S. Reyes and Rodolfo C., Sabio. "The Legal Implications of the Unilateral Dropping of the Sabah Claim". *Philippines Law Journal* 57 (1982).
- "Formation of Malaysia 16 September 1963". *National Archives of Malaysia* (2022).
<http://www.arkib.gov.my/en/web/guest/penubuhan-malaysia-16-september-1963>
- Godwin, Peter and Daniel, Chua. "Malaysian High Court Grants First Anti-Arbitration Injunction on the Grounds of Sovereign Immunity". *Lexology* (2020).
<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=66349aa7-7107-4b06-94a2-52224fe8c9eb>
- Gordon, Tom. "Independent Scotland 'Would Be Higher in Human Development Table than UK'". *Herald Scotland* (2014).
<https://www.heraldscotland.com/news/13173093.independent-scotland-would-higher-human-development-table-uk/>

- Gin, Ooi Keat. *The Japanese Occupation of Borneo, 1941-1945* (Routledge, 2011).
- Jose, Nirranjan. “Heirs of the Sultan of Sulu and North Borneo v. Malaysia – Explaining the Controversial Ad-Hoc Arbitration Case”. *The Geopolitics* (2022). <https://thegeopolitics.com/heirs-of-the-sultan-of-sulu-and-north-borneo-v-malaysia-explaining-the-controversial-ad-hoc-arbitration-case/>
- Ken, Danny Wong Tze. “The Name of Sabah and the Sustaining of a New Identity in a New Nation”. *Archipel* 89 (2015). <https://doi.org/10.4000/archipel.495>
- “Malaysia Stopped Paying Cession Money to Sulu Sultanate in 2013”. *New Straits Times* (2020). <https://www.nst.com.my/news/nation/2020/07/610835/malaysia-stopped-paying-cession-money-sulu-sultanate-2013>
- Mohtar, Jamari. “Sulu Claims: 1903 Agreement Removed Any Ambiguity”. *New Straits Times* (2022). <https://www.nst.com.my/opinion/letters/2022/07/816064/sulu-claims-1903-agreement-removed-any-ambiguity>
- Ngui, Yantoultra. “Malaysia Police Taking Sabah Invasion Plot Report Seriously”. *Bloomberg* (2021). <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-12-09/malaysia-police-says-taking-sabah-invasion-plot-report-seriously>
- “Only in Sabah – an Uprising!”. *Daily Express* (2022). <https://www.dailyexpress.com.my/read/4738/only-in-sabah-an-uprising-/>
- Pazzibugan, Dona Z. “Sultanate to Invoke 1915 Pact with US”. *Inquirer.Net* (2013). <https://globalnation.inquirer.net/66405/sultanate-to-invoke-1915-pact-with-us>
- “Report: M’sia Ordered to Pay Almost RM63b to Sulu Sultan’s Descendants”. *Malaysiakini* (2022). <https://www.malaysiakini.com/news/612566>
- Rivers, PJ. “The Origin of ‘Sabah’ and a Reappraisal of Overbeck as Maharajah”. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society* 77 (1) (2004).
- Rusli, Mohd Hazmi bin Mohd and Muhamad Azim bin Mazlan. “Sultan of Sulu’s Sabah Claim: A Case of ‘Long-Lost’ Sovereignty?”. *RSIS Commentaries* (2013). https://www.rsis.edu.sg/rsis-publication/rsis/1933-sultan-of-sulus-sabah-claim/#.X08V_u_ivIU
- Rusli, Mohd Hazmi Mohd. “Leaves of the Same Tree”. *New Straits Times* (2014). <https://www.nst.com.my/news/2015/09/leaves-same-tree>

- Rusli, Mohd Hazmi Mohd and Mohd Ridwan Talib. "Malaysia Doesn't Owe Anyone Money for Sabah". *Malaysia Now* (2022).
<https://www.malaysianow.com/opinion/2022/08/01/malaysia-doesnt-owe-anyone-money-for-sabah>
- Rusli, Mohd Hazmi Mohd and Mohd Ridwan Talib. "Malaysia Tidak Perlu Bayar Satu Sen Pun Kepada Waris Kiram". *Astro Awani* (2022). <https://www.astroawani.com/berita-dunia/kolumnis-malaysia-tidak-perlu-bayar-satu-sen-pun-kepada-waris-kiram-375074>
- Rusli, Mohd Hazmi Mohd, Roman Dremluga and Wan Izatul Asma Binti Wan Talaat. "Future of the Malaysian Federation: Could It Be Separated?". *Journal of East Asia and International Law* 11 (2) (2018): 486.
- "Scottish Independence: Will There Be a Second Referendum?". *BBC* (2022).
<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-50813510>
- Whatley, Christopher A. "Economic Causes and Consequences of the Union of 1707: A Survey". *The Scottish Historical Review* 68 (186) (1989).
- Wills, Matthew. "The Ugly Origins of America's Involvement in the Philippines". *Jstor Daily* (2017). <https://daily.jstor.org/the-ugly-origins-of-americas-involvement-in-the-philippines/>

V. OTURUM: İSLAM BİRLİĞİ İÇ GÜVENLİK TASAVVURU - I

MODERATÖR: DR. ÖĞR. ÜYESİ FEHİMİ AĞCA

İSLÂM BİRLİĞİ İÇİN ORTAK ASAYİŞ VE GÜVENLİK USUL VE ESASLARININ TESPİTİ

Arş. Şeyh Abubakar Compaore / Burkina Faso
Burkina Faso Ordusu ve Ulusal Silahlı Kuvvetlerinin İslam Dini Ruhani Lideri
Burkina Faso İnsani Gelişme Vakfı Başkanı
comp_boukary@yahoo.fr

Özet

Bismillahirrahmanirrahim

Hamd Allah'a mahsustur ki, ayetinde kesin olarak şöyle buyurur: {Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez.} (Bakara Suresi, 190), daha sonra Allah'tan insanlara selam ve selametle gönderilen rahmet ve hidayet peygamberi Muhammed'e salat ve selam olsun. Emma-ba'd.

Hiç şüphe yok ki iş birliği yaşamın gerekliliklerinden biridir. İnsan doğası gereği medeni olduğundan, başkalarıyla iş birliği yapmadan yalnız yaşayamaz ve duysal ve ahlaki ihtiyaçlarını karşılayamaz; dolayısıyla bu iş birliği bireye ve topluma ekonomik, güvenlik ve savunma gibi pek çok fayda sağlamaktadır. Din ve dünyanın amaçlarına ancak diğer bireylerle iş birliği yaparak ulaşabilen, genel olarak insanları ve özel olarak Müslümanları çevreleyen zorluklar ve tehlikelerin karşısında durur.

Birlik, çeşitli güvenlik istikrarsızlıkları karşısında kullanılacak en büyük silah olduğundan; iş birliği, bireyleri bir araya getirdiği ve kalplerdeki kinleri ortadan kaldırdığı için güvenliğin en büyük kaynağıdır. Bir kişinin tek başına yapması zor olan büyük işleri başarmasına da yardımcı olur; bu da onu güçlü hissettirir, çaresiz olmadığını ve içinde bulunduğu topluma yük olmadığını hissettirir.

O halde iş birliği ortak güvenliği gerçekleştirmek içindir. Sağlam birliğe dayalı her başarının özü ve temel unsurudur. Bireyi ve toplumu mutlu eden, tüm çabasını ve gücünü ortaya koymaya motive eden, enerjisini yenileyen ve canlandıran, bencillikten ve kendini sevmekten kurtaran şeydir. Ayrıca iş birliği, diğerleriyle ağırlığı ve yükü paylaşmayı, yeni beceriler edinme ve onunla çalışan diğerlerinin deneyimlerinden yararlanma fırsatını paylaşmayı içerdiğinden; her alanda ulusların birliğinin kaynağıdır. Birey, başkalarıyla iş birliği yaptığında sevilir. Özellikle din ve dünya, barış ve birlik hizmeti söz konusu olduğunda, Allah'ın rızasını ve sevgisini elde eder. Yüce Allah şöyle buyurdu: {İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir.} (Maide Suresi, 2).

Elimizde bulunan bu kısa araştırma, güvenlik, barış ve merhametin bütün dünyaya yayılmasında ortak iş birliği açısından İslam birliğini gerçekleştirecek olan güvenlikle ilgili müspet ve verimli iş birliklerinden (İslâm Birliği için Ortak Asayiş ve Güvenlik Usul ve Esaslarının Tespiti) adı altında bahsetmektedir. Ve diyorum ki; dünya ülkelerinin çoğunu kontrol eden ve yeteneklerini ve zenginliklerini en büyük ölçüde kullanan diğer güçlü uluslar, gücünün sebepleri nelerdir diye sorarsa birisi? Cevap, gücünün nedenlerinden biri; hükümetleri arasında ciddi iş birliği, gücünün nedenlerinden birinin Batı ülkeleri arasındaki birleşik ekip çalışması sistemi olmasıdır. Batı'nın gücünün nedenlerinden birinin üniter ve kurumsal çalışma olduğu; güçlü olmasının sebeplerinden biri zamanı yönetmesi, kendini başkalarından önce organize etmesi, lidere saygı duyması ve referans kararlarını almasıdır.

Tüm bu medeniyet değerleri, ekonomik ve savunma gücünü elde ettikleri bu stratejiler; Hiç şüphe yok ki bu, hakiki İslam dinimizin temel ilkelerinden biridir. Hem birey hem toplum hem savunma hem de ekonomik düzeyde dinimizin ve dünyanın yararına bu uzun yolculukta yatan büyük zorluklara rağmen bunu almamız gerekir.

Çünkü İslam ümmetinin düşmanları, dinimizin güçlü bir ulus olarak kalması için bizi iş birliğine ve birleşmeye teşvik ettiğini anladıklarında, İslam mirasından radikal bir şekilde yararlandıktan sonra İslam mirasına karşı savaşmak için işbirlikçi stratejilerini ortaya koydular ve “böl ve yönet” politikasına bağlı kaldılar. Bu kural ve benzeriyle topluluğumuzu böldüler, bütünlüğümüzü dağıttılar. Ve bizi zayıflatmak, zenginliğimizi yağmalamak, ekonomik ve yapısal gücümüzü tüketmek ve bunlara erişimi olan zihinleri kasten yerinden etmek için aramızda savaşlar oluşturdular. Ve dolayısıyla acı bir bölünmeye ve utanç verici bir zayıflığa girdik.

Muhakkak ki Cenab-ı Hak, bizi başımıza gelecek olan bu kader hakkında uyarılmış; birlik ve beraberliği, kardeşliği, iş birliğini ve imana sabırla bağlılığı emretmiştir ki, zaferi bize gelsin. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: {Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınıksız sarılın.} (Al-i İmran Suresi, 103)

Bunun üzerine Cenab-ı Hak başka bir yerde şöyle buyurmuştur: {Allah'a ve Resûl'üne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Sabırlı olun. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.} (Enfal Suresi, 46)

Şu anda önemine rağmen, savunma alanındaki iş birliği dahil olmak üzere, herhangi bir alanda İslami iş birliği ve birlik çağrısı yapanı pek bulamazsınız. Mübarek Osmanlı İslam Birliği'nin kurulduğu bu topraklarda bu genç kongre (ASSAM) sorumluları hariç. Bu kongrenin hedeflerinin önce yüce Allah'ın lütfuyla aydınlanacağını; ardından da Cenab-ı Allah'tan güvenlik ve istikrarı arttırmasını istediğimiz bu ülke halkının samimiyetiyle aydınlanacağını umuyoruz. İşte bu, ümmetin mensuplarının ve ülkelerinin çoğunun hak dinimizin barış, merhamet, kuvvet ve birlik öğretileri olan öğretilerinden uzaklaşması nedeniyle içinde bulunduğu o kasvetli karanlıktan hepimizi çıkaracak olan nurdur ve tüm insanlığın kurtuluşudur. Allah her yolu muvaffak eylesin.

Anahtar Kelimeler: İslam, İslam Birliği, Asayiş, Güvenlik, Usul.

1. Önsöz

Ayet-i kerimede {Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda savaşın. Haddi aşmayın. (Çünkü) Allah, haddi aşanları sevmez.} (2/Bakara Suresi, 190) buyuran Allah'a hamdolsun ve alemlere barış ve huzur elçisi olan rahmet ve hidayet peygamberi Muhammed'e ve hesap gününe kadar O'nun izini süren ve sünnetini uygulayan ehl-i beyti ve ashabına salatu vesselâm ve sellem teslimen kesira.

İş birliği, yaşamın gerekliliklerinden biridir, çünkü insan doğası gereği medenidir, başkalarıyla iş birliği yapmadan yalnız yaşayamaz, duyusal ve ahlaki gereksinimlerini karşılayamaz. Bireye ve topluma hem ekonomik hem güvenlik hem de savunma açısından birçok fayda sağlayan iş birliğidir. Genel olarak insan, özel olarak da Müslüman, dinin ve dünyanın amaçlarına ancak diğer bireylerle iş birliği yaparak ulaşmakta, zorluklar ve tehlikelerle birlik ile başa çıkmaktadır.

Her türlü zorluklarla başa çıkmak için kullanılan en güçlü silah birlikse eğer, bu birliği sağlamanın en önemlisi de iş birliğidir; çünkü bireyleri birbirine yakın tutar ve kalplerden kını çıkarır. Ayrıca insanın tek başına yapamayacağı büyük işlerin yapılmasına yardımcı olur. Bu da bireye gücünü gösterir ve yaşadığı topluma yük olmadığını ve aciz olmadığını hissettirir.

Ortak güvenliği sağlamak için iş birliği; bireyi ve toplumu mutlu eder, insanları tüm çaba ve güçlerini göstermeye iter, enerjilerini yeniler ve canlandırır, aynı zamanda bencillikten ve kendini sevmekten kurtarır; sağlam birliğe dayanan her başarının özü ve temel unsurudur. İşbirliği aynı zamanda ulusların her alanda birliğinin kaynağıdır, çünkü yük ve zorlukların diğeriyle paylaşılması, yeni beceriler edinilmesi ve kendisiyle birlikte çalışan başkalarının deneyimlerinden yararlanma fırsatının paylaşılması, başkalarıyla işbirliği yaptığı zaman bireyin sevilmesi ve Allah'ın rızasını ve sevgisinin kazanılması; özellikle din, dünya, barış ve birlik hizmeti söz konusu olduğunda sağlanır ki Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor: {İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir.} (Maide Suresi, 2).

Elimizde olan bu özet çalışma tüm dünyaya güvenliğin, barışın ve rahmetin yayılması için İslam birliğini sağlayan güvenlik konusunda olumlu ve verimli iş birliğini ele almaktadır, konusu ise:

İslâm Birliği için Ortak Asayiş ve Güvenlik Usul ve Esaslarının Tespiti.

Bu araştırmanın konusu iki ana bölüm ve bir sonuca ayrılmıştır.

Birinci bölüm: İşbirlikçi İslam Birliği usul ve esaslarımızı engelleyen zorluklarla yüzleşme mekanizmaları.

İkinci bölüm: Ortak güvenliğin sağlanmasında iş birliği için uygun zemin bulma zarureti.

Sonuç ise, önerileri ve araştırmanın genel özetini içerir.

Dünyanın doğusu ve batısında İslam ümmetinin yaşadığı şu hassas dönemde, bu önemli konuyla ilgili anlatımda ve ümmetin yararına olanı tasvirde beni mukaffa eylemesini Allah'tan niyaz ediyorum.

Yüce Allah'a, ülkelerimizi ve halklarımızı bu zaman insanların tehlikelerinden koruması, dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar insanlığın düşmanları karşısında bizlere destek zafer nasip etmesi için dua ediyoruz.

Araştırmacı Şeyh / Ebubekir Kambauri

Burkina Faso / 12.05.2022

2. Birinci Bölüm: İslam Birliği Usul ve Esaslarımızı Engelleyen Zorluklarla Yüzleşme Mekanizmaları

Dünya ülkelerinin çoğunu kontrol eden, imkanlarını ve zenginliklerini en büyük ölçüde sömüren güçlü Batı, bir sorgulayıcı sorarsa: “Gücünün sebepleri nelerdir?” diye; cevap, Batı’nın gücünün nedenlerinden biri hükümetleri arasında ciddi iş birliği olması, gücünün nedenlerinden biri Batı ülkeleri arasındaki birleşik ekip çalışması sistemi olması ve gücünün nedenlerinden biri de üniter ve kurumsal çalışma olmasıdır. Güçlü olmasının nedenleri zaman yönetimidir. Diğerlerinden önce kendini organize etme, lidere saygı ve referans kararlarını almasıdır.

Hiç şüphe yok ki, tüm bu medeniyet değerleri ve ekonomik ve savunma gücünü kazandıkları bu stratejiler; hiç şüphe yok ki bu, hakiki İslam dinimizin temel ilkelerinden biridir. Bu uzun yolculukta yatan muazzam zorluklara rağmen, onları dinimizin ve dünyamızın çıkarları doğrultusunda birey, toplum, savunma ve ekonomik düzeyde benimsememiz zorunludur.

Şunu söylemek istedim ki; beraberlik, kuvvet ve esenliği getiren iş birliğinin temellerinin bizim mirasımızın aslıdır. Çünkü Müslümanlar olarak okunacak bir Kur’an’ımız ve günlük hayatımızda uygulanan Peygamber Sünnetimiz olduğu için onlara bizim daha evla olduğumuzu söylemek istedim.

Ancak İslam ümmetinin düşmanları; dinimizin, güçlü bir ümmet olarak kalmamız için bizi iş birliğe ve birleşmeye teşvik ettiğini anlayınca, İslam mirasından radikal bir şekilde yararlandıktan sonra İslam mirasına karşı savaşmak için ortak stratejiler arasına girdiler ve böl yönet denilen politikaya bağlı kaldılar. Bu kural ve benzeriyle birliğimizi parçalayıp dağıttılar. Bizi zayıflatmak, zenginliğimizi yağmalamak, ekonomik ve yapısal gücümüzü tüketmek ve bunlara erişimi olan zihinleri kasten yerinden etmek için aramızda savaşlar ortaya çıkardılar. Bunun sonucu olarak acı bir bölünmeye ve utanç verici bir zayıflığa girdik.

Muhakkak ki Cenab-ı Hak, bizi bu olayların geldiği akıbeta karşı uyarılmış ve zaferinin bize gelmesi için birlik ve beraberlik içinde kardeşliği, yardımlaşmayı ve imana bağlılığı sabırla emretmiştir, ki şöyle buyurmuştur:

Hep birlikte Allah’ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirinize düşman idiniz de Allah götüllerinizi birleştirdi ve O’nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız. İmran Suresi, 103. Ayet

Başka bir yerde yine şöyle buyurmuştur: {Allah ve resulüne itaat edin, birbirinize düşmeyin, sonra zayıflarsınız ve zaferi elden geçirirsiniz. Sabredin, kuşkusuz Allah sabredenlerle beraberdir.} (Enfal Suresi, 46. Ayet).

Üçüncü bir ayette, Allahu celle celalahu şöyle buyuruyor: {Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra anlaşmazlığa düşüp, birbiriyle çekişen kimseler gibi olmayın. Onlar için büyük bir azap vardır.} (Âl-i İmrân Suresi (3) 105. Ayet).

Gerçekten, İslam milleti bu açık ve kesin ilahi emirleri terk edince, birlik olmadan kendi içinde bölünmüştür. Kendi kendinin düşmanı, serveti olmayan fakir, gücü olmayan zayıf, barınağı olmayan evsiz ve kendi içinde küçülen şaşkın ve kararsız duruma düşmüştür.

Zorlukları çözen bir güç, inatçıları kıran, doğudan Batı'ya dünyanın ve evrenin devlerini korkutan sağlam bir birliği temsil eden Müslümanlara dünyadaki diğer ümmetler savaş açmıştır.

Mağdurlara yardımda ve mazlumları savunmada Müslümanların birlik, uyanıklık, iş birliği, kuvvet ve hız bakımından eşi benzeri yokken; işte o zaman, Mustafa (a.s.) hadislerinin amaçlarına uydukları zamandı ki peygamberimizin (a.s.) buyurduğu gibi: “Mü'minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.”.

Hz. Enes'in rivayetine göre, Allah ondan razı olsun, dedi ki: “Müminler birbirlerine nasihat ve sevgi verirler. Yurtları ve bedenleri uzaktaysa bile ve birbirlerini aldatıyorlarsa, işte onlar haindirler. Evleri ve bedenleri yaklaşırsa bile.”.

İslam birliğinin meşruiyetini kazandığı geçmiş ayetler ve bu açık sahih hadisler açısından, biz Müslümanlar hak dine dönmedikçe düşmanları korkutan güçlü bir güce geri dönmeyeceğiz. Bu sayede otoriter güçlere boyun eğmekten uzak, samimi işbirliğine doğru ilerleriz. Bu imanla, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) tarif ettiği gibi, tek bedenli müminin durumunda olduğu gibi, samimi kardeşlik, savunuculuk ve dayanışmanın rehberliğinde samimi bir birliğe doğru ilerleriz. Daha sonra Müslüman vatanların ve onların mazlum, mağdur halklarının kalkınması için kıymetli ve değerli olan her şeyi ortaya koyarak mücadele ederiz.

Ancak zorlukların büyük olduğuna inanıyoruz.

Zorluklar büyük ve zordur; çünkü Batılı gaddar ve azılı düşman, sistematik olarak bir fikri işgalle bu ayetleri apaçık delillerle ve bu sahih hadisleri artık uygulanması imkânsız birer efsane

olarak Müslümanlara dinletmeyi başarmıştır. Şunu söylersem abartmış olmam ki şu anda birlik çağrısı yapan İslami metinler, Müslümanlar için İslami arenada imkansızın sözlüklerine kazanmıştır, çünkü bugünkü durumlarının gerçeği bunu doğrulamakta veya göstermektedir.

Nasıl olmasın! Bugün İslam dünyasındaki ekonomik, enerji, insani ve savunma zenginliklerinin çoğunun, nadir görülenler dışında, milletin parçalanan vücudunun geri kalanını parçalamak için kullanıldığını görüyoruz.

Şu anda savunma alanındaki bu iş birliğinin önemine rağmen, Mübarek Osmanlı İslam Birliği'nin kurulduğu bu topraklarda bu genç kongre (ASSAM) sorumluları olanlar dışında, herhangi bir alanda İslam iş birliği ve birlik çağrısı yapan pek bulamazsınız.

Bu kongrenin hedeflerinin önce Yüce Allah'ın lütfuyla aydınlanacağını, ardından da Cenab-ı Allah'tan güvenlik ve istikrarı arttırmasını istediğimiz bu ülke halkının samimiyetiyle aydınlanacağını umuyoruz.

Bu; ümmetin mensuplarının ve ülkelerinin çoğunun tüm insanlık için barış, merhamet, güç, birlik ve kurtuluş öğretileri olan gerçek dinimizin öğretilerinden uzaklaşması nedeniyle içinde bulunduğu o kasvetli karanlıktan hepimizi çıkaracak olan aydınlık olacaktır.

Batı'nın Müslümanların gücünü silip, birlik ve beraberliklerini engelleme ve sonra onları yeryüzünden silme stratejisi, önceden planlanmış ve kanatlarıyla uygulanmış bir düzendir. Amerikan Başkanı "Richard Nixon" anılarında bu haksız stratejilerin ayrılmaz bir parçası sayılan ünlü sözü yazarken şöyle demişti: "Müslümanlar için sadece iki çözümden birine sahibiz: Birincisi: Onları öldürüp yok etmek. İkincisi: onları diğer laik sivil toplumlarda eritmek."¹

Söz garip ve tuhaftır. Ve en tuhafı, insan haklarını koruduğunu iddia eden insanlardan olmasıdır. Ancak sözdeki en mucizevi şey, Cenab-ı Hakk'ın 14 asırdan fazla bir süredir bizi bu söyleyenlerden ve uygulayıcıları hakkında uyarmasıdır ve şöyle buyurmuştur: {Doğrusu, eğer onlar sizi ele geçirirse ya taşlayarak öldürürler veya kendi yollarına döndürürler ve bu durumda asla kurtulamazsınız.} (Kehf Suresi, 20. Ayet).

Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: {Onlar, bir Mü'min hakkında ne bir yemin ne bir anlaşma ne de bir hukuk hiçbir şey gözetmezler. Onlar, işte böyle sınır tanımaz saldırgan kimselerdir.} (Tevbe Suresi, 10. Ayet).

---

¹ Richard Nixon'ın Anıları.

Bu sözlerin kavramlarını eski çağlardan beri uygulamışlardır. Batı'nın liderleri ve İslam düşmanları tarafından tekrarlanan, Müslümanlara yönelik plan ve ilişkilerinde değişmeyecek olan metodolojilerini ve mantıklarını takip etmeye devam etmektedirler. Bunun arkasındaki temel amaç, Yüce Allah'ın dediği gibi İslam'ın ışığını söndürmektir: {Onlar, Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Fakat Allah nurunu mutlaka tamamlayacaktır; kâfirler hoşlanmasa da.} (Saf Suresi, 8 Ayet).

Müslümanların birliğini ve savunma iş birliğini ilgilendiren söz konusu konunun önemi nedeniyle, meselenin ciddiyetinin herkese açık olması için, eski çağlardan beri başkalarının bizimle savaşma, yok etme konusundaki yorulmak bilmez niyetlerine değinmek gerekiyordu; içinde bulunduğumuz süreçte, ortak güvenliğin yayılmasında iş birliğinin önemini açıklığa kavuşturmak için.

Mevla uyarılarını tekrarlayıp şöyle buyurmuştur: {Onların bir ahdi nasıl olabilir ki, eğer onlar size üstün gelselerdi, ne akrabalık (bağlarını), ne de antlaşma (yükümlülüğünü) gözetirlerdi, ağızlarıyla sizi hoşnut etmeye çalışıyorlar oysa kalpleri buna karşı çıkıyor, onların pek çoğu fasık kimselerdir.} (Tevbe Suresi, 8. Ayet).

Bugün dünya gerçekleri, bu yüce ayetleri, bağımsız Müslüman İslam topraklarında, birden fazla alanda, birden fazla cephede ve Batı'nın öncülük ettiği bir savaş cephesinde kuvvetle açıklamaktadır.

Evet! Özellikle birçok Batılı ülke, hala “Morgenthau” ve “Henry Kissinger” teorisine bağlı kalıyor ve şöyle demektedir: “Güç olmadan çıkarlar elde edilemez.”

Thomas P. M. Barnett, Amerikan Savunma Teşkilatı'nın işleri hakkında geniş bilgiye sahip Amerikalı askeri analist şöyle demektedir: “Amerika'nın yeni rolü yalnızca demokratik ilkeleri ve insan haklarının değerini yaymak değil, daha çok kapitalist küreselleşmeyi yaymak ve gerekirse dünyanın çeşitli yerlerinde silah zoruyla empoze etmektir.”

Bu fikirleri benimseyenlerin bazılarının şok edici ve ürkütücü açıklamalarından biri de bir Amerikalının Müslüman bir göçmene söylediği şu sözdür:

Müslüman ona Amerika'ya göç ettiğini ve Amerika'da çalıştığını ve dinine bağlı kaldığını söylediğinde, Amerikalı ona şöyle dedi:

“Amerikalı olup olmaman-dindar ya da dinsiz olman bizi ilgilendirmiyor. Seni Amerika'ya getirdik, çünkü çocuklarını gelecekte istediğimiz gibi Amerika'da kullanmak istiyoruz.”

Bu mantıkla, kısa ve uzun vadede Batı hegemonyasını ve ideolojisini İslam sahnesine dayatmak için Müslüman ülkelerin Müslümanlarının fikir ve zihinlerinin işgalinin önemini vurgulamaya çalışan birçok Amerikan çalışması yayınlanmıştır.

Müslümanların düşmanlarının net bir vizyona, İslam'a karşı sağlam bir stratejiye sahip liderleri, düşünce ve planlama uzmanları olduğunu ve Kur'an metinlerinde işaret ettiğimiz şeye en iyi tanıklığı yaptığını bilmek önemlidir, ki Allahu Teala şöyle buyurmuştur: {Kâfirler, var güçleriyle tuzak kurup duruyorlar.} (Târik Suresi, 15. Ayet) ve yine şöyle buyurmuştur: {Onlar böyle tuzaklar hazırlayadursunlar, ama Allah da onların tuzaklarına karşılık verecektir. Çünkü Allah, tuzak kuranlara en güzel karşılığı verendir.} (Enfal Suresi, 30. Ayet).

Evet! Bütün kusurun kâfirlerde olduğunu söylememekteyiz, ama aynı zamanda birliğin parçalanmış olması ve diğer büyük eksiklikler de dahil olmak üzere, ifadede belirttiğimiz gibi eksiklikler ve büyük dengesizlikler hakkında sahip olduğumuz şeyler bizde de inanç zayıflığı, enerji eksikliği, ruhları değiştirme isteğinin zayıflığı, kusurların ve tezahürlerinin sefil gerçekliği, dindarlığın zayıflığı gibi sıkıntılarımızın bulunmakta olduğunu söylemekteyiz.

Ancak, Müslüman düşmanlarının, Arap ve İslam toplumlarını ıslah etme niyetinde olanlar üzerinde uyguladıkları siyasi ve ekonomik baskılara ek olarak, pek çok kurnazlık ve kötü niyetli olduklarından kesinlikle eminim; Yüce Allah'ın bize şöyle buyurduğu gibi: {Ehl-i kitap olsun, müşrikler olsun, kâfirlerin hiçbiri, Rabbinizden size bir hayır indirilmesini istemezler.} (Bakara Suresi, 105. Ayet).

Ve Yüce Allah şöyle buyurdu: {Onların dinlerine tâbi oluncaya kadar ne Yahudiler ne de Hristiyanlar senden asla razı olmayacaklardır.} (Bakara Suresi, 120. Ayet). Ve yine şöyle buyurmuştur: {Ehl-i kitaptan birçoğu, sizi imanınızdan vazgeçirip yeniden küfre döndürmeyi isterler. Onlar, Hz. Muhammed'in peygamberliği ile ilgili gerçeği apaçık gördükten sonra, sırf içlerindeki kıskançlık yüzünden böyle yaparlar.} (Bakara Suresi, 109. Ayet).

Ve Yüce Allah şöyle buyurdu: {Güçleri yetse, dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaya devam ederler.} (Bakara Suresi, 120. Ayet).

Bu açık ayetlerin, amaçlarından biri, ortak savunmanın öneminin temellerinin ortaya çıkarılmasıdır. Çünkü birleşik düşmanlarımızın kim olduğunu Yüce Allah'ın sözleriyle tanıdık, düşmanı tanımak zaferin bir parçasıdır. Sun Tzu diyor ki: "Düşmanını ve kendini bilen, ömrü yüz çarpışmaya kadar uzar ve düşmanı tanımayıp sadece kendisini tanıyan, bazen galip, bazen

de mağlup olabilir. Kendini ve düşmanını tanımayanlar ise, her çatışmada daima yenileceklerdir.”²

Hiç şüphe yok ki, bilinçli bir Müslümanın özelliklerinden biri, çağını yaşaması, düşmanlarının entrikalarını ve canilerin bu dini yıkma yollarını bilmesi, iman safının birliğini parçalama niyetinin farkında olmasıdır. Yüce Allah’ın buyurduğu gibi: {İşte biz, günahkâr kâfirlerin gittiği yolun doğru yoldan kesin çizgilerle ayrılıp iyice belirginleşmesi için ayetleri böyle açıklıyoruz.} (En’âm Suresi, 55. Ayet) ve yine şöyle buyurmuştur: {Ta ki helâk olan belli bir delile göre helâk olsun, hayatta kalan da belli bir delile göre hayatta kalsın. Şüphesiz ki Allah, hakkiyle işiten ve kemâliyle bilendir.} (Enfal Suresi, 42. Ayet).

Buradaki sonuç:

İslam arenasında Müslüman düşmanının çifte standart politikası izlemesi, İslam ümmeti toplumları arasında iş birliği ve birlik unsurlarını eksik bırakmış, yerini rekabet ve uyumsuzluk unsurlarına bırakmıştır. Bu rekabet ve çekişmeler, İslam ümmetinin üyeleri arasında onu çevreleyen zorlu sıkıntılarla başa çıkmak için birleşik ortak savunma üretimi unsurunun kaybedilmesine yol açmıştır. Daha doğrusu bu bölünme, en basit konularda sürdürülebilir çözümler bulunamamasına neden olmuştur. Örnek: Müslümanlar dünya servetinin üçte ikisinden fazlasına sahip olmalarına rağmen, açlık ve hastalıkla mücadelesi.

Güvenlik, emniyet ve istikrarın yaygınlaştırılmasında iş birliği, bağlayıcı bir yasal zorunluluktur. Ve buna tıbbi güvenliği ve gıda güvenliğini sağlamak için çalışmak da dahildir. Bütün bunlar, Cenâb-ı Hak’ın emrettiği şeyler arasındadır. Çünkü eğer milletler bir araya gelirlerse, kısa ve uzun vadede, Yüce Allah yeryüzünü ve üzerindeki alana kadar, küçümsenmeyecek vurucu bir güç ve ölümcül bir silah oluştururlar.

Allah, Müslümanlara Kur’an-ı Kerim’de mevcut olan bütün imkânlarla bu demir kuvveti bulmaya çalışmalarını emretmiştir. Ve Kur’an-ı Kerim’de yer alan her ilahi emrin derhal görev ve uygulama gerektirdiği bilinmektedir.

Yüce Allah güçlü ve sağlam bir ayette şöyle buyurmuştur:

Ey Mü’minler! Düşmanlarınıza karşı bütün imkânlarınızı seferber ederek kuvvet hazırlayın ve beslenmiş, eğitilmiş savaş atları yetiştirin. Böylece, Allah’ın düşmanlarını, sizin düşmanlarınızı ve bunların dışında sizin bilmediğiniz fakat Allah’ın bildiği diğer

---

² Irak’ın İşgalinden Sonra İmparatorluk Çalışmaları ve Araştırmaları Arapça’ya Çevrilmiştir.

düşmanları korkutun. Allah yolunda ne harcarsanız karşılığı size tastamam ödenir ve hiçbir haksızlığa uğramazsınız. Enfal Suresi, 60. Ayet

Bu yüce ayetin amaçlarından hareketle; Müslümanların, milletin hürriyet ve kararlarında bağımsız olması, gıda ve ilacını idare etmesi ve memleketlerinde güvenliğin sağlanması için uygun bir zemin oluşturmalı ve ciddi mekanizmalar kurmalıdır. Yağmalanan servetini geri alması, milletler arasında kaybettiği konumunu tekrar kazanması için, Kur'an ve sünnetin öğretilerine göre kendi kaderini belirlemelidir.

Allah'ın izniyle, yukarıda bahsedilen mekanizmalar ve zemine bir sonraki konuda ışık tutmaya çalışacağım.

3. İkinci Bölüm: Ortak Güvenliğin Sağlanmasında İş Birliği İçin Uygun Zemin Bulma Zarureti

Bu bildirinin girişinde daha önce de söylediğimiz ve açıklığa kavuşturduğumuz gibi, burada bireysel çalışmanın, kamuya yararları olmayan yalnızca sınırlı işler sağladığını, ancak dev ve daimi sonuçların kolektif eyleme ihtiyaç duyduğunu tekrarlıyoruz. İslam'ın başlangıcında, insanlığın ve varlıkların efendisi tarafından yetiştirilen şerefli sahabeler sayesinde, bu dinin sancaklarının toplu hareketler sayesinde dünyanın doğusuna ve batısına nasıl yayıldığını gördünüz mü? Bölünme, rekabet, çatışma, suçlamalar ve İslam'ın bizi yapıcı işbirliğine dayalı birliğe çağıran değer ve öğretilerinden vazgeçmek ise, daha önce de söylediğimiz ve açıkladığımız gibi, bunlar İslam toplumunun zayıflığından sorumludur. Yüce ayetinde zikrettiği gibi, bizi bir kıble ehli arasındaki iç çekişmelerden uzak durmaya teşvik ederken, Yüce Allah şöyle buyurmuştur: {Allah ve resulüne itaat edin, birbirinize düşmeyin, sonra zayıflarsınız ve zaferi elden geçirirsiniz. Sabredin, kuşkusuz Allah sabredenlerle beraberdir.} (Enfal Suresi, 46. Ayet).

Bu açıdan bakıldığında, aşağıdakilere ihtiyacımız var:

Birincisi: Gönülleri ve Söz birliğini sağlamada yardımcı olacak uygun bir zemin bulmak,

İkincisi: İstenilen amaçlara ulaşmak için hedef, irade ve araçları birleştirmek.

Bu ancak uygulanabilir teklifler, müzakere edilebilir görüşler ve uygulanabilir kararlar yoluyla sağlanabilir.

Bu öneri ve görüşler (ancak bunlarla sınırlı değildir) şunları içerir:

Birincisi: Barış kültürünü yaymak ve milletin şimdiki ve gelecek neslinin ruhlarına yerleştirmek önceliği. Çünkü düşmanın Müslümanların önüne engel koymak, ortak güvenlik hizmeti araçlarının sağlanmasını önlemek için dayandığı en çok hususlardan biri: Müslümanların şerrinden korkutma yöntemi, terör ve kan sevgisi vb.

Bu temel engeli ortadan kaldırmak, barış yöntemine ve onun yayılmasına bağlı kalmak ve ümmeti buna (yani barışa) mecbur etmek ve başkalarına saldırmaktan kaçınmak için, diğer halklara, barışçıl olduğunuzu, meşru müdafaa, özel ve kamu malı, adalet, namus ve toprağın korunması dışında silah imalatını istemediğinizi bildirmelisiniz. Ancak ruhlarda barış kültürünü yayarak ve bunu sahada uygulayarak söz konusu alandaki tüm hedeflerimize ulaşabiliriz. Bu da düşmanın bizi hesaba katmaya zorlayacaktır.

Yüce Allah onun içinde şöyle buyuruyor: {Ey iman edenler! İslam'a bir bütün olarak girin. Şeytanın adımlarına uymayın. O sizin için apaçık bir düşmandır.} (Bakara Suresi, Ayet 208).

Allahu Teâlâ'da şöyle buyurmuştur: {Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda savaşın. Haddi aşmayın Allah, haddi aşanları sevmez.} (Bakara Suresi, Ayet 190) ve Allah Enfal Suresi'nde şöyle buyurmuştur: {Eğer barışa yanaşırlarsa sen de yanaş ve Allah'a güven; O her şeyi işitendir ve bilendir.} (61. Ayet).

Bu kavramlar Müslümanların ruhlarında yeniden köklendirilmelidir. Böylece Müslümanlar düşman tarafından belirlenen kısıtlamalar olmaksızın ve düşman engelleme gerekçeleri bulmadan; kapsamlı, birleşik ve ortak savunmaların üretimi için uygun bir zemin bulabilirler.

İkincisi: İslam'ın ideal değerlerini yaymak, ve düşmanların birlik ve kuvvetli olmalarına rağmen, zannedilenden daha zayıf olduklarının vurgulanması; ne yaparlarsa yapsınlar Müslümanlar İslam bayrağı altında birleştiklerinde Müslümanlardan daha güçlü olamazlar, çünkü onların birliği ve birleşmesi dünyevidir ve maddiyat içindir, menfaatler çatıştığında her an çabucak dağılır, bilirler.

Onlar müstahkem kaleler içinde veya duvarlar arkasında olmadan sizinle toplu hâlde savaşmazlar. Kendi aralarındaki çekişmeleri şiddetlidir. Sen onları toplu sanırsın. Hâlbuki kalpleri darmadağındır. Bu, onların akılları ermez bir topluluk olmalarındandır. Haşr Suresi, 14. Ayet

Ve birlikleri kaçınılmaz olarak geçicidir ve Mevla bunu yüce sözünde doğrulamıştır: {...“Biz Hristiyanız” diyenlerden de kesin ve bağlayıcı söz almıştık; fakat onlar da kendilerine bildirilen ilâhî hükümlerin büyük bir kısmını unuttular. Bu yüzden aralarına kıyamet gününe kadar sürecek düşmanlık ve kin saldık.} (Mâide Suresi, 14. Ayet).

Üçüncüsü: İslam ülkelerinde güvenliğin yayılmasına katılmak isteyen ülkelerin evlatları için, bu yönelimin erken eğitimi için, bağımsız ve yüksek teknolojiyi savunma güvenlik sanayi merkezlerinin kurulması.

Dördüncüsü: İnsan kaynakları için yollar bulma, onları özel ilgi ile geliştirme, eğitme ve nitelendirme ve silahlı kuvvetlerde çalışan nitelikli askeri ve sivil yetkinlikleri birleşmiş üye devletlerde hareketini kolaylaştırmak için gerekli tüm önlemleri almaya öncelik vermek ve güvenlik ve emniyet sağlayan ortak bir istihbarat çalışma ortamı yaratmak.

Beşincisi: Komuta ve kontrol sistemlerinin kolektif yeteneklerini artırmak ve aralarında bilgi alışverişinde bulunmak amacıyla, üye devletlerin yüksek gizlilikle üretim için yüksek verimliliğe sahip fabrikaların oluşturulmasıyla, güvenlik güçleri arasında güvenli ve gelişmiş bir askeri iletişim ağı kurmak.

Altıncısı: Üye devletlerin silahlı kuvvetleri arasında çeşitli askeri tipler için üretilen silahlarla periyodik ortak tatbikatlar yapmak.

Bu önerilen maddeler, bu kongrede öne sürülecek tekliflere eklenecek asgari bir çabadan başka bir şey değildir. İyi değerlendirilir ve iyi kullanılırlarsa, daha yüksek hedefleri olan, geçmişte ve günümüzde düzenlenen bu kongre yararına olan, rahat ve somut sonuçlar verecektir. Gelecekte de bu kongre düzenlenecektir. Birlik arzusu olduğu müddetçe, önce Cenab-ı Hakk'ın sayesinde, daha sonra dürüst niyetlerle, irade ile ve kararlılıkla birlik kaçınılmaz olarak gelecektir.

Allah'tan diğer bütün çabaları her seviyede başarıyla taçlandırmasını ve Müslümanların sözünü yerkürenin neresinde olurlarsa olsunlar, yüce varlığı ve cömertliği ile birleştirmesini niyaz ederiz.

Ey Rabb'imiz! Bizimle halkımız arasında gerçeği ortaya çıkar. Sen, gerçeği ortaya çıkaranların en hayırlısısın.

4. Sonuç: Araştırma Sonuçlarının Genel Özeti

Bu kısa çalışma sayesinde, aşağıdaki bazı sonuçları öğrendik:

1. Ümmetin ortak güvenliğin sağlanmasına yönelik iş birliği alanında birliğinin karşı karşıya olduğu zorluklar büyük ve çeşitlidir. Bu nedenle bunlarla yüzleşebilmek için yüce Allah'ın Kitabı'nda yer alan İslami değerlere ve öğretilere hızla dönmemiz gerekir.

Kur'an-ı Kerim'e dönmek ve Kur'an'ın Müslümanlar için anayasallığını tanımak dışında kısa ve uzun vadede Müslümanların yararına olan ve istikrarlı bir çözüm yoktur.

2. Cenab-ı Hakk'ın şu sözü çatısı altında, ciddi ve samimi iş birliğinden başka ciddi zorluklarla yüzleşmenin yolu yoktur: {İyilik ve takvada birbirinizle yardımlaşın; günah ve düşmanlıkta ise yardımlaşmayın. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir.} (Mâide Suresi, 2. Ayet).
3. Ümmeti birleştirmeyen, İslam ümmetinin nesilleri arasında barış ve karşılıklı iş birliği kültürünü yaymayan, kişisel çıkar mahiyetinde ideolojilerden sakınmak gerekir.
4. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu hadisi şerifte "Cemaatte rahmet, ayrılıkta ise azap vardır." (İmam Ahmed ve Taberânî'nin Nu'man'dan rivayet ettiği hadis). Aynı zamanda birlik ve beraberlik alanında Kur'an-ı Kerim'in ve sünnetin emirlerine itaat etmememiz, zayıflığımızın ve acımızın kaynağının ayrılık olduğunu bizlere öğretmiştir.
5. Bu araştırmada, ciddi mekanizmaların devreye sokulmasının ve zorluklarla yüzleşmek için uygun bir zemin bulmanın çok gerekli ve acil olduğu ve İslam ümmetinin İslam şemsiyesi altında birliği ve onun barışçıl, garantili temelleri altında kamu ve özel sektöre faydalı olan ortak bir iş birliği güvenlik planına doğru ilerlemesi gerektiği sonucuna vardık.

5. Öneriler

Birincisi: Bu kongrede araştırmacılardan alınan önerilerin dikkate alınmasını, incelenmesini ve değerlendirilmesini öneriyoruz.

İkincisi: Bu kongreden, İslam ümmetinin mensuplarına barışın ve kanların akmasının sonu geldiğine dair umut kapısını açan güçlü bir sonuç bildirisi ile çıkma ihtiyacını tavsiye ediyoruz, İnşallah.

Üçüncüsü: Küresel bir sorun haline gelen uluslararası ve bölgesel terörizm tehdidi karşısında acil ve ani planlar geliştirilmesi ihtiyacını öneriyoruz.

Bu planların terörizm kavramını zımnen açıklayan İslami bir biçimde olması ve mücadelesinin Batılı değil İslami bir biçimde olması; bu, dünyayı korumak, barış ve güvenliği yaymak için İslam birliğine doğru bir başlangıç noktası olarak düşünülebilir.

Hulasa: İslam ümmetinin imkansız başarıması, ümmetin kanının akmasını durdurmak, ittifak ve iş birliği sayesinde olabilir.

Öyleyse neden insanlar için ideal değiliz? Oysa farklı milletlere, farklı dillere, farklı umutlara, farklı ve uzak inançlara, farklı acılara, eski savaşlara ve derin nefretlere sahip olmalarına rağmen bir dizi büyük ülke, yine de zihinlerini yönettiler ve kendilerini tek bir devlet haline getirdiler. Avrupa'da kuzeydeki herhangi bir ülke halkları hiçbir sınır veya burasının Almanya ve burasının Fransa olduğunu gösteren herhangi bir işaret olmaksızın başka bir ülkeye intikal etmektedir. Avrupa tek bir ülke, tek bir para birimi, tek bir toplumdur ve bunların arasında eski savaşlar ve intikamlar, çatışmalar, diller ve farklı bir tarih vardır. İslam milletinin Allah'ı birdir, peygamberimiz birdir, kitabımız birdir, acılarımız ve ümidimiz birdir ve biz yetmiş üç veya daha fazla ülkeyiz. Bir devletten diğer devlete geçiş, belgelerle, vizelerle, soruşturmalarla üç veya dört saat gerektirir. Batı bizim bölünmemizi istedi, gerçekten de memleketteki zalimler ellerindeki tek koz olarak ayrılık kartını görüyorlar ve delili:

Şüphesiz Firavun o ülkede iyice azgınlaşmış ve halkını sınıflara, kastlara ayırmıştı. İçlerinden bir grubu özellikle zayıf düşürmek istiyor; bunun için de oğullarını boğazlıyor, kadınlarını ve kızlarını ise yüz kızartıcı işlerde kullanmak üzere sağ bırakıyordu. Gerçekten o tam bir bozguncu idi. Kasas Suresi, 4. Ayet

KAYNAKÇA

Dr. Muhammed bin Hamed Al-Ahmari'nin Geleceğin Özellikleri Kitabı.

Ebu'l-Ashbal Al-Zuhairi'nin Dinin Kökenlerinden Al-İbane Kitabının Açıklaması.

Ebu Tayyib Han'ın Kur'an'ın Amaçlarına İlişkin Beyan Açıklama Kitabı.

Irak'ın İşgalinden Sonra İmparatorluk Çalışmaları ve Araştırmaları Arapça'ya Çevrilmiştir.

İmam Ahmed bin Hanbel'in Mesned'i.

Kur'an-ı Kerim.

Sahih İmam Buhari.

Sahih İmam Müslim.

Richard Nixon'ın Anıları.

Araştırma tamamlandı, şükür Allah'a mahsustur.

Allahümme Salli ala Seyyidina Muhammed'in ve ala Alihi ve Sahbihi Ecmain.

İSLAM BİRLİĞİ İÇİN İŞ BİRLİĞİ VE GÜVENLİK

Muhammad Munir Ahmed / Pakistan

Emekli Merkez Bankası Çalışanı

2020'de Pakistan'da Yayınlanan 7th Century Madina Economics'in Yazarı

munir95111@gmail.com

Özet

İslam, genellikle İnanç Çağı olarak adlandırılan 7. yüzyılda ortaya çıkmış ve uygulanmıştır. Bu vahiy, başarılı ve etkili bir yaşam sürmek için farklı zamanlarda ve bölgelerde farklı peygamberler aracılığıyla insanlığa verilen İlahi mesajı tamamlamıştır. Mantıken bu durum peygamberlik kurumuna da kesinlik kazandırmış ve böylece Hz. Muhammed'i (asm) tüm insanlık için son ve nihai peygamber ve rahmet olarak ilan etmiştir. İnanç Çağı'nda nazil olmasına rağmen, İslam'ın gelecek zamana uyumlu kalması için kendi akli ve mantığı vardır. Bu, her zaman uyumluluğun bir yönü, farklı renk, bölge ve ırklardan insanları ortak inancın gücü üzerinde bir araya getiren çeşitliliğinde ve birliğinde yatmaktadır. İslam medeniyetinin bu çeşitliliği ve birliği, tek bir Müslüman kardeşliği kavramını vermekte, Müslüman halk ve ülkeler arasında emniyet ve güvenlikleri için işbirliği ve ortak çalışmanın yollarını açmaktadır.

21. yüzyıl şüphesiz tüm meselelerin akıl ve mantıkla tartışıldığı ve karara bağlandığı Akıl Çağı'dır. Bu, Müslüman toplumların, 7. yüzyılda Medine'nin kendi devletinde Muhammed (asv) tarafından uygulanan İslam'ın teori ve pratiğine gömülü akıl ve mantığı keşfetmelerini gerektirir. Bu uygulama büyük ölçüde hukukun üstünlüğüne dayalı İyi Yönetişim Modeli ve Ortak sağlayan Ekonomik Model'den oluşuyordu. İslami mirasın koruyucusu olmalarına rağmen, Müslümanlar esas olarak bu iki modelden habersizdir. Allah'ın izniyle 2020 yılında Pakistan'da yayınlanan "7. Yüzyıl Medine Ekonomisi: İnsanlığın İlk Ekonomik Sistemi" adlı kitabımda bu iki modeli detaylı bir şekilde anlatmıştım. 21. yüzyılın insanlığı umutsuzca hayatlarına mutluluk ve refah getirebilecek bir ideoloji arayışındadır çünkü hem Komünizm hem de Kapitalizm bunu başaramamıştır. Yukarıda bahsedilen iki modelin akıl ve mantıkla farkındalığının yaratılması ve teşvik edilmesi, İslam ideolojisine entelektüel bir üstünlük sağlayacak ve Batı'nın akıl temelli insanlarını bunu dinlemeye ve anlamaya motive edecektir. Bu aynı zamanda Müslüman yöneticileri siyasi ve ekonomik sistemlerini geliştirmeye de zorlayacaktır. Bu kampanya, İslam dünyasında birlik ve beraberlik duygusu/tutkusu yaratılmasına vesile olacaktır.

Şu anda stratejik açıdan önemli coğrafi konumlarda bulunan, çeşitli doğal kaynaklarla dolu ve nüfusu 1,6 milyardan fazla olan 57 Müslüman ülke bulunmaktadır. Ancak Müslüman ülkeler dağınık durumda ve Avrupa Birliği (AB) veya BRICS gibi diğer ekonomik bloklara benzer, sosyal ve ekonomik entegrasyonları için herhangi bir pakt/antlaşmaları yoktur. Müslüman ülkelerin, aralarındaki karşılıklı ticaret veya İslam dünyasında eğitimi teşvik etmenin diğer yolları ve araçları veya yoksulluğun azaltılması gibi ekonomik işbirliği stratejileri tasarlama konusundaki ekonomik potansiyelleri hakkında en yeni/geçerli bir belge yoktur. Bu amaçla, İİT'nin halihazırda mevcut olan platformu, görev tanımına yeni boyutlar eklenerek etkinleştirilebilir. İkinci seçenek ise İİT'ye tamamlayıcı bir kurum olarak İslam Ekonomik Birliği'nin (IEU) kurulmasıdır. Bu, farklı Müslüman ülkeler arasında hüküm süren siyasi farklılıklar nedeniyle zor bir görevdir. Ancak Müslümanların önümüzdeki dönemde önemli bir yer işgal etmesinin tek yolu budur. Bu aşamalı bir şekilde başarılabilir. İlk olarak, İslami ideoloji için entelektüel bir rekabet avantajı elde etmek için İslam'ın Yönetişim ve Ekonomik modellerinin geçerliliğini ve etkinliğini kanıtlamalı, ardından Müslüman dünyasının ekonomik potansiyelini değerlendirmek için araştırmalar yapmalıyız. Bu tür belgelerin ve işbirliği stratejilerinin yayınlanması, Müslüman kardeşliğinin güvenlik ve emniyet için işbirliğine giden bir duyarlılık yaratabilir.

Anahtar Kelimeler: İslam Birliği, İslam Ekonomik Birliği, Güvenlik, İşbirliği, İİT.

1. Giriş

Pew Araştırma Merkezi raporuna göre, dünyadaki Müslümanların sayısı daha hızlı artıyor ve 2010'da 1,6 milyardan 2050'de 2,8 milyara çıkararak dünya nüfusunun yüzde 30'unu oluşturması muhtemeldir. 2022 yılı için toplam Müslüman nüfusun, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 24,9'unu oluşturan 1,98 milyar kişi olduğu tahmin edilmektedir¹. Tüm gelişmiş ülkelerdeki görünür mevcudiyete ek olarak, dünyada sadece stratejik açıdan önemli coğrafi konumlarda değil, aynı zamanda petrol, altın ve diğer mineraller de dahil olmak üzere çeşitli doğal kaynaklarla donatılmış 57 egemen Müslüman devlet bulunmaktadır. Diğer bir önemli demografik faktör, her yıl iş gücüne giren gençlerin sayısının artmasıdır. Böyle umut verici bir gerçeklik diğer dinler ve bölgeler için geçerli değildir. Bu kadar büyük insan sayısına rağmen, İslam dünyasının karşılıklı iş birliği, emniyet ve güvenlik için çok az düzenlemesi bulunmaktadır ve bu nedenle uluslararası siyasi ve ekonomik karar alma süreçlerinde yeri yoktur. Buna karşı, farklı uluslar ve bölgeler, yaklaşan küresel ortamdaki çıkarlarını korumak için kendilerini farklı anlaşmalara, paktlara ve bölgesel bloklara hizalamışlardır. 21. yüzyılın üçüncü on yılının farklı uluslar ve bölgeler arasında büyük konumsal değişimler getirmesi muhtemeldir. Bu durum, önümüzdeki dönemde Müslüman ülkelerin emniyet ve asayişlerini korumak için iş birliğini artırmaya yönelik politikaların ve girişimlerin oluşturulmasını garanti etmektedir.

2. Müslüman Dünyasının Mevcut Durumu

Müslümanların son beş yüz yıldır süregelen gerilemeleri, kendi aralarında bir nevi ümitsizlik ve İslam medeniyeti konusunda hayal kırıklığı yaratmıştır. 7. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar² 400 yıl Arap hakimiyetinde, ardından 14. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar 400 yıl daha büyük Osmanlı ve Moğol imparatorluklarının egemenliği altında dünyaya hükmeden İslam medeniyetinin gerçek yüzünü onlara göstererek, bilgide çok geri kalmış, adaletsiz toplumlarda yaşayan ve İslam'ın geçerliliğinden ve çağın akıl çağının gereklerine uygunluğundan şüphe duyan Müslümanların bu hüsrana ve hayal kırıklığını ortaya çıkarmaları gerekmektedir. İslam'ın Kayıp Cenneti'ne dair bu tür bir farkındalık, Müslüman gençlerin uyuşukluklarını gidermekle kalmayacak, aynı zamanda onlarda kaybettikleri şans ve şöhretini yeniden kazanma arzusunu ateşleyecek ve istenen iş birliğinin yolunu açacaktır. Yukarıda bahsedilen farkındalığın yaratılmasının iki sebepten dolayı bir sonuç vereceği kesindir. Birincisi, neredeyse tüm Müslüman ülkelerdeki eğitimli gençler zaten bunun bilincinde ve bu kıvılcımı alev

---

¹ <http://en.m.wikipedia.org>.

² Lombard, M. (1975), "The Golden Age of Islam".

dönüştürmek için küresel Müslüman liderliğin yönlendirmesini bekliyorlar. İkinci ve daha da önemlisi, Batı medeniyeti, 2002-03 Muhasebe Firmaları Skandalı³ ve ardından 2008 Küresel Mali Krizi ile kanıtlandığı üzere, 21. yüzyılın başından beri yorgunluk ve başarısızlık belirtileri gösteriyor. Yukarıdaki iki fiyasko, Kapitalizmin teorik temellerini büyük ölçüde sarsmıştır çünkü bunlar Wall Street'in⁴ kalbinde meydana geldi ve bunlar 21. yüzyılın bilgi çağında gerçekleştiğinden, Batılı iktisat uzmanların savunacak hiçbir savları kalmamıştır. Doksanların başında Komünizm çöktüğünde, Komünist dünya için de hemen hemen aynısı olmuştu. 21. yüzyılın akıl ve mantık tutkunları artık sürdürülebilir bir temelde barış ve refahı sağlayacak kadar güçlü bir ideolojinin arayışı içindedir. Ve İslami ideolojinin öne çıkıp bu boşluğu doldurmasının tam zamanıdır.

3. İslam'ın Gerçek Gücü

İran'ın mağlubiyetinden sonra, İran kraliyet ailesinin ileri gelen bir üyesi⁵ tutuklandı ve 7. yüzyılda Medine'de halife Ömer'in huzuruna çıkarıldı. Halife, İran imparatorluğu tarafından hiçbir zaman ciddiye alınmayan Araplara karşı yenilgilerinin nedenlerini sormuştur. Geçmişte ara sıra Arap ayaklanmalarına kolayca karşı koyardık ama bu sefer işler farklı diye sözlerine ekledi. Sizlerin ellerinde muhakkak ki yeni bir şey var, İran ve Roma'nın iki süper gücünü kazanmanıza yardımcı olan ayrı bir şey. Râşid halife haber verdi ki bu sefer iki şeyimiz daha var; Kur'an ve Muhammed (S.A.V). Bunlar, İslam'ın Müslümanlar arasında mevcut zamanın gerekliliklerine uygun bir şekilde yeniden canlandırılması ve derinleştirilmesi gereken iki gücüdür.

İslam, genellikle İnanç Çağı olarak adlandırılan 7. yüzyılda ortaya çıkmış ve uygulanmıştır. İslam, İnanç Çağı'nda vahyedilmiş olmasına rağmen, yakın zamana ve gelecek zamana uyumlu kalabilmesi için kendine has olan akıl ve mantığına sahiptir. 21. yüzyıl, kuşkusuz, tüm meselelerin mantık ve akılla tartışıldığı ve karara bağlandığı bir Akıl Çağıdır. Bu durum, Müslüman toplumların bizzat Muhammed (sav) tarafından 7. yüzyılda bizzat Medine'de uygulanan İslam'ın teori ve pratiğine gömülü akıl ve mantığı keşfetmelerini mümkün kılar. Bu sürekli uyumluluğun bir başka yönü de farklı renk, bölge ve ırktan insanları ortak inanç gücünde bir araya getiren İslam medeniyetinin çeşitliliği ve birliğidir. 21. yüzyıl insanlığı ise iyi yönetim ve refah temelli ekonomik sistem modelleri arayışı içindedir. Kuran, insan yaşamının geniş yelpazesini kapsayan bu insani rehberlik teorisini sadece iki kelime olan Namaz ve Zekat

---

³ https://en.wikipedia.org/wiki/Accounting_scandals.

⁴ Ahmed M.M, (2020) 7th Century Madina Economics, 2020 yılında Pakistan'da yayınlanmıştır.

⁵ Pervez G A, Shahkar e Risaalat, Pakistan'da yayınlanmıştır.

ile sağlamıştır.⁶ İslam'ın insani rehberliğine ilişkin bu teori ve uygulama, İslam medeniyetinin çeşitliliği ve birliği ile birleştiğinde, Müslüman'ın çift yönlü amaçlar için kullanılabilir iki gerçek gücü bulunmaktadır. İlk olarak, adil bir küresel düzen tasarlamak için mevcut tartışmalarda İslam'a ideolojik rekabet avantajı sağlayacaktır. Bu ideolojik rekabet avantajının gücüyle, İslam medeniyetinin⁷ çeşitliliği ve birliği, Müslüman halklar ve ülkeler arasında emniyetleri ve güvenlikleri için iş birliği ve yardımlaşma yollarını açacak olan tek Müslüman kardeşliği kavramının teşvik edilmesinde etkili olacaktır.

4. Namaz ve Zekât Kavramı

İnsana rehberlik etmek için kutsal mesaj, Müslümanların kutsal kitabı olan Kur'an şeklinde doruğa ulaşana kadar farklı zamanlarda farklı peygamberler aracılığıyla diziler halinde nazil olmuştur. Genel olarak, tüm peygamberlerin tek tanrıcılığı savunduğunu biliyoruz - Tek Tanrı, Kadir-i Mutlak ve Her Şeye Gücü Yeten. Bu sadece inancı teşkil eder ancak insan hayatının sosyal, politik ve ekonomik yönleriyle ilgili ilahi rehberlik genellikle bilinmemektedir. Bunun için Kur'an, farklı yerlerde tekrar tekrar zikredilen iki sözcüğü (Namaz ve Zekât) kullanır ancak aynı sıra ile Namaz'ı esasen Zekât takip etmektedir. Kur'an-ı Kerim, diğer peygamberlerin de kendi zamanlarında Namaz ve Zekât kurumlarının oluşturulması için vaaz verdikleri gerçeğini açıklığa kavuşturmuştur. Kur'an-ı Kerim'in Meryem Suresi'nde⁸ Hz. İsa, kendisini peygamber yapan Allah'ın kulu olduğunu ve hayatı boyunca namaz ve zekât sistemini uygulayıp, takip edeceğini insanlara bildirmiştir. Aynı sûrenin devam eden ayetlerinde, aile fertlerinden namaz ve zekâtla amel etmelerini isteyen Hz. İsmail'den söz edilmektedir. Hud Suresi'nde⁹ kafirler, Şuayb Peygamber'e, namazlarının neden ticari işlerine karıştığını sordular. Yukarıda belirtilenlerden, ilahi mesajın başlangıcından bu yana başarılı ve etkili bir yaşam sürmek için iki sistemin (Namaz ve Zekât) kurulmasını talep ettiği sonucuna varılabilir. Kur'an'ın farklı sûrelerinde namaz ve zekâttan söz edilmiştir ancak diğer kabilelerin (Kureyş) muhalefeti nedeniyle bu konudaki çalışmalar Mekke'de gerçekleştirilememiştir. Medine'ye gerçekleştirilen hicretten sonra, Medine'nin daha geniş bir nüfusunun İslam'ı benimsemesi nedeniyle Müslüman bir toplumun oluşması kaçınılmaz hale gelmiştir. Hicret yolculuğu sırasında Kur'an-ı Kerim aynı mesajı Hac Suresi'nde açık ifadelerle tekrarlamıştır.¹⁰

---

⁶ Bu iki sözcük Kur'an'da tekrar tekrar zikredilmiştir ancak esasen Namaz'ın ardından Zekât'ın gelmesiyle aynı sırayla zikredilmiştir.

⁷ Iqbal A M, (2107) Diversity and Unity of Islamic Civilization, ABD'de yayınlanmıştır.

⁸ Meryem Suresi, (19:31).

⁹ Hud Suresi, (11:87).

¹⁰ Hac Suresi, (22:41).

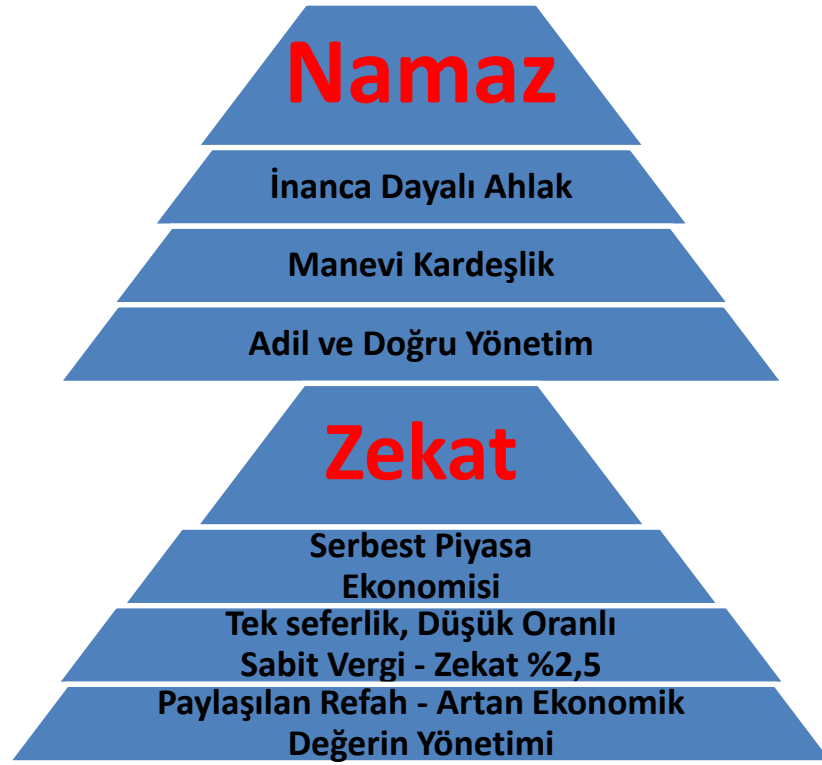
“Yeryüzündeki salih adamlarımıza yetki verdiğimiz zaman, onlar namazı ikame eder, zekatı ihya eder, olumsuzluğu önler.”

Muhammed, Medine'ye ulaştıktan sonra ilk yılında bu iki sistemi uygulamaya sokmuştur. Namaz sistemi üç bölümden oluşmaktaydı. Mekke'den hicret eden Müslümanlar ile zenginlerin fakirlere yardım ettiği Medineliler arasında iman (mescit) ile başlayan manevi kardeşlik ve birlik ilişkisi, ırk, din ve mezhep gözetmeksizin tüm Medine toplumunu tek bir millet (ümme) haline getiren Medine Antlaşması ile sona ermiştir. Meesaaq-e Medine olarak bilinen, devletin üzerinde anlaşmaya vardığı, belgelediği ve bir anayasa gibi takip edilmesi gereken siyasi sistemiydi.¹¹ Böylece yukarıda anlatılan Namaz sistemi, bireyleri ekonomik girişim için iş yerine girme konusunda olumlu bir zihniyete sokmuştur.

Zekât, Medine devletinin bütün iktisadi faaliyetlerini kapsamaktaydı. Her koşulda piyasanın arz ve talep güçlerine göre fiyatların belirlendiği kabul edilebilir alanlarda serbest ekonomik girişimden oluşuyordu. Zekât olarak bilinen yüzde 2,5 sabit oranlı yıllık tek düşük vergi dışında ticarete vergi yoktu. Namaz sisteminden kaynaklanan olumlu düşünce tarzı, zenginleri zor kazanılan gelirlerini ekonomik mücadelede geride kalan insanlar için mutlu bir şekilde harcamaya motive etmiştir. Böylece, ekonomik fırsatlara eşit erişim ve buna eşlik eden ortak refah ile kifayetsiz bir toplum ortaya çıkmıştır. Salat ve Zekâtın özeti diyagram şeklinde gösterilebilir.

---

¹¹ www.drhamidullah.com.

Genellikle Namaz ve Zekât, Müslüman topluluklarda dua ve sadaka olarak kabul edilir. Şimdi Namazın belirleyicilerinden bahsetmek istiyoruz.

a. İnanca Dayalı Ahlak

İslam'a iman, bir müminin kendisi ve toplumun diğer bireyleri hakkındaki genel düşüncesini oluşturan inançların bir birleşimidir. Bireye, Yaratıcısına ve diğer varlıklara karşı hak ve görevlerini anlatır. Sonuç olarak, ekonomik ve ekonomik olmayan tüm konularda kişiler arası ilişkiler için kılavuz sağlayan bir ahlak ortaya çıkar. Örneğin, sempati duyguları, taahhütleri yerine getirme ve ilişkilerde adalet vb. hepsi bir kişinin imanından gelir. Bu, bireyin eylemlerini inancı doğrultusunda tutan pozitifliğin teorik anlamdaki temelidir. Toplumdaki insan ilişkileri ve mücadelesine ilişkin fikir ve algıların temellerini atması açısından çok önemli bir aşamadır. İman ne kadar güçlü olursa, olumlu eylemler de o kadar güçlü olacaktır.

b. Manevi Kardeşlik

İrk, renk ve bölge gözetmeksizin tüm müminler iman sayesinde tek bir ümmet haline gelirler. Sonuç olarak, manevi bir kardeşlik toplumunda güçlü kökler alır ve bu da toplumun varlıklı kesimleri arasında başı dertte olan insanlara yardım ve iş birliği için güçlü bir tutku oluşturur. İrk, renk veya dile dayalı başka kardeşlik biçimleri de vardır ancak bunlar dar ve taraflı oldukları için o kadar etkili değildirler. Örneğin, böyle bir birlik ırk, renk veya bölge temelinde oluşturulursa doğal olarak ayrımcılığa ve adaletsizliğe yol açacaktır. Hz. Muhammed'in (sav)

Mekke'den göç eden Müslümanlar ile zenginlerin evsiz ve işsiz kalanlara yardım ettiği yerel Medine Müslümanları arasında kurduğu manevi kardeşliğin harika bir örneğini görüyoruz. Aslında bu, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) göç anında uyguladığı kriz yönetimi yaklaşımı ve gelecekte bu tür diğer felaketlerin üstesinden gelmek için bir dersti. Kısacası, manevi kardeşlik, ilişkilerde saygı ve adalet için toplum üyeleri arasında güçlü bir pozitif zihniyeti teşvik eder. Bu, hükümetin herhangi bir müdahalesine veya mevzuatına ihtiyaç duymayan bir toplumun ahlaki yönüdür. Ahlaki yönü ne kadar güçlü olursa, kapsayıcı toplum o kadar mutlu ve memnun olacaktır ve bunun tersi de mümkündür.

c. Adil ve Doğru Yönetim

Namazın üçüncü kısmı, inanç, ırk ve renk ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşları için adaletli ve dürüst olan devlet kurumu ile ilgilidir. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu yüzden Medine'ye gelişinden kısa bir süre sonra Medine Antlaşması'nın imzalanmasını organize etmiştir. Bu anlaşma, Medine'nin tüm kabilelerini tek bir ümmet olarak ilan ettiği ve köleleştirilmişler de dahil olmak üzere toplumun alt ve üst tabakasından herkesin ekonomik fırsatlara ve adalete eşit erişimini garanti ettiği için inancın ötesine geçmiştir. Bu antlaşma, 7. yüzyıl Medine'sini, farklı inanç ve kabilelere mensup vatandaşların kanun önünde eşit hale geldiği kozmopolit bir devlet haline getirmiştir. Burada Hz. Muhammed (s.a.v.), hükümdar ve ailesi için asgari ayrıcalıklar ve öncelikler kavramını vermiş ve böylece Medine'nin hükümdarı olarak daha yüksek bir alçakgönüllülük sergilemiştir. Şüphesiz, insanlık tarihinde Medine devletinin soygunundan herhangi bir maaş almayan tek hükümdardır. Son derece saygın ve onurlu bir hükümdar olmasına rağmen, o ve eşleri, günümüz yöneticilerine büyük bir örnek olması gereken, Medine'nin sıradan halkı ile neredeyse aynı şartlarda yaşamışlardır. Modern çağda namaz, inanç temelli ahlaktan başlayan, toplum fertleri arasında manevi kardeşlik olarak adlandırılacak bağlılık duygularını teşvik eden ve devlet kurumunun kurulmasıyla sona eren ekonomik olmayan bir düzenleme olarak yorumlanabilir. Ekonomik faaliyetin yürütülmesine ilişkin yönergeler de Namazdan gelir.

Zekât

Zekât tüm ekonomik sistemi temsil eder; insanlar piyasada çalışacak ve ne kadar çok kazanırlarsa kazansınlar, yıllık %2,5 vergi oranında zekat ödemekle yükümlü hale geleceklerdir. Müslüman dünyasında insanlar, büyük bir soruyu gündeme getiren İslami ekonomik sistem hakkında bilgi sahibi değildirler. İnsani rehberlik için kutsal mesaj ekonomik ideolojiden nasıl yoksun olabilir ki? Medine İktisadı olarak da adlandırılacak İslam iktisat

sistemi, Kur'an-ı Kerim'in kullandığı zekât kavramında saklıdır. İslam Ekonomik Sisteminin üç ana özelliğini aşağıdaki gibi üretmekteyiz:

a. Medine Ekonomisinin Pazar Yönelimi

F.A. Hayek'e göre, piyasaların gelişimi ve tanıtımı için hükümetlere ihtiyacı yoktur.¹² İslamiyet'ten önce, Arabistan'ın tamamında merkezi bir hükümet yoktu ancak ana şehirlerinde güçlü pazarlar vardı. Araplar, küresel ticaret yolculukları nedeniyle tüccar olarak biliniyorlardı. Ayrıca Hz. Muhammed (sav), peygamberliğini ilan etmeden önce, Kızıldeniz ve Doğu Akdeniz¹³ bölgesinde faaliyet gösteren, dürüst ve adil ticaret anlaşmalarıyla tanınan bir tüccardı. Bir gün, Şam'a yapılan bir ticaret yolculuğu sırasında, yiyecek tanelerinin bir kısmı yağmur nedeniyle ıslandı. Pazara vardığında, yaş gıda tahıllarını ayırdı ve bunları kuru gıda tahıllarından daha düşük fiyatlara sattı. Pazar halkı, nadiren rastlanan böylesi gerçek dürüstlüğü sergilenmesi karşısında şaşkına dönmüştür. Hz. Muhammed, Medine'de piyasanın arz tarafını ve talep tarafını reforme ederek piyasaya dayalı bir ekonomik sistem kurmak için devrim niteliğinde adımlar atmıştır.

- Yahudiler, üreticilerden / satıcılardan, onları şehrin kenar mahallelerinde karşılayarak ve durgun bir pazarın yanlış hikayelerini anlatarak, pazar dilinde bir tür engel olarak, pazar alımlarını yapma alışkanlığı içindeydiler. Tüm bu tür piyasa dışı işlemlere izin verilmemiştir.
- İnsanlar ayrıca pazara gitmeden daha düşük kaliteli malları daha yüksek kaliteli olanlarla değiştirirlerdi. Bu uygulama da yasaklanmıştır. İnsanlara önce kalitesiz malları pazarda satmaları, ardından kalitesiz malların satışından elde edilen parayla diğer malları satın almaları tavsiye edilmiştir.
- Bundan sonra günlük işlemlerde tek tip ve standartlaştırılmış ağırlıklar ve ölçüler kullanılmaya başlandı. Mekke tüccarları, ağırlıkların (altın ve gümüş) küresel tüccarlar olduğunun farkındayken, Medine ölçüleri biliniyordu. Ezeli düşmanlığa rağmen Medine'de kullanılmak üzere Mekke ağırlık ölçüleri kabul edilmiştir.

---

¹² Benedict Köhler'in Early Islam and Birth of Capitalism adlı kitabıyla bağlantılı konuşması, 2014.

¹³ Ortaçağ İslam Dünyasında Ticaret ve Mübadele: Encyclopedia of Society and Culture in the Medieval World ve Encyclopedia of Society and Culture in the Medieval World'den alınmış bir özet. New York: 2008.

Bu arz yönlü reformların amacı, ürünlerini satış için pazara getiren üreticilere ve satıcılara daha iyi bir getiri oranı sağlamaktı. Bundan sonra Hz. Muhammed, piyasanın talep tarafını düzeltmek için aşağıdaki önlemleri almıştır.

- Pazarın cami kadar kutsal ve önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu kavramın daha da derinleşmesi adına dürüst bir tüccarın statüsünü, dindarlar ve şehitler ile eşit tutmuştur.¹⁴
- İslam, ekonomide talep yaratan alıcılar için yumuşak köşe göstermektedir. Satıcıları, satıştan önce alıcıya malların avantajlarını ve dezavantajlarını belirtmekle yükümlü kılar - Kapitalizmdeki Alıcı Farkında Ol (Caveat Emptor)¹⁵ kavramına karşı bir Satıcı Farkında Ol kavramı. Satıcılardan, alıcı tarafından daha önce satın alınan herhangi bir ürünü mutlu bir şekilde iade etmeleri istendi
- İslami pazarın bir başka özelliği de en tıknaz bir Yahudi olan Ebu Rafah'ın Medine'nin dört pazarında fiyatları belirlediği Yahudi pazarlarına karşı, farklı mallar için kesin arz ve talep güçlerine göre çalışmasıydı.¹⁶ Medine'de fiyatlar önemli ölçüde arttığında ve insanlar Muhammed'den fiyatları sabitlemesini istediler. Hâkim uygulamalara göre, hükümdarlar bu gibi durumlarda keyfi olarak fiyatları belirlerdi, ancak Hz. Muhammed bunu yapmayı reddetmiştir. Benedict Koehler (2014), bu reddi temel alarak, Hz. Muhammed'i insanlığın ilk serbest piyasa ekonomisti olarak adlandırır.¹⁷ Tüm bu adımların arkasındaki güdü, piyasaya dayalı bir ekonomik sistemi devreye sokmaktı.

b. Tek seferlik Düşük Oranlı Sabit Vergi - Zekât

Hz. Muhammed ticaretten alınan her türlü vergiyi kaldırdığı için, ticaret kolaylığı nedeniyle Medine'deki Müslümanların çadır pazarı da oldukça popülerdi. Öncesinde, ürünlerini pazara satışa sunan çiftçiler/satıcılar üzerinde vergi vardı. Bunu daha önce tüketicilere artan fiyatlar şeklinde aktaran tüccarlar da vergilendirildi. Bu vergiden muaf girişim, pazarın tüm segmentleri için muhteşem sonuçlar getirmiştir. Artık piyasaya girişte sıfır vergi olduğu için, mal ve hizmet üreticileri vergisiz çadır pazarına gitmeyi tercih ettiler. Benzer şekilde, Yahudi pazarlarından tüccarlar ve müşteriler de iş yapma kolaylığı ve düşük fiyatlar nedeniyle çadır pazarına yönelmişlerdir. Zekât, ticaret ve

¹⁴ Hemen hemen tüm Hadis kitaplarında alıntılanan ünlü bir hadistir.

¹⁵ Caveat Emptor, bir satın alma yapılmadan önce malların uygunluğunu ve kalitesini kontrol etmekten yalnızca alıcının sorumlu olduğu ilkesine dayanmaktadır.

¹⁶ Ahmed M.M, (2022) 7th Century Madina Economics, Urdu Versiyonu Pakistan'da yayınlanmıştır.

¹⁷ Koehler, B., (2014) "Early Islam and the Birth of Capitalism", Lexington Books.

diğer yerel ticari faaliyetlerden elde edilen gelir üzerinden alınan yüzde 2,5'lik tek seferlik düşük oranlı sabit vergidir. Tarımsal üretimden alınan diğer vergi olan aşar, sulama türüne göre yüzde 10 ile 20 arasında değişiyor. Acil durumlarda geçici olarak başka vergiler de konulabilir. Bazı âlimler, zekât oranının da artırılabilirliği görüşündedirler.¹⁸

Günümüzün çok vergili ortamında, iç ticaret ve işletme üzerinden alınan iki verginin varlığında hükümetin nasıl yönetileceği önemli bir soru olarak akla gelmektedir. Aslında Zekât, içinde bulunulan yılın geliri ve önceki yıllardan elde edilen gelir dahil olmak üzere toplam servet üzerinden alınan bir vergidir. Ayrıca, altın ve diğer değerli metalleri de kapsamaktadır. Esasen hükümete yatırılacak olan bu vergi, hükümet kurumunu toplumun daha zayıf kesimleri ve altyapı geliştirme ile ilgili projelerde büyük harcama yapan bir kurum getirmektedir. Böylece, ticaret / işletme üzerindeki sıfır vergiye rağmen, harcamalarını finanse etmek için büyük miktarda para hükümete ulaşmaktadır.

Kapitalizm altındaki mevcut vergilendirme politikası paradoksal bir durumu temsil etmektedir. Birincisi, fakir insanlar, nihayetinde fiyatın bir parçası haline gelen bu tür gizli vergiler şeklinde günlük satın alımlarında büyük miktarlarda para ödemek zorunda kalmaktadır. İkincisi, fakir halk adına ağır ödeme bedelleri ödenerek başlatılan bir dizi para transferi programı onlara tam olarak ulaşmamaktadır. Ticaretten/işletmeden vergiler kaldırılırsa, yoksul insanlar bundan doğrudan yararlanacaklardır çünkü gelirlerinde herhangi bir artış olmaksızın yoksullukları oldukça azalacaktır. 2007-2008 sub-prime mortgage krizinden sonra, Batı ekonomisi çevrelerinde Kapitalizmin ekonomik hastalıklarını iyileştirme tartışmaları yapılmaktadır. Thomas Piketty,¹⁹ "21. Yüzyılda Sermaye" adlı ünlü kitabında sermaye üzerinden daha yüksek vergi fikrini aktarmıştır. Bill Gates, tüketim vergisi talep ediyor çünkü sermayeyi vergilendirmek işletmeler için ters tepebilir. Arz yanlı iktisatçılar vergilerin düşürülmesi için yaygara koparıyorlar çünkü (onların görüşüne göre) ekonomik faaliyet, artan vergilendirme nedeniyle azalıyor ve bu durum da yatırımı azalmasına sebep oluyor. On dördüncü yüzyıl Müslüman iktisatçısı ve bilgini İbn Haldun da vergi oranı ne kadar yüksekse vergi gelirinin o kadar az toplanacağını ve bunun tersinin de geçerli olduğunu söylemişti.²⁰ 1400 yıl önce

---

¹⁸ www.drhamidullah.com.

¹⁹ Piketty, T., (2014), "CAPITAL IN THE TWENTY-FIRST CENTURY", Harvard University Press CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS LONDRA, İNGİLTERE.

²⁰ Ahmed M.M, (2020) 7th Century Madina Economics, Pakistan'da yayınlanmıştır.

İslam'ın pazarda mal alım/satımını herhangi bir vergiden muaf tutarak yoksulluğun azaltılması ve iş yapma kolaylığı sağlayan etkili bir mekanizmaya sahip olması büyük bir sürprizdir.

c. Paylaşılan Refah - Artan Değerin Yönetimi

Bir ekonomik sistem, ekonomik büyümenin meyvelerini toplumun tüm kesimleri arasında doğru bir şekilde dağıtmak için yerleşik bir mekanizmaya sahip olmak zorundadır, böylece ortak refah ortaya çıkartılacaktır. Üç farklı ekonomik sistem bu önemli konuya farklı şekilde yaklaşmaktadır. İki nedenden dolayı, Kapitalizm ortak bir refaha ulaşma kabiliyetine sahip değildir. Birincisi, üretim yanlısı tarafına rağmen, ekonomik büyümenin meyvelerinin makul bir dağılım mekanizmasına sahip değildir. İkincisi, faiz altında çalışması, zenginliğin sefil bir yaşam süren deniz yoksulu bir insanla çevrili birkaç elde toplanmasıyla sonuçlanır. Bu, Kapitalizm tarihinde iki kez, Sanayi Devrimi'nden sonra 19. yüzyılda ve ikincisi 2008 krizinde büyük ölçüde gerçekleşmiştir. Son dönemde Batı'nın oldukça gelişmiş ekonomilerinde görülen “yüzde bir ve yüzde 99” haykırışı da yukarıdaki gözleme destek olur niteliktedir.²¹ Komünizm cesur bir girişimde bulundu fakat başarılı olamadı. Komünist Rusya'da üretim ilk yıllarda katlanarak artmıştır ancak bu hızlanma sürdürülememiştir. Bu durum, büyük ölçüde, özel mülkiyet kavramının kabul edilmemesinden ve birlikte ele alındığında, gıda ve barınak garantili ücretsiz mevcudiyet nedeniyle işçi sınıfından çalışma motivasyonunu alan etik ve ahlak eksikliğinden kaynaklanıyordu.

Medine Ekonomisi, faiz yasağı nedeniyle, mevcut tüm kaynakların farklı mal ve hizmetlerin üretimi için reel sektöre yönlendirilmesi nedeniyle güçlü bir üretim eğilimine sahiptir. İnanç temelli ahlak ve kardeşlik duyguları, yoksul yanlısı hükümetle birleştiğinde, ekonomik büyümenin meyvelerini toplumun her kesimine makul bir şekilde dağıtmaya yardımcı olur. Bu nedenle Medineli tüccarlar, ekonomik mücadelede geride kalanlara ne kadar harcamaları gerektiğini defalarca kez Hz. Muhammed'e sormuşlardı. İnsanlık tarihinde kesinlikle daha önce hiç sorulmayan bu soru, Kuran'ın insanlara ihtiyaçlarından fazlasını²² başkaları için harcamalarını tavsiye etmesiyle yanıt bulmuştur. Şaşırtıcı bir şekilde, Kur'an 7. yüzyılda artı değerden/gelirden bahsetmiş ve bunun çözümünü de, kendi ihtiyaçlarınızı karşıladıktan sonra elde ettiğiniz geliri mutlu bir şekilde başkaları için harcamaktan bahsetmiştir. Bu Kur'ânî hükmün güzelliği, kişinin kendi ihtiyaç/gereksinimlerini değerlendirme kararının Komünizm'de olduğu gibi devlet

---

²¹ 2008 Küresel Mali Krizi'nden sonra, Wall Street'i İşgal Et Hareketi'nin sloganlarının da gösterdiği gibi, gelir eşitsizliğinin artması nedeniyle Batılıların inancı büyük ölçüde sarsılmıştır.

²² Bakara Suresi, (2:219).

tarafından değil, bizzat şahıslar tarafından verilmesinde yatmaktadır. Bu nedenle, günümüzde, 21. yüzyıl insanlığının uzun zamandır el üstünde tuttuğu arzu olan ortak refahı sağlama kabiliyetine sahip olan sadece Medine Ekonomisidir.

5. İş Birliği, Emniyet ve Güvenlik Stratejileri

Muhtelif Müslüman ülkeler arasındaki mevcut farklılıklar göz önüne alındığında, Müslümanları birleştirme hedefi zorlu bir görev halini almaktadır. Bu nedenle, iş birliği ve yardımlaşma ortamının oluşturulabilmesi için İslam dünyasının güçlerinin artırılmasından başlanmalıdır. Bunun için, aşağıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, etkili uygulama için güçlü kurumsal düzenlemelerle birlikte kısa vadeli ve uzun vadeli hedeflere sahip üç yönlü bir stratejiye ihtiyacımız bulunmaktadır:

A. İslam'ın Gerçek Yüzü Hakkında Farkındalık

Bu akıl çağında, Kuran'ın namaz ve zekât sistemi hakkında farkındalığın teşvik edilmesi hem Müslümanlar hem de gayrimüslimler olmak üzere 21. yüzyılın eğitimli gençlerine İslam'ın teori ve pratiğinin geçerliliği ve faydası hakkında güçlü bir mesaj sağlayacaktır. Bu konuda aşağıdaki eylemlerin hayata geçirilmesi elzemdir.

- (i) Yukarıda Namaz ve Zekât başlığı altında gösterilen insan hayatının tüm yönlerini kapsayan farklı modellerden oluşan kapsamlı bir özet hazırlanabilir ve farklı derece programlarının müfredatlarının bir parçası haline getirilebilir ve Müslüman ülkelerin kolej ve üniversitelerinde okutulabilir.
- (ii) 2010 yılında, Dünya Ekonomik Forumu Başkanı, farklı dinlerden, sorunlu ekonomik sistemlerini reforme etmek için yardım talep etmişti ⁽²³⁾. Medine Ekonomi, üretim sürecinde yaratılan artı değeri yöneterek kapsayıcı bir toplum mesajını yüksek sesle ortaya koymaktadır. Bu mesajın, özellikle Binyıl Kalkınma Hedeflerine (BKH) ulaşma hususunda, küresel ekonomik forumlarda, inançlar arası diyaloglarda ve Birleşmiş Milletler programlarında sunulması gerekmektedir.
- (iii) Bu modellerin periyodik dersleri, çeşitli Müslüman ülkelerden yüksek öğrenim görmekte olan öğrenciler davet edilerek farklı yerlerde düzenlenebilir. Eğitimli Müslüman gençlerin bu şekilde ağ oluşturması, aralarında iş birliği ve ortak çalışma için kapılar açacaktır.

B. Müslüman Ülkelerin Ekonomik Potansiyellerinin Değerlendirilmesi

Şu anda, farklı Müslüman ülkelerin ekonomik potansiyeli hakkında güvenilir / sertifikalı çalışmalar mevcut değildir. Aşağıdaki gibi önemli politika eylemlerinin başlatılabilmesi için

üretim kapasiteleri, maden zenginlikleri, ihracat/ithalat ve diğer ilgili ekonomik göstergelere modern ve tek tip formatlarda özel önem verilerek her bir Müslüman ülkenin ekonomik profilinin hazırlanmasına şiddetle ihtiyaç vardır:

- (i) Müslüman ülkeler arasında karşı ticaret olanaklarının belirlenmesi.
- (ii) Ekonominin farklı alanlarında Lider Ülke kavramını keşfetmek. Belirli ekonomik alanlarda başarılı olan Müslüman ülkeler, o alanda geride kalan ülkeler için Lider Ülke olarak çalışmalar gerçekleştirebilir. Örneğin, Malezya'daki üretim üssü, Türkiye'deki sağlık tesisleri ve Pakistan ve Bangladeş'teki tekstil sektörü, diğer Müslüman ülkeler için trend belirleyici ve hız belirleyici olarak faaliyet gösterebilir.
- (iii) Bu çalışmanın temelinde, farklı Müslüman ülkelere, diğer Gayrimüslim ülkelerdeki mevcut ve gelecek ekonomik fırsatlar hakkında tavsiyelerde bulunulabilir. Ayrıca, imtiyazlı ticaret ve pazarlara erişim için ekonomik düzenlemeler, ihracat veya ithalatın büyük bir kısmının Müslüman ülkeler tarafından yapıldığı Müslüman olmayan ülkelerle imzalanabilir.

C. Uygun Kurumsal Düzenlemeler

Merkezi Cidde, Suudi Arabistan'da bulunan ve New York, Cenevre, Brüksel, Irak, Afganistan ve Endonezya'da bölge ofisleri bulunan İslam İş birliği Teşkilatı (İİT), dünyanın çeşitli insanları arasında dinler arası diyalog yoluyla barışı, güvenliği ve uyumu teşvik etme ruhuyla Müslümanların çıkarlarını koruyan İslam dünyasının tek platformudur. İİT'nin işleyişini kolaylaştırmak amacıyla aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- (i) Her kıta için bölgesel ofislere sahip olan İİT için Aşağıdan Yukarıya organizasyon yapısına ihtiyaç vardır; örneğin Asya Bölümü, Afrika Bölümü, Avrupa Bölümü vb. Bu bölümler, İİT'nin genel merkezi ile irtibat ve iş birliği içinde çalışacaktır. Bu durum, yalnızca geniş tabanlı üye ülke katılımını sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda İİT genel merkezine herhangi bir bölgesel sorun hakkında daha iyi bilgi ve geri bildirim sağlayacaktır.
- (ii) Geçmişte Pakistan, İran ve Türkiye arasında Bölgesel Kalkınma İş birliği (RCD) anlaşması vardı, ancak çeşitli nedenlerle başarılı bir şekilde faaliyet göstermemiştir. Bu anlaşmanın uygulanabilir hale getirilmesi gerekiyor ve bölgedeki diğer bazı Müslüman ülkeler de dahil edilebilir. Bu tür anlaşmalar diğer bölgelerdeki Müslüman ülkeler arasında da imzalanabilir. İİT'nin bölgesel bölümlerine/ofislerine, bu tür iş birliklerini bir Başarı Öyküsü haline getirmek için gözlemlenebilir, metodlar ve araçlar bulma görevi verilebilir.
- (iii) İKT bölge ofisleri, bölgelerindeki ülkelere Yetenek Avı görevi edinebilirler. Bu Yetenek Avı programı, üye ülkelerdeki kronik sorunları iyileştirmek için yenilikçi

fikirlerin Fikir Savaşlarını ve seçilen yenilikçi fikirlerin uygulanması için sağlanan mali yardımı içermektedir. Ayrıca, kendi yetki alanlarındaki bireylerin/kurumların sergilemiş oldukları üst düzey performansa göre öne çıkarmalı ve türlere en iyi performans gösterenlere ödüller vermelidir. Bu tür etkinliklerin diğer bölgelerle paylaşılması, en iyi performans için rekabet tutkusunu ateşleyebilir.

6. Sonuç

Yukarıdaki üç kollu stratejinin uygulanması için, kısa vadeli ve uzun vadeli hedefleri olan kapsamlı bir planlama gereklidir. Bu konudaki ana engel alanı, doğası gereği büyük ölçüde siyasidir. Bu nedenle, başlangıçta muhalefetten kaçınmak için başlangıcında büyük özen gösterilmesi gerekmektedir. Stratejinin ilk bölümünden başlamalıyız, İslam'ın gerçek yüzü olan Namaz ve Zekât kavramının yanı sıra İslam medeniyetinin çeşitliliği ve birliği hakkında farkındalığın teşvik edilmesi. Türkiye, kendi seçtiği Müslüman ülkelerle istişare ve iş birliği içinde bu fikri çalışmaları başlatabilir. Bu, müfredatın bir parçası haline getirilerek, farklı ülkelere gelen Müslüman öğrenciler için konferanslar düzenleyerek, dinler arası diyalog ve küresel forumlarda tartışmalar düzenleyerek ideoloji cephesinde yapılacak çalışmadır. Bunun herhangi bir taraftan itiraz alması muhtemel değildir. 2023'te aktif olarak başlanırsa, 2025 yılına kadar olgunlaşması ve sonuç vermesi muhtemeldir.

Müslüman ülkelerin ekonomik potansiyellerinin değerlendirilmesine yönelik ilk etap çalışmaları 2024 yılına kadar tamamlanabilir ve 2025 yılında ikinci faza geçilebilir. Gerekirse, bu amaçla İİT'nin görev yönergesi altında bir yan kuruluş oluşturulabilir. İİT'nin farklı bölümler halinde ve önerilen diğer faaliyetler için yeniden düzenlenmesi de bu dönemde başlatılabilir. İlk aşamada, İİT, kurucu üye ülkelerin sorunlarına karşı daha kabiliyetli ve duyarlı hale getirilmelidir ve İİT'nin çalışmasında bölgesel boyutlar kavramı kademeli olarak tanıtılabilir. Her iki girişimin de 2030 yılına kadar olgunlaşması muhtemeldir.

21. yüzyılın üçüncü on yılının son yıllarında (2027-28), Müslüman ülkeler arasında bir İslami Ekonomik Birlik (İEB) fikri ele alınabilir. O zamana kadar süper güç olan ülkelerin, bölgelerin ve grupların/blokların siyasi dünyadaki konumu, İslam dünyasının şimdi olduğundan çok daha iyi durumda olması gereken yerde çok daha net olacaktır. Üç çatallı stratejinin üzerinde çalışma daha erken olgunlaşırsa, İEB fikri 2025'ten sonra başlatılabilir. Bu büyük girişimin büyük hazırlıklar, güçlü irade ve sürekli takip aşamasından sonra başlatılması gerekiyor çünkü büyük bir muhalefet kısmen Müslüman ülkelerin kendi iç farklılıklarından ve en çok da Batı medeniyetinden kaynaklanıyor olabilir.

Notlar ve Kaynakça

1. <http://en.m.wikipedia.org>
2. Lombard, M. (1975), “The Golden Age of Islam”.
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Accounting_scandals
4. Ahmed M.M, (2020) 7th Century Madina Economics, 2020 yılında Pakistan’da yayınlanmıştır.
5. Pervez G A, Shahkar e Risaalat, Pakistan’da yayınlanmıştır.
6. Bu iki sözcük Kur'an'da tekrar tekrar zikredilmiştir ancak esasen Namaz'ın ardından Zekât'ın gelmesiyle aynı sırayla zikredilmiştir.
7. Iqbal A M, (2107) Diversity and Unity of Islamic Civilization, ABD’de yayınlanmıştır.
8. Meryem Suresi, (19:31)
9. Hud Suresi, (11:87)
10. Hac Suresi, (22:41)
11. www.drhamidullah.com
12. Benedict Köhler'in Early Islam and Birth of Capitalism adlı kitabıyla bağlantılı konuşması, 2014.
13. *Ortaçağ İslam Dünyasında Ticaret ve Mübadele: Encyclopedia of Society and Culture in the Medieval World ve Encyclopedia of Society and Culture in the Medieval World'den alınmış bir özet. New York: 2008*
14. A famous hadith quoted in almost all books of Hadith.
15. Caveat Emptor, bir satın alma yapılmadan önce malların uygunluğunu ve kalitesini kontrol etmekten yalnızca alıcının sorumlu olduğu ilkesine dayanmaktadır.
16. Ahmed M.M, (2022) 7th Century Madina Economics, Urdu Versiyonu Pakistan'da yayınlanmıştır.
17. Koehler, B., (2014) “Early Islam and the Birth of Capitalism”, Lexington Books.
18. www.drhamidullah.com
19. Piketty, T., (2014), “CAPITAL IN THE TWENTY-FIRST CENTURY”, Harvard University Press CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS LONDRA, İNGİLTERE.
20. Ahmed M.M, (2020) 7th Century Madina Economics, 2020 yılında Pakistan’da yayınlanmıştır.

21. 2008 Küresel Mali Krizi'nden sonra, Wall Street'i İşgal Et Hareketi'nin sloganlarının da gösterdiği gibi, gelir eşitsizliğinin artması nedeniyle Batılıların inancı büyük ölçüde sarsılmıştır.

22. Bakara Suresi, (2:219).

İSLAM ÜLKELERİ ADINA ASAYİŞ VE İÇ GÜVENLİK İÇİN ORTAK BİRİMİNİN KURULMASININ ÖNEMİ VE GEREKLİLİĞİ

Muhammet Taş / Türkiye
Araştırmacı, Veteriner Hekim
muhammet.s.tas@gmail.com

Özet

Osmanlı imparatorluğundan sonra baktığımızda dağılan İslam ülkelerinin yaşadıkları sorunlar terör, ekonomik ve toplumsal ayrıştırmalar ile sınırlı kalmamakla beraber genel itibariyle bu sorunlar Müslüman ülkeler için problemler meydana getirmektedir ve günümüzde dünyada gerçekleşen çatışmaların büyük bir bölümü İslam ülkelerinde yaşanmaktadır. Dünya nüfusunun beşte birinden fazlasını oluşturan ve bir buçuk milyardan fazla nüfusu ile kendi arasındaki birliği Osmanlı imparatorluğu döneminden sonra tekrar kuramaması ve İslam ülkelerinin başına gelen terör ve toplumsal ayrıştırmalara karşı savunmada eksiklikler meydana getirmektedir. Günümüzde bunun çözümlerinden birisi de bu konuda İslam ülkelerini kapsayan ve hatta dünyayı kapsayacak olan İslam ülkeleri arasında ortak bir asayiş ve iç güvenlik teşkilatının kurulması önem arz etmektedir. Günümüze baktığımızda ABD, Rusya, Çin ve Batılı emperyalist devletler başta olmak üzere İslam ülkelerine egemen olmak ve buralardaki nüfuz alanını artırmak için çeşitli çabaları, terörist eylemlerin oluşmasına ve iç karışıklıkların artmasına genel itibariyle orta doğuda bölgesel çatışmaların ortaya çıkması için gerekli koşulların oluşmasına katkı sağlamaktadır. İslam ülkelerinde din üzerinden toplumsal ayrıştırmaların ve terörizm faaliyetlerini sona erdirmek için İslam ülkeleri arasında asayiş birimlerinin faktörlere bağlı olarak yaşanan hızlı değişimler ve bu değişimlere gecikmeden zamanında cevap verebilecek ortak birimin kurulması önem arz etmektedir ve bu birimin kurulması İslam ülkeleri adına aynı veya benzer faaliyetlere karşı tekrar aynı hatalara düşmeden çözümlenebilmesi ve bertaraf edilmesinde yararlı olabilir. Ortak asayiş ve iç güvenlik biriminin İslam dünyasındaki örnekleri yine baktığımızda İslam ülkelerinin kadim tarihlerinde karşımıza çıkacaktır.

“Allah’a ve Resülü’ne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Sabırlı olun. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.” (Enfal, 8/46)

Ayette belirtildiği üzere İslam ülkeleri arasında yeni iç güvenlik ve asayiş biriminin kurulması İslam ülkelerinin tekrar değerlerine, birliğine dönmesi ve sabırlı olması ile mümkün olabilir.

Anahtar Kelimeler: İslam Ülkeleri, Ortak Asayiş Birimi, Osmanlı Dönemi, Ortadoğu.

1. Giriş

Günümüzde Müslümanlar kültürel ve toplumsal çeşitli siyasi ayrıştırmalar ile yaşamaktadırlar. İçinde buldukları bu ayrışmalar, İslam dünyasının bir araya gelerek Müslümanların karşı karşıya olduğu sorunlara karşı ortak bir tepkinin ve güvenlik biriminin oluşamayışını tetiklemiştir.

İslam ülkelerinin emperyalist güçler ve onların İslam ülkelerindeki görevlileri tarafından benimsenen ayrıştırma siyaseti ortak bir dış politika ve güvenlik birimi oluşturmayı engellemiştir.

Günümüzde bu tarz eylemler Rusya, ABD, Çin ve çeşitli emperyalist devletler ile İslam ülkeleri üzerindeki nüfuz alanını arttırmak için devam etmektedir. Bundan dolayı İslam dünyasının tekrar Osmanlı imparatorluğunda olduğu gibi birlik ve beraberlik anlayışına dönmesi ve ortak bir iç güvenlik ve asayiş biriminin kurulması önem ile gerekmektedir.

Osmanlı imparatorluğundan sonra hilafet dağıtılmasıyla İslam dünyası toplanma noktasını kaybetti ve birinci dünya savaşından sonra çeşitli emperyalist güçler tarafından ekonomik, toplumsal terör oluşumları ve Müslüman ülkelerde bağımsızlık yalanları ile Osmanlı imparatorluğuna karşı isyan ve ihanetler ile topraklar ve kaynaklar dolaylı veya direkt olarak Osmanlı imparatorluğundan sonra kurulan devletler üzerinden gasp edildi.

2. Osmanlı İmparatorluğunda Asayiş Biriminin Önemi ve Örnekleri

Osmanlı imparatorluğu 1299-1922 yılları arasında varlığını sürdürmüş egemen bir birleşik İslam devleti olmuştur ve yaklaşık olarak 1.800.000 km² toprağın güvenliğini sağlamıştır.

Kadı, Osmanlı imparatorluğunda kaza adı verilen yerleşim yerlerine belli bir süre için merkezi yönetim tarafından atanmış, görev bölgesindeki şer'i ve idari yargıdan tek başına sorumlu olan ayrıca mülki idare amiri, yerel yönetici ve emniyet müdürlüğü görevlerini yerine getiren bir kamu görevlisidir.

Kadılarının doğrudan ve bizzat ilgilendiği konular adli içerikli konulardır. Diğer görevlerdeki işlevleri doğrudan işi yapmak yerine işlemleri denetlemektir. Kadılar, bir hukuk adamı olarak bağımsız ve padişahın mutlak yetkisine sahip vekili idiler. Görev yaptıkları bölgede hiçbir makamdan emir almadan tamamen bağımsız biçimde hareket etmekle birlikte yalnızca padişaha ve Divan'a karşı sorumlu idiler. Şer'i hukuku uygulamakla yükümlü oldukları için

merkezi hükûmet memuru olduğu kadar ahalinin de devlet karşısındaki temsilcisi ve sözcüsü durumunda idiler. ¹

Bir olay ve şikâyet halinde diğer kadılar tarafından teftiş edilmekteydiler. İncelenmesi gereken yolsuzlukları tahkik ve teftişle görevli toprak kadılığı denen seyyar kadılıklar da mevcuttu. ²

Kadılık, Osmanlı Devleti'nde belli başlı başına bir meslek olarak görülmüş; medrese tahsili olan ve hukuk bilgisi olan kişiler kadı olmuştur.

Kadı adayları, büyük bir merkezdeki kadı mahkemesinde en az beşer kişi olmak üzere stajyer olarak görevlendirilirdi. Üç-beş yıl staj yaptıktan sonra kadı adayları İstanbul'a gelip bir sene mülâzemet (asistanlık) ile vakit geçirir ve daha sonra alt kademedeki kazalardan birinin kadılığına tayin edilirdi. Kadıların tayin, azil ve nakil işlemleri Anadolu ve Rumeli kazaskerlikleri tarafından yapılırdı. Her yeni hükümdarın cülusundan sonra kadıların görevlerinin yeniden tayin ve tasdiki gerekliydi. ³

Kadılar, görev yaptıkları kaza birimlerinde padişah adına hem mülki amirliği, hem belediye başkanlığı hem de hâkimlik makamını temsil etmekteydiler. Kadıların doğrudan ve bizzat ilgilendiği konular adli içerikli konulardı. Diğer görevlerde doğrudan işi yapmak yerine işlemleri denetleyen bir kişi olarak görev yapmışlardır.

3. Adli Görevleri

Kadılar görev yaptıkları yöredeki şer'i mahkemelerde pek çok konuda davaya bakmakla görevliydi; nikâh, izdivaç, miras bölüştürme, yetim ve mal-i gâibin muhafazası, vasi tayin ve azli, vasiyetlerin ve vakıfların hükümlerine riayet edilmesinin nezareti, cürüm ve cinayet ve sair bütün davalara şer'i mahkemelerde kadılar bakmakta ve Hanefi mezhebine göre hüküm vermekteydiler. Kadılar davaları camilerde görmekteydi.

---

¹ Bozatatay, Şeniz Anbarlı; Demir, Konur Alp. "Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık: Kurumsal Bir Değerlendirme",

<https://web.archive.org/web/20170627130641/http://dergipark.ulakbim.gov.tr/makusobed/article/view/1098000890/1098000699>, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 10, 2014 Haziran. 13 Eylül 2022 tarihinde kaynağından,

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/makusobed/article/view/1098000890/1098000699> arşivlendi. Erişim Tarihi: 13 Eylül 2022.

² Ortaylı, İlber. "Osmanlı Devleti'nde Kadı" (PDF). *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 24, Yıl 2001. 27 Haziran 2017 tarihinde kaynağından arşivlendi (PDF). Erişim Tarihi: 08 Eylül 2022.

³ Ortaylı, İlber. "Osmanlı Devleti'nde Kadı", https://www.academia.edu/6571141/%C4%B0lber_Ortayl%C4%B1_Osmanl%C4%B1_Devletinde_Kad%C4%B1, Turhan Kitabevi, Ankara, 1994. 9 Aralık 2016 tarihinde kaynağından arşivlendi, https://web.archive.org/web/20161209203848/http://www.academia.edu/6571141/%C4%B0lber_Ortayl%C4%B1_Osmanl%C4%B1_Devletinde_Kad%C4%B1. Erişim Tarihi: 08 Eylül 2022.

Kadı görev yaptığı bölgede noter olarak da hizmet vermiştir. Noterlik hizmeti kapsamındaki görevleri vakfiye düzenleme, varis atama, alacak verecek senetleri yapmak, yetim mallarının nasıl idare edileceğini belirleme, tapu kayıtlarını düzenlemek, evlenme, boşanma gibi görevlerdir.

4. İdari ve Belediye Görevleri

Kadının başlıca idari görevleri şunlardır:

- Şehrin yönetimini ve asayişini sağlamak,
- Esnaf loncalarının denetimi,
- Üretimin ve pazar yerlerinin kontrolü,
- Cami, vakıf ve okul yönetimlerinin denetlenmesi,
- Şehrin imar düzeninin sağlanması.

Kadınların başlıca beledi görevleri şunlardır:

- Şehrin genel düzenini ve çevre temizliğini sağlamak,
- Pazar yerlerinin düzenli olarak kurulmasını temin etmek,
- Çarşı ve pazarlarda satılan ürünlerin fiyat kontrolünü yapmak,
- Esnafın ticari amaçla kullandığı ölçü aletlerinin kontrolünü yapmak,
- Bölgede gerekli olan imar ve düzenleme faaliyetlerini gerçekleştirmek,
- Halkın sürekli olarak ihtiyaç duyduğu temel maddelerin karaborsaya düşmesini önlemek,
- Düzeni sağlayabilmek için tembihlerde bulunmak ve gerekli gördüğü yerlerde tedbir ve yasaklar koymak,
- Emir ve yasalara uymayanlara gerekli cezaları vermek.

Yardımcıları geniş bir bölgede bütün davaları göremeyen kadının nâibleri vardı; nâibler kadının görevlerini kendi nahiyelerinde yerine getirirlerdi. Şehrin asayişini sağlamaktadır.

Emir ve yasaklara uymayanlara gerekli cezaları vermek için kadıya⁴ subaşı,⁵ asesbaşı,⁶ kalelerde dizdarlar⁷ gibi görevliler yardımcı olurdu. Kadı şehrin imar nizamını mimarbaşı ile birlikte sağlardı. Mahalle imamı, müftüler ve mahkeme kâtipleri de kadılara görevlerinde yardımcı olurdu.⁸

5. Derbent Teşkilatı

Kervanların güvenliğini sağlamak için, iskân politikasını kolaylaştırmak, ticaret, ulaşım ve seyahat açısından oldukça önemli olan bu yollar ve güzergâhlar, adeta ülkenin can damarlarını teşkil etmekteydi. Önemli ticaret yolları ve geçitler üzerinde kurulan derbentler, yol boyunca bir emniyet zinciri görevini yürütmekle birlikte, yeni alanlar derbentlerle ziraata açılmakta, bölgede kurulan köyler ve derbent mahallindeki yerleştirmeler ile iç iskân meselesi de çözüme kavuşturulmaktaydı.⁹

6. Ulusal Güvenlik Stratejisi (Amerika Birleşik Devletleri) Önemi ve Örnekleri

Ulusal Güvenlik Stratejisi (NSS), Amerika Birleşik Devletleri'nin yürütme organı¹⁰ tarafından periyodik olarak hazırlanan ve ulusal güvenlik endişelerini ve yönetimin bunlarla nasıl başa çıkmayı planladığını listeleyen bir belgedir. Belgenin yasal dayanağı Goldwater-Nichols Yasası¹¹ belirtilmiştir. Belge, içerik açısından özellikle geneldir ve uygulanması, Ulusal Askeri Strateji gibi destekleyici belgelerde sağlanan ayrıntılı rehberliğe dayanmaktadır.

Goldwater Nichols Yasası: 1986 Goldwater-Nichols Yasası uyarınca, Genelkurmay Başkanı ne bireysel ne de toplu olarak, komuta yetkisine sahip değildir. Emir komuta zinciri Başkan'dan

⁴ Ortaylı, İlber. "Osmanlı Devleti'nde Kadı",

https://www.academia.edu/6571141/%C4%B0lber_Ortayl%C4%B1_Osmanl%C4%B1_Devletinde_Kad%C4%B1, Turhan Kitabevi, Ankara, 1994. 9 Aralık 2016 tarihinde kaynağından arşivlendi.

https://web.archive.org/web/20161209203848/http://www.academia.edu/6571141/%C4%B0lber_Ortayl%C4%B1_Osmanl%C4%B1_Devletinde_Kad%C4%B1, Erişim Tarihi: 14 Eylül 2022.

⁵ Mücteba İlgürel, "İslam Ansiklopedisi", 25 Eylül 2022 tarihinde. Subaşı, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/subasi>, Erişim Tarihi: 14 Eylül 2022.

⁶ Yeniçeri: ağa bölüklerinden birini teşkil eden aseslerin âmiri.

⁷ Eftal Şükrü Batmaz, *Osmanlı Devleti'nde Kale Teşkilatına Genel Bir Bakış*.

⁸ Ortaylı, İlber. "Osmanlı Devleti'nde Kadı",

https://www.academia.edu/6571141/%C4%B0lber_Ortayl%C4%B1_Osmanl%C4%B1_Devletinde_Kad%C4%B1, Turhan Kitabevi, Ankara, 1994. 9 Aralık 2016 tarihinde kaynağından arşivlendi,

https://web.archive.org/web/20161209203848/http://www.academia.edu/6571141/%C4%B0lber_Ortayl%C4%B1_Osmanl%C4%B1_Devletinde_Kad%C4%B1, Erişim Tarihi: 14 Eylül 2022.

⁹ Ersan Ersoy; Türklerde Bir İskân Siyaseti olarak Derbent Teşkilatı, s.47.

¹⁰ Martinez, Jenny S. (2006). "Inherent Executive Power: A Comparative Perspective"., Inherent Executive Power: A Comparative Perspective on JSTOR (archive.org) *The Yale Law Journal*. 115 (9): 2480-2511. <https://web.archive.org/web/20221230180659/https://www.jstor.org/stable/20455703>

¹¹ Goldwater-Nichols Department of Defense Reorganization Act of October 4, 1986.

Savunma Bakanı'na, Savunma Bakanı'ndan Muharip Komutanlıkları Komutanları'na gitmektedir.¹²

7. 2002 NSS

17 Eylül 2002'de yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi, tartışmalı Bush'un önleyici savaş doktrinini içeriyordu.¹³ Aynı zamanda o zamanki ABD Sekreteri altında çalışan iki ana yazar (Paul Wolfowitz ve I. Lewis Libby) tarafından hazırlanan, 1992 tarihli Savunma Bakanlığı'nın "Savunma Politikası Rehberi" belgesinde yansıtılan askeri üstünlük kavramını da içerir. Başbakan yardımcısı Dick Cheney'in NSS doktrini ayrıca önemli miktarda dış yardım sağlamayı amaçlayan geçmiş girişimleri tekrarlar ve yeniden vurgular. Batı tarzı demokrasiye ilerleyen yoksul ülkelerde, on yıl içinde ekonomilerinin boyutunu iki katına çıkarmanın "hırslı ve özel hedefler" ile birlikte gerekliliğini vurgular.

Bush doktrini, eski soğuk savaş caydırıcılık doktrini, politikayı mevcut durumun gerçeklerine uyarlamak için proaktif bir girişime geçiş bağlamında ortaya çıkıyor.

Belge ayrıca AIDS'i ulusal güvenliğe bir tehdit olarak ele almakta ve yayılması ve yıkıcı etkileriyle mücadele etmek için önemli çabalar vaat etmektedir.¹⁴

8. 2010 NSS

26 Mayıs 2010'da Başkan Barack Obama, Birleşmiş Milletler Büyükelçisi Susan Rice tarafından selefinden "dramatik bir ayrılma" olarak adlandırılan yeni bir strateji yayınladı. Strateji; Rusya, Çin ve Hindistan ile artan etkileşimi savundu. Strateji ayrıca, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ve iklim değişikliğini öncelikler olarak belirlemiş, ABD'nin güvenliğinin ekonomisini canlandırmaya bağlı olduğuna dikkat çekmiştir. Yeni stratejiyi hazırlayanlar, genel olarak terörizmden bahsetmek yerine, "İslami radikalizm" gibi terimleri kaldırmak için bilinçli bir karar verdiler.

2010 NSS, Afganistan'da el-Kaide ve Taliban'ı yenmek için ABD'nin Afganistan'daki ve dünyadaki Müslüman nüfusla büyük miktarda kurumlar arası işbirliği ve iletişim kurması gerektiğini söyledi. Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin amacı, isyanlarla mücadele eden ülkeler de dâhil olmak üzere dünya için istikrarlı bir durum yaratmaktır. "Çatışma ve çözüm için en etkili uzun vadeli önlem, demokrasinin ve ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesidir." Demokrasiyi

---

¹² "10 ABD Kanunu § 153 - Başkan: Fonksiyonlar", Yasal Bilgi Enstitüsü, Cornell Üniversitesi, Erişim Tarihi: 13 Eylül 2022. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/153>.

¹³ Bush Doktrini, *Vikipedi* (wikipedia.org), Bush Doctrine, *Wikipedia*, https://en.wikipedia.org/wiki/Bush_Doctrine.

¹⁴ <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>.

ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için ev sahibi ülkenin sivil nüfusu ile iletişim esastır. Bu istikrar operasyonları saha el kitabı, başarının ABD'nin yerel kurumlar inşa etme yeteneğine ve vatandaşlar ile isyan bastırma personeli arasında güven inşa eden meşru bir daimî hükümetin kurulmasına bağlı olduğunu belirtir. Afganistan ve Irak ülkelerindeki nüfusu güvence altına almak için faydalı kamu diplomasisi yürütmek amacıyla.¹⁵

9. 2017 NSS

2017 Ulusal Güvenlik Stratejisinin (NSS) birincil yazarı o zamanki ulusal güvenlik danışmanı yardımcısı Nadia Schadlow'du Belge ve ondan önce gelen kurumlar arası süreç üzerindeki çalışmaları, siyasi yelpazedeki dış politika uzmanları tarafından iyi karşılandı. ABD Başkanı Donald Trump tarafından 18 Aralık 2017'de sunulan yeni belge, Çin ve Rusya'yı "revizyonist güçler" olarak adlandırırken, "iklim değişikliğini" ulusal bir tehdit olmaktan çıkardı. Aynı zamanda dünyayı, önceki belgelerin sahip olduğu gibi bir "uluslar topluluğu" veya "uluslararası topluluk" yerine rekabet arenası olarak nitelendirdi. NSS-2017, geçmiş dış politika doktrininden bir kopuşu temsil ediyor. Muhafazakâr düşünce kuruluşu Security Studies Group'un yazarlarından Brad Patty şöyle yazıyor: "Benim tahminim, Dış Politika seçkinlerinin bu ilk sayfalarla bir tür kalıp, hatta basmakalıp olarak karşılaşılabilecekleri. "Doğrudan Amerikan dış politika düşüncesinin tüm canlı bedenini reddeden üçüncü bir sayfaya"

Yaklaşık bir yıl sonra Schadlow, NSS'nin "önemli duruma ulaştığını" yorumlayacaktı.¹⁶

10.2021 NSS

Mart 2021'de Başkan Joe Biden, ABD'yi NATO ittifakına yeniden aday ve ülkenin küresel önceliklerini belirleyen 2021 Geçici Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni (NSS) yayınladı ve ABD'nin "demokrasilerin hala halkımıza hizmet edebileceğini göstermesi gerektiği" sonucuna vardı. Bu tesadüfen olmayacak; demokrasimizi savunmak, güçlendirmek ve yenilemek zorundayız."¹⁷

11.NATO, Güvenlik Stratejileri ve Örnekleri

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Sovyet Rusya tehdidi karşısında ABD'nin de dahil olacağı bir güvenlik yapılanmasına duyulan ihtiyaç üzerine kurulan ve bugüne kadar çeşitli değişimlere

---

¹⁵ Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Stratejisi, Mayıs 2010, Erişim Tarihi: 14 Eylül 2022.

https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf.

¹⁶ Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Stratejisi, Mayıs 2010, Erişim Tarihi:14 Eylül 2022. <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2017.pdf>.

¹⁷ Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Stratejisi, Mart 2021, Erişim Tarihi: 18 Eylül 2022.

<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>.

uğrayarak varlığını sürdüren bir askeri ittifak olarak NATO'nun güvenlik anlayışı ve buna paralel olarak geliştirdiği stratejileri de zaman ile değişmiştir.

İlk resmi stratejik konsept 6 Ocak 1950'de yayınlanmıştır. Belgede ittifakın öncelikli olarak caydırıcılık fonksiyonuna odaklanacağı, kuvvet kullanımının ancak saldırı karşısında söz konusu olacağı vurgulanmıştır.

1950'de Kore Savaşı'nın başlaması ek bir güvenlik ihtiyacını ortaya çıkarmış; ittifakın, askeri yapısını güçlendirmesi gerektiğinin farkına varmasını sağlamıştır. Bu bağlamda ilk olarak merkezi olarak kumanda edilecek bir askeri güç oluşturma gereğinin gündeme gelmesiyle, 1951'de NATO Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Komutanlığı kurulmuştur.

Stratejiler üye ülkelerin güvenliklerini sağlamak üzere geliştirdikleri uzun dönemli politika ve hedeflerin bütünüdür. Uluslararası sistemde güvenlik ortamının değişmesi aktörlerin güvenlik ihtiyaçlarını da değiştirdiğinden, değişen güvenlik ortamına uyum sağlamak ve ihtiyaçları karşılamak üzere aktörlerin de yeni stratejiler geliştirmeleri gerekir. İttifaklar da bu kapsamda yeni güvenlik ortamında var olabilmek için güvenlik anlayışlarını güncellemek ve buna uygun stratejiler geliştirmek zorundadırlar.¹⁸

12.Sonuç ve Öneriler

Yukarıdaki bölümlerde belirtildiği üzere İslam ülkelerinin ortak bir asayiş ve güvenlik birimi kurması, hem İslam coğrafyasının üzerinde desteklenen ayrıştırma politikalarını azaltacaktır hem de İslam ülkeleri arasında tekrardan birliği ve değerlerini tekrar teşhis edebilir.

Bunun yanı sıra İslam ülkelerinin kendi arasında bilgi teknoloji paylaşması ortak bir asayiş biriminin kurulması İslam ülkelerini hedef alan ve onlar üstündeki nüfuz alanını artırmak için terör, ekonomik ve toplumsal olarak dolaylı yoldan veya direkt olarak tehdit oluşturan emperyalist devletlere karşı caydırıcıda olacaktır, bunun örnekleri kadim İslam tarihinde her zaman mevcut olmuştur. Yakın tarihimizde bakacak olursak Osmanlı imparatorluğunu yıkılmadan önce İslam devletlerinin kaynaklarını gasp edemediler, fakat Osmanlı imparatorluğuna karşı emperyalist amaçlarında başarılı olduktan sonra ortaya çıkan devletleri çeşitli yollardan tehditler oluşturarak kaynaklarını ve topraklarını gasp ettiler veya sömürge devletler haline getirdiler. Bundan ötürü İslam ülkeleri arasında ortak güvenlik ve asayiş

---

¹⁸ Kuzey Atlantik Antlaşması Organizasyonu, Erişim Tarihi: 18 Eylül 2022.
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/57772.htm>

biriminin kurulması ve emperyalist tehditlere karşı beraber hareket edilmesi ve birlik içinde olunması önem ile gerekmektedir.

“Allah’a ve Resul’üne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Sabırlı olun. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.” (Enfal,8/46)

KAYNAKÇA

- Batmaz, Eftal Şükrü. *Osmanlı Devleti'nde Kale Teşkilatına Genel Bir Bakış*.
- Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Stratejisi, Eylül 2002. Erişim Tarihi: 13 Eylül 2022. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>
- Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Stratejisi, Mayıs 2010. Erişim Tarihi: 14 Eylül 2022. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
- Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Stratejisi, Aralık 2017. Erişim Tarihi: 16 Eylül 2022. <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2017.pdf>
- Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Stratejisi, Mart 2021. Erişim Tarihi: 18 Eylül 2022. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>
- Bozaday, Şeniz Anbarlı; Demir, Konur Alp. “Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık: Kurumsal Bir Değerlendirme”. <https://web.archive.org/web/20170627130641/http://dergipark.ulakbim.gov.tr/makusobed/article/view/1098000890/1098000699>
- Bush Doktrini, Vikipedi (wikipedia.org), Bush Doctrine, Wikipedia. Erişim Tarihi: 13 Eylül 2022. https://en.wikipedia.org/wiki/Bush_Doctrine
- Ersoy, Ersan. *Türklerde Bir İskân Siyaseti olarak Derbent Teşkilatı*. s. 47.
- İlgürel, Mücteba, “İslam Ansiklopedisi”, 25 Eylül 2022 tarihinde. Subaşı, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Erişim Tarihi: 14 Eylül 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/subasi>
- Goldwater-Nichols Department of Defense Reorganization Act of October 4, 1986.
- Martinez, Jenny S. (2006). “Inherent Executive Power: A Comparative Perspective”, Inherent Executive Power: A Comparative Perspective on JSTOR (archive.org) *The Yale Law Journal*. 115 (9): 2480-2511. <https://web.archive.org/web/20221230180659/https://www.jstor.org/stable/20455703>
- Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 10, 2014 Haziran. 13 Eylül 2022 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim Tarihi: 13 Eylül 2022. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/makusobed/article/view/1098000890/1098000699>
- “10 ABD Kanunu § 153 - Başkan: Fonksiyonlar”, Yasal Bilgi Enstitüsü, Cornell Üniversitesi. Erişim Tarihi: 13 Eylül 2022. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/153>

Ortaylı, İlber. “Osmanlı Devleti’nde Kadı” (PDF). *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 24, Yıl 2001. 27 Haziran 2017 tarihinde kaynağından arşivlendi (PDF). Erişim tarihi: 08 Eylül 2022.

https://www.academia.edu/6571141/%C4%B0lber_Ortayl%C4%B1_Osmanl%C4%B1_Devletinde_Kad%C4%B1, Turhan Kitabevi, Ankara, 1994. 9 Aralık 2016 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim Tarihi: 08 Eylül 2022.

https://web.archive.org/web/20161209203848/http://www.academia.edu/6571141/%C4%B0lber_Ortayl%C4%B1_Osmanl%C4%B1_Devletinde_Kad%C4%B1.

Kuzey Atlantik Antlaşması Organizasyonu. Erişim Tarihi: 18 Eylül 2022.
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/57772.htm>

VI. OTURUM: İSLAM BİRLİĞİ İÇ GÜVENLİK TASAVVURU – II

MODERATÖR: DR. ÖĞR. ÜYESİ İLHAMİ GÜNAY

MÜSLÜMAN BİR DEVLETTE (VEYA İSLAM KONFEDERASYONUNDA) İÇ GÜVENLİK VE KAMU DÜZENİ KAVRAM VE İLKELERİ

Em. Tümğ. Dr. Shahid Hashmat / Pakistan

Afganistan, Orta Doğu ve Afrika Danışmanlık Merkezi (CAMEA) / Afganistan
İslamabad Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ISSI) / Pakistan
drshahidhashmat@gmail.com

Özet

Ulusal Güvenlik, bir düşmana karşı savunma ve devletin egemenliğinin ve bağımsızlığının korunması anlamına gelir. Dış saldırganlığı caydırma ve bertaraf etme işlevi devletin silahlı kuvvetlerine verilirken, polis ve diğer kolluk kuvvetleri, kamu düzeninin korunması da dahil olmak üzere iç güvenlikle ilgilenir.

‘Bir Müslüman Devlette (veya İslam Konfederasyonunda) İç Güvenlik ve Kamu Düzeni Kavramı ve İlkeleri’ne odaklanmak istiyorum. Bu kavram ve uygulamalar, çeşitli faktörler nedeniyle bir Müslüman devletten diğerine önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Bununla birlikte, iki ortak mezhep vardır. Birincisi, Müslüman ülkelerin çoğunda sömürgecilik sonrası keyfi bölünmelerin oluşturulmasıdır. İkincisi, adalet ve kamu refahına dayalı demokratik sistemin evrim eksikliğidir.

İslami bir devlet kavramı ve ilkelerinden ilham alırken ve iç güvenlik ve kamu düzeni alanındaki çağdaş en iyi uygulamaları akılda tutarken, aşağıdaki ilkelere dikkat edilmesi gerekir: Devlet sorumluluğu, vatandaşların eşitliği, herkes için adalet, kural hukuku, devlet tarafından tacizin olmaması, sömürünün olmaması, devlet tarafından korkutma veya zorlamanın olmaması.

Normal şartlar altında, iç güvenlik ve kamu düzeni polisin veya benzeri diğer kurumların alanıdır. Aşağıdaki eylemler iç barışın ve uyumlu kamu düzeninin sağlanmasına yardımcı olabilir: Polis ve kolluk kuvvetlerinin proaktif müdahalesi, bir olaydan sonra suçluların hızlı bir şekilde tutuklanması, tanığın tam olarak korunması, hızlı soruşturma, cezai istihbarat gözetimi ve izleme, etkili isyan kontrolü, yasaları ihlal edenleri tutuklamak için kapasite geliştirme, kritik altyapının ve devlet varlıklarının korunması ve iddialı sınır kontrolü.

Tüm devletler, adil yargılanma için İslami ilkelere ve uluslararası standartlara uyulmasını sağlamalıdır. Tutuklanan hiç kimse işkenceye veya haksız muameleye maruz bırakılmamalıdır. Devletler bazı bireysel hakları yalnızca kısa bir süre için sınırlayabilir veya kısıtlayabilir. Bununla birlikte tüm bu kısıtlamalara, kısıtlamanın mümkün olduğunca erken kaldırılması ve polis ve kolluk kuvvetleri tarafından temel yasaların ihlal edilmemesi garantileri eşlik etmelidir.

Hesap verebilirlik ve orantılılık ilkelerinin uygulanması son derece önemlidir. Devletler, ‘ombudsman’ kurumu aracılığıyla etkili izleme ve gözetim sağlamalıdır. İslam, tüm toplumlara her zaman rehberlik eden dinamik bir dindir. Bireylerin hak ve ayrıcalıkları ile devletin yurttaşlarına karşı yükümlülükleri arasında çok ince bir denge kurmayı öğretir. Temel ilke, insanların devlette fitne (huzursuzluk) yaratmaması ve devletin gücünü kötüye kullanmamasıdır. İslam’ın bu konuda öğrettiği bazı temel ilkeler ve yönergeler şunlardır: a) “Yeryüzünde ‘Fitne’ çıkarmayın.” (Kur’an-ı Kerim, 2:11); b) “Allah’a itaat edin, Resûlü’ne ve aranızda otorite ile görevlendirilenlere itaat edin.” (4:59); c) “Zulüm öldürmekten daha kötüdür.” (2:191); d) “Kim bir kimseyi öldürürse (ülkede fitne yaydığı için), bütün halkı (insanlığı) öldürmüş gibi olur.” (5:32); ve “İnsanlara adaletle hükmedin, yargılayın.” (38:26).

Birçok Müslüman ülkede, yaygın güvensizlik yaygındır. Bu nedenle, Müslüman devletlerin tüm bu tehditlerle başa çıkmak için İslami öğretilere ve normlara dayanan ortak stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir. Ayrıca devletlerinin güvenliğini ve tüm Müslüman devletlerin kolektif güvenliğini güçlendirmek için birbirleriyle işbirliği yapmaları gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Milli Güvenlik, Kamu Düzeni, Müslüman Devlet, Müslüman Ülke, İslam Konfederasyonu.

1. Giriş

Çok eski zamanlardan beri, krallıklar ve imparatorluklar güvenlik ihtiyaçlarının farkındaydılar; bu, dış düşmanların saldırılarına ve fetihlerine karşı güvende olmak ya da bu tür tehditleri savuşturma ve alt etme kabiliyetinin yanı sıra iç çekişme ve isyanların meydana gelmemesi ya da bu tür girişimlerin üstesinden gelme imkânı anlamına geliyordu. 1648 Vestfalya Antlaşması'ndan sonra 'ulus devlet' düşüncesinin evrimi ile; devletin toprak bütünleşmesine karşı herhangi bir dış düşmanın oluşturduğu herhangi bir tehdide ya da muhaliflerin ve toplumun isyancı kesimlerinin neden olduğu şiddet ve saldırganlık ya da her iki devletin egemenliğini ya da bağımsızlığını tehlikeye atan her ikisinin birleşimine karşı bir devletin emniyeti ve güvenliği ile ilgili olan 'ulusal güvenlik' kavramı da ortaya çıkmıştır.

Daha evvelki zamanlarda, emperyal veya kraliyet kuvvetleri her iki tehditle de başa çıkmakla görevlendirildi. Zaman zaman yerel güçler, iç ayaklanmaları ve huzursuzlukları bastırmak ve alt etmekle görevlendirilirken, kraliyet güçlerine dış düşmanların saldırılarını bertaraf etme sorumluluğu verildi. Çoğu zaman, bir krallığın, özellikle de bir imparatorluğun emrindeki bu iki tür güç arasında ayırım yapmak zordu. Bununla birlikte, günümüzde, dışarıdan gelen saldırıları caydırma ve üstesinden gelme işlevi, devletin silahlı kuvvetlerine ve kamu düzeninin korunması da dahil olmak üzere iç güvenliği sağlayan polis ve diğer kanun uygulayıcı kurumlara verilmiştir.

Bu bildiriye, 'Müslüman Bir Devlette (veya İslam Konfederasyonunda) İç Güvenlik ve Kamu Düzeni Kavram ve İlkeleri' üzerinde durmak istiyorum. Bununla birlikte, pratikte bu kavram, felsefe ve uygulamalar, özgün tarihsel geçmişleri, sosyal, politik ve toplumsal yapıları, bölgesel ve coğrafi bağlamları ve çoğu durumda sömürgeci geçmişlerinden gelen deneyimleri ve mirasları nedeniyle bir Müslüman devletten diğerine önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

İİT'nin 57 üyesi (bazı uzmanlara göre 63 Müslüman devlet) vardır. İç güvenliğin, kontrolün ve kamu düzeninin sağlanması konularında uyguladıkları kavram ve ilkeler, yukarıda sayılan etkenlerden dolayı karakter, şekil ve uygulama bakımından olağanüstü farklılıklar göstermektedir. Ancak, iki ortak çeşit bulunur. Birincisi, çoğu Müslüman ülke, coğrafi, sosyal, etnik, dilsel ve tarihsel geçmiş ve bağlantılarını tamamen göz ardı ederek sömürge sonrası keyfi bölünmeler oluşturmaktadır. Çoğu durumda, bu tür bölünmeler tamamen gerçeklikten uzak, mantıksız, saçma ve sunidir; bu nedenle gereksiz ve sürdürülemez olarak adlandırılabilir. Bu bölünmeler, sömürgelelerinin nominal bağımsızlığından sonra kontrollerini sürdürmek için eski sömürge efendileri tarafından gerçekleştirildi. İkinci ortak faktör ise, katılımcı, istişari ve demokratik sistemin ve adalet ve kamu refahı değerlerinin gelişmemiş olmasıdır. Çoğu

Müslüman ülke krallar, hükümdarlar, askeri diktatörler ve otoriter despotlar tarafından yönetildi (veya hala yönetiliyor). Bu tür düzenlemeler aynı zamanda bu ülkelerin sömürge geçmişiyle de doğrudan ilgilidir, çünkü eski efendilerinin bu ülkeleri tek bir adam veya kendi kendine hizmet eden bir grup aracılığıyla kontrol etmesi ve manipüle etmesi kolaydı.

Bu faktörler göz önüne alındığında, Müslüman ülkelerdeki mevcut iç güvenlik yapılarını analiz etmek veya değerlendirmek zordur. Referans noktası büyük ölçüde değiştiği için bu düzenlemeleri eski Müslüman devletler veya diğer devletler ve imparatorluklarla karşılaştırmak bağlamsal olarak doğru olmayabilir. İletişim devrimi ile dünya adeta küresel bir köy gibi birbirine çok daha bağımlı hale gelmiştir. Ayrıca birçok yeni kamu yönetimi teorisi ortaya atılmış ve yönetim uygulamaları evrensel olarak kabul edilmiş normlar olarak benimsenmiş ve dolayısıyla soyutlama taraftarı bir yaklaşım artık işe yaramamaktadır. Ayrıca, Osmanlı imparatorluğunun dağılmasından sonra, İslam dünyasında öykünümü için gerekli düzenlemelerle bir şablon olarak kullanılabilecek değerli bir model ortada yoktur.

Bu nedenle, elimizde iç güvenlik ve kamu düzeni alanındaki günümüzdeki en iyi uygulamaları göz önünde bulundurarak bir devlet yönetiminin İslami kavram ve ilkelerinden esinlenmekten başka bir seçenek kalmamıştır. 'İç Güvenlik ve Kamu Düzeni' karşısında 'İslami Devlet İlkesi' aşağıda özetlenmiştir:

- a. **Devlet Sorumluluğu:** Devlet, tüm vatandaşların güvenliğini ve dışarıdan gelecek saldırılardan ve iç düzensizliklerden korunmasını sağlamaktan sorumludur. Bu amaçla devlet, çağımızda gerekli olabilecek tüm yapı, kurum ve güçleri geliştirmelidir.
- b. **Vatandaşların Eşitliği:** Tüm vatandaşlara, dini inançları, renkleri, etnik kökenleri, dilleri, siyasi bağlantıları, sosyal ve ekonomik durumları ne olursa olsun eşit olarak muamele edilmelidir. Zayıf veya fakir hiçbir kişiye veya toplumun herhangi bir kesimine karşı ayrımcılık yapılamaz ve hiçbir güçlü kişi veya gruba ayrıcalık sağlanamaz.
- c. **Herkes için Adalet ve Hukukun Üstünlüğü:** Devlette herkese adil ve tarafsız davranılmalıdır. Tüm anlaşmazlıklar, tüm bireylere adil fırsatlar sağlanarak hukukun üstünlüğüne uygun olarak çözülmelidir. Eyalet yasalarının ihlali de kimsenin temel haklarına zarar vermeden adil ve tarafsız bir şekilde ele alınmalıdır. Bir kimse suç işlemekle itham edilse dahi kendisine hukuka uygun olarak muamele edilmelidir.
- d. **Devlet Tarafından Taciz veya Sömürü Olmamalıdır:** Devlet, devlet görevlileri, güçlü kişi veya gruplar tarafından herhangi bir taciz olasılığına karşı tam koruma

sağlamalıdır. Aynı şekilde, zorlama veya korkutma yoluyla hiçbir vatandaşın sömürülmesine izin verilemez veya müsamaha gösterilemez.

- e. **Kamu Refahı Devlet Çıkarlarından Önce Gelir:** Devlet halk içindir ve devletin çıkarları yerine ortak halkların çıkarları tercih edilmelidir. Ortak refah, diğer tüm hususlardan önce gelir.

2. İç Güvenlik, Barış ve Kamu Düzeni

'Kamu düzeni' kavramını açıklayan kesin bir tanım olmamakla birlikte kavram, "bir toplumda barışçıl ve uyumlu bir yaşam sürmek için toplumun ortak kabul görmüş ve karşılıklı olarak kabul edilmiş normlarına ve geleneklerine saygı gösterirken ihtiyaç duyulan normallik, emniyet ve güvenlik durumu" anlamına gelmektedir. Kamu düzeni, ayaklanmalar, gösteriler, devlete veya hedef gruplara karşı protestolar, katliam, cinayet, kundaklama ve yıldırma gibi yaygın olarak suç ve siyasi şiddetin bulunmadığını gösteren bir durum olarak da ifade edilmiştir.

Kamu düzeninin ihlali, toplumlar ve milletler için son derece tehditkâr ve istikrarsızlaştırıcı olabilir. Devletten kanun uygulayıcı kurum ve kuruluşlar aracılığıyla zamanında ve hızlı bir yanıt talep eden bir toplumda, cezai ve siyasi amaçlı faaliyetler her zaman hukuk ve düzenin bozulmasına neden olur. Normal şartlar altında, kamu düzeni, ceza adalet sistemini oluşturan polisin veya benzer diğer kurumların, savcılık mahkemelerinin ve cezaevlerinin alanıdır. Politik olarak kutuplaşmış sistem, insanlık dışı cezaevi koşullarının yanı sıra, polisin veya diğer kolluk kuvvetlerinin aşırı güç kullanımı, yetersiz ve yozlaşmış yargı veya zalim cezaevi personeli aracılığıyla keyfi cezalandırmalara yol açmaktadır.

Hukuki yaptırım; bir devletin suçluyu yakalama, tutuklama ve şüpheli suçluların suç işlemesini önleme kapasite ve kabiliyeti olan kolluk ve iç güvenlik operasyonları için son derece önemlidir. Aşağıdaki eylemler iç barışın ve uyumlu kamu düzeninin sağlanmasına yardımcı olabilir:

- a. Polis ve kolluk kuvvetlerinin sokak devriyelerini ve şüpheli suçluların yakalanmasını ve gözaltına alınmasını içerecek şekilde proaktif müdahalesi.
- b. Bir olaydan sonra suçluların hızlı bir şekilde tutuklanması ve delillerin toplanması.
- c. Tanıkların her türlü taciz ve tehdide karşı tam olarak korunmasını sağlamak.
- d. Mevcut materyallerin adli analizi de dahil olmak üzere hızla soruşturulması.
- e. Suç istihbaratı gözetim ve izleme.
- f. Yargıyı dış etmenlerden veya her türlü tehdit ve provokasyondan korumak.

- g. Asgari ve gerekli güç kullanımı ile gerektiğinde etkili bir biçimde toplumsal olaylara müdahale.
- h. Şiddetle yasayı ihlal edenleri ve şüpheli aşırılıkçıları ve teröristleri tutuklamak için kapasite artırımı.
- i. Kritik rol oynayan altyapı, devlet varlıkları ve kamu mallarının korunması.
- j. Özellikle bu görev verildiğinde iddialı bir sınır güvenliği ve kontrolünün sağlanması.
- k. Tam savunma özgürlüğü de dahil olmak üzere tutuklulara yönelik muamele ve adil yargılanmaya ilişkin İslami ilkeler ve uluslararası standartlar sağlanmalıdır. Bir suç veya kamu düzeninin ihlali ile suçlanan herkes, suçlu olduğu kanıtlanana kadar masum olarak muamele görmeli ve masum kabul edilmelidir.
- l. Hiçbir tutuklu veya gözaltına alınan kimse, işkenceye veya haksız muameleye veya cezaya, tehdide ve hiçbir şiddet çeşidine maruz bırakılmamalıdır.
- m. Şüpheliler, yalnızca resmi olarak belirlenmiş ve kamu tarafından tanınan gözaltı yerlerinde gözaltına alınmalı veya tutuklanmalıdır. Aile üyeleri bu tür gözaltılar hakkında bilgilendirilmeli ve hukuk müşavirleri savunmalarını hazırlamaları için kendilerine ücretsiz erişim sağlamalıdır.
- n. Tüm tutuklu ve gözaltına alınan kişiler, tercihen 24 saat olmak üzere belirli bir süre içinde mahkemeye çıkarılmalı ve tutukluluk nedenleri açıklanarak kayıt altına alınmalıdır. Bilgilendirilmiş yasal otoritenin özel yazılı izni olmadan tutuklama işlemi gerçekleştirilemez. Tutukluluğun yasallığı ve izin verilen süreye ilişkin kararlar, yargı mercii tarafından yetkilendirilerek alınmalıdır ve gelecekteki yasal işlemler için kayıt altına alınmalıdır.
- o. Tutuklanan ve gözaltına alınan kişilerin hakları gereği aile üyeleri ve hukuk müşavirleriyle iletişime geçmelerine izin verilmelidir. Aileleri ve hukuk müşavirleri ile iletişimlerinin gizliliği de sağlanmalıdır.
- p. Hastalık durumunda, tüm tutuklulara ve gözaltındaki kişilere, yetkili tıbbi merciler tarafından gerekli tıbbi yardım sağlanmalıdır. Temel haklarının bir parçası olarak. Hayatları korunmalı ve yeterli gıda maddesi ve kişisel hijyen malzemeleri sağlanmalıdır.
- q. Önyargı veya taraflılık ile kanunsuzca gözaltına alındığı belirlenenler, derhal serbest bırakılmalıdır.

3. İç Güvenlik ve Kamu Düzeni Kavramının Evrimi

Daha önce de belirtildiği üzere, iç güvenlik ve kamu düzeni kavramını neyin oluşturduğuna dair evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır. Bu tür eylemlerin tanımı hala hızla değişim ve gelişim göstermektedir. Dünya Ticaret Merkezi ve diğer bazı yerlere yönelik 11 Eylül saldırılarının ardından ABD hükümeti, 'Terörle Küresel Savaş' şeklinde aşırı şiddetli tepkiler göstermiştir. İç güvenlikle ilgilenmek üzere yeni bir departman olan 'Ulusal Güvenlik' kurulmuştur. Birçok yeni yasa çıkarılmıştır. Bununla birlikte, dünyanın farklı yerlerinde tutuklulara karşı uygulanan ağır temel insan hakları ihlalleri iyi bir şekilde kaydedilmiştir. Birçoğu herhangi bir yasal yetki olmaksızın gözaltına alınmıştır. İnsanlık dışı koşullar altında kanunsuzca gözaltında tutulmuşlardır. Çoğu tutuklu işkence görmüş ve birçoğu ise hayatını kaybetmiştir. Hepsi, tüm uluslararası normları ve temel insan haklarını ihlal eden yanlış bir ulusal güvenlik kavramı bahanesiyle gerçekleşmiştir. Ve bu gerçeği de insani ve siyasi özgürlüğün savunucusu ve medeni dünyanın lideri olduğunu iddia eden bir devlet ortaya koymaktadır. Bu tür suçlar başka bir ulus tarafından işlenmiş olsaydı, bunlar Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde 'İnsanlığa Karşı Suçlar ve Soykırım' kapsamında yargılanacaktı.

Her durumda, yukarıda belirtilen hususların amacı, birçok devletin bir toplumda kamu düzenini yöneten temel kuralları çeşitli uluslararası anlaşmalarda yer alan kod haline getirmesine rağmen, güçlü devletlerin uluslararası kabul görmüş norm ve ilkelere saygı duymadığını ortaya koymaktır. Kendi iç güvenliklerini tehdit eden, kamu düzenini ve vatandaşların toplu güvenliğini etkileyen rahatsızlıkları önlemek elbette hükümetlerin başlıca sorumluluğudur. Devletler, vatandaşlarının güvenliğini ve emniyetini sağlamak ve kamu düzenini korumak adına, kanun ve düzeni korumak amacıyla belirli bir süre için bazı bireysel hakları sınırlayabilir veya kısıtlayabilir. Ancak, tüm bu kısıtlamalar aşağıdaki ilkelere göre yönlendirilmelidir:

- a. Tüm vatandaşların normal yaşamlarına dönmesi gibi, bu tür kısıtlamaları mümkün olduğunca erken kaldırmanın temel taahhütleri sağlanmalıdır.
- b. 'Orantılılık' yasasına ve ilkesine uymak. Kısıtlamalar, polis ve kolluk kuvvetleri tarafından temel yasaların ağır bir şekilde ihlal edilmesini mümkün kılmamalıdır.
- c. Yasal ve meşru araçların kullanılması. Hükümetler barışı korumak ve meşru yollarla kanun ve düzeni yeniden tesis etmek ve iyileştirmekle yükümlüdür. Devlet, iç güvenliği ve kamu düzenini korurken ve yeniden inşa ederken bile, bireylerin BM Tüzüğü'nde ve devletlerin ilgili anayasalarında yer aldığı gibi temel haklarını korumakla yükümlüdür.
- d. Devletler tarafından, uluslararası polis (Interpol) ile iş birliği ve koordinasyon içinde, 'organize ve sınır ötesi suçlar' ile mücadele etmek için özel düzenlemeler yapılmalıdır.

Bu nedenle, her bir ülkenin temel özgürlüklere tam olarak saygı gösterirken ve ortak bir tek tip demokratik standarda uygun olarak uygun kontrol yollarını sağlarken kendi iç güvenlik gereksinimlerini sağlaması gerekmektedir.

- e. Hesap verebilirlik. Hükümet yetkililerinin ve kurumlarının iç güvenliği ve kamu düzenini sağlamak adına gerekli otorite ile güçlendirilmesi gerekirken, otoritenin kötüye kullanılmasını önlemek için bazı kontrol ve dengelerin oluşturulması esastır. Bu nedenle, kurumsal bir ‘hesap verebilirlik’ düzenlemesine ihtiyaç duyulmaktadır.
- f. Orantılılık ilkesi. Bir devletin iç güvenlik unsurları tarafından bireysel bir hakkın kısıtlanması, ulusal güvenliği korumak adına, ulusal hukuka ve uluslararası norm ve sözleşmelere uygun olarak, meşru amaçla orantılı yöntem ve araçlar kullanılmalıdır.
- g. Hukukun ve adaletin gereğini yerine getirmek, iç güvenlik hizmetleri de dahil olmak üzere devletin yürütme organlarının, devletin ve toplumun temel çıkarlarını korumak için hızlı ve kararlı bir şekilde hareket edilmesi gerekmektedir.
- h. Tüm vatandaşların temel hak ve özgürlüklerine ne pahasına olursa olsun saygı gösterilmesi ve korunması gerektiğinden, ulusal güvenliğin gereği ve devletin güvenliğinin gerekleri karşısında birey ve toplum hakları arasında çok dikkatli ve hassas bir denge kurulmalıdır.

4. Etkin İzleme ve Gözetim Mekanizması

Devletler, vatandaşlarının güvenliğini ve emniyetini sağlamaktan sorumludur. Bunu yapmak adına, bir devletten diğerine farklılık gösterebilecek uygun yasama süreçleri yoluyla gerekli yasaları yapmak için uluslararası hukuk tarafından usulüne uygun olarak tanınan yasal bir hakları bulunmaktadır. Ancak, her koşulda, hükümetler her zaman belirli temel ilkelere ve insan haklarına saygı göstermelidir. İslam, bireyin bir devlete veya meşru otoriteye karşı yükümlülüklerini vurgularken, bireyin haklarının korunmasına büyük önem gösterir. Bu nedenle, iç güvenliği ve kamu düzenini sağlamaktan sorumlu olan kamu görevlisi ve kurumlarının izlenmesine yönelik kurumsal ve etkin bir sisteme ihtiyaç duyulmaktadır.

Tüm devlet görevlilerinin, kurumlarının, kovuşturma sürecinin ve ceza yargı sisteminin eylem ve kararları üzerinde sıkı denetim yapacak olan ‘Kamu Denetçiliği/Ombudsmanlık’ kurumu, yetkinin kötüye kullanımını ve aşırı yetkiyi kontrol etmek ve azaltmak için esastır. Benzer şekilde, iç güvenlik ve kamu düzeni suçları siyasi suçlarla karıştırılmamalıdır.

5. Devlet Kontrolü ve Devlet Gücünün Kullanımının İslami İlkeleri

İslam, dogmatik kavram ve inanışları içeren bir dindir. Tüm toplumlara her zaman yol gösteren dinamik bir kavramdır. Tarihsel bağlamda, ilgili Müslüman imparatorluklar ve devletler tarafından, gereksinimlerine ve koşullarına bağlı olarak çeşitli uygulamalar benimsenmiş olsa da İslamiyet, devlet tarafından uygulanabilecek herhangi bir baskı, taciz veya zorlama biçimini onaylamaz.

İslam, barış demektir. Bireyler, kabileler, klanlar, topluluklar ve toplumlar arasında barış demektir. Her şeyden önce uluslarla barış demektir. İslam, bireylerin bu haklarını korurken, bir toplumda veya devlette barış ve kamu düzeninin sağlanması için devlet tarafından ancak meşru güç ve araçların kullanılmasına izin verir. Dolayısıyla, bireylerin hak ve ayrıcalıkları, bir yanda topluma ve devlete karşı yükümlülükleri ile devletin yoldaşlarına karşı yükümlülüğü ve onlar üzerindeki meşru gücü arasında çok ince bir denge olduğunu düşünüyoruz. Temel ilke, insanların devlet içerisinde aşırılık yoluyla fitneye (kargaşaya) neden olmaması ve devletin barış ve düzeni tesis etme adı altında gücünü kötüye kullanmamasıdır. İslam'ın bu konularda öğrettiği bazı temel ilke ve esaslar şunlardır: [Daha fazla bilgi ayrıntılı makalede ele alınacaktır].

- a. “Yeryüzünde fesat çıkarmayın”. Kuran-ı Kerim, 2:11.
- b. “Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, Peygambere de itaat edin ve sizden olan emir sahibine de itaat edin”. Kur’an-ı Kerim, 4:59.
- c. “O fitne, öldürmeden daha şiddetlidir”. Kur’an-ı Kerim, 2:191.
- d. “Kim, bir cana kıymayan veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayan bir nefsi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur”. Kur’an-ı Kerim, 5:32.
- e. “Kim de bir nefsin yaşamasına sebep olursa, bütün insanları yaşatmış gibi olur”. Kur’an-ı Kerim, 5:32.
- f. Allah ve Resulü’ne karşı savaşan ve yeryüzünde fesat çıkarmaya çalışanların cezası, ancak öldürülmeleri veya asılmaları yahut ayak ve ellerinin çaprazlama kesilmesi, ya da yeryüzünde başka bir yere sürgün edilmeleridir. Kur’an-ı Kerim, 5:33.
- g. “Artık insanlar arasında hak ile hüküm ver.” Kur’an-ı Kerim, 38:26.
- h. “Ne zulmediniz ne de zulme uğrayınız.” Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Veda Hutbesi.

6. Sonuç ve Öneriler

Siyasi huzursuzluk ve ekonomik dalgalanmanın hüküm sürdüğü küresel ve bölgesel ortamda, çoğu devlet iç güvenlikleri ve kamu düzeninin korunması konusunda büyük bir baskı yaşamaktadır. Özellikle bu tehdit birçok Müslüman ülkede yaygındır ve sıkça gözlemlenmektedir. Bir devletin iç unsurlarına ek olarak, bu tür istikrarsızlık, kaos ve anarşinin ortaya çıkarılmasında ve sürdürülmesinde çok büyük devlet içi, ulus aşırı, bölge içi ve uluslararası faktör ve aktörler önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple, Müslüman devletlerin bu tür tüm tehditleri ele almak için İslami öğretilere ve normlara dayalı ortak stratejiler geliştirmesi gerekmektedir. Ayrıca kendi devletlerinin güvenliğini ve tüm Müslüman devletlerin toplu güvenliğini güçlendirmek için birbirleriyle iş birliği yapmaları gerekmektedir. ASSAM, düzenlediği konferanslar aracılığıyla devletçiliğin oldukça önemli yönlerinin önemini vurgularken, İslam birliği ve dayanışma ruhunu da güçlendirebilir. Yukarıdaki görüşlere dayanarak, aşağıdaki önerilerde bulunmak istiyorum:

- a. Bu kongrenin (ASSAM Kongresi) bulguları, sonuçları ve önerileri, tüm Müslüman devletler tarafından genel anlamda kabul görmüş ve üzerinde mutabık kalınan 'İç Güvenlik ve Kamu Düzeni İlke ve Standartları'nın geliştirilmesi için değerlendirme ve bilgi arayışı için İİT ve tüm İİT üyesi ülkeler ile paylaşılmalıdır.
- b. Bu öneriler ayrıca eleştiri ve yorumlarını almak için önde gelen düşünce kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile paylaşılmalıdır.
- c. Yukarıdaki bilgileri topladıktan sonra, ASSAM bunları önerilerine dahil etmeli ve ulusal düzeyde uygulanmak üzere İİT'nin tüm üye ülkeleriyle paylaşılmalıdır.
- d. İİT, bu bağlamda çeşitli milli politikaların oluşturulmasına ve bunların uygulanmasına bir gözetim yapması gereken bir "İİT İnsan Hakları, İç Güvenlik ve Kamu Düzeni Ombudsmanı" atamalıdır. Ombudsman ayrıca tüm ulusal politikaların uluslararası normlara ve anlaşmalara uygun olmasını sağlamalı ve bu tür hiçbir hükmün İslami öğretisi ve ilkeleri ihlal etmemesini garanti altına almalıdır.
- e. İİT ayrıca, iç güvenlik ve kamu düzenine ilişkin ulusal politikaları denetleyen bir İçişleri Bakanları Komitesi de oluşturabilir. Bu Komite, ümmet düzeyinde iç güvenlik tehdidi ve müdahale mekanizmasının uygulanmasını ele almak için yılda bir kez veya gerektiğinde toplanmalıdır.
- f. İç güvenlik konularında devlet içi iş birliği ve özellikle ulusötesi düzeyde faaliyet gösteren grupların oluşturduğu tehdide karşı istihbarat bilgilerinin paylaşımı teşvik edilmelidir.

Sonuç olarak, İİT bir 'İç Güvenlik ve Kamu Düzeni İslam Sözleşmesi' geliştirmeli ve tüm üye devletleri bu sözleşmeyi katı bir şekilde uygulamaya zorlamalıdır. Her devletin, zaman zaman diğerlerinden büyük farklılıklar gösteren kendi ulusal çıkarları olduğundan ve bazı devletler arasında, dünya içi devletler arası iş birliğini engelleyen tarihten süregelen rekabetler olduğundan, bu tür girişim ve çabaların büyük zorluklarla karşılaşması muhtemeldir. Ancak, sağduyu ve ortak çıkarlar ufak ulusal/devlet çıkarlarına üstün gelirse, tüm bu çabalar oldukça fazla kayda değer sonuçlar doğurabilir.

**ASRİKA İSLAM ÜLKELERİ BİRLİĞİ İÇİŞLERİ BAKANLIĞI'NIN,
YETKİ VE SORUMLULUKLARI (ŞEHİR, KIRSAL, KIYI VE
HUDUT BÖLGELERİNDE YEREL YÖNETİM VE GÜVENLİK):
ASRİKA KONFEDERASYONU YEREL YÖNETİMİ**

Dr. Ahmed Aoudjeli Abdel Wahid / Çad

Nun Merkezi

abouamar1976@gmail.com

Özet

Yerel yönetim sistemi uzun zamandır bilinmektedir, ancak modern ulusal devletinin kurulmasından sonraya kadar yasal biçimini ve resmi karakterini almamıştır. Modern devletin vatandaşlarına yönelik yüklerinin artırması, bu yüklerin bir kısmının yerel birimlere devredilmesini veya yetkilendirmesi kaçınılmaz hale getirmiştir.

Yerel yönetimin yakın zamana kadar akademik çalışmaları bulunmadı. On dokuzuncu yüzyılın sonunda, kamu hukukçuları ve politikacılar tarafından bu bilim alanına ilgi başlamış. Yerel yönetim çalışmaları, kamu hukuku çalışmalarının bir dalı olarak bağımsız bir bilim haline gelmekte ve yerel yönetim, sistemlerini aşiret oluşumları, bölgesel yönetimler, imparatorluklar, feodal sistemler ve nihayet modern devlet sistemi aşamaları içinde ele almaktaydı.

Hindistan, Miladi takvim başlangıcından önce bir dizi köyü temsil eden yerel konseyler sistemini tanıttı. Antik Yunan ülkelerinde, kendi kendine yeten bağımsız bir siyasi birim, bir dizi köyden, köylerde bir dizi kabileden oluşan bir şehir devleti sistemi vardı ve kabileleri insan toplumunun dayandığı temel birimdi. Ve böyle bir sistem, kendi kendine yeterlilik ve özerk yönetimi elde ederse ideal kabul edilir. Bölgesel hükümetler, daha sonra bazı küçük yerel oluşumların federasyonları kurulduğunda kabileye rakip olarak ortaya çıktılar. Köyü ve şehri alan ve nüfus bakımından geride bırakan bölgesel oluşumlar üzerindeki etkilerini uygulayarak merkezi monarşi şeklini aldılar.

Sonra aristokratların yönetimi geldi ve sonra halkın yönetimi geldi. Bölgesel yönetimler imparatorluklar oluşturacak şekilde genişledi ve böylece merkezileşme ile ademi merkezîyetçilik arasındaki yakınlık ve içe içe olması devam etti. Bununla birlikte, imparatorlukların başlangıcı, coğrafi alan üzerindeki otoritelerini genişletmek için aşırı derecede merkezileşmeyi beraberinde getirdi ve kültürel ve manevi nüfuslarının homojenliği, bölünmeye karşı birlik faktörlerinin egemenliğine yol açtı. Eski ve orta imparatorlukların çeşitli halklara, bölgelere ve ırklara açılmasıyla birlikte, yerel yönetim fikri bir kez

daha imparatorluklara karşı yeniden yükseldi ve feodal sistemin, şehirlerin ve küçük bölgelerin zayıflığıyla imparatorluğa alternatif yeni sistemleri geldi.

Ulusal devletin yeni biçimi, İngiliz ve Fransız devletleri ile ortaya çıktı ve eski imparatorlukların ve onun yıkıntıları üzerine kurulan feodal emirlikleri imparatorlukların mirasçısı olarak çağdaş dünyada hızla yayıldı. Âdem-i merkeziyetçilik, 1789 Fransız Devrimi ile idari felsefi bir düşünce olarak ortaya çıktı. Daha sonra Avrupa'ya ve Arap dünyası da dahil olmak üzere dünyanın geri kalanına yayıldı.

Fransız eyalet valilerinin sadakatini güvence altına almak için, merkezi hükümet onların yerine kendisine bağlılığı olan merkezi görevliler getirdi. Daha sonra merkezileşmenin şiddetini hafifletmek için yönetimde ademi merkeziyetçilik ilkesi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle federal sistem, küçük küçük kuruluşlardan oluşan büyük bir devletin kökenidir.

Yasal bir olgu olarak yerel yönetim sistemine gelince, on dokuzuncu yüzyıldan daha eskiye dayanmamaktadır. İngiltere'de 1835'ten önce vatandaşların katıldığı şehirlerdeki yerel meclisler yoktu. Belki de bu alanda çıkarılan ilk mevzuat 1832'deki Reform yasasıydı. Ardından yerel yönetimi düzenleyen mevzuatın ortaya çıkması izledi. Fransa'da ise 1833'e kadar yerel meclisler kurulmamıştı ve bu meclislere 1884'e kadar idari karar verme hakkı verilmemişti.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetim, ASRİKA, Şehir Güvenliği, Kırsal Güvenliği, Kıyı Güvenliği, Hudut Güvenliği.

1. Önsöz

Araştırmacılar, yerel yönetimin, merkezi yönetimin gözetim ve denetimi altında işlevlerini yerine getiren ve bu birimlere karşı sorumlu olan ve merkezi hükümetin misyonunu tamamlayan görevleri icra eden, merkezi yönetim ile seçilmiş ve bağımsız yerel organlar arasında idari görevlerin dağıtıldığı bir yerel örgütlenme biçimi olduğu konusunda hemfikirdirler.

Yerel yönetim, modern devletin işlev ve görevlerindeki niceliksel genişlemenin doğal bir sonucu olarak on dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında bir sistem olarak ortaya çıkmıştır. Yüzyıllardır bu yönetim biçimini alan sistemler olmasına rağmen, yerel yönetim teriminin köklendirmesi on dokuzuncu yüzyıla kadar ulaşmamakta.

1832 yılında çıkarılan İdari Reform Yasası ile yerel yönetim sistemini Avrupa'da ilk uygulayan İngiltere olurken, Mısır bu sistemi uygulayan ilk Arap ülkesi olmuştur.

Birleşmiş Milletler, yerel yönetimin bir kamu yönetimi sistemi olduğuna ve merkezi hükümetin misyonunu daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirmesine yardımcı olmak için idari bir araç olduğuna inanmaktadır. Bu sayede, iş rollerinin dağılımı ve merkezi ve yerel düzeyler arasındaki iş bölümü çerçevesinde sorumluluklarını yerine getirmek için merkezi hükümetten yerellere bazı yetki ve özelliklerin devrini teşvik eder.

Yerel meclis, yerel birimin yoğunlaştığı ve yerel birimin seçmenleri önünde siyasi sorumluluğa tabi olduğu ve devlet organının tamamlayıcısı olarak kabul edildiği seçilmiş bir meclis olarak tanımlanır.

Ya da meclis adı verilen yerel yönetimin sorumluluğunu üstlenen, seçilmiş yerel halktan seçilen belirli bir yer için bir grup insandan oluşan hükümettir. Yerel yönetimler, maaş alan ve meclis tarafından alınan kararları alan görevlilerden oluşur.

İdari işlevin merkezi hükümet ile seçilmiş veya yerel organlar arasındaki dağılımıdır. Bu tanımın en önemli özelliği, seçim yönünün ve odak noktasının merkezi hükümetin gözetim ve denetimi olduğu, yargı yetkisini hükümetin gözetim ve denetimi altında kullanmasına odaklanmış olmasıdır.

Yerel yönetimin, merkezi yönetimden bağımsızlığını belirleyen, tanınmasını sağlayan ve etkin bir şekilde hareket ederek, hak kazanarak ve yükümlülükler üstlenerek her türlü hukuki işlemi yapma hakkı veren bir tüzel kişiliğe sahip olmasıdır. Ayrıca mali bir sorumluluğu olmalı, kurucusundan ve mensuplarından bağımsız olmalı ve kanun önünde başkalarına dava açan bir tüzel kişiliğe sahip olmalıdır.

Yerel bölge sakinleri görevlerini toplu olarak üstlenmeleri imkânsız olduğundan dolayı yerel bir organın, merkezi hükümet önünde temsil eden belirli kriterlere göre seçim yoluyla seçilmesidir.

Bağımsız ve merkezi hükümete ve yerel yönetimin çalışmalarının merkezi hükümetin gözetimine ve kontrolüne tabidir. Böylece işin görevleri tanımlayan yasal hükümlere uygun olarak yerel halkın gereksinimlerini yerine getirmek için oluşturulan genel amaç ve politikalara uygun olarak çalışmasını sağlar.

Yerel yönetim sistemi uzun zamandır bilinmektedir, ancak modern ulusal devletinin kurulmasından sonraya kadar yasal biçimini ve resmi karakterini almamıştır. Modern devletin vatandaşlarına yönelik yüklerinin artırması, bu yüklerin bir kısmının yerel birimlere devredilmesini veya yetkilendirmesi kaçınılmaz hale getirmiştir.

Yerel yönetimin yakın zamana kadar akademik çalışmaları bulunmadı. On dokuzuncu yüzyılın sonunda, kamu hukukçuları ve politikacılar tarafından bu bilim alanına ilgi başlamıştır. Yerel yönetim çalışmaları, kamu hukuku çalışmalarının bir dalı olarak bağımsız bir bilim haline gelmekte ve yerel yönetim, sistemlerini aşiret oluşumları, bölgesel yönetimler, imparatorluklar, feodal sistemler ve nihayet modern devlet sistemi aşamaları içinde ele almaktaydı.

Hindistan, miladi takvim başlangıcından önce bir dizi köyü temsil eden yerel konseyler sistemini tanıttı.

Antik Yunan ülkelerinde, kendi kendine yeten bağımsız bir siyasi birim, bir dizi köyden, köylerde bir dizi kabileden oluşan bir şehir devleti sistemi vardı ve kabileleri insan toplumunun dayandığı temel birimdi. Ve böyle bir sistem, kendi kendine yeterlilik ve özerk yönetimi elde ederse ideal kabul edilir.

Bölgesel hükümetler, daha sonra bazı küçük yerel oluşumların federasyonları kurulduğunda kabileye rakip olarak ortaya çıktılar. Köyü ve şehri alan ve nüfus bakımından geride bırakan bölgesel oluşumlar üzerindeki etkilerini uygulayarak merkezi monarşi şeklini aldılar.

Sonra aristokratların yönetimi geldi ve sonra halkın yönetimi geldi. Bölgesel yönetimler imparatorluklar oluşturacak şekilde genişledi ve böylece merkezileşme ile ademi merkeziyetçilik arasındaki yakınlık ve içe içe olması devam etti.

Bununla birlikte, imparatorlukların başlangıcı, coğrafi alan üzerindeki otoritelerini genişletmek için aşırı derecede merkezileşmeyi beraberinde getirdi. Ve kültürel ve manevi nüfuslarının homojenliği, bölünmeye karşı birlik faktörlerinin egemenliğine yol açtı.

Eski ve orta imparatorlukların çeşitli halklara, bölgelere ve ırklara açılmasıyla birlikte, yerel yönetim fikri bir kez daha imparatorluklara karşı yeniden yükseldi ve feodal sistemin, şehirlerin ve küçük bölgelerin zayıflığıyla imparatorluğa alternatif yeni sistemleri geldi.

Ulusal devletin yeni biçimi, İngiliz ve Fransız devletleri ile ortaya çıktı ve eski imparatorlukların ve onun yıkıntıları üzerine kurulan feodal emirlikleri imparatorlukların mirasçısı olarak çağdaş dünyada hızla yayıldı. Âdem-i merkeziyetçilik, 1789 Fransız Devrimi ile idari felsefi bir düşünce olarak ortaya çıktı. Daha sonra Avrupa'ya ve Arap dünyası da dahil olmak üzere dünyanın geri kalanına yayıldı.

Fransız eyalet valilerinin sadakatini güvence altına almak için, merkezi hükümet onların yerine kendisine bağlılığı olan merkezi görevliler getirmiştir. Daha sonra merkezileşmenin şiddetini hafifletmek için yönetimde ademi merkeziyetçilik ilkesi ortaya çıkmıştır. Federasyona gelince, Amerika Birleşik Devletleri'nin devletler arasında siyasi bağımsızlığın bazı yönlerinin hayatta kalmasıyla siyasi birlik arzusuna yanıt olarak İngiliz sömürgeciliğine karşı Amerikan Devrimi teorisyenleriyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu nedenle federal sistem olarak kabul edilir. Bu nedenle küçük oluşumlardan büyük devletin kurulma kökeni sayılır.

Yasal bir olgu olarak yerel yönetim sistemine gelince, on dokuzuncu yüzyıldan daha eskiye dayanmamaktadır. İngiltere'de 1835'ten önce vatandaşların katıldığı şehirlerdeki yerel meclisler yoktu. Belki de bu alanda çıkarılan ilk mevzuat 1832'deki Reform Yasası'ydı, ardından yerel yönetimi düzenleyen mevzuatın ortaya çıkması izlemiştir.

Fransa'da ise 1833'e kadar yerel meclisler kurulmamıştır ve bu meclislere 1884'e kadar idari karar verme hakkı verilmemiştir.

2. İlk Araştırma: Yerel Yönetim Sistemlerinin Tarihsel Gelişimi

Her toplumsal örgütlenme, insan toplumları kadar eski olan, bireyleri bağlayan emirleri ve çekirdekleri olan bir otoritenin varlığını içerir ve bu gücün biçimleri, yer ve zamanın koşullarının çeşitliliğine göre değişmektedir. İnsanlığın bildiği en önde gelen siyasi örgütler, merkezileşme ve ademi merkeziyet unsurlarının, birinin diğerine üstünlüğü ile birleşmesidir ve bunlar şu şekilde gelişmiştir:

a. Kabile Örgütleri

Otoriter rejimlerin en eski biçimleri olan kabile hükümetleri tarafından temsil edilirler, doğası gereği yereldir, kasabalar ve köyler etrafında toplanmıştır ve otoritelerini çoğunlukla kan

bağları, coğrafi yakınlık veya ortak ekonomik çıkarlar temelinde kurmuştur. Kabilelerin reisleri kabile konseylerini oluşturur, en belirgin örnekler arasında eski Mısır şehir yönetimleri ve Hindistan zikredilebilir.

b. Bölgesel Hükümetler

Bazı küçük oluşumların (isteğe bağlı veya zorunlu) birleşmesini ve birliğini temsil eder. Bölgesel yönetimler başlangıçta merkezi monarşiler şeklini aldı, şehirlerin ve köylerin insanlarına kendi işlerini yürütmeleri için yol verdiler.

c. İmparatorluklar

Bölgesel yönetimler genişledi ve imparatorluklar oluştu (merkezileşme ile ademi merkeziyetçiliğin evliliği). Başlangıçta hükümet sistemi aşırı merkezileşmeye yöneldi ve kültürlerin çeşitliliği ile yerel yönetim fikri güçlendi.

d. Tımarlar, Şehirler ve Küçük Eyaletler

Zamanın geçmesi ve imparatorlukların yaşlanma aşamalarına girmesiyle birlikte, tımarlar, şehirler ve küçük eyaletler sistemi yeniden hüküm sürdü.

e. Ulus Devlet (İngiliz ve Fransız)

Nedenleri:

1. Bir grup büyük lider.
2. Ulaşımında evrim.
3. Komşu eyaletler arasında devam eden savaşlar.
4. Devletin ortaya çıkışına ilişkin birkaç teori vardır (toplum sözleşmesi, iktidar veya aile gelişimi, tarihsel gelişim).
5. Sütunları vardır (halk, bölge, yöneten siyasi organ).
6. Kuruluşuyla birlikte siyasi ve idari merkezileşme karakterini aldı.

Devlet işlevleri keskin gelişmelere sahne oldu ve ademi merkeziyetçiliğin ortaya çıkmasının nedeni idari odağın olmamasıydı.

- a. İmparatorluklar.
- b. Feodal sistem.
- c. Modern devlet sistemi.

Devlet işlevlerinin gelişimi, ademi merkeziyetçiliğin ortaya çıkmasına ve idari yoğunlaşma eksikliğine yol açtı.

3. Yerel Yönetim Sisteminin Uygulanmasına İlişkin Gerekçeler

Birincisi: Siyasi Gerekçeler

1. Demokrasinin bir tezahürüdür.
2. Vatandaşları yerel tesislerinin yönetimine dahil etme ve yerel benliklerini ifade etme aracı.
3. Geleceğin yerel liderlerini eğitmek ve hazırlamak için bir alan.
4. Yerel yönetim ve devlet otoritesi arasındaki iş birliğini destekler.
5. Çeşitliliği iyi bir şekilde yönetir.
6. Yerel düzeyde sağlam bir demokratik eğilimi desteklemek.

Yerel yönetim sisteminin sağladığı avantajlar arasında:

- a. Hükümet faaliyetleri ile halk faaliyetleri arasında verimli iş birliği.
- b. Yerel ve merkezi organları birbirine bağlar.
- c. Vatandaşların hükümete yakınlığı.
- d. Yurttaşları yerel birlik için çalışmaya itmek.
- e. Güvenlik, düzen ve hukukun korunmasına aktif katılım.
- f. Azınlıklar için devletin siyasi birliğinden ödün vermeden bir tür özerklik sağlayacak bir bölgesel adem-i merkezîyetçilik biçimini kabul etmek, böylece yerel yönetim, devletin siyasi yapılanmasını güçlendirecektir.
- g. Merkezi hükümet üzerindeki yüklerin azaltılması.
- h. Yerel birimler, merkezi otorite tarafından belirli politikaları yerel düzeyde incelemek ve bunların uygulanmasının etkilerini ve bunlara verilen yanıtın boyutunu bilmek için kullanılan bir deney alanı olarak kabul edilir.

İkincisi: İdari Gerekçeler

Yerel yönetim sistemi, bu sistemin uygulanmasının sağladığı faydalar nedeniyle teknik ve idari bir gereklilik olarak görülmektedir.

1. Merkezi sisteme eşlik eden bürokrasiyi ortadan kaldırmak.
2. Hizmet sunarken yerel koşulları dikkate almak.
3. Performans kalıplarını bir yerel birimden diğerine değiştirmek.

4. Yerel birim, yeni idari yöntemlerin uygulanmasının fizibilitesini belirlemek için bir deney alanıdır.
5. Yerel birim, siyasal örgütle iş birliği yaparak, yönetim sisteminde köklü değişiklikler meydana getirme ihtiyacına ilişkin popüler anlayışı ileten idari organ olarak kabul edilir.
6. Yerel birimin, sorunlarını anlama ve çözme konusunda en yetenekli insanlar olan bölge halkı tarafından yönetilmesi, tamamlanma sırasındaki etkinliği iki katına çıkarır.

Üçüncüsü: Sosyal Gerekçeler

1. Bireyler yerel ihtiyaçlarını alır ve arzularını tatmin eder.
2. Farklı düzeylerde hizmetler geliştirmek ve böylece sosyal hayatı geliştirmek.
3. Pozitif güçleri başkentte toplamak yerine bireyler arasında dağıtarak sosyal katılım ilkesini hayata geçirerek devletin sosyal yapısını güçlendirmek, onları bir araya getirerek olası kültürel, sanatsal ve askeri alanlarda ilerlemeye yol açar.
4. Yerel topluluğun yaratıcılık enerjilerini patlatmak.
5. Yerel bireyleri olası çalışma alanlarına dahil ederek aralarındaki manevi bağları güçlendirmek.

Dördüncüsü: Ekonomik Gerekçeler

1. Yeni yerel finans kaynakları bulmak.
2. Üretimin desantralizasyonunun sağlanması.
3. Vergi yüklerinin dağılımında eşitlik.
4. Ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamak.
5. Yerel kalkınma programlarının uygulanmasına halkın katılımını sağlamak.
6. Kalkınma planları yapma kolaylığı.

4. Yerel Yönetim Sisteminin Avantajları ve Dezavantajları

Yerel yönetim sisteminin demokratik ilkeyi pekiştirmek için çalıştığını söylemenin abartı olduğunu gördükleri için yerel yönetim sisteminin idari ve siyasi önemini küçümseyen bir grup yazar var... Seçimlerde çoğunluk sağlanamıyor ve bunun acil yönetim sisteminin kendisinde değil, seçim sisteminde bir eksiklik olduğu yanıtlanabilir. Ayrıca yerel ajansların merkezi ajansların yanında yer alması, yönlerde birçok olumsuzluğa ve çelişkiye yol açmaktadır. İdari tecrübe eksikliği, yerel kamu yararının olmaması, merkezi kontrolün varlığı kadar kitlelerin kontrolü ve sistemin modernliği ile cevaplanabilir.

Ayrıca, yerel yönetim sisteminin avantajları, yalnızca uygulama ile otomatik bir şekilde elde edilmez, ancak aşağıdakilerle ilgili çok fazla çaba gerektirir:

- Teknik ve idari personelin hazırlanması.
- Yerel yönetimin önemi konusunda kamuoyu bilincini geliştirmek.
- Yerel toplumun katılımına duyulan ihtiyaç.
- Merkezi kontrolün yerel meclisin üzerindeki etkinliği.

5. Mahalli İdarenin Bağımsızlığının ve Gerçek Yetkilerden Yararlanmasının Derecesini Ölçmek İçin Dikkate Alınan Değişkenler:

1. İşlevlerin boyutu.
2. Yerel organların gönüllü otoritesi.
3. Başarılı kararlar verme otoritesi.
4. Genel iş tanımı.
5. Yerel birimin kurulması için alınan yasal yöntem (Anayasa - Mevzuat).
6. Yerel yönetimlerin toplam harcamalarının kamu harcamalarına oranı.
7. Yerel seviye sayısı (bir seviye daha fazladır).
8. Mahalli idarelerin toplam gelirlerinin kamu gelirleri içindeki oranı ve devlet yardımlarına oranı.
9. Yerel teşkilatlardaki insan gücünün çağdaşlığı merkezi yönetimde çalışan insan gücüne oranı.
10. Yerel birimin büyüklüğünün yüzdesi.

6. Yerel Yönetimin Temelleri

1. Farklı yerel çıkarların varlığı:
2. Yerel yönetim sisteminin kurulması için, bölge halkının çoğunluğunu ilgilendiren ve ülkenin tüm vatandaşlarını ilgilendirmeyen farklı yerel çıkarlar gereklidir, bu da onların işlerini yönetme sorumluluğunu üstlenmelerini gerektirir.

7. Bu Yerel Çıkarlar Nasıl Ortaya Çıkıyor?

Belirli bir coğrafi bölgede yaşayan bir grup bireyin çıkarlarının birleşmesi sonucu ortaya çıkar. Bu bağ, kendi aralarında bir tür toplumsal dayanışmanın oluşmasına ve devletin bu yerel çıkarları tanımaya yol açmakta ve yönetimini bağımsız yerel birimlere bırakmaktadır.

8. Çıkarın Yerel Bir Nitelik Kazanması İçin Hangi Koşullar Sağlanmalıdır?

1. İlginin bölge halkının büyük çoğunluğunun ihtiyaçlarını, umutlarını ve özlemlerini yansıtması.
2. Devletin yüksek çıkarlarıyla tersleşmemeli veya çelişmemelidir.

9. Merkezi ve Yerel Çıkarları Belirleme Yöntemleri:

1. Yasa koyucu, merkezi yönetimin yetkilerini ve buna bağlı olarak yerel yönetimler tarafından yerine getirilecek yetkilerin geri kalanını belirler.
2. Yasa koyucu, özel yetkileri münhasıran yerel yönetimler için belirler ve diğer yetkiler merkezi hükümete bırakılır.
3. Bazı yerel yönetim sistemleri, yüksek toplumun çıkarlarının, bu yerel çıkarların genel politikalarının merkezi hükümetin elinde tutulmasını gerektirdiğini görebilir.

10. Yerel Birimin Tüzel Kişiliği

Yerel birimin farklı yerel çıkarlarının varlığını kabul etmek, bu çıkarlara dayalı yerel yönetime tüzel kişilik verilmesini gerektirir. Bu koşul yerine getirilmediği takdirde mahalli idare ortadan kalkar ve merkezi idarenin bir kolu olarak kabul edilir.

Tüzel kişilik, adem-i merkeziyetçiliğin doğal bir sonucu olup, devlet dışında idari kişilerin bulunduğu ve çıkarlarını korumak için kanun ona bir gerçek kişinin haklarını vermiş ve ona yüklediği yükümlülükler yüklemiştir. Yerel birimlere tüzel kişilik verilmesinin sonuçları arasında:

- a. Birinin tüzel kişinin iradesini ifade etmesi.
- b. Yerel birimin devletin mali sorumluluğundan ve diğer yerel birimin mali sorumluluğundan bağımsız mali sorumluluğa sahip olması.
- c. Yerel birimin görev alma ve hak edinme yetkisine sahip olması.
- d. Yerel birimin dava açmaya uygun olması.
- e. Yerel birimin kendi idari organına sahip olması.
- f. Yerel birimin tüzel kişiliği, kurulduğu aynı veya daha üst bir belge ile sona erer.

11. İdari Bağımsızlık

Bu, yerel meclislerin üyelerinin salt birimlerinin idari bağımsızlığını etkilemeden seçim veya merkezi hükümet tarafından atanma yoluyla seçilmesi fark etmeksizin, yerel meclisin idari işlevlerini yerine getirirken merkezi hükümetten bağımsız olması gerektiği anlamına gelir.

12. Merkezi Hükümetin Gözetimi

Yerel birimlerin bağımsızlığı, merkezi hükümetin kontrolünden çözümleri anlamına gelmediğinden, merkezi hükümet, tüm ulusal topraklar içinde en yüksek kontrole sahip ana tüzel kişi olarak kalır ve devletin genel politikası ve çerçevesi içinde çalışmalıdır. Aksini söylemek devletin birliğini ve siyasi dokusunu tehlikeye atacaktır. Aşağıdakiler de dahil olmak üzere yerel yönetim sistemlerini etkileyen bir dizi çevresel faktör vardır:

a. Toplumsal Faktörler

Kentsel, kırsal veya kabile gruplarının varlığı, akrabalık, çıkarlar, inanç, meslek veya mahalle olsun, üyeleri arasındaki ortak bağlar ve üyelerinin zenginler, yoksullar, eğitimliler, okuma yazma bilmeyenler, yerliler ve gurbetçiler gibi kurucu sınıfları gibi bir toplumun doğasına ve bileşimine atıfta bulunur. Toplumun uyumlu mu, heterojen mi yoksa eşit mi, açık mı yoksa kapalı mı vs. olduğunu belirleyen hâkim sosyal sistemdir.

b. Siyasi Faktörler

Devletin siyasi sisteminin minyatür siyasi sistemleri, benzerlikleri aşağıdaki gibidir:

1. Üç sütunun (bölge, halk, yönetici otorite) mevcudiyeti.
2. Devlet ve yerel meclislerde anayasal kurumlar tarafından verilen kararların niteliği (bir dizi pazarlık ve uzlaşma takviminin sonucu).
3. Suçlarda otoriter kaynakların ve değerlerin dağılımı.
4. Her birinin doğası, kendi siyasi koşullarına sahip herhangi bir siyasi sistem tarafından gerçekleştirilen siyasi işlevlerdir.

c. Ekonomik Faktörler

Bir gruptaki gücün karakteri genellikle o grubun ekonomisinin özelliklerinden etkilenir.

1. Basit Topluluklar - Demokrasi.
2. Pastoral Topluluklar - Genetik Liderlik.
3. Gelişmiş tarım ve pastoral topluluklar, büyük toprak sahipleri tarafından tekelleştirildiklerinde iktidar sistemleri gelişti.
4. Yerel ekonomi otorite yapısını etkiler.
5. Yerel meclisler, ekonomik potansiyele sahip geniş sosyal sınıfların kontrolü altındadır.
6. Kendine özgüveninin boyutu.
7. Profesyoneller.
8. Ortalama kişisel refah.
9. Çalışma durumu.

d. Coğrafi ve Mekânsal Faktörler

1. İklimin doğası.
2. Su mevcudiyeti.
3. Arazi kalitesi ve verimliliği.
4. Minerallerin mevcudiyeti.

e. Nüfus Faktörleri

Bölgedeki nüfusun kentsel ve göçebe, eğitilmiş ve yarı eğitilmiş ve okuma yazma bilmeyen, erkek ve kadın, yaşları, toplam sayıları ve uzmanlıkları açısından dağılımını ifade eder. Bu farklılıkların yerel yönetimin etkinliği üzerinde önemli bir etkisi vardır.

f. Kültürel Faktörler

Kamu ve özel eğitimin, normların, değerlerin, gelenek ve göreneklerin ürünüdür ve onların seviyesi bölgede geçerli olan otoritenin niteliğini belirler.

g. Tarihsel Faktörler

Yerel toplumun gelenekleri, görenekleri ve kökenleri siyasi durumları istikrara kavuşturur ve sistemleri, aynı veya yakın tarihe sahip toplumların benzerlerine benzer.

13.Yerel Yönetim Sistemlerinin Bileşenleri Şunlardır:

1. Bölge (Gücün Mekânsal Bölümü)
2. Finansman
3. Yerel vatandaş katılımı

14.İlk Araştırma: Yerel Bölge

Gücün mekânsal dağılımı ile ilgili olarak üç görüş vardır.

Birincisi: Yerel yönetim birimlerinin, iktidarın deposunu ve koltuğunu temsil eden doğal siyasi yaratık olduğunu görenler var.

İkincisi: Genel iradeyi ifade eden çağdaş devletin siyasi yapısında yerel yönetim sistemine yer yoktur.

Üçüncüsü: Otoritenin mekânsal dağılımı, yerel yönetimin modern devletin otoritesini desteklemesine yer açmanın önemli bir işaretidir.

a. Bölgesel Yerel Yönetim Biçimleri

Birincisi: İller / Eyaletler

Maliyetten tasarruf etmek ve planlamayı kolaylaştırmak için gruplandırılmış bir dizi şehir ve köyü içeren nispeten geniş bir coğrafi alandır.

İkincisi: Şehirler ve Başkentler

Kent, çağdaş toplumda en önemli yerel birimdir; ve büyük, orta ve küçük boyut, alan ve nüfusa sahiptir ve mahalle meclislerine sahiptir.

Üçüncüsü: Köyler / Kırsal Bölgeler.

Şehirden daha küçüktür ve tüm komşu köyleri içeren bir köy meclisi oluşturulabilir; ancak, üyelerini şehre katmak daha iyidir.

b. Yerel İdari Birimleri Bölmek İçin Standartlar

1. Vatandaşların temel hizmetlerini yerine getirme yeteneği.
2. Bu yerel birimlerle vatandaş iş birliğinin sağlanması.
3. Bu birimlerin çalışanlarının verimliliklerini artırmak için sürekli gelişim.
4. Yeniliklere uyum sağlama yeteneği ve gelişme isteği.

Bazıları, mevcut yerel birimlerin bazılarının sıradaki nedenlerden dolayı bu gereksinimleri karşılama kapasitesine sahip olmadığını savunuyor:

1. Bölümler insanların yaşam tarzına uymuyor (İş - Konut).
2. Bölümler, seri üretimin avantajlarıyla tutarsızdır.

c. Yerel Birimin Yayıldığı Coğrafi Alanı Etkileyen Faktörler

1. Çevresel Faktörler
2. Tarihsel Faktörler
3. Geleneksel Faktörler
4. İdari Faktörler
5. Temsili Faktörler

15.İkinci Araştırma: Merkezileşme ve Ademi Merkeziyetçilik

Yoksullukla mücadele, ekonomik, sosyal ve bölgesel farklılıkların azaltılması ve farklı idari seviyelerdeki planlama organları arasında yatay ve dikey koordinasyonun sağlanması gibi arzu edilen hedeflere yönelik bölgesel planlamanın başarısı ve bölgesel kalkınma programlarının ve projelerinin başarılı ve etkin bir şekilde uygulanması için gerekli olan üstyapı ve altyapılar, bölgesel planlama ve bölgesel kalkınma alanlarında farklı ulusların deneyimlerinden yararlanarak hükümetlerin ve ülkelerin temel ihtiyaçları sağlamada ne ölçüde başarılı oldukları ile ilgilidir.

Bir toplumdaki kaynakların dağılımının ve izlenmesinin, o toplumdaki karar verme gücünün dağılımı ile yakından ilişkili olduğu gerçeğinden yola çıkarak, bölgesel dengenin gerçekleşmesi, bölgeler arası sosyal ve ekonomik farklılıkları azaltmak, kaynakların kullanımının optimize edilmesini ve karar alma gücünün farklı idari seviyelerdeki kalkınma planlama kurum ve kuruluşları arasında dağılımı gerekmektedir.

Ademi merkeziyetçilik, karar alma, planlama veya idari yetkiyi merkezi yönetimden alandaki veya bölgesel ve yerel idari düzeydeki devlet kuruluşlarına ve kimliklere aktarır veya bu yetkileri farklı bölge ve nüfus gruplarındaki idari birimlere veya yarı özerk veya özel kuruluşlara devredebilir.

Ademi merkeziyetçilik, uygulaması siyasi bir karara ve ülkelerdeki siyasi sürecin doğasına bağlı olan ideolojik bir ilkedir, ademi merkeziyetçilik, kendi kendine yeterlilik ve karar alma demokrasisi ilkelerinin yanı sıra halkın katılımı ilkesine ulaşmak için çalışır, aslında, idari ademi merkeziyetçiliğin uygulanması çağrısı yalnızca birkaç nedenle bağlantılıydı:

- A. Merkezi idari sistemler, sömürgeleştirilmiş ülkeler üzerindeki kontrolü sıkılaştırmaya ve çeşitli doğal kaynaklarının sömürülmesini kolaylaştırmaya gelen bir sömürge mirasıdır.
- B. Önceki on yıllardaki gelişme, gelişimin sadece yukarıdan elde edilemeyeceğini, aynı zamanda aşağıdan ve hedef grupların aktif katılımıyla gerçekleşebileceğini göstermiştir.
- C. Geliştirme süreci karmaşık ve budaklıdır ve merkez üzerinden planlamak, uygulamak ve takip etmek kolay değildir.

Ademi merkeziyetçilik sürecine olan talebi motive eden nedenlere gelince, çalışmalardan biri bunları özetlemiştir.

- Planlamanın ademi merkeziyetçiliği, merkezi devlet planlama organlarının sürekli sorunlarla yaşaması, farkında olması ve iyi anlaması nedeniyle bu alandaki yetkilerinin önemli bir bölümünü çalışanlara ve saha görevlilerine devrettiğini ifade etmektedir. Bu

da nüfusun farklı bölgelerinin ve kesimlerinin çoklu ve çelişkili ihtiyaçlarını birbirine bağlamayı kolaylaştırmak içindir.

- Bir ülke içinde kaynakların adil dağılımı.
- Yerel halkla doğrudan temas kurarak aşinalık ve bilgiyi geliştirmek, doğru bilgiyi sağlar.
- Uzak bölgelere ulaşmak.
- Dini, siyasi, sosyal, etnik ve aşiretler kalkınma karar alma süreçlerine en yüksek derecede eşitlik sağlayacak şekilde geniş halk katılımı, dolayısıyla hükümet kaynaklarının izlenmesi ve tahsisi yoktur.
- Bölgelerde ve idari birimlerde yerel yönetimler ve özel kurumlar aracılığıyla hükümet prosedürleri geliştirmek ve kendilerine verilecek yeni görevleri yenileyerek uzmanlık ve becerilerin geliştirilmesi.
- Merkezi yönetimleri rutin işlerinden kurtarıp yerel yönetimlere devretmek.
- Merkezdeki yerel topluluklar ve hükümet bakanlıkları arasında yerel ihtiyaçlar hakkında bilgi alışverişini kolaylaştırmak.
- Genellikle ulusal kalkınma politikalarına uymayan ve yoksul kırsal nüfus gruplarının ihtiyaçlarını umursamayan yerel seçkinleri kuşatmak.
- Esneklik, geliştirme projelerinin uygulanmasından önce karşılaşılabilecek engellerin veya sorunların tespit edilmesine yardımcı olur.
- Yerel liderlerin hizmetleri yerelleştirmedeki ve bunları topluluk içinde etkin bir şekilde kullanmadaki rolünü vurgulamak.
- Kalkınma karar alma süreçlerine doğrudan katılma fırsatı vererek siyasi istikrara ve ulusal birliğe katkıda bulunmak ve bu da kitlelerin siyasi sistemdeki rolünü arttırmak.

15.1. Ademi Merkeziyetçilik ve Seviyeleri

1. Görev dağılımı
2. Görevlendirme (bağımsız popüler makamlar)
3. Görevleri devretme
4. Planlama görevlerinin devletten sivil toplum kuruluşlarına devri
5. Popüler katılım

Merkezi ve ademi merkeziyetçilik sistem seçimini etkileyen faktörler

1. Faaliyetteki değişimin hızı

2. Daha düşük yönetim seviyelerinde alınan kararlardan etkilenen iş veya operasyon sayısı
3. İş bölümü ve uzmanlaşma ilkelerine ne ölçüde uyulduğunu
4. Devlet müdahalesinin miktarı

15.2. Ademi Merkeziyetçiliğin Avantajları

1. Çalışanlardan veya tüketicilerden gelebilecek baskılardan üst yönetimi kurtarmak
2. Karar vermede hız elde etmek
3. Üst yönetim ve diğer idari seviyeler arasında uyumun sağlanması
4. Sorunlara daha yakın oldukları için alt idari düzeylerin yakınsaması
5. Çalışanları daha düşük adalet seviyelerinde bilgilendirmek ve moralleri yükseltmek
6. Daha düşük yöneticilerin liderlik yeteneklerini geliştirmek
7. Yöneticiler arasındaki boşluğu kapatmak ve doğrudan iletişime ulaşmak

15.3. Ademi Merkeziyetçilik Koşulları

1. Yöneticilere akıllıca yönetim kararları alma becerisi konusunda güvence vermek
2. Gerçeğe yakın daha düşük pozisyonlara sahip olanlara karar vermede yetki devri
3. Tam yetkinin gerçek delegasyonu
4. Belirlenen genel hedeflerin, genel politikaların, mevcut organizasyonun ve ajanslar arasındaki ilişkilerin paylaşılması
5. Planlamada merkezileşme ve uygulamada ademi merkeziyetçilik

15.4. Ademi Merkeziyetçilik Resimleri

a. Siyasi Ademi Merkeziyetçilik (Federal Sistem):

Başkentteki merkezi hükümet ile üye devletçikler hükümetleri arasında yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin dağılımına dayanmaktadır. Diğer bir deyişle; siyasal âdem-i merkeziyetçilik, devletin temel işlevleri olan siyasal güçlerin (yasama ve yargı) dağılımı ile ilgili bir yönetim yöntemidir.

b. İdari Ademi Merkeziyetçilik:

İdari işlevin, hükümetin merkezi organları ile diğer kamu ahlaklı kişiler arasında nesnel veya bölgesel olarak dağılımı.

c. Tesis Ademi Merkeziyetçiliği:

Yetkileri nesnel olarak belirlenen bağımsız kuruluşların kurulması bu yetkiler bir bölge veya birkaç bölge düzeyinde veya devlet (kamu kurumları) düzeyinde kullanılır.

16.Üçüncü Araştırma: Yerel Yönetimin Finansmanı:

Yerel finansman, yerel yönetimin en önemli bileşeni olarak kabul edilir ve onsuз yerel birimler işlevlerini yerine getiremez. Yerel yönetimlerin kendi kendini finanse etmesi, aşağıdakiler dikkate alındığında önemlidir:

Yerel yönetimlere mensup ya da yerel topluluklarda yer alan yerel birimlerdeki insanların sorumluluklarını vurgulayarak yerel yönetim ilkelerini desteklemek ve kavramlarını pekiştirmek, mahalli meclis üyesi sıfatıyla sorumlu olduğu ve mahalli idarenin bütçesine katkıda bulunduğu ve bundan yararlandığı için mahalli hizmetleri finanse eden ve bunlardan yararlananları temsil eder. Bu ikili sorumluluk, yerel konsey üyesinin yerel ihtiyaçlar için uyanıklığını artırır ve onu savurganlık yapmadan onları karşılamak için çalışmaya motive eder.

Meclisi tarafından toplanan fonların harcamalarını kontrol etmede meclis üyesini katı hale getirir. Meclis üyesini, halkı memnun etmek için hizmetin verimliliğini artırmaya heveslendirir.

16.1. Yerel Finansmanın Temelleri

Başarılı iç finans politikalarının dayandırılması gereken kurallar bütününü ifade eder.

Bu esaslar iki gruba ayrılır:

İlk grup: Yerel kaynakların doğası ve bunlarda bulunması gereken koşullarla ilgili temel bilgiler.

İkinci grup: Yerel kaynakların mali yönetiminin temelleri.

16.2. Yerel Kaynakların Doğasına İlişkin Esaslar

- a. **Yerel Kaynağı Yönetme Kolaylığı:** Yerel kaynak havuzunun tahminini, toplama maliyetinin ucuzluğunu ve gelirlerinin göreceli bolluğunu kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Yerel kaynakların yeterliliği ve esnekliği anlamına gelmekte.
- b. **Yerel Yavuz:** Yani tüm yerel kaynak havuzu, onu toplayan yerel birimin kapsamındadır, yerel yönetime uygun olan yapı vergileri vb. gibi merkezi vergi havuzundan mümkün olduğunca farklıdır, çünkü her biri tamamen yerel birimin kapsamına girer. Gelir vergileri ise mahalli idareler için uygun görülmemektedir, çünkü mahallinin kapsamını tespit etmek güçtür.
- c. **Kaynağın Kendi Kendini Yönetmesi:** Bunun anlamı, yerel otoritenin vergi oranını tahmin etme (belirli sınırlar içinde), onu bağlama, toplama ve izleme/harcama

konularında bağımsız olması, böylece mali ihtiyaçlarını kendisine sunulan kaynakların sonucuyla uzlaştırabilmesidir.

- d. **Adalet:** Yerel yükleri yerel vatandaşlara adil bir şekilde dağıtmak.
- e. **Politik Uygunluk:** Yani yerel yönetim, siyasi açıdan yük getirme gücüne sahiptir.

16.3. Yerel Kaynakların Mali Yönetiminin Temelleri

Mali idare, yerel birimin mali politikalarını aşağıdakiler açısından uygulayabilmelidir:

- A. Bağlantı ve toplama yönetimi.
- B. Kaynakların optimum kullanımı.
- C. Bu kullanım üzerinde kontrolün sağlanması.

16.4. Yerel Finansman Kaynakları

1. Yerel Birim İçin Öz Gelir:

- A. Vergiler
- B. Ücretler
- C. Sömürü geliri

2. Dış Kaynaklar:

- A. Krediler
- B. Sübvansiyonlar
- C. Vasiyetler

Birincisi: Yerel Vergiler

Yerel vergiler, yerel yönetim tarafından sağlanan hizmetlerden kişisel olarak kendilerine tahakkuk eden faydalara bakılmaksızın, her biri kendi kapasitesine göre yerel birim üyeleri arasında kamu yükünün yıllık olarak dağıtılması için yasal bir yöntemdir. Mahallî verginin, mahallî birimin, herhangi bir hususu gözetmeksizin vatandaşlarından cebren tahsil ettiği paranın, bu meblağların kamu hizmetlerinin ifasına tahsis edilmesi şartıyla tanımlanmasıdır.

Yerel Vergilendirmenin Avantajları

- A. Verginin dayatılması, yerel meclis üyeleri arasında demokrasi kavramını derinleştirmektedir, çünkü maliyetlerin bileşeni, vergilerin performansı ile temsil hakkı ile bağlantılıdır. Böylece finansörlerin paralarının harcanma şekli üzerinde söz sahibi olmaları sağlanır. Bu sorumluluk, onların fikirlerini ifade etmelerini geliştirecek en

uygun unsurların seçimini dikkatle incelemelerini, ceplerinden çıkan parayı harcamada dürüst olmalarını ve meclisin çalışmaları üzerindeki kontrollerini sıkılaştırmaya ve faaliyetlerini takip etmeye itmektedir.

- B. Halkın genel olarak hizmetleri, taşıdıkları mali yüklerle karşılaştırarak değerlendirdiği için, halkın sorumluluk bilincini yükseltmek, ayrıca, vergi oranındaki hafif bir artış, yerel yönetimlerin giderleri neredeyse tüm bireyleri etkileyen hizmetlere yönlendirildiğinden, insanların bu artış karşılığında ek hizmetlerden ne alacaklarını merak etmelerine neden olmaktadır.

Yerel Vergi Türleri:

Bina vergileri: İnşa edilmiş gayrimenkulün mülkiyetine veya kiracılarına uygulanır.

Giriş vergileri: Ücretler, maaşlar, ticari ve endüstriyel karlara uygulanır.

Bazı mallar üzerindeki vergiler: Yerel bölgelerde araba ve ulaşım gibi.

Vergi gelirlerinden finanse edilen hizmetler, toplumun bekası ve gelişmesi için gerekli hizmetlerdir (eğitim hizmetleri ve sağlık hizmetleri gibi) ve maliyeti ne kadar yüksek olursa olsun halka sunulması gereken hizmetlerdir. Bu hizmetlerin halk için gerekli olması nedeniyle, tüm halk, yararlananların ve yararlanamayanların, her birinin kapasitesine göre yükünü taşıması gerekir. Bu nedenle, bir kamu yararı gerçekleştirmek için bu hizmetler çeşitli vergilerin gelirlerinden finanse edilir.

Üçüncüsü: Sömürü Geliri

“Yerel birimin gayrimenkul fonları için kira veya gelir veya ekonomik projelerinden kar şeklinde elde ettiği.” ve birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede mevcuttur. Ücretlerden amaç açısından farklıdır, çünkü ücretler bir hizmet sunmayı amaçlarken, sömürücü gelir rant üretmeyi amaçlamaktadır.

Dördüncüsü: Yerel Krediler

Yerel birimlerin, kredilerin değerini kredi sözleşmesinde belirtilen koşullara göre iade etme taahhüdü karşılığında kamuya, bankalara veya ihtisas kredi kuruluşlarına başvurarak elde ettikleri tutarlar ve düzenli bütçeleri yetersiz olan yatırım projelerinin finansmanında kullanılır. Birçok ülkede projelerin verimli olması ve hükümetten izin alması gerekir ve bunlar dahili veya harici olabilir.

Beşincisi: Sübvansiyonlar

Yerel birimlerin başkalarından herhangi bir para veya kolaylık olmaksızın aldığı her şeydir; hediyeler, vasiyetler, kişisel çabalar ve bağışlar dahil olmak üzere merkezi hükümetin, bireylerin ve özel kurumların iç veya dış olabilecek sübvansiyonlarını içerir.

Sübvansiyonların amaçlarından biri, politikasının yerel politikası ile ulusal ekonomi politikaları arasında önceliklere ve koordinasyona tabi olmasını ve merkezi hükümetin tüm vatandaşlar için asgari düzeyde temel kamu hizmetlerinin olmasını sağlamasını sağlamak ve gözetim sağlamak, bu hizmetlerin kalitesini garanti eder ve seviyelerini yükseltir ve yerellikler arasındaki kaynak eşitsizliği olgusunun üstesinden gelir.

17.Yerel Makamların İşlevleri

Yerel yönetim literatüründe, yerel yönetimlerin yetkilerinin yerel nitelikteki kamu hizmetlerini yönetmekle sınırlı olduğu kabul edilmektedir. Ulusal nitelikteki kamu hizmetlerine gelince, merkezi hükümet bunları gerçekleştirme ve harcama görevini üstlenir. Aşağıdakiler dahil olmak üzere bu iki sektörün tesisleri arasında ayırım yapmak için kriterler vardır:

Birincisi: Tesisten Doğrudan Yararlanma Standardı: Tabii ki, hizmet devletin tüm sakinlerine fayda sağlıyorsa, bu bir kamu hizmetidir, ancak yararlanıcı yerel bir topluluksa, o zaman bölgesel bir kamu hizmetidir.

İkincisi: Maliyet Standardı: Eğer fahiş ise, bundan merkezi hükümet sorumludur ve bir kamu hizmeti haline gelir.

Üçüncüsü: İdari Homojenlik Standardı (Klişeleşmiş): Genel tesis, idari performansta homojenliğin hâkim olduğu yerdir.

Dördüncüsü: Standart Hizmet Standardı: Tesisin sunduğu hizmetin niteliği özel örf ve adetlere uyulmasını gerektiriyorsa; yerel olmak daha iyidir.

Beşincisi: Teknik Yeterlilik Standardı: Yüksek teknoloji ve teknik yeterlilik gerektiğinde; tesisin bunu sağlayabilmesi için merkezi olarak yönetilmesi daha iyidir.

Altıncısı: Tarihsel Standart: Bölgedeki hizmetin niteliği tarihi ise, tesisin yerel olması tercih edilir (Örneğin hac ve umre işleri gibi).

18.Yerel Politikaların Oluşturulması ve Uygulanması İçin Mekanizmalar

Yerel Yönetim Organları:

Yerel yönetim organları, devletin yetki ve organlarına benzeyen iki ana otoriteden oluşur.

İlk Otorite: Kararlaştırma Otoritesi (Mahalli meclis, belediye meclisi, millet meclisine denir.): Yerel politikaların yapılmasında ve emir, karar ve yönetmeliklerin çıkarılmasında temsil edilir ve bu yetki, parlamentonun eyalet düzeyindeki yetkisinde temsil edilir.

İkinci Otorite: Yürütme Otoritesi (Vali, prence denir.): Devletin sorumluluğunu doğrudan üstlenen ve yerel politikalara bağlı olan ve eyalet düzeyindeki yürütme otoritesine benzeyen bir grup yetkili ona yardım eder.

19.Yerel Yönetimde Kararlaştırma Otoritesi

19.1. Yerel Meclis

Yerel meclisler, yerel politikaları belirleme, uygulama ve denetleme sorumluluğuna sahip bir grup bireyden oluşan bir organdır ve aynı zamanda demokrasinin en iyi örneği olarak kabul edilirler. Tek meclis sistem ve iki meclis sisteme ayrılmıştır: Ülkelerin çoğunluğu yerel birimlerin yönetiminde tek meclisli sistemi benimserken, Amerika Birleşik Devletleri federal düzeyde kongreye benzer şekilde iki meclisli sistemi benimsemiştir.

İki meclisli sistem liderlerinin argümanları, yerel birimin şehir bölgelerini veya bölümlerini ayrı ayrı temsil etme, yerel kabile konseyini ve bir bütün olarak şehrin çıkarlarını Temsilciler Meclisi'ne benzeyen ikinci konseye tahsis etme ihtiyacını görüyor ve gücün kötüye kullanılmamasını sağlıyor.

Yerel Meclis Boyutu: Bölgenin büyüklüğüne, sakinlerinin sayısına, coğrafi konumuna ve ülkedeki hâkim siyasi felsefeye göre değişir. Uygun gerçek büyüklük, büyük ya da küçük boyutuyla değil, devletteki merkezi otorite tarafından kendisine verilen görevleri yerine getirmedeki etkinliğidir.

Yerel konsey üyelerinin sayısı bir ülkeden diğerine ve aynı ülkede bir yerel birimden diğerine değişir. En uygun boyutu belirleme varyantlarına bağlıdır:

- Meclisin çıkarları temsil etme yeteneğinin kapsamı.
- Meclis vatandaşlarla iletişim kurma yeteneğinin kapsamı.
- Meclisin kendisine emanet edilen iş hacmini yerine getirme yeteneğinin kapsamı.
- Meclisin planlama ve yönetim yürütme yeteneğinin kapsamı.
- Seçilmiş üyelerin vatandaşlara karşı sorumluluğunu vurgulayın.

19.2. Yerel Birimlerin Merkezi Yönetimle İlişkisi

Yerel birimlerin, üyeleri seçimle seçilmiş olsa bile, yasama değil, yalnızca yürütme olduğu bilinmektedir.

Tüm biçimleriyle merkezi otoritenin denetimine, yargının denetimine, yasama organlarının denetimine ve yurttaşların ve onların çeşitli kuruluşlarının denetimine tabidir.

Bu ilişki gözetim sınırında kalmaz, destek ve iş birliği alanlarına uzanır. Bu nedenle yerel ajansların birçok uzmanlığa katılımına ve hiyerarşik tabi oldukları bölgelerde şubelerin açılmasına başvurur.

19.3. Merkezi Yetkililerin Başkanlık Rolü

Yerel birimleri kontrol eden merkezi hükümet, birkaç ana hedefe ulaşmayı amaçlar:

1. Devletin birliğini sağlamak ve korumak anlamına gelen siyasi amaç.
2. Tesislerin iyi yönetilmesi ve yön birliğinin sağlanması anlamına gelen idari amaç.
3. Devletin kanun, kararname ve genel politikası ile mahalli birlikler sistemini sağlamak.

19.4. Yerel Birimler Üzerindeki Kontrol Biçimleri

Birincisi: Mevzuat Denetimi

Bu, tüm yerel birimlerin, onları kuran ve yetkilerini belirleyen yasama otoritesinin denetimine tabi olduğu anlamına gelir.

İkincisi: Yargı Denetimi

Yerel birimlerin yürüttüğü faaliyetlerin yasallığını kesinlikle ortadan kaldırır ve özel bir talep dışında müdahale etmez.

Üçüncüsü: Yerel Yönetime Yürütme Denetimi

Yerel birimlerin üyelerini, çalışmalarını ve merkezi hükümet tarafından verilen kararlara bağlılıklarının kapsamını izlemek gibi çeşitli biçimleri vardır.

20.Dördüncü Araştırma: ASRİKA Konfederasyonu Yerel Yönetimi

Konfederasyonun, çoğu Afrika ve Asya'da bulunan bir grup genişleyen ülkeye dayandığı göz önüne alındığında, İslam ulusunun beş kıtaya dağıldığı göz önüne alındığında, konumu ne olursa olsun Müslüman, dünyanın doğusuna ve batısına uzanan İslam milleti, Müslüman'ın bir parçası olarak kabul edilir. Önemli olan bu millete hangi sistemin uygun olduğudur.

- Merkezi olmayan sistem
- Yerel yönetime dayalı federal sistem
- Sadakatlik sistemi

Federal sistem, merkez ve eyaletler arasında, her biri kendi uzmanlığına göre yetki ve özerklik dağılımına dayalı olduğu için, tüm ihtiyaçlarını dikkate alan gerçek yerel kalkınmayı sağlamak için malzeme ve insan kaynaklarını dağıtmak için uygundur. Müslüman millet ve onun dağılık ülkeleri.

- Her bölgenin yerel çevreye uygun kendi uygarlığı ve kültürel mirası vardır.
- Yetenekler ve imkanlar bir bölgeden diğerine farklılık gösterir.
- Farklı kültürel ve sosyal düzey.
- İdari ve örgütsel düzey farklıdır.

Ancak bu çeşitliliğin optimal kullanımı,

- Gerekli entegrasyon ve çeşitliliği sağlar.
- Farklı insanlar arasındaki etkileşimleri bulur.
- Kültürlerin ve medeniyetlerin karışımını sağlar.
- Kaynakları kalkınma hedefleriyle orantılı olarak tahsis eder.
- İsteklere göre ihtiyaçları sağlar.
- Tek millet kavramını pekiştirir.
- Müslüman meseleleri için eşitlik ve savunuculuğu sağlar.
- Bu toplumların gelişiminin önünde duran zorlukların üstesinden gelir.

21.ASRİKA Konfederasyonu İçin Yerel Finansman Kaynakları

21.1. Opsiyonel Birikim

Bireysel gelirin, bireyin özgür iradesiyle mal ve hizmetlere harcamamaya ve biriktirmemeye karar verdiği kısmıdır ve bankalarda veya tasarruf fonlarında hesap şekli alır ve bu tür ailenin, özel ve devlet sektörleri tasarruflarında temsil edilir.

a. Aile Sektörü Birikimi

Sektörün elde ettiği gelir ile tüketime harcadığı arasındaki farkı temsil eder ve özellikle gayrimenkul veya tarımsal yatırım alımında banka bakiyeleri, tasarruf fonları ve doğrudan

yatırım gibi birçok şekil alır. Bu birikim, aşağıdakileri içeren faktörlere bağlıdır: Gelir düzeyi ve dağıtılma şekli, devletin ekonomik faaliyet düzeyi, tasarruf bilincinin gelişme derecesi ve enflasyon oranı. Tasarruf kurumlarının faaliyet düzeyine, organizasyonlarına, ülkenin birçok bölgesine yayılmasına, tasarruf kaplarının çeşitlendirilmesine, istifçilikle mücadeleye ve tüketimi rasyonelleştirmeye bağlıdır.

b. İş Sektörü Birikimi

Bu birikimlerin büyüklüğü, bu sektörün milli hasıla oluşumunda yarattığı faaliyet hacmine bağlıdır. Genellikle tasarruf şirketleri ve kurumlarını, kullanılan finansal politikaları, kârların nasıl dağıtıldığını, pazarlama yöntemlerini, fiyat politikalarını ve maliyetlerin boyutunu içerir. Düzensiz sektör ise, birikimleri tahmin edilmesi zor olan perakende mağazaları, atölyeleri, fabrikalar ve küçük çiftlikleri içermektedir.

c. Devlet Birikimi

Devletin kamu gelirlerinin hacmi, harcamalarının hacminden büyük olduğunda elde edilen gelir fazlasını temsil eder. Bu da devlet tasarruf düzeyinin yükseltilmesinin, cari kamu gelirlerinin, ulusal ekonominin finansman kapasitesini sağlayacak ölçüde artırılmasını ve ekonomik ve sosyal hayatın gidişatına hanel getirmeksizin cari kamu harcamalarının azaltılmasını gerektirdiği anlamına gelmektedir.

Genel olarak devlet tasarruflarının, yetersiz gelirler, nüfus artış hızındaki artış ve irrasyonel devlet harcamaları nedeniyle farklı ülkelerde gerileme ile karakterize edildiği söylenebilir.

21.2. Zorunlu Birikim

Gelirin bireylerden ve projelerden zorunlu olarak elde edilen kısmıdır, bu birikim şekli, uygun finansal araçlar kullanılarak miktarını kontrol etme imkânı ile ülke ekonomisinin canlandırılmasında etkili kabul edilir, örneğin vergiler.

a. Vergiler

Temel kamu hizmetlerinin finansmanının ana kamu aracıdır. Hükümetler genellikle yatırım işlemleri veya altyapı harcamaları için gerekli birikimleri sağlamanın en iyi yolu ve enflasyonla mücadelede en etkili araçlardan biri olduğu için buna başvurmaktadır.

Vergi yapısını belirleyen ekonomik beyanın niteliğidir. Gelişmekte olan ülke ekonomilerinin tek bir mahsulün ihracatına bağlı olması, kamu gelirlerinin kaynaklarını sınırlı hale getirmesinin yanı sıra uluslararası piyasalardaki dalgalanma durumu nedeniyle istikrarsızlıklarına neden olmaktadır.

Vergi politikasının kalkınma sürecini desteklemede büyük bir sorumluluk taşıdığı söylenebilir. Hiç şüphe yok ki, azami vergi kapasitesine ulaşmanın, hükümet hala kamu kredilerine başvurabildiği için ulusal ekonominin mali kapasitesini tükettiği anlamına gelmediği anlamına gelmemektedir.

b. Genel Krediler

Devlet genellikle savaşlar, olağanüstü haller, baraj ve rezervuar yapımı gibi bazı giderleri finanse etmek ve bazı verimli projelerde kullanarak ekonomik hayatı harekete geçirmek için krediye başvurmaktadır.

21.3. Dış Finansal Akışlar

Gerçek şu ki, az gelişmiş ülkelerde yerli finansman kaynakları, yeterli bir kalkınma oranını sağlamak için gereken yatırımı finanse etmek için gerekli tasarrufları sağlayamamaktadır. Dolayısıyla, devletin parasal enflasyon risklerinden kaçınmak veya cari tüketimi azaltmak istemesi durumunda bu çıkmazdan çıkmak için yurt dışından sermaye ithal edilmesi kaçınılmaz görünmektedir. Dış akışlar iki ana biçim alır:

1. Özel Finansal Akışlar
2. Resmi Yardım

Özel finansal akışlar, iki ana yönü üstlenen kar oranı odaklı ticari operasyonlardır: Krediler ve özel yatırım.

21.4. Özel Krediler

Bu krediler üç durumdan kaynaklanmaktadır: İhracat kredisi, özel ticari bankalardan borçlanma ve tahvillere abone olma.

21.5. Yabancı Yatırım

Tamamen veya kısmen yabancıların sahip olduğu projelere doğrudan yatırım ve bir bakıma hisse senedi portföyüne dolaylı yatırım olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu yatırımların kalkınma için önemine rağmen, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli nedenlerle uluslararası finansman kaynakları arasında hala düşük bir sırada yer almaktadırlar:

1. Gelişmekte olan ülkelerde yabancı mülkiyetin millileştirilmesi deneyimi, yabancı sermayenin iç pazar için üretilen sanayileri üretmek için hareketini engellemiş ve küçük ulusal pazar ve vatandaşlarının zayıf satın alma gücü nedeniyle onlardan beklenen kârların cazip olmadığı gerekçesiyle, yabancı sermayenin madencilik endüstrilerinin iki sektörüne yatırım yapmak için tercih edilmesidir.

2. Resmi Kalkınma Yardımı: Yardım veren ülkenin ticari kar güdüsüyle hareket etmeyen az gelişmiş ülkelere yönelik her türlü sermaye akışı olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, kalkınma amaçlı olmadığı için askeri yardım dışında özel hibeler ve uzun vadeli krediler içerir. Saf hibeler ücretsiz olarak verilirken, krediler devlet bütçesine ağır yükler getirir, ancak kredilerin ekonomik yardım olarak tanıtılması, geri ödeme süresinin uzunluğu ve düşük faiz oranı açısından kolay şartlarından kaynaklanmaktadır.

21.6. Yerel Kalkınmayı Finanse Etmenin Diğer Yolları

- Zekât ve Sadaka
- Bağışlar ve Hibeler

22.Sonuçlar ve Öneriler

22.1. Birincisi: Sonuçlar

1. İslam ümmeti beş kıtaya dağılmıştır, ancak ilke ve kader birliği ile birbirine bağlıdır.
2. Bu toplumların doğru yönetimi federal devletlerde temsil edilir.
3. Bölgesel ve kültürel çeşitlilik, bilgi ve kaynaklar açısından bir zenginlik kaynağıdır.
4. Ortak birlik hayalini gerçekleştirmenin önünde jeopolitik ve başka engeller vardır.
5. Güç faktörlerine olumlu odaklanma, istenen uyanışa yol açacaktır.

22.2. İkincisi: Tavsiyeler

1. Ulusun parçalarını birbirine bağlamada çeşitlilik üzerinde çalışma ihtiyacı.
2. Birliğin sağlanmasında önemli kurumlar olarak dernek ve birliklerin etkinleştirilmesinin önemi.
3. Çeşitlilikten en iyi şekilde yararlanmak için yakınsama ve buluşma yollarını bulmak.
4. Farklı zorlukları güçlü ve motive edici faktörler haline getirmek.
5. Ülkenin büyük tepkisinden en iyi şekilde yararlanmak.

KAYNAKÇA

Ahmed Aref Al-Assaf, Mahmoud Hussein Al-Wadi. *Planning and Economic Development*. 1. Baskı (Dar Al-Masirah for Publishing and Distribution: Amman, 2011).

Ahmed Daoud Aglo. *The Alternative Model (The Impact of the Variation of the Variation of Islamic and Western Epistemological Narratives on Political Theory)*. 1. Baskı (The Arab Network for Research and Publishing: Beyrut, 2019).

Mahmoud Assaf. *Yönetimin Kökenleri* (Arap Yayınevi: Kahire, 1972).

Othman Muhammad Ghoneim. *Bölgesel Planlamaya Giriş*. 1. Baskı. Basım, Yayım ve Dağıtım için: (Dar Safaa: Amman, M.S. 1999).

Peter F. Drucker. *The Essentials of Peter Drucker* (Library of Lebanon Publishers: Beyrut, 2011).

Siyasi Ansiklopediye Giriş Tarihi 12/10/2022 Çarşamba, 12:00.

NATO BAĞLAMINDA MÜSLÜMAN ÜLKELERİN ORTAK ASAYİŞ VE GÜVENLİK İÇİN MÜŞTEREK İSTİHBARAT MODELİ

Ümit Bağatur / Türkiye

Araştırmacı / İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

umit_bagatur@hotmail.com

Özet

Müslümanlar dünya üzerinde geniş bir coğrafi alana yayılmakla beraber demografik olarak yekunda önemli bir oranı teşkil etmektedir. En önemli coğrafyalarda kilit mahiyetinde duran bu insanların aynı yönde birleşmeleri onlara maddi ve manevi olarak daima güç vermiştir. Müslümanlar, Osmanlı devletinin yıkılışının ardından günümüze dek daha önce yaşanmamış sorunlarla karşılaşmıştır. Son yüz yıllık zaman diliminde başsız ve birliksiz kalmalarının acısını topraklarına adım atanların yaşattıklarıyla tecrübe etmiştir. Müslümanlar içerisinde devlet kurabilen her topluluğun kendi bölgesinde sorunlarıyla tek başına boğuşmak zorunda kalmaları vahim sonuçlar doğurmuştur.

Makalenin amacı İslâm birliğinin sağlanması yolunda ortak asayiş ve güvenlik için müşterek istihbarat modelini ele almaya çalışmaktır. Bu modelin ele alınmasının ana sebebi bu yöntemin uygulanabilirliği noktasında başarılı bir şekilde ortaya konarak devam ettirilmesidir. Makalede Müslüman devletlerin kendi içlerinde güvenle ve hızla kullanabilecekleri müşterek istihbarat modelinin stratejik gerekliliğinin saptanması hedeflenmektedir. Makalenin ana kaynağı dünyanın en önemli uluslararası kurumlarından olan NATO'nun aylık dergisinde yayınlanan makalelerdeki kurum ve kuruluşların izahatları ve kamuoyuna sunulan bilgilendirmeler yer alacaktır.

Anahtar Kelimeler: NATO, Müslüman, Güvenlik, Ortak Asayiş, Müşterek İstihbarat.

1. Giriş

İslâm birliğinin önünde duran birçok mesele bulunmaktadır. Bu meselelere çözüm için adım atılmadığı takdirde birer konu başlığı olarak kalmaktan öteye geçilemeyecektir. İslâm birliğinin dağılan Müslüman toplulukların zihninde canlılığını daima koruduğunu görebilmekteyiz. Dünyanın hemen her yerinde farklı ideolojilerle karşılaşan Müslümanlar bu mesele hakkında kendilerini tamamen geriye çekmemiş ve farklı yorumlamalarla çözümler üretmeye çalışmışlardır. Bugün dünyanın dörtte birini oluşturan bu nüfusun kabullerinde farklılıklar yaşamasına rağmen inançlarında birdir. Ancak bir araya gelme noktasına gelindiğinde karşımıza bölgesel ve küresel bazda sorunlar çıkmaktadır. Bu sorunlardan biri de devletlerin kendi içlerinde yaşadıkları ortak asayiş sorunudur. Bir devlet kendi içinde her şeyden önce asayiş sağlayamadığı takdirde devlet olma özelliğinin en temel vasfını yani güvenlik sağlayıcılığını yitirmiş olmaktadır. Devletin güvenliği sağlaması iç ve dış faktörlerle bir bütün düşünülmelidir. İçeriden gelen ve dışarıdan maruz kalınan tehlikeler devletin varlığı için hayati öneme arz etmektedir.

1. Müşterek İstihbarat

Müşterek kelimesi sözlükte beraberlik ve ortaklık anlamında kullanılmaktadır. Müşterek istihbarat genel olarak haber değeri taşıyan bilginin kritik edilmesinin ardından merkeze ulaştırılmasıdır. Müşterek istihbarat bir ülkenin kendi kurumları arasında olabileceği gibi birçok ülkenin merkez etrafında birleşmesiyle de sağlanabilmektedir. İstihbaratın özünde gizlilik ve paylaşılmama özelliği vardır. Ancak bir araya gelen ülkelerin belirlenmiş amaçlar etrafında birleşmesinden dolayı başlıca konularda bilgilerin paylaşıldığını NATO'da görebilmekteyiz.

Almanya Dış İstihbarat Servisi'nin (BND) eski başkan yardımcısı Arndt Freytag von Loringhoven 2016 yılında NATO'nun istihbarat ve güvenlikten sorumlu ilk genel sekreter yardımcılığına getirildi. Bu getirilişten daha önce Almanya'da hayata geçirilen müşterek istihbarata benzer bir modele geçiş yapıldı.

Von Loringhoven (2017), makalesinde küreselleşmiş, aşırı bağlantılı çok kutuplu dünyada NATO çok sayıda farklı tehdidi aynı anda izlemeli ve değerlendirmelidir: konvansiyonel ordu, kitle imha silahlarının yayılması, hibrit savaş, siber saldırılar ve uluslararası terörizm en zorlarından sadece birkaçı olduğunu söylemektedir. Makalenin devamında ise müşterek istihbaratla sivil ve askeri istihbaratı birleştirmek amaçlandığı belirtilmektedir. Gerçekleştirilen istihbarat ittifakının terör, savaş ve siber saldırılarının her türlü hibrit halini engellemeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Asıl önemli nokta tüm bunları bir uyum içerisinde gerçekleştirmek ve

devam ettirmektedir. İşte burada NATO'nun istihbaratı organize etme ve analiz etme biçimi 2016 yılından itibaren temelden uyarlanarak Müşterek İstihbarat ve Güvenlik Birimi (JISD) kurulmuştur. Von Loringhoven (2018), Müşterek İstihbarat ve Güvenlik Birimi'nin NATO karargahında ilk defa sivil ve askeri alanlardaki farklı profesyonel kültürlerden gelen personelin müşterek birim etrafında başarılı bir şekilde bir araya gelebildiğini ortaya koymaktadır.

2. Müşterek İstihbaratın Önemi

Uzun yıllar terör saldırılarına maruz kalan ülkeler ciddi tehlikelerin etkisiyle kurumları arasında disipline olmaya yönelmişlerdir. Ülkelerin bulunduğu coğrafyalardaki gelişmelerin zorluğuna çözüm oluşturacak ve güvenlik ihtiyaçlarını giderecek cevaplar aramaktadırlar. Bu yönelimlerin sonucunda ülkelerin ve kurumların ortak bir alanda buluşmasını sağlayacak daha hızlı cevaplar vermeye çalışmış ve daha iyi sonuçlar elde edilmek istenmektedir. Kurumların iç dinamikleri, bürokrasinin etkileri ve de kurumlar arası iletişim zafiyetinin acı sonuçlar doğurduğu görülmüştür.

Bu acı sonuçların tekrar etmemesi amacıyla kurumlar arasında anlık devamlılık gösteren ortak istihbarat ağı oluşturmuştur.

Kurumlar arasında gerçekleştirilen ortak istihbarat ağı gerçekleşebilecek olaylara müdahaleyi çabuklaştırmaktadır. İstihbarat değeri taşıyan haber bu sayede bölgeden merkeze geçmektedir. Haberin ulaştırılması, analizin sağlanması ve müdahalenin gerçekleştirilmesi aktif üçlü olarak çalıştırılmaktadır.

3. Müslüman Ülkelerle Müşterek İstihbarat

Müslüman devletler ve topluluklar dünya üzerinde bulunan her devleti doğrudan ya da dolaylı olarak alakadar edecek şekilde yayılmıştır. Avrupa'dan Asya'ya, Ortadoğu'dan Afrika'ya ve diğer bölgelere uzanmış olan bu insan topluluğunun içerisinde olacak güvenlik zafiyetleri uluslararası büyük bir alanı tehlikeye sokacaktır. Bulunulan coğrafyanın uzaklığı zihinleri yanıltmamalıdır. Afganistan, Irak ve Suriye'deki vakaların nasıl da Avrupa'nın içlerine kadar uzandığı görülmüştür. Bu durum bir devletin baş edebileceği kavuşturabileceği yahut çözüme kavuşturabileceği bir sorun değildir. Dağılan nüfusun diğer bölgelerde yol açabileceği sorunların analizin edilmesi ve buna karşı müşterek harekete geçilmesi gerekmektedir aksi takdirde bugün çözüm için kaçılan meseleler yarın daha büyük yaralara sebep olabilecektir. Müslüman ülkeler yer aldıkları bölgeler coğrafi, kültürel, ekonomik ve ideolojik tüm farklılıklarına rağmen ülkelerinin güvenliğini sağlayabilmek adına müşterek istihbarat ağını değerlendirmelidir.

4. Sonuç

Müşterek istihbarat yöntemi, istihbarat harekât tarzının hibrit esaslar eşliğinde modernize edilmiştir. Bu yöntem sivil ve askeri kurumların bir arada daha işlevsel ve cevap verici nitelikte kullanımı amaçlamaktadır. Müslüman ülkelerin terör saldırılarına karşı aralarında aktif ve hızlı istihbarat ağıının oluşması açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Von Loringhoven, A. F. (2017). “Adapting NATO Intelligence in Support of “One NATO”, *NATO Review*. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/09/08/adapting-nato-intelligence-in-support-of-one-nato/index.html>.

Von Loringhoven, A. F. (2018). “A New Era for NATO Intelligence”, *NATO Review*. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2019/10/29/a-new-era-for-nato-intelligence/index.html>.

ZORLUKLAR VE UMUTLAR ARASINDA HİLAFET

Arş. Ahmed Mawlana / Mısır
Araştırmacı & Yazar
ahmed.mawlana@yahoo.com

Özet

Peygamber döneminden ve Râşidîn Halifeliği'nden başlayarak Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanan 14 asır boyunca İslam milleti tek bir siyasi şemsiye altında yaşamıştır. Daha sonra 1924'te Hilafet'in kaldırılması ve ulus devletlerin kurulmasıyla birlikte İslam ümmeti, her birinin bir hükümdarı, bayrağı, milli marşı, ordusu, polisi, hükümeti, müesseseleri, kurumları ve eğitim müfredatı haline geldi ve bu da ümmetin bileşenleri arasındaki bölünmeyi derinleştirdi. Birçok İslam ülkesi, bazıları Washington ile, diğerleri Moskova ile ittifak kuran karşıt ittifakların yörüngesine girdi. Irak-İran Savaşı (1980-1988) ve Irak'ın 1990'da Kuveyt'i işgali gibi birbirleri arasına savaşların yanı sıra Suriye, Libya ve Yemen'deki yabancı ülkelerin desteğiyle iç savaşlar patlak verdi. Bu, Müslüman dünyasını daha da zayıflattı ve birkaç milyon ölüme ve on milyonlarca göçmen ve mülteciye neden oldu.

Avrupa deneyiminden alıntı yapmak mümkün mü?

Bazı İslami sesler, Avrupa Birliği'nin deneyimlerinden yararlanarak konfederal oluşumların kurulması yoluyla halifeliğin geri gelmesinin çağrısında bulunuyor. İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz sosyolog David Mitrani 1943'te "Çalışan Barış Sistemi" adlı bir çalışmada, Avrupa ülkeleri arasındaki çatışmanın asıl sebebi milliyetçilik olduğu fikrini ortaya atmış ve ekonomik yönlerde entegrasyonu sağlamadaki başarının daha sonra diğer yönlerde daha fazla entegrasyona yol açacağı gerçeğine dayanarak adım adım bir stratejiyle bölgesel bir barış düzeninin kurulmasına katkıda bulunacak Avrupa ülkeleri arasında entegrasyonun tesisi için çağrıda bulunmuştur. Bu fikirden etkilenen Fransız Jean Monet, Avrupa'nın Avrupa devletlerinin ortak çıkarlarını birleştirmeleri, anlaşmazlıkları uluslararası kurumlar aracılığıyla barışçıl bir şekilde çözmeleri ve devletlerin bu yeni kurumlardaki egemenliklerini kolektif olarak paylaşabilmeleri için ulusötesi bir varlık inşa etmesi gerektiğini savunmuştur. Daha sonra 1950'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (ECSC) kurulmasına ilişkin Schumann Deklarasyonu yayınlanmış ve daha sonra çeşitli biçimlere dönüşerek 1992'de Maastricht Antlaşması'nın ardından Avrupa Birliği'nin kurulmasına yol açmıştır.

Ancak bugün İslam dünyasında benzer bir deneyim çağrısının karşı karşıya olduğu sorun, birçok İslam ülkesi, yöneticilerin iktidardaki koltuklarını koruma çabaları ışığında diğer uluslararası ve bölgesel güçlerin yörüngesinde dönmektedir ve bu ülkeler, diğer İslam ülkeleriyle bütünleşmek için ciddi adımlar atmalarına izin veren gerçek bir siyasi bağımsızlığa sahip değildir. İslam dünyasının birçok ülkesini

yöneten diktatörlükler ve otoriter rejimler de kendi halklarının çıkarlarına aykırıdır ve hükümet koltuklarını elinde tutmaları karşılığında yabancı ülkelerin çıkarlarını ve İslami halkların zenginliklerinin sistematik olarak yağmalanmasını garanti eder.

Bu nedenle, entegrasyona yönelik atılacak her ciddi adım, uygulamada başarılı olmak için, halkları nezdinde gerçek meşruiyet kazanan ve somut siyasi bağımsızlığa sahip rejimler tarafından yönetilen İslam ülkelerine yönelik olmalıdır. O zaman ekonomik entegrasyon, ortak savunma sanayileri inşa etmek ve gümrük engellerini kademeli olarak kaldırmak mümkündür. Bunun yanı sıra bu, diğer ülkelerin halklarını rejimlerine ciddi reformlar yapmaları için baskı yapmaya itecek bir modeli temsil edecek ve yeni oluşan İslami blokları yakalamak için yasal mevzuatın ve benzer yakınsak eğitim müfredatının benimsenmesini sağlayacaktır. Bu olmadan, Arap Devletleri Ligi'nin Arap ülkeleri arasında birlik, entegrasyon ve hatta ciddi bir koordinasyon sağlayamayacağı gibi, hilafetin yeniden inşası için yapılan çağrılar yerine getirilmeyecektir.

Anahtar Kelimeler: İslam, İslam Birliği, İslam Dünyası, İslam Ülkeleri, Hilafet.

1. Zorluklar ve Umutlar Arasındaki Hilâfet

İslam ümmeti, Peygamber dönemi ve Reşidin Halifeliği dört halife döneminden başlayarak Osmanlı İmparatorluğu'na kadar 14 asır boyunca kapsayıcı bir siyasi çatı altında yaşamamıştır. Daha sonra 1924'te halifeliğin kaldırılması ve ulus devletlerin kurulmasıyla İslam ümmeti düzinelerce devlete bölündü ve bunların her birinin bir hükümdarı, bayrağı, milli marşı, ordusu, polisi, hükümeti, kurumları, yasaları ve farklı eğitim müfredatları oldu. Ve bu da ümmetin bileşenleri arasındaki bölünmeyi derinleştirdi. Pek çok İslam ülkesi de karşit ittifakların yörüngesine girdi, kimisi Washington'la, kimisi Moskova'yla müttefik oldu. Ve Irak-İran Savaşı'nda (1980-1988) olduğu gibi birbirleri arasında şiddetli savaşlar patlak verdi ve 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgalinin yanı sıra Suriye, Libya ve Yemen'de yabancı ülkeler tarafından desteklenen iç savaşlar ortaya çıktı. Bu durum, İslam dünyasının daha da zayıflamasına katkıda bulundu ve birkaç milyon ölüme ve on milyonlarca göçmen ve mülteciye neden oldu.

Bu gerçeğin ışığında, Müslümanları siyasi olarak temsil eden, parçalanmışlık durumunu ortadan kaldıran ve İslam medeniyetinin dirilişine geri dönüşüne katkıda bulunan bir Hilafet devletini yeniden kurmanın ne ölçüde mümkün olduğu ve çıkış yolu hakkında bir soru ortaya çıkmaktadır. Burada meseleyi hayalperest bir zihinsel hipotez olarak değil, daha çok onun gerçekleşmesini hızlandırma yeteneği açısından tartışıyorum, çünkü nebevî hadisler, zorunlu hükümden sonra tekrar Hilafet devletinin geri dönüşünü müjdelemektedir. Ve Müslüman halkların otoriter ve diktatörce yönetimden kurtulma taleplerinde bir artışa tanık oluyoruz ve bu da iyi yönetimin bir sonraki aşamasının önünü açıyor. Resûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem;

Nübüvvet içinizde, Allah'ın dilediği kadar devam eder; sonra dilediği zaman onu ortadan kaldırır. Sonra, nübüvvet sisteminde bir hilafet olacaktır. Bu da Allah'ın dilediği kadar devam eder; ardından Allah onu da -dilediği zaman- ortadan kaldırır. Sonra tesirli bir saltanat olur. O da Allah'ın dilediği kadar devam eder, sonra Allah dilediğinde onu ortadan kaldırır. Daha sonra ceberut bir saltanat/bir krallık/zalim yönetimler başa gelir; o da Allah'ın dilediği kadar devam eder, ardından Allah dilediği zaman onu ortadan kaldırır. Sonra, nübüvvet sisteminde bir hilafet olur.

diye buyurmuş ve susmuştur.

2. En Belirgin Zorluklar

2.1. Şeriat Referansının İnsan Yapımı Kanunlarla Değiştirilmesi

İslam ümmeti, Müslüman toplumların yaşamını düzenleyen hukuk ve yasaların ortaya çıktığı yüce, egemen bir referans olarak Şeriat'ın yerini Batı ülkelerinden uyarlanmış, farklı bir

medeniyete ve felsefeye ait bir yasama felsefesine dayanan insan yapımı yasalar almasından dolayı çok sıkıntı çekmiştir. Bu da, Müslüman toplumunun yabancılaşmasına ve kimliğinin parçalanmasına neden olmuştur. İslam, bireycilik ile toplumculuk arasında bir araçtır, bireyin haklarını korur ve toplumun haklarını güvence altına alır ve toplumdaki sınıflar, Müslümanlar ile kendi aralarında ve Müslümanlar ile diğerleri arasındaki ilişkileri kesin ve dengeli bir şekilde düzenler.

İlâhî vahyinin ışığından kaynaklanan bu referansın yokluğu, Müslüman toplumlarımızın parçalanmasına, bireyi yabancılaştırmasına, bireyin ve toplumun önceliklerini bireyciliğe karşı farklı kılmasına ve zevk ve arzularla meşgul olmasına neden olmakta, bu da bireyin ve Müslüman ümmetinin misyoner rolünü zayıflatmaktadır.

2.2.Ümmetçilik ve Birliğe Alternatif Olarak Milliyetçilik ve Parçalanma

Müslümanlar, Hz. Peygamber'in hadislerinden "İnsanlar bir tarağın dişleri gibi eşittir, bir Arap'ın bir yabancıya karşı dindarlık dışında hiçbir fazileti yoktur." ve Yüce Allah'ın "Allah katında en değerli olanınız, O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır." ve Yüce Allah'ın "Şüphesiz tevhid dîni olan İslâm, hepinizin tek dinidir. Ben de sizin Rabbinizim; o halde yalnız bana kulluk edin" ayet-i kerimelerinden esinlenerek Müslüman millete mensup olmalarıyla yüzyıllardır gurur duymuşlardır. İlk nesil sahabeler, Araplar, el-Ahbaş ve Romalılar da dahil olmak üzere çeşitli karışımları içeriyordu; ancak ümmet, ulusun Araplara, Farslara ve Türklere vs. bölünmesine katkıda bulunan milliyetçiliği din üzerinde yükselten milliyetçi fikirlerden Batılılaşma kampanyaları ışığında etkilenmiştir. Sonra milli düşünce durumun parçalanmasını artırmaya gelmiş; böylece Araplar dil, din veya tarih ve coğrafi bakımından birbirinden farklı olmayan 20 kadar ülke haline gelmiş, tıpkı Türklerin Anadolu ve Kıbrıs'tan Orta Asya'ya uzanan birçok ülkeye bölündüğü gibi, bu durum İslam milletinin zayıflamasına katkıda bulunmuş ve bileşenleri arasındaki iç rekabeti güçlendirmiştir. Ve Orta Asya'da Rusların elinde veya yüzyıllarca Fransızların ve İngilizlerin elinde, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda Arap dünyasında olduğu gibi onu yabancı işgaline karşı daha savunmasız hale getirmiştir.

2.3.Bağımsızlık Yerine Bağımlılık

Müslüman dünyası, sömürgecilik sonrası dönemden bugüne kadar krizde olmuştur ve ülkesinin çoğu, İngiliz tarihçi Roger Owen tarafından üç özellik (azınlık hükmü, Batı'ya tabi olma ve hesap verebilirlik olmadan yönetme) ile tanımlanan rejimler tarafından yönetilmektedir. Birçok Müslüman ülke diğer uluslararası ve bölgesel güçler etrafında dönmektedir. Ve bu ülkeler, İslam dünyasının birçok ülkesini halklarının çıkarlarına karşı yöneten diktatörlükler ve otoriter

rejimlerin yanı sıra diğer İslam ülkeleriyle bütünleşmek için ciddi adımlar atmalarına izin veren gerçek siyasi bağımsızlığa sahip değildirdiler ve yabancı ülkelerin çıkarlarını ve Müslüman halkların servetlerinin sistematik olarak yağmalanmasını garanti etmektedirler.

Bu koşullar, bazı ülkelerin Müslümanları kurutan ve diğer uluslararası ve bölgesel güçlerin çıkarlarına hizmet eden savaflara karışmalarına yansımıştır. Ayrıca birçok rejim, ümmet kavramını veya bileşenleri arasındaki yakınlaşmayı canlandırmaya yönelik ciddi girişimlerin önünde durmaktadır. Müslüman ulusun parçalanması gerçeğini sürdürmeye istekli uluslararası güçler için ilk savunma hattı haline gelmişlerdir. Bu da İslami birlik projelerini benimsemeyi başaramayan ve üye devletlerin çoğunun faaliyetleriyle ilgilenmeyen İslam İşbirliği Teşkilatı gibi birçok girişimin ve kurumun içeriğinin boşaltılmasına yol açmaktadır.

2.4. Avrupa Birliği Deneyiminden Alıntı

Bazı sesler, Avrupa Birliği'nin deneyimlerinden yararlanacak konfederasyonların kurulması yoluyla hilafetin yeniden kurulması çağrısında bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sırasında, özellikle 1943'te İngiliz sosyolog David Mitrani, "İşleyen Bir Barış Sistemi" başlıklı çalışmasında, ekonomik açıdan entegrasyonun sağlanmasındaki başarının daha sonra diğer yönlerden daha fazla entegrasyona yol açacağı gerçeğine dayanan adım adım bir strateji izleyerek bölgesel bir barış düzeninin kurulmasına katkıda bulunan Avrupa entegrasyonu çağrısında bulunmuştur.

Avrupa'nın Avrupa ülkelerinin ortak çıkarlarını bütünleştiren ve ülkelerin egemenliklerini toplu olarak paylaşabilmeleri için ulusüstü kurumlar aracılığıyla anlaşmazlıkları barışçıl bir şekilde çözen ulusüstü bir ulusötesi varlık inşa etmesi gerektiğine inanan Fransız Mitterrand Jean Monnet'in fikrinden yola çıkmıştır. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (ECSC) kuran Schumann Deklarasyonu 1950'de yayınlanmış ve daha sonra 1992'de Maastricht Antlaşması'nın ardından Avrupa Birliği'nin kurulmasına yol açan çeşitli biçimlere dönüşmüştür.

Avrupa'da düzinelerce etnik köken ve yaklaşık 24 resmi dil bulunmasına rağmen, Avrupa bütünleşme projesi, üye devletlerin çağdaş tarihinde ilk kez uzun süre barış içinde yaşamasıyla Avrupa'nın şeklini değiştirmeyi başarmıştır. Ayrıca, birlik ülkeleri arasında emeğin, malların ve sermayenin serbest dolaşımına izin veren birleşik bir pazarın kurulmasını sağlamış; birleşik bir yasal sistem oluşturmanın yanı sıra, birlik ülkelerinin çoğunda birleşik bir para birimi olarak Euro kabul edilmiş; Avrupa Adalet Divanı, bireylere ulusal mahkemeler önünde Avrupa Birliği hukukunun kurallarına güvenme hakkı da vermiş; Schengen Antlaşması, Avrupa Birliği'ne üye

devletler arasında iç sınırların açılmasını ve birleşik bir Avrupa pasaportunun ve birlik bayrağının kabul edilmesini sağlamıştır.

3. Sonsöz

Avrupa Birliği deneyimi, İslam ülkeleri arasındaki ortaklıkların Avrupa ülkeleri arasındakinden daha fazla olduğu gerçeğine vurgu yaparak, çağdaş bir entegrasyon deneyimini ve yararlanılabilecek uluslar üstü kapsayıcı bir şemsiyenin inşasını temsil etmektedir; ancak İslami entegrasyonun pratikte başarılı olması için atılacak herhangi bir ciddi adım, halklarının gözünde gerçek meşruiyete sahip ve somut siyasi bağımsızlığa sahip rejimler tarafından yönetilen İslam ülkelerine hitap etmelidir. O zaman ekonomik entegrasyon, ortak savunma sanayileri ve gümrük engellerinin kademeli olarak kaldırılması inşa edilebilir. Ekonomik entegrasyon, ortak savunma sanayii, gümrük engellerinin kademeli olarak kaldırılması ve yakınsak yasal mevzuatın ve eğitim müfredatının benimsenmesi, diğer ülkelerin halklarının rejimlerine ciddi reformlar yapmaları ve gelişmekte olan İslamcı blokları yakalamaları için baskı yapmaları için bir model olarak hizmet edebilir. Bu olmadan, halifeliği yeniden inşa etme çağrıları, Arap Birliği'nin Arap devletleri arasında bir birlik, entegrasyon ve hatta ciddi bir koordinasyon kurmakta başarısız olması gibi gerçekleşmeyecektir.

İSLAMİ JEOPOLİTİK TEORİSİ GEÇİŞ DÖNEMLERİNDE ÜLKELERİN GÜVENLİĞİ

Sahar Zaki Kabel / Mısır

Araştırmacı / Kahire Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İletişim ve Elektronik
zayedtech@gmail.com

Özet

Kuşkusuz ülkelerin geçtiği zor dönemler olmuştur, krizleri yönetemezlerse yok olurlar ya da işgale uğrarlar. Tarih boyunca geçiş dönemlerini, krizleri ve içlerinde gizlenen düşmanları aşamadığı için yükselen ve sonra yok olan imparatorluklar gördük.

Hayat böyledir, bir gün lehine başka gün aleyhine olur. İstikrar da bir nevi ölümdür, hele ki dönemleri uzunsa, onu hareket ve yaratıcılık takip etmezse, krizleri aşan ve uzun dönemler istikrara kavuşan ülkeler, krizler nedeniyle durağan, hareketsiz veya yaratıcı olmayan ülkelere haline gelirler, çünkü krizler aslında yaratıcılığı ve yeniliği gösterir ve zorunluluk icatların anasıdır şeklinde yaygın bir söz vardır. İnsan kendisini ve ailesini rüzgârdan, yağmurdan, yırtıcılardan ve depremlerden koruma ihtiyacı olmasaydı, tüm bu tehlikelere karşı dayanıklı akıllı binalar inşa edemezdi.

Devletler aynı zamanda insanların maruz kaldığı şeylere de maruz kalmakta, komşu ülkeler tarafından saldırıya uğramakta veya devleti kontrol etmek veya işgal etmek için dış güçler tarafından desteklenen iç saldırganlığa maruz kalabilmektedirler. Modern çağda, devletin modern zamanlarda, devletin en açık örneği Amerika olan diğer ülkeler üzerindeki etkinliğini ve kontrolünü yeniden kazanması için olayların ve savaşların nasıl üretildiğini görmekteyiz.

Bu araştırmamızda, ülkeleri adeta perişan edebilecek, ancak iyi yönetimleri ve liderlerinin kararlılığı ile kendilerini yok olma, saldırganlık veya işgalden koruyabildikleri başta, Hz. Muhammed'in (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) önderliğinde Müslümanların kurdukları Medine devleti, onu nasıl kurduğu ve bu devleti koruyan temelleri nasıl attığı bazı geçiş dönemlerinden bahsedeceğiz.

Abbasi Halifeliği devletinin başkenti Bağdat'ı deviren Moğolları ortadan kaldıran güçlü bir devlet kurmayı zor bir geçiş döneminde başaran Memluk devletine de değineceğiz.

Modern çağda ve Amerika'nın dünyayı yöneten bir süper güç haline geldiği birinci ve ikinci dünya savaşlarında yaşananlar ile, bu devletin yıldızı yirmi birinci yüzyılda da devam edecek mi, yoksa dünya güçlülerin üzerinde mücadele ettiği tek bir blok haline geldikten sonra kendilerini uluslararası arenaya dayatan diğer ülkelerin yükselişini mi göreceğiz?

Anahtar Kelimeler: Devletlerin Güvenliği, Geçiş Dönemleri, Medine Devleti, Amerika.

1. Kriz ve Onunla Nasıl Başa Çıkılacağı

Kriz, hayatta kalmakla boğulmak, devletin devrilmesiyle yeniden canlanması arasında bir ayırım noktasıdır ve birçok riski olan bir dönüm noktasını temsil eder. Aynı zamanda dengesizlik ve sonuçları olumlu veya olumsuz olarak gelecekteki birçok değişikliğin meydana gelmesiyle karakterize edilen bir geçiş aşamasıdır. Bu da, krize karşı alınan kararlara bağlıdır. Krizin en önemli özelliği, yansımaları artmadan veya yayılmadan önce krize son vermek için kararların hızlı olmasını gerektiren zaman baskısıdır.

Bir kriz meydana geldiğinde, bilgi doğrulanmalı, kriz cesaret ve iyi planlama ile karşılanmalıdır. Krizlerin gölgesinde yasalar yok olur. Bu nedenle, kriz zamanlarında izlememiz gereken yasa, bu krizlerden kurtulmamızı garanti eden ahlaki yasadır.

2. Krizin Aşamaları

- Kuluçka Aşaması: Bir kriz yönetim ekibi oluşturarak, bilgi toplayarak, alternatif planlar geliştirerek ve krizle yüzleşmek için eğitilmiş özel görev güçleri kurarak krizi işaret eden ve onu kontrol altına alan faktörleri tanımak.
- Bastırmak Aşaması: Krizin başlangıç aşamasıdır. Krizin izlenmesi, genişlemesinin önlenmesi ve onu ateşleyenlerin önünün tıkanması gereken en zor aşamaları temsil eder.
- İstikrar Aşaması: Krize karşı planlarının uygulandığı aşamadır.
- Geri Çekilme Aşaması: Krizin dağılması aşamasıdır.
- Telâfi Aşaması: İçinde kriz değerlendirilir, etkilerinin telafisi edilir, krizden etkilenenler için tazminat verilir, yeniden yapılanma edilir, krizin psikolojik etkileri ele alınır ve bir daha tekrarlanmaması için ondan ders alınır.

3. İç Krizlerin Nedenleri

- Ekonomik Sebepler: Yoksulluk, işsizlik, cehalet, yolsuzluk, servetin adaletsiz dağılımı.
- Siyasi Nedenler: İktidar mücadelesi ve iktidarlığın barışçıl olmayan geçişleri, silahlı çatışmalar, sınır çatışmaları, bölgesel ve uluslararası değişkenler.
- Afet Nedenler: Deprem ve yanardağ, sel, su kıtlığı, yangınlar, radyasyon sızıntısı ve diğerleri.
- Sosyal Nedenler: Mezhepsel, ırk ve etnik gerilimler.

4. Uluslararası Krizlerin Nedenleri

- Güç dengesizliği, ittifaklar ve sınır anlaşmazlıkları.
- Enerji, su, gıda ve diğerleri gibi kaynak nedenleri.

- Coğrafi genişleme mücadelesi.
- Devletlerin siyasi, askeri veya ekonomik darbelerle başka bir ülkedeki durumu değiştirme girişimleri.
- Zamanın geçmesine rağmen çözülemeyen anlaşmazlık yuvalarının varlığı.
- Devletlerin aralarındaki anlaşmaları ihlal etmeleri.
- Güç gösterisi.
- İşgal, uluslararası krizlerin ana kaynaklarından biridir.

Fukuyama, *Tarihin Sonu* adlı kitabında, Birleşmiş Milletler altında işgalin geri dönmesini beklediğini beyan etmiştir. Bugün müzakereden pazarlığa, baskıya, çevrelemeye, ablukaya, korku salma ve ittifakların güçlendirilmesine kadar birçok uluslararası çatışma görüyoruz. Çatışma coğrafi sınırlarla, kaynakların ve olanakların hacmiyle bağlantılıdır ve amaç bir taraf diğer tarafı tamamen veya kısmen yok etmektir.

5. Kriz Yönetiminin Aşamaları

- Erken tespiti (uyarı aşaması).
- Beklenen bir kriz için farklı senaryolar geliştirerek ve bireyleri bu krizle yüzleşmek için gerekli adımlar konusunda eğiterek hazırlık ve önlem almak.
- Yayılmasını ve başka bir yere taşınmasını önlemek için hasarı (kriz durumunda) kontrol altına almak ve sınırlamak.
- Krizle mücadeleden sonra faaliyete (krizin geri çekilme aşaması) tekrar geçmek, krizi değerlendirmek ve işleri normale döndürmek.
- Krizin tekrarlanması durumunda geçmiş deneyimlerden yararlanmak için sürekli öğrenme ve yeniden değerlendirme yapmak.

Geleneksel prosedürler kriz yönetiminde uygun değildir, çünkü öncelikler belirlenmeli ve krizle başa çıkacak ekibin üyelerine yetki verilmeli, ayrıca krizin diğer taraflarıyla iletişim kanalları açılmalı ve yönetimlerini kolaylaştırmak için olayların ortasında sürekli varlık göstermeli ve halkı olumlu etkileşime girmeye ve krizin çözümüne katkıda bulunmaya eğitmelidir.

6. Krize Karşı Koyma Esasları

- Krizin tarafları kimler.
- Krizle mücadele etmek için hedefleri bilmek.

- Olaya verilen yanıtın hızını ve uygunluğunu sağlamak.
- Alınan kararların yasallığını sağlamak.
- Krize dahil olan tarafların temsilini sağlamak.
- Eylemlerin ve farklı yönlerin koordinasyonunu sağlamak.
- Bilgi alıcılarına farklı durumlar hakkında referans sağlamak.
- Tarafların stratejik durumlarının doğru analizini yapmak.
- Çıkış yolunu ve hedefi belirlemek.
- Uygulama, esnek bir siyasi karara dayalı, iyi düşünülmüş bir plan dahilinde olmasını sağlamak.

7. Kriz Zamanlarında Alınması Gereken Önlemler

- Can, mal ve bilgi güvenliği ve emniyet.
- Krizle başa çıkmak için güç toplamak ve özellikle kriz tekrarlanabilir ise güç kullanımında tasarruf etmek.
- Aldatma ve şaşırtma, krizi kontrol altına almak için yeterli bir süre hasmı şaşırtmak ve böylece onu kontrol etmek.
- Hareket ve inisiyatif özgürlüğünü korumak.
- Umutsuzluğa kapılmamak, söylentilerle yüzleşmek ve krize neden olan tarafları bitirmek için boşluklar açmak.
- Başlangıç üsleri ve odak noktaları olarak müstahkem yerleri belirlemek.
- Bazı taleplere yanıt vererek ve kriz çıkaran güçlerle geçici olarak anlaşarak krizi absorbe etmek.
- Ekonomik araçlar ister teşvik ister göz dağı için ekonomik yardım, devletlerin ilişkilerinde önemli unsurlardan biridir.
- Gazeteler ve iletişim araçları aracılığıyla psikolojik savaş araçları.
- İstihbarat araçları.
- Diplomatik araçların tükenmesinden sonra askeri güç kullanımı.

8. Geçiş Dönemleri

Hükümdarın ölümü veya kendisine karşı bir darbe veya bir devletin başka bir devleti işgal etmesi sonucu bir rejimden diğerine geçişte veya hükümdarı değiştirmeye çalışan halk devrimlerinde temsil edilir. Bugün gördüğümüz tüm bu olaylar, başta Arap ve İslam ülkeleri olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde yaşanıyor ve bu geçiş dönemleri, eğer yönetimlerini

geliştiremezsek, uluslararası tarafların müdahale ederek kendi lehlerine yönlendirmesiyle büyük bir krize dönüşecek.

Arap Baharı devrimlerinde gördüğümüz gibi, Suriye devriminde, devrimciler devleti kontrol edemeyip iktidarı deviremezken, devrim silahlı bir çatışmaya dönüştükten sonra diğer taraflar bölgede güvenlik ve barışın sağlanması adı altında Suriye'yi işgal etmek için müdahalede bulundular. Sorunu güya çözmek için, daha doğrusu krizin devam etmesi için Amerika'nın şu anda yaptığı gibi bölgedeki diğer ülkeleri kontrol etmek ve bölmek için bu krize yatırım yaparak birkaç taraf müdahale etti.

Mısır, Irak, Yemen, Lübnan ve Libya'da devam eden ve büyük ülkelerin bu ülkeler üzerindeki kontrol ve hegemonya haritasını yeniden tesis etme çabası içinde ısrarla sürdürdüğü krizlerin dahil olmak üzere, bu ülkelerin halkları, krizin boyutlarını ve üretiminde yer alan tarafları yerel, bölgesel ve uluslararası düzeyde hiçbir siyasi, ekonomik ve medya düzeyinde fark edemedikleri için krizi yönetmeyi ve zorba bir yönetimden demokratik bir yönetime sorunsuz bir şekilde geçmeyi başaramadıklarını görüyoruz.

Büyük ülkeler arasında ve kendi iradeleri ve kararları üzerinde yabancı egemenliğini sona erdirmek isteyen halklar arasındaki birçok kriz ve çatışmanın sahnesi olarak dikkate alacağım Arap bölgemiz, bölge ülkelerinin yaşadığı krizlere rağmen bir gücü diğerine tercih eden dengenin narını temsil ettiği için, şu anda gördüğümüz gibi bir yandan Rusya diğer yandan Amerika bölge ülkelerini kendi tarafına kazanmaya çalıştığı bölgemizde, iki güç arasında küresel bir savaşın önlenmesinde sorumluluklarımızı üstlenmeliyiz.

Tüm bu krizlere rağmen uluslararası sahneyi iyi okuyup Arap ve İslami taraflar arasında daha iyi koordinasyon kurarsak bu krizlerden daha güçlü çıkacağımıza ve belki de İslam dünyasının bir yandan Rusya ve müttefikleri, diğer yandan Amerika ve müttefikleri arasında güç dengesini kuran ve iki taraf arasında beklenen nükleer çatışmayı önleyen olacağına inanıyorum. Aynı zamanda enerji ve gıda krizlerinin çözülmesine de katkıda bulunur. Biz bir tarafa karşı diğeriyle birlikte değiliz. Çünkü her iki tarafı da iyi komşu olmaya, halklara saygı duymaya ve dünya halkları arasında adaletin hâkim olması için gücün hegemonyasını kırmaya çağırıyoruz.

9. İslam Dünyası Yükselen Bir Güçtür

Hiç şüphe yok ki Amerika, Atlantik ve Pasifik okyanusları arasında bir adayı temsil ettiği için dünyanın tüm ülkelerini küresel bir savaşa soksa bile ne pahasına olursa olsun dünya üzerindeki hegemonyasını sürdürmek istiyor ve kimse savaşları oraya taşımaya cesaret edemeyecektir. Ayrıca Rusya'nın her yönden kuşatılmış coğrafi konumu nedeniyle tek başına Rusya'nın onu

yenemeyeceğinin de farkındadır. Kuzey sınırları karla çevrilidir ve şuan kış ayların eşiğindedir. Eğer bir hamle yaparsa, Amerika'nın Rusya'dan satın aldığı Alaska'daki bir Amerikan hamlesiyle karşılaşacaktır.

Doğu sınırı, her ikisi de Amerika ile ittifak halinde olan Japonya ve Güney Kore tarafından kuşatılmış durumda ve hatta Japonya'da birçok Amerikan askeri üssü vardır. Bu yüzden Japonya, Amerikan hegemonyasından kurtulmak ve Rusya tarafından işgal edilen Kuril Adaları'nı geri almak isterse, Amerikan hegemonyasının dünya üzerinde devam etmesini önlemek için Rusya ile ittifak kurmalıdır.

Kuril Adaları'nın kurtarılması ve aralarındaki çatışmanın sona erdirilmesi karşılığında savaşta Rus tarafında olmak için bir anlaşma karşılığında bu lobilerin Japon kararını etkileyebileceği veya en azından aralarındaki savaşa tarafsız olması, böylece Doğu Cephesi'nin bütünlüğünü sağlamak için Rus lobilerinin veya Japonya'daki müttefiklerinin rolü burada ortaya çıkıyor.

Rusya'nın, Amerika'ya bağlı Batı Avrupa ülkeleri ve NATO üyesi ülkelerle düşmanlığının yanı sıra, Kaliningrad'daki deniz üzerindeki kısmına karadan hareketini engelleyerek Baltık Denizi'ndeki Batı sınırlarının kapatılabilir. Avrupa ülkeleri, Amerika ile ittifaklarını hâlâ Rusya Federasyonu'ndan koruma olarak görmekteler. Bu da Trump döneminde özellikle Rus-Alman ve Fransız ilişkileri olmak üzere seçkin ekonomik ilişkilere tanık olduktan sonra aralarındaki ilişkileri gerginleştirmektedir. Amerika'nın Rusya-Ukrayna savaşındaki hedeflerinden biri, Avrupa ülkelerini yıpratmak ve onları Amerikan efendisine itaat evine geri döndürmektir.

Rusya'nın Avrupa ülkelerindeki lobilerinin veya müttefik ülkelerin lobilerinin, Amerika'nın Rusya-Ukrayna savaşını durdurma kararını etkilemek ve Avrupa ülkelerini yıpratmak yerine siyasi bir çözümü askeri çözüme tercih etmek için bu ülkelere Amerika'dan daha yakın olan komşu ülke Rusya ile ilişkilerini yeniden değerlendirmektedirler.

Bir yanda Orta Asya ülkeleri, diğer yanda Karadeniz ve Türkiye'nin temsil ettiği Rusya'nın güney sınırlarına gelince, bu ülkeler devam eden savaşta Rusya'nın can damarını temsil etmektedir. Rusya şu anda Amerika'nın aradığı bu ülkelerle çatışmaya giremeyeceği ve onu tamamen kuşatmasına yol açabilecek başka cepheler açamayacağı durumdadır. Amerika'nın aradığı şey budur, çünkü Türkiye'nin şu anda Ruslara baskı yaptırılması için Amerika'nın ve müttefiklerinin hedef ülkesidir.

Amerika, Türkiye'ye çeşitli cephelerden baskı yapmaktadır: Doğu Cephesi, Ermenistan'ın, Türkiye'nin müttefiki Azerbaycan ile savaşını sürdürmesinin kışkırtması; batı cephesi, Yunanistan'ın Türkiye ile arasındaki ihtilafı adaları silahlandırması ve Amerika'nın

Yunanistan'ı askeri üs olarak kullanması; kuzey cephesi, Ukrayna'yı Rusya'ya karşı savaşı devam etmeye teşvik ederek, Türkiye'nin savaşı durdurmak için önerdiği siyasi çözümü reddetmesi; güney sınırına gelince, İngiltere'nin askeri tatbikatlar yürüttüğü Kıbrıs Rum Kesimi'ni silahlandırmanın yanı sıra, Türkiye sınırındaki Suriye ve Irak'taki ayrılıkçı milislere ABD desteğini de içermektedir.

Türkiye, Ermenistan ile Azerbaycan arasında bir barış anlaşması imzalayarak ve Ermenistan'ın Karabağ bölgesinin Azerbaycan topraklarına ait olduğunu kabul ederek Ermenistan'ı etkisiz hale getirmeyi başarmıştır. Batıda Türkiye, Yunanistan ile olası bir askeri çatışmayı, Türkiye'nin kendisi ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlığı barışçıl yollarla çözüme girişimleri ve Yunanistan'ın tartışmalı adaları silahlandırmamayı öngören uluslararası anlaşmalara saygı duyması ile hazırlık yapmıştır. Yunanistan da Amerika'nın kışkırttığı Türkiye ile beklenen savaşın sadece Yunan halkına zarar vereceğinden emindir. Amerikan halkı ise orada, savaş alanından uzakta, iki okyanus arasındaki adalarına güvende olduğundan emindir.

Kuzeyde, Karadeniz'de Türkiye, Ukrayna'yı topraklarını savunma hakkı konusunda desteklemektedir ve hatta askeri olarak desteklemektedir. Ve Rusya ile olan çatışmasına taraf değil, Rusya'nın bağımsızlık ilan ettiği ve Rusya'nın işgal ettiği Lugansk, Donetsk, Kırım ve Zaporozhye bölgelerini de tanımamıştır. Türkiye, Rusya Devlet Başkanı Putin ile Ukrayna Devlet Başkanı Zelenskiy'nin aralarında bir görüşme yapma, aralarındaki çatışmayı siyasi olarak çözüme arayışına ek olarak, Ukrayna tahılını Türkiye üzerinden taşıma anlaşması; Baltıklar üzerinden Rusya'dan Almanya'ya Akım Nord Stream hattının yıkılmasının ardından Avrupa'yı Azeri ve Rus gazıyla Türk toprakları üzerinden Avrupa'ya telafi etme çabasını ile iki ülke arasındaki krizi çözüme konusunu kanıtlamıştır. Güney sınırına gelince, tarafları Arap ülkeleri olduğu için en büyük tehlikeyi temsil etmektedir. Amerika, Arap Birliği aracılığıyla diğer Arap ülkelere, Türkiye'nin Suriye ve Irak'taki Arap topraklarını işgal ettiğini göz önünde bulundurarak, Suriye ve Irak'taki çatışmayı Irak-İran ve Suriye-İran çatışmasından Arap-Türk çatışmasına dönüştürmeleri için baskı yapmaktadır.

Mısır'ın Libya hükümetinin seçilmediğini ve diğer ülkelerle herhangi bir anlaşma yapma hakkına sahip olmadığını iddia ettiği Libya'da da aynı politikayı uygulamaktadır. Aksine, Mısır'daki rejim, uluslararası kabul görmüş seçilmiş Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'ye karşı bir askeri darbe ile gelmiştir. Ve bu, Temmuz 2013'teydi. Ve Mısır halkı, Mısır'ın Libya hükümetine dayatmak istediği aynı mantıkla, Mısır rejimiyle dünyanın herhangi bir ülkesiyle imzalanan her türlü anlaşmanın, iktidar rejimin gayrimeşruluğu nedeni ile hükümsüz olduğunu

ilan etmektedir. Türkiye-Libya anlaşmasını reddetmek ve Batı'yı bu anlaşmayı reddettiğini ilan etmeye teşvik etmek karşılığında kendisine de aynı kaderi dayatmaktadır.

Suriye'deki krizi fiilen yöneten Batı, çatışmaları güneyden işgal altındaki Filistin'den, Suriye'nin kuzeyine Türkiye sınırına yakın bir yere taşımayı başarmış ve böylece çatışmayı rejim ile değişim arayan halk arasındaki bir iç çatışmadan Suriye rejimi ile Türk devleti arasındaki bir ihtilafa yönlendirmiştir. Tıpkı Irak'taki çatışmayı, Şii milisleri Sünnileri öldürmeye ve yerinden etmeleri için destekleyen İran'ın doğu sınırından Türkiye sınırına yakın kuzeyine yönlendirmeyi başardıkları gibi. Amaç, İran-İrak ve Suriye-Siyonist çatışmasını, Irak-Suriye Türkiye'ye karşı çatışmasına dönüştürmektir.

İrak ve Suriye'de liderlerin krizi çözmek için yaptıkları yanlış hesaplama sonucunda düşman, ülkeyi ve aralarındaki çatışmayı sürdürüp daha da parçalamak için kendi lehine fırsata çevirmiştir. Bu yüzden Suriye ve Irak'taki gerçek oyuncular Suriye ve Irak halkı değil, Amerika, Rusya ve İran'dır.

10. Irak ve Suriye Krizi ve Çözümü Nedir?

Suriye rejimini Suriye'yi işgal etmek için bir örtü olarak ve İran'ı, komşu ülkeler arasında daha fazla düşmanlık ortaya çıkarmak için bir ön yüz olarak kullanılmıştır. Çünkü Amerika ve Rusya'nın hem Suriye hem de Irak ile sınırları yoktur; bu nedenle en iyi çözüm İran, Suriye ve Irak arasında kalıcı bir çatışma ortaya çıkarmaktır. İran, eğer Irak ve Suriye'yi kontrol edebilirse, tutuşturduğu yangının Türkiye içine sıçramasını önlemek için her iki ülkeyi bölme girişimlerine direnen Türkiye ile yeni bir çatışma ortaya çıkarmaya başlayacaktır.

Dolayısıyla, bunlarla başa çıkmak için bir plan geliştirmesi gereken taraflar şunlardır: Suriye ve İran rejimi ardından onları destekleyen Amerika ve Rusya ülkeleri, istenilen çatışmaları durdurup normal duruma getirmek, Kuzey Irak'tan doğusuna İran sınırına ve kuzey Suriye'den güneye Siyonist düşman sınırına kadar, bu nasıl olabilir?

İrak, Suriye ve Filistin işgal altındaki ülkelerdir, tek taraflı işgal değil, karmaşık bir işgaldir. Bu ülkelerdeki çatışma Rusya, Amerika, Avrupa ve İran arasındaki karışık bir çatışmadır. Bu ülkelerin her birinin, bu ülkeleri istikrarsızlaştırmak için onları finanse eden ve eğiten milisleri vardır ve böylece halkları istikrar karşılığında bölünme ilkesini kabul ederler.

Aynı mantıkla bunu İran'da da yapabiliriz, yani İran'da Iraklı milisler oluşturabiliriz. Böylece İran'daki Iraklı milisler ile Irak ve Suriye'deki İranlı milisler arasında güçlerin dengelendiği bir noktaya ulaşabiliriz. O zaman müzakere gerçekleşir.

Hatta, bu milisler, İran'dan etkilenen, iç işlerine müdahale eden ve onları istikrarsızlaştıran ülkelerin bir ittifakı olabilir. Böylece bu milisler, bölge ülkelerinin bölünmesini önlemeye çalışan saygın ülkelerle koordinasyon dışında hareket etmeyen bir ittifak olabilir.

Hiç şüphe yok ki, bu hareketin iyi bir yönetime, durumun iyi incelenmesine ve nereye hareket ettiğini belirlemeye ihtiyacı vardır. Böylece İran için acı verici olacak ve bir daha düzenli bir savaşa girmeyecektir. İran'la savaş istemiyoruz, aksine, İran'ın komşu ülkelerin sınırlarına saygı duyması ve içişlerine karışmaması ve bir yandan İran ile diğer yandan komşu ülkeler arasında ortak iş birliği anlaşmaları yapılmasını istiyoruz.

Şimdi savaşan iki taraf var Rusya ve Amerika. Biz Müslüman ülkeler olarak stratejik çıkarlarımızı koruduğumuz ve aynı zamanda iki taraf arasında bir nükleer savaşı önlediğimiz ölçüde bu çatışmanın tarafı değiliz. Bu dünyadaki görevimiz ve misyonumuz budur. Bir ülkenin başka bir ülkenin sınırlarına saldırmasını önlenmesi ve saldırı gerçekleşirse, saldırgan devletin iki ülkenin sivillerine zarar vermeyecek veya aralarındaki savaşın diğer taraflara yayılmayacağı şekilde cezalandırılması.

Bu savaşta Amerika'nın hedefleri belli oldu:

- Rusya'yı Avrupa ülkelerinden izole etmek.
- Rusya, Ukrayna ve Avrupa ülkelerinin, özellikle Almanya ve Fransa'nın gücünü tüketmek.
- Avrupa ülkeleri üzerindeki hakimiyetinin devam etmesi.
- Amerika'nın Avrupa Birliği'ne dayattığı fiyatlarla Avrupa'ya gaz tedariki üzerinde bir tekel oluşturmak.
- Rusya'nın Karadeniz ve Baltık denizlerinde kuşatması.
- Her taraftan Türkiye'yi kuşatması.

Kuzeyden Karadeniz'de, batıdan Yunanistan'daki ABD askeri üsleri, Ege Denizi'nde Türkiye yakınlarındaki adaları silahlandırmak, Doğu Akdeniz'de Roma Kıbrıs'ını silahlandırmak, güneyden Suriye ve Irak'ta ayrılıkçı silahlı milisler aracılığıyla ve İran'ın doğuda Türkiye ve Azerbaycan'a karşı Ermenistan ile ittifakı yoluyla Türkiye'yi tamamen izole etmek ve ona savaş ilan etmek.

Ancak Türkiye, bölgedeki Amerikan politikasına karşı muhalefetine artık yalnız değil, çünkü diğer birçok ülke onun politikasına karşı çıkmaya ve aşağılayıcı bir şekilde hegemonyasını reddetmeye başladı. Bu politikaya devam ederse, Amerika yakın vadede bölgedeki etkisini ve çıkarlarını kaybedecektir.

İslam dünyası ülkeleri, Türkiye başta olmak üzere Rusya ile Ukrayna arasındaki savaşı sona erdirmeye çalışmaktadır, çünkü bu savaşın tehlikesi Karadeniz'e kıyısı olan tüm ülkelere yayılacak ve Amerika'nın Karadeniz'de sınırı olmadığı için savaştan etkilenmeyecek ama barışçıl çözümleri engellemeye devam ederse müttefiklerini kaybedecektir. Türkiye savaşın tarafı değildir, Rusya'nın yanında değildir ve Amerika'ya karşı değildir, çünkü sonunda savaşın genişlememesi ve diğer alanları da kapsamaması için iki güç arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Türkiye ve İslam dünyası, bu ülkelerin iç siyasete karışmaları dışında şu ya da bu tarafa düşman değildir.

Rusya, Amerika ve tüm dünya ülkeleri, uluslararası sözleşmelerde öngörüldüğü gibi diğer ülkelerle ilişkilerine saygı göstermeli, eğer uluslararası hukuku ihlal eden büyük güçlerse, bu ülkeleri uluslararası hukuk ihlallerini durdurmaya zorlayan yeni mekanizmalar devreye sokulmalı ve dünya nüfusunun dörtte birini temsil eden İslam dünyası da dahil olmak üzere dünyanın tüm ülkeleri, bu mekanizmaların geliştirilmesine ve uygulanmasına katılmalıdır.

11. Krizleri Çözmek İçin Aydınlatmalar

Bütün halk krize çözüm bulmaktan ve lideri desteklemekten sorumludur. Tıpkı sahabe Habab ibn-i Munzer'in Bedir Savaşı'nda Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) savaşın yerini komutanın seçtiği yerden daha iyi olduğunu görerek başka bir yer belirlemede işaret ettiği gibi. Hz. Peygamber de yeni yerin avantajları açıklandıktan sonra onun görüşüne varmıştır.

Savaşta ve kriz zamanlarında söylentiler çoğalır, hatta savaşın gidişatını etkilemek için söylentileri yaymak için özel bir araç vardır, bu nedenle savaşlarda ve krizlerde kontrol edilecek ilk araç medyadır. Böylece halk bunun farkında olmalı ve bilginin gerçekliğini teyit etmeden medya tarafından yayınlananları tekrarlamamalıdır. Söylentileri takip etmek ve savaşın gidişatına zarar vermeyecek gerçekleri insanlara sağlamakla sorumlu devlet başkanını temsil eden resmi bir sözcü olmalıdır.

Her savaşta, Kureyş ile Yahudiler arasında yakın bir ilişkisi olan Nuaim ibn-i Mes'ud gibi sahabeler olmalıdır. İslâm'a girdiğinde kimseler onun İslâm'a girdiğini bilmediği zaman, Hz. Peygamber (s.a.v.) ona şöyle buyurmuştur: "Bizi istediğin kadar kötüle savaş bir hiledir.". İki müttefik, Kureyş ve Medine Yahudileri birbirlerine düşürmeyi başardı. Böylece kendisine karşı cepheyi iki karşı cepheye ayırmaya çalıştı. Bu, Amerika'daki Yahudi ve Ermeni lobisi gibi ait olduğu ülkenin yararına çalışan her ülkedeki lobilerin rolüdür. Bugün dünyanın her ülkesinde

Müslümanlar, İslam düşmanı ülkelerde güvenliklerini sağlamak için Müslüman halkların yaşadığı durumun ciddiyetinin farkında olmalı ve onlara destek olmalıdır.

Halkın bir kısmı, daha büyük bir zafer elde etmek için liderlerinin bazı haksız koşulları kabul etmek zorunda kaldığını tespit ettiğinde, liderlerini zor duruma sokmamalı ve barışın iki tarafının etki alanlarından uzak bir çözüm aramalıdır. Tıpkı Ebu Basir ve Ebu Candal'ın Hudeybiye Barışı'nda yaptıkları gibi. Yaptıkları eylemlerin Medine Devleti'ne sayılmaması için barışın iki tarafının Mekke ve Medine'nin etki alanlarından uzaklaşma kararı aldılar ve Kureyş kervanlarının yolunu kestiler. Bu durumda Kureyş, Hz. Peygamber'den bu şartı kaldırmasını istemek zorunda kaldı.

Bir örnek verirsek: Türkiye, çatışmasızlık bölgelerinde Rusya, İran ve Suriye muhalefetiyle bir anlaşma imzaladı ve Rusya örnek olarak bu bölgelerde cihatçıların bulunmamasını şart koştu ve Türk hükümeti sivillerin güvenliğini sağlamak ve onları başka yerlere yerleştirmemek temelinde bu şartı kabul etti. Devrimciler bu durumda ne yapmalıdır? Mutabık kalınan bölgeler 30 km derinlikteyse faaliyetlerini 30 km'nin ötesindeki bölgelere taşımaları. Ve bu nedenle Türk hükümeti bir ikilem içine sokulmaz ve Suriye toprakları içinde genişlemeye başlarlar. Eğer o bölgeler kuzeyde bulunuyorsa faaliyetlerini güneye veya anlaşmanın tarafları üzerindeki etkinin daha sert olduğu bölgelere taşıyabilirler, böylece devrimciler lehine bazı şartların iptalini isterler.

Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine Yahudileri ile kendisi arasında bir belge akdettiğinde, bu bütün Yahudiler için tek bir belge olmayıp, sadece Benî Nadir Yahudileri ile bir anlaşma, Benî Kaynuka ile başka bir anlaşma akdedilmiş, üçüncü anlaşma ise Beni Kurayza ile yapılmıştır. Böylece içlerinden biri şartlara uymazsa, tek başına muamele görür ve tüm Yahudiler Müslümanlara karşı birleşmez. Bu nedenle milislerle anlaşma yapıldığında her milisle ayrı ayrı anlaşma yapılmalı ki milisler bir anlaşmada buluşup birlikte size karşı gelmesinler.

12. Medine Devleti

Hz. Peygamber Muhammed (s.a.v.) insanları gizlice üç yıl İslam'a davet etmeye başlamıştır. Peygamber'in (s.a.v.), tek Allah'a ibadetin anlamını kavrayan en doğru kalp ve akıllara sahip insanları seçmiştir. Allah Resulü (s.a.v.), Hz. Ömer'in sertliğini ve cüretini bildiği için, Muhammed'in (s.a.v.) getirdiğine iftira atabileceğinden, davetin başında onu İslam'a davet etmemiştir. Eğer hakikatte cüretkâr, ölümden korkmayan ve kimseden korkmayan birini bulursan bil ki, onunla gizlice hareket etmek çoğu zaman uygun değildir.

Sonra Hz. Peygamber'in en yakın kavmine aleni çağrısı başlamış ve Ebu Lehab şöyle demiştir: “Yazıklar olsun sana bizi bu yüzden mi bir araya getirdin”. Ayrıca Hz. Peygamber'in yakın ailesini davet etmemiş olması da dikkat çekicidir, çünkü onun çağrısına kendi ailesi tarafından karşı gelmesi, Mekkelilerin daveti reddetmesine neden olacaktı. İçinde bulunduğumuz ölümle sonuçlansa bile her şeyde bağnazlığı köreltmeye meyilli olan çağımızda çözülmesi ve incelenmesi gereken bir denklemdir. Kabile, aşiret, cemaat vs. taassubu.

Kureyş kabilesi Müslümanlarla savaş halinde ve onları dinlerinden döndürmek için onlara işkence ediyorlardı. Taif'in durumu da böyleydi. Bu yüzden Hz. Peygamber (s.a.v.) sadece çağrıyı kabul edecek ve onun desteğini isteyecek başka kavim arıyordu. Resulullah (s.a.v.) ümidini kesmemiş ve ya yüce Allah, onu bütün cihana yayar, vazifem tamam olur yahut da bu yolda ölür giderim diye yemin ettiği bu davadan vazgeçmemiştir. Bu, davet edenlere, mesaj ve hedef ehline, Allah tecelli edinceye veya ölünceye kadar davetleri bırakmamaları için bir ibrettir.

Mekke'de Müslümanların öldürülmesi, tutuklanması, işkence görmesi ve üç yıl boyunca ekonomik, sosyal ve siyasi olarak kuşatılması, peki, kuşatma altındayken dünyaya nasıl çağrı yapılır ki, bu kuşatmadan sonra ne Müslümanlara ne de onların çağrılarına bir güven kalmamıştır, dolayısıyla hicret kararı alınmıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v.), yalnızca insanları İslam'a davet etmek ve İslam'ın ibadetlerini tam bir özgürlük içinde yerine getirmek için güvenli bir sığınak aramıyordu. Bazı kabileler, gücün kendisinden sonra onlara devredilmesi karşılığında ona destek teklifinde bulundular. Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu reddetti. İslam'ın kazancı cennettir. Hz. Peygamber'in nihai amacı, dininde kalsa ve İslam'a girmese bile bayrağı altına giren herkesi koruyan bir İslam devleti kurmaktı. Hz. Peygamber tarafından Medine'de kurulan bu devlet, müttefikleri Huza kabilesi İslam'a girmeden Müslümanların ittifakına girmeyi kabul etmiş, Kureyş'in saldırısına uğramış, bu sırada Hz. Peygamber çeşitli kararlar almıştır:

- Huza'daki müttefikine destek.
- Kureyş Sözleşmesi'nin şartlarını ihlal eden cezalandırmak.
- Amcası Abbas'ın kendisi ile saldırgan Kureyş grubu arasında arabuluculuğunu reddetmiştir.
- Müslümanların kendilerini ezik gördüğü; ancak İslam'a küresel çağrının yapılması ve ardından Mekke'nin fethinin gerçekleştirilmesi gibi büyük hedeflerine ulaşmak için

umre yapmak gibi küçük bir amaca verilen bir taviz olan Hudeybiye Antlaşması'nın sonucu olarak Mekke'nin fethi gerçekleşmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bunu Ensar heyeti ile Akabe Biati'nde "Kadınlarınızı, çocuklarınızı ve sizleri alıkoyduğunuz şeylerden beni alıkoyacaksınız ve cennet sizindir." diye teyit eder, "Benden sonra bu işi aramayın, yoksa dininizi kendiniz bozarsınız.". Peygamber'in (s.a.v.) ganimetleri Kureyşlilere dağıttığı Huneyn Savaşı'ndan sonra aynı şey tekrarlanmıştır. Ensar buna üzülmüş ve Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu öğrenince Ensar'ı toplamış ve onlara şöyle demiştir: "Ey Ensar halkı, insanların koyunlar ve develerle dönmesine ve sizin de Resulullah'ı yüklerinizle birlikte getirmenize razı olmaz mıydınız?". Dediler ki: "Resulullah bize yeter ve onun bizim kısmetimiz olduğundan razıyız." ve dedi ki: "Hicret olmasaydı, ben Ensar'dan biri olurum.", sonra onlara şöyle dua etti: "Allah Ensar'ı, Ensar'ın oğullarını ve oğullarının oğullarını mübarek kılsın."

Allah Resülü'nden (s.a.v.), Ensar'a, "Sizin zaferinizin Allah'a ve O'nun Resûlü'ne olan bedeli sadece cennettir." diye tasdik etmiş, onu Akabe Biatları'nda tekrarlamış, Huneyn Savaşı'ndan sonra da tasdik etmiştir. Bu mesajın sonucu, Ensar'ın, peygamberimizin (s.a.v.) vefatı sonrası, Ebu Bekir el-Sıddık'a (Radiyahallahu Anh) biat etmesi oldu.

Bu, liderliği ele geçiren ve buna layık olmayan bazı İslami liderlere bir mesajdır. Hatta bunun için birbirleriyle savaşırlar, düşmanın bizi mağlup edene kadar aralarında daha fazla anlaşmazlık çıkarmasına izin verirler. Ebû Bekir'in, Ebû Ubeyde İbnü'l-Cerre ile Ömer İbnü'l-Hattab'ı Sakife'de nasıl takdim ettiğini gördük, fakat onlar kabul etmediler. Hz. Ömer dedi ki: "Vallahi Allah'ın resulü seni bize namazda imam olarak gösterdi, o yüzden senin önüne geçemem."

Hz. Peygamber'in İslam'a çağrısı her yerde, Mekke'de ve ötesinde, Allah'ın Kutsal Evi'ndeki hacılar arasında devam etti. Allah, İslam'ı kendileri için bir izzet ve zafer olarak gören bir kavmi onun için bir kurtuluş yolu olarak sağladı. Bu kavimler Evs ve Hazrec'ten olup, Yahudilerden bunun bir peygamberin zamanı olduğunu duyanlar, Yahudilerden önce ona olan inançları ve ona verdikleri destek ile gelmek istediler ve böylece birinci ve ikinci Akabe Biatları gerçekleşti. Hz. Peygamber'in, Medine'ye göç etmeye karar verdikten sonra Medine'yi ilk İslam devletinin kurulmasına hazırlamak için altın fırsat doğmuştu, işte burada iki ders vardır:

- Birincisi: Düşman bazen Yahudilerin yaptığı gibi farkında olmadan davanıza yardımcı olur.

- İkincisi: Cennet karşılığında İslam'ın ve Müslümanların destek olmak olarak kararlaştırılan ikinci Akabe Biati şartlarına uygun şekilde toprakları yeni gelenleri karşılamaya uygun olacak şekilde hazırlamak.

13.Ahde Vefa

Medine'de durum mükemmel değildi, aksine entrikaların, gerginliğin ve Yahudilerin para kazanmak ve devletin ekonomisini kontrol etmek için savaştan tüm taraflara silah satmasının bir karışımıydı. Bu taraflar arasında kesin ve net anlaşmalar ve şartlar gerektirir. Taraflardan biri koşullardan birini ihlal ederse, üzerinde anlaşmaya varılan kurallara uymadığı için anlaşma geçersiz sayılır.

Bu durum şunu gerektirir:

- Birincisi: Tüm düşmanların tek bir belgede toplanıp aleyhine dönmemesi için sözleşmelerin yapıldığı kategorilerin belirlenmesi, her kategori için ayrı sözleşmelerle güçleri birbirinden ayırmayı gerektirir.
- İkincisi: Bu akitlerin ve belgelerin iyi bir şekilde yazılması, metinleri net ve hükümleri kesin olarak belirlenmesi.
- Üçüncüsü: Taraflardan birinin hükümlerden birini ihlal etmesi durumunda, iki taraf arasındaki uyuşmazlığın çözümü için diğer üçüncü tarafların müdahil olmaması.

Medine'deki Yahudilerin başına gelen de buydu. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), bir Müslüman kadının namusuna tecavüz ettiklerinde Ben-i Nadir Yahudileri'ni ve kendisini öldürmeyi planladıklarında Benî Kaynuka Yahudilerini Medine'den tahliye etti. Ben-i Kurayza Yahudilerine gelince, onların yaptıklarını şöyle anlatacağız:

Henek Savaşı'nda Kureyş'in topladığı müşrikler ile Müslümanlar arasında savaş sürüyordu. İslam devletinin kaderini belirleyen bir savaşıydı. Ben-i Kureyza'nın Yahudileri şehrin içinde ve Hz. Peygamber'in şartlarına göre, devleti her türlü dış düşmana karşı korumak ve savunmak zorundadırlar. Fakat bu Yahudiler, devlete karşı komplo kurup düşmanlarıyla ittifak kuruyorlardı ve Resulullah bu durumdan haberdar oldu. Onları cezalandırmaya karar verdi, ancak savaş bittikten sonra olacaktı.

Hz. Peygamber, onlara hüküm vermek için Yahudilerin müttefiki Saad ibn Mu'az'ı seçti. Ve o erkekleri öldürmeye, kadınları ve çocukları köleleştirmeye ve paralarına el koymaya mahkûm etti. Burada biraz duracağız: Ben-i Kurayza Yahudileri Medine halkına saldırarak ve devlet başkanını öldürerek planlarını gerçekleştirselerdi, durum nasıl olacaktı? Devlet ve dava birlikte kaybedilecekti. Vatana ve devlete ihanet ve onun başkanına karşı komplo suçu dolayısıyla onları öldürmek adil bir yargı oldu.

Muharebe sona ermeden hüküm verilmiş olsaydı, askerlerin morali bozulurdu ve Naim İbn Mesud'un aralarındaki ittifakı bozabilmesinden sonra müşrikler bu fırsatı değerlendirip tekrar Yahudilerle ittifak yapabilirlerdi. Onun İslam'a girdiğini bilmiyorlardı ve Peygamberimiz ona şöyle demişti: Bizi istediğin kadar kötüleyebilirsin, bu durum, savaşın bir aldatmaca olduğu ve özellikle savaş zamanlarında veya savaş hazırlıkları sırasında söylenen her şeye inanmamanız gereken alınacak başka bir derstir.

Peygamber (s.a.v.) bu kararlılık ve azimle Medine'de İslam devletini kurmuştur. Hendek Savaşı'ndan sonra Kureyş kafirleri için bugün biz onları işgal ediyoruz, onlar bizi işgal etmiyorlar diye buyurmuştur. Ve hicretin beşinci yılında meydana gelen savaşı takip eden yıl, barış yılıydı. Hudeybiye Antlaşması'nda "Muzaffersiniz, öyleyse neden barışıyorsunuz, neden onların kalelerini yıkıp, sizi göçe zorladıkları gibi onları yerinden etmiyorsunuz?" dediler.

Müslümanlar, Medine'den Mekke'ye çorak çölden geçen yolun tehlikesinden korunmak için hafif silahlar dışında silahsız olarak umre yaptılar. Müslümanlar umre istedi, Allah fetih istedi, Hudeybiye Antlaşması İslam'ın fethi idi. Şartlarından biri de Kureyş ile Müslümanlar arasında on yıllık bir ateşkes olmasıydı. Hz. Peygamber'in kralları, çarları ve aşiret adamlarını İslam'a davet edebildiği bu dönemde İslam'a davet, Mekke ve Medine ile sınırlı kalmayarak evrensel hale gelmiştir.

Hedefiniz büyük olduğunda, küçük bir hedefe ulaşamadığınızda üzülmeyin, büyük savaşta düşmanlarınızı yendiğinizde Kabe'nin anahtarlarına sahip olduktan sonra o hedefler gerçekleşecektir. Müslümanlar bu yıl geri dönüp umreye gitmemişler, gelecek yıl barış şartlarına göre umreye gitmişlerdir. Ve muhafızlarında müşriklerden hiçbiri olmadan Müslümanların umre yapmaları için üç gün boyunca bütün Haram'ı boşaltmışlardır. En büyük hedefe, Kureyş'in antlaşmayı bozup Hz. Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ile müttefik olan Huza kavmine saldırmasıyla ulaşılmış, bu yüzden tekrar karar verilmiş ve Mekke'yi fethetme kararı alınmıştır.

Huza'a kabilesi İslam'a girmemişti, fakat Peygamber'in ittifakına girmişti. Sadık bir müttefik, onunla aynı fikir, inanç ve dindaşı olmasa bile, onunla müttefik olanları korumak zorundadır. Bu, Hz. Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) gönderdiği güzel ahlâklardır ve Hz. Peygamber bu savaşta amcası Abbas'ın arabuluculuğunu kabul etmemiştir. Sözleşmenin taraflarından biri sözleşme şartlarını ihlal ettikten sonra, iki taraf arasında dış taraflarca herhangi bir arabuluculuk veya müdahaleyi kabul etmemiştir. Eğer Hz. Peygamber, amcası Abbas'ın arabuluculuğunu kabul edip müttefiki Huzaa kabilesi için destek çıkmasa, müttefik bu ittifaka olan güvenini kaybederdi. Diğer taraf sözleşmenin şartlarını daha fazla ihlal etmeye

cesaret ederdi, kutsallıklar ihlal edilirdi ve Huzaa'da temsil edilen müttefik tarafından garanti edilen güvenlik kaybedilirdi.

Ebû Süfyan'ın evine giren emniyettedir, kapısını kapatan emniyettedir. Mescid-i Haram'a giren emniyettedir, bu savaşta izin verilen yerler ve güvenli sığınaklar bu şekilde belirlenmiştir. Onun dışında başka yerlerde bulunan, kendisi için güvenli değildir. Sokağa çıkmak yasaktır ve kim bu yasağı savaşta ihlal ederse, isyanı ve savaşın devamını ilan eder ve savaşılması gerekir. Günümüzde ise güvenli limanlar, tüm silahlara sahip büyük güçlerin savunmasız halklara karşı yürüttüğü savaşlarda sivilleri öldürmek için bir tuzak olarak kullanılmaktadır. Bu, garantör devletler arasında savaşı durdurmak için yapılan anlaşmaların ihlalidir.

Müslümanlar Hudeybiye Antlaşması'ndan çok şey öğrendiler. Ve öğrenebileceğiniz en önemli şey, bazı Müslümanların dinleri için reddettiği koşullar altında bile bir Müslüman'ın nasıl olumlu olabileceğidir. Bu şartlardan biri de Kureyş'ten İslam'a giren ve Medine'ye hicret eden kimsenin, Medine tarafından barış şartları altında Kureyş'e dönmeye zorlanmasıydı. Müslümanlar bunu dinleri için zulüm olarak gördüler, ancak Allah Resûlü haşa bunu kesinlikle yapmaz idi. Fakat O, Allah'ın kendilerine bir çıkış yolu göstereceği bazı yeni Müslümanların yararı yerine insanlara daha fazla fayda sağlamayı tercih etti.

Düşmanın kendisine yaptığı bu haksızlığı reddeden Müslümanın pozitifliğidir ve mensubu olduğu diğer taraf ona koruma ve güvenlik sağlayamaz. İki taraf, Mekke ve Medine arasındaki barış alanları dışında istediğini yapmak için hareket özgürlüğü vardır, Kureyş veya Medine devletinin orada hiçbir yetkisi yoktur, plan budur.

Ebu Basir ve Ebu Candal dinlerinden kaçarak Medine'ye geldiklerinde, Resûl-i Ekrem onları kâfirlerle birlikte Kureyş'e geri getirdiler ve kendilerine eşlik eden müşriklerle savaşarak kimsenin üzerinde otoritesi olmayan geniş alana kaçtılar. Kureyş kervanlarının güzergahı ve şehre girişi yasak olan Kureyş ve kervanlarının ekonomisini tehdit eden bir grup Müslüman oluşturmuşlardı. Bu Hudeybiye Antlaşması'nın hükümlerinin ihlali anlamına gelmemekte idi. Kureyşliler bu koşulu iptal etmek için Medine'ye gitmek zorunda kaldılar. Adil olmayan uluslararası anlaşmalar da bu şekilde atlatılabilir. Zalimlere ve düşmana zarar veren dayanakları bilmek önemlidir.

14. Kriz Çözümünde Zamanın Önemi

Müslümanlar, hicretin ikinci yılında Bedir'de galip geldiler ve Kureyşliler, Bedir'de ölenlerin intikamını almakta ısrar ettiler. Uhud Savaşı, Müslümanlara, önce nefslerine yardım ederlerse Allah'ın onlara yardım etmeyeceğine dair bir başka ders olmuştur. Okçular savaşın bittiğini

zannedip ganimet umuduyla barış ve savaşın komutanı Resulullah'ın emirlerini çiğneyerek mevzilerini terk edinceye kadar, muharebe her safhasında Müslümanların lehine idi.

Okçular o zaman iki hata yaptılar: birincisi, liderin emirlerine karşı gelmeleri; ikincisi ise, Allah'a ve Resûlüne itaat etme heveslerinden daha fazla ganimet hırsı olmasıydı. Onun sonucu olarak hem savaşı hem de ganimetleri kaybettiler. Henüz İslam'a girmemiş olan Halid İbnü'l-Velid'in okçuların etrafında dolaşarak, Müslümanların kendilerini unuttukları savaşın belirleyici bir anında zaferi yenilgiye dönüştürmesi üzerine, Resûl-i Ekrem neredeyse öldürülecekti. Çok az sahabe, Resûlullah'ı savunmak için sağlam durdular, ta ki müşrikler kısmi zaferlerini kesinleştirdikten sonra ve Müslümanlar saflarını yeniden birleştirmeden önce savaşı bitirmeye karar verene kadar.

Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem), Uhud'daki askeri yenilgisinden sonra Müslümanları psikolojik bir yenilgiye mi terk eder? Haşa, o yenilgi millet için bir tehlikedir ve bu tehlike ortadan kaldırılmalıdır. Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) Uhud Savaşı'na katılan herkese Uhud Savaşı'ndan bir gün sonra Hamra el-Esad'da savaşmaya hazırlanmalarını emrettiğinde buna karar verdi. Savaş durumunda, düşmanı yenmeden önce, hatta kısmi bir zafer kazanmadan önce savaş yerini terk etmemelisiniz, böylece savaşçılar için yenildikleri bu savaş ile bir sonraki savaş arasındaki uzun vadede psikolojik bir yenilgiye uğramazlar.

Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminde, Medine devleti, Evs ile Hazrec arasında ve daha sonra muhacirler ile Ensar arasında kardeşlik yaptığı için, yurt içindeki tüm vatandaşlarını birbirlerinin pusularına karşı güvence altına alma konusunda güvenliğini sağlayan birçok kural koymuştur. Müsliman ve gayrimüslimleri yöneten kurallar daha sonra Medine anayasasında ortaya konmuştur ve bu şartların herhangi bir ihlali, Hz. Peygamber'i öldürmek için komplo kuran Yahudilerde olduğu gibi, Medine'den kovularak cezalandırılacaktı.

Dış ilişkiler düzeyinde ise şehir dışındaki kabileler arasında ikili ittifaklar kurulmuştur. Muta ve Tebük savaşlarında yaptığı gibi Müslümanlara pusu kuran Romalıları cezalandırarak devletin sınırlarını ve ticaret kervan yollarını da güvence altına almıştır. Bunlar da İslami fetihlere bir başlangıçtı.

Sonra Allah dinini kemale erdirdi, nimeti tamamladı ve İslam'ı dinimiz yaptı. Hz. Peygamber Efendimiz'in Rabbine irtihal anı, İslam ümmetinin tarihinde belirleyici bir an olarak geldi. O an ki, sağlam bir inanç, cesur bir yürek ve İslam'ı Arap yarımadasındaki İslam devletine geri döndürmek için samimi bir karar gerektiren hassas bir andır.

15. İlk Halife Ebu Bekir Sıddık

Müslümanlar, Hz. Peygamber'in vefat haberini duyduklarında, Ömer İbn-i Hattab'ın, (Radiyallah Anh), Allah Resûlü'nün öldüğünü söyleyenleri tehdit ederek sesini yükselttiğine, Ebû Bekir el-Sıddık (r.a.) gelip Hz. Peygamber'in vefatını teyit edip halkın karşısına çıkıp şöyle der: "Kim Hz. Muhammed'e ibadet ediyorsa, Hz. Muhammed (s.a.s) vefat etti ve kim Allah'a ibadet ediyorsa, Allah diridir, ölümsüzdür.". Ve sonra Yüce Allah'ın sözlerini okumuştur:

Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de pek çok peygamber gelip geçmiştir. Şayet o ölür veya öldürülürse, ökçeleriniz üzerine eski dininize geri mi döneceksiniz? Kim ökçesi üzerine geri dönerse Allah'a hiçbir zarar veremez. Ama Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır. Âl-i İmrân Suresi 144. Ayet

Müslümanlar bu ayeti duyduktan sonra kendilerine geldiler ve Hz. Ömer şöyle dedi: "Sanki bunu daha önce hiç duymamışım gibi.". Bu, Resulullah'ın Hira mağarasında nazik arkadaşı ve yoldaşı olan Ebû Bekir'in (r.a) ilk kararlılığıydı ve kişinin imanı zorluklarla ölçülüyordu. Böylece, imanlarının kuvvetini sınamak için yarışan Hz. Ebu Bekir'in (r.a) imanı ile Hz. Ömer'in (r.a) imanı arasındaki fark ortaya çıktı. Zira Hz. Ömer Tebuk Savaşı'nda Hz. Peygamber'e parasının yarısı ile gelmiş, bunun üzerine Hz. Peygamber ona ailene ne bıraktığını sormuştur. Hz. Ömer şöyle demiştir: "Diğer yarısını onlara bıraktım.". Hz. Ebu Bekir bütün parasıyla gelmiş, Hz. Peygamber (s.a.v.) aynı soruyu ona sormuştur. "Allah'ı ve Resûlünü onlara bıraktım.". Hz. Ömer, O'na dedi ki: "Vallahi seni hiç geçemeyeceğim.".

16.Sakife Ben-i Saide

Hiz. Peygamber'in vefatının ilk gününde verilen ikinci kararlılık, Resûlullah'tan (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) sonra Müslümanlar için bir halife seçilmesiydi. Bu mesele kolay bir mesele değildi, çünkü Muhacirler ile Ensar arasında halifeliği kimin devralacağı konusunda neredeyse bir anlaşmazlık çıkacaktı.

Resûl-i Ekrem'in vefat ettiği gün Ensar'ın ileri gelenlerinden bazıları, Sakîfetü Benî Sâide'de toplanarak Medine'nin yerlileri oldukları ve muhacirlere kucak açıp İslâm'a ev sahipliği yaptıkları için başkanlığı kendilerinin hak ettiği düşüncesiyle içlerinden birini devlet başkanlığına getirmek istediler. Seçilen ve üzerinde tartışılan aday, Hazrec kabilesinin reisi Sa'd b. Ubâde idi. Hiz. Resûlullah'ın (s.a.v.) halife seçerken Kureyş kabilesinden olmasını farz kıldığı yasal zorunluluğun farkında değillerdi. İbni Ömer'den (r.a), Peygamber Efendimiz'den (s.a.s) rivayetle, O dedi ki: "Bu durum iki kişi kalsa bile Kureyşlilerden." olur.

Ensar, Sakîfetü Benî Sâide’de toplandı. Olayı haber alan Hz. Ömer ile Hz. Ebû Bekir ve yolda rastladıkları Ebû Ubeyde b. Cerrâh birlikte oraya gidip toplantıya katıldılar. Ensar, bizden bir hükümdar, sizden de bir hükümdar adayı olarak bir öneride bulundu ve Ömer İbnu’l-Hattab rivayet eder ki, Allah ondan razı olsun, insanlarla konuşmak isterken, Hz. Ebû Bekir ondan önce konuşmaya başlamasını ister ve Ensarlara şöyle der:

Bahsettiğiniz tüm iyiliklerin siz ehlisiniz. Bu mesele, Kureyş’in bu mahallesi dışında bilinmeyecek, onlar soy ve yuva olarak Arapların ortasındırlar. Bu iki kişiyi sizin için uygun gördüm. Hz. Ömer’in ve Ebu Ubeyde bin Cerrah’ın elini tutarak onlardan dilediğinize biat edin. Onun üzerine Hz. Ömer (r.a) der ki, elini uzat ey Ebu Bekir. Elini uzatır O’na Hz. Ömer biat eder, önce muhacirler sonra Ensar da O’na biat eder.

Hz. Ömer ve Hz. Ebu Ubeyde, Hz. Ebu Bekir es-Sıddık varken hilafet için öne çıkmak istemediler. Çünkü, Resûlullah (s.a.v) Hz. Ebû Bekir’i onlara namaz kıldırarak imam olarak öne çıkarırdı. Ensar, hilafetin Kureyş’te olduğunu hatırlayınca, Hz. Ebu Bekir’e biat ettiler ve dediler ki: “Bizlerden vezir, sizlerde hükümdar olsun.”.

Ve geçiş dönemlerinde devletin güvenliğini sağlamak için Sakife Biati’ndan çıkarılan dersler:

- Devlet üç gün bile olsa lidersiz bırakılmamalıdır. Hz. Peygamber’in (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) vefatının ilk gününde ve şerefli cesedi gömülmeden önce Hz. Ebu Bekir Müslümanların halifesi olarak seçildi.
- Hz. Ebu Bekir’in önce Hz. Ömer ve Hz. Ebu Ubeyde’yi hilafet için önerdiği gibi, bir başkası onu hilafete sunmadıkça kimse hilafet için kendini sunmaz.
- Hiç kimse bu meselede kendisinden daha hayırlı bir kişi olduğu zaman hilafeti kabul etmemelidir. Hz. Ömer ibn el-Hattab’ın (Allah ondan razı olsun) Hz. Ebû Bekir’e yaklaşip insanların önünde O’na söylediği gibi: “Uzat elini, ben sana biat ettim.” demiş ve kendisinden sonra Muhacirler, daha sonra Ensar biat etmiştir.
- Bir hükümdar, insanların boynuna kılıç dayayarak değil, genel halk tarafından kendisine bağlılık sözü verilmedikçe, hükümdar olamaz.

17.Mürtetlerle ve Zekâtı Yasaklayanlarla Savaş

Bu, Peygamberimiz’in (s.a.v.) vefatından sonra devleti güvence altına almak için atılan ilk adımdı. Bir sonraki ve en kararlı adım, Halife Ebu Bekir el-Sıddık, Allah ondan razı olsun, mürtetlerle savaşmaya karar verdiğiinde geldi.

Arap Yarımadası’ndaki kabilelerin çoğu, Peygamberimiz’in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefatını öğrenince irtidat ederek Medine devletinin padişahından azat edilmek istemişlerdir.

Bazı kabileler zekât vermemeye karar verdiler ve Hz. Peygamber'in hayatı boyunca ve vefatından sonra peygamberlik iddiasında bulunanlarda oldu. Pers-Roma ve güneydeki Hıristiyanlar Müslümanlarla savaşmak için ittifak kurdular. Bütün bunlar Hz. Peygamber'in vefatından sonra ve Ebubekir es-Sıddık'ın hilafetinin ilk günlerinde meydana geldi.

Şura, İslam'da yönetimin temeliydi. O Sıddık Ebu Bekir tarafından şu sözlerle doğrulandı: “Doğru yaparsam bana yardım edin, yanlış yaparsam beni düzeltin.”. Hz. Peygamber (s.a.v.) ashabına danıştı. Hz. Ömer zekâtı vermeyenlerle savaşmak tarafındaydı. “Hz. Halife Ebu Bekir es-Sıddık, zekâtı vermeyenlerle mücadeleyi neden kararlılıkla sürdürmeyi istedi?”, diye düşündüm, bu yüzden Fussilet Suresi'nde Yüce Allah'ın şu sözleri aklıma geldi:

De ki: “Ben sadece sizin gibi bir beşerim; bana tanrınızın tek tanrı olduğu vahyedilmiştir, doğruca O'na yönelin, O'ndan bağışlanma dileyin. Allah'a ortak koşanların vay haline. (6)
Ki onlar mallarından muhtaçları yararlandırmazlar; onlar ahireti de inkâr ederler. (7)

Hz. Ebu Bekir'in mürtetlerle ve zekâtı vermeyenlerle savaşırken verdiği karar doğrudu. O olmasaydı İslam'dan hiçbir şey bize ulaşamazdı. Namaz ile zekâtı birbirinden ayrı düşünmenin doğru olmayacağını, bunları ayrı birer ibadetmiş gibi görmek isteyenlerle savaşmanın şart olduğunu söyledi.

Ebu Bekir el-Sıddık, (r.a) mürtedlerle savaşmak için on bir ordu hazırladı ve onların savaşı bir piknik değil, Müslümanların öldürüldüğü şiddetli bir savaştı. Özellikle Kur'an-ı Kerim hafızlarından birçoğunun öldürüldüğü Yemâme Savaşı oldu. O yüzden Halife Ebu Bekir'in Kuran'ı toplamayı düşünmesinin sebeplerinden biri de buydu.

Dokuz ordu galip geldi ve yalancı Müseylime'ye karşı iki ordu yenildi. Halife Hz. Ebu Bekir, Hz. Halid İbnü'l-Velid'i Müseylime ile savaşması için Yemâme'ye göndermek zorunda kaldı. Müslümanlar savaşın başında galip geldi, ancak Müseylime karşı çıktı. Ordusunu Ölüm Bahçesi'nde tahkim etti. Halid ordusunu ikiye ayırmaya başladı ve liderlerine şöyle dedi: Ey Kur'an ehli, Kur'an'ı fiillerle süsleyin. Bera ibn Malik kendini bahçeye atıp Allah'ın yardımıyla onu açtı ve Müslümanlar İslam devletinin temel direklerini kuran bir zafer kazandılar.

18.Usame bin Zeyd Romalılarla Savaşıyor

Usame bin Zeyd'in ordusunu Romalılarla savaşmak için gönderme adımı, mürtetlerle savaşmaktan daha az belirleyici bir adım değildi. Hatta Hz. Ebû Bekir (r.a), üst düzey sahabelerin itirazına rağmen ordularını mürtetlerle savaşmak için hazırlayarak aynı zamanda Hz. Usame'nin ordusunu göndermekte ısrar etti. İtiraz eden sahabelere Hz. Ebubekir kızdı ve

şöyle dedi: “Allah’a yemin olsun ki, Allah Resûlü’nün tuttuğu bir düğümü çözmüyorum, Usame’nin ordusunu hazırlayacağım.”.

Hız. Usame’nin ordusu Şam etrafına gitmiş, Roma orduları ondan kaçmıştır. Bir savaşla karşılaşmayınca, bu bölgedeki bazı kabilelerin mürtet olduklarını görmüş, onlarla savaşmış, onları dağıtmış, bozguna uğratmış ve bu savaştan elde ettiği ganimetler ile Medine’deki Ebu Bekir es-Sıddık’a hızla dönmüştür. Ordunun adanın kuzeyine çıkması, bu bölgede bulunan tüm Arap kabilelerinin Müslümanlardan korkmasına neden olmuş, bu da onlara Müslümanların Medine’de güçlü olduklarını ve bu orduların sadece küçük bir parçası olduğunu düşünmelerine neden olmuş ve Medine’ye saldırmamak için karar vermişlerdir.

19.İslam Fetihlerinin Başlangıcı

Hız. Peygamber’in Yüce Allah’a intikal etmesi ve Hız. Ebu Bekir’in Resûl-i Ekrem’in halefi olarak seçilmesinden sonra Medine devletinde hakimiyetin başlangıcından itibaren, ortaya çıkan devleti dağılma ve çöküşten korumak için kesin kararlar alınması gereken zor bir geçiş dönemi olduğunu gördük. Bu dönem, Hız. Peygamber’in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefatından sonra Müslümanların dinlerini tasdik etmeleri ve daha sonra ölümünün ilk gününde sakife toplantısında Müslümanlardan bir halife seçilmesiyle başlamıştır. Ondan sonra mürtedlerle ve zekâtı vermeyenlerle savaşılması ve aynı zamanda Hız. Usame’nin ordusunu, iç savaşlardan faydalanıp Medine’yi işgal etmemesi için dış düşmanı korkutmak için sevkini gerçekleştirmesi ile devam etmiştir. Bu kesin kararlardan sonra devlet istikrara kavuşmuş ve Halife Ebu Bekir el-Sıddık, Şam ve İran’ı fethetmeye başlamıştır. Ardından Hız. Ebu Bekir devletin direklerini kurduktan sonra, ikinci halife Hız. Ömer İbn el-Hattab fetihleri tamamlamıştır.

20.Memlûk Devleti

Haçlılar, Mısır’a karşı yedinci seferlerine H. 647 yılında, Fransa Kralı IX. Louis’in Dimyat’ı işgal etmeyi başardığı zaman başladılar. Sultan es-Sâlih Eyyûb çok üzüldü ve Mansura’da Louis IX ordusunu karşılamaya karar verdi. Ve Sultan, hastalığına rağmen Mansura’ya taşındı. Fares al-Din Aktay ve Rukn al-Din Baybars, Haçlı Savaşı planını hazırladılar.

21. Eyyubi Devletinin Hâkimiyetinin Sonu

Sultan es-Sâlih Eyyûb, Mansura’da düşmanla karşılaşmaya hazırlanırken öldü. Dimyat Haçlılar tarafından işgal edilmiş ve devletin bekasını ve zaferi sağlamak için kesin kararlar gerektiren bu zor zamanda Sultan’ın yerine geçecek bir vekil yoktu. Bu kararlar, Sultan es-Sâlih Eyyûb’un

karısı Şeceruddur'dan geldi. Burada ölüm haberini askerlerden gizledi ve yönetimi teslim alması için Necmeddin Eyyub'un oğlu Turan Şah'a haber gönderdi. Kralın başbakanıyla devleti yönetme konusunda anlaştılar. Daha sonra Mansura Muharebesi hazırlıklarını tamamlamak üzere Fariseddin Aktay ve Rüknuddin Baybars'ı görevlendirdi. Şeceruddur, Turan Şah gelene kadar ülkenin fiilen hükümdarını temsil ediyordu.

Hicri 647 yılının Zilkade ayının dördüncü günü Mansura Savaşı gerçekleşti ve Müslümanlar büyük bir zafer kazandılar. Ardından Mansura dışında IX. Louis'in ordusuna başka bir saldırı gerçekleşti, ancak bu saldırıyı püskürtmeyi başardı. 648. hicri yılları başlarında, Mısır ordusu, Mansura Savaşı'ndan iki aydan kısa bir süre sonra, Faraskur'da IX. Louis'in ordusuyla bir araya geldi ve aralarında büyük bir savaş gerçekleşti. Bu savaşta esir düşen IX. Louis'in ordusu çöktü ve Mansura'daki İbn Lokman'ın evinde hapsedildi.

Memlûklerin yıldızı o savaştan sonra parlamaya başladı. Özellikle Turan Şah, yönetime ve siyasete uygun bir kişi olmadığı için, krallığı kendisine saklayan Şeceruddur'u ve savaş planını hazırlayan ve savaşları yöneten ve Allah'ın izni ile galip gelen liderleri inkâr ederek güçlerini azaltmaya başlaması Eyyubi devletinin sonunu ve Memlûk devletinin doğuşunu işaret ediyordu.

Turan Şah, yönetimi teslim alması ile öldürülmesi arasında geçen savaş herkesi birleştirdi. Dimyat'ı kurtardılar ve Fransa Kralı IX. Louis'in önderliğindeki Haçlıları bozguna uğrattılar. Bu da onun yakalanıp Mansura'daki İbn Lokman'ın evinde hapsedilmesiyle son buldu.

22. Şeceruddur Memlûklerin İlk Hükümdarı

Turan Şah öldürüldükten sonra Şeceruddur, Bahri Memlûklerle anlaşarak iktidara geldi. Mısır halkının ve Müslüman halkların geri kalanının devriminden ve Mısır'ı yönetmek için bir kadının devralmasını reddetmelerinden sonra, bir perdenin arkasında yönetebilmek için yönetmeyi arzulamayan Memlûklerden biriyle evlenmeyi düşündü. İzzeddin Aybeg'i evlenmek için seçti, onunla evlenerek ona yönetimi devretti. Böylece yönetimi devretmeden önce Mısır'ı 80 gün boyunca yönetmiş oldu. Böylece o yılda Mısır'ın yönetimini dört kral devralmış oldu: Sultan es-Sâlih Eyyûb, sonra öldü ve yerine oğlu Turan Şah geçti ve öldürüldü, daha sonra Şeceruddur gelip Muiz meliki lakaplı İzzeddin Aybeg'a devretti.

İzzeddin Aybeg, saltanatının başlangıcında Şeceruddur veya Bahrî Memlûkleri ile çatışmadı, ancak Bahrî Memlûkleriyle yüzleşebileceği güçlü bir cephe oluşturdu, Seyfeddin Kutuz başkanlığındaki al-Muizz Memlûkleri oluşturdu. El-Şam, Turan Şah'ın öldürülmesinden sonra Mısır Kralı'nın yönetiminden çıkmıştı. Bu nedenle Eyyubi emirleri Mısır'ı işgal etmek ve

Eyyubilerin yönetimini yeniden kurmak için Şam'da toplandı. Kral İzzeddin Aybeg, iktidara geldikten dört ay sonra onlarla bizzat buluşarak onları büyük bir zaferle bozguna uğrattı ve bu da Mısır halkı arasındaki konumunu güçlendirdi.

Onun saltanatından üç yıl sonra tüm Filistin, hatta Celile bile Mısır egemenliğine girmiş ve bu husus İzzeddin Aybeg'in gücüne güç katmış ve başta hakir ve küçümseyerek davranan Fariseddin Aktay olmak üzere Bahrî Memlûklerin ona olan nefretini artırmıştır. Bu nedenle, iktidarlıkta ona karşı çıkmasını diye Aktay'ı öldürme emrini verdi ve Bahrî Memlûkleri Aktay öldükten sonra kendileri için endişe edip Şam'a kaçtılar.

İzzeddin Aybeg gücünü genişletmeye ve bu yüzden Musul valisinin kızıyla evlenmeye karar verdi. Burada Şeceruddur kocasını öldürmeye karar verdi. Bu yüzden Seyfeddin Kutuz Şeceruddur'u tutukladı ve İzzeddin Aybeg'in yeni eşi onu öldürdü. Oğlu Mansur lakabını alan Nureddin Ali on beş yaşında iktidara geldi. Ordu komutanı ve Memluk Mu'izziya'nın lideri Seyfeddin Kutuz onun vilayetini aldı. Seyfeddin Kutuz ülkenin fiili hükümdarı oldu.

Mansura, Faraskur savaşından ve IX. Louis'in ele geçirilmesinden sekiz yıl sonra Bağdat, 10 Şubat 1258, 4 Safar 656 hicri yılında düştü. Hülâgû, Şam'ın işgali için hazırlıklara başladı ve Şam'dan sonraki adım Mısır olacaktı. Nureddin'in iktidara gelmesiyle Mısır'da yeni bir kargaşa ve Eyyubi şehzadelerinin yönetimi için yeni bir mücadele başladı. Bahrî Memlûkler devrimlerinde ise Seyfeddin Kutuz, çocuk Sultan Nureddin Ali'yi tecrit etme kararını aldı ve Tatarlarla bir yüzleşmeye hazırlanabilmek için alimlerin onayını aldıktan sonra iktidara geldi. Bu, Hicri Zilkade 657 yılının yirmi dördünde idi, yani Hülâgû'nun Halep'e varmasından günler önceydi.

Kutuz, alimlere saygı duyar ve onlara itaat ederdi, orduyu donatmak için halka vergi koymak istediğinde, al-Izz bin Abd al-Selam, şehzadelerin kendi paralarından ve karılarının ve cariyelerinin paralarından almadıkça caiz olmadığına dair bir fetva verdi. Kutuz, bu fetvayı kendi üzerinde uygulayan ilk kişiydi ve daha sonra emirlerin geri kalanına uyguladı.

23. Alimler Sultanı İzz al-Din ibn 'Abd al-Salam

El-Saleh İsmail El-Ayyubi, kardeşi Necmeddin Eyüp'e karşı savaşmak, Şam'dan silah satın almalarına ve gitmelerine izin vermek, Mısır yönetimini ele geçirmek için Sayda ve Şakif bölgelerini onlara vermek karşılığında Haçlılarla Mısır'ı işgal etmek için onlarla birlikte tek bir ordu olarak sefere çıkmak için ittifak kurdu. Seçkin alim, saygıdeğer İbn Abd al-Salam isyan etti ve minberlerde vaazlar verdi, es-Salih İsmail'e karşı şiddetle karşı çıktı. Es-Salih İsmail'in İslam şehirlerini Haçlılara bırakacak kadar şahsi mülkü olmadığını açık ve net bir şekilde beyan

etmiştir. Ayrıca özellikle Haçlıların sadece Müslüman kardeşlerini vurmak için silah aldıklarından emin oldukları bir durumda Haçlılara silah satmanın da caiz olmadığı söylemiştir. El-Saleh İsmail, onu yargıdaki görevinden uzaklaştırmış, hutbe vermesini engellemiştir. Ardından tutuklanması ve hapsedilmesi için emir vermiştir. Sonra zindanından salıverilmiş, ancak hutbe vermesi, öğretmesi ve topluluk önünde konuşması engellenmiştir. Bu yüzden saygıdeğer İmam Şam'ı bırakıp Kudüs'e gitmiştir. El-Saleh İsmail onu takip etmiş ve Şeyh al-Izz bin Abd al-Salam'ı Kudüs'te hapsedmiştir. Ve es-Sâlih Eyyûb gelip 643 hicri yılında Beyt al-Makdis'i Haçlılardan kurtarmıştır. Burada Şeyh al-İzz bin Abdul Salam'ı hapisten çıkarıp Mısır'a gelmiş, es-Sâlih Eyyûb'e çok yakınlık göstererek, ona Amr İbnü'l-As mescidinde umuma açık hutbe hakkını vermiş ve kendisini yargıya atamıştır.

Mısır'da yaşarken, devletin vilayetleri, emirlikleri ve büyük mevkilerin hepsinin daha önce Necm el-Din Eyyub tarafından satın alınan Memlûklerden olduğunu keşfetmiştir. Bu nedenle onlar, kölelerin idaresi altındadırlar ve hürler üzerinde vesayet sahibi olmalarından dolayı derhal velâyetlerinin caiz olmadığına dair fetvasını vermiştir.

Mısır, tüm yüksek mevkileri kontrol eden emirlerin öfkesiyle alev almıştır. Hatta padişah yardımcısı doğrudan Memlûkler'den gelen birisidir. Onlar Şeyh el-Ezz bin Abdulsalam'ın yanına gelerek onu bu fetvadan vazgeçmeye ikna etmeye çalışmışlar ve sonra onu tehdit etmeye başlamışlardır. Konu es-Sâlih Eyyûb'a getirilmiştir. Kendisi Şeyh'in sözlerini reddetmiş ve bu konunun konuşulmasının caiz olan işlerden biri olmadığını söylemiştir. Bu yüzden Şeyh kendini yargıdaki konumundan tecrit etmeye karar vermiş, fakat Mısır âlimleri ve şeyhleri bu kararı reddederek âlimlerin sultanı sayın İbn Abdülsemam'ın yanında yer almışlardır.

Haber es-Sâlih Eyyûb'e ulaşmış ve o, Şeyh el-İzz bin Abd al-Salam'ın yanına giderek onu razı etmeye çalışmıştır; ama o fetvasının uygulanmadan razı olmayacağını ifade etmiş ve ona şöyle demiştir: "Bu emirlerin göreve gelmesini istiyorsanız önce satılmaları gerekir, o zaman onları satın alan, onları özgür bırakacaktır.". Ve es-Sâlih Eyyûb kabul etmiş, Şeyh al-Izz bin Abd al-Salam, emirlerin satışının sorumluluğunu üstlenmiş, emirler birer birer açık artırmaya çıkarılmaya başlanmıştır. Halk açık artırmaya girmiş, fiyat çok yüksekince, es-Sâlih Eyyub, kendi parasıyla ödeyerek emirleri satın almıştır. Sonra onu serbest bırakarak para Müslüman hazinesine yatırılmış; böylece bakanlık, emirlik, ordu ve diğer işleri yöneten bütün emirler satılmış ve o günden itibaren Şeyh el-Izz bin Abd el-Salam emir satıcısı olarak bilinmiştir.

Al-İzz ibn Abd al-Salam, kölelerin özgürler üzerinde velayet yetkisine sahip olması caiz olmadığı için; Sultan Necmeddin Eyyub'un satın alınmasını ve kölelikten azat edilmesini talep

etmesi üzerine Memlüklerin yönetimde kalmalarını sağlamıştır. Yöneticilerin düştüğü yanlış durumları düzeltmek ve siyasi kararlarının Allah'ın yasasına ve yönetimine aykırı olmamasını sağlamak her zaman alimlerin görevidir.

24. Ayn Calut Muharebesi

Şam ve Halep'in emiri el-Nasır Yusuf el-Ayyubi, Eyyûbî emirlerinin en güçlüsü ve Hülâgû'ya karşı en muktediriydi, fakat oğlu olan el-Aziz'in kendisine hediyeler taşıması ve ona itaat ettiğini beyan etmesi için Hulâgû'ya göndermiştir. Ondan Mısır'ı ele geçirmesine ve Memluk devletinin yönetiminden kurtarmasına yardım etmesini istemiştir. Ancak Hülâgu, al-Nasir'in bizzat gelmemesini, kendisini küçümseme olarak saymış; bunun üzerine Hülâgû kendisine derhal, sadakatini ve teslimiyetini hiçbir şart ve koşul olmaksızın teslim etmesini emreden bir mektup göndermiştir. Mektubu okuyan en-Nasir öfkelenip ailesini Mısır'a göndermiştir.

Ramazan'da (657 H., 1259 M.) Hülâgû, Gürcistan ve Ermenistan prenslerinden müttetikleriyle birlikte Azerbaycan'daki devletinin başkenti Marağa'dan ayrılmış ve komutanı Ketboğa liderliğinde Şam'a doğru yola çıkmıştır. Şehir kuşatmaya uzun süre dayanmış, Moğollar onu ele geçirmeyi başaramamıştır. Ancak, kuşatmanın uzunluğu, erzakların tükenmesi, salgın hastalıkların yayılması ve nüfusun büyük kısmının ölümü şehrin teslim olmasına yol açmıştır.

Kuşatma sırasında Moğol orduları komşu şehirleri ele geçirince Mardin, Harran, Edessa, Suruç ve el-Bireh düşmüş, daha sonra ordu Halep'e doğru ilerlemeye devam etmiş ve teslim oluncaya (9 Safer 658, 25 Ocak 1260) kadar ağır bir şekilde kuşatmıştır. Hülâgû şehri askerlerine bırakmış ve onlar da şehre zarar vererek orada bozgunculuk yapmış ve yıkım her yere yayılmıştır. Bu trajik haber Şam'a ulaşır ulaşmaz, Şam'ın hükümdarı el-Nasır Yusuf el-Ayyubi kaçtıktan sonra halkın güvenliğini seçmiş ve şehri teslim etmişlerdir.

Hülâgû Şam'dan ayrılarak ülkesine dönmüş, işgali tamamlama görevini komutanı Ketboğa'ya bırakmıştır. O da hicri 15 Rebiülevvel 658, 1 Mart 1260 tarihinde Şam'a girmiştir. Bu işgal sonucunda Şam halkının birçoğu al-Mansur Nur al-Din Ali ibn al-Mu'izz Aybeg tarafından yönetilmekte olan Memlûk devletinin otoritesi altındaki Mısır'a kaçmış, bu arada Kral al-Nasir Yusuf, Moğol ilerlemesine karşı durmak için askerlerinden yardım istemek için Mısır'a bir elçi göndermiştir.

Mısır padişahı yaklaşan tehlike karşısında ülkenin sorumluluğunu taşımaya yeterli olmadığı için vekili Seyfeddin Kutuz onu tahttan indirerek devletinin temellerini sağlamlaştırmaya ve kendi yönetiminin temellerini oluşturmaya başlamıştır. Böylece güvendiği kişileri devletin büyük mevkilerine atamış, önceki padişahın yandaşlarını tutuklayarak cihada ve Moğollarla

savaşmak için hazırlıklara başlamıştır. Memluk emirlerinden bazılarının, Baybars el-Bundukdârî başkanlığındaki Şam'da bulunan muhaliflerinden geri dönmesine izin vermiş ve onu memnuniyetle karşılamış, ona iyi davranmıştır. Şam'dan kaçan ve Mısır'daki Memluklerden yardım isteyen el-Nasır Yusuf el-Eybi'yi ordusuna katılmaya ve Gazze yakınlarında olmaya ikna etmiştir.

Bu arada Hülâgû'nun habercileri kibir ve kin damlayan, tehdit dolu bir mektupla Kahire'ye gelmişlerdir. Bu yakın tehlike karşısında Sultan Kutuz, üst düzey emirlerden oluşan bir konsey toplamış ve o konseyden çıkan görüş üzere Hülâgû'nun tehdidine cevaben savaşa hazırlık yapma kararı alınmıştır. Bu karar Moğol habercilerinin öldürülmesiyle pekiştirilmiştir. Bu eylem bir savaş ilanı ve cihat kararlılığı olmuştur. Aynı zamanda Kutuz, orduları seferber etmeye ve askeri hazırlık ve teçhizata harcanacak fonları toplamaya başlamıştır.

Halka yeni vergiler koymadan önce, zamanının en güçlü alimi olan Şeyh el-İzz ibn 'Abd al-Salam'ın fetvasına cevaben kendisinden ve emirlerinden ne kadar para, mücevherler varsa toplayarak orduyu donatmıştır. Sadece bu da değil, birçok emiri Moğollarla savaşmak için kendisiyle birlikte çıkmaya ikna etmekte güçlük çektiği için onların gururunu ve cesaretlerini uyandırmaya başlamış, bu yüzden onlar da onunla çıkıp savaşmaya söz vermişlerdir.

Ramazan 658 H., Ağustos 1260'ta Kutuz, Mısır ordularının ve ona katılan Şamlı ve diğer askerlerin başında Mısır'dan çıkmıştır. Emir Baybars el-Bundukdârî, Moğolların haberlerini getirmek için bir öncü askerle ilerlemesini emretmiştir. Gazze'de onların askerleri ile karşılaşana kadar yürümüş, sonra onlarla çatışmış ve galip olmuştur. Bu galibiyet askerlerin morallerini yükseltmiş, bunun üzerine Sultan Kutuz, ordularıyla birlikte Gazze'ye ilerlemiş ve bir gün orada kalmıştır. Daha sonra sahil yoluyla Akka'ya gitmiş ve burası hâlâ Haçlıların kontrolünde olduğu için ona yardım teklif etmişlerdir. Fakat o reddederek onların tarafsız kalmalarının istemiş, aksi takdirde Moğollarla buluşmadan önce onlarla savaşmaya hazır olduğunu söylemiştir.

Sonra Kutuz, emir Baybars, Bisan ve Nablus arasındaki Ayn Calut'ta bir araya gelmiştir. Hülâgû, Moğollar için yeni bir hakan seçmek üzere Şam'dan ayrılarak ülkesine dönmüş ve Moğol ordusu Ketboğa tarafından yönetilmiştir. Yeni komutan, Şam'da dağılmış olan kuvvetlerini tek bir orduda birleştirmiş, Ayn Calut'ta kamp kurmuştur. Cuma günü sabahı (Ramazan ayının 25'i H., 3 Eylül 1260 M.) gün ısrar ısrımaz iki taraf çatışmaya girmiştir. Moğol kuvvetleri, Mısır ordularının üzerine büyük bir dalga gibi saldırarak geçici bir zaferi elde etmiştir. Gerçekten de orduyu dağıtabilmiş, ancak Sultan Kutuz dağlar gibi dayanmayı başarmıştır.

Kutuz'dan çıkan İslam'a, İslam diye bir haykırış, her yere yayılmış ve kuvvetleri etrafına akın etmiştir. Savaştaki bu kararlılık ve sabır karşısında şaşırarak Moğol ordusuna saldırmış, komutanları Ketboğa'nın savaş alanında çığlık atarak düştüğünü gördükten sonra yandaki tepelere kaçmışlardır. Müslümanlar Ayn Calut savaşındaki bu zaferle yetinmeyip Ayn Celut yakınlarındaki Bisan'da toplanan Moğol ordusunun kalıntılarını takip etmiş ve onunla çatışmışlardır. Sultan Kutuz, haykırışı ve İslam kelimesi diye bağırarak Allah'a dua ederek geri dönmüş ve şöyle demiştir: "Allah'ım kulun Kutuz'a zafer nasip eyle.". Böylece mesele ilk defa Moğolların yenilmesiyle sona ermiş, böylece padişah atından inmiş, yüzünü savaş meydanına sürüp öpmüş ve Allah'a iki rekat şükür namazı kılmıştır.

Ayn Calut Savaşı, tarihteki en belirleyici savaşlardan biridir. İslam dünyasını daha önce karşılaşmadığı yakın bir tehlikeden, medeniyetini kayıp ve çöküşten kurtardığı gibi, aynı zamanda Avrupa dünyasını, o zamanlar Avrupa krallarından hiçbirinin geri püskürtemeyeceği bir kötülükten korumuştur. Bu zafer, Şam'ın Moğolların elinden kurtuluşunun işareti olmuştur. Şam'daki Moğol hükümdarları aceleyle kaçmaya başlayınca, Kutuz muzaffer ordularının başında (H. 27 Ramazan 658) Şam'a girmiş ve tüm Şam şehirlerinde güvenliği sağladıktan sonra valiler atayarak durumları düzenlemeye başlamıştır.

25. IX. Louis'in Esir Düşmesi ve Ayn Calut Arası

- El-Mansura Muharebesi, H. 4 Zilkade 647'de, M. 8 Şubat 1250'de yapılmıştır.
- H. 648'in başlarında Fransa Kralı IX. Louis'in yakalandığı Faraskur Savaşı.
- Turan Şah'ın (H. 28 Muharrem 648, M. 2 Mayıs 1250) öldürülmesinden sonra Şam, Mısır yönetiminden çıkmış ve Eyyubi emirleri, Mısır'daki hakimiyetlerini yeniden kurmak için Mısır'ı işgal etmeye karar vermişlerdir. Ancak Sultan İzz el-Din Aybeg, Şarkiye yakınlarındaki Abbasi şehrinde onları yenmiş ve onun yönetiminden 3 yıl sonra, Filistin'in tamamı Celile'ye kadar Mısır'ın hakimiyeti altında girmiştir.
- Mansura Savaşı'ndan sekiz yıl sonra Bağdat (4 Safar 656, 10 Şubat 1258'de) düşmüştür.
- İki yıl sonra Halep 9 Safer 658 (M. 25 Ocak 1260) tarihinde teslim olmuştur.
- Hicri 15 Rebiülevvel 658 (M. 1 Mart 1260) tarihinde Ketboğa Şam'a girmiştir.
- Seyfeddin Kutuz liderliğindeki ordu, Şam'ın düşmesinden altı ay sonra Moğolları Mısır işgalinden püskürtmek için hazırlanmış ve Müslümanlar cuma günü (25 Ramazan 658 H., 3 Eylül 1260 M.) Ayn Calut'ta galip gelmişlerdir.
- Kutuz, muzaffer ordularının başında (H. 27 Ramazan 658, 5 Eylül 1260) Şam'a girmiştir.

IX. Louis'in ele geçirilmesi, Turan Şah'ın öldürülmesi ve Eyyubilerin egemenliğinin sona ermesi ile Şeceruddur yönetimini devralarak Memlüklerin egemenliğinin başlaması arasında; bütün bunlara rağmen, Mısır'ı işgal etmek isteyen Eyyubi emirlerine karşı büyük zaferler yaşanmıştır. Aynı zamanda Hülâgû'nun güçleri, askerleri Şam'a ulaşana kadar Abbasi Halifeliği'nin başkenti Bağdat'ı devirmek için harekete geçmiş ve düşene kadar kuşatmıştır. Moğol kuvvetleri Mısır'ı işgal etmek üzere olmuş ve tüm bu önemli olaylar 648 Hicri 658'den 658 Hicri'ye kadar on yıl içinde gerçekleşmiştir.

Ayn Calut Muharebesi, bir yanda zamanın öneminin, diğer yanda da alimlerin yönetimdeki rolünün açık bir somut örneğini temsil eder. Şam'ın düşmesinden altı ay sonra Mısır, Seyfeddin Kutuz liderliğinde Moğollarla savaşmaya hazırlanmıştır. Sultan al-Mansur Nur al-Din Ali ibn Izz al-Din Aybeg'in yönetiminde olan Mısır, al-Izz ibn Abd al-Salam başkanlığındaki alimlere danıştıktan sonra Kutuz, Kral al-Mansur'u tahttan indirmeye ve yönetimi devralmaya karar vermiştir. Böylece orduyu hazırlayabilir ve Moğolları Mısır'ı işgal etmekten püskürtebilirdi. al-İzz ibn Abd al-Salam da emirleri orduyu donatmak için paralarından ödeme yapmadan önce halktan vergi toplamayı reddetmiştir. Daha da önemlisi, kölelerin hürler üzerinde vesayet sahibi olmalarına izin vermeyerek devlette görev almadan önce emirlerin satılıp onları hürriyetlerine kavuşturmakta ısrar edince Memlüklerin hâkimiyetini kurtarmıştır.

26.Sonuç

İslam dünyası, tarafsız ve iki taraf arasında adil durduğunda her iki tarafı da birlikte kurtarabileceğini, dünyanın yaşadığı krizlerin ortasında bir tarafın diğerini ortadan kaldırma ısrarı sonucu dünyayı bekleyen helak, ahlaksızlık ve nükleer savaştan kurtarmadaki gerçek rolünü anlamalıdır. Bu da aşağıdakileri gerektirir:

- Ukrayna cumhurbaşkanına, Ukrayna'daki savaşı sona erdirmek amacıyla, Birleşmiş Milletler himayesinde ve Türkiye gibi her iki tarafın da kabul edebileceği tarafsız bir tarafla Rusya devlet başkanı ile müzakere masasına oturması için baskı yapmak.
- Amerika'nın dondurulmuş Rus varlıklarını iade etmesini ve savaşı sona erdirmek için olumlu bir adım olarak ekonomik ablukayı kaldırmasını talep etmek. Ve Ukrayna'nın NATO'ya katılmama sözü karşılığında Rusya'nın savaşı durdurmasını ve Rusya ile Avrupa ülkeleri arasındaki dengeli ilişkileri yeniden kurmasını talep etmek.
- Amerika'nın dondurulmuş Afgan varlıklarını Afganistan'a iade etmesini, mevcut hükümeti tanımamasını ve içişlerine karışmamasını talep etmek. O hükümet Amerikan

halkını İslam hukukuna girmeye zorlamadı, sadece Afgan Müslüman halkına mecbur bıraktı.

- Amerika'nın Arap ve İslam ülkelerindeki zalim rejimleri desteklemeyi bırakmasını ve bu ülkelerin halkları üzerindeki vesayetini kaldırmasını talep ederek, sonunda bu halklarla doğrudan karşı karşıya kalmaması ve bölgedeki çıkarlarını etkilememesi için sadece bu ülkelerle dengeli ve dostane ilişkiler kurmasını talep etmek.
- Amerika'nın Suriye ve Irak'taki silahlı milislere desteğini kesmesini ve mültecilerin ülkelerine dönebilmeleri için bu ülkelerin egemenliğine saygı duymasını talep etmek.
- Amerika'dan komşu ülkelerde ırk ve mezhep çatışmasını ateşleyen İran'ı desteklemeyi bırakmasını talep etmek.
- Amerika ve İran'dan, bölgede oluşturdukları milis savaşlarını, bu savaş kendilerine taşınmadan önce durdurmalarını talep etmek.
- Rusya'dan, iki ülke arasında imzalanacak bir dostluk anlaşması karşılığında, Doğu Akdeniz'de kendisine iki ülke arasındaki iş birliği ve karşılıklı çıkarlar temelinde kolaylıklar sağlanması karşılığında Suriye'deki savaşını durdurmasını talep etmek.

Bugün hem Amerika hem de Rusya, bu çatışmada bir tarafa ya da diğerine katılımı ile kimin kazanacağını belirleyecek olan İslam dünyasının dostluğuna hitap edebilir, ya da çoğu İslam ülkesinin hemfikir olduğu, iki taraf arasındaki tarafsızlık sonucunda bölgede dengeye yol açabilecek ve gezegenin yok olmasına neden olabilecek bir üçüncü dünya savaşını engellemek gibi başka bir görüşü olabilir.

Müslüman ülkeler, ellerinden alınan bazı hakları geri almak istiyorlarsa, bu pozisyonu almaları gerekir. Birleşmiş Milletler'in tüm üye devletlerinin yararına uluslararası hukuk sisteminin değiştirilmesi, Güvenlik Konseyi'nin daimî üyeliğinin Müslüman ülkelerin üyeliğinin dörtte birini içerecek şekilde genişletilmesi de dahil olmak üzere uluslararası karar alma mekanizmasını etkileyebilecek yeni bir kutup haline getirecektir.

İslam dünyası olarak Rusya'yı veya Amerika'yı bölmek değil, uluslararası sözleşme ve antlaşmalara saygı temelinde dünyanın bütün ülkeleriyle dengeli ilişkiler kurmak istemekteyiz. Öncesi ve sonrası herkes için adalet ve eşitliği garanti eden Müslüman toplulukların mahremiyetine saygı gösterilmesi ki Müslümanların bin yılı aşkın tarihi bunu doğrulamaktadır.

KAYNAKÇA

Abd al-Salam al-Kahf. *Kriz Planlaması* (1999).

Ahmed Abu el-Vafa. *İslam Fıkıh İmamlarının Uluslararası Hukuk Kurallarının Gelişimine Etkisi* (Kahire).

Afaf Muhammed al-Baz. *Kriz Yönetiminde Yaratıcı Liderliğin Rolü* (2002).

Majed Salam al-Hadmi ve Jassim Muhammed. *Kriz Yönetiminin İlkeleri* (Ürdün, 2008).

Mübarek Alvi Muhammed Laznım. *Uluslararası Değişiklikler Işığında Güvenlik Krizlerini Yönetme* (Hadramut: 2020).

Munzir Anabtavi. *Çağdaş Savaşlarda Üçüncü Tarafların Görevi*. Araştırma ve Çalışmalar Merkezi.

Said al-Laundi ve Ali Al-Rubaie. *Yirmi Birinci Yüzyıl, Amerika Yüzyılı Mı Olacak?* (2002).

Samir Amin. *Sürekli Savaş ve Dünyanın Amerikanlaşması* (Beyrut, 2004).

<https://islamstory.com/ar>

VII. OTURUM: İSLAM BİRLİĞİ İÇ GÜVENLİK TASAVVURU – III

MODERATÖR: PROF. DR. ESRA SARIKOYUNCU DEĞERLİ

GÜVENLİK SOSYOLOJİSİ, ANLAMI VE UNSURLARI

Ramazan Ali Mahmoodi / Afganistan
Doktorant / Selçuk Üniversitesi, Sosyoloji
mahmoodiramazan@gmail.com

Özet

Güvenlik, bir toplumun en temel ihtiyaçlarından biridir. Güvenlik kavramı genel anlamda her türlü tehlike ve kazalardan korunma anlamına gelmektedir. Öte yandan güvenlik kavramı daha spesifik, daha net ve daha anlaşılır bileşenlere ayrılmaktadır. Güvenlik konusu, başta sosyoloji olmak üzere birçok bilim tarafından incelenecek bir konu olmuştur. Sosyolojide bir inceleme konusu olarak güvenlik birçok farklı tanım, boyut ve unsurlara sahiptir. Güvenlik sosyolojisi henüz çok gençtir. Bu konuda bir bilimsel zenginliğin olmaması nedeniyle, bazıları güvenliğin siyaset sosyolojisinin veya savaş sosyolojisinin konusu olabileceğine inanmaktadırlar. Dolayısıyla bu çalışmada “Güvenlik Sosyolojisi nedir, hangi unsurlara dayanır?” sorularına cevap vermeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Güvenlik Sosyolojisi, Sosyal güvenlik, Sosyal Sermaye, Sosyal Güven.

1. Giriş

İnsanların temel ihtiyaçlarından biri güvenlidir. Güvenlik insan hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Güvenliğin varlığı veya yokluğu, insan toplumu için önemli bir konu haline geldi. Dolayısıyla, insanların temel ihtiyaçları olarak değerlendirilmektedir. Fizyolojik ihtiyaçlara göre güvenlik ihtiyacı da önemli olarak kabul edilmekte ve belki de bazı durumlarda fizyolojik ihtiyaçlardan daha da önemli olduğu söylenmektedir. Güvenlik eksikliği durumunda, insan yaşamının devamı ciddi bir sorunla karşı karşıya kalacaktır. Güvenlik meselesi insan hayatının üzerindeki etkisi belirgindir. İnsanoğlu güvenliğe ulaşma arzusu ayrılmaz bir şekilde insan varlığı ile bağlantılı olduğunu ve devam edebileceğini söylenmektedir. İnsanlar, yaşamlarını ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak, güvenliğini sağlamak için grup yaşamına yönelmiştir. Ruhsal sağlığı sağlamak adına sürekli sosyal ilişkilerinde bulunmaktadır. Çünkü birlik ve uyum, insan toplumlarının büyümesinin ve evriminin temelini oluşturur ve hayattaki entelektüel atmosferin oluşmasında, toplumdaki insanlar arasında işbirliğinin inşa edilmesinde bir platform oluşturmaktadır. Farklı bölgelerin sakinleri, etnik kökenler, gruplar ve topluluklardan oluşmaktadır. Sonuç olarak, birleşik toplumlara dönüşmektedir. Bu arada gruplar, kabileler ve etnik kökenler de dâhil olmak üzere her toplumun en önemli ihtiyacının güvenlik olduğu söylenmektedir.

2. Güvenlik Nedir?

Güvenlik tehlikeye maruz kalmamak veya tehlikeden korunmaktır. Ayrıca güvenlik korku, panik, kaygı ve buna benzer gibi sorunlardan kaçınmaktır. Genel anlamda, güvenlik barış, özgürlük, güven, sağlık ve diğer koşulları ifade etmek için kullanılmaktadır. Ayrıca güvenlik, bir bireye veya bir grup insana yönelik endişe, korku, tehlike veya tehditten korunma durumudur (Mir Arap, 2000: 1).

Diğer bir deyişle, güvenlik kavramı, değerlere yönelik tehditlerin olmamasını ve değerlerin her türlü tehdide karşı güvende tutulmasını ifade etmektedir (Asakari vd. 2017: 82).

Bir başka tanımda güvenlik “birey, devlet ve sistem düzeyinde (veya bunların aralarına da farklı düzlemleri yerleştirerek) iç ve dış güvenlik şeklinde veya siyasi, ekonomik, askeri, sosyal şeklinde” kategorize edilmiştir (Sancak, 125).

Güvenlik, insanlara ve onların değerlerine yönelik her türlü tehdidin yatıştırılmasıyla bağlantılı süreçle ilgilidir. Bu nedenle, güvenliğin tehditten uzak olma ve devletlerin bağımsız kimliklerini koruma yeteneği ile ilgili olduğu söylenir. Güvenliğin genellikle zarar, korku,

endişe, baskı, tehlike, yoksulluk, savunma, koruma ve temel değerlerin korunması ve bu değerlere yönelik tehditlerden korunma olduğu kabul edilmektedir (Afolabi, 2015: 1-2).

3. Güvenlik Sosyolojisi Nedir?

Güvenlik sosyolojisinin bilimsel açıdan hâlâ zengin olmadığı iddia edilmektedir. Bazıları, güvenliğin siyaset sosyolojisi veya savaş sosyolojisi kapsamında araştırılabileceğine ve çalışılabileceğine inanmaktadırlar. Bu nedenle bu kısımda güvenlik sosyolojisine dair kısa bir tanım ve tartışma yapılmaktadır.

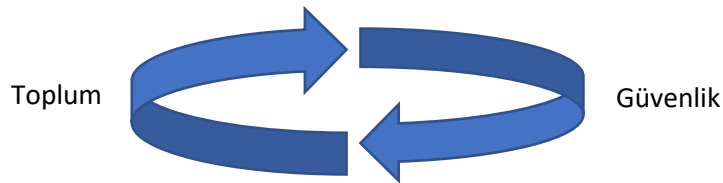
Güvenlik sosyolojisi, toplum ve güvenlik arasındaki ilişkilerinin bilimsel yönüyle ilgilenir. Yani, toplumda nasıl bir güvenlik anlayışı oluşturur ve güvenlik nasıl bir toplumu oluşturur bir tespit ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle, güvenlik sosyolojisi, toplumda güvenliğin inşasına ve üretilmesine yol açan güvenlik ve toplum arasındaki karşılıklı ilişkilerinin incelenmesidir (Navidnia 2019: 1).

Dolayısıyla, güvenlik sosyolojisi, güvenliğin anlaşılması ve toplumun ne tür bir güvenlik anlayışını yaratılması ile ilgilenmektedir. Aslında güvenlik sosyolojisi şu soruları yanıtlıyor:

- Toplum, güvenliği hangi unsurlara dayalı olarak formüle ediyor?
- Toplum, istikrarlı güvenliği nasıl organize eder?
- Toplum, güvenliğin kurumsallaşmasını ne kadar takip ediyor?
- Güvenlik ve güvensizlik ayrımı toplumda nasıl oluşur ve üretilir?

Öte yandan, güvenlik sosyolojisi bu sorulara yanıt vermeyi çalışmaktadır.

- Güvenlik bir toplumu nasıl şekillendirir?
- Toplumdaki güvenliğin engelleri nelerdir?
- Güvenlik, farklı ortamlarda (şehir/köy...) farklı durumlarda (partiler/sendikalar...) farklı gruplarda (aile/arkadaşlar...) ne tür etkileşimler getiriyor?
- Güvenlik, toplumsal ve siyasal güçleri, sınıfları nasıl kullanır?
- Toplum için güvenliği belirleyen faktörler nelerdir?

Böylelikle, toplumsal bir fenomen olarak güvenlik, bir ulusun tehlike veya tehditlerden korunması, toplumun geliştirmesi ve toplumsal değerlerini yükseltmesi, halkının refahını artırması ile ilişkilendirilmektedir.

Sosyolojik bakış açısından, güvenlik siyasi bir fenomen olarak görülmemektedir. Belki bir sosyal olgu olarak dikkate alınır. Sosyoloji açısından güvenlik, sadece devlet ve polis kurumlar sınırlı kalmamakta belki sosyal yapı ve birbirleriyle etkileşim halinde olan sosyal faktörlerden oluşmaktadır (Nasri, 2002: 119).

4. Güvenlik Sosyolojisinin Unsurları

Güvenlik sosyolojisinde sosyal uyum, grup işbirliği, toplumsal değerlere aidiyet duygusu, sosyal sermaye, sosyal güven, sosyal hareketler, sosyal güvenlik gibi unsurlar incelenmektedir. Bu çalışma bu unsurlar arasında üç önemli unsur (sosyal sermaye, sosyal güvenlik ve sosyal güven) üzerine durmaktadır.

4.1. Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye, güvenliğin önemli unsurlarından biridir. Sosyal sermaye, gelecek nesillerin haklarının korunmasında, sosyal adalette, gelir ve kaynakların adil dağılımında ve toplumda sürdürülebilir kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal sermaye farklı şekillerde tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

Sosyal sermaye, insanların arasındaki ilişkilerden ortaya çıkmaktadır. İnsanlar arasında toplumsal ilişkiler eğer yeterince güçlü ise, sosyal sermaye oluşturabilecektir. Bireyin ve toplumun hedeflerini ilerletmek için önemli rol oynamaktadır. Sosyal sermaye, bireylerin ortak hedeflerine ulaşabilmesi için büyük katkı sağlar (Redadi, 2008: 188).

Genel olarak sosyal sermaye, toplumdaki normlar, kurumlar, yasalar, yöntemler, toplumsal gelenekler, davranışlar ve kuralları ifade etmektedir (Nasri, 2002: 127).

Sosyal sermaye, insanlar arasındaki ilişkilerden ortaya çıkar. Toplumun üyeleri arasında oluşan ilişkiler eğer yeterince güçlü ise, sosyal sermaye oluşturulabilir. Sosyal sermaye bu ilişkilerde var olan bir şeydir. Birey ve toplum hedeflerini ilerletmek için kullanılmaktadır. Sosyal sermaye, bireylerin ortak hedeflere ulaşmak için yardımcı olur (Redadi, 2008: 188).

Sosyal sermaye, sosyal ilişkilerin mirası olan ve kolektif eylemleri kolaylaştıran kaynaklar şeklinde tanımlanmaktadır. Hem de sosyalleşme kaynağı olarak, bireyleri grup içinde ortak bir hedefe ulaşmak için istikrarlı bir şekilde desteklemektedir (Zahidi vd. 2009: 111).

Sosyal sermaye insanlar arasındaki aktif ilişkileri, insan ağlarını ve gruplarını birbirine bağlayan ve işbirliğine ortam hazırlayan güven, karşılıklı anlayış ve ortak değerler ve davranışlardan oluşmaktadır.

Fukuyama, sosyal sermaye ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Sosyal sermaye, bireyler arasında dürüstlüğü, güvenliği ve güveni arttırmakta ve onları işbirliği yapmaya teşvik etmektedir. Bu tanımlamaya göre sosyal sermaye ile ilişkili güven, ağ, sivil toplum ve benzerleri sosyal sermayenin sonuçları olarak ortaya çıkan gölge unsurlardır, ancak sosyal sermayenin kendisini oluşturmazlar (Fukuyama, 2010: 143-144).

Sosyal sermaye, sosyalleşme, sosyal kontrol, sosyal uyum ve sosyal düzen ve güvenlikle bağlantılıdır. Sosyal sermayeden yoksun toplumlar suç, düzensizlik ve sapma ile karşı karşıyadır (Amiriyan vd. 2020: 477).

Böylece, sosyal sermayenin sosyal güvenliğin sağlanmasında, anomalilerin ve sosyal suçların oluşmasını önlemek için önemli katkı sağlamaktadır. Hem de bireyin sosyal hayata olumlu ve aktif katılımını temel olarak sosyal sermayenin etkisiyle temellendirmektedir. Sosyal sermaye eksikliği toplumda sosyal sapsmalara ve güvenliğe yönelik tehditlere neden olur.

Sosyal sermaye güvenlik duygusu üzerinde etkili bir faktördür. Sosyal sermaye sosyal güven, sosyal katılım, sosyal dayanışma, sosyal denetim ve sosyal kimliğinin oluşturulmasında katkı sağlar. Aslında sosyal sermayenin potansiyelini kullanarak ve kolektif kimliği arttırarak güvenlik duygusunu artırmak mümkündür.

4.2. Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik, bireylerin ve hükümetin paylaştığı ve ortak olduğu bir kategoridir. Dolayısıyla devlet ve toplumun artan ayrılmazlığı ile her ikisinin de güvensizliğinde aynı durum gözlenmektedir. Halk ile devlet arasındaki güvenin azalması ve devletin toplumlar üzerindeki kontrolünün azalması, ayrılıkçı hareketlerin ortaya çıkması, göç ve mülteci akışının giderek artması, siyasi ve sosyal çekişmelerle birlikte, güvenlik dünyada ciddi bir sorun haline gelmiştir (Navidniya, 2004, 61).

Başka bir deyişle, sosyal güvenlik, toplumun temel özelliklerini zor koşullar altında sürdürebilme yeteneğidir. Araştırmacılar kimlik, toplum ve güvenlik arasındaki yakın ilişkiye dikkat çekmekte ve toplumun kendi kimlik güvenliğini vurgulamaktadırlar.

Genel olarak, güvenlik duygusu şu şekilde ifade edilebilmektedir. Cüzdan, altın, süslü mücevher gibi pahalı eşyaların mahalle düzeyinde taşınabilmesi, gece gündüz uzun süre arabanın park edilebilmesi, mahallelerde dolaşılabilmesi; gece veya gündüz geç saatlerde çocukların alışverişe gidebilmesi, oyun oynayabilmesi, okula gidebilmesi, mahallenin sakin yollarında yürüyebilmesi, mahallenin park ve yeşil alanlarını kullanabilmesi, çarşılar, otobüs

ve metro istasyonları ve mağazalar, mahalle içi ve dışı sokaklarda dolaşabilmesidir (Amiriyan vd. 2020: 479).

Güvenlik sosyolojisi açısından güvenlik, sosyal ilişkilerde bireyler ve gruplar arasındaki güvensizliğin kaldırılmasıdır. Güvenlik sosyolojisinin temel fikri ne uluslararası güvenlik ne de ulusal güveniktir bekli bireylerin ve sosyal grupların güvenliğidir.

Güvenlik sosyolojisinin yaklaşımına göre, güvenlik, toplumsal arka planıyla bağlantılıdır. Bu açıdan güvenlik, toplumsal bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle, sosyal faktörler dikkate alınmadan güvenlik unsuru anlaşılmamaktadır. Yüksek düzeyde uyum, güven ve sosyal etkileşime sahip toplumlar, suç ve düzensizlikle yüzleşme ve güvenliği sağlama konusunda daha yeteneklidir (Arefi vd. 2020: 477).

4.3.Sosyal Güven

Sosyal güven, başkalarının dürüstlüğüne, bütünlüğüne ve güvenilirliğine ilişkin bir algıdır. İnsanların çoğuna güvenilmeyeceğini düşündüğünüz bir yerde yaşamak pek eğlenceli değildir (Singha, 2019).

<https://medium.com/@konnks666/what-is-social-trust-2457fef85c7a> (12/10/2022).

Genel olarak, sosyal güven, yabancılara, topluluklarına kişisel olarak çok az aşına olan insanlara duyulan güvendir. Sosyal güven, insanların sosyal normlara uyduklarının, tanınan ve paylaşılan sosyal kuralların güvencesidir. İnsanlar aslında birbirlerinden sosyal kurallara ve kabul edilmiş normlara uymalarını beklemektedirler. Sosyal güven, pratik ve stratejik bir ortam oluşturur. Sosyal güvene dayalı, toplumun gelişmesi ve ilerlemesi için güvenli bir ortam sağlanmaktadır (Waller, 2019:2).

Sosyal güven, bireyler, gruplar ve sosyal kurumlar arasındaki insani ve sosyal ilişkilerin önemli yönlerinden biridir. Bireyler ve sosyal gruplar arasındaki sosyal etkileşimler ve karşılıklı eylemler sırasında düzen ve sosyal uyumun oluşturulmasında ve sürdürülmesinde önemli bir

rol oynamaktadır. Sosyal güven, sosyal etkileşimlerin platformu ve sosyal sermayenin merkezi bir faktörü olarak değerlendirilmektedir.

5. Sonuç

Sosyal sermaye ve sosyal güvenlik, toplumdaki en önemli temel işlevleri yaparak, toplumda düzen ve insanlar için uygun yaşam koşulları sağlamaktadır. Güvenlik sosyolojisi perspektifinden güvenlik, toplumda sosyal yaşam için uygun koşulları sağlamakta; toplumsal, siyasal krizlere ve sorunlara karşı ciddi bir rol oynamaktadır. Buna dayanarak, güvenlik sosyolojisi, sosyal hayatımızı korumak, riskleri ortadan kaldırmak, fırsatları en iyi şekilde kullanmak ve sosyal yaşam düzeyini iyileştirmek için önemli fırsatları sağlamaktadır.

Sosyolojik analize göre, sürdürülebilir güvenliğe ulaşabilmek için, sosyal sermaye, sosyal güvenlik ve sosyal güven etkileyici faktörler gerekli olarak kabul edilmektedirler. Ayrıca, sosyal değişmeye yönelik de sosyal sermaye ve sosyal güvenlik önemli rol oynamaktadır.

Sosyal sermaye, güvenlik duygusu üzerinde etkili bir faktördür. Sosyal sermaye; sosyal güven, sosyal katılım, sosyal dayanışma, sosyal denetim ve sosyal kimliğin oluşturulmasında katkı sağlar. Aslında sosyal sermayenin potansiyelini kullanarak ve kolektif kimliği artırarak güvenlik duygusunu artırmak mümkündür.

Güvenlik sosyolojisinin yaklaşımına göre, güvenlik, toplumsal arka planıyla bağlantılıdır. Bu açıdan güvenlik, toplumsal bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Güvenlik sosyolojisi açısından güvenlik, sosyal ilişkilerde bireyler ve gruplar arasındaki güvensizliğin kaldırılmasıdır. Güvenlik sosyolojisinin temel fikri ne uluslararası güvenlik ne de ulusal güvenliktir, belki bireylerin ve sosyal grupların güvenliğidir.

Sosyolojik açıdan güvenliğin sosyal bir temeli vardır. Toplumda güvenliğin oluşturulmasında rol oynayan en önemli unsurlardan biri de sosyal sermaye, sosyal güvenlik ve sosyal güvendir. Sürdürülebilir güvenliği sağlamak için bu üç kategoriye ciddi bir şekilde önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Airiyan, S, A. Arefi, M, B. Mirayi, M, C. (2020, 03, 13). *Barrasi Tasir Sermayeyi İjtimai Bar Vaziyeti Şahrından Norrabad*. Erişim Tarihi: 11.10.2022.
https://jscm.ut.ac.ir/article_73498.html.
- Afolabi, MB, (2015, 11). *Concept of Security*. Erişim Tarihi: 10.10.2022.
https://www.researchgate.net/publication/303899299_Concept_of_Security.
- Arefi, M, A. Airiyan, S, B. Mirayi, M, C. (2020, 03, 13). *Barrasi Tasir Sermayeyi İjtimai Bar Vaziyeti Şahrından Norrabad*. Erişim Tarihi: 11.10.2022.
https://jscm.ut.ac.ir/article_73498.html.
- Askari, SH., A. Anusha, İB., B. Sadat, N, B. (2017), *Maḫumi Emniyet Az Manzar Teori Realizm, Lebralizm...* Erişim Tarihi: 09.10.2022.
https://se.qom.iau.ir/article_535932_eb5629610c61f11c6461423c144ac563.pdf.
- Fukuyama, F. (2010). “Sosyal Sermaye ve Sivil Toplum”. *Sosyal Sermaye-Kuram, Uygulama, Eleştiri*. Der. M. Murat Şahin ve A. Zeki Ünal (İstanbul: Değişim Yayınları).
- Mir Arap, M., (2000). *Nimnegahi Ba Maḫumi Emniyet*. Çev. Abdulqayum Sajjadi. Erişim Tarihi: 10.10.2022. http://psq.bou.ac.ir/article_8743.html.
- Nasrı, K, (2002). *Mana ve Eerkani Jamia Şenasi Emniyet*. Erişim Tarihi: 08.10.2022.
http://rahbord.csr.ir/article_123863_8668fdd5ff8fc1f362a8eb3eac6af88e.pdf.
- Navidniya, M. (2004). *Daramadi Bar Jamiya Şenasi Emniyet*. Erişim Tarihi: 11.10.2022.
http://quarterly.risstudies.org/article_1066_8d996281fd5262f7e2b79839770ccfac.pdf.
- Redadi, M. (2008). *Sermaye-i İçtimai ve Emniyet-i İçtimai*. Erişim Tarihi: 10.10.2022.
<https://www.magiran.com/paper/600124>.
- Sancak, K, (t.y.). *Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü*. Erişim Tarihi: 10.10.2022.
https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/sbedergisi_69519.pdf.
- Vallier, K. (2019, Nisan), *Social And Political Trust - Concepts, Causes, and Consequences*. (Erişim Tarihi: 12/10/2022). https://www.niskanencenter.org/wp-content/uploads/old_uploads/2019/05/Vallier-Social-and-Political-Trust-Niskanen.pdf.
- What is Social Trust? What is the Social Trust?* Erişim Tarihi: 12.10.2022.
<https://medium.com/@konnks666/what-is-social-trust-2457fef85c7a>.

Zahedi, M.J., Şayani, M, Ali Pour, P. (2009). *Rabeta-i Sermaye-i İçtimai Ba Refah-i İçtimai*.
Erişim Tarihi: 10.08.2022. <https://www.sid.ir/paper/56520/fa>.

SİBER GÜVENLİK & SAVUNMA: MÜSLÜMAN MİLLETLERİN KAMU DÜZENİ VE İÇ GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDAKİ ÖNEMİ

Dr. Sheila Ainon Yussof / Malezya

Avukat, Politika Araştırmacısı & İslami Bankacılık ve Finans Danışmanı
Misafir Profesör, Sialkot Üniversitesi, Pakistan / CEO, SHAY Uluslararası Danışmanlık
Dr. Öğr. Üyesi (E), Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi (IIUM)

syussof@yahoo.com

Özet

Küresel salgın nedeniyle, Müslüman ve gayrimüslim ülkeler son iki yılda sistemlerine yönelik daha fazla siber saldırıya maruz kalmaktadırlar. Siber güvenliğin korunması, herhangi bir ulusun savunması için özellikle önemlidir, çünkü herhangi bir ihlal halkın huzursuzluğuna yol açabilir ve iç güvenliği tehdit edebilir. Sürekli gelişen teknoloji ile siber güvenlik giderek daha büyük birer endişe kaynağı haline gelmektedir ve devlet kurumları için önemsenmesi gereken önemli bir yatırım koludur. Siber suçlular, sistemlere ve onları barındıran kurumlara saldırmak için sürekli yeni geliştirmektedirler. 1200 güvenlik ve bilişim teknolojileri liderinin katıldığı bir araştırmaya dayanarak, ihlallerin %51'inin "iş e-postası güvenliğinden" (bir önceki yıla oranla %42'den artış) kaynaklandığı bildiriliyor; kuruluşların %39'u "içeriden saldırı" rapor ediyor (bir yıl önce %27 idi); %79'u "fidye yazılımı saldırıları" ile karşılaştıklarını söylüyor ve %35'i bu saldırıların bir veya daha fazlasının verilere ve sistemlere olan erişimlerini kaybetmelerine neden olduğunu kabul etmektedirler. Ayrıca, ankete katılanların %40'ı bir "mevzuat ihlali" bildirmiştir (bir yıl önce oran %28). Aynı araştırma, kuruluşların karmaşık siber saldırılara karşı ne kadar savunmasız olduğunu göstermektedir. Bu izinsiz girişlerin maliyetleri, kayıp iş, fidye, güvenlik riskleri ve itibar kaybı gibi inanılmaz boyutlara ulaşabilmektedir. Bugün kuruluşlar için siber güvenlik saldırılarına bağlı ortalama yıllık aksaklık süresi maliyeti yaklaşık 33,6 milyon ABD doları olduğundan, izinsiz girişlerle ilgili aksaklık süresi tüm kuruluşlar için oldukça pahalıdır. Bu nedenle, veri ihlalleri verimli bir şekilde yönetilmezse bir ulusun çöküşüne yol açabilir. Malezya'da kamu sektöründeki bir veri ihlalinin ortalama maliyeti, 2021'de 2020'ye kıyasla %79 artış göstermiştir. Siber güvenlik konusundaki artan endişeler nedeniyle, bu araştırma küresel siber güvenlik zorluklarını ve Müslüman bir ülke olarak Malezya'nın siber güvenlik korumasını nasıl yönettiğini ele alacaktır. Bilgisayar korsanlarının uyguladıkları metotlar daha karmaşık hale geldikçe, onları durduracak araçlar da artmaktadır ve siber güvenlik teknolojisinin bazı popüler biçimleri arasında 'Yapay Zeka', 'Makine Öğrenimi', 'Saldırı Tespiti ve Önleme Sistemleri', 'Kötü Amaçlı Yazılımdan Koruma', 'Mobil Cihaz Yönetimi', 'Ağ Erişim Kontrolü', 'Yeni Nesil Güvenlik Duvarları' ve 'Kimlik Doğrulama ve

Yetkilendirme' bulunuyor. Ancak bu araçların bile yetersiz kaldığı görülecektir. Sistemlere yönelik potansiyel saldırılar göz önüne alındığında, ASRİKA'ya net bir güvenlik farkındalığı vizyonu ve kültür tüzüğü oluşturarak ve anlamlı, sonuç odaklı güvenlik ölçüleri geliştirerek proaktif olması için önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Siber Güvenlik Tehditleri, Veri İhlalleri, Savunma, Kamu Düzeni ve İç Güvenlik, Siber Suçlular, Siber Güvenlik Teknolojisi, Güvenlik Bilinci Vizyonu ve Kültürü, Güvenlik Ölçüleri.

1. Giriş

Siber güvenliğin korunması, herhangi bir ulusun savunması için özellikle önemlidir, çünkü herhangi bir ihlal halkın huzursuzluğuna yol açabilir ve iç güvenliği tehdit edebilir. Siber suçlular, sistemlere ve onları barındıran kurumlara saldırmak için sürekli yeni yöntemler geliştirmektedirler. Teknoloji sürekli geliştiğinden, devlet kurumlarının siber güvenlik tehditlerine karşı koymak adına siber güvenlik savunmasına sürekli olarak yatırım yapması gerekmektedir. Siber saldırılar bilgisayar korsanlığı, ciddi ve organize siber suçlar, siber aşırıcılık/terörizm ve devlet düzeyinde siber saldırı şeklinde olabilmektedir. Veri ihlalleri verimli bir şekilde yönetilmezse, ekonominin felç olmasına ve sonunda bir ulusun çöküşüne yol açabilir. WEF (Dünya Ekonomik Forumu) liderlerinin yaklaşık %40'ı siber güvenliği “küresel ekonomi için açık ve mevcut bir tehlike” olarak nitelendirmektedir. Siber risk, ekonomimizin karşı karşıya olduğu en büyük risktir ve küresel iş birliği gerektiren küresel bir sorundur.

Dünya Ekonomik Forumu (WEF) Küresel Risk Raporu 2021'e göre, 650 WEF lideriyle yaptığı ankette tanımlanan dünyanın en büyük üç kısa vadeli riski (1) bulaşıcı hastalıklar, (2) gelir eşitsizliği ve (3) şiddetli hava olaylarıdır. Siber saldırılar ve siber sabotajla ilgili olarak hükümete, ulus devletlere ve özel şirketlere yönelik siber riskler, bu tür üst düzey tartışmalarda gerektiği önemi görmemektedir. Ancak ilk üç konuyu ele almak için bir dereceye kadar küresel iş birliği olsa da bugüne kadar siber güvenlik konusunda bu düzeyde bir işbirliği olmamıştır.

Bununla birlikte, son ulus devlet saldırılarıyla birlikte, dünyanın dört bir yanındaki hükümetler, Ukraynalı bir enerji sağlayıcısı siber saldırıya uğradığında kritik altyapılarına yönelik siber saldırıların artan riskleri hakkında ciddi endişeler gün yüzüne çıkmaya başlamaktadır. Bu, Rus siber saldırılarının dünyanın geri kalanına yayılma olasılığını artırmış ve dünyanın dört bir yanındaki uluslar bu olasılık konusunda gergin hissetmektedirler (Shaun Nichols, 2022). ABD federal hükümeti, şüpheli bir Rus siber saldırısının, yazılım tedarik zincirindeki sistemik güvenlik açıkları nedeniyle kabine seviyesindeki en az altı departmanı ihlal etmesinden de büyük ölçüde etkilenmiştir.

Ülkenin Ukrayna'yı işgal etmesi nedeniyle Rusya'ya emsalsiz ekonomik maliyetler bindirilmesinin ardından; bazı siber suç grupları, “Rus hükümetine veya Rus halkına karşı algılanan siber saldırılara misilleme olarak” bu tür siber operasyonlar tehdidiyle Rus hükümetine destek sözü vermişlerdir. Bu istihbarat, aynı zamanda siber saldırıların ve siber sabotajların olası artışı konusunda uyarıda bulunan FireEye ittifakını oluşturan ülkelerin siber güvenlik kurumları tarafından sağlanmıştır.

Dünya çapında siber güvenlikle ilgili artan endişeler nedeniyle, bu araştırma küresel siber güvenlik zorluklarını ve Müslüman bir ülke olarak Malezya'nın siber güvenlik korumasını nasıl yönettiğini ele alacaktır. Bu çalışma aynı zamanda ASRİKA'ya proaktif olmasını ve aktif siber savunma kabiliyetini teşvik etmek için sistematik ve tutarlı olan kendi entegre ve dinamik siber savunma çerçevesini benimsemesini önermektedir. ASRİKA'nın net bir güvenlik bilinci vizyonu ve kültür şartı oluşturması ve anlamlı, sonuç odaklı güvenlik ölçümleri geliştirmesi de önemlidir.

2. Siber Suçlara İlişkin Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler

Siber güvenlik küresel bir sorundur ve küresel bir yanıtı ihtiyaç duymaktadır. Halihazırda 65 ülke tarafından onaylanan 20 yıllık Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi (diğer adıyla Budapeşte Sözleşmesi) mevcuttur. Ancak bu sözleşme, öncelikle ulus devletlerin siber suçların kovuşturulmasında birbirlerine yardım etmesine odaklanmaktadır. Rusya'nın, Ukrayna'nın kritik altyapısına yönelik siber saldırıları artırmaya devam ettiği mevcut siyasi senaryo göz önüne alındığında, Sözleşme'nin özel sektör şirketlerine ve paydaşlarına saldıran ulus devletlerin güncel sorununu ele alması gerekmektedir.

Budapeşte Sözleşmesi'nde eksik olan şey, siber alemde ulus devletler için angajman kurallarının belirlenmemiş olmasıdır. Herhangi bir ulus devlet için kabul edilemez siber davranış, hal ve hareketlerinin net tanımları yoktur. İhlal eden tarafların uluslararası anlamda kovuşturulması için yasal bir çerçeve sunmamaktadır. Budapeşte Sözleşmesi'nin yasal anlamdaki zayıflığı nedeniyle, ulus devletler göreceli olarak cezasız kalarak zarar verici siber saldırılar başlatabilmektedir. Cenevre Sözleşmesi ise savaş suçları için net bir tanıma sahiptir ve savaş suçlusunu sanıklarının Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaları için olanak sağlamaktadır. Uluslararası Ceza Mahkemesi, kişileri soykırım, savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve saldırganlık suçlarından yargılamaktadır. Ulus devletler açıkça saldırganlık kategorisine girdiğine göre, aynı mahkeme ulus devletleri siber suçlardan yargılamak için kullanılabilir mi? Kabul edilemez ulus devlet siber davranışının net tanımları varsa belki bu mümkün olabilir. Siber suçlarla mücadele etmek adına fazlasıyla ihtiyaç duyulan Cenevre Sözleşmesi benzeri bir anlaşmaya yönelmek için uluslararası bir angajman olmalı mıdır?

Hükümetlerin, devlet aktörlerinden ve suç gruplarından gelen sürekli artan siber tehditler nedeniyle Şubat 2022'den bu yana siber dayanıklılık oluşturmaya odaklandığı görülüyor.¹ ABD

---

¹ Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden önce, dünyanın dört bir yanındaki hükümetler, devlet aktörleri ve suç gruplarının giderek artan siber tehditlerine karşı koymak için halihazırda siber güvenlik stratejileri üzerine çalışmalar yürütüyorlardı.

Başkanı Joe Biden'ın 15 Mart tarihinde 'Amerikan Siber Güvenliği Güçlendirme Yasası'nı (2022) imzaladığı bildirildi.² Bu Yasa, kritik altyapıyla³ uğraşan şirketlerin önemli siber saldırıları 72 saat içinde Siber Güvenlik ve Altyapı Güvenliği Ajansı'na (CISA) ve tüm fidye yazılımlarının ödemelerini bir gün içinde bildirmesini⁴ gerektirir. Bu bilgilendirme yasaının/düzenlemesinin yaptığı, bir siber saldırı algısını, özel bir şirket meselesinden bir kamu tehdidine veya bozukluğuna dönüştürmekti.

Birleşmiş Milletler ve Atlantik Konseyi gibi diğer uluslararası kuruluşlar, kabul edilebilir siber davranışı tanımlayan ve bu yapı ihlal edildiğinde harekete geçmek için yasal çerçeve sağlayan benzer bir küresel yapı çağrısında bulundu. G20'nin⁵ siber güvenliğe olan ilgisinin, ulus devletlerin ekonomilere saldırmamayı kabul etmelerini sağlamaya daha fazla odaklanması önerildi.⁶ Çabaları yalnızca mağdurlara yardım etmeye değil, aynı zamanda suçluları dizginlemeye de odaklanmalıdır. G20, kritik altyapıyı tanımlayan bir anlaşma tasarlamalı ve üye devletler buna saldırmayacakları konusunda fikir birliği sağlamalıdır. Bu tanım, küresel ekonomi için en önemli altyapı olduğu için dünyanın finansal sistemini kapsamalıdır. Forbes'ten Kevin Lynch'e göre:

“G20, kuralları ihlal edenlere karşı cezalandırıcı yaptırımlar uygulayacak ekonomik güce sahiptir. Tüm bunlar, bağımsız bir siber suçlar biriminin davaları, suç işleyen herhangi bir devletin kendisini savunabileceği Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne havale etmesiyle yasal süreç içinde yürütülebilir.”.

Avrupa Birliği, özel olarak AB'nin siber direncini ve AB kurumlarının rolünü artırmanın yanı sıra üye devlet organları arasında daha fazla iş birliğini kolaylaştırmayı amaçlayan çeşitli yeni direktifler ve düzenlemeler ve ek fonlarla aynı şeyi yapmıştır. Rusya'nın işgaline karşılık olarak

---

² Bu yasa, Mayıs 2021'de Başkan Biden'ın siber güvenlik için yeni bir rolün sinyalini verdiği ve siber tehditlere karşı “yekpare devlet yaklaşımı” talep ettiği Colonial Pipeline Saldırısı'nın ardından bir trendin parçası olarak gelmektedir. Saldırı, kritik altyapıya yönelik artan siber tehditleri hatırlatırken, aynı zamanda temel hizmet sağlayıcılarının neden siber suçlular için uygun hedefler olduğunu göstermektedir.

³ Beş geniş sektör, özellikle modern gelişmiş ülkelerde kritik altyapılar olarak tanımlanabilir: bilgi ve iletişim, bankacılık ve finans, enerji, fiziki dağıtım (ulaşım ağları). Bunlar arasında bilgi ve iletişim altyapısı siber saldırılara karşı savunmasızdır. Diğer kritik altyapılar da bilgi ve iletişim ağları aracılığıyla birbirine bağlı olduğundan siber risklere karşı savunmasız kalmaktadır.

⁴ Colonial Pipeline'in Darkside siber suç çetesine 5 milyon Amerikan doları ödediği bildirildi.

⁵ G20, uluslararası ekonomik ve finansal gündemin en önemli yönleriyle ilgili uluslararası işbirliği için önde gelen bir forumdur. Bu forum, dünyanın önde gelen gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerini bir araya getirmektedir.

⁶ G20, 2016 yılında bir dijital ekonomi çalışma grubu oluşturmuş, ancak siber güvenliğe yeterince ilgi göstermemiştir; daha çok dijital ekonomi genelinde tek tip siber güvenlik en iyi uygulamalarını teşvik etmeye odaklanmaktadır.

AB, Ukrayna'ya siber tehditleri azaltma konusunda yardımcı olmak amacıyla ilk kez Siber Acil Müdahale Ekibi'ni (CRRT'ler)⁷ görevlendirmiştir.

İngiltere'nin Ulusal Siber Stratejisi (2022), Birleşik Krallık'ın siber alemdeki çıkarlarını, kendilerini rakiplerinin önünde tutmak ve siber alemde hareket etme kabiliyetlerini ve yarının teknolojilerini güvenli, emniyetli ve açık olacak şekilde şekillendirme kabiliyetlerini güçlendirmek amacıyla hükümetin siber uzaydaki çıkarlarını güvenle korumaya ve geliştirmeye yönelik yaklaşımını ortaya koymaktadır. İngiltere'nin önde gelen sorumlu ve demokratik bir siber güç olmaya devam etmesini sağlamayı planlamaktadır (Gov.UK 2002).

3. Malezya'nın Siber Güvenlik Stratejisi

Malezya Hükümeti (GOM), ulusal siber güvenlik hazırlığını hızlandırmak ve ülkenin siber güvenlik önlemlerini artırmak için 434 milyon Amerikan doları tahsisatla Malezya Siber Güvenlik Stratejisi (MCCS) 2020-2024'ü devreye sokmuştur.

GOM sürekli olarak uygun siber güvenlik teknolojilerini ve paydaşlarını belirlemektedir. Bu, ABD Siber Güvenlik şirketlerinin ürünlerini ve hizmetlerini Malezya ve ASEAN bölgesine ihraç etmeleri için fırsatlar oluşturacaktır. Bölgesel iş birliği açısından ASEAN üyeleri, 2017 ile 2025 yılları arasında siber güvenliğe toplamda 171 milyar Amerikan doları yatırım yapacaktır.

MCCS, önümüzdeki beş yıl içinde ülkenin siber güvenlik yönetimini iyileştirmek için yol gösterici ilkeler olarak beş stratejik sütunun ana hatlarını çizmektedir:

1. İlk sütun, Malezya'nın kritik BİT altyapısını iyileştirerek ulusal yönetişimi ve siber güvenlik yönetimini güçlendirmektir.
2. İkinci sütun, ilgili mevzuatı gözden geçirerek ve siber güvenlikle ilgili yeni yasalar oluşturarak mevcut siber güvenlik yasalarını desteklemeyi hedeflemektedir.
3. Üçüncü sütun, dünya standartlarında inovasyon, teknoloji, AR-GE ve endüstriyi güçlendirmeye odaklanmaktadır.
4. Dördüncü sütun ise Malezya'daki siber güvenlik kabiliyetlerini geliştirmeye, farkındalık oluşturmaya ve eğitime ilişkindir.

---

⁷ Siber Acil Müdahale Ekipleri (CRRT'ler), üye devletlerin daha yüksek düzeyde bir siber dayanıklılık sağlaması ve siber olaylara toplu olarak yanıt vermeleri amacıyla birbirlerine yardım etmelerini sağlamaktadır. Tehdit ortamının izlenmesi, siber saldırıların tespit edilmesi ve hafifletilmesi veya siber saldırıların daha fazla araştırılmasının desteklenmesi konularında destek sağlanmaktadır. 8 ila 12 arasında siber güvenlik uzmanı, katılan 6 AB üye devletinden (Hırvatistan, Estonya, Litvanya, Hollanda, Polonya ve Romanya) bir araya getirilmiştir. CRRT'ler, Ukrayna'nın siber güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya kalan kurumlarına yardım talebi üzerine etkinleştirilmiştir.

5. Beşinci sütun ise küresel iş birliğini güçlendirmek ve siber alemi korumak için bölgesel işbirliğinden yararlanmak üzerinedir.

Bununla birlikte, 2022’de Malezya, uzaktan çalışmak için en az güvenli olan ilk 10 Asya ülkesi arasında onuncu sırada yer almıştır.⁸ Endonezya ve Kıbrıs, yalnızca Asya’da değil, dünyada da en az siber güvenli ülke olarak sıralamada yerini almıştır.

Harvard’s Kennedy School’daki Belfer Bilim ve Uluslararası İlişkiler Merkezi’ndeki ekibe göre, başka bir bakış açısı ilave etmek adına, dünyada/siber alemde en güçlü 10 ülke şunlardır: (1) Amerika Birleşik Devletleri, (2) Çin, (3) Birleşik Krallık, (4) Rusya, (5) Hollanda, (6) Fransa, (7) Almanya, (8) Kanada, (9) Japonya ve (10) Avustralya. İsrail, siber alemdeki en güçlü 11. ülke olarak sıralamadaki yerini almaktadır. Estonya ise 14. sırada yer almaktadır (Secureworld.io/in).

Araştırma ekibi, Ulusal Siber Güç Endeksi’ni (NCPI) belirlerken, siber gücü belirlemek ve sıralamak için “yekpare devlet yaklaşımı” olarak adlandırdığı yaklaşımı benimsemiştir. Grup, ülkelerin siber yollarla takip ettikleri yedi ulusal hedef olduğunu belirlemiştir. Yedi hedef şunlardır:

1. Yerel Grupların Gözetimi ve İzlenmesi,
2. Ulusal Siber Savunma Araçlarının Güçlendirilmesi ve İyileştirilmesi,
3. Bilgi Ortamını Kontrol ve İdare Etme,
4. Ulusal Güvenlik için Dış İstihbarat Toplama,
5. Ticari Kazanç veya Yerli Sanayi Büyümesinin Artırılması,
6. Düşman bir Unsurun Altyapısını ve Kabiliyetlerini Yok Etmek veya Devre Dışı Bırakmak,
7. Uluslararası Siber Kaidelerin ve Teknik Standartların Tanımlanması.

Amerika Birleşik Devletleri genel sıralamada birinci olmasına rağmen, Çin siber gücünü artırmaya devam etmektedir. Çin, çeşitli siber güç kategorilerinde lider konumda bulunmaktadır. Ve en az bir hususta Rusya, ABD’den üstün gözükmektedir. Örneğin, siber gözetleme gücü konusunda Çin en güçlü ülkedir. Araştırmacılar, Rusya’nın kategoride ikinci, ABD’nin ise üçüncü olduğunu; siber savunma gücünde ise Çin bu kategoride birinci sırada yer alırken, onu Hollanda ve Fransa, ardından ABD ve Kanada’nın takip ettiğini söylemektedirler.

---

⁸ Bu, İngiltere merkezli Reboot Digital PR Services tarafından dijital göçebelerin güvenliği konusunda yaptırılan ve yayınlanan bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmacılar, ABD'nin siber suçlar branşında lider olduğu, siber kaideleri ve siber istihbaratı etkilediği sonucuna varmıştır.

4. Siber Saldırıları & Küresel Siber Güvenlik Zorlukları

Siber suç, bilgisayar veya internet kullanımını içeren herhangi bir suç olarak tanımlanmaktadır. Bunlar oltalama, takip ederek tacizde bulunma, sahte teklifler, eğlence için bilgisayar korsanlığı veya finansal kazanç için bilgisayar korsanlığı olabilmektedir. Siber suçlular, sistemlere ve onları barındıran kurumlara saldırmak için sürekli yeni yöntemler geliştirmektedirler.

1200 güvenlik ve bilişim teknolojileri liderinin katıldığı bir araştırmaya dayanarak, ihlallerin %51'inin "iş e-postası güvenliğinden" (bir önceki yıla oranla %42'den artış) kaynaklandığı bildirilmekte; kuruluşların %39'u "içeriden saldırı" rapor etmekte (bir yıl önce %27 idi); %79'u "fidye yazılımı saldırıları" ile karşılaştıklarını söylemekte ve %35'i bu saldırıların bir veya daha fazlasının verilere ve sistemlere olan erişimlerini kaybetmelerine neden olduğunu itiraf etmektedirler. Ayrıca, ankete katılanların %40'ı bir "mevzuat ihlali" bildirmiştir (bir yıl önce oran %28 idi).

Aynı araştırma, kuruluşların karmaşık siber saldırılara karşı ne kadar savunmasız olduğunu göstermektedir. BİT'e olan bağımlılık, sosyal huzursuzluk, siyasi gerilimler ve diğer korkunç olaylar yaşanan anlarda güvenlik açıklarına daha yatkın hale gelmektedir. Bu izinsiz girişlerin maliyetleri, kayıp iş, fidye, güvenlik riskleri ve itibar kaybı gibi inanılmaz boyutlara ulaşabilmektedir. Bugün kuruluşlar için siber güvenlik saldırılarına bağlı ortalama yıllık aksaklık süresi maliyeti yaklaşık 33,6 milyon ABD doları olduğundan, izinsiz girişlerle ilgili aksaklık süresi tüm kuruluş için oldukça pahalıdır.

Farklı aktörler tarafından gerçekleştirilen siber saldırılar genel olarak dörde ayrılabilir: (1) bilgisayar korsanlığı, (2) ciddi ve organize siber suç, (3) siber aşırıcılık ve (4) devlet düzeyinde siber saldırı. Bu tür siber saldırılar hedefin türüne, saldırı yöntemlerine ve etki derecesine göre değişiklik göstermektedir.

Şekil 1. Siber Saldırı Türleri/Siber Suçlar

Türler	Tanım	Örnekler
Bilgisayar Korsanlığı	Bir bilgisayarın içindeki bir bilgisayar sisteminden veya özel ağdan yararlanma girişimi. Bazı yasa dışı amaçlarla	Bunlar arasında finansal kazanç, kişisel verilerin çalınması, gizli bilgilere erişim, web sitelerini kapatma,

Türler	Tanım	Örnekler
	bilgisayar ağ güvenlik sistemlerine yetkisiz erişim veya denetim demektir.	idealizm ve siyasi aktivizm yer alır.
Organize Siber Suçlar	Organize siber suç ağları, belirli bir suçu işlemek için iş birliği yapmalarını sağlayan işlevsel beceriler nedeniyle bir araya gelen bilgisayar korsanlarından meydana gelmektedir. Sendikalar, kurum destekli bilgisayar korsanlığı, siber terörizm ve devlet siber suç sponsorluğu bu tür organize suçların temelini oluşturur.	Karaborsa ağları, örneğin “DarkMarket”, hırsızlık, banka hesaplarından, kredi kartlarından, kimlik numaralarından ve şifrelerden kişisel verilerin alınıp satılması ve botnetlerin, yani ele geçirilmiş bilgisayar ağlarının ticareti gibi çeşitli siber suçlarla uğraşmaktadır. Japon Yakuza gibi organize suç grupları, siber alemi bir dizi yasa dışı faaliyet, uyuşturucu kaçakçılığı, kara para aklama, kalpazanlık, banka dolandırıcılığı ve korsanlık için kullanmaktadır.
Siber Aşırıılık/Terörizm	Toplumda ciddi bozulmalara veya korku iklimi yaymaya neden olmak için bilgisayarların ve internetin kullanılmasıdır.	Rutini bozarlar, tehditler savururlar ve insanlara zarar verirler, verileri ele geçirirler ve fidye yazılımı kullanarak fidye isterler.

Türler	Tanım	Örnekler
Devlet Destekli Siber Suç/Saldırı	<p>Devlet adına çalışan ve işledikleri suçlardan dolayı devlet dokunulmazlığına sahip bilgisayar korsanları.</p> <p>Devlet destekli siber suç, diğer ülkelerin ana hizmetlerini çökertebilir.</p> <p>Elektrik departmanının ağına girebilir ve tüm şebekeyi çökertebilirler, böylece halk günlerce elektriksiz kalır.</p>	<p>Bu, siber alemin geleneksel askeri saldırıları kolaylaştırmak için stratejik olarak kullanıldığı yeni bir savaş biçimidir.</p> <p>Bu tür “siber özellikli” fiziksel saldırı, askeri bir hedefe yönelik fiziksel bir saldırıyı kolaylaştırmak için öncelikle kritik altyapıyı bozar.</p>

Siber riskler, küresel riskler arasında yer almaya devam ediyor ve küresel liderler, aşağıda gösterildiği gibi birçok zorlukla baş etmek zorundadır.

Şekil 2. Küresel Siber Güvenlik Zorlukları

Zorlukları	Öneriler
1. Daha Karmaşık Olan Siber Güvenlik Sorunları	Dijitalleşmenin karmaşıklığı, hükümetlerin seçimleri etkilemeyi amaçlayan “sahte haberlerden” kritik altyapıya yönelik siber saldırılara kadar farklı savaşlar verdiği anlamına gelmektedir. Artan risklerle birlikte, karar vericiler ve liderlerin siber güvenliğin bir ulusal güvenlik önceliği olduğunu kabul etmesi gerekmektedir.
2. Parçalı ve Karmaşık Düzenlemeler	Gizlilik ve veri koruma düzenlemeleri gereklidir, ancak şirketler için savunma mekanizmalarını zayıflatabilecek parçalanmış ve bazen çelişkili öncelikler ve maliyetler de oluşturulabilir. Politikalar, mevzuatın karmaşıklığını azaltırken korumayı arttırmada yaratıcı olmalıdır. Farklı politikacılar arasındaki iş birliği kritik öneme sahiptir.

Zorlukları	Öneriler
3. Diğer Taraflara Olan Bağımlılık	Siber güvenlik silolar halinde ele alınamayacağından, farklı iş birimlerindeki ekipleri içeren kapsayıcı ve çapraz iş birliğine dayalı bir süreç, dijital varlıkların kabul edilebilir bir görünürlük ve anlayış seviyesinin olduğundan emin olmak için hayati öneme sahiptir.
4. Siber Güvenlik Uzmanlığı Eksikliği	Siber güvenlik becerileri açığı ve hızla gelişen siber tehditler, çoğu siber güvenlik zorluğu listesinin başında gelmektedir. Kurumsal öncelikler, her işletmenin kendi siber güvenlik iş gücünü oluşturması ve sürdürmesi için proaktif bir plan içermelidir.
5. Siber Suçluları Takip Etmede Çekilen Zorluk	Politikacılar, siber suçluları takip etme ve onları adalete teslim etme konusunda uluslararası kabul görmüş atıf, kanıt ve işbirliği kriterleri oluşturmak için siber suç uzmanlarıyla birlikte çalışarak yardım sağlayabilir.

5. Geleneksel Siber Savunma Teknolojilerinin Yetersizliği

Nesnelerin interneti, bulut bilgi işlem ve diğer gelişen teknolojilerin ortaya çıkması nedeniyle, siber uzaydaki güvenlik sorunları giderek daha ciddi hale gelmektedir. Güvenlik duvarı, kimlik doğrulama ve yetkilendirme, ağ erişim kontrolü, bilgi şifreleme, saldırı tespit sistemi, güvenlik açığı taraması ve virüs koruması, yapay zeka (AI) ve makine öğrenmesi, kötü amaçlı yazılımdan koruma, mobil cihaz yönetimi ve yeni nesil güvenlik duvarları gibi geleneksel siber savunma teknolojileri belirli bir düzeyde güvenlik sağlamıştır. Bununla birlikte, daha yüksek derecede karmaşıklık ve zekâ ile çeşitlendirme saldırılarının geliştirilmesiyle, geleneksel siber savunma yetersiz kalmaktadır. Wanna Cry fidye yazılımı virüsü, eBay veri ihlali gibi büyük güvenlik olayları, siber güvenliğin yıllar içinde ciddi zorluklarla karşılaştığını defalarca kez ortaya koymuştur.

Geleneksel siber savunmanın yetersizliğinin baskın bir sebebi, çoğu çözümün doğası gereği statik olmasıdır; örneğin bilgi işlem cihazları, sistemler ve veriler, erişim güvenlik duvarları, saldırı tespit ve izinsiz giriş önleme sistemleri, kötü amaçlı yazılımdan koruma yazılımları, erişim kontrol sistemleri, sürekli izleme sistemleri ve kayıt sistemleri gibi savunma katmanlarına sahip bir kale içindedir. Bir saldırgan savunma katmanlarını geçebilirse, değerli bilgilere erişim kolayca sağlanır.

Statik özellikler, arama motorları için hedef işlevi gören statik Ethernet adreslerinin ve statik IP adreslerinin uygulanmasıyla daha da güçlendirilmektedir (örneğin, internet üzerinden bağlanan tüm cihazları keşfeden Shodan). Ayrıca, TCP/IP yığınının kullanılması başka riskler ve beklenmeyen sonuçlar doğurabilir. Uzaktan yararlanılabilen TCP/IP yığını güvenlik açığı, bir saldırganın internet üzerinden erişilebilen ürünlere karşı iki bağlantı noktası arasındaki bağlantıyı izinsiz izleme saldırıları (MitM) başlatmasına izin verebilir (Kovacs, 2015).

Şekil 3. Mevcut Savunma Mekanizmalarının Çeşitli Saldırı Türlerini Önlemede Yetersiz Kalmasının Sebepleri

Zayıf yönler	
Güvenlik Açığının Evrenselliği	Teknolojik kabiliyetler ve mühendislik becerileri ile sınırlı olarak, statik donanım/yazılım bileşenlerinde, sistemlerde, araçlarda, ortamlarda ve protokollerde güvenlik açıklarını tamamen önlemek, tespit etmek ve ortadan kaldırmak imkansızdır.
Arka Kapı Programlarının Rahatlıkla Kurulabilmesi	Bilgi endüstrisinin küreselleşmesi altında, ürün tasarım zinciri, alet zinciri, üretim zinciri, işlem zinciri, tedarik zinciri, hizmet zinciri ve diğer bağlantılar aracılığıyla arka kapılar yerleştirmek oldukça kolaydır.
Siber Alem Mimarisinde Genlerin Tek Olması	Siber alem teknolojileri ve sistem mimarileri homojenliğe sahiptir (örneğin, aynı işlemciyi, işletim sistemini, ofis yazılımını ve veri tabanını kullanır). Statik, deterministik ve benzeri durumsal mekanizmalar (örneğin, sistem konfigürasyonu, operasyon anlaşması, topoloji

	ve taşıma yolları) nedeniyle, ekolojik ortam çok kırılabilir olabilmektedir. Güvenlik açığına neden olarak arka kapıya kolayca saldırı yapılmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda saldırı zincirinin uzun süre devam etmesini ve etkili olmasını sağlar.
Hücum ve Savunma Arasındaki Asimetri	Saldırganların bakış açısına göre, tüm sistemin kontrolünü ele geçirmek veya bozmak için tüm güvenlik zincirindeki tek bir açıktan yararlanılabilir. Bu arada, neredeyse herhangi bir kısıtlamadan arındırılmış bir hedef alana sahiptir. Dahası, her an ani saldırılar başlatma inisiyatifine sahiptirler. Savunucuların bakış açısından, iletişim ağının ve bilgi sisteminin tüm yönlerinde bilinen ve bilinmeyen tehditlere karşı savunma yapmak zorundadırlar.

Burada, geleneksel siber savunmanın çeşitli saldırılarla veya sıfır gün saldırılarıyla başa çıkmada esnek olmadığı gösterilmektedir. Mevcut yaklaşımlar ya sadece “stratejiler” ile ilgili ya da sadece “taktikler” ile ilgilidir. Her iki seviyeyi de sistematik bir şekilde ele alan entegre bir yaklaşım yoktur. İhtiyaç duyulan şey, her iki seviyeyi de bütünleştiren yeni bir “dinamik siber savunma”dır.

6. Dinamik Savunma ve Statik Savunma

Siber saldırılar iletişim ağlarındaki en büyük tehdit olmaya devam ederken, ulusların savunma stratejilerini değiştirmeleri ve savunma mekanizmalarını yenilemeleri gerekmektedir, aksi takdirde saldırılara açık olacak ve savunma yöntemlerinin etkilerini sınırlandıracaklardır.

Bu durumda ihtiyaç duyulan şey, siber güvenlikte dinamik bir savunma stratejisi benimsemektir. Farklı dinamik dönüşüm stratejisinin oluşturulması ve uygulanmasıyla, sistemlerin yapılandırma özellikleri sürekli değişmekte ve güvenlik açığına maruz kalma olasılığı artmaktadır. Bu nedenle, saldırının zorluğu ve maliyeti artmakta, bu da siber alemdeki

asimetrik savunma ve saldırı durumunu tersine çevirmek için yeni fikirler ortaya koymaktadır. Bu nedenle, burada milletlerin siber güvenlikte Hareketli Hedef Savunması (MTD) ve Taklit Savunması'na (MD) dayalı dinamik bir savunma benimsemeleri önerilmektedir.

7. Hareketli Hedef Savunması (MTD)

Hareketli Hedef Savunması (MTD), saldırganlara sürekli değişen bir saldırı zemini sunmak için hedef sistemin kaynaklarını, zamanını ve ortamını kullanır. Saldırının maliyetini, karmaşa yaşama ve başarısızlık oranını artırmayı amaçlayan sürekli ve dinamik değişikliklerle saldırganların kafasını karıştırmak için tasarlanmıştır. Bu, saldırganın hedef sistemi algılama zorluğunu artırır ve sistemin güvenlik açığına maruz kalma süresini etkili bir şekilde azaltır. Bu şekilde saldırganlar, sınırlı bir süre içinde hedef sisteme karşı etkili saldırı yöntemlerini zor da olsa geliştirirler. MTD'nin belirli bir savunma yöntemi değil, bir tasarım kılavuzu olduğuna dikkat etmek oldukça önemlidir.

8. Taklit Savunması (MD)

Siber alemde çağımıza uygun bir aktif savunma teknolojisi olarak Taklit Savunma (MD), yapısının içsel mekanizmaları aracılığıyla bilgi cihazlarının saldırı önleme kabiliyetini geliştirmeyi amaçlamaktadır. MD'nin temel fikri, aynı harici talebi ortaklaşa ele almak amacıyla birden çok yedekli heterojen işlevsellik düzenlemektir. Bu arada MD, mevcut siber alemdeki güvenlik kusurunu telafi etmek için birden çok yedeklilik arasında negatif geri bildirim dayalı dinamik zamanlama uygulamaktadır.

9. Sonuç

Siber alem, ideolojik ve politik olarak harekete geçirilmiş aşırılık yanlıları için bir buluşma noktası haline gelmiştir. Gerçek dünyadaki organize suçların siber aleme taşınmasıyla birlikte, kritik altyapılarını savunacak ileri teknolojiye sahip olmayan ulus devletler, siber saldırılara karşı savunmasız hale gelmektedirler. Ülkelerin BİT'e olan bağımlılığı, onları sosyal huzursuzluk, siyasi gerilimler ve diğer korkunç olaylar yaşanan anlarda savunmasız hale getirmektedir. Veri ihlalleri ve kesintiler nedeniyle küresel ekonomi felç olacaktır.

Küresel işbirliği, siber suçluları oyunlarında yenmenin tek yolu olabilir. Siber suçlular genellikle ulusötesi bir gündemle belirlenir. Ulusötesi olmak, kolluk kuvvetleri için bir zorluk teşkil etmektedir. Siber suçlular tespit edilmeden uluslararası düzeyde faaliyet gösterebilse de

dünya çapındaki yetkililer henüz birbirleriyle iş birliği yapmayı kabul etmemiştir (Muhammad Riaz Shad).

Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden önce, dünyanın dört bir yanındaki hükümetler, devlet aktörlerinden ve suç gruplarından gelen siber tehditlere karşı koymak için siber güvenlik stratejileri benimsemekteydi. Ancak Şubat 2022'den bu yana hükümetler tarafından algılanan yeni riskler, "siber dayanıklılık" oluşturmaya yönelik yeni bir aciliyeti ve yeni bir yaklaşımı körüklemektedir.

Büyüyen ve gelişen siber tehditler karşısında, hiçbir hükümet bu tehditleri tek başına ele alamayacağından, ulus-devletlerin dijital varlıklarını korumak için özünde bir "yekpare toplum yaklaşımı" ve "özel sektörle ortaklıklar" ihtiyacı olduğunun altı çizilmektedir. Bu tür bir iş birliği, eğitim, siber dayanıklılık oluşturma, test etme ve olay müdahalesi gibi alanlarda oluşturulabilir (Andy Garth, ESET Government Affairs Lead).

Geleneksel siber savunma, çeşitli saldırılarla veya sıfır gün saldırılarıyla başa çıkma konusunda esnek değildir. Mevcut yaklaşımlar ya sadece "stratejiler" ile ilgili ya da sadece "taktikler" ile ilgilidir. Her iki seviyeyi de sistematik bir şekilde ele alan entegre bir yaklaşım yoktur. İhtiyaç duyulan şey, her iki seviyeyi de bütünleştiren yeni bir "dinamik siber savunma"dır.

Bununla birlikte, "dinamik savunma teknolojileri" ile ilgili güncel araştırmalar henüz emekleme aşamasındadır. Teorik çalışma ve mühendislik uygulamalarının (1) dinamik savunma mekanizmasının teorik modeli, (2) dinamik savunmanın mekanizma stratejisi, (3) dinamik savunmanın etkinliğini ölçmek için teorik yöntemi ve (4) dinamik savunmanın sistem performansı üzerindeki etkisinin endeks sistemi vb. konularda çeşitli zorluklarla karşılaşıldığı söylenmektedir. Burada gerekli olan, aktif savunma kabiliyetini geliştirmek için teorik rehberlik ve pratik önem kazandırmak için dinamik savunmanın derinlemesine teorik bir çalışması ve sistem iyileştirmesidir.

Yazar, bir model çerçevesi oluşturulduktan sonra, ASRİKA'nın siber güvenlik kabiliyetini ve savunmasını güçlendirmesi için şablon sağlayabileceğini ummaktadır. Kritik altyapıya yönelik siber saldırıları önlemek için ASRİKA üyeleri arasındaki iş birliğine de öncelik verilmelidir. Küresel Siber Güvenlik Endeksi'nden bir alıntı verecek olursak:

"Devam eden tehditler, siber suçlar, kritik altyapıya yönelik siber saldırılar ve saldırı operasyonları gibi siber güvenlik sorunlarını azaltmak için ülkeler arasında acil bir iş birliğine duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Ortaya çıkan siber tehditler, büyük ekonomik ve toplumsal zararı hızlandırabilir ve bu yeni eğilime yanıt olarak uluslararası çabaların üzerinde anlaşmaya varılması ve buna göre hareket edilmesi gerekmektedir."

KAYNAKÇA

Council Post: Cybersecurity is a Global Problem, So Where is the Global Response?

<https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2021/05/20>.

Cybersecurity: A Global Problem that Requires a Global Answer. Welivesecurity.

Dr. Muhammad Riaz Shad. *Cyber Security Challenges and the Way Forward.* National University of Modern Languages (NUML), Pakistan.

<https://Weforum.org/agenda>

SecureWorld News Team. <https://www.secureworldexpo.com/industry-news>.

Surin Murugiah. *Malaysia Among Least Cyber-Secure Countries Worldwide-Data.*

<https://www.theedgemarkets.com>.

Top 10 Most Powerful Countries in Cyberspace. <https://www.secureworld.io/industry-news>.

“World Economic Forum Global Cybersecurity Outlook 2002”. *Insight Report.* January 2022.

<https://www.itgovernance.co.uk/what-is-cybersecurity>.

Tel: +90 555 000 58 00

E-mail: info@assam.org.tr

Web: www.assam.org.tr
www.assamcongress.com

ASSAM | ADALETİ SAVUNANLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ